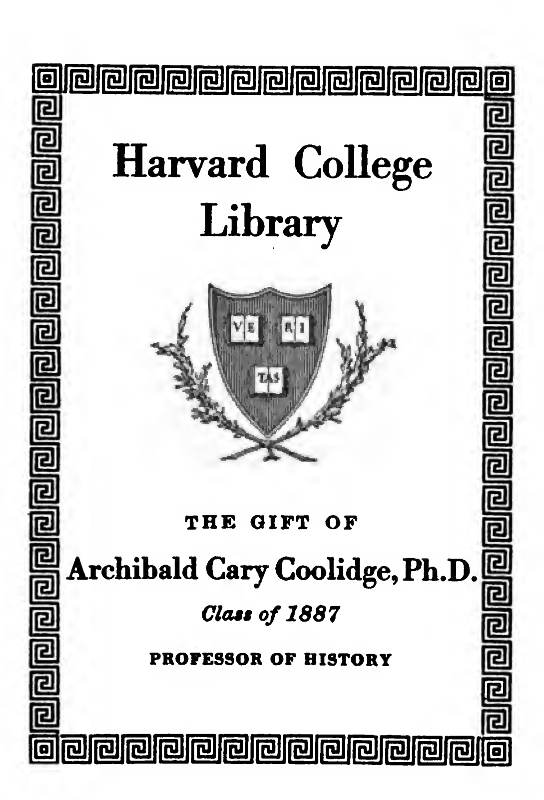

Harvard College
Library
VE
RI
TAS
THE GIFT OF
Archibald Cary Coolidge, Ph.D.
Class of 1887
PROFESSOR OF HISTORY

АРХЕОГРАФИЧЕСКІЙ СБОРНИКЪ

ДОКУМЕНТОВЪ

ОТНОСЯЩИХСЯ КЪ ИСТОРІИ СѢВЕРОЗАПАДНОЙ РУСИ

ИЗДАВАЕМЫЙ

ПРИ УПРАВЛЕНІИ ВИЛЕНСКАГО УЧЕБНАГО ОКРУГА.

ТОМЪ ВТОРОЙ.

ВИЛЬНА.

Печатня Губернскаго Правленія.

1867.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Второй томъ Археографическаго Сборника заключаетъ въ себѣ 111 актовъ и приложеніе, состоящее изъ записокъ игумена Ореста. Эти 111 актовъ почти всѣ (за исключеніемъ одного инвентаря Трокской экономіи № 97) относятся къ исторіи Православія и отчасти Уніи, по преимуществу въ Сѣверо-Западной Руси и раздѣляются на четыре отдѣла:

1) **Могилевскіе акты** (отъ 1-й по 148 стр.). Акты этого отдѣла, собственно относящіеся къ исторіи Могилева, начинаются со временъ уніи и показываютъ торжество Православнаго Могилевскаго мѣщанства въ непрерывной борьбѣ его со всѣми обычными врагами Православнаго Русскаго начала въ Сѣверо-Западной Руси — латинствомъ и іезуитствомъ, уніей и еврействомъ.

Жители Могилева, подкрѣпляемые въ своемъ Православіи передаваемыми имъ посланіями Восточныхъ Іерарховъ [1]), посланіями и посѣщеніями собственныхъ епископовъ, [2]) примѣромъ, увѣщаніями и помощію Православныхъ братствъ [3]), а также содѣйствіемъ нѣкоторыхъ изъ Православнаго дворянства, сохраняютъ и неутомимо защищаютъ въ теченіи болѣе чѣмъ двухъ съ половиною столѣтій свою Русскую Православную жизнь, несмотря на всѣ происки и насилія іезуитовъ [4]) и уніятовъ, неустройства и безпорядки въ

[1]) См. № № 17, 20, 21, 28, 35. Посланія Патріарха Мелетія, вѣроятно, потому вошли въ такъ называемую рукопись игумена Ореста, что онѣ пересланы были Православными жителями Львова и Рогатина къ Могилевскому братству, въ архивѣ котораго и хранились.

[2]) См. № 23, 42, 43.

[3]) См. № № 24, 27, 40.

[4]) Прилож. стр. XXII, XXV, XXVI, XXVIII.

своей собственной средѣ [1]). Въ концѣ XVI вѣка жители Могилева (въ это время они всѣ были Православными; первый костелъ въ Могилевѣ основанъ только въ 1604 году) соединились въ Православное братство, бывшее, вѣроятно, при Спасскомъ монастырѣ [2]), основавше при немъ и школу. Это братство конечно не признавало уніятскаго Полотскаго архіепископа Гедеона Брольницкаго, который и жаловался Сигизмунду III-му на то, что братчики «збираючисе бунты чинятъ и владыку заклинаютъ, слухать и признавать его за старшого своего заказуютъ, людей лезныхъ, своевольныхъ бунтовниковъ ховаютъ..... Котковского, Хому Тавборовича и Радка, которые не маючи ани благословенства, казанье..... кажутъ, списы, побуренья..... чинятъ». Вслѣдствіе этой жалобы Сигизмундъ III-й приказалъ Спасскому братству выдать проповѣдниковъ и представить грамоту Стефана Баторія, данную жителямъ Могилева на основаніе христіанской школы [3]). Съ достовѣрностію неизвѣстно, что было результатомъ этой жалобы; можетъ быть послѣ этого Гедеону Брольницкому удалось совратить нѣкоторыхъ Могилевцевъ и основать изъ нихъ уніятское братство при церкви Входа Господня во Іерусалимъ [4]). Но

---

[1]) См. №№ 24, 39, 46, 60, 69, 70.

[2]) См. № 19.

[3]) Какой опасный примѣръ недобросовѣстности въ исполненіи узаконеній прежнихъ королей подавали иногда своимъ подданнымъ сами Польскіе короли, это, между прочимъ, видно изъ того, что Сигизмундъ III-й говоритъ Могилевцамъ, будто Стефанъ Баторій позволилъ имъ основать «христіанскую католицкую школу для науки дѣтей езыка Латинского, Польского и Руского (№ 19), между тѣмъ какъ въ грамотѣ Ст. Баторія нѣтъ слова «католицкая», а говорится вообще о правѣ построить христіанскую школу (et scholam christianam fundabunt et construent. (Бѣлорус. Архивъ № 12 стр. 36).

[4]) См. № 22. Это братство игуменъ Орестъ (Приложеніе стр. V, VI.) и С. И. Соколовъ, авторъ историческихъ свѣдѣній о Православной Церкви въ Могилевской губерніи, называютъ Православнымъ; но изъ королевской грамоты, данной на основаніе этого братства, скорѣе можно придти къ тому заключенію, что это было уніятское братство. Слова грамоты: «Маютъ мѣщане наши Могилевскіе того братства ўживати на вси потомные часы, згажаючисе во всемъ водлугъ вѣры и закону Руского, будучи подъ послушенствомъ Митрополита и преложоныхъ духовныхъ»..... не могутъ быть отнесены къ Православному братству, такъ какъ въ 1602 году не было въ Западной Россіи Православнаго Митрополита; и когда говорится о Православныхъ, то обыкновенно употребляются выраженія: Русь старая, въ Уніи не будучая,—вѣры Греческой, не зуніеваной,— подъ послушенствомъ Патріархи Константинопольского и т. п.

несомнѣнно, что въ 1619-мъ году Іосафатъ Кунцевичъ своими «утисками, бѣдами и молвами» успѣлъ на время совратить нѣкоторыхъ Могилевцевъ въ Унію и передать въ ихъ владѣніе Спасскій монастырь [1]), хотя въ слѣдующемъ году многіе изъ отпавшихъ въ Унію возвратились снова въ Православіе [2]), но школу при Спасскомъ монастырѣ принуждены были въ тоже время Православные отдать уніатамъ [3]). Этотъ монастырь возвращенъ былъ Православнымъ только въ 1674 году [4]). Лишившись монастыря и школы, Православные не упали духомъ. Еще въ 1618 году, когда «ихъ милости духовные иноцы и свѣцкіе... реліи старожитное Греческое..... были порушоны милостію ку фалѣ Милого Бога», бурмистръ Ѳедоръ Филиповичъ, райца Ѳедоръ Ивановичъ и др. Могилевскіе мѣщапе купили и, подъ предлогомъ продажи, вѣроятно, подарили Могилевскому братству землю въ г. Могилевѣ для основанія на ней церкви и монастыря [5]. Къ этому пожертвованію присоединили свои пожертвованія князь Огинскій [6]), Стеткевичи [7]) и Могилевское братство [8]) и на эти пожертвованія основался Богоявленскій монастырь и при немъ братство, получившее благословенныя грамоты на свое основаніе отъ Патріарха Кирилла, Митрополита Петра Могилы и разрѣшеніе отъ Владислава IV-го [9]). Это Богоявленское братство, иначе называемое Крестоноснымъ [10]) вмѣстѣ съ монастыремъ было, такъ сказать, средоточіемъ Православія въ Могилевѣ. Въ послѣдствіи изъ этого братства выдѣлилось младшее братство при церкви Ев. Іоанна Богослова въ Богоявленскомъ монастырѣ [11]). Крѣпко соединившись въ эти братства, жители Могилева заботились объ основаніи новыхъ монастырей въ Могилевѣ (въ 1646 г. основанъ женскій Никольскій монастырь «для большаго распространенія славы Божіей и для обученія дѣвицъ

---

[1]) Именно къ этому времени мы относимъ отнятіе у Православныхъ Спасскаго монастыря на основаніи № 30 стр. 33 и № 26.

[2]) № 28.

[3]) № 30.

[4]) См. Приложеніе стр. IX и № 78.

[5]) № 26.

[6]) № 27 и 34.

[7]) № 45.

[8]) № 37.

[9]) №№ 34, 35, 43.

[10]) № 27.

[11]) Приложеніе XXIII стр.

дворянского и городского сословія» [1]), объ устройствѣ братскаго монастыря «дабы братія обще жили, церкви Божой пильновали, школъ дозирали, спѣванье порядное въ церкви мѣли» [2]), заботились ревностно и неутомимо о поддержаніи, украшеніи и возобновленіи, послѣ частыхъ пожаровъ въ Могилевѣ, церквей [3]); — и въ этихъ случаяхъ иногда обращались съ просьбою о помощи къ Православнымъ внутри коренной Россіи [4]). Въ концѣ XVII-го и началѣ XVIII-го столѣтія, когда въ Сѣверо-западной Руси печатаніе книгъ перешло въ руки латинянъ и уніатовъ, члены Богоявленскаго братства въ 1701 году выхлопотали себѣ у Августа II-го подтвердительную грамоту на свободное печатаніе всякаго рода Польскихъ и Русскихъ духовныхъ книгъ, несмотря на противодѣйствіе этому со стороны, вѣроятно, латинянъ и уніатовъ [5]), а въ 1725 году отправляютъ братскаго старосту съ порученіемъ найдти словолитчика для братской печатни [6]). Въ то время, когда знаменитое нѣкогда Православное Виленское мѣщанство, образовавшее въ XVI в. изъ своихъ членовъ четыре братства, перешло большею частію въ латинство или въ унію, а загнанный и стѣсненный до крайности остатокъ Православныхъ въ Вильнѣ съ поклономъ и поздравленіемъ выходилъ на встрѣчу латинскаго епископа, напр. хоть Александра Сапѣги въ 1668 году [7]),— масса Православнаго населенія Могилева еще на столько была велика и сильна во второй половинѣ XVIII-го вѣка, что Православнаго епископа, вступавшаго на Могилевскую каѳедру, открыто и торжественно встрѣчали въ Могилевѣ духовенство, члены магистрата, купцы и цехи, при колокольномъ звонѣ во всѣхъ церквахъ, съ хоругвями и цеховыми знаменами, при барабанномъ боѣ, съ рѣчами и т. п.; также открыто и торжественно выражалъ свою печаль весь Могилевъ при погребеніи своихъ епископовъ [8]). Сохраняя съ такимъ постоянствомъ основное начало Русской жизни, — т. е. вѣру Православную, жители Могилева естественно относились съ сочувствіемъ къ Великой Руси и

---

[1]) № 55.

[2]) № 37 и № 46.

[3]) См. Приложеніе, особенно XCIX—CI стр.

[4]) № 71.

[5]) № 63.

[6]) № 67.

[7]) Wizerunki. T. 22, стр. 100.

[8]) Прилож. стр. XXXIII, XXXVI, LXVIII.

неудивительно, что они въ 1654 году добровольно сдались Царю Алексѣю Михайловичу, по увѣщанію знаменитаго основателя и игумена Кутеинскихъ и др. монастырей Іоиля Труцевича [1]) и подкрѣпляемые чудеснымъ знаменіемъ [2]) мужественно отбивались отъ Польскаго войска. Правда, въ исторіи Могилева есть и темныя страницы, какъ напр. коварное избіеніе въ 1661 году русскаго войска въ Могилевѣ [3]) или беззаконное умерщвленіе помѣщика Зѣнковича [4]). Но первое, печальное событіе, если не оправдывается, то объясняется по крайней мѣрѣ великими бѣдствіями, какія терпѣлъ въ это время Могилевъ отъ русскаго войска и особенно отъ козаковъ; второе—показываетъ намъ, какъ духъ Польскаго своеволія и самоуправства испортилъ даже лучшихъ членовъ гражданскаго общества. Великія бѣдствія, постигшія Могилевъ въ самомъ началѣ XVIII-го вѣка во время великой Сѣверной войны, страшно потрясли благосостояніе Могилева [5]), но въ тоже время ни мало не ослабили въ его жителяхъ ревности къ Православной вѣрѣ. Какъ только миновали бѣдствія, опять началось построеніе церквей [6]), и не часто, какъ видно, Могилевцы доставляли случай латинянамъ и уніятамъ ликовать по случаю совращенія Православныхъ Могилевцевъ въ унію или латинство [7]). Только въ концѣ XVIII и началѣ XIX-го вѣка силы Православныхъ жителей Могилева начинаютъ какъ бы ослабѣвать. Въ 1796 году закрывается женскій братскій монастырь, между прочимъ, по недостаточности средствъ къ его содержанію; въ 1828 году Могилево-братскій монастырь дѣлается штатнымъ монастыремъ, потому что Могилевъ, равно какъ и вся эта губернія, говорится въ прошеніи архим. Гавріила, наполнена евреями, католиками, уніятами и лютеранами, такъ что Православныхъ едва ли оставалась въ это время и осьмая часть, да и жители Могилева обѣднѣли отъ водворенія въ немъ евреевъ, неурожаевъ и пожаровъ, вслѣдствіе чего добровольное подаяніе оказалось недостаточнымъ для содержанія братскаго монастыря [8]). А въ 1832 году оказалось необходимымъ пособіе отъ правительства для содержанія шести Могилевскихъ церквей,

---

1) Тамъ же стр. xii.
2) Ср. № 65 стр. 97 съ Прилож. стр. xiv.
3) Прилож. стр. xvii, xviii.
4) Тамъ же стр. xxix.
5) Прилож. стр. xxx—lxiii.
6) Прилож. стр. lxvi.
7) Тамъ же lxvi.
8) Приложеніе стр. xcviii.

а одна изъ нихъ упразднена по малому количеству прихожанъ.— Вообще за свою неутомимую борьбу съ латинствомъ и уніятствомъ и преданность вѣрѣ Православной болѣе чѣмъ въ теченіи двухъ съ половиною вѣковъ, при всѣхъ тяжкихъ испытаніяхъ, жители Могилева достойны полнаго вниманія и благодарнаго воспоминанія Православныхъ Русскихъ!

Документы, вошедшіе въ отдѣлъ Могилевскихъ актовъ, заимствованы изъ Могилевскихъ Губернскихъ Вѣдомостей за 1846, 1847, 1848, 1849, 1851, 1852 и 1855 гг., изъ такъ называемой рукописи игумена Ореста и отдѣльныхъ документовъ, пріобрѣтенныхъ отъ родственниковъ покойнаго С. И. Соколова, бывшаго учителя Могилевской семинаріи и редактора Могилевскихъ Губернскихъ Вѣдомостей. Нѣкоторыя мѣста въ документахъ, напечатанныхъ изъ М. Г. Вѣдомостей и изъ рукописи игумена Ореста, или сначала невѣрно были прочтены, или въ нихъ вкрались ошибки при послѣдующихъ перепискахъ. Не имѣя подлинныхъ документовъ, мы не могли конечно исправить темныя мѣста въ нихъ, но не сочли себя также въ правѣ и оставить ненапечатанными всѣ подобные документы, такъ какъ подлинники ихъ, кажется, утрачены.

Записки игумена Ореста, составляютъ собственно часть рукописи въ 967 стр., носящей на оберткѣ названіе «Исторія Могилевскаго монастыря». Эта рукопись раздѣляется на двѣ части. Въ первой части (отъ 1-й до 152 стр.) заключаются историческіе документы, во второй — собственно записки въ двухъ видахъ: сначала идутъ «разныя записки, неизвѣстно кѣмъ составленныя» [1]), а потомъ болѣе обширныя записки игумена Ореста. Въ началѣ этой рукописи находится предисловіе, написанное однимъ изъ настоятелей Могилево-братскаго монастыря [2]), разобравшимъ и приведшимъ

---

[1]) Въ концѣ ихъ находятся указы о переименованіи въ 1773 г. Бѣлорусской епархіи въ Могилевскую, Мстиславскую и Оршанскую,—объ учрежденіи трехъ архимандрій въ монастыряхъ: Полотскомъ, Оршанскомъ и Могилевскомъ братскомъ,—статистическія свѣдѣнія о Могилево-братскомъ монастырѣ, составленныя въ 1799 году первымъ его архимандритомъ Іоасафомъ,—списокъ 271 члена Могилевскаго братства, составленный въ 1844 году, частію съ памяти до 1666 года, въ которомъ сгорѣлъ древній списокъ братчиковъ, частію на основаніи записи, веденной съ 1666 года, и въ концѣ—синодикъ благотворителей и настоятелей братскаго монастыря.

[2]) Кто въ 1848-хъ годахъ былъ настоятелемъ въ этомъ монастырѣ, невидно изъ списка настоятелей, находящагося въ рукописи. Послѣ 1827 года показаны настоятелями, безъ означенія годовъ, архимандриты: Арсеній, Гавріилъ и Поликарпъ.

въ порядокъ монастырско-братскій архивъ [1]): Нѣкоторые изъ помѣщенныхъ въ рукописи документовъ не напечатаны, потому что слишкомъ испорчены переписчиками. Таково — посланіе Митрополита Нелюбовича Тукальскаго отъ 15-го Ноября 1661 года, въ которомъ онъ укоряетъ Могилевское братство за неповиновеніе себѣ и своему намѣстнику Іакову,— говоритъ, что нѣкоторыя лица «безъ пастырского благословенія одѣвшись сукнею титулу капитулы, своихъ церквей престоловъ отступивши, при каѳедральной Святого Спаса въ Могилевѣ церкви житіе себѣ уподобавши, всѣ доходы и якіе колвекъ пожитки.... за себе забравши, на свои приватныи..... оборочають росходы»; затѣмъ спрашиваетъ, дѣлается ли это съ согласія Могилевскаго братства, или нѣтъ; укоряетъ особенно чернеца братскаго монастыря Комара, какъ принципала этихъ бунтовъ и раздоровъ и проситъ членовъ Могилевскаго братства остеречься, если они замышляютъ противъ него непріязнь.

Записки игумена Ореста составлены главнымъ образомъ на основаніи документовъ, напечатанныхъ въ Бѣлорусскомъ архивѣ, лѣтописи Могилева—Труб-

[1]) «Много перемѣнъ и разореній перенесъ Могилевобратскій монастырь со времени основанія своего. Оттого мноо потерялъ онъ очень любопытныхъ памятниковъ древности, касающихся не только церковныхъ обычаевъ и уставовъ, существовавшихъ въ Бѣлорусской, нѣкогда вообще Православной, странѣ, но и гражданскихъ распорядковъ и происшествій сего края. Несмотря на то совѣстливымъ раченіемъ старость церковнаго братства, складывавшихъ всякую непонятную бумагу въ отдѣльную кучку, соблюдены нѣкоторые акты и документы, изъ коихъ можно составить хотя неполное и неточное, но вѣрное понятіе о состояніи какъ самого монастыря, такъ и всей Могилевской епархіи, начиная съ бѣдственнѣйшихъ временъ Уніи.»

«Это побудило одного изъ настоятелей Могилевобратскаго монастыря разобрать и разсортировать всѣ бумаги, книги и записки, какія хранились въ монастырской кладовой до 1843 года. Для человѣка, воспитаннаго по Русски и во все незнакомаго съ древностями Польши и Литвы, трудно было разбирать даже склады разныхъ папьеровъ, писанныхъ замысловатыми старинными шрифтами на языкахъ Польскомъ и Польско-Русскомъ, большею частію поврежденныхъ временемъ и не имѣвшихъ между собою никакого порядка и связи. Много нашлось пустаго, много дубликатнаго, много перепутаннаго въ листахъ, много безначальнаго, или безконечнаго; много чужаго, внесеннаго вѣроятно братчиками для храненія въ церкви по частной для ихъ коммерческихъ и гражданскихъ дѣлъ важности. Очень жаль было времени, потеряннаго на прочтеніе и раскладку всего этого хлама. А терять нужно было уже не по одному археологическому любопытству, а по необходимости. То строительная коммисія, то

ницкаго [1]), Уніи—Бантышъ Каменскаго и отчасти на основаніи наблюденія самаго игумена Ореста, какъ очевидца. Такимъ намъ особенно представляется

посредникъ полюбовнаго размежеванія, то комитетъ приведенія въ извѣстность городскихъ угодій, то полиція настоятельно требовали документовъ, по которымъ монастырь владѣетъ тѣмъ или другимъ участкомъ; и какъ ихъ не было въ отдѣльности, то необходимо было разсматривать всякую старинную записку. Горе, если бы всякому настоятелю доставалась эта черная работа. Кому либо изъ нихъ, рано или поздно, нужно было привести старинныя записи въ какой нибудь порядокъ».

«Собранные акты, документы и записки раздѣлены на два разряда. Къ первому отнесены документы *экономическіе*, по которымъ монастырь въ разныя времена пріобрѣталъ право владѣнія разными землями, лугами, домами и лавками. Документамъ симъ составлена отдѣльная опись, въ такой мѣрѣ подробная, что, въ случаѣ потери или обветшалости какого либо документа, содержаніе онаго уцѣлѣло бы въ спискѣ. Всѣхъ документовъ подлинники, собранные и хронологически расположенные сообразно съ сею описью, хранятся въ особомъ портфелѣ *). Въ такомъ же портфелѣ хранится и другой разрядъ документовъ *историческихъ*, въ которыхъ находится что либо замѣчательное для исторіи и археологіи какъ Бѣлорусской Православной Церкви вообще, такъ преимущественно Могилевскаго братства. Поелику же потеря текста для археологической любознательности гораздо важнѣе, нежели для экономіи монастырской, огражденной отъ поискиваній и притязаній на прежнія владѣнія не десятилѣтнею, а вѣковою давностію; то разсудилось всѣ историческіе документы и записки, какіе нашлись между бумагами монастырскими, и какіе случилось найти въ другихъ мѣстахъ, списать съ возможною точностію и собрать въ одну книгу. Книгу эту читатель видитъ предъ собою. Въ ней важнѣе всего историко-хронологическія записки игумена Ореста, которому онѣ возвращены по принадлежности. Старецъ сей, воспитывавшійся нѣкогда въ школахъ іезуитскихъ и проходившій довольно учебныхъ должностей въ разныхъ мѣстахъ Бѣлоруссіи, долго и тщательно собиралъ все замѣчательное въ историческомъ отношеніи, и потому заслуживаетъ полное довѣріе себѣ. Остальное есть сборъ отрывковъ или матеріаловъ историко-археологическихъ. Составить изъ нихъ что либо цѣльное, округленное или дополнять оныя новыми открытіями предоставляется будущимъ настоятелямъ Могилевобратскаго монастыря.» 1845 года Іюня 5 дня. Могилевъ.

[1]) Лѣтопись Трубницкаго, по слухамъ, ходила въ Могилевѣ по рукамъ нѣсколько лѣтъ тому назадъ; но у кого она находится теперь, неизвѣстно. Трубницкіе были именитые Могилевскіе граждане и вели нѣкогда за граничную торговлю. Въ настоящее время родъ Трубницкихъ угасъ.

---

*) Неизвѣстно, гдѣ находится теперь этотъ портфель. Изъ имѣющагося въ Рукописномъ Отдѣленіи Вил. Публ. Библіотеки подробнаго списка 109 разныхъ грамотъ и

разсказъ о событіяхъ въ Могилевѣ 1812 года и о присягѣ въ это время Архіепископа Варлаама Наполеону [1]). Въ концѣ рукописи находится статистическое описаніе Могилева, составленное въ 1836 году и историческое извѣстіе объ іерархіи Могилевской до 1845 года.—Что касается до личности игумена Ореста, то объ немъ сохранилось немного свѣдѣній. Изъ формулярнаго его списка видно, что онъ учился въ Могилевской семинаріи, въ 1803 году принялъ монашество, затѣмъ Архіеп. Варлаамомъ переведенъ былъ въ архіерейскій Могилевскій домъ и проходилъ здѣсь должности казначея, ризничаго и эконома Архіерейскаго дома до 1818 года, затѣмъ былъ игуменомъ монастырей Шкловскаго Воскресенскаго и Пустынскаго, съ 1820 до 1824 былъ законоучителемъ въ различныхъ учебныхъ заведеніяхъ г. Полотска, въ 1827 году былъ переведенъ въ Могилево-братскій монастырь и умеръ въ 1850 году въ Богоявленскомъ Оршанскомъ монастырѣ на іеромонашеской вакансіи. По разсказамъ нѣкоторыхъ жителей Могилева игуменъ Орестъ присягалъ [2]) вмѣстѣ съ Архіепископомъ Варлаамомъ Наполеону, почему и не имѣлъ Креста за отечественную войну 1812 года; въ 1827 году онъ былъ переведенъ въ Могилево-братскій монастырь подъ строгій надзоръ на 10 лѣтъ. Въ это время, надобно думать, и составилъ свои записки игуменъ Орестъ, по своему времени человѣкъ образованный, отлично знавшій языки: Греческій и Латинскій; по свидѣтельству людей, близкихъ къ нему, стѣны его келліи были исписаны Греческими и Латинскими стихами, даже его собственнаго сочиненія.

II. Документы, относящіеся къ исторіи Трокскихъ церквей (150 — 185 стр.). Они значительно восполняютъ тѣ документы, которые напечатаны въ Собраніи Семенова древнихъ грамотъ и актовъ городовъ: Вильны, Ковна и Трокъ. Изъ этихъ документовъ оказывается, что въ Трокахъ, кромѣ указанныхъ въ актахъ г. Вильны [3]) церквей Рождества Христова, Св. Николая и Геор-

---

актовъ, хранящихся въ Могилевскомъ Архіерейскомъ домѣ, видно, что здѣсь находится нѣсколько очень интересныхъ документовъ не напечатанныхъ, напр. подъ №№ 10, 42 и др. Въ 1837 г. нѣкоторые изъ этихъ документовъ были отосланы къ Оберъ-Прокурору Св. Синода.

[1]) Событія эти изложены въ общихъ чертахъ въ «Исторіи отечественной войны 1812 года» Богдановича т. I стр. 211, но безъ весьма многихъ, находящихся здѣсь, подробностей, не лишенныхъ интереса.

[2]) Ср. Прилож. стр. xc.

[3]) Стр. xxxix.

гія и Рождества Пр. Богородицы, была еще церковь Троицкая, а Воскресенская церковь, хотя и имѣла отдѣльный «цментарь» 1) была, вмѣстѣ съ Вознесенскою, придѣльною при церкви Рождества Пречистой. [2]) Изъ этихъ документовъ видно также, какъ богато надѣлены были Трокскія церкви отъ Православнаго Трокскаго дворянства [3]) и какъ постепенно собственность Православныхъ церквей подвергалась расхищенію въ своевольномъ и безправномъ Польскомъ королевствѣ [4]). Даже и покровительствуемые Польшею уніяты не могли спокойно пользоваться отнятыми ими у Православныхъ церковными землями и угодьями: то отнималъ эти земли Брацлавскій казначей Гоппенъ [5]), то Трокскій магистратъ [6]). Изъ этихъ документовъ видно также отчасти, какъ относились къ уніятамъ латинскіе монашескіе ордена, отнимая у нихъ земли, и не совѣстясь подразъ стакнуться съ евреями и устроить шинокъ на томъ самомъ мѣстѣ, на которомъ прежде существовала церковь, а потомъ ихъ костелъ [7]).

III. Документъ, относящійся къ исторіи церквей города Вильны XVII вѣка, — это именно рѣшеніе королевскими коммисарами спора между М. Гавріиломъ Колендою и Виленскимъ магистратомъ о правѣ владѣнія различными плацами въ г. Вильнѣ въ 1671 г. (188—238 ст.). Этотъ документъ доставляетъ значительный матеріалъ для исторіи церквей г. Вильны въ XVII в. Имъ въ рукописи изъ Митрополитальнаго архива пользовался авторъ статьи, помѣщенной въ Wizerunkach (Т. 22, 23 и 24) подъ заглавіемъ: Kilka uwag nad dziełem: Wilno od początkow jego do roku 1750, извлекшій все существенное изъ этого документа. Но тѣмъ не менѣе мы сочли нужнымъ напечатать этотъ документъ по копіи, найденной въ архивѣ Виленскаго учебнаго Округа, вслѣдствіе интереса, какой онъ представляетъ для мѣстной исторіи. Документы, о которыхъ упоминается въ этомъ коммисарскомъ рѣшеніи, почти всѣ будутъ изданы въ 5-мъ томѣ Археографическаго Сборника.

---

1) № 91.

2) № 94. стр. 172.

3) №№ 88, 91 и 94.

4) №№ 87, 89, 90, 92.

5) № 95.

6) № 96 и № 98.

7) № 99.

IV. Документы, относящіеся къ исторіи церквей города Бѣльска (240—258 стран.). Они показываютъ, что въ XVI вѣкѣ всѣхъ Православныхъ церквей въ Бѣльскѣ было шесть, именно: Богоявленская, возвращенная Православнымъ въ 1633 г. [1]), Никольская, Воскресенская, бывшая во владѣніи Православныхъ до 1639 [2]), Троицкая, Пречистенская [3]) и Михайловская [4]), въ 1636 г., кажется, уже не существовавшая, потому что въ этомъ году объ ней не упоминается. Изъ этихъ документовъ видно, какую упорную и непрерывную борьбу съ уніятствомъ вели Православные жители Бѣльска—этого небольшаго городка Гродненской губерніи, и до настоящаго времени не утратившаго еще своей Русской Православной физіономіи. Уніяты, не смотря на поддержку Польскаго правительства, не смотря на свои усилія и фанатизмъ [5]) и помощь латинянъ [6]), невольно уступали первенство въ Бѣльскѣ въ религіозно-нравственномъ отношеніи угнетеннымъ Православнымъ. Въ 1636 г. уніятовъ въ Бѣльскѣ было самое ничтожное число и для нихъ совершенно достаточно было одной церкви [7]); а въ 1699 г. Православные такъ были еще опасны уніятамъ, что королевскіе коммисары сочли необходимымъ воспретить Православнымъ принимать въ свою школу латинянъ и уніятовъ, совершать торжественныя процессіи, крестить дѣтей отъ смѣшанныхъ браковъ и совершать самые эти браки, такъ какъ Православные посредствомъ всего этого возвратили къ вѣрѣ отцевъ своихъ многихъ не только уніятовъ, но и латинянъ, и не только въ молодыхъ, но и пожилыхъ лѣтахъ [8]).

Всѣ вообще документы 2-го тома Археографическаго сборника могутъ быть распредѣлены по содержанію слѣдующимъ образомъ:

А) Дарственныя записи:

а) Монастырямъ: 1) на основаніе: Могилево-братскаго монастыря № 26,— Борколабовскаго № 31, — Бѣлковскаго № 33, — Туничевскаго № 47; 2) на поддержаніе монастырей: Черейскаго № 1,

---

[1]) №№ 101. 102.

[2]) № 104.

[3]) № 106.

[4]) № 111.

[5]) № 103. 104. 107. 108.

[6]) № 103.

[7]) № 106.

[8]) № 110.

Пустынскаго №№ 3. 4. 6. 9. 10. 11. 12. 15. 16,— Печерскаго №№ 5 и 13,— Высоцкаго Никольскаго №№ 5. 8,— Трокскаго Пречистенскаго № 88,— Борколабовскаго №№ 49. 50,— Буйницкаго № 61.

б) Церквамъ: Троицкой въ Мстиславлѣ №№ 2. 14,— Пречистенской въ Буйничахъ № 5,— Богоявленской братской въ Могилевѣ №№ 45, 65.

Б) Описаніе земель, принадлежащихъ церквамъ №№ 91. 94.

В) Охраненіе церковной собственности №№ 62. 66. 87. 89. 90. 92.

Г) Притѣсненіе Православныхъ со стороны латинянъ и уніатовъ №№ 29. 30. 66. 77. 78. 103. 104. 105. 107. 108.

Д) Посланія Архипастырей: №№ 17. 20. 21. 23. 28. 32. 35. 38. 42. 52. 54. 71.

Е) Положеніе и дѣятельность Православныхъ братствъ въ Сѣверо-Западной Россіи: Могилевскаго Спасскаго № 19,— Могилевскаго Крестоноснаго или Богоявленскаго №№ 27. 34. 35. 37. 38. 39. 43. 46. 52. 60. 63. 67. 68. 69,— Виленскаго Св. Духовскаго №№ 27, 40,— Бѣльскаго Богоявленскаго № 102,— Слуцкаго Свято-Спасскаго № 64.

Ж) Къ исторіи собственно Православной церкви №№ 36. 56. 59. 70.

З) Къ исторіи монастырей: Буйницкаго и Борколабовскаго №№ 49. 50. 51. 72,— Буйницкаго и Кутеинскаго №№ 39, 57. 58. 73. 75,— Максаковскаго № 76, Соломерецкаго 74.

И) Къ исторіи церквей №№ 41. 55. 93. 100. 102. 105. 106.

І) Къ исторіи уніи №№ 44, 95. 96. 98. 99. (Въ послѣднихъ 4 актахъ излагаются обиды уніатовъ отъ разныхъ Польскихъ чиновниковъ и латинскихъ монашескихъ орденовъ.

К) Уклоненія отъ церковнаго порядка въ жизни приходскаго духовенства № 25 и въ жизни монастырей №№ 53, 73. 79.—Изъ указываемыхъ здѣсь документовъ видно значительное разстройство въ жизни Западно-Русскихъ монастырей въ XVII и XVIII вв. Духъ польскаго своеволія проникъ и за стѣны нѣкоторыхъ Православныхъ монастырей, которые, по обычаю польскихъ пановъ, дѣлаютъ наѣзды на владѣнія другъ друга, разоряютъ ихъ, бьютъ людей и т. п. Это объясняется, кромѣ испорченной Польской среды, въ которой наѣзды были

самымъ обыкновеннымъ дѣломъ, еще ослабленіемъ, не безъ намѣреннаго содѣйствія этому, конечно, то стороны Польши, власти Православныхъ епископовъ, которые не всегда даже могли водворить порядокъ и въ Православномъ монастырѣ [1]). Изъ документовъ подъ №№ 64. 68 и 69 мы видимъ, что и въ XVIII столѣтіи не прекратилась еще, къ великому прискорбію, борьба братствъ съ Епископами.

Л) Письма разныхъ лицъ №№ 80. 81. 82. 83. 85. 86.

Къ нѣкоторымъ документамъ на польскомъ языкѣ сдѣланъ подстрочный Русскій переводъ; къ другимъ, не переведеннымъ, въ концѣ тома приложено довольно подробное извлеченіе съ подстрочнымъ переводомъ болѣе замѣчательныхъ мѣстъ.

Θедоръ Елеонскій.

[1]) Историч. извѣстіе о возникшей въ Польшѣ Уніи 1866. Стр. 193. 194.

I.

МОГИЛЕВСКІЕ АКТЫ

1.

1454. Жалованная грамота князя Михаила Пеструцкаго Черейскому монастырю и Мисаилу епископу Смоленскому на землю Тимонятинскую и часть Черейскаго озера.

Се азъ Михайло Пьстручь Ивановичъ далъ есми свое дѣльницо, што на мене пришло, отчины и дѣдины и записалъ есьми твердо и непорушно тотъ слѣдъ Тимонятинскій на Головли зъ данью, што съ тое земли идеть, 40 пудовъ меду, и зъ всѣми входы, што къ тому слѣду Тимонятинскому служатъ, а также отлучилъ есми своее дѣльници озера Черея луку, почень отъ Городецкого острова ажъ до Межтока, далъ есми и записалъ Светѣй Тройцы на Головли *) монастырю общему и господину отцу своему и по плоти брату моему Мисаилу, владыцѣ Смоленскому, собѣ на память и родителемъ своимъ. А того не надобѣ рушати ни моей братіи, ни моимъ родителемъ, ни моимъ дѣтемъ; а хто сіе порушить а имется уступать по моемъ животѣ, буди на томъ клятва трехъ сотъ и осьмнадесять Светыхъ Отецъ, иже въ Никеи. А писанъ въ лѣто 6962-е.

Писанъ на пергаминѣ.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1849 г. № 10 стр. 174.

*) Монастырь при церкви Св. Троицы на Головли находится въ мѣстечкѣ Череѣ Сѣнновскаго уѣзда Могилевской губерніи. Онъ и основанъ былъ Мисаиломъ, изъ рода князей Пеструцкихъ или Пстручовъ, епископомъ Смоленскимъ, а съ 1474 г. митрополитомъ Кіевскимъ. Монастырь этотъ знаменитъ былъ чудотворною иконою Божіей Матери, находившеюся первоначально по преданію въ В. Новгородѣ, а по другому — въ Смоленскѣ (Chronologia Stebelskiego стр. 52 примѣч. u). Потомокъ князей Пеструцкихъ князь Левъ Сапѣга возобновилъ этотъ монастырь и построилъ въ немъ новую каменную церковь. Не смотря на клятву, наложенную епископомъ Мисаиломъ и Львомъ Сапѣгою на всякаго не православнаго, который дерзнулъ бы присвоить Черейскій монастырь, монастыремъ этимъ долго владѣли Базиліяне. Онъ возвращенъ былъ Православнымъ только при Гавріилѣ, Могилевскомъ архіепископѣ.

2.

1463. Грамота князя Мстиславскаго Ивана Юрьевича и княгини Іуліаніи о пожалованіи Мстиславскому Троицкому собору разныхъ даней.

Божіею милостію мы князь Иванъ Юрьевичъ и съ княгинею моею Уліаною и съ дѣтьми нашими поставили церковь на дворѣ нашемъ въ Мстиславлѣ во имя Пресвятыя Троицы, при которой церкви, кромѣ большаго алтаря, шесть меньшихъ: первый Воскресенія Господня, вторый Благовѣщенія Пресвятыя Дѣвы, третій Успенія Пресвятыя Богородицы, четвертый Усѣкновеніе главы Іоанна Святаго, пятый Исповѣдниковъ Святыхъ, шестый Св. Кипріана и Устиніи. Къ той церкви и къ тѣмъ алтарямъ опредѣлили мы дани четырнадцать кадей меду на вѣчныя времена, именно: на Колотовиныхъ дѣтяхъ и на ихъ сосѣдяхъ пять кадей меду, двѣ бочки хмѣлю и пятнадцать грошей накадныхъ; тѣмъ Колотовинымъ дѣтямъ и сосѣдямъ никакой службы на насъ не служить и никакой дани не давать, а только они обязаны давать дань на церковь Пресвятыя Троицы,—на Супрочайкахъ пять кадей меду, двѣ бочки хмѣлю и пятнадцать грошей накадныхъ, а службу на насъ служить они обязаны,—на Шашкиничахъ три кади меду, три бочки хмѣлю и двѣнадцать грошей накадныхъ, и они также обязаны служить на насъ службу,—у Вехры на Обушковыхъ дѣтяхъ кадь меду, бочка хмѣлю и пять грошей накадныхъ; и они вмѣстѣ съ другими должны отправлять службу на насъ. Кромѣ того назначили мы жита яроваго съ гуменъ сто сорокъ бочекъ, а если чего не достанетъ въ Мстиславлѣ изъ тѣхъ ста сорока бочекъ жита, тогда клирошане церкви Пресвятой Троицы должны взять съ Княжичь два рубля грошей. И ту дань протопопъ и протодіаконъ съ священниками и діаконами должны раздѣлить по равной части, какъ большему такъ и меньшему, а накадный грошъ принадлежать долженъ пономарямъ Троицкимъ. А если кому случится присяга, то нигдѣ не долженъ присягать, только передъ церковію Пресвятыя Троицы; а если кому нибудь назначена будетъ присяга о землѣ, тотъ и долженъ присягать на землѣ.

Протопопъ и протодіаконъ и клирошане должны быть готовы въ субботу на вечерни и въ Воскресенье служить у большаго олтаря всѣ соборомъ, и у алтаря Воскресенія Христова должны—съ діаконами, который изъ нихъ будетъ назначенъ. Кромѣ того они должны отправлять особливыя молебны за наше здоровье, именно: въ понедѣльникъ разъ, во вторникъ и четвертокъ, если то будетъ нужно, отправятъ службу за умершихъ, за которыхъ будутъ просить, въ среду и въ пятницу также должна быть отправлена служба и молебны за наше здоровье, въ субботу разъ священники съ діаконами должны отвравлять службу у большаго престола и по всѣмъ меньшимъ престоламъ за душу родителей на-

шихъ. Писано въ Мстиславлѣ, въ лѣто 6971.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1846 г. № 2. Эта грамота, найденная въ Могилевскомъ архіерейскомъ архивѣ, помѣщена въ Бѣлорусскомъ Архивѣ № 2-й.

3.

1500 Сентября 14. Запись князя Михаила Ивановича Мстиславскаго Пустынскому монастырю о поселеніи крестьянъ на монастырской землѣ.

Во имя Светое и нераздѣльное Троицы. Аминь. Мы князь Михайло Ивановичъ. Билъ намъ чоломъ игуменъ Пречистей Богоматери зъ Пустынки, абыхмо мы призволили имъ людей за себе призвати и нановѣ за собою посадыти на церковной земли, которая къ той Церкви Божей Пречыстей Богоматеры прислухаеть ку Пустынцы, и мы то имъ прызволяемъ: нехай они людей за себе зовутъ и нановѣ за собою посадятъ на церковной земли. А кото коли они за себе людей прызовутъ и наново за собою посадятъ, ино нашымъ намѣстникомъ и тивуномъ и иншымъ нашымъ урадникомъ не надобѣ у тыхъ ихъ людей вступать, судити, ни радити и никоторыхъ пошлинъ намъ на тыхъ людехъ не брати, ни службы имъ нашей никоторой не знати. Тежъ паномъ владычнымъ десятникомъ не надобѣ въ ты люди уступатися въ монастырскіе, а владыцѣ Полоцкому того игумена у Пречыстой Пустынской не судити, ни радити, ни пошлинъ ни якихъ на нихъ не брать, нижли которое дѣло будетъ владыцѣ до игумена, тое судити намъ посполь..... владыкою. Данъ во Мстиславли. Лѣто семъ тысячей осмое мѣсеца Сентабра чотырнадцатый день, индыктъ третій.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1854 г. стр. 16.

4.

Около 1500 г. Апрѣля 7-го. Запись Михаила Ивановича, князя Мстиславскаго, Пустынскому монастырю на землю Измайловскую.

Божыю милостію и господара нашого здоровьемъ великого короля Александра, мы князь Михайло Ивановичь Юрьевичь прыдалисмо на храмъ Пречистой Богоматеры землю бортную Измаловскую на Блинѣ вѣчна, никимъ нерухомо; маеть настоятель того монастыра Светое Пречыстое въ Пустынцѣ нинѣшны и напотомъ будучы тую землю верху писанную, какъ здавна было, по тому завѣдати, а за насъ Бога просыты. Данъ во Мстиславли. Апрыль семы день.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1855 г. стр. 16.

5.

1506 Декабря 31. Запись князя Алексѣя Львовича Толочка Печерскому монастырю, Высоцкой Никольской и Буйницкой Пречистенской церквамъ на дворъ Борсуковскій и людей Добрейцкихъ зъ землею Цвирковскою.

Въ имя Отца и Сына и Духа Святого.

Ото я слуга Божы, князъ Алексій Львовичъ Толочковъ внукъ, сходя съ сего свѣта, за свою жизнь, при доброй памяти, зъ маткою своею княгинею Ѳеодосіею Львовою далисьмы на домъ и записалисьмы Пречистей Матки Божей Печерскому монастыру на памятку себѣ, и отцу моему, и матцѣ моей и своимъ кровнымъ, дворъ мой Борсуковскій зо всимъ тымъ, чимъ я самъ трымалъ и матка моя, зъ даниною моею медовою и грошовою, и зо всими моеми доходами, и што кеды на насъ шло, и зъ тыми людьми, которые въ Добрѣйцѣ мѣшкають, и зъ тымъ грунтомъ Цвирковскимъ, и зъ тыми людьми, которые на чиншу сѣдятъ. А зъ тыхъ людей Борсуковскихъ приходить дани двадесять пудовъ меду: на Печерскій монастырь 15 пудовъ, а до Высокаго св. Миколая *) три пуды, а до Буйничъ **) св. Пречистой два пуды. А далисьмы той дворъ выше упомянутый зъ тыми людьми, которые на той дворъ служать, зъ своею маткою княгинею Ѳеодосіею вѣчно и непорушно. А неповиненъ есть никто до тыхъ людей вступоваться и интересоваться, а ни моя сестра, а ни мой зять, и никто мой кровный. А вѣдѣть повинны тые люди Борсуковскіе Св. Пречистой Печерскій монастырь, архимандрита Печерского . . . . А на то далисьмы той нашъ листъ, и до того нашего листу конфирмацію и печать нашу приложилисьмы. Писанъ року 7014 индикта 9, мѣсеца Декабря 31.

Изъ Могилевскихъ Губернскихъ Вѣдомостей за 1852 г. № 16. Запись эта, равно какъ и печатаемая подъ № 13 помѣщаются въ ряду другихъ Могилевскихъ документовъ потому, что имѣнія: Печерскъ, Борсуки, Цвирковъ и Тарасовичи, при митрополитахъ Поцѣѣ и Рутскомъ два раза отнятыя уніатами у православныхъ и послѣднимъ возвращенныя Владиславомъ IV, по согласію митр. Петра Могилы приданы были королемъ Могилевской епископіи на увеличеніе содержанія Могилевскихъ православныхъ епископовъ.

*) Вѣроятно здѣсь разумѣется монастырь бывшій въ м. Горкахъ, потомъ обращенный въ приходскую церковь.

**) Мѣстечко въ 7 верстахъ отъ Могилева.

6.

1507 Іюня 18. Жалованная грамота князя Михаила Ивановича Мстиславского Пустынскому монастырю на село Подвойскихъ Овлейковичевъ.

Божію милостію мы князь Михайло Ивановичъ прыдали есмо Пречыстой Богоматеры ку Пустынцѣ село на имя Подвойскихъ Овлейковичевъ на Ослинѣ зъ пашнями и сѣножатми и зо всимъ тымъ, што ку тому селу здавна прислухаеть, а дали есмо тое село на Пречистой Домъ вѣчно и никимъ ни рухомо. Писанъ во Мстиславлю въ лѣто семъ тысячъ петнадцатое, индыктъ десаты, мѣсеца Іюня осмнадцатого дня.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1855 г. стр. 33.

7.

1508 Марта 30. Жалованная грамота князя Михаила Ивановича Мстиславского священнику Тимофею на приходъ при Ряснинской церкви.

Божіею милостію мы князь Михайло Ивановичъ Мстиславскій пожаловали того богомольца нашого попа Тимофея, дали ему церковь у Ряснѣ храмъ Святого Великомученика Ѳеодора Тирона со всимъ по тому, какъ и первые священники отъ насъ тую Божественную Церковь имѣли, и съ землею пашною и зъ бортною и десятина изъ жита пашни Пашковское и приходъ тыхъ людей, которые на сыромъ корени будутъ жити; а на то есмо ему и листъ нашъ дали подъ нашею печатью. Писанъ въ Радомлѣ Марта 30 день, индиктъ 11.

Внизу видны слѣды тисненой печати. Писанъ на четверти листа. Документъ этотъ, какъ значится на немъ, въ 1777 г. дѣлопроизводителемъ (procurator causarum) *архіепископа Бѣлорусскаго Георгія Конисскаго былъ явленъ въ главномъ Литовскомъ судѣ и подтвержденъ въ своей достовѣрности членами суда: Феликса Волковицкаго, Даніила Ольшевскаго и др. Хранится въ Виленской публичной библіотекѣ.*

8.

1508 Сентября 8. Жалованная грамота князя Михаила Ивановича Мстиславскаго Нифонту, игумену Никольскаго монастыря, на 4 семейства съ данями.

Божею милостію мы князь Михайло Ивановичъ Мстиславски зъ нашою кнегинею Василисою и зъ нашыми дѣтми, княземъ Өедоромъ и княземъ Василіемъ, чинимъ знаменито симъ нашымъ листомъ каждому доброму нинѣшнимъ и на потомъ будучимъ, хто на него посмотритъ, або чтучы его послышитъ, кому потреба того будетъ вѣдати. Билъ намъ чоломъ богомолецъ нашъ игуменъ Николски Нифонтъ, абыхмо потвердили листомъ нашымъ тыи люди церковныи, што былъ Алехно записалъ. И мы того опытавши зъ бояры нашыми, дали есмо люди святому великому Николѣ на Гору въ Расенскомъ *) повѣтѣ, на имя Хилиста а Лушка Хилковичевъ и зъ ихъ жонами и дѣтми, Василя Агеева а Шытковича а зъ ихъ жонами и дѣтми, Ходора а Мишуту Семеновичевъ, Дмитра а Өедора и Нестора Яцковичовъ; земля подъ тыми людми Ярыковщизна; а зъ тое земли и зъ тыхъ людей вышейписанныхъ Светому великому Николѣ на Гору кадь меду пять пудовъ а десеть грошы грошми. А тымъ людемъ вышейписанымъ никоторое службы нашое и намѣстникомъ нашымъ не служить, посощины и подымщины и тамщины тымъ людемъ не давати; нижли тымъ людемъ всимъ вышеписаннымъ служба служыти и дань давати, кадь меду пять пудовъ, а десять грошы игумену Никольскому, который коли служити будетъ въ Светого Николы на Горѣ.

Нашымъ намѣстникомъ и тивуномъ городовымъ и Расенскинъ и всимъ врадникомъ нашымъ тыхъ людей церковныхъ вышеписаныхъ не судити, ни радити и децкихъ не посылати, винъ и повинныхъ и инныхъ никоторыхъ пошлипъ нашихъ на тыхъ людехъ имъ не брати. Дали есмо и записали тыи люди вси вышеписаные зъ данми и зь данинами и зъ вси приходы, и зъ винами и зъ повиннымъ, всимъ на все, Святому великому отцу Николѣ на Гору; нижли судити и радити тыи люди церковны, во всемъ знати игумену Никольскому, который служити у Светого Николы будеть. Дали есмо и записали тыи люди на вѣчные Святому Николѣ на Гору. Нижли тымъ людемъ церковнымъ толока намъ служити зъ Расенскими слугами зъ путными, а въ ловы ихъ непосылати, якъ на то обычай есть. Писанъ во Мстиславли въ лѣто 7016, индиктъ 11, Сентебра 8 день.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1855 г. стр. 257.

*) Рясна нынѣ бѣдное мѣстечко Чаусовскаго уѣзда, а въ древности было Литовскомъ городомъ. Гдѣ именно находился упоминаемый здѣсь Никольскій монастырь на Горѣ, не извѣстно, но вѣроятно въ мѣстечкѣ Горахъ Чаусовскаго уѣзда.

9.

1526 Февраля 25. Жалованная грамота князя Михаила Ивановича Мстиславскаго Пустынскому монастырю на село Радивоновское.

Божію милостію и здоровемъ господара нашого великого короля Зигимонта, мы князь Михайло Ивановичь Мстиславски чынымъ знаменито симъ нашымъ листомъ нынѣшнимъ и напотомъ будучымъ, кому будеть потреба вѣдати або чтучы его слухаты: прыдали есмо ко храму Светой Пречыстое Богоматыры Пустынской село Пустынское на имя Радивоновское, што мѣлъ одъ насъ Ѳедка, землю пашную и зъ прыпашмы и сѣножатми, зъ бортною землею и зо всимъ по тому, какъ тая земля въ собѣ се мѣла, а придали то есмо вѣчно; могуть старцы того храма на тую землю людей прызываты, новыхъ садиты, а въ тые люди и землю жонѣ и дытемъ нашимъ не вступатыся, а урадникомъ нашимъ ни судить и радить и до суды не посылать, вѣдѣть имъ тую землю и люди свои самимъ. А для твердости того листъ есмо сей нашъ имъ дали подъ нашею печатью. Писанъ въ Мстиславлю. Февраля двадцать пятого, индыктъ чотырнадцаты, въ лѣто семъ тысячъ трыдцатъ четвертое.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1855 г. стр. 34.

10.

1526 Мая 8. Жалованная грамота князя Михаила Ивановича Мстиславскаго Пустынскому монастырю на сѣножать около Вехры.

Божію милостію мы князь Михайло Ивановичъ Мстиславски. Били намъ чоломъ богомольцы наши, настоятель Пречыстое Божое Матеры Пустынское Іосифъ и вси иже о Христѣ братіе и просили у насъ сѣножаты ведлѣ Вехры за мостомъ, и мы зъ ласки нашое дали есмо имъ ку церкви Божой Пречыстой Божой Матеры Пустынской тую сѣножать ведлѣ Вехры за мостомъ, одъ перетока, што одъ сельца идеть около озерыша а по Набодытскую дорогу. А то дали есмо имъ тую сѣножать на церковъ Божыю на вѣчность, и на то есмо имъ листъ пашъ дали подъ нашою печатью. Писанъ во Мстиславли, Мая осмого дня, индыктъ чотырнадцаты.

Оттуда же, страница таже. Подтвержденіе этой записи въ 1580 году см. тамъ же № 5, стр. 77 и 78.

11.

1527 Іюля 23. Подтвердительная запись князя Василія Полубенскаго Пустынскому монастырю на село Ракуковское.

Я Василей Андреевичъ Полубенски, маршалокъ господарски, староста Мстиславски и Радомски. Повѣдалъ намъ старецъ Порадинински, который земли пустовскіе завѣдывалъ, ижъ дей старцы монастыра Пустынского Свето-Пречистой село Пустынское на имя Ракуковское прывлащыли себѣ къ монастыру Светой Пречистой Пустынскому, не маючи у себе на тое село жадного листу и ни которой даты. Мы тыхъ старцовъ монастыра Пустынского запытали, которымъ обычаемъ они тое село Ракуковское ку монастыру Светой Пречыстой прывлащыли. Они передъ нами листъ данъ князя Михайловъ на тое село Ракуковское положыли, ижъ имъ тое село Ракуковъ князь Михайло прыдалъ ко монастыру Светой Пречыстой Пустынскому. И мы тежъ огледавши того листу князя Михайлова, ижъ имъ тое къ монастыру Светой Пречыстой Пустынскому князь Михайло прыдалъ, ихъ подлугъ листу ихъ и даты князя Михайлова при томъ селѣ Ракуковскомъ зоставили: мають они тое село держати и ужывати подлугъ даты и листу князя Михайлова. И на то дали есмо имъ сей нашъ листъ зъ нашею печатью. Писанъ во Мстиславли, мѣсеца Іюля двадцать третего дня, индыктъ петнадцаты.

Оттуда же, стр. 61.

12.

1528 г. Запись Богдана Борщевича и его жены Пустынскому монастырю на село Анисимовское.

Я Богданъ Борщевичъ и зъ моею женою Аксиньею записали есми Пречыстой Матеры Божой въ Пустынцѣ село и пересѣдыну Анисимовское; отсель не есть по томъ селѣ никому поиски, ни моимъ ближнимъ; а въ той же пересыдыны землю бортную записалъ Пречыстой по моемъ жывотѣ и по моей женѣ Аксыніи, а пры моемъ жывотѣ мнѣ тую землю вѣдати. А при томъ мѣстѣ были люди добрые Власъ Добрышевичъ а Егорій Войновичъ, а писалъ попъ Грыгорій Кабылецъ, а я Богданъ Борщевичъ къ сему моему листу и печать свою прыложилъ. Писанъ въ лѣто семъ тысячей трыдцать шестое, индыктъ першы.

Оттуда же, стр. 61 и 62.

13.

1532 Декабря 1. Запись князя Алексѣя Лахтыновича Печерскому монастырю на Печерскій дворъ съ сельцомъ того же имени.

Въ имя Отца и Сына и Светого Духа. Я Алексій Лахтыновичъ князь зъ княгинею а моею маткою Марухою, сходя зъ сего свѣта, за жизнь мою при доброй памети далъ и записалъ Пречистой Богародицѣ, Печерскому монастырю, на паметку себѣ и ойцу моему и матцѣ моей и всимъ кровнымъ, дворъ мой Печерскій, зо всимъ тымъ, якъ самъ трымалъ и матка моя, и зъ частью моею сноповою и грошовою, зо всими моими доходами, што кеды на кого шло, и зъ тыми людьми, што въ вески Печерску мѣшають, и зъ тымъ грунтомъ, што противъ вески Печерской, возлѣ дороги до Могилева идя на лѣвѣ, названномъ нивою Сосіею, и зъ людми, которы на чиншу сѣдять; и зъ тыхъ людей Печерскихъ повинны вси доходы до Светой Пречистой Печерского монастыря доходить. А дались мы тотъ поменены дворъ нашъ Печерски зъ тыми людьми, што на той дворъ служать, зъ своею маткою княгинею Лахтыновою Марухою вѣчне а непорушне. А неповинны въ тѣ люди вступоваться а ни моя сестра княжна Матруна Лахтыновна, а ни мой зять, и никто близкій, а знать повинны тые люди Печерскіе Св. Пречистой Печерскій монастырь, архимандрита Печерского . . . . А мы то далисьмы той нашъ листъ, а до того нашого листа въ подтвержденіе и печать нашу приложилисьмы. Писанъ року 7040, индикта 9, мѣсеца Декабря 1 дня.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1852 г. стр. 288.

14.

1537 Марта 11. Отказная запись Іуліаніи, супруги князя Михаила Мстиславскаго о даняхъ и угодьяхъ храму Св. Троицы въ Мстиславлѣ.

Во имя Светые, Живоначальные и нераздѣлимые Троицы, аминь. Божiю милостiю и здоровьемъ нашого великого короля Зыкгмунта, я княгиня Михайловая Ивановича Мстиславская, княгиня Уліяна Ивановна, чынимъ знаменито симъ нашимъ листомъ нынѣшнымъ и напотомъ будучымъ, кому будеть потреба того вѣдати, албо чтучы слушати. Што перво того небожчикъ князь мой, князь Михайло Мстиславъ маючи собѣ у дѣдизну Мстиславль, по скаженью храма отъ непріятелей господарскихъ, Москвичь и его милость соорудилъ храмъ Святые Живоначальные Троицы со всими придѣлы старыми; а къ тымъ придѣламъ прибавилъ его милость два престолы, Святого отца Артемія и Святыя Мученицы Василиссы, то есть, Ангеловъ нашихъ, и на тыи два престо-

лы новыи ничого его милость не надалъ.

Зъ особливое ласки нашое на тыи два престолы дали есмо человѣка нашого тяглого у Даниловскомъ накошы, на имя Олексѣя Щирковича и зъ его землею пашною и бортною и зъ сѣножатми, зъ гаи и зъ лѣсы и зъ болотми и зъ припашми и зъ заростми и съ усимъ по тому, якъ здавна тотъ человѣкъ и его земля у собе ся мѣла, ничого на себе не оставляючи, и зъ данью медовою. А зъ тое земли дани медовое хоживало двѣ кади Мстиславскихъ а пудъ вары, ино тые двѣ кади отписуемъ всимъ священникомъ и всему собору, а тотъ пудъ вары отписуемъ на панахиды на конунъ по суботамъ; а бочку пшеницы, мѣры Мстиславскіе, изъ двора нашого Панкова на проскуры и на кутю по суботамъ. Маеть тотъ человѣкъ, верху писаный, тымъ священникомъ служити и податки вси давати, какъ намъ служивалъ и подачки давывалъ, а намъ самимъ и потомкамъ нашымъ, и нашымъ намѣстникомъ, ни нашимъ врадникомъ ни во што того человѣка не вступатися, ни судити, а ни радити и детскихъ не посылати. Маютъ тыи священники, соборные и напотомъ хто будетъ у того храма Святые Троицы, самы того человѣка вѣдати, дань и подачки брати; а тыи священники маютъ въ тыхъ двухъ престоловъ въ кождую суботу служити панахиду и службу Божу служити и за родителей нашыхъ паметь чынити, а въ кождую Недѣлю также маютъ службу Божу служити и за насъ и за потомковъ нашыхъ Бога просити. А то есмо дали къ тымъ двумъ престоламъ на вѣчность никимъ нирухомо; а хто бы на потомъ мѣлъ тую дачу, мой записъ рушить, тотъ разсудится со мною наономъ свѣтѣ предъ милостивымъ Богомъ. А на то есмо дали сей нашъ листъ, нашою печатію запечатанъ. Писанъ у Вожиничъ, подъ лѣто Божого Нароженья 1537, мѣсяца Марта 11 индикта 10.

Сія грамота въ спискѣ новаго письма, хранится въ архіерейскомъ Могилевскомъ архивѣ. Она напечатана въ Бѣлорускомъ Архивѣ № 8.

15.

1537 Апрѣля 13. Отказная запись Богдана Борщевича и его жены Пустынскому монастырю на село на Пересѣдинѣ.

Я Богданъ Борщевичъ и зъ моею женою Аксыньею записали есмо село на Пересѣдини а землю бортную въ Переседини и на Ослинцѣ; тое село со всымъ, што къ тому селу здавна прыслухало, на монастырь Светое Пречистое Богоматеры Пустынской вѣчно, никимъ нирухомо, по моемъ животѣ и по моей женѣ Аксыны жывотѣ. А еслибы кто сталъ зъ моихъ ближнихъ въ тое село и въ тые земли, вверху писаные, вступати, тотъ со мною розсудится на страшномъ судѣ передъ милостивымъ Богомъ. А при томъ мѣстѣ были люди добрыи и тому добре звѣдомыи: Гуторъ Грыгорьевичъ а Яцко Химимоновичъ, Анисько Смолянинъ и Иванъ Быговъ сынъ, а для лѣпшое справедливости я Богданъ, вышъ менены, просилъ

есмы о печаты Гутора Грыгорьевича, Яцки Хилимоновича вышъ писанныхъ о печати. Тежъ они на тую прозбу вчынили и печати свои прыложили къ сему моему листу, и надто еще я Богданъ Борщевичъ свою печать прыложилъ ко сему моему листу. Писанъ подъ лѣто Божого Нароженья тысяча пять сотъ трыдцатъ семого, Апрыля трынадцатаго, индыктъ вторы.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1855 г. стр. 62.

16.

1543 Марта 3. Запись Юрія Гладковича Пустынскому монастырю на двѣ сѣножати.

Я Юрей Гладковичъ далъ есмы Пречыстой Богоматыры Пустынской сѣножать на Сожи подъ Сергѣіовымъ селищемъ подъ Дѣдовымъ обыточную, а другое сѣножать за городомъ Дубровка въ Козмячыхъ поляхъ вѣчно и ненарушымо; а въ то не маетъ уступатыся ни братъ мой, ни дочка моя, ни внучата мои, а ни ближніи мои, а то есмо далъ по души своей. А для лѣпшое твердости просилъ есмо пана Торана Германовича и пана Андрея Григорьевича о печати. Ихъ милость на мое челомъ битіе вчынили и печати свои прыклали къ сему моему листу, а я на тотъ часъ не мѣлъ есми своей печати. Писанъ во Мстиславли, въ лѣто семь тысячей пятдесятъ первое, мѣсеца Марца трети день, индыктъ першы.

Оттуда же стр. 77.

17.

1598 Ноября 29. Патріархъ Александрійскій Мелетій убѣждаетъ Львовское братство держаться Православія, обличаетъ папскія нововведенія и проситъ помириться съ епископомъ.

Мелетій, зъ ласки Божой папа и патріархъ великого града Александріи и судія повшехный..

Тымъ, которые во Лвовѣ мѣстѣ, зацнѣйшимъ и православнымъ братіямъ, сыномъ о Господѣ наимильшимъ, ласка, милость и покой отъ Господа и Бога Избавителя нашего Іисуса Христа.

Явно намъ чинетъ и ваша писанія, и тыя которыя намъ оттоль приходятъ, вашу ку побожности склонность и побожную ревность, о православіи старанье, а особливо и къ намъ навыборнѣйшую любовь, за што многократъ дяковалисьмы Богу: тамъ бовѣмъ добрыхъ всѣхъ причина и початокъ у васъ. И дякуемо, але и ваше примуючи старанье радуемся велце и похваляемъ.

Просимо жъ, якось мы первѣй много кратъ и не единъ разъ просили, абы такъ тому тривати, слѣдомъ отеческимъ держачись ихъ наукъ и розказанья, которые намъ, отъ Апостоловъ принявши, подали, на што сами зезволивши и намъ проповѣли, ижъ есть неслушно вынахлѣзки дитинные новые вынайдовати и па кождый день роспростирати и произволяти въ Церкви вмѣсто Христовыхъ наукъ, вмѣсто Евангельского постановленья, вмѣсто Апостольскихъ и отеческихъ проповѣдей держати: што есть явно, ижъ отъ старого Риму новопророковатись, иногды святое вызнанье вѣрѣ для прикладанья и прилѣпленья пѣуючи, а иногдѣ опресноки мертвые старого закону до Евангелія вносять; а иногды Пиѳакгорскій чистецъ и огонь невѣдомый, не вѣдаю въ которой земли альбо въ мори на очищенье роспаленый, повѣдають; а иногдѣ Бозкого участництва таемнину оттинаючи и половицу людемъ только дають, Тѣло: што есть явно; а Кровь, которая есть нашихъ грѣховъ очищеніе, о которой мовить Збавитель: пійте отъ нея вси, тую отъ нихъ отимають. А иногдѣ голову иную повшехную вмѣсто Христа въ Церкви вставляють и всѣ церковные поступки претворяють. Абовѣмъ южъ въ старомъ Римѣ и новый Римъ Константинополь змѣстилъ, и Александрійскій и Антіохійскій и Ерусалимскій забѣгъ тамъ Патріархъ. И самыхъ папежовъ старого Рима дворъ всѣхъ Церкви оказыю и выображенье фалшиве присвоиваеть. Римъ соборную Церковь фундуетъ; папежъ обралъ собѣ своихъ падворныхъ четырехъ патріарховъ, которые на все позволяти воли его мусятъ, и то есть католицкая его соборная церковь. Самъ будучи вонъ вывerженый, о которомъ покажемъ, и патріарховъ своихъ близко себѣ маетъ въ послушенствѣ своемъ и водитъ ихъ, якъ злодѣевъ; и што колвекъ онъ похочетъ (если роскажетъ Пасху полня мѣсеца, албо первѣ жидовскихъ святъ великодновати, еслибы што колвекъ иного похотѣлъ), нехто ему не спротивляетъ. А тое съ нами и вы бачечи не яко цѣлуючи пріймайте, але и бриттесь, якъ ся годитъ, и отвертайтесь. И если нѣкоторые водятся за маетностьми и честьми надольними и славами безславныхъ, за обѣтницами цѣлують и пріймують папежовы росказы (абовѣмъ а не Моисей Египетскихъ надо небесные болше не почтилъ, лѣпше надъ богатство почтилъ взгорженье Христово, а нижли египетскіе скарбы) взирають на пришлую заплату. Не оставляйте и вы православныхъ постановенья, стараючисе ажъ до конца.

Прошу и со епископомъ миръ учините, если можно, поневажъ и вы разумъ маете. Я причины а не вѣдати хочу, толко прошу васъ обоихъ, если што мало другъ другу опустите. Итакъ смиритеся, на миръ бовѣмъ, мовитъ Апостолъ, призвалъ насъ Богъ, Которого ласка нехай будетъ со всими нами. Аминь. 1598 г. 29 Ноембрія, во Александріи. Александрійскій Мелетій.

Изъ рукописи игумена Ореста, пріобрѣтенной для Виленской Публичной Библіотеки.

18.

1599 Генваря 20. Подтвердительная запись князя Льва Сапѣги Черейскому монастырю на села: Монастырь, Будилово, Плескачи, Глубиничи, Рыдомль и разныя угодья.

Я Левъ Ивановичъ Сапѣга, канцлеръ великого князства Литовского, староста Слонимскій, Пернавскій, Могилевскій, Ретовскій, Блудненскій, Острынскій и проч. чыню явно и вызнаваю симъ моимъ добровольнымъ вѣчистымъ записомъ, ижъ што отъ давныхъ часовъ продокъ мой блаженное памети Мисайло, владыка Смоленскій въ имѣнью Черейскомъ, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачимъ, збудовалъ надъ озеромъ Головлемъ монастырь Светое Тройцы, и часть свою въ имѣнью Черейскомъ до того монастыра надалъ вѣчно и непорушно. А ижъ тое имѣнье Черейское отъ братіи мое рожоное зъ дѣлу ровного вѣчистого мнѣ се достало, а иншые части въ томъ имѣнью Черейскомъ отъ розныхъ отчениковъ вѣчностью купилъ и набылъ есьми, за чымъ и подаванье того монастыря Черейского водлугъ листовъ господарскихъ мнѣ только самому съ продковъ моихъ належить. Тогды я наданье продковъ моихъ понавляючи и потвержаючи, монастырь Светое Тройцы на Головли, который былъ спустѣлъ, знову направити хотячи, всѣ села, люди и кгрунты, зъ давныхъ часовъ до того монастыра належачые и отъ продковъ моихъ наданые, привернулъ есьми, а меновите: село притомъ же монастырѣ названое Обчина-Монастыръ, въ которомъ вымѣрено волокъ одинадцать, другое село Будилово, гдѣ вымѣрено волокъ осмъ, третее село немѣреное, названое Плескачи, четвертое село Глубиничи, пятое сего Рыдомль, отъ ихъ милостей князей Друцкихъ Соколинскихъ на тотъ монастырь здавна наданое, зо всими ихъ кгрунты, застѣнками, сѣножатьми, зъ людьми и зъ нихъ приходячими пожитками. А ижъ для большое ѳалы Божое ку душному моему збавенью на паметь собѣ, продкомъ и родичомъ моимъ, за помочью Божою зачалъ есми въ томъ имѣнью Черейскомъ, недалеко отъ Старые Мельницы, на островѣ, гдѣ былъ небощикъ папъ отецъ мой славное памети дворъ збудовалъ, церковъ и монастырь мурованый; тогды и тое мѣстце, гдѣ Церковъ мурованая будетъ зъ цминтаромъ, ее, также монастырь для мѣшканья игумена и браты его чернцовъ, зъ сады и огороды ку тому монастыру на островѣ вымѣроными, на тотъ же монастырь надаю, такъ ижъ вже я самъ, жона, дѣти и потомки мои и нихто зъ близкихъ, кровныхъ и повшехныхъ не маемъ и не будемъ въ тотъ монастырь Черейскій, отъ продковъ моихъ на Головли фундованый и въ тотъ, который за помочью Божою водлугъ зачатья змурую, чрезъ тое ограниченье, въ села, люди и кгрунты, здавна отъ продковъ моихъ и отъ мене самого наданые, уступовати, и ниякое перекажы въ владзы, держанью и уживанью тыхъ всихъ добръ церковныхъ игумену теперешнему монастыра Черейского велебному Исаіи и напотомъ будучимъ игуменомъ Черейскимъ чинити, и ничого съ тыхъ селъ,

людей и кгрунтовъ, яко се вышей поменило, отъ церквей Божихъ отыймати не маемъ и не будемъ мочи вѣчными часы. А се тые оба два монастыри, на Головли здавна фундованый и на островѣ отъ мене змурованый и ограничоный, зо всими уборами свещенницкими, скарбомъ и сребромъ церковнымъ, которое до того монастыра отъ мене надано есть, а до того фольварокъ монастырскій сь пашнею фольварковою и звышъ помененые села: Монастырь, Будилово, Плескачи, Глубиничи, Рыдомль, што одно ку тому монастыру належить зо всими ихъ кгрунты, сѣножатьми, лѣсами, дубровами, деревомъ бортнымъ, зъ озеры Черейскими зъ назваными Головлемъ и Золотыкомъ, зъ рѣками и рѣчьками, зъ гоны бобровыми и зо всимъ навсе, и тежъ зъ вольнымъ въѣздомъ по дерево на будованье до пущи мое Черейское самимъ и подданымъ ихъ монастырскимъ. Теперешній игуменъ Черейскій велебный Исаія до живота своего непорушне, а по зашестью его другіе игумены Черейскіе, которые отъ всихъ чернцовъ того монастыра межи ними жъ самыми згодне обраны и, за поданьемъ моимъ и потомковъ моихъ, держачихъ того именья Черейскаго, водлугъ закону ихъ Греческого установлены будутъ, держати церквями и тыми монастырями, такъ же скарбы церковными владѣти, всякое пожитки, зъ добръ церковныхъ приходячые, до рукъ своихъ брати, ку выхованью братьи чернцовъ того монастыра и на иншые потребы монастырскіе оборочати то маеть, воленъ будучи тамъ пожитковъ собѣ примножати и расширяти. А съ того всего мнѣ самому и потомкомъ моимъ ничого давати и ни якое иншое повинности полнити не будуть повинны, только за господара короля его милость, за души продковъ и родичовъ моихъ, за мене самого и потомковъ моихъ Пана Бога просити мають. А отъ того монастыра Черейского добръ лежачихъ и речей церковныхъ утрачати не мають и мочи не будуть подъ душнымъ затраченьемъ своимъ. Вѣдь же подаванье, опеку и оборону тыхъ монастыровъ Черейскихъ собѣ и потомкомъ моимъ водлугъ давныхъ фундушовъ въ цалѣ зоставую, же маемъ и повинни будемъ тыхъ монастыровъ отъ всякихъ крывдъ боронити и добръ церковныхъ николи не допущаючи забирати, у кождого суду справедливости имъ доводити, такъ однакъ, ижъ того всо я самъ и потомокъ мой жаденъ и нихто иншій нарушати, отниматн, иншое вѣры кромѣ Греческое тамъ уводити и ничого отъ церквей Божихъ отыймовати не мають подъ проклятьемъ и подъ затраченьемъ души своее. А естьлибы хто кольвекъ, будь духовного, або свѣцкого стану человѣкъ, сему запису, наданю и воли моей спротивился, въ чомъ его нарушилъ, або отнималъ, такого нехай Панъ Богъ згладить и вымажеть зъ книгъ живота вѣчного, и скараеть на души и на тѣлѣ въ семъ вѣку и въ будучимъ и всѣ проклятства нехай зостанутъ на немъ и на дому его, а нехай не маеть жадное частки зъ выбраными Божими въ Царствѣ Его, о што каждого того я заразъ позываю предъ судъ Божій страшный, съ которымъ о то на страшномъ судѣ Христовомъ сулитисе хочу, гдѣ ему нехай то не будеть отпущено. А для лѣпшое вѣры и певности тыхъ всихъ

речей сесь листъ фундацыи моее рукою моею власною подписалъ и печать мою до него привѣсити велѣлъ есми; до которого за устною и очевистою прозьбою моею печати свои приложить и руками власными подписать се рачили ихъ милость: панъ Андрей Сапѣга, староста Оршанскій, братъ мой рожоный, панъ Петръ Кублицкій, подстаростій Оршанскій, а панъ Богданъ Бурый, писарь кгродскій тогожъ повѣту Оршанского. Писанъ въ Орши лѣта отъ Нароженья Іисуса Христа сына Божего тысяча пять сотъ девятьдесять девятого, мѣсеца Генваря двадцатого дня.

Грамота эта писана на пергаментѣ. На подлинной слѣдущія собственноручныя подписи:

Левъ Сапѣга канцлеръ Вел. Княз. Литовского, Слонимскій, Пернавскій, Могилевскій староста, власною рукою.

Петръ Кублицкій, подстаростій Оршанскій, рукою власною.

Богданъ Бурый, писарь кгродскій Оршанскій, рукою власною.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1849 г. стр. 190 и 191.

19.

1601 Августа 7. Королевская грамота Могилевскому Спасскому братству о томъ, что оно составилось безъ благословенія Полотскаго (уніатскаго) архіепископа и будто производитъ возмущенія противъ правительства.

Жикгимонтъ третій, Божою милостію король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомоицкій, Мазовецкій, Инфляндскій а Швецкій, Кгоцкій, Вандалскій, дѣдичный король.

Славетнымъ Ермолѣ Олексѣевичу, Ходору Өедоровичу, бурмистромъ сегорочнымъ и всимъ вписанымъ въ брацтво якоесь вашо незвыклое неслушное, мѣщаномъ нашимъ Могилевскимъ. Взявши мы господарь отъ у Бозѣ велебного Гедіона Бролницкого, архіепископа Полоцкого, владыки Витебского и Мстиславского вѣдомость, ижъ вы маючи на привилью продка нашого славное памети короля его милости Стефана, вамъ на право Магдеборское даномъ, абы есте школу христіанскую католицкую для науки дѣтей езыка латинского, полского и русского збудовали, не чинечи тому досить и не зважаючи привилей помененый, подъ кшалторъ школы збудовали есте домъ на пляцу монастыра Спаского, который подъ справою и благословенствомъ владыки Полоцкого завжи належить. Въ которомъ дому, ку ображенью зверхности нашое господарское, въ непослушенству владыки Полоцкого, легко поважаючи насъ господара и тымъ привилемъ мѣстскимъ гордечи, такъ же спротивенство чинечи тому, которого есмо вамъ за пастыра подали, братство якоесь незвыклое, зверхности нашой господарской и правомъ противное, сами, кромъ благословенья владыки Полоцкого, змысливши и учинивши, тамъ же збы-

раючисе бунты чините и владыку заклинаете, слухать и признавать его за старшого своего заказуете, людей лезныхъ, свовольныхъ бунтовниковъ, зневажителевъ зверхности нашое господарское и спротивниковъ владыцѣ пастырю своему ховаете, а меновите некихъ: Котковского, Хому Тавборовича и Радка, которые не маючи ани благословенства, козанье, не будучи на то отъ владыки Полоцкого благословени, кажуть и владыку заклинають, списы, побуренья, противные зверхности нашой господарской, зъ вами, до того причиною будучими, чынять. Якожъ и теперешнего, отъ насъ господара поданого, въ Бозѣ велебного Гедіона Бролницкого, архіепископа Полоцкого, владыки Витебского и Мстиславского, слухати не хочете и послушенства его, яко пастыра своего, выбиваете се и спротивенство чините. Прото не хочечи вамъ того спротивенья болшъ терпѣти, приказуемъ вамъ, абысте передъ нами господаремъ за симъ позвомъ нашимъ тамъ, гдѣ на тотъ часъ, дасть Богъ, счастливе дворомъ нашимъ будемъ, отъ поданья его вамъ всимъ албо одному старшому, албо тежъ положенья на томъ дому вашомъ братскомъ если въ Коронѣ Полской, за осмъ недѣль, а если у великомъ князствѣ Литовскомъ, тогды за чотыри недѣли стали, привилей продка нашого славное памети короля его милости Стефана, вамъ на право Магдеборское самый орыналъ, по латинѣ въ Быдкгошѣ писаный и выданый, въ которомъ школа христіанская католицкая есть варована, и инше параграфы, которымъ есте ажъ и до сего часу досить не учинили, положили, и тыхъ бунтовниковъ своихъ: Котковского, Хому Тоборовича и Радка, подъ зарукою на насъ господара тысечью копами грошей, поставили, также, за чымъ подъ тытуломъ школы братства якоюсь зверхности нашой господарской архіепископу Полоцкому уживаете, показали. И о то все, на жалобу архіепископа Полоцкого теперешнего а на попиранье инстикгатора нашого, который зъ вами ширей о недоситьучиненье параграфовъ, въ привилею продка нашого помененыхъ, мовити будеть, успраеведливили конечно. Писанъ у Вилнѣ, лѣта отъ Нароженья Сына Божого тисеча шестьсотъ первого, мѣсеца Августа семого дня. Іелишъ Пелкгрымовскій писаръ.

Изъ рукописи игумена Ореста.

20.

1601 Августа 9. Патріархъ Мелетій убѣждаетъ Львовское братство крѣпко держаться Православія.

Мелетій, зъ ласки Божое папа и патріархъ великого мѣста Александріи и судія повшехный, найдуючимся во Львовѣ православнымъ братіямъ, сыномъ покорности нашое о Господѣ намильшимъ, ласки, милосердія и покою отъ Господа

Бога Збавителя нашого Іисуса Христа жичимо.

Снать нѣкоторымъ здало бы ся за речь збытнюю, абыхмо вашу милость напоминати мѣли, которіи похвалы годныхъ працъ оныхъ не отступаете за благочестіе и Православіе, которыхъ есте зачерпнули, и въ приготованыхъ того часу гонитвахъ пилности маючи, бѣгъ тотъ правды пробиваючимъ вамъ. Вшакъ же любви нашой не здается быть речь збытная, а вамъ ку певности стягаючаяся, абыхъ мы отцевскія наши мовы до васъ простирали, вы тежъ ихъ прійтмовали, презъ которые не толко васъ въ томъ напоминаемо, абысте ся Православія держали, але якъ больше вытыкаючи отступниковъ злый розумъ, которые не могутъ того въ собѣ обачити, же то жаднымъ способомъ не есть речь можная, жебы они новыми въ вѣрѣ вымыслы отъ православное вѣры мѣли насъ оттрутити, вѣры православной милостниковъ, то есть васъ о Господѣ братіи, которые такъ великое Православія и справедливости и иншихъ цнотъ маете имя. Толко едно вы не уставайте въ добрыхъ тыхъ благочестія гонитвахъ, вѣру заховуючи, на жадные ихъ не здаючисе силлоизмы, досыть маючи самое науки Христовы и до кресу бѣгу своего спѣшачисе, абысте и корону въ оный день отъ справедливого Судіи одержали. Дата зъ Египта, Августа 2, року 1601. Мелетій милостію Божіею папа и патріархъ великого града Александріи.

Презъ праведныхъ Исаака, іеродіакона и екклисіарха, и Іосафа, четца Александрійского, нашихъ сыновъ.

Оттуда же.

21.

1601 Августа 5. Патріархъ Мелетій утѣшаетъ православныхъ жителей Рогатина въ гоненіяхъ на нихъ и убѣждаетъ твердо стоять за Православіе.

Мелетій, милостію Божіею папа и патріархъ великого града Александріи и судія вселенскій.

Благочестивѣйшимъ и православнымъ братіямъ съ прочими православными, иже въ Рогатинѣ богохранимомъ градѣ обрѣтаючимся христіаномъ, свещенного же каталокга и мірского чина, съ женами и чады, сыномъ о Господѣ возлюбленнымъ, благодать, милость и миръ отъ Господа и Бога и Спаса нашего Іисуса Христа.

Бдѣте (рече Спасъ свещеннымъ своимъ ученикомъ) и молитеся, да не внидите въ искушеніе. Бѣ же убо искушеніе при дверехъ, буря отъ злѣйшихъ оныхъ архіерей и книжникъ на самого Спаса воздвизаема, яже и пастыра поразившая и расточившая овца его. Ея же ради вины и Господь о нихъ Небесного Отца, яко Архіерей сый, умоляше сохранити сихъ. И погибе отъ нихъ токмо сынъ погибельный. Рече же Спасъ, яко не о онѣхъ (тогда яве ученикомъ) точію молилъ, но и о хотя-

щихъ вѣровати онѣми въ самого Спаса; они же есте вы, о нихъ же Спасъ и тогда и нынѣ по приличествующему образу молитъ Отца и насъ увѣщеваетъ: молитеся, дабы напастей избѣгнути, отъ нихъ же не у преста, ниже убо престанетъ когда, на церковь Христову воздвизаяй боритель. Вѣсте жъ всячески братіе, яко Спасъ нашъ каѳолицкая Глава Церкви Христосъ, якоже предрече своимъ, яко въ мірѣ скорбь имѣти будете; обаче же тако обѣща, яко не оставлю васъ сирыхъ и яко съ вами буду даже до скончанія вѣка. Сія убо имѣюще заповѣди и обѣщанія, братіе, усердно да держимся отеческихъ догматъ и преданій, молящеся и вѣрующе, яко не оставитъ васъ искушеннымъ быти Спасъ паче силы нашея, но дастъ силу и наступите на змію и скорпію и побѣдите о возмогающемъ васъ Христѣ всяку силу вражію, вѣнцевъ оныхъ имѣяще сподобитися безсмертныхъ, ихъ же воздасть въ онъ день, по Апостолу, праведный Судія, Его же милости со всѣми вами. Аминь. Въ Египтѣ, 5 Августа 1601 г. Мелетій милостію Божіею папа и патріархъ великого града Александріи. Презъ праведныхъ Исаака, іеродіакона и екклисіарха, и Іосафа, четца Александрійского, нашихъ сыновъ.

Оттуда же.

22.

1602 Декабря 5. Сигизмундъ III утверждаетъ установленіе въ Могилевѣ братства при церкви Входа Господня во Іерусалимъ.

Жикгимонтъ третій Божіею......

Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ всимъ вобецъ и кождому зособна, кому бы то вѣдати належало, теперешнимъ и напотомъ будучимъ людемъ. Дали намъ справу мѣщане мѣста нашого Могилевского, ижъ они, чинечи порадокъ въ томъ мѣстѣ, подаючи людемъ дорогу ку охотнѣйшему отправованью службы Божое, намовили сами межи собою брацтво при Церкви Руской заложенья Въѣханья Господня, въ мѣстѣ Могилевскомъ въ рынку збудованой; и того брацтва, черезъ нихъ намовленого, артыкулы списавши, били намъ чоломъ, абы есмо тое постановенье ихъ на вѣчные часы листомъ нашимъ потвердили..... прозьбу ихъ слушную, а хотечы порадокъ въ томъ мѣстѣ Могилевскомъ прикладомъ иншихъ мѣстъ нашихъ учинити, артыкулы певные, черезъ нихъ самыхъ намовленые и списаные, тому брацтву надаемъ, которые, въ сей листъ привилей нашихъ уписуючи, такъ се въ собѣ маютъ:

Ермолай Алексѣевичъ, Ѳедоръ Ѳедоровичъ, Гарасимъ а Кондратъ Максимовичи, Аѳанасъ Яковлевичъ, Аухимъ Романовичъ, Аѳанасъ и Ѳедоръ Свиридовичи, Иванъ Ивановичъ, Мартинъ а Иванъ Овхимовичи, Василій а Стефанъ Левоновичи, Богданъ Игнатовичъ, мѣщане мѣста господарского Могилевского, имены выше помененые и не помененые,

чынечи порядокъ въ брацтвѣ у церкви заложенья отъ Бога нашого Іисуса Христа Въѣханье, маючи на баченью повинность нашу христіанскую и беручи прикладъ зъ иншихъ мѣстъ ку оздобѣ, помноженью хвалы Божой и порадковъ слушныхъ захованья, собравшисе меже собою вси згодне зостановили есмо брацтво нашо у Церкви нашой заложенья Въѣханья Господня на вси потомные часы такимъ способомъ: напервые, ижъ хтобы колвекъ въ тое брацтво нашое светобливое церковное вписати се и братомъ уписнымъ зостати хотѣлъ, тотъ маеть дати уписного до скрынки брацкое тое, што самъ похочеть, водлугъ воли и преложенья своего, до скрынки брацкое на ялмужну дати. Также каждого року складанья отъ насъ въ рокъ, а меновите въ недѣлю четвертую по Рождествѣ Христовомъ; для вспоможенья брацкого, водлугъ воли и преложенья нашого, быти маеть и то, што при сконченью живота своего самъ зъ доброй воли своее на брацтво церковное надасть и одпишеть. А съ тыхъ всихъ приходовъ служба Божая ранная черезъ попа и дьякона нашого брацкого у олтара брацкого въ каждымъ тыдню чотыракротъ, а меновите: въ Недѣлю, въ среду, въ пятницу, въ суботу отправована быти маеть, а особливе въ каждую пятницу. По службы Божой ранней всимъ соборомъ до тое церкви то естъ богомолья молебенъ за господара короля его милости нашого милостивого пана, за пановъ радъ, за рыцерство и за все христіанство Пана Бога просить повинни будуть; а за то попомъ, дьякономъ и слугамъ церковнымъ зъ крынки брацкое зъ приходовъ помененыхъ водлугъ порадку брацкого заплата ити маеть и на каждое свято урочистое, гдѣ въ которой церкви празникъ будеть, такожъ на богомолье по шести грошей давано будеть, чернцомъ также и черницамъ въ кождомъ тыдню водлугъ преложенья брацкого давати маемъ. И до шпиталей и по турмамъ вязнемъ и убозству по улицамъ двакроть въ року ялмужну давать зъ доброй воли будемъ, а меновите: къ Боже Нароженью и къ Великодню. Еслибы тежъ который колвекъ братъ уписный зъ допущенья Божого зъ пригоды на маетности упалъ, тогды таковому съ повинности Христіанской зъ крынки брацкое водлѣ преложенья брацкого подпоможенье чинити будемъ. Также и въ хоробы брату уписному убогому, яко на ратунокъ здоровья, такъ и на выживенье, часу тяжкости его, водлѣ преложенья брацкого дадимъ и вшелякимъ потребамъ опатровати будемъ. А кгды тежъ вжо на которого брата уписного убогого Панъ Богъ смерть допустити рачить, а не было бы маетности его, чымъ того поховати, тогды вся братья брацтва церковного накладомъ скрынки брацкое погребъ чинити будемъ водлугъ звычаю христіанского, яко добрая воля и побожность ихъ будеть. Въ школѣ тежъ брацкое дѣти брати уписное и убогихъ сиротъ езыка и писма словенского, руского, греческого, латинского и полского накладомъ братскимъ дармо учыти повинни, водлугъ застановенья нашого брацкого; также и людей въ писмѣ учоныхъ, особъ духовныхъ и свѣцкихъ, для науки школьное, до проповѣдей слова Божего, до науки дѣтей до спѣванья, въ справѣ и звыклости своей ховати маемъ. Братья братства церковного уписные вси,

водлугъ шлюбу и рукоданья своего, повинностямъ братскимъ во всимъ досыть чынити и схажокъ, водлугъ порадку братского, пилни быти маемъ. А еслибы хто якогожъ колвекъ стану зъ братьи уписное схажокъ недѣльныхъ, для порады благочестія и красолѣпія церковного, пиленъ быти и повинностямъ братскимъ досыть чинити не хотѣлъ, таковый за выступокъ и за непослушенство свое вину, въ постановенью нашомъ братскомъ въ книжкахъ описаную, поносити, безъ вшелякого отроченья, маеть. А если бы се тежъ кому крывда якая колвекъ отъ братства церковного въ речахъ церковныхъ и въ справахъ нашихъ братскихъ видѣла, тогды тотъ о тое нигдѣ индѣ таковаго кождого зъ насъ позывати не маеть, одно до враду нашого мѣстского Могилевского. До пожитковъ тежъ нашихъ церковныхъ братскихъ нихто зъ духовного и свѣцкого стану ни якого вступу мѣти не маеть.

А такъ мы господарь за чоломбитьемъ тыхъ мѣщанъ нашихъ Могилевскихъ тое братство церковное, заложенье Въѣханья Господня, у Могилевѣ съ тыми артыкулами, въ томъ постановенью ихъ описаными, симъ листомъ нашимъ во всемъ стверждаемъ. Маютъ мѣщане наши Могилевскіе того братства уживати на вси потомные часы, згажаючи се во всемъ водлугъ вѣры и закону Руского, будучи подъ послушенствомъ митрополита и преложоныхъ духовныхъ, теперъ и напотомъ будучихъ. А особливе домъ, тому братству належачій, на пляцу церковномъ при тойже церкви збудованый, со всими кгрунтами отъ всякихъ повинностей, податковъ, такъ на насъ господара, якъ и на мѣсто Могилевское, вольнымъ чынимъ; и нихто зъ якого колвекъ стану духовного и свѣцкого въ томъ дому стояти и врадъ некоторый господы въ нимъ записывати никому не маеть. Кгдыжъ въ немъ учинки побожные братья того братства отправовати будуть; а до того еслибы се въ речахъ церковныхъ въ помененомъ братствѣ кому колвекъ крывда якая стала, тогды старшіе и справцы рочные брацтва того помѣрковати то въ дому брацкомъ маютъ. Чому если бы досыть учинити не могли, албо сторона, зъ розсудку ихъ, кривды собѣ быти розумѣла, тогды маютъ таковую справу до преложоныхъ старшихъ своихъ отослати, которые то разсуживати маютъ, не затегаючи въ томъ справъ свѣцкихъ и не якого умнейшенья владзы враду мѣстскому не чынечи. И на то дали есмо братству церковному заложенья Въѣханья Господня у Могилевѣ сесь нашъ листъ съ подписомъ руки нашое господарское, до которого и печать нашу великого князства Литовского привѣсити есмо велѣли. Писанъ у Краковѣ, лѣта Божого Нароженья тисеча шестьсотъ второго, мѣсеца Декабра пятого дня.

Оттуда же.

23.

1605 Августа 25. Гедеонъ Балабанъ, епископъ Львовскій, убѣждаетъ православныхъ Могилевцевъ мужественно переносить бѣдствія за Православіе.

Благословеніе Гедеона Болобана, Божіею милостію епископа Галицкого, Львовского и Каминца Подолского и екзархи великого ѳрону Константинопольского.

Сыномъ о Светомъ Дусѣ возлюбленнымъ смиренія нашого, славетнымъ паномъ, мѣщаномъ Могилевскимъ, Братству церковному Святого Православія и всѣмъ сполнѣ благодать, милость, миръ и благоденствіе отъ Господа нашого Іисуса Христа.

Умыслне отъ того занехати не хотѣлъ, абымъ чрезъ писаньє свое васъ, вѣрныхъ Христови, придержащихъ слово истинное, навѣдати не мѣлъ, обновляючи съ повинности своее пастырское любовь, ея же имамъ къ вамъ, за оказіею писанья и посланцовъ вамъ недавного прошлого часу до нашого смиренія; и якомъ презъ нихъ до васъ писалъ, похваляючи вашу благую и побожную ревность, статечность при догматахъ Святыя Восточныя Церкви и до конца молячи и напоминаючи не уставати въ нихъ: вмалѣ бо, елико мовитъ Божественный Апостолъ, грядый пріидеть и не закоснитъ и комуждо по дѣломъ воздасть. И теперь презъ посланца своего отца Іякова презвитера до васъ пишу, прошу и молю Христа ради, предавшаго Себе грѣхъ ради нашихъ, абысте въ предсявзятьи своимъ не ослабѣючи, противко враговъ правдѣ мужественно стояли. Злоба бо добродѣтели не пріодолѣеть никогдаже, ниже темность свѣтлости, ниже діяволъ Христови и вѣрнымъ Его; врата бо адовы не одолѣють Церкви Христовѣ по Божественному Его гласу. Пре то и воинъ не во время мира и домовыхъ вчасовъ, но во время рати познается, и кормчій на мори не во время тишины и угодного вѣтра, но часу бурливости морскихъ и противныхъ вѣтровъ, егда себе самого и сущихъ съ нимъ въ корабли спасеть, умѣетность свое показуеть. Такожде и христіанъ вѣрныхъ часу повстанья противныхъ и згоршенья многихъ вѣру и сталость свою являеть, кгды и духовное въ бурливостяхъ еретическихъ замѣшонъ, яко обълюбеница мужу своему. Такъ бо насъ и Апостолъ на крещеніи святомъ Христови презъ вѣру обручивъ, въ которой и вы намащени о Господѣ познаваете ся, за що и корону хвалы несмертельное отъ Него воспріимете, чего вамъ вѣрне жичачи, а проше пилне: рачте ми васъ презъ писанье свое якъ о добромъ здоровью, такъ о повоздзенью и о новинахъ, если бы якіе съ тыхъ краевъ были, ознаймите. Пріязни ся вамъ залицаю. Зъ Стрятина. Августа 25 року 1605. Властною рукою.

Оттуда же.

24.

1605 г. Іюля 7. Посланіе Львовскаго Православнаго Братства къ Могилевскому съ предложеніемъ отправить кого либо къ Константинопольскому патріарху для испрошенія у него благословенія, антиминсовъ, мура и т. п.

Всѣмъ купно возлюбленнымъ еже о Христѣ братіи нашей, братству храма Преображенія Христа Бога нашего, паномъ мѣщаномъ всего мѣста Могилевского радоватися радостію неизглаголанною желаемъ.

Возлюбленные радитеся и паки речемъ радитеся, яко радость ваша и о васъ исполни сердца наша. По великому Богослову, Богъ убо любы есть, и пребываяй въ любви, въ Бозѣ пребываетъ и Богъ въ немъ. Любовь и совокупленіе ваше во единство вѣры и послушанія лицемъ къ свѣтозарнаго востока солнцу Іисусу Христу стасте добре вси, яко едино тѣло и уды Христа главы единыя сіи и симъ быти оповѣдуется во васъ, яко бо симъ не удивится, пачежъ и не возрадуется о сихъ. Яко жъ бо душа со тѣломъ совершенъ человѣкъ, такожде жъ и свещенницы, со людьми суполный союзъ любве имуще, Церковь есть Христова, въ нейже живеть Богъ, якоже рече Господь: вселюся въ нихъ и похожду и буду имъ Богъ и тыи будуть ми людіе; тежъ и мы со Пророки похвалъ чающе, се что добро и что красно, но еже жити братіе вкупѣ: тако вся отъ небесъ мира сходящіе на главахъ ихъ Боголюбія бывають, яко сходить роса Аермонская на гори Сіонскія, и яко миро сходящіе на браду, браду Аароню и на одежды его святительскія, и яко въ сицевыхъ человѣцехъ заповѣда Господь благословеніе и животъ до вѣка. Толикихъ сподобистеся даровъ, о прелюбезная братіе. Водлугъ писанья вашего къ намъ, писали есьмо и мы до его милости господина отца екзархи епископа Лвовского до Галича, поневажъ тамъ на онъ часъ были священницы и братія ѣздили и одержали все, чего потребовали отъ его милости и благословенія, которого, дай Боже, абысте съ покоемъ зажили. Того вамъ жичимъ: на томъ основаніи Святыя вашея Восточного Православія вѣры и любве, яже къ Богу и ближнимъ своимъ, всяка зданія Богодухновенная добре составляется, и образомъ святыни сея многимъ явитися, яко спасенію привести можете, такъ тежъ и для лѣпшого безпеченства зданье наше есть. О семъ убо по совѣту нашого братолюбія буди послати вамъ единого отъ братій вашихъ съ писаніемъ вашимъ ко вселенскому Патріарху въ Константинополь и пріяти благословеніе и листъ привиліяный и антиминсы церквамъ вашимъ и инная потребная презентаціи и мνро и прочая, понеже и мы отсылаемъ; а часъ посланія и выѣздъ, аще Богъ восхощетъ и живи будемъ, року 1606, Априля мѣсеца. Що ся тежъ стало у Виленскомъ мѣстѣ, ижъ Братство на головномъ трибуналѣ презыскали на Ипатіи, мнящемся митрополитѣ, и презъ декретъ одержали, ижъ есть осужонъ и не маетъ мѣти дѣла жадного до тыхъ, которые суть Греческого послушенства и вѣры Восточного Православія,

такъ священницы, якъ и людіе. А нжъ митрополитъ мѣти дѣла не можеть, поготову отступные его владыки всѣ мѣстца мѣти не могуть до восточныхъ, бывши западными, и тое декретали перевѣсъ взяли братія и священницы ваши; еднежъ съ печатью лѣпѣ мѣти вамъ и намъ съ книгъ судовыхъ якихъ, о томъ ся постарати есть потреба. Стережетеся и ваше братолюбіе отъ волкъ приходячихъ къ вамъ во одеждахъ овчихъ, внутрь же суть волцы и хищницы, зане времена люта суть и человѣцы лукавыи. Возмогайте же въ благочестіи Православныя вѣры вашея, не оставляюще отческихъ преданій и Богъ мира буди зъ вами братіе. Аминь. Писанъ во Львовѣ, Іюля 7 року 1605.

Всѣхъ благъ желатели и братія вси купно, еже о Христѣ братство Успенія Пресвятыя Богородицы. Λεωπολῖται.

Оттуда же.

25.

1614 Марта 11. Листъ Радзиминскаго, старосты Мстиславскаго, священнику Евстафію о предоставленіи ему и его сыну священническаго мѣста при церкви Св. Николая въ Мстиславлѣ.

Николай Францкевичъ Радзиминскій, староста Мстиславскій; Василискій, державца Радомскій. Объявляю симъ моимъ листомъ, что священникъ Мстиславскій церкви святаго Иліи Пророка, покойный Андрей Ивановичъ державъ недѣлю четвертую въ церкви святаго Николая, въ замкѣ Мстиславскомъ состоящей, и тамъ службу Божію отправлялъ, по смерти котораго наслѣдственнымъ правомъ та четвертая недѣля въ той церкви святаго Николая сыновьямъ его Андрея Ивановича Осипу и Андрею принадлежать имѣла бы. Но опекунъ тѣхъ дѣтей, завѣщаніемъ отъ отца ихъ Андрея Ивановича поставленный, священникъ Мстиславскій Иванъ Васильевичъ, забывъ долгъ свой опекунскій, вмѣсто того, чтобы, какъ опекуну, заботиться о дѣтяхъ и ту четвертую недѣлю на имя дѣтей выправить, отдаляя потомковъ того Андрея Ивановича, ту четвертую недѣлю въ церкви святаго Николая на себя было выправилъ у старосты бывшаго Мстиславскаго, его милости пана Петра Паца. Посему я староста, какъ попечитель церквей Божіихъ, по власти своей ту четвертую недѣлю въ церкви святаго Николая, которую тотъ священникъ Иванъ Васильевичъ, несправедливо поступивъ, себѣ выправилъ, не смотря на то, что кромѣ того имѣетъ церковь святаго Иліи Пророка и Николая на рынкѣ и третію святаго Евстафія, въ которыхъ всѣхъ церквахъ не можетъ надлежащимъ образомъ службы отправлять, усмотрѣвши человѣка добраго, священника Мстиславскаго Евстафія Яковлевича, далъ ему четвертую недѣлю въ той церкви

святаго Николая въ замкѣ Мстиславскомъ до смерти его самаго, также и сыну его Григорію Евстафіевичу тоже до смерти его даю со всякими пожитками и приходами той церкви, на недѣлю четвертую причитающимися, какъ бы они ни назывались. И на то я далъ тому священнику Евстафію Яковлевичу и сыну его Григорію Евстафіевичу сей мой листъ съ печатью моею и съ подписомъ власной руки моей. Писанъ въ Мстиславлѣ года 1614 мѣсяца Марта 11 дня. Mikołai Frączkowicz Radzimiski Star. Mscisławski.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1847 г. № 2.

26.

1618 Октября 29. Продажная запись отъ членовъ Могилевскаго магистрата Могилевскому Православному братству на домъ съ землею въ г. Могилевѣ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тисеча шестьсотъ осмнадцатого, мѣсеца Октебра двадцать девятого дня, у понедѣлокъ.

Передъ Матеемъ Суходольскимъ лентвойтомъ, Василемъ Азаровичемъ бурмистромъ и передъ райцами, лавниками мѣста Могилевского, того року на справахъ мѣскихъ засѣдаючи и ставши очевисто славетный панъ Ѳедоръ Филиповичъ бурмистръ, панъ Ѳедоръ Ивановичъ райца, сего рочные панъ Макаръ Филиповичъ и Кузьма Полуяновичъ, мѣщане Могилевскіе, будучи трезвые и на умыслѣ здоровые, не зъ жадного примушенья, але сами по своей доброй воли, сознане свое до книгъ мѣйскихъ Могилевскихъ судовыхъ права Магдебурского тыми словы учинили: ижъ што купили есмо домъ съ пляцомъ, зъ будованьемъ и зо всимъ правомъ на той домъ и пляцъ належачый, подъ вольностью шляхецкою будучый, лежачый ту въ мѣстѣ Могилевскомъ, у улицы великой Шкловской, идучи зъ брамы до рынку, по лѣвой сторонѣ, объ межу зъ одное стороны пана Яна Наркевича Подвинского, а зъ другое стороны пана Яна Юревича, яко се тотъ домъ зъ пляцомъ, зъ будованьемъ и правомъ и со всимъ на всимъ межахъ и границахъ своихъ маеть, у велможной ее милости княгини Богдановое Соломирецкой, старостиной Кричевской и Олучицкой, ее милости пани Еввы Барколабовны Корсаковны, за певную суму пинезей, то естъ за чотыреста копъ грошей личбы Литовское. За которою нашою куплею и правнымъ ей милости поданьемъ и увезаньемъ вольнымъ шафунку маючи спокойнесмы, ихъ милости духовные иноцы и свѣцкіе такъ зъ народу шляхетного, яко и многіе обыватели тутейшого мѣста его королевское милости Могилевского братства церковного, реліи старожитное Греческое Церкви Восточное, будучи порушоны милостію ку фалѣ милого Бога, абы на тыхъ кгрунтѣхъ за часомъ своимъ монастырь уфундовать и церковъ на честь и фалу Вседержителя Бога постановить

могли, продали насъ, абыхмо суму пѣнезей, которую мы ей милости княгинѣ Соломирецкой дали, отъ нихъ взявши, ихъ милостямъ такъ духовнымъ, яко и свѣцкимъ народу шляхетского и человѣка посполитого, для вышпомененое потребы, то есть на монастырь и мѣшканье инокамъ закону светого Василія Великого, пустили и продали. Якожъ мы, отъ ихъ милостей взявши свою вышмяненую суму пѣнезей, то естъ копъ чотыреста грошей личбы Литовское, тотъ домъ съ пляцомъ, зъ будованьемъ, съ правомъ и со всимъ на всимъ, яко се тотъ домъ съ пляцомъ и зо всимъ будованьемъ въ межахъ и границахъ своихъ маеть, ничого на себе, жонъ, дѣтей и потомковъ кровныхъ и близкихъ нашихъ не выймуючи а ни зоставуючы, отсель вѣчно и не порушно пустили, въ моцъ и въ держанье подали. А фундушъ далшій ей милости княгини Соломирецкой учинить и, водлугъ права посполитого, яко ктиторкѣ, отъ которое тотъ помененый кгрунтъ зъ будованьемъ маемъ, на учиненье ей милости фундушу вливаемъ и зо всего ей вѣчне зрекаемъ такъ, ижъ вжо отъ того часу мы сами, жоны, дѣти и потомки, также близкіе кровные наши въ тотъ помененый пляцъ зъ будованьемъ въ весь, албо въ которую его часть уступовати се, жадное трудности и переказы въ уживанью и вольномъ ихъ шафованью чинити не мають и не будуть мочы вѣчными часы. Которое то добровольное а очевистое сознанье ихъ пана Θедора Филиповича бурмистра и пана Θедора Ивановича райцы и пана Макара Филиповича и Кузьмы Полуяновича до книгъ мѣскихъ Могилевскихъ судовыхъ права Магдебурского есть записано; съ которого записанья и сей выписъ съ книгъ подъ печатью мѣскою и съ подписомъ рукъ мене лентвойта и писара вышмененнымъ инокомъ духовнымъ, такъ народу шляхецкого и людемъ посполитымъ, обывателямъ тутешнимъ братства церковного вѣрѣ православія Греческого, есть выданъ. Писанъ у Могилевѣ. Леонтій Шклявонецкій, на тотъ часъ писаръ мѣскій Могилевскій.

Изъ рукописи игумена Ореста.

27.

1619 Мая 9. Посланіе Виленскаго Православнаго братства Могилевскому съ увѣдомленіемъ о признаніи Виленскимъ трибуналомъ пожертвованія земли, сдѣланнаго княземъ Яномъ Огинскимъ.

Возлюбленные намъ о Христѣ Іисусѣ братіе.

Отдано намъ писанье отъ братолюбія вашого въ суботу предъ Сошествіемъ Святого Духа, зъ которого зрозумѣвшы о утискахъ, бѣдахъ, молвахъ, такъ сумнѣнье чистое и вѣру несумнѣнную во Христа Іисуса, якъ тѣлесное здоровье и добра дочасныи въ шафунокъ собѣ повѣроныи отъ нихъ добродавцы, яко уди отъ части тѣла Христова, еже есть Церкви, и мы вамъ состраждемъ и собо-

лѣзнуемъ, въ непрестанныхъ молитвахъ нашихъ Пострадавшаго спасенія нашого ради просечи, абы соузъ Крестоносного братства вашого отъ навѣтовъ врагъ видимыхъ и невидимыхъ, воюючихъ на васъ и на вѣру вашу, невредимыхъ всесильною десницею Своею сохранивши въ мирѣ, здравіи душевномъ и тѣлесномъ, при благостояніи церковномъ и надолго счастлившіе лѣта ховати и благословити рачилъ. Писать вы до насъ рачили, ижъ бысмо се въ то вложили, абы его милость князь Янъ Огинскій пляцъ тотъ Могилевскій, купленый за певную суму на церковъ и при ней монастырь, тыми часы призналъ. А колвекъ жичилисьмо королю то справивши посланца отслать, лечъ часто свято у насъ самыхъ, часто у иновѣрцовъ, до того инные забавы и трудности насъ заходячи не допустили; еднакъ же занехавши подъ тотъ часъ отлеглыхъ судовыхъ мѣстцъ, але въ самомъ трибуналѣ, для певныхъ и важныхъ причинъ абы особа помененая признала, старатися не занехалисьмо. Которого признанья до братолюбія вашого теперь выпись съ книгъ головныхъ трибунальныхъ презъ того посланца посылаемъ, зоставивши у себе орикгналъ на паркгаминѣ писанный. За тымъ зъ Самимъ Христомъ Спасителемъ, Святыми Апостолы и учители церковными братолюбіе ваше напоминаючи, просимъ, абысте статечными были во вѣрѣ святой, отъ Христа и учениковъ его преданной, Соборми Вселенскими потверженной и кровію мученическою запечатлѣнной, и не давалися зводить въ тые часы, кгды се ижъ на збытъ умножились много ухищренности и субтельной прелести враговъ Хреста Христова, абы навѣтъ не толко до разграбленія имѣній (што зъ радостію по Апостолу пріймовать треба), але и самаго изгнанія Христа ради приходило. Але до того (уфность маемъ въ Немъ Самомъ) не прійдетъ; силенъ бовѣмъ Богъ стадо свое милуя, купленное изліяніемъ крови Своея, и изъ устъ волкохищного наемника, яко нѣкгды Іону изъ чрева китова, изъяти, и не дасть паче силы вамъ искуситися; толко сами не подобитеся трости ляда вѣтромъ колеблемой, и не отвергайтеся Христа яко Петръ подъ часъ спасительныхъ Христовыхъ страстей предъ ляда дѣвчиною. Богъ же всякія Благодати, васъ призвавый во вѣчную славу свою о Христѣ Іисусѣ, Той да совершитъ вы, да утвердитъ, да укрѣпитъ, да основетъ. Тому слава и держава во вѣки вѣковъ. Аминь. Писанъ въ Богоспасаемомъ градѣ Вилни року 1619 Мая 29 дня. Есмо своихъ ласковыхъ пановъ и братіи всего добра жичливыи слуги и богомолцы еже о Христѣ братія братства церковного Виленского Православія Греческого.

Оттуда же.

28.

1620 Февраля 13. Посланіе Іереміи, митрополита Пятигорскаго, въ которомъ онъ похваляетъ и ободряетъ православныхъ жителей Могилева.

Іеремей милостію Божіею смиренный митрополитъ Пелагонскій и Прламскій, архимандритъ Стерарскій (?).

Православному и благочестивому братству, въ Богоспасаемомъ градѣ Могилевѣ обрѣтающимся, о Господѣ возлюбленнымъ, сыномъ нашего смиренія Благодать, милость и миръ отъ Господа и Бога и Спаса нашего Іисуса Христа.

Смиреннѣйше молимъ и благословляемъ всѣхъ васъ о Дусѣ Святѣ, моляще Господа нашего Іисуса Христа Единороднаго Сына и Слово Божее и Отчее, Единосущнаго Отцу, да соблюдетъ всѣхъ васъ и покрыетъ и сохранитъ и умножитъ во подаяніе Духомъ Святымъ, исходящимъ отъ Отца присносущнымъ исхожденіемъ и поклоняемымъ Отцу, отнюду же исходитъ, и Сыну, Имъ же подается созданію.

Дойде ми во уши отъ нѣкоихъ добрыхъ человѣкъ, найпаче же отъ бывшаго во васъ дъяка Радіона, иже со призываніемъ Св. Духа совершися въ презвитери отъ нашего смиренія, яко въ градѣ вашемъ иже уловлени быша отъ злокозное иглы, паки водхновеніемъ Св. Духа соединились къ стаду словесному Христову и ко церкви Восточной, въ вѣки непоколебимой. Утѣшихся зѣло и воздахъ молитвы и моленія къ Вышнему, яко да утвердитъ васъ всѣхъ въ союзѣ любве: зѣло бо красна есть и Богу достойна сполна милость ваша, братіе. Но подобаетъ ся блюсти, абы ей врагъ душъ нашихъ не разрывалъ. Добрый есть бѣгъ вашъ; но уставати въ немъ и вѣнца тратити не треба. Смачна есть рѣчь уживати благъ земныхъ, але жадна прировнанья не есть въ нихъ до райскихъ. Блюдете жесь, да не лестію беззаконныхъ сведени бывше и отпадете своего утвержденія. Слышахъ же братіе и о бѣдахъ, приходящихъ на васъ отъ еже мнящихся быть христіяне. Не суть по истиннѣ они христіане. Вы же братіе, яко отъ начала, такожде и до конца мужайтеся и крѣпитесе во вѣцѣ семъ суетнемъ. Яко же бо на пути шествуяй есть, такожде мы во вѣцѣ семъ, да прешедше отъ сея жизни до чаемыя и во вѣчныя обители вселимся. Буди же намъ всѣмъ получити о Христѣ Іисусѣ Господѣ нашемъ, Ему же слава во вѣки вѣковъ. Аминь.

Посемъ братіе благодареніе приношу вамъ о любви и о принятіи, егда странничествовахъ во васъ. Господь Богъ да исполнитъ воздаяніемъ своимъ съ высоты. Азъ же непрестанне Господа Бога молю о здравіи и многолѣтнемъ пребываніи вашихъ милостей; молитвы же мои непрестанные покорне отдаю къ ласкамъ вашимъ. Писанъ у Стерарскомъ монастыру. Року 1620 мѣсеца Февраля 13 дня.

Вашей милости всѣхъ благъ всѣмъ купно отъ Христа желатель и присный богомолецъ Ἱερεμίας Παλαγωνίας.

Егдаже пріидетъ къ любви вашей отецъ Ѳеофанъ, архимандритъ Солунскій, молю, примѣте его съ веселіемъ.

Оттуда же.

29.

1621 Февраля 9. Письмо канцлера Льва Сапѣги къ уніатскому митрополиту Веліамину Рутскому.

Преподобный въ Богѣ милостивый отецъ, митрополитъ Кіевскій!

Отецъ игуменъ Новогрудскій, ѣдучи изъ Варшавы, былъ у меня съ грамотами и универсалами его королевской милости, направленными противъ схизматиковъ, для приложенія къ нимъ печатей. При этихъ документахъ отдалъ мнѣ также письмо его милости господина референдарія, написанное ко мнѣ его собственною рукою о томъ же предметѣ. Я показывалъ отцу игумену Новогрудскому это письмо и посылаю вашей милости копію съ него. Въ тѣхъ грамотахъ и универсалахъ его королевской милости нѣкоторыя вещи мнѣ не понравились.—Во первыхъ, въ нихъ написано, будто Смотрицкій и Борецкій по предварительному соглашенію съ самимъ султаномъ Турецкимъ посвященіе получили отъ того самозванца *), который себя патріархомъ Іерусалимскимъ называетъ. Ужь трудно обличить ихъ въ томъ, сговаривались ли они съ самимъ Турецкимъ султаномъ! Нужно было попросту написать такъ, какъ я написалъ. Другая вещь: ихъ велѣно ловить. И это мнѣ не нравится; потому что, не обличивши, трудно каждаго хватать. Важнѣе же всего; чтобы это не повело къ большому возмущенію и кровопролитію. Да и на Запорожскихъ казаковъ нужно оглядываться, чтобы они не сдѣлали намъ чего худаго; потому что тотъ самозванецъ находится между ними. А у нихъ сила много значитъ и они высоко чтятъ его и чуть-чуть не благоговѣютъ передъ нимъ, какъ передъ Богомъ. Поэтому, хотя мнѣ тѣхъ документовъ не слѣдовало бы утверждать печатью, однако я приказалъ приложить печати. Только прошу вашу милость, чтобы ваша милость осторожно и не торопясь пустили въ ходъ эти грамоты. Еще: нетолько я, но и другіе весьма охуждаютъ то, что ксендзъ владыка Полоцкій *) слишкомъ жестоко началъ по-

*) Такъ называетъ онъ Іерусалимскаго Патріарха Ѳеофана.

*) Полотскій уніятскій архіепископъ Іосафатъ Кунцевичъ.

ступать въ этихъ дѣлахъ, и очень надоѣлъ и омерзѣлъ народу, какъ въ Полоцкѣ, такъ и вездѣ. Давно я предостерегалъ его въ этомъ, просилъ и увѣщевалъ, чтобы онъ такъ жестко не дѣйствовалъ; но его милость, имѣя свои резоны, болѣе упрямые, нежели основательные, не хотѣлъ принимать и слушать нашихъ справедливыхъ резоновъ. Дай Богъ, чтобы послѣдствія распоряженій и суровыхъ дѣйствій его милости не повредили Речи Посполитой. Ради Бога, прошу вашу милость, вразуми его, чтобы онъ прекратилъ и оставилъ такую суровость въ этихъ дѣлахъ, и Могилевцамъ скорѣе добровольно тѣ церкви уступилъ, не ожидая того, чтобы и безъ просьбы и безъ поклоновъ сами они отобрали ихъ у него. Боюсь, чтобы этого не было; потому что къ этому ближе, чѣмъ далѣе. Пожалуйста, ваша милость, держи его на вожжахъ. За симъ поручаю себя благожеланію вашей милости, моего милостиваго государя, съ моими услугами для васъ. Изъ Бреста 9 Февраля 1621 года.

Вашей милости, моего милостиваго государя слуга доброжелательный Левъ Сапѣга канцлеръ В. Кн. Литовскаго, Брестскій Могилевскій староста, рукою своею.

Копія этого письма сообщена редактору Могилевскихъ Губернскихъ Вѣдомостей г. Соколову ректоромъ Могилевской Семинаріи, архимандритомъ Павломъ, а подлинникъ подаренъ имъ Императорской Публичной Библіотекѣ.

Изъ Могилевскихъ Губ. Вѣд. за 1859 г. стр. 1044.

80.

1621 Мая 22. Заявленіе Льва Сапѣги, Могилевскаго старосты, о неподчиненіи православныхъ жителей Могилева уніатскому архіепископу Антонію Селявѣ и о возвращеніи ими уніатамъ школы при Спасскомъ монастырѣ въ Могилевѣ.

Oznaymuie tym moym listem, iż za przyiechaniem mym do Mohylowa starostwa mego zamku jego królewskiej mosci pana naszego miłosciwego, wielebny w Bodze ociec Horwaziusz Hostilowski, ihumen cerkwi y monastyria S-go Spasa, częstokroc donosił y przekładał żałosne skargi y krzywdy swoie y braci swey czerncow tego monastyra S-go Spasa, na burmistrzow, ray-

Извѣщаю симъ листомъ моимъ, что по пріѣздѣ моемъ въ Могилевъ, мое староство, замокъ его королевской мости *) нашего милостиваго пана, игуменъ церкви и монастыря Св. Спаса, велебный въ Богѣ отецъ Гервасій Гостиловскій неоднократно входилъ ко мнѣ съ

*) Для краткости эти слова впередъ будемъ обозначать буквами е. к. м.

cow, lawnikow, na wszystek urząd mieski y na wszystkich mieszczan Mohylowskich, iż oni, zapomniawszy powinnosci y poddanstwa swego iego królewskiey mosci panu naszemu miłosciwemu, y owszem sprzeciwiając się woli y zwierchnosci I. krl. mosci pana swego, oyca wielebnego Antoniego Sielawy, archiepiskopa Połockiego, Witebskiego, Mscisławskiego, pasterza swego, od iego królewskiey mosci nominowanego y podanego, y według porządku cerkwie swiętey poswieconego, posłuszni być nie chcą. Ale impostora Mielenteia Smotrzyckiego, człowieka prostego, nie szlachcica, przeciw praw y przywileiow woiewodztwa Połockiego, od królow ich miłosci panow naszych zdawna nadanych, od króla iego miłosci nienominowanego, niepodanego, który niiakym porządkiem mimo woli y wiadomosci iego królewskiey mosci ważył się swięcic w impostora Theophana... który się mianował być patryarchą Ierosolimskim. A patryarcha Ierosolimski nie miał tu nigdy w panstwach iego królewskiey mosci y nie ma żadney władzy, y owszem przeciw kanonow, przeciw prawa cerkiewnego i przeciw prawił swiętych oycow przywłaszczając sobie władzą nienależną, w cudzej dyocezyi ważył się swięcić nienależnie tego Mielenteia Smotrzyckiego na władyctwo Połockie, którego mieszczanie Mohylowscy za pasterza swego przyznawaią, na zniewagę zwierchnosci y władze maiestatu iego królewskiey mosci, gdyż to królowi iego mosci Pan Bóg dać raczył, że król iego mosc pan nasz iest podawca wszystkich beneficyy, tak greckich iako łacinskich ktytorem cerkwi Bozych, a bez podawania i bez nominacyy niema i nie może się nikt na episkopstwa y mitropolyy wdzirać i swięcić. I kto tego czynić waży się

представленіемъ объ обидахъ, причиняемыхъ инокамъ монастыря Св. Спаса бургомистрами, райцами, лавниками, всѣмъ городскимъ управленіемъ и всѣми мѣщанами, представляя именно, что они позабывши свои обязанности и подданство свое е. к. м. пану нашему милостивому, сопротивляются волѣ и приказаніямъ е. к. м., не хотятъ слушать своего отца велебнаго Антонія Селяву, архіепископа Полоцкаго, Витебскаго и Мстиславскаго,—своего пастыря назначеннаго и присланнаго е. к. м. и посвященнаго согласно съ уставами св. церкви, а признаютъ лжепастыря Мелетія Смотрицкаго, человѣка простаго, не шляхтича (что противно всѣмъ установленіямъ и привилегіямъ, съ давныхъ поръ даннымъ отъ короля его милости Полоцкому воеводству), который и назначенъ и присланъ не королемъ его милостію, а незаконнымъ образомъ, противъ воли и намѣреній королевскихъ, осмѣлился посвятиться у лжепастыря Ѳеофана... называющагося патріархомъ Іерусалимскимъ. А такъ какъ патріархъ Іерусалимскій никогда не имѣлъ и не имѣетъ въ королевскихъ владѣніяхъ никакой власти, и въ противность канонамъ, уставамъ церковнымъ и правиламъ Св. Отцевъ, присвоилъ себѣ непринадлежащую ему власть въ чужой эпархіи, и осмѣлился не законнымъ образомъ посвятить этого Мелетія Смотрицкаго на епископію Полоцкую, поэтому мѣщане Могилевскіе, признавая его за своего пастыря, наносятъ этимъ оскорбленіе правительству и власти его королевскаго величества: только е. м.

nie drzewiami, ale dziurą do tego przychodzić usiłuie, i nie może być pasterzem, ale iako Ewangelia S-ta mówi, iest taki każdy fur et latro: tych impostorow oni sobie za pasterza maią. Solicitował mi tez oyciec Horwasi o szkole do monastyra S-go Spasa zdawna należącą, w roku tysiąc sześć set osmnastym gwałtownie odjętą. A wyrokiem iego krolewskiey mosci z oczerwstey rosprawy w roku tysiąc sześć set dziewiętnastym pospołu z cerkwiami, z nadaniem y z popami ich, pod władzą y iurisdykcyą wielebnego w Bodze oyca Iosafata Kuncewicza, archiepiscopa Połockiego, Witebskiego, Mscisławskiego, przysądzono, aby monastyrowi ustąpili. Na którą żałobę częstokrotną oyca Horwasego, a za bytnoscią mą na ten czas w Mohylowie z władze mocy starosciņskiey napominałem mieszczan starszych, burmistrzow, raycow, lawnikow, na urzędzie ich na ten czas zasiadaiących, o nieposłuszęstwie i sprzeciwięstwie zwierchnosci iego królewskiey mośći. A tak burmistrze, raycy, lawnicy, nie będąc więcey przeciwni wyrokowi iego krolewskiey mośći, zeslawszy sposrzód siebie lawnika Żdana Kupnicza, przy słudze mym panu Zachariuszu Krukowskim, przez ienerała y stroną szlachtą, przy nim będącą, ten lawnik Żdan Kupnicz, imieniem starszych swych wszystkiey rady, te szkołę postąpił, wwiązania niebronił y pomoc w dziedziczenie spokoyne wieczyste używanie do monastyra, mianowicie oycu Horwasemu Hostilowskiemu, ihumenu toho monastyra S-go Spasa, w intromissyą podał, co przy bytnosci mey y za wiadomoscią mą było. Daię ten list moy wielebnemu oycu Horwasemu Hostilowskiemu, ihumenu monastyra Mohyłowskiego S-go Spasa, namiesnikowi wielebnego iego mosci oyca Antoniego Sielawy, ar-

королю даровано Богомъ право, по которому онъ есть раздаватель всѣхъ бенефицій, какъ греческихъ, такъ и латинскихъ, равно какъ и ктиторъ Божіихъ церквей. А не имѣя законнаго пожалованія и нареченія, никто не можетъ силою занять епископіи и митрополіи. А если кто осмѣливается такъ дѣлать, тотъ не дверями приходитъ, тотъ пролаза и не можетъ быть пастыремъ, а, какъ говоритъ Св. Евангеліе, каждый такой есть воръ и разбойникъ. Еще доносилъ мнѣ о. Гервасій о школѣ, издавна принадлежащей къ монастырю и насильственно отнятой отъ него въ 1618 г. Королевскимъ указомъ, на основаніи недавняго разбирательства въ 1619 г., постановлено возвратить монастырю эту школу вмѣстѣ съ церквями и фундушами подъ власть велебнаго отца Іосафата Кунцевича, архіепископа Полотскаго, Витебскаго и Мстиславскаго. Вслѣдствіе этихъ жалобъ о. Гервасія, я, въ бытность мою въ Могилевѣ, властію старосты, напоминалъ старшимъ мѣщанамъ, бургомистрамъ, радцамъ и лавникамъ, занимавшимъ въ то время эти должности, что, поступая такъ, они противятся волѣ и распоряженіямъ короля. Вслѣдствіе этого бургомистры, радцы и лавники, не сопротивляясь болѣе королевской волѣ, назначили изъ среды себя лавника Ждана Купнича; этотъ Жданъ Купничъ, вмѣстѣ съ моимъ слугою паномъ Захаріемъ Крувовскимъ, отъ имени старшихъ своихъ передалъ эту школу при посредствѣ вознаго съ шляхетской стороны и уступилъ въ мирное владѣніе монастырю Св. Спа-

chiepiscopa Polockiego, Witebskiego, Mscislawskiego, pod pieczęcią y s podpisem ręki mey. Pisan w Mohylowie, dnia 22 May, anno 1621. Leo Sapieha, woiewoda Wileński, Mohylowski et starosta.

Изъ рукописи игумена Ореста.

са и въ распоряженіе игумена этого монастыря Гервасія Гостиловскаго. Все это случилось съ моего вѣдома и въ моемъ присутствіи. Настоящее мое увѣдомленіе о. Гервасію Гостиловскому, игумену монастыря Св. Спаса и намѣстнику велебнаго е. м. Антонія Селявы, архіепископа Полотскаго, Витебскаго и Мстиславскаго, дано за печатью и съ подписомъ моей руки. Писано въ Могилевѣ 22 мая, 1621 года.

31.

1626 Ноября 8. Фундушевая запись князя Богдана Богдановича Соломерецкаго Борколабовскому монастырю на землю въ Борколабовѣ и на села: Костянку, Вороновку и Стайки.

Я Богданъ Богдановичъ, князь Соломерецкій на Борколабовѣ, старостичъ Кричевскій и Олучицкій, явно чиню и сознаваю симъ моимъ листомъ доброволнымъ, вѣчистого моего фундушу записомъ, приводечи вобецъ до вѣдомости и кождому зособна, хто бы о томъ вѣдати хотѣлъ теперь и напотомъ завжды, ижъ я, по животѣ славное памяти въ Пану Богу зошлое пани матки моее небожчицы княгини Богдановое Соломерецкое, старостиное Кричевское и Олучицкое, панеи Еввы Борколабовны Корсаковны на всихъ добрахъ, имѣняхъ, мнѣ отчистымъ правомъ належачихъ, паномъ дѣдичнымъ зоставшы и въ держанью своемъ маючи, а заживаючи свободы волности шляхецкое, правомъ посполитымъ вароване, прикладомъ святобливое памяти продковъ моихъ и инших побожныхъ благочестивыхъ князей и пановъ земль Рускихъ и обывателевъ панствъ господаря короля его милости Коронныхъ и Великого Князства Литовского, хотечи родичомъ моимъ милымъ, собѣ самому и потомкомъ моимъ памятку вѣкуистую въ розмноженью и розширенью хвалы Божое зоставити, которая абы се уставичне, порядне а нерозерване на вси, дасть Богъ, пришлые потомные часы отправовала, усмотривши въ томъ побожного и благочестивого мужа въ Бозѣ велебного и преосвященного отца господина Мелетія Смотриского, боголюбивого архіепископа Полоцкого, епископа Витебского и Мстиславского, архимандрыта Виленского, далемъ и фундовалъ на честь и хвалу Богу въ Троицы Единому и симъ листомъ моимъ доброволнымъ предречоному его милости

отцу архіепископу Полоцкому, архимандриту Виленскому, яко началному отцу нашому духовному и пастырови и иншей отъ его милости приспособленой на то братіи, прикладомъ честныхъ общежителныхъ монастырей братского Виленского при храмѣ Сошествія Пресвятого и Животворящого Духа и Межигорского Кіевского, инокомъ житія общого Православія Греческого на особъ двадцать пять даю, дарую записую и фундую въ имѣнью и мѣстѣ моемъ Борколабовѣ, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачомъ, монастыръ и церковъ заложенья Сошествія Всесвятого и Животворящого Духа, на которого заложенье и збудованье даю, дарую, уступую и тымъ моимъ вѣкуистымъ записомъ заразъ поступую мѣстце и пляцы певныи, въ томъ же мѣстѣ моемъ Борколабовѣ лежачіи, почавши отъ воротъ двора моего Борколабовского въ правую руку при острозѣ дворномъ просто шнуромъ черезъ болонье ку огородомъ пляцовъ, надъ рѣкою Днѣпромъ при березѣ лежачихъ, ударивши, займуючи при огородахъ ку томужъ монастырови вси плацы надъ рѣкою по стругу, называемую Пашкову, у рѣку Днѣпръ церковь старую зъ цминтаромъ и плацы вси, которыи колвекъ ся найдують по правой сторонѣ улицы, зъ воротъ моихъ дворныхъ въ рынокъ идучи, ажъ до самого рынку, проминаючи и домъ мѣщанина моего Прокопа Жука, въ ринокъ на кроковъ дванадцать, а въ шнуръ переею тоею рынковою у правую руку до другой переи, оттинаючи до тогожъ будованья пляцъ дому мѣщанина моего Павла Колоса, гайдука, и такъ же чрезъ болоне ажъ до тои жъ рѣки Днѣпра, въ ровный шнуръ болонъемъ ударивши, — тые вси пляцы, селища, огороды и погнои къ тому съ приданъемъ пляцу на фолварокъ и огородъ при томъ же мѣстѣ Борколабовскомъ заразъ за дворцемъ и гумномъ дворнымъ оплотъ надъ рѣкою Днѣпромъ по гаикъ сосновый зъ озеромъ вступнымъ, за мѣстомъ межи рѣкою Днѣпромъ и рѣчкою Лафою будучимъ, прозываемомъ Орѣхово, и зъ устьемъ тои жъ рѣки Лафы зъ перевозомъ на рѣцѣ Днѣпрѣ, зъ волнымъ для будованъя въѣздомъ въ пущи Борколабовскіе и волнымъ мливомъ безъ мѣрки и безъ черги во всѣхъ млынахъ Борколабовскихъ на потребу монастырскую, къ тому и съ пляцомъ, домами и людьми, на нихъ мѣшкаючими въ мѣстѣ Могилевскомъ за рѣкою Дубровною, идучи зъ мѣста по правой руцѣ и зъ сѣножатью надъ рѣкою Днѣпромъ на урочищу Березкахъ при мѣстѣ Могилевскомъ, въ певныхъ межахъ и границахъ лежачими, черезъ ихъ милостей пана отца и пани матку мою у земянъ господарскихъ повѣту Оршанского пановъ Ивановичовъ вѣчнымъ купнымъ и у суду головного трибуналского признанымъ правомъ набытыми и въ держанъю моемъ будучими, некому нечимъ не пенными. А ижъ бы се достатечне безъ утискованъя порядне хвала Божая што денная отправовала и абы школа при монастыри была, на тотъ же вышъ помененый монастыръ мой Борколабовскій церкви Сошествія Святого Духа надаю, дарую, фундую, симъ моимъ листомъ записую и за разомъ въ моцъ, держанъе и спокойное вѣчистое уживанъе врядовне его милости отцу архіепископу и всей отъ него приспособленой братіи подаю и поступую, отлучивши отъ имѣнъя моего зам-

ку Борколабовского въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачого, села мои некому ничимъ не пенные: село Костянку, прозываемое Сутоки, зъ селомъ Вороновкою за рѣкою Днѣпромъ и зъ селкомъ прозываемымъ Стайками по сей сторонѣ Днѣпра, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачіи, зъ людьми поддаными тыхъ селъ, зъ ихъ повинностями, подачками и всякими доходами, зъ селидбами, дворыщами, погноями, огороды овощовыми, зъ волнымъ дохоженъемъ збѣговъ подданыхъ, зъ оддаванемъ серебщизнъ и пословщизнъ до поборцы, зъ кгрунты оремыми и неоремыми, зъ лѣсами, гаями, дубровами, зъ даню медовою, зъ деревомъ бортнымъ, зъ пчолами, мхами, мшарицами, зъ волнымъ забіянемъ езовъ на рѣцѣ Днѣпрѣ, зъ ловы рыбными, пташими и звѣринными, зъ гоны бобровыми и всякими якимъ колвекъ именемъ назваными, меноваными и неменоваными, теперь будучими и напотомъ вынайтися могучими, земными, лѣсными и водными пожитками, къ тому и зъ сѣножатю Борколабовскою за рѣкою Днѣпромъ прозываемую урочищомъ отъ Калиновы стружки внизъ берегомъ рѣки Днѣпра по высокіе гривы вздлужъ, а въ ширъ ведлугъ помѣры двоихъ моркговъ, зъ застѣнками зъ обоего конца ку чистому озеру и зъ пастовникомъ дворнымъ давнымъ, противъ струги Буцовы лежачимъ. Которую сѣножать и пастовникъ особливе на тотъ же монастыръ мой Борколабовскій вѣчне надаю и записую а згола зо всимъ на все, яко се тые пляцы въ мѣстѣ Борколабовскомъ, зъ огородами, перевозъ съ пожитками и озеро вступное зъ закотами на рѣцѣ Лафѣ, такъ же и села вышей помененые: Костянка, Вороновка и Стайки зъ тою сѣножатью сами въ собѣ въ межахъ, кгрунтахъ, уходахъ, обыходахъ, долгостехъ, широкостехъ и околичностяхъ своихъ первѣй сего мѣли и теперъ маютъ, ничого на себе самого, потомки, сестры, близкіе, кровные и повинные мои и ни на кого иного не зоставуючи и не уймуючи, огуломъ и вздоймомъ, якомъ самъ держалъ и уживалъ, моцъ, владзу, вѣчность и дѣдицтво обель вѣчно, на вѣки не порушно, правомъ неотзовнымъ зо всимъ тымъ, яко се вышей поменило, тотъ общежителный монастыръ мой и церковъ фундую и уступую, самъ съ того всего зрекаюся и вызуваю, а на его милость отца архіепископа, всю его братію и ихъ сукцессоровъ иноковъ общого житія вѣчне вливаю, подаючи, обовязуючи и завше на вси потомныи часы мѣти его хотечи подъ послушенствомъ и зверхностю Церкви Светой Соборной Восточной, патріархи ѳрону Апостолского Константинополского, названого нового Рима, въ которомъ старшіи и вся братія общого житія маютъ быти завше послушенства столицы Патріархи Константинополского. Въ которой церкви и монастыри маетъ ся хвала Божая по чину Святой Соборной Восточной Церкви отправовати, не нарушаючи однакъ и въ томъ правъ церковныхъ такъ въ рядѣ духовномъ, якъ и въ первомъ поминаніи, абы архіепископъ Полоцкій, которого то діецезія, однакъ же благочестивый и православный подъ послушенствомъ звышъ реченого Патріархи будучій, а не инакшій, былъ первымъ и первѣй въ кождыхъ молитвахъ церковныхъ припоминанъ и въ дозорѣ свемъ

духовномъ тотъ монастыръ абы мѣлъ. Якожъ поглядаючи на часы теперешные и пришлые, абы тая фундація моя жадной въ собѣ и за собою въ звышъ припомненыхъ артыкулахъ духовныхъ взглядомъ розрозненыхъ въ вѣрѣ сторонъ отмѣны не несла, себе самого и всихъ благочестивыхъ близкихъ кровныхъ повинныхъ моихъ и ихъ милость пановъ обывателевъ повѣту Оршанского, людей народу Россійского старожитного набоженства Греческого тогожъ послушенства Церкви Святой Всходней, оборонцами тоее моее фундаціи не выймую и не выпущаю, и овшемъ симъ листомъ моимъ назначаю, обовязую и для того особливе варую, же тому моему монастыреви, теперъ ново отъ мене фундованому, завше напотомъ за сполною радою всее братіи духовныхъ и свѣтскихъ людей благочестивыхъ Православія Греческого старшый обиранъ порядне, даванъ и установлянъ быти маеть, такимъ способомъ: маютъ братія сего моего монастыра всѣ згодне выбрати съ посродку себе што наиспособнѣйшого на то, честного и побожного брата електомъ и писати за нимъ до ихъ милостій, пановъ братіи брацтва церковного Виленского Православія Восточного, при храмѣ Сошествія Пресвятого и Животворящого Духа монастырь свой общежителный маючого, а они, такъ духовніи, якъ и свѣтскіи на урядъ игуменскій згожого быти его порузумѣвши и усудивши, подати его имъ маютъ, который игуменъ поты старшенствовати будеть, поки въ томъ же Восточной Вѣры благочестіи и въ той же честного житія побожности трваючимъ и въ лѣпшости преуспѣваючимъ найдоватися будеть. А гдѣ бы (чого не дай Боже) або въ Вѣрѣ Православной змѣнилъ, або въ побожности ослабѣлъ, любъ въ дозорѣ и чулости облѣнѣлъ, любъ тежъ въ обычаяхъ розсвирѣпѣлъ и знѣкчемнѣлъ, маютъ о немъ таковомъ монастыря сего моего братія всѣ згодне до тоижъ братіи братства церковного Виленского духовныхъ и свѣтскихъ писати, ознаймуючи имъ о той таковой игумена своего, любъ въ вѣрѣ, любъ въ житіи, любъ въ обычаяхъ, отмѣнѣ, и такъ же якъ первѣй електа своего имъ подати; а они, донесеное отъ нихъ на игумена правду быти познавши, зложити зъ себе той игуменскій дозоръ приказати ему владзу мѣти будуть. Онъ тежъ подъ неблагословеніемъ своего благочестивого архіепископа Полоцкого а подъ клятвою трохъ сотъ и осмнадцати Святыхъ Богоносныхъ отецъ, ижъ въ Никеи, услухати ихъ въ томъ и уряду того уступити повиненъ будетъ. А гдѣ бы зъ утру уступити не хотѣлъ, тогды моцно рукгованъ быти маеть, на которого мѣстце обраный отъ братіи и отъ братства Виленского усуженый и поданый наступити маеть и рядити, постерегаючи, абы зъ тыхъ же причинъ и онъ съ преложенства того тымъ же описанымъ способомъ не былъ рушенъ. Который тотъ монастырь мой Борколабовскій зо всимъ тымъ, яко се вышей поменило, велебный его милость отецъ архіепископъ Полоцкій, архимандрытъ Виленскій, самъ до живота своего со всею братіею иноками общого житія, они сами и напотомъ вѣчными часы ведлугъ описаного мною способу наступуючи сукцесорове ихъ спокойне на себе самыхъ держати, монастыръ и церковь

будовати, хвалу Божую помножати и всякихъ приходячихъ пожитковъ уживати и привлащати такъ, хоть бы се што у семъ листѣ моемъ и не поменило, тогды помененое непомененому а непомененое помененому ничого шкодити, права и владзы уймовати не маеть и мочи не будеть. И вже отъ сего часу и даты сего листу моего зъ тое фундаціи моее предреченого монастыра моего Борколабовского и его всее вышей описаное належности на имя мое, имя его милости отца архіепископа и всее братіи и ихъ сукцесоровъ у кождого суду и права на вси пришлыи потомныи часы пріймовано, почитано и розумѣно быти маеть. А я самъ Богданъ Соломерецкій, малжонка моя, если ее панъ Богъ дати рачить, и потомки мои, такъ же сестры, близкіе кровные и повинные мои и нихто иншій въ тую фундацыю и даровизну мою во всю и ни въ которую ее часть и пожитокъ ни которымъ способомъ подъ важностю речи вступоватися не маю, не мають и мочи не будемъ вѣчными часы; овшемъ одъ кождого вступуючого своимъ грошемъ и накладомъ у кождого суду и права я самъ и по мнѣ потомкове, хто имѣньемъ моимъ Борколабовомъ и добрами моими волными обладати будеть, мае заступовати и очищати будемъ повинни, якожъ и сей листъ мой доброволный фундацыи моее записъ у кождого суду и права за кождымъ разомъ при зуполной моцы держанъ, пріймованъ и захованъ быти маеть вѣчными часы. И на томъ я Богданъ Соломирецкій далъ есми въ Бозѣ велебному преосвященному господину отцу Мелетію Смотрискому, архіепископу Полоцкому, архимандрыту Виленскому и всей приспособленой отъ него братіи инокомъ общого житія монастыра моего Борколабовского сесь мой доброволный фундацыи моее вѣчистый листъ записъ зъ моею печатью и съ подписомъ власное руки моее. До которого сего листу моего при томъ будучи и того добре свѣдомы за устною и очевистою прозбою моею люде зацные, ихъ милость панове пріятеле мои, печати приложить и руками властными подписать рачили: его милость панъ Юрій Мелешко, хоружій Слонимскій, его милость панъ Богданъ Стеткевичъ Заверскій а его милость панъ Янъ Кграбинскій. Писанъ въ Борколабовѣ, лѣта Божого Нароженья тисеча шестъ сотъ двадцатъ шестого, мѣсеца Ноемврія осьмого дня.

Печати чотыры. Подписи рукъ: Bogdan Sołomierecky ręką własną. Ierzy Meleszko, chorąży Słonimsky, własną ręką. Ian Grabinsky ręką. Bogdan Stietkiewicz Zawiersky ręką swą.

Копія хранится въ Виленской Публичной Библіотекѣ. Въ концѣ находится увѣдомленіе отъ Богдана Соломерецкаго возному Девульскому о данномъ княземъ Соломерецкимъ фундушѣ Борколабовскому монастырю; за тѣмъ слѣдуетъ заявленіе Девульскаго о введеніи Мелетія Смотрицкаго и иноковъ Борколабовского монастыря во владѣніе пожалованными имъ землями.

32.

1628 г. Мая 26. Приглашеніе отъ Митрополита Іова Борецкаго православнымъ жителямъ Западной Россіи прислать своихъ выборныхъ въ Кіевъ къ празднику Успенія Божіей Матери, для совѣщанія о дѣлахъ Православной Западно-Русской Церкви.

Іовъ Борецки, милостію Божіею архіепископъ, митрополитъ Кіевски, Галицки и всея Россіи.

Всѣмъ посполите, яко тежъ и кождому зособна, народу россійского православнымъ Церкве Светое Восточное и нашого смиренія благопослушнымъ сыномъ и благочестія истиннымъ ревнителемъ, духовнымъ и свѣцкимъ, шляхетнымъ и мѣстскимъ и всякое кондыцыи, поваги и достоинства побожнымъ христіянскимъ людемъ, ласки, покою и милосердія отъ Вседержителя Бога повеншовавши.

Ижъ тогожъ осмый рокъ, намилшіе о Христѣ братя, яко ласкою навышною Бога, убогая и тяжко осиротѣлая Церковь Россійская, хотяжъ не безъ скорбе, яко то зо всѣхъ сторонъ и духовного и тѣлесного видимыхъ и невидимыхъ враговъ непріязнію обточоная, у благочестивыхъ сердцахъ зъ отновленой восточной іерархіи тѣшитеся почала. А до того часу по всѣ тые лѣта николи до купки, хотяжъ много кротъ отъ насъ запрошоная для намовъ около покою благочестія святого, не толко зо всѣхъ краинъ, але ани о самыхъ чолнѣйшихъ епископскихъ особъ и церковныхъ братствъ митрополіи Кіевской належныхъ, не моглося цало зобрати. Для чого на тотъ счасливый осмый рокъ здалося Духови Святому и намъ зо всѣми братіями епископами, архимандритами и иншими духовенствомъ и свѣцкими, иле ихъ при насъ найтися и досягнутися могло, на близко приходячи Успенія Пречистое Бога нашего Матере мѣсяца Августа 15 дня празникъ, зо всѣхъ побожностей высшихъ духовныхъ и свѣцкихъ пановъ шляхты и посполитыхъ, зъ братствъ и зъ повѣтовъ избранныхъ мужей, кого бы сами поважне усмотрить могли, до Кіева запросити. Якожъ Великое рода нашого Заступницы богатымъ и непребранымъ счедротамъ уфаючи, всѣхъ весполъ, кто спасеніе души свое милуетъ, пилно а пилно такъ въ наважене мѣсцъ святыхъ, на се хвалебный празникъ, яко и ку посполитой христіянской о нашомъ упованіи потѣшной намовѣ запрошаемъ, и повагою столицы митрополитанское взываемъ, и то переписуючи всѣмъ до вѣдомости яко напрентше доносити повелѣваемъ, абы милость Божія и благословеніе пастырское на всѣхъ милостехъ вашихъ зоставало, которого вѣрно спріяемъ. Зъ монастыря Михайловского церкве Золотоверхое въ Кіеви, мѣсяца Мая 26 дня, 1628 року.

Богомолца милостей вашихъ Іовъ Борецки митрополитъ Кіевскій рукою власною.

Изъ рукописи игумена Ореста.

33.

Около 1630 г. Фундушевая запись Анны Стеткевичевой и Яна Стеткевича Заверскаго Кутеенскому монастырю на слободу Бѣлковщизну для основанія Бѣлковскаго монастыря.

Виписъ съ книгъ головнихъ трибунальнихъ у Мѣнску отправованихъ. Лѣта отъ Нароження Сына Божого тысяча шесть сотъ тридцать первого мѣсеца Ноебря двадцать девятого дня. Передъ нами судьями головними, на трибуналѣ въ Великомъ Князствѣ Литовскомъ зъ воеводствъ, земль и повѣтовъ на рокъ теперешній тисеча шесть сотъ тридцать первого обранними, постановившися очевѣсто передъ нами у суду ихъ милость, ея милость панѣ Анна Богдановна Огинская Вилгелмовая Стеткѣвичовая, подкоморичая Браславская, и его милость панъ Янъ Велгелмович Стеткѣвич Заверскій, хоружій Оршанскій, покладали передъ нами листъ свой добровольній фундушній вѣчестій записъ ихъ милостей, даній и належачій монастиревѣ законнѣкомъ чернцамъ монастиря церквѣ Рожества Христова честному господину отцу Іоилю Труцевичу и всѣмъ законнѣкомъ монастиря Кутеенского и ихъ наступцомъ законнѣкомъ на речь мяновѣте въ томъ мѣстѣ нижей описаную, которій тотъ листъ свой и то все, што въ немъ описано есть, устномъ сознаннемъ своимъ ствердивши, жадали насъ, суду, абы той листъ былъ до книгъ вписанъ, которого мы судъ доглядавши и читаного выслушавши велѣли есмо до книгъ вписати, которій уписуючи въ книги слово до слова такъ се въ собѣ маеть. Я Анна Богдановна Огинская Велгелмовая Стеткѣвечовая, подкоморичая Браславская, а я Янъ Велгелмович Заверскій Стеткѣвичь, хоружій Оршанскій, обое мы сполне, згодне а нероздѣлне за единъ человѣкъ чинимъ явно и сознаваемъ симъ нашимъ фундацѣйнимъ вѣчистимъ записомъ всѣмъ вобецъ и каждому зособне, кто бы о томъ теперъ и напотомъ завжди вѣдати хотѣлъ, до вѣдомостѣ приводячи, што есмо сюю землю, издавна названою Бѣлѣково, а теперъ новопрозванною слободу Бѣлковчизну, зъ людми въ ней осѣлими въ повѣтѣ Оршанскомъ, подъ мѣстомъ Оршою объ межи надъ рѣкою Днѣпромъ зъ одное сторони, другимъ бокомъ отъ грунтовъ мѣскихъ мѣста Оршанского идучи по правѣ близко отъ звоннѣци къ Уллѣнское; третѣмъ и четвертимъ бокомъ объ межу отъ рѣчки Кутеенки и грунтовъ во одномъ обрубѣ: правомъ купнимъ весполъ зъ его милостію паномъ Богданомъ Вилгелмовичомъ Стеткѣвичомъ у его милости князя Яна Ивановича Борисовича Лукомского, судѣча земского Оршанского, набили есмо ми тую. И маючи Бѣлковчизну въ моци, въ владзи и у держенню своемъ, а заховуючи въ томъ.... водлугъ права посполитаго, гдѣ описуеть, ижъ волно кождому зъ имѣніями своими всякими, яко колвекъ нажити-

ми, яко хотя шафовать, отдать, продать, даровать, на церковь записать,— а такъ я Анна Огинская Стеткѣвичовая а я Янъ Стеткѣвичь Заверскій, ни зъ чіе намови, але сами по доброй воли своей наслѣдучи прикладовъ своихъ святобливихъ, благочестѣвихъ и побожнихъ князей пановъ народу Руского, хотячи самимъ собѣ, родичомъ милимъ и потомкомъ нашимъ въ помноженню хвали Божіе памятку несмертелную зоставити, а не мнѣй и на то взглядъ маючи, ижъ синъ милій мене Анни Стеткѣвичовіе а братъ мой рожоній мене Яна Стеткѣвича Заверскаго его милость панъ Богданъ Стеткѣвичь Заверскій, подкоморій, весполъ зъ малжонкою своею княжною Еленою Богдановною Соломерецкою, старостянкою Кричевскою и Олучецькою, набивши и купивши правомъ вѣчистимъ у потомковъ небожчика Каспра Швайковского, подкоморего Вѣтебского, именемъ прозиваемое здавна село Кутейню съ приселкомъ подъ Дубцами въ повѣтѣ Оршанскомъ, межи грунтовъ имѣння Копиского лежачихъ, тіе селка а особливе свою часть тогожъ имени земли Бѣлковское на церковь Божію вѣчными часи надавши въ немъ монастиръ заложення Рождества Христова иноческіихъ людей законнихъ съ певними кондицѣями фундовали, вѣчнимъ правомъ надали и съ записами своими, на врядѣ признанимн, ствердили, яко то ширѣй на фундушу въ записахъ ихъ милостей есть описано. Тогди и мы, взявши форму и прикладъ зъ фундушу его милости пана Богдана Стеткѣвича и малжонки его, аби тотъ монастиръ въ люди законнія и порядное отправованне хвали Божія, ведлугъ порадку Святія Соборнія Апостольскія Церквѣ Православной, во благочестѣи подъ послушенствомъ и благословеннемъ ѳрону Патріярхи Константинополского помножался и расширалъ, чого мы, яко благочестѣвіе дѣти чынopoложеніе Церкви Святой Восточной прагнучи, аби кромь всякіе трудности снадне и безпечнѣй чинъ общежителній того монастира Кутеенского церкви Рождества Христова такъ въ преложенствѣ, яко въ послушаніи въ немъ братіи иноковъ нынѣшнѣхъ и напотимъ будучихъ по насъ сукцесаровъ въ неотмѣнности во вѣчніе годи трвалъ, всмотривши въ томъ побожного мужа господина отца Іоиля Труцевича, игумена тогожъ монастиря Кутеенского, подъ послушенствомъ и благословеніемъ Святѣйшого Патріархи Константинопольского, симъ листомъ доброволънимъ записомъ нашимъ, аби ся тотъ монастиръ за ласкую Божію разширалъ и розмножалъ, тую вишъ мененую землю и зъ людми, Бѣлковскою слободу зъ грунтомъ, до ней служачимъ, на тую церковь Божію Рождества Христова на монастирь Кутеенскій зъ певними нижей описаними кондиціями надаемъ на тотъ монастиръ общежителній, вѣчне фундуемъ, записуемъ и въ моць на все господину отцу Іоилю Труцевичу, игумену Кутеенскому, братіи инокомъ и ихъ сукцесоромъ общежитіе врадовне черезъ енерала туюжъ слободу Бѣлковщизну за разомъ подаемъ, поступуемъ и зъ нее ся зрекаемъ, вси видаемъ и ничого сами на себе, потомковъ, кровнихъ, повинннхъ нашихъ, и не на кого инного зъ тоей слободи Бѣлковщизни не зостовуючи а не уймуючи

на нихъ, отца игумена и всю братію иноковъ общежитіе, вѣчними часи вливаемъ таковимъ способомъ, ижь вжо отъ того часу отъ дати въ семъ лѣстѣ нашомъ нижей описаное у кождого суду и права на тую Бѣлковчизну Іоиля отца игумена и братей нинѣшнѣхъ и ихъ сукцесаровъ общежитія монастиря Кутеенскаго на всѣ потомнія часы прійновано, почитано и розумѣно бити маетъ зъ таковимъ однакъ докладомъ, ижъ для всѣхъ припадковъ и небезпеченствъ уважаючи пришліе часи такъ вглядомъ права, и трудности его, яко и взглядомъ, уховай Боже, отмѣни яковіе въ набоженствѣ Церквѣ Святой Восточной благословенія ѳрону Константинопольского Патріархи, мы, по Бозѣ и Святихъ, самихъ себе потомковъ нашихъ и все наше домовство, а особно ихъ милостей пановъ обивателей повѣту Оршанского, люде народу нашого Руского, а не иншое вѣри и набоженства, въ Церквѣ Святой Соборной Восточной Апостольской не отступуючихъ, съ костеломъ Римскимъ не зунеіованихъ, ено при старожитнимъ набоженствѣ Православія Греческого трваючихъ, подъ послушенствомъ и благословеніемъ святѣйшое столици Патріархи Константинопольского будучихъ, патронами и оборонцами той фундаціи нашое назначаемъ и зъ оборони нашое оного не вимуемъ и не вилучаемъ, и овшемъ отъ всякихъ кривдъ боронити и заступовати обѣцуемся. Волно тежъ будетъ за сѣмъ листомъ нашимъ отцу Іоилю и зъ братію своею иноками въ той Бѣлковчизнѣ, яко на власномъ грунтѣ ихъ церковномъ, водлугъ найлѣпшого бачення своего церковь и монастиръ деревомъ, албо и муромъ будовати, розширати; а похочуть ли школу наукъ писма языкомъ Еллѣно-словенского, Латѣнского, Польского и Руского, также и друкарню ведлугъ можности мѣти, волни будучи пожитковъ всякихъ зъ подданихъ, зъ грунтовъ, зъ ловля рибнихъ и зъ язами на рѣцѣ Днѣпрѣ, зъ корчми на той слободцѣ заживати, пожитки, якіе теперь есть и напотомъ винайтисе и названи бити могутъ, до монастира привлащати и всякое зверхности надъ поданими водлугъ волѣ и уподобанія своего уживати, зъ бѣговъ подданнихъ правне у шалякомъ судѣ доходѣти; въ чомъ отцу игумену и братѣи некоторое трудности мы сами, потомкове наши и нихто инни задавать не маеть и мочи не будеть. А особливе и то теперешнимъ фундошомъ нашимъ объясняемъ: если за ласкою Божіею монастиръ у Бѣлковичахъ збудованъ и закончонъ будеть, теди, аби, для придлуження замишкання порадку, яко правило, чинъ и цѣремонія, такъ словословія Божія звичайнимъ Церкви Божія способомъ николи напотомъ въ томъ монастирю Бѣлковскомъ фундаціи нашое не уставало, по зистью съ сего свѣта игумена, братія иноци того монастира нашого всякого церковного чину и стану иноческого, зъ притомностю преименитихъ во Церкви, назначивши въ монастирѣ соборъ посродку себе, або тежъ за згодомъ единостайнимъ, за зволеннемъ, и зъ иншаго монастыра, таковогожъ общежительного правила и цвѣчення иноческого духовного, Церквѣ Святой Всходней Православія Греческого единомислного и послушнеего, а не отступника и томъ но-

вимъ прозвѣскомъ и не унѣята, але житіемъ побожного и благочестѣвого, въ Вѣрѣ Православной досвѣтчаного мужа обрати волни и моцни будуть; а обравши и лѣстъ на то свядомый зъ элекцѣи за печатью монастирскою и зъ подписомъ рукъ особъ старшихъ тому электовѣ давши не болшъ по што иншое, толко водлугъ назвѣска по приняттѣ пятерицы, то естъ, для потверження на старшенство игуменства Бѣлковское, до православного и старожитного святого монастира честнія обители церквѣ Успенія Пресвятыя Богородици Печерского общежительного Кіевского архимандрита тамошняго, албо до монастиря православного братского Вѣленского церкви Сошествія Святаго Духа до архимандрита и всея братіи послати и за потверженнемъ отъ тамтихъ, зъ которого похочуть монастирей, на писмѣ, вжо собѣ за игумена отца старшого мѣти маютъ, чимъ монастиръ Печерскій Кіевскій и монастыръ братскій Вѣленскій, за присланнемъ элекцѣи толко до подання патерици, а то отъ благочестѣвихъ, а не отъ отступнихъ архимандритовъ и не отъ унѣятовъ, до монастира нашего Бѣлковского, а не до жадного ряду и зверхности належати маютъ. Гдижъ ихъ взглядомъ отступства онихъ волно будеть и зъ иншого, гдѣ похочуть, благочестивого монастира таковое потверженіе альбо пятерицу на игуменство примовати. А наконецъ презъ недостатокъ и трудность, альбо небезпеченство, тогди межи собою соборне, яко вышей поменило, волно будетъ братіи монастира нашого Кутеенского и Бѣлковского, собѣ игумена обравши, оного подтвердѣти, пятерицу ему отдати и правила его послушними бити маютъ. А если би игуменъ въ чинѣ правленія своего не обще зъ братію живь, албо въ побожности ослабивь, любь въ дорозѣ чулости злинивилъ, любо во обичіяхъ зникчемнилъ, а што болшое, если би въ Вѣрѣ Православной, исповѣданіи и догматахъ Церкви Святое Всходнее Соборное Апостолское змѣнилъ, о чомъ братіе и вси церковніе довѣдавши и постерегши маютъ о томъ впередъ до монастирей Печерского Кіевского и до брацкого Вѣленского, албо, яко ся вишей рекло, и до иншихъ дать знати, и далѣй таковаго безчинія не терпячи, иншого игумена соборне обрати и на потверженне оного електа, водлугъ вишей описанного способу, отослати маютъ, што еднакъ порядне и поважне въ духу побожности и святобливости отправовано, а не въ духу гнѣва и заиздрости взрушання и не на смятенія церковное взчинана бити маеть елекцѣя, чого статечнимъ а правдивимъ досвѣдченнемъ пробовано и яко не за бунтъ братіи всее, такъ и братіи завѣтной во особливости, раздоръ чинячой за святобливость, почитано быть не маеть; о чимъ приватне водлугъ права духовного за взятямъ информацѣи отъ монастирей благочестивихъ вишей помяненихъ поступовано бити маеть. Въ которихъ обоихъ монастирехъ, такъ въ самомъ головномъ Кутеенскомъ, отъ его милости пана Богдана Стеткѣвича и малжонки его милости фундованомъ, якъ въ монастирю нашомъ Бѣлковскомъ, аби се правомъ церковнимъ уйма не дѣила, за архіепископа, въ которого діоцезіи повѣтъ Оршанскій, а мяновѣте

за православного, которій би подъ послушенствомъ и благословеніемъ святѣйшого Патріярхи Константинопольского единомисленникъ у визнанню вѣри и догматъ Святой Восточной Церкве билъ, а иначей толко за патріярха Константинаполского и Митрополити нашого Руского православнихъ старожитного набоженства Греческого, а если би а не Архіепископа, а не Метрополити православнихъ Церкве Святое Восточное послушнихъ не било, тогди толко за Патріярху Константинополского въ першомъ поминаніи церковномъ въ ектеніехъ священноиноци и крилошане Господа Бога просити мають. Тожъ се можетъ разумѣти и о справленіи духовномъ, если би въ чомъ того монастира нашого Бѣлковскаго игуменъ зъ братіею потребовалъ и надъ то жаденъ зъ становъ вишшихъ духовнихъ: Патріарха, Метрополитъ, Епископъ до того монастиро нашого дѣла жадного мѣти и некоторого вступу ниякимъ способомъ чинить не мають и мочи не будуть вѣчними часи, якожъ и ми сами и потомкове. Взглядомъ нарушенія сего листу нашого, если би се якое отъ насъ дѣети мѣло, закладаемъ на себе заруки копъ четириста грошей лѣчби Литовское, обтяжаючи оною имѣня наши. Але еднакъ варуемъ, еслиби (чого Боже уховай!) наконецъ за якимъ колвекъ способомъ и поступкомъ пришлихъ часовъ до того приходити, албо и прійти мѣло, же би се игуменъ и братія иноци теперешніи и напотомъ будучіи зъ послушенства и благословенія святѣйшого Патріарха Константинополского виломали и подъ нимъ бити не хотѣли и што би колвекъ у вѣрѣ догматъ Церкве Святое Всходное протѣвного вносили, альбо и внеслѣ, тогди симъ листомъ фундушномъ нашомъ такъ декляруемъ, же намъ самимъ а по насъ потомкомъ нашимъ и всему домовству нашому, такъ же и паномъ обывателемъ повѣту Оршанского, только жъ благочестивимъ сыномъ Церкве Восточное Святое Апостольское Соборное послушнимъ, у таковихъ тотъ монастирь нашъ, имѣне Бѣлковщизну, хоть кромъ всякого обвѣщенія врадового волно будеть взяти, заѣхати, отобрати и иннимъ благочестивимъ отдати, фундовати и постановити: гдижъ тотъ увесь фундушъ во всѣхъ пунктахъ, клавзуляхъ своихъ, на тихъ двохъ параграфахъ завѣшони есть, аби тотъ монастирь нашъ Бѣлковскій игуменъ зъ братіею подъ владзою, послушенствомъ и благословеніемъ святѣйшее столици Константинополское зостовалъ и аби игуменъ зъ братіею во общемъ житіи неотмѣнно трваючи пребивалъ. Якожъ сей листъ фундушъ нашъ у каждого суду и права въ томъ всемъ, што се вишей поменило, при зуполной моци и за важни прійнованъ бити маеть вѣчними часи. И на томъ я Анна Огинская Вилгелмовая Стеткѣвичовая, подкоморевая Бряславская, и я Янъ Велгелмович Стеткѣвичь Заверскій, хоружій Оршанскій, дали есмо господину отцу Іоилю Труцевичу, игумену Кутеенскому и Бѣлковскому и всей о Христѣ братіи нынѣшнѣмъ и напотомъ будучимъ инокомъ монастиря Кутеенского, Бѣлковского общежитія сей нашъ листъ вѣчисти фундушній записъ зъ нашими печатми и зъ подписами власнихъ рукъ нашихъ, до которого за устними и очевѣстими

прозбами нашими люди зацнія печати свое приложити и руками своими власними подписати рачили: его милость панъ Криштофъ Стеткевичь, подкоморій Бряславскій, его милость панъ Миколай Боратинскій, а подсудокъ Оршан.... *).

*) Конца нѣтъ.

Печатанъ по выписи изъ Оршанскихъ земскихъ книгъ. Писанъ на двухъ листахъ крючковатою скорописью безъ строчныхъ знаковъ. Хранится въ рукописномъ отдѣленіи Виленской Публичной Библіотеки.

34.

1633 г. Марта 3. Королевская грамота членамъ Православнаго Могилевскаго братства на основаніе церкви и монастыря.

Владиславъ четвертый милостію Божіею король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Пруский, Жомоидскій, Мазовецкій, Инфляндскій а Шведскій, Кготскій, Вандалскій, дѣдичный король, обраный великій царъ Московскій.

Ознаймуемъ симъ привилемъ нашимъ, кому бы о томъ вѣдать належало, нинѣшнимъ и напотомъ будучимъ вшелякого стану людемъ. Били намъ чоломъ земяне наши повѣту Оршанского и мѣщане мѣста нашого Могилевского, до братства уписные, Русь старая въ уніи не будучая, и просили насъ господара на сеймѣ коронаціи нашое, абысмо имъ особливымъ привилеемъ нашимъ братство ствердили и на грунтѣ шляхецкомъ въ помененомъ мѣстѣ церковь братскую Богоявленія Господня збудовать позволили. На которое братство, также заложене и будоване помененое церкви, маютъ собѣ даный отъ отца Патріарха перве сего листъ благословеный. Мы теды господаръ съ паны рады нашими видечи ихъ въ томъ прозбу слушную, надъ все зычечи розмноженя хвалы Божое межи народомъ христіанскимъ въ панствѣ нашомъ за счасливого панованя нашого, абы за насъ господара и потомки наши Пана Бога уставичне и въ потомные часы прошоно, до того при пунктахъ композыцыи реліи Кгрецкое, на елекціи отъ Речи Посполитое презъ насъ господара межи иншими речами на будоване церквей, монастырей и заложене братства постановленыхъ, огледаючи листъ урожоного Яна Окгинского, въ трибуналѣ головномъ Виленскомъ, въ датѣ року тысеча шесть сотъ девятнадцатого Іюня 4 дня, надане подъ зверхность архимандриты и всее еже о Христѣ братіи монастыра Виленского Церкви Св. Духа кгрунту шляхецкого для фундованя въ Могилевѣ монастыра и Церкви, признаный и отъ насъ по прочитаню его во всихъ пунктахъ аппробованый, позволяемъ помененымъ мѣща-

номъ нашимъ на томъ кгрунтѣ, албо и на якомъ иномъ пляцу, которого на на то собѣ способнѣйшимъ быть упатривши достануть, поменену церковь деревомъ и муромъ будовать. При которой маеть быть монастырь законниковъ рекгулы Святого Василія, въ которомъ людей годныхъ учоныхъ ховать волно имъ будеть. Притомъ позволяемъ помененой братіи Братства Богоявленія Господня школы наукъ вызволеныхъ языковъ вшелякихъ мѣти, семинарія и школы фундовати. Также канунъ Богоявленскій для свѣчь до церкви того братства вышей мененое зъ волнымъ двунедѣлнымъ отбытемъ въ каждый рокъ держати и вшелякихъ волностей въ размноженю хвалы Божое заживати. Въ чомъ имъ вшелякій урадъ нашъ трибуналскій, маршалковскій, земскій, кгродскій и мѣстскій перешкоды ни якое чинити не маеть. Который то монастырь подъ оборону нашу господарскую беремъ и отъ вшелякихъ датковъ увольняемъ вѣчными часы, варуючи: еслибы кому зъ мѣшкаючихъ и знайдуючихся на кгрунтахъ ихъ братскихъ рочныхъ, которые маютъ быть народу шляхецкого, справедливости доходити и передъ ними распрововати маютъ. А еслибы се крывда отъ людей на кгрунтахъ помененого братства мѣшкаючихъ и знайдуючихъ се духовныхъ и свѣцскихъ кому обчому дѣела, старостовъ того братства рочныхъ до судовъ належныхъ земского и головного трибуналного кола великого укрывжиные позывати маютъ. А хтобы колвекъ на тое братство церковное, семинаріумъ и шпитали што надалъ, даровалъ албо тестаментомъ отписалъ, теды то все на потомные часы при томъ же братствѣ безъ жадное перешкоды зоставати маеть. А братія того братства маютъ радитися и справоватися порадками, отъ отца Патріархи Константинопольского Іереміи Виленскому и Лвовскому братствомъ надаными. На остатокъ надъ то все ствержаючи, симъ привилеемъ нашимъ братство ихъ церковное и пляцъ, на которомъ церковь Богоявленія Господня и монастырь менованыхъ законниковъ въ мѣстѣ нашомъ Могилевскомъ збудованый будеть, варуемъ и въ потомные часы мѣти хочемъ, абы каждый вшелякого стану и кондиціи такъ духовного, якъ и зъ шляхецкого и зъ державцовъ старостъ нашихъ Могилевскихъ и нихто иншій вшелякое перешкоды такъ въ уживаню волного набоженства, яко и во всихъ справахъ ихъ церковныхъ и братскихъ чинити не важилъ се. И на то имъ даемъ сесь нашъ привилей зъ подписомъ руки нашое и зъ притисненьемъ печати Великого Князства Литовского. Писанъ въ Краковѣ, на сеймѣ валномъ коронаціи нашое, дня третего мѣсяца Марца, року тысеча шестьсотъ тридцать третего, панованя кролевствъ нашихъ Полского и и Шведского першого року. Wladislaus Rex. Станиславъ Нарушевичъ писаръ вел. Княз. Лит.

Изъ рукописи игумена Ореста.

35.

1633. Грамота Константинопольскаго Патріарха Кирилла на основаніе Могилевскаго Богоявленскаго братства съ правами ставропигіальнаго.

Кириллъ, милостію Божіею Архіепископъ Константинопольскій Новаго Рима и Вселенскій Патріархъ.

Каѳолическая и Апостольская Церковь Христова, Его благоволеніемъ и милостію, всегда какъ должно питающая и согрѣвающая своихъ благочестивыхъ и православныхъ христіанъ какъ начальствующихъ, такъ и подначальныхъ, не только не хочетъ, дабы они лишаемы были приличнаго имъ, но и отъ себя самой сообщаетъ имъ должное и относящееся къ ихъ благосостоянію и пользѣ, дабы лишеніемъ потребностей не привести ихъ къ разстройству и безчинію. Такъ благочестивые и православные христіане Могилевской области, Божіею ревностію движимые, со всѣмъ усердіемъ пожелали составить братство въ церкви Богоявленія, дабы чрезъ то сохранить обычаи Восточной Апостольской великой Христовой Церкви, быть имъ въ единомысліи, любви н полной свободѣ, по чину братствъ Львовскаго и Виленскаго, и подлежать вселенскому Патріарху Константинопольскому сообразно съ Патріаршескими постановленіями великой церкви и правами, какія даны прочимъ братствамъ святѣйшимъ, блаженнѣйшимъ и приснославнымъ бывшимъ патріархомъ Константинопольскимъ Іереміею. И вслѣдствіе того просили нашею патріаршею грамотою утвердить единомысліе ихъ братства, дабы оно навсегда осталось неизмѣннымъ. По такому прошенію наше смиреніе, имѣя непремѣнный долгъ во всякой нуждѣ и во всякомъ обстоятельствѣ церковномъ заботиться о тѣхъ, кои подлежатъ ввѣренной намъ Восточной Церкви Христовой, по совѣщаніи о семъ дѣлѣ на священномъ соборѣ архіереевъ, возлюбленныхъ о Дусѣ Святѣ братій моихъ и сослужителей, пишу и даю имъ въ Дусѣ Святомъ настоящую грамоту за собственноручнымъ подписаніемъ, указуя чрезъ нее, что учреждающееся съ Божіею помощію въ городѣ Могилевѣ братство въ церкви Богоявленія утверждено нами и имѣетъ быть самостоятельнымъ и неизмѣннымъ отселѣ на всѣ времена, а сопричисленные и опредѣленные въ немъ братія, начальствующіе и подчиненные, младшіе и старшіе, должны хранить неотложно обычаи Восточной и Каѳолической великой Христовой Церкви, пребывать въ единомысліи и подлежать вселенскому Патріарху Константинопольскому согласно съ патріаршими постановленіями данными братствамъ Львовскому и Виленскому, ни въ чемъ неотступая отъ опредѣленій и указовъ патріаршихъ и чиноположеній церковныхъ. Да почіетъ на нихъ благодать и благословеніе отъ Отца и Сына и Св. Духа нынѣ и присно и въ будущемъ вѣкѣ. Во удостовѣреніе того и для несомнѣнной вѣрности написана сія нашего смиренія патріаршая соборная утвердительная грамота и выдана въ лѣто отъ рождества Христова 1633.

Подлинная Патріаршая грамота

писана на Греческомъ языкѣ. Въ рукописи игумена Ореста, изъ которой печатается здѣсь эта грамота, находится только ея копія съ очевидными ошибками въ нѣкоторыхъ мѣстахъ, сдѣланными писцомъ. И поэтому печатается здѣсь только переводъ, находящійся въ той же рукописи и совершенно близкій къ Греческому подлиннику, какъ видно изъ сличенія его съ послѣднимъ въ мѣстахъ, вѣрно списанныхъ переписчикомъ.

36.

1633 Марта 12. Королевская грамота Петру Могилѣ на Кіевскую митрополію, явленная въ Литовскомъ трибуналѣ.

Уписъ привилею ясне велебному его милости отцу Петру Могилѣ, митрополитови Кіевскому Православному, на митрополію даного. Року 1635 мѣсеца.....

Передъ нами, судьями головными трибунальными, на трибуналъ у великомъ князствѣ Литовскомъ зъ воеводствъ, земль и повѣтовъ на рокъ теперешній тысеча шестьсотъ тридцать пятый обраными, постановившисе очевисто его милость панъ Декополитъ Малевичъ, земенинъ господарскій повѣту Ошменского, покладалъ ку актыкованью привилей его королевское милости пана нашого милостивого, на паркгаминѣ писаный, даный ясне велебному въ Бозѣ его милости отцу Петру Могилѣ на митрополію Кіевскую, Галицкую и всее не въ уніи будучое Руси, и просилъ, абысмо его до книгъ вписати велѣли. Мы судъ, тотъ привилей огледавши и выслухавши, велѣли есмо его до книгъ головныхъ трибунальныхъ вписати, который такъ се въ собѣ маетъ. Владиславъ чатвертый, Божею милостію король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Мазовецкій, Жомоитскій, Инфляндскій а Шведскій, Кготскій, Вандальскій дѣдичный король, обраный великій царь Московскій. Ознаймуемъ тымъ листомъ нашимъ всимъ вобецъ теперъ и напотомъ будучимъ, ижъ мы затримываючи згоду межи народомъ Рускимъ а забѣгаючи тому, абы межи тыми, которыи суть въ уніи костела светого Римского, а тыми, которые въ той уніи не суть, контроверсіи успокоеные быти могли, венцъ прихиляючисе до згоды межи тымижъ унитами и дисунитами, презъ насъ на щасливой нашой елекцыи учиненыи, маючи собѣ залецоного згодне отъ всѣхъ въ уніи не будучихъ обраного велебного отца Петра Могилу, архимандрита Печерского, Кіевского, воеводича земль Молдавскихъ, которого предкове славное памети Іеремія Могила и родичъ его Семіонъ Могила, воеводове Молдавскіе, светое памети королеви его милости пану отцу нашому презъ весь часъ живота своего вѣрные услуги свои отдавали; и до... тое короны суть приняты, але мнѣ уважаючи того велебного отца Петра Могилы охоту до услуги речи посполитое, который въ очахъ нашихъ, въ свѣцкимъ еще будучи станѣ, противно солтанови Османови, царови Турецкому, головному непріятелови

тое Речи Посполитое и всего христіанства освѣдчалъ; оному зъ ласки нашое господарское митрополію Кіевскую, Галицкую надъ всею Русью въ Коронѣ и въ великомъ князствѣ Литовскомъ, въ уніи не будучою, при церкви святое Софіи въ Кіевѣ лежачой, тымъ листомъ нашимъ до живота его даемы и конфирмуемы, позволяючи оному зуполне владзы такое надъ тыми, которыи въ уніи не суть, якую маеть велебный отецъ Язефъ Велляминъ Рутскій надъ тыми, которыи до уніи костела светаго приступили. Аже до добръ нѣкоторыхъ, тоей митрполіѣ належачихъ, обстанте юре адъ виталицыю модернорумъ поссесорумъ велебный отецъ митрополита пріити не будеть моглъ. Теды позволяемъ ему про такъ вице при митрополіи и архимандрію (кгдыжъ то есть никому патибиле) держати со всими пожитками, такъ яко ему привилеемъ отъ святое памети короля его милости праотца нашого позволены суть. Монастыря также Пустынского Николского, который въ поссесыи есть не-унитовъ, дозоръ томужъ велебному отцу Могилѣ злецаемъ и доходовъ всихъ заживати позволяемъ. И назначаемъ дворанина нашого урожоного Лукаша Витовского, подсудка земского Кіевского, который зъѣхавши до тое митрополіи, волю и ласку тую нашу обывателемъ тамошнимъ оповѣсть и тую ласку нашу господарскую до слуху во всемъ приведеть. На што рукою нашою подписуемся и печать коронную притиснути розказалисьмо. Данъ въ Краковѣ, на сеймѣ валномъ счасливое коронацыи нашое, дня двенадцатого мѣсеца Марца року тысеча шесть сотъ тридцать третего, панованья нашого Полского и Шведского року первого. У того привилею печать притисненая коронная канцеларіи меншей привѣсистая. А подписъ руки его королевской милости тыми словы: Wladislaus Rex, такъ и секретаря его королевской милости: Jakobus Ubysz.

Оттуда же.

37.

Около 1634 г. Фундушевая запись Могилевскаго Православнаго Крестоноснаго братства братскому Богоявленскому монастырю въ Могилевѣ на землю въ Шкловской улицѣ въ томъ же городѣ.

Во имя Пресветой и Живоначальной Троицы Отца и Сына и Светого Духа. Мы братія вписныи до Крестоносного братства Могилевского, при церкви светыхъ Богоявленій, якъ стану шляхецкого, такъ и мѣстцкого поволанья, всѣмъ вобецъ и кождому зособна, теперь и напотомъ будучимъ людемъ, вѣдомо чинимъ, ижъ, доброволне всѣ зезволивши на вписанье именъ своихъ до братства въ мѣстѣ его королевской милости Могилевѣ, отъ немалыхъ лѣтъ старалисьмося съ пилностью напередъ, абысьмо якъ отъ зверхнѣйшого по Бозѣ пастыра светѣйшого Константинопольского Патріархи, якъ отца намъ въ духу природного, благословеніе на змоцненье братства нашого одержали, чогосьмо за помочю Божою

доказали, же намъ оное преслать рачилъ. А хотечи на певнѣйшомъ фундаментѣ засадитися прикладомъ иншихъ братствъ, меновите Лвовского и Виленского, старалисьмося тежъ не малою працою и коштомъ о конфирмацію тогожъ братства у королевской его милости, счасливе намъ пануючого Владислава четвертого, который слушную речь быть обачивши привильемъ своимъ ласкаве конфирмовать и вольностю обваровать рачилъ. А маючы южъ такъ моцные фундамента, згодилисьмося всѣ на то, абысьмо фундовали монастыръ при церкви нашой братской, затягнувшись откуль колвекъ персону годную стана иноческого на управене оною, абы не иначѣй въ ономъ житіе иноческое общее спорядилъ, но по преданью светыхъ Богоносныхъ Отецъ, и предводитель того монастыра жебы былъ подъ титуломъ архимандриты. Якожъ межи иншими усмотривши собѣ его милости господина отца Варлаама Половка, здавна въ Церкви Божой заслужоного и на станъ архимандританскій въ монастыри братскомъ Виленскомъ поволаного, удалисьмося за спольнымъ зезволенемъ съ прозбами нашими, абы до насъ прыбывши монастырь нашъ обняти и въ немъ общежите заложити рачилъ. Якожъ маючы здавна любовь противко насъ за многократною инстанцію нашою позволилъ, и до мѣста Могилева прибыти обѣцалъ, зъ тымъ еднакъ варункомъ, абысь мы, хотячи такій монастырь мѣти, заразъ певный фундушъ на выхованье братіи учинили и пляцъ ку мѣшканью особливый указали, и по благословеніе до его милости господина отца митрополита на заложенье монастыра и одержанье тытулу выслали. Чому досыть чинечи, заразъ по прыбытю его милости къ намъ сполъ братіи нашей до Кіева выслалисьмо, перезъ которыхъ и благословенье на фундованье монастыра одержалисьмы и, подъ титуломъ архимандриства Могилевского, яко митрополита и екзарха господина отца Варлаама конфирмовати листомъ своимъ рачилъ. А ижъ монастыръ общого житія безъ певной фундацыи и опатренья зоставати и шириться не можеть, тогды на опатренье и выхованье того монастыра мы братія, нижей менованые, поступуемъ и фундуемъ пляцы и кгрунты при улицы Шкловской, къ рынкови, въ валѣ лежачые, которые есмо скупили и скупить еще ведлугъ потребы маемъ, и на выхованье братіи съ власной нашей братской скрынки поступилисьмо дать суму пѣнезей на вольное уживанье якъ теперешнему архимандритови зъ братіею, такъ и напотомъ будучимъ, варуючи то, ижъ жаденъ зъ пановъ братіи вписное въ тотъ фундушъ вступоватися и ни якой перешкоды чинити не можеть и важитися не будеть, такъ тежъ и въ томъ, что бы собѣ прикупили, або якимъ кольвекъ способомъ набыли, втрачатися въ то не маемъ. Въ томъ только собѣ варуемо, ижъ если бы отъ той фундаціи нашей мѣло што отходити, або презъ иноковъ тогожъ монастыра ущербятися, маемо и повинны будемо того постеречи, оборонити, за даньемъ намъ знати, абы ни въ чомъ наша фундація не была нарушена и ускажена. А еслибы, чого Боже не дай, архимандрита, въ монастыри нашомъ будучій, отъ благочестія отступникомъ ся сталъ, або братія въ житии законномъ и порядкомъ не мѣлися найдовать, тогды мы братія тако-

вому архимандритови отступному и братіи своевольной не допустимъ въ монастыри нашомъ быти, а яко нарыхлѣй злому забѣгаючы о иншомъ промышлять. До того на тыхъ же кгрунтахъ маемо мѣть свой вольный домъ на звыклую нашу схажку братскую и ключъ при собѣ отъ тогожъ дому мѣти. Еслибы тежъ которого зъ пановъ братіи уписной Господь Богъ до хвалы Своей поволати рачилъ, а исходячи съ того свѣту тестаментомъ што записалъ, особливе на братство, особливе на монастыръ, тогды мы братія въ тую ихъ лекгацію вступоватися не маемъ; такъ тежъ и отецъ архимандритъ до нашей лекгацыи братской приповѣдатися не маеть и мочи не будеть до того и того, и то варуемъ. Если бы, уховай Боже, отъ противниковъ церковныхъ якая турбацыя на монастырь зашла, тогды мы братія во вшелякихъ таковыхъ разахъ отступовати не маемъ, але всими силами забѣгати, абы ся ни въ чомъ праву и вольности нашой братской не дереговало. Маеть зась отецъ архимандритъ теперешній и напотомъ будучій того постерегать, абы братія обще жили, церкви Божой пильновали, школъ дозирали, которые на тыхъ же кгрунтахъ быть мають, спѣванье порядное въ церкви мѣли. Притомъ того докладаемъ: если Господь Богъ обралъ старшого, то есть архимандрита, съ того свѣта, маеть намѣстникъ все въ своемъ завѣдываню мѣти и архимандриту, который наступить, зо всего личбу учинити. Мы зась братія, безъ жадной проволоки маемо обослатися и на звыклое мѣйсце зобравшеся, маемо везвати всю братію иноковъ и зъ ними веспол҃ъ о персонѣ годной и на тотъ урядъ способной намовлятися, вольное мовенье и наменьшому подавши, абы всѣхъ згодная воля и зданье на обиранье и усмотрѣванье персоны духовной была. А гдѣ ся таковая особа знайдуеть и на тотъ урадъ депутована будеть, тогды братія иноцы при зебранью всѣхъ насъ мають ему послушенство отдати и за старшого приняти. А мы всѣ сполне маемъ при елекцыи листъ съ подписомъ рукъ нашихъ и печатью братскою написати и до его милости господина отца митрополита, если будеть екзархою, або тежъ епископа, который бы былъ екзархою, для посвяченья. А ведлугъ того порядку и фундушу такъ ся заховати маемо, ничого не отмѣняючи, подъ проклятствомъ Светыхъ Богоносныхъ Отецъ. А для лѣпшое певности и вѣдомости тотъ нашъ вѣчистый фундацыйный листъ руками власными добровольне подписалисьмо и печать братскую притиснути росказалисьмо.

Оттуда же.

38.

1634 г. Ноября 4. Посланіе отъ Кіевскаго митрополита Петра Могилы къ Могилевскому братству съ просьбою о вспомоществованіи.

Петръ Могила, милостію Божіею архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Росіи, екзарха светѣйшого Апостольского ѳрону Константинопольского, архимандритъ Печерскій.

Благочестивымъ и христолюбивымъ ихъ милостямъ паномъ и братіямъ братства церковного Могилевского, всѣмъ веспол духовнымъ и свѣцкимъ, Церкви Светое Восточное и смиренія нашего въ Духѣ Светомъ послушнымъ сыномъ, ласска, покой и милосердіе Бога Вседержителя и смиренія нашего благословеніе архіерейское.

Не тайны суть, мнимаемъ, милостямъ вашимъ працы и кошты смиренія нашого, которыесмо охотне для добръ Церкви Божое а успокоенье всего Православія отваживши на прешлыхъ двохъ интеррекгтѣ и на третемъ счасливое его королевское милости пана нашого милостивого коронаціи, не безъ пожитку всего благочестивого народу, подыймовали. Тѣшитися ваша милость рачите, якъ зъ смиренія нашого пастыра своего упривилієваного, такъ и зъ другихъ Боголюбивыхъ епископовъ, смиренія нашого сослужителей, которые чулого, дбалого, працовитого о душахъ милостей вашихъ печалованья прикладаютъ, найдя въ Найвышшомъ, яко всѣхъ речей добрыхъ Справцы и Державцы, же кгды въ горячихъ до Маестату Его Светого молитвахъ и въ наступаючомъ, дай Боже, счасливомъ близко пришломъ сеймѣ поперти справъ нашихъ не омѣшкалю и давные въ народѣ нашомъ Россійскомъ наступятъ утѣхи. Ено же смиреніе наше, тыми трема же, такъ речемъ, експедиціами такъ въ достатки власные ойчистые, яко и монастырское, але нечого до митрополіи належачихъ добръ не тримаючи, а отъ устъ праве собѣ умыкаючи, зъ тогожъ монастырского хлѣба и церковь Премудрости Божей Светой, мовитъ Софіи, столицы нашое митрополитанское, которая вся опала была, реставруючи, и до давной въ ней окрасы приводячи, велце есть зубожоное, пилно просимъ, абысте ся милость ваша не только на тамъ томъ сеймовомъ пляцу ставили, але и даткомъ якимъ знаннымъ, якъ до тое дороги нашое сеймовое, такъ и до оздобы церкви нашое столечное митрополитанское приложити рачили. Утѣха милостемъ вашимъ и слава немалая, же Православіе, якъ знову, отъ головы— катедры митрополитанской — фундовати и реформовати се зачинаетъ, выграничоно мерзость запустѣнія, а благолѣпія церковного, якъ зъ выгнанья, южъ ся благодатію Христовою приворочаетъ. Не знаетъ тотъ того, который, што бы спасенія его належаного было, не уважаетъ; скорчитъ руку тотъ, который на збытки плоднымъ, а на збавенье будучіи оказіи заматерѣлымъ зостати зезволитъ. Побожный засе и добро церковное, якъ збавенья своего предній, милуючій, фундаментъ же въ таковомъ разѣ и притом-

ностью своею и счедробливымъ, для вѣкуистой въ непрежитомъ вѣку отплаты, даткомъ посилковати насъ зезволить, певны есмо. За томъ благодать Божая и благословеніе нашое архіерейское нехай будетъ зо всѣми милостями вашими. Зъ монастыра Печерского Кіевского, Ноября четвертого, року 1634.

Петръ Могила, митрополитъ, рукою власною.

Оттуда же.

39.

1634 г. Ноября 4. Запрещеніе отъ Кіевскаго митрополита Петра Могилы Могилевскому братству избирать архимандрита въ братскій монастырь безъ епископскаго благословенія.

Петръ Могила, милостію Божіею архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи, екзарха Святѣйшого Апостольского ѳрону Константинопольского, архимандритъ Печерскій.

Благочестивымъ и христолюбивымъ славетнымъ паномъ мѣщаномъ Могилевскимъ, братіи церковного братства въ томъ же мѣстѣ, сыномъ смиренія нашого въ Духѣ Святомъ послушнымъ, ласка и покой отъ Вседержителя Бога и благословеніе наше архіерейское отъ Востока.

Дошло насъ вѣдати, ижъ милость ваша, не поглядаючи на порядокъ въ Церкви Божое звычайный, а переносячи окомъ повагу зверхности нашой митрополитанской, знать то екзаршей, братствомъ церковнымъ ставропигіею святѣйшого Патріархи фундованымъ приналежной, издавна призвоитой, важилистеся нововзниклую нѣякуюсь архимандрію въ мѣсти Могилевскомъ, затягнувши на тое старшинство господина и отца Варлаама Половка, ерикговати и фундовати. Претожъ владзою нашою митрополитанскою и екзаршею приказуемъ конечне и забороняемъ, абысте, подъ небытность звлаща належного въ діецезіи вашой пастыра епископа Мстиславского, Оршанского и Могилевского, не важилисе того чинити и жадного въ братствѣ своемъ (а меновите зъ тыхъ, которыи мере амбиціею преложенства достунують) старшого, кромѣ вѣдомости нашой митрополитанской и екзаршой, не смѣли обирати и становити, подъ неблагословеніемъ нашимъ архіерейскимъ. Але рачей о помноженьѣ хвалы Божой и благословеньѣ наше пастырское, тыхъ особливе оплаканыхъ часовъ, дбайте и пильне старайтеся, кототорое при молитвахъ архіерейскихъ вашимъ милостямъ пильне залецаю. Зъ Монастыра святой чудотворные Лавры Печерское Кіевской Ноембріа 4 року 1634. Христолюбія вашего зычливый въ Светомъ Дусѣ отецъ и молитвенникъ Петръ Могила митрополитъ рукою власною.

Оттуда же.

40.

1635 г. Мая 2. Виленское Троицкое братство при церкви Святаго Духа уступаетъ братству Могилевскому пляцъ князя Огинскаго въ Могилевѣ.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тисеча шесть сотъ тридцать пятого, мѣсеца Мая четвертого дня.

Передъ нами судьями головными, на трибуналъ у великомъ князствѣ Литовскомъ зъ воеводствъ, земль и повѣтовъ на рокъ теперешній тисеча шесть сотъ тридцать пятый обраными, постановившисе очевисто велебный отецъ Митрофанъ дементьяновичъ, старшій монастыра братского Виленского Церкви Светого Духа а при немъ его милость панъ декаполитъ Малеевичъ покладали листъ вѣчистое даровизны отъ ихъ милостей пановъ, братіи братства Виленского Церкви Светого Духа духовной и свѣцкой, ихъ милостямъ паномъ братіи братства Могилевского при церкви Богоявленія Господня на речь, меновите въ томъ листѣ описаную, даный и належачый, который листъ передъ нами положивши и устнымъ сознаньемъ ствердившы просили, абы до книгъ головныхъ трибунальныхъ справъ вѣчистыхъ былъ вписанъ. Мы судъ, того листу огледавши и читаного выслухавши, велѣли есмо его до книгъ вписати, который такъ се въ собѣ маеть:

Мы вси о Христѣ братія братства Виленского, титуломъ Светое Троицы названого а при церкви Светого Духа будучого, духовныи и свѣцкіи чынимъ вѣдомо и сознаваемъ симъ нашимъ листомъ добровольнымъ записомъ кождому, хотячому о томъ вѣдати, ижъ мы, маючы пляцъ въ мѣстѣ его королевской милости Могилевскомъ, отъ ясневельможного его милости пана Яна Окгинского, каштеляна Мстиславского, на братство наше наданый и фундованый, въ границахъ певныхъ, въ листѣ фундацыйнымъ описаныхъ, лежачій, пре то мы вси, о Христѣ братія духовныи и свѣцкіи, презъ отлегность мѣстца не могучи на томъ пляцу, водлугъ фундушу ясневельможного его милости пана Мстиславского, сами презъ себе церкви и монастыра фундовати, а вѣдаючы о томъ, ижъ ихъ милостямъ паномъ братіи братства Могилевского его королевская милость, панъ нашъ милостивый, позволити привилеемъ своимъ рачилъ на томъ власномъ пляцу церковь и монастыръ мѣти, умыслили есмо тотъ плацъ нашъ власный, никому ничымъ не пенный ани заведенный, ихъ милостямъ паномъ братіи братства Могилевского, при церкви Богоявленія Господня заложоного, а отъ его королевской милости, пана нашого милостивого, упривилеваного, способомъ даровнымъ пустити. Якожъ и симъ листомъ нашимъ помененому братству Могилевскому церкви Богоявленія Господня тотъ пляцъ такъ, яко се самъ въ собѣ передъ тымъ мѣлъ и теперь маеть, вѣчнымъ правомъ даемъ, даруемъ, и тое право, котороесмо отъ ясневелможного его милости пана Мстиславского собѣ служачое мѣли, на помененое братство Могилевское

вливаемъ, а сами се зъ него вѣчными часы зрекаемъ, и южъ до того пляцу отъ даты сего листу нашого жадного приступу такъ сами собѣ, наступцомъ и сукцессоромъ нашимъ не зоставуемъ. И на то дали есмо тотъ листъ нашъ доброволное вѣчистое даровизны записъ зъ печатью нашою братскою упривилеваною и зъ подписомъ нашимъ братскимъ, до которого просили есмо о подпись рукъ и о приложенье печатей ихъ милостей пана декаполита Малеевича, пана Остафія Онихимовского а пана Ярошa Волка, што ихъ милость, на прозьбу нашу учынившы, печати свои приложити и руки подписати рачили. Писанъ въ монастыру братскомъ Виленскомъ, при церкви Светого Духа, року тисеча шесть сотъ тридцать пятого, мѣсеца Мая второго дня. У того листу печатей притисненыхъ чотыре, а подпись рукъ словы: Братія братства церковного Виленского церкви Светого Духа и Животворящого, духовныи и свѣцкіи. Pieczętarz ustnie proszony od bractwa Wilenskiego dekapolit Maliewicz ręką własną, Ostaphion Onichimowski ręką swą. Jarosz Wołk. Который тотъ листъ до книгъ головныхъ трибунальныхъ есть вписанъ, съ которыхъ и сесь выпись подъ печатью земскою воеводства Виленского ихъ милостямъ паномъ братіи братства Могилевского есть выданъ. Писанъ у Вилни.

Jan Kolenda, pisarz. Jan Stanisław Gieister, stolnik Trocki, deputat Kowiensky.

Michał Tyszkiewicz, pisarz ziemski i deputat Połocki. Mikołay Barowski, deputat. Andrzey Terlecki, sędzia i deputat Pinski.

Оттуда же.

41.

1635 Іюня 29. Стѣнная надпись, находящаяся въ Богоявленской большой церкви Оршанскаго мужскаго Кутеинскаго Богоявленскаго монастыря.

Изволеніемъ и благодатію Всесвятого и Животворящого Духа, рукодѣйствіемъ же преосвященного господина отца Петра Могилы, православного архіепископа и митрополита Кіевского, Галицкого и всея Россіи, екзарха святого великого Апостольского ѳрону Константинопольского, архимандрита Печерского, освятися Божественный сей храмъ, въ славу Великаго Бога и Спаса нашого Іисуса Христа и въ честь и память Преславного и Святого Богоявлеія Его во Святой общежительной обители Кутеинской, въ Великомъ Княжствѣ Литовскомъ въ предѣлѣ Оршанскомъ сущей, царствующему великому господарю королю Владиславу четвертому и при всечестномъ игуменѣ Іоили, первоначальницѣ и основатели Святыя обители сея и спасительного въ ней общежитія насадителя, при ктиторѣхъ благочестивыхъ и благовѣрныхъ нынѣ: Стецкевичевой, подкоморинoй Бряславской, и благовѣрномъ сыну ея Ѳеодорѣ Стецкеви-

чи, подкоморимъ Мстиславскимъ и подружіи его Еленѣ и чадъ ихъ. И положены быша въ Божественномъ семъ олтари мощи Святого Великомученика Пантелеимона, Святого Великомученика Артемія и Святого Пренодобномученика Анастасія Персянина. Въ лѣто отъ созданія міра 7143, отъ Воплощенія же Христа Бога 1635, мѣсяца Іюня 29 дня.

Копія, скрѣпленная подписью игумена Оршанскаго Покровскаго монастыря Евѳимія, хранится въ рукописномъ отдѣленіи Виленской Публичной Библіотеки.

42.

1635 г. Іюня 30. Посланіе митрополита Петра Могилы православнымъ жителямъ Могилева съ увѣдомленіемъ о томъ, что онъ посѣтитъ Могилевъ на пути изъ Кутеинскаго монастыря.

Петръ Могила, милостію Божіею архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіи, екзарха Светѣйшого Апостольского ѳрону Константинопольского, архимандритъ Печерскій.

Благочестивымъ и христолюбивымъ ихъ милостямъ всѣмъ весполъ паномъ обывателемъ мѣста его королевской милости Могилева, Церкве Светое Восточное и нашого смиренія возлюбленнымъ въ Святомъ Духѣ, сыномъ ласка, покой и милосердіе Божее и нашего смиренія архіерейское благословеніе.

Надъ сподѣванье такъ наше, якъ знать и милостей вашихъ, забавитися пришло намъ на мѣстцахъ розныхъ, не навидившы Богомъ умилованого мѣста Могилева и въ немъ живучихъ милостей вашихъ. Надѣя еднакъ въ Богу, же южъ жадные забавы и перешкоды вспынити насъ не могутъ отъ предсязятья, которое въ той цѣлѣ намѣрено есть, абы на самый передъ пустившися зъ святое обители Кутеенское навѣдати милость вашу. Еднакъ часу и дня певного на то теперь не назначаючы, зоставуемъ то наданье въ часное вѣдомости презъ нашого посланца, а на сесь часъ утѣшившися зо всего сердца и души нашее, вѣдячи такъ великую ку смиренію нашему милостей вашихъ горливость. Ласка Бога Вседержителя и благословеніе святѣйшее столицы нашее митрополіи Кіевское всѣмъ милостямъ вашимъ, яко найзычливѣй спріяемъ. Въ Кутейни, 30 дня Іюня 1635 року.

Милостей вашихъ зычливый въ Святомъ Духѣ отецъ и молитвникъ Петръ Могила, архіепископъ митрополитъ Кіевскій, рукою власною.

Изъ рукописи игумена Ореста.

48.

1635 Іюля 15. Благословенная грамота митрополита Петра Могилы на основаніе Могилевскаго Богоявленскаго братства.

Петръ Могила, милостію Божіею архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и вся Росіи, екзарха святѣйшого Апостольского ѳрону Константинопольского, архимандритъ Печерскій. Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ, кому бы о томъ вѣдати належало, теперешнимъ и напотомъ во вси пришлые и потомные вѣки быть маючимъ, вшелякого стану и достоинства христіанскимъ побожнымъ людемъ, ижъ кдысмы съ повинности пастырства уряду нашого митрополитанского и екзаршеского, въ року теперешнемъ тисеча шестьсотъ тридцать пятомъ, объѣжжаючы и навежаючы краи великого князства Литовского и Бѣлорусскіе, до епископіи Мстиславское, Оршанское и Могилевское належачіе, завитали до Богомъ увелебенного мѣста его королевской милости Могилева, и тамъ при дознаню великое намъ отъ тамошнихъ такъ духовныхъ, яко и свѣцкихъ рыцерское, шляхецкое и мѣйское кондыцыи, обывателевъ показаное людзкости и пристойнаго..., мѣлисмо до насъ, презъ его милость пана Богдана Стеткѣвича, подкоморого Мстиславского, и его милость пана Богдана Ребровича, бурмистра Могилевского, старостовъ рочныхъ, именемъ своимъ и именемъ всее о Христѣ братіи братства Могилевского чыненую прозьбу, абысьмо листы, права и привилее, такъ отъ святѣйшихъ Патріарховъ и ихъ екзарховъ, якъ и одъ найяснѣйшаго теперь намъ щастливе панyючого короля его милости пана нашего милостивого, на фундованье братства духовного, братства милосердія, такъ тежъ на фундоване монастыра и хование въ нимъ людей годныхъ и побожныхъ законниковъ регулы святого отца нашего Василія великого при церкви Крещенія Господа нашего Іисуса Христа, въ мѣстѣ ихъ Могилевѣ, имъ наданые перегледавшы, и што было въ нихъ ку помноженю и и розширеню хвалы имени Бога Вседержителя пристойне служачого выбачивши, нашу тежъ волю ку тому стосуючы, повагою и зверхностью уряду нашого пастырского митрополитанского и екзаршеского, тое ихъ святое братство благословили и листомъ нашимъ змоцнили и аппробовали. Якожъ видечы тое ихъ быти и ведлѣ воли Божое и ведлѣ слушности жаданье, читалисьмы и пильне уважали вси имъ на помененого святого церковного братства фундованье наданые привилее и листы, а меновите: привилеи духовныи святѣйшаго отца Іереміи, Архіепископа Константинополя и Вселенскаго Патріарха, въ року отъ сотворенія свѣта седмъ тысячномъ *), братству Львовскому наданыи, а при нимъ листъ святѣйшого господина Іоакима Патріархи великія Антіохія,

---

*) Здѣсь очевидно ошибка писца: уставъ Львовскому Братству данъ Патріархомъ Іоакимомъ въ 1586 г. и подтвержденъ П. Іереміею въ 1588 г. См. лѣтопись Львовскаго Братства Зубрицкаго.

зъ описанемъ порядковъ и повинностей братскихъ, томуже Львовскому безъ выраженя даты мѣсеца и часу наданый; такъ тежъ знову листъ вышъ реченного святѣйшого Іереміи Патріарха Константинопольского, потвержаючый выше менованые два листы, змоцняючый братства Львовскаго светобливый звязокъ. Которые то три листы ихъ милость панове обоего стану братія церковного Могилевского братства, на единомъ паргаминѣ заминеные отъ братства Львовскаго выписомъ, подъ датою року отъ сотворенія свѣта семъ тысячного сто пятого, а отъ Рождества Христова тысяча пятьсотъ деветдесятъ семого мѣсеца Априля зъ печатю Успенія Пресвятой Богородицы и церкви Троверхое и зъ подписомъ именемъ всего братства Львовскаго, взявшы, ведлугъ въ нихъ описаних порядковъ, свое братство Могилевское справовали и справуютъ, и въ нимъ побожне жили и живутъ. Читалисьмо до того и уважали листъ отъ тогожъ святѣйшаго Патріархи Константинопольскаго мѣсту Могилевскому, на порядки церковные, за старанемъ и працою пана Сергея Максимовича, подъ датою въ Вильни въ року тысяча пятьсотъ осьмдесятъ девятомъ мѣсеца Іюля, на паргаминѣ даный, зъ подписомъ такъ самаго святѣйшаго Патріархи, яко и писара его Григорія Ивановича,—такъ тежъ листъ паргаминовый господина Никифора, великого протосиггелла и екзарха патріаршаго престола Константинополского, подъ датою въ Варшавѣ, въ недѣлю пятую святаго великаго поста, року отъ сотворенія свѣта седмъ тысячнаго стопятаго, а отъ Рождества Христова тысяча пятьсотъ девятдесятъ семаго, съ подписомъ руки его, на фундованье пречоного братства Могилевскаго, на остатокъ—листъ або привилей отъ святѣйшаго Ѳеофана, Патріархи Іерусалимскаго, подъ часъ бытности его въ панствахъ тутейшихъ найяснѣйшаго короля Польского, пана нашего милостивого, подъ датою въ Кіевѣ року отъ сотворенія свѣта седьмъ тысячного сто двадцать осьмаго, индикта третего, а отъ Рождества Христова тысяча шестьсотъ двадцатаго, мѣсеца Мая дня деветнадцатаго, умоцняючый и благословляючый тое святое Могилевское братство, маючый на собѣ подписъ руки такъ самаго святѣйшаго Патріархи, яко и при немъ на тотъ часъ будучаго господина Арсенія, архимандрита Великое Христови Церкви и патріаршескаго екзархи, до которого листу и печать Воскресенія Христова есть притиснена. При нихъ засъ и иные многіе, отъ розныхъ особъ тому помененому Могилевскому Православному Братству наданые, права, листы и постановеня, а меновите: теперешнего святѣйшаго Патріархи Константинопольского господина отца киръ Кирилла въ року тысеча шестьсотъ тридцать третемъ зъ Константинополя, и въ року тысяча шестьсотъ тридцать четвертомъ мѣсеца Ноября деветнадцатого дня отъ нашего смиренія имъ на умоцнене тогожъ братства поданые, а надъ то привилей отъ найяснѣйшего короля Владислава четвертого, пана нашего милостиваго, року тысеча шесть сотъ тридцать третего, мѣсеца Марца третего дня, па щасливой его королевской милости коронацыи, на змоцненье тыхъ всихъ вышейменованыхъ, на

фундоване того святого братства служачыхъ, листовъ и фундушовъ, братству Могилевскому наданыхъ, читавшы и уважившы во всихъ ихъ пунктахъ, клявзуляхъ и періодахъ, позволяемъ, пріймуемъ, и волею до светобливое воли ихъ стосуючысе, тое святое братство благословеніемъ нашимъ архіепископскимъ митрополитанскимъ и екзаршескимъ благословляемъ, абы, прикладомъ Львовского и Виленского православныхъ церковныхъ братствъ, тое святое братство милосердія, при церкви Богоявленій Господнихъ заложоное, во всихъ своихъ порядкахъ и духовныхъ исправленіяхъ подлегало и за власного старшого и найвышого судію своего мѣло никого иншого, едно самого святѣйшого православного, а жадное герезіи подозрѣня и закалу не маючого, Константинополского Патріарху, зверхнѣйшого пастыра нашого, на мѣсцу зась его, отъ всее Церкви нашое Російское единомыслне обраного и отъ тогожъ святѣйшого Патріарха Константинополского благословеного и въ его послушенствѣ трваючого, православного ведлѣ часу будучого екзарху, яко и на сей часъ покорность нашу, екзаршескій урядъ и особу на собѣ носячого, за старшого своего маютъ и мѣти суть повинны, подлегаючи во всемъ разсудкови, воли и юриздикціи нашой, ведлѣ правъ и звычаевъ иныхъ ставропигій и братствъ патріаршескихъ; што отъ епископа ихъ, въ которого то деоцызыи то братство есть заложоно и фундовано, жадного уйму и ущербку власти его епископское почитамо быти не маетъ; поневажъ то ку лѣпшому Церкви Божое, якосмо скуткомъ того дознали, дѣетъ и постановлено. А хтобы зась тому святому Богомъ избранному и умилованному братству, такъ тежъ и тому нашему, томужъ братству даному, духовному праву мѣлъ се показати противникомъ, гвалтовникомъ, блюзнивымъ клеветникомъ, лаятелемъ, лукавымъ и непокаяннымъ разорителемъ, на таковомъ нехай застанетъ клятва, такъ светыхъ седьми Вселенскихъ и межи ними отправованыхъ помѣстныхъ Сѵнодовъ, яко и святѣйшихъ вселенскихъ, на востоцѣ православныхъ найдуючихъ се, Патріарховъ и нашего смиренія во вѣки не прощенная клятва и анаѳема. На што для лѣпшое въ томъ певности и трвалости въ вѣчные часы неотмѣненное сесь нашъ рукою нашою подписаный и печатю митрополіи нашое Кіевское столечною запечатованый листъ зъ канцеляріи нашое духовное митрополитанское помененому православному братству Могилевскому выдать казалисьмо. Писанъ въ Могилевѣ року отъ Нароженія Сына Божого тысяча шесть сотъ тридцать пятого мѣсеца Іюля пятнадцатого дня. У того листу благословенаго печать митрополитанская завѣсистая, а подписъ руки тыми словы: Петръ Могила, Архіепископъ Митрополитъ Кіевскій рукою власною.

Изъ рукописи игумена Ореста. Печатанъ по выписи изъ земскихъ Могилевскихъ книгъ, выданной 1728 г. Іюня 30 Могилевскимъ братчикамъ, а именно старостамъ: Ѳедору Казановичу, королевскому секретарю и войту, Яну Королькевичу бурмистру,— подстаростамъ: Якову Куцевичу и Яну Козловскому, бывшимъ Могилев-

скими радцами, казначею братской церкви Яну Гомановичу и народному казначею Василію Королькевичу, которые и представили эту грамоту митрополита Петра Могилы ко внесенію въ Могилевскія книги.

44.

1635 г. Марта 14. Грамота Владислава IV, назначающая уніатамъ епископіи, монастыри и церкви въ Западной Россіи.

Władisław czwarty, z Bożey łaski król Polski, wielkie xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmuydzkie, Inflantskie xiążę i Szwedzki, Godski, Wandalski dziedziczny król. Wiadomo czyniemy, komu to wiedzieć należy teraz i napotym będącym; iż iakośmy byli studio boni publici wzieli to na się, abysmy pokoy między ludzmi religiey Greckiey zatrzymali, y sposoby pokoiu tego do deklaracyey oyca swiętego zostawilismy byli, w czym iż ociec swięty judicium swoie suspendit, y żadney deklaracyey rzytelney nie uczynił, a na seymie tym znaczney do obrony rzeczy pospolitey y inszych spraw przyiść nie mogło; przyszło nam convivere ludziom, ne w unii będącym continui approbationis jurium schysmatis, ale dla dobra pospolitego uczynilismy tak y te testimonium nasze daiemy, że ludzi w uniey kosciołа Rzymskiego będących eo prosequimus favore, iż onych przy metropoliey i dobrach, do niey należących, wiecznemi czasy zachowuiemy i archyepiskopstwo Połockie, Włodziemierskie, Pinskie, Czełmskie, Smolenskie z monasterami, cerkwiami y dobrami, do nich należącemi, przy unitach zawsze zostawać mają, także monasterz Wilenski Swiętey Troycy z bractwem, z cerkwią Swiętey Piatnicy y fundatiami do nich należącemi, więc y

Владиславъ четвертый, Божію милостію король Польскій и проч. Да будетъ извѣстно, кому слѣдуетъ это знать теперь и впередъ, что мы, радѣя объ общественномъ благѣ, постановили поддерживать миръ между людьми Греческой Вѣры, предоставивъ св. отцу принять мѣры для поддержанія этого мира. Но такъ какъ св. отецъ не высказалъ своего сужденія и не сдѣлалъ никакого прямаго распоряженія, а на сеймѣ, занятомъ защитою Речи Посполитой и другими дѣлами, не могло быть объ этомъ и рѣчи, а между тѣмъ намъ приходится жить вмѣстѣ съ людьми, не принадлежащими къ уніи, права которыхъ мы постоянно признавали; то вслѣдствіе всего этого, для общаго блага, мы постановили и даемъ сіе наше свидѣтельство въ томъ, что мы людямъ, находящимся въ уніи съ римскою церковію, милостиво сохраняемъ на вѣчныя времена, вмѣстѣ съ метрополіею и принадлежащими ей имуществами, архіепископства Полотское, Владимірское, Пинское, Холмское, Смоленское, съ монастырями, церквами и принадлежащими имъ имуществами, которыя должны оставаться навсегда при уніатахъ, а также Виленскій Свято-Троицкій монастырь съ братствомъ, съ церковью св.

Grodzinski, Żydyczynski, Mohilowski, Minski, Nowogrodzki, Onofrieiewski, Msciseławski, Płystynski, Połocki, Bracławski y insze, które teraz in possessione są, potomnemi czasy przy unitach zostawać maią. A w Witebsku, w Połocku y w Nowogrodku nigdy żadney cerkwie nieunici mieć nie będą. Waruiąc to za nas y za naiasnieyszych potomkow naszych, iż te episkopstwa, archimandrictwa, ihumenstwa nikomu innemu conferować y successerowie naszi nie będą, tylko zakonnikom zasłużonym, w iednosci reguły Swiętego Basylego będącym, których terazniejszy ociec metropolita unit i successorowie iego unici, proponować nam y successorom naszym będą. Na co się ręką swą podpisuiemy i pieczęc przycisnąć roskazalismy. Dan w Warszawie, na seymie walnym koronnym, dnia czternastego miesiąca Marca, roku panskiego tysiąc sześćset trzydziestego piątego, panowania królewstw naszych Polskiego y Szwedzkiego trzeciego roku. Vladislaus Rex. Marcyan Tryzna, referendarz W. X. Litewskiego.

Оттуда же. Печатано по выписи изъ Новогородскихъ трибунальскихъ книгъ, выданной ксендзу Петру Мымоньскому 1640 г.

Пятницы и принадлежащими имъ фундаціями, а равно какъ и монастыри Гродненскій, Жидичинскій, Могилевскій, Минскій, Новогродскій, Онуфріевскій, Мстиславскій, Плытинскій, Полотскій, Брясласкій и другіе, которые теперь находятся въ ихъ владѣніи: всѣ они должны оставаться на вѣчныя времена при уніатахъ. Въ Витебскѣ же, въ Полотскѣ и въ Новогородкѣ не-уніаты никогда не должны будутъ имѣть никакой церкви. Скрѣпляемъ это право за насъ и за августѣйшихъ нашихъ преемниковъ, т. е. чтобы эти епископства, архимандритства, игуменства, ни нами, ни нашими преемниками, никому другому не были передаваемы, кромѣ базильянскихъ монаховъ, которыхъ будетъ предлагать намъ и нашимъ преемникамъ настоящій уніятскій митрополитъ и его преемники уніяты. Въ удостовѣреніе чего скрѣпляемъ сіе собственноручнымъ подписомъ и повелѣваемъ приложить печать. Данъ въ Варшавѣ на вольномъ коронномъ сеймѣ. Марта 14 дня, въ третій годъ правленія нашего королевствомъ Польскимъ и Шведскимъ.

45.

1637 г. Декабря 3. Фундушевая запись Богдана и Елены Стеткевичей Могилевскому Православному братству на плацъ въ Могилевѣ.

Я Богданъ Стеткевичъ Заверскій, подкоморій Мстиславскій, державца Полоницкій, а я Гелена Богдановна, кнежна Соломирецкая Богдановая Стеткевичовая, подкоморина Мстиславская, чинимъ явно и сознаваемъ симъ нашимъ листомъ фундушовымъ добровольнымъ записомъ, кому бы о томъ вѣдати належало, ни-

нѣшнего и напотомъ будучого вѣку людемъ, ижъ мы, маючы предъ очима своими повинность христіанскую, а хотечи зъ тыхъ добръ дочасныхъ шафунокъ, отъ Господа Бога собѣ повѣроныхъ, што колвекъ ку помноженю хвалы Его Святое належачого на томъ свѣтѣ учинивши, до живота, такъ и по животѣ своемъ, молитвы неуставичные при Божественныхъ Литургіяхъ и иншихъ, водлугъ порадку уставу Церкви Восточное Апостольское, обрядахъ, отправованые мѣти, а маючы мы въ мѣсти его королевской милости Могилевѣ, у повѣтѣ Оршанскомъ лежячомъ, пляцъ зъ будованемъ, безплатный въ валѣ на улицы великой, прозываемой Шкловской, ѣдучи зъ Шклова въ рынокъ Могилевскій, по лѣвой руцѣ лежачый, то есть межи домовъ и пляцовъ, зъ одное стороны цмынтару церкви названое Богоявленій Господнихъ братское Могилевское, зачатое муромъ будовати, которая на пляцу стоитъ отъ ясне велможного его милости пана Яна Огинского, каштеляна Мстиславскаго, братству Виленскому пущономъ, а отъ братства Виленского таковымъ же правомъ братству Могилевскому дарованомъ и въ суду головного трибунального признаномъ; зъ другое стороны отъ дому пана Миколая Росицкого, зъ тыломъ до пляцу монастырскаго, на которомъ зоконники регулы светого Василія, реліи христіанское Греческое, подъ послушенствомъ светѣйшое столицы Апостольское Константинопольское не въ уніи знайдуючыесе, мѣшкаютъ, а съ четвертое стороны отъ тоежъ улицы великое Шкловское,—за дванадцать сотъ копъ грошей личбы Литовское вѣчыстымъ, купнымъ правомъ, отъ пана Богдана Кузьминича Ребровича, бурмистра мѣста его королевской милости Могилевского набытый, подъ вольностью здавна шляхецкою будучый, а зажываючы мы вольности своее шляхецкое, ижъ кождому вольно маетностью своею отчизною, дѣдизною, выслужоною, купною, лежачою и рухомою, якимъ колвекъ способомъ шафовати, кому хотечи отдати, продати, даровати и на церковь записати и яко въ наилѣпшій пожитокъ свой обернути, тотъ вышъ мененый пляцъ нашъ, никому ни въ чомъ непенный, подъ вольностью шляхецкою будучый и зо всимъ правомъ до него належачымъ, ничого на себе самыхъ, дѣтей, потомковъ, также на близкихъ кровныхъ и повинныхъ нашихъ, не зоставуючы, даемъ и даруемъ и симъ листомъ нашимъ вѣчнымъ и неотзовнымъ правомъ записуемъ и зъ нового кореня фундуемъ на то, абы такъ, ку хвалѣ Божой, къ церкви Богоявленій Господнихъ зачатой муромъ цмынтарь, школа, монастырь, або якій до тоежъ церкви и монастыра будынокъ, прихиляючись до особливого фундушу ясневельможного его милости пана Яна Огинского, каштеляна Мстиславского а теперешняго старосты рочного братского, ведлѣ права и привилеевъ, тому братству Могилевскому служачихъ, подъ благословенствомъ звыклого намъ и продкомъ нашимъ належного пастыра светѣйшого вселенского патріархи Константинопольского, приспособили. А ижъ бы при той церкви на тыхъ пляцахъ школы, або способными и годными на то особными іеромонахами, геродьяконами, иноками и ихъ послушниками въ общомъ житіи, водлугъ правилъ

Светыхъ Отецъ а уставу иже во светыхъ отца нашего Василія великого порадне мѣшкаючими и добре во винградѣ Христовомъ дѣлаючыми, пристойне опатронъ быти могъ, и жродло, съ которого бы таковая вода выплывати никогда не переставала, и способъ, которымъ бысь за ласкою Божою безъ престанку родити, кревити и въ пристойномъ порядку а неотмѣнномъ благочестіи и правовѣріи затримовати уставичне могли, упатруючы тотъ пляцъ вышъ мененый на цмынтарь, на которомъ бы потомъ школа, або монастырь, и якій колвекъ будынокъ побудовати мѣлъ, до церкви заложеня Богоявленій Господнихъ и монастыра общежительного при тойже церкви на кгрунтѣхъ братства нашого церковного Могилевского, отъ светое памети Іереміа патріархи Константинополского, и особливымъ ставропикгіономъ теперешнего светѣйшого патріархи тоежъ столицы Константинополское киръ Кирилла, а потомъ и преосвящениого его митости Петра Могилы, архіепископа митрополиты Кіевского, Галицкого, и отъ его королевской милости пана намъ щасливе пануючого сеймовне упривиліеваного, и не только правомъ духовнымъ, але и свѣцкимъ, конституціями сеймовыми, дипломатами, привильями, фундушами и иншими свободами шляхецкими добре варованого, теды тотъ пляцъ нашъ, яко самъ въ собѣ, въ межахъ и границахъ маеть, и яко есмо его отъ пана Богдана Ребровича купили, пустили есмо обель вѣчно и непорушно даровали симъ записомъ нашимъ братству духовному и свѣцкому Могилевскому, при той же церкви, подъ титуломъ Богоявленій Господнихъ названымъ, найдуючымъ се, теперешнимъ и по нихъ наступуючымъ обоего стану людемъ реліи Кгрецкое старожитное, подъ послушенствомъ святѣйшого патріархи Константинопольского, а не въ уніи будучимъ, вѣчными часы тотъ пляцъ даруемъ водлѣ фундацыи и варунковъ, ихъ милостямъ служачихъ, и водлѣ вышъ онисяныхъ кондицій, на яковый колвекъ пожитокъ оборочаючы Церкви Божое и всими духовными и провентами, съ того пляцу отъ насъ пущеного приходячеми. Которымъ пляцомъ ихъ милость панове братя церковные духовные и свѣцкіе, не въ уніи будучые, православные, водлугъ воли и налѣпшого уподобаня своего, шафовати, стараючись о то, яко напилнѣй абысь фала Божая на томъ пляцу и благолѣпіе церковное не только не умнейшало, але еще имъ далѣй тымъ лѣпѣй помножати могло, маютъ. Въ чомъ имъ ани мы сами и нихто зъ дѣтей, близкихъ кровныхъ и повинныхъ нашихъ, ниякое переказы, перешкоды чынити не маемъ и моцы мѣти не будемъ вѣчными часы; и овшемъ кождого таковаго, который бы тую добре уважную данину и дарунокъ нашъ узрушати, а брацтво тое, або кого отъ нихъ мѣшкаючого на томъ пляцу кривдити и турбовати хотѣлъ, у якого колвекъ права и суду сполне, згодне, неотступне, зъ инною братьею, Восточное Святое Церкви сынами неотступными наслѣдовцами, не въ уніи будучыми, православными, водлугъ наболшого премноженя своего, за ласкою и помочью Божьею правне боронить и заступать маемъ и повинни будемъ. А для лѣпшое вѣры и вѣчистое памети дали есьмо сесь нашъ листъ добровольный запис подъ печатьми и съ подписами

руки особъ зацныхъ, устне а очевисто отъ насъ на то упрошоныхъ: его милости пана Дмитра Быховца, подсудія Троцкого, его милости пана Дадибокга Шемета и его милости пана Яна Геліяша Добрянского. Писанъ у Минску року тысеча шестьсотъ тридцать семого, мѣсеца Декабра третего дня. Stetkiewicz Bohdan, podkomorzy Mscisławski. Helena Sołomerecka Bohdanowa, sędziowa podkomorzowa Mscisławska, ręką swą. Dmitr Bychowiec. Dadzibokh Szemiot.

Изъ рукописи игумена Ореста.

46.

1639 г. Августа 1. Инструкція отъ Могилевскаго Крестоносанаго братства Захару Сидоровичу, посланному братствомъ къ Митрополиту Петру Могилѣ по дѣламъ братскаго монастыря.

Инструкція отъ насъ братіи братства Крестоносного Могилевского духовного и свѣтского, при церкви Богоявленій Господнихъ найдуючихъсе, братови нашому славетному пану Захарьи Сидоровичу, бурмистру Могилевскому и на сей рокъ дозорцы братскому, высланому въ справахъ, нижей описаныхъ, до мѣста Кіева, до яснепреосвященого пана и пастыря нашего его милости киръ Петра Могилы, архіепископа митрополита Кіевского, Галицкого и всея Росіи, екзархи святѣйшого ѳрону Апостольского Константинопольского, архимандрита Печерского, дана и поручона. Ижъ въ Бозѣ велебный господинъ отецъ Варлаамъ Половка, архимандритъ Могилевскій отъ лѣтъ двохъ зъ монастыра тутечного братского Могилевского для покою своего до монастыра Буйницкого вынеслъ се и хоробою тяжкою есть зложоный, за чимъ уряду своего уступуеть, и тымъ нерадъ безъ старшого монастыру се дѣеть, просить его милости отца митрополита, ижъ бы зъ уряду своего екзаршеского, ведлѣ ставропигіи святѣйшого патріархи Константинопольского киръ Кирила, братству сему наданого и консенсу своего особливого на вольную елекцію старшого отца до монастыра Могилевского листъ свой благословеный выдать рачилъ.

А ижъ згода насъ всее братіи духовное и свѣтское, зъ певныхъ причинъ, титулу архимандритского и дoff животника старшого монастыреви, жебы въ томъ монополіонъ не признавано, не мѣти, просить его милости, ижъ бы въ томъ же листѣ своемъ позволилъ, прикладомъ монастыра братского Виленского, не большъ того, которого бы обрали, на старшинствѣ три лѣта мѣти, а по выйстью трехъ лѣтъ за тымъ же листомъ благословенымъ просить, жебы намъ вольно было иншого старшого згодливе обрати, и такъ всегды въ потомные часы безъ вонтпливости.

Ижъ по сесь часъ монастырь въ мѣш-

канье общежительное, яко по инших монастырах заховуеть, не вправилъ, и презъ то великій нерадъ въ монастырю дѣеть, просить его милости, ижъ бы въ томъ же своемъ благословеномъ листѣ старшому приказать рачилъ, жебы самъ старшій и вси иноки прикладомъ монастыра общежительного (который его милость указать рачить) въ порадкахъ внесення и приходахъ общежили. А который бы се въ томъ послѣдовати и послушнымъ старшому быти не хотѣлъ, таковый, ведлѣ правила святыхъ Отецъ и звычаю общежительныхъ монастырей, караню подлегалъ. Въ чемъ всемъ его милости о раду, яко невѣдомше порадковъ монастырскихъ, просить.

Ижъ въ семъ краю обратп старшого на тотъ часъ не найдуемъ, просить его милости, ижъ бы намъ яко фундаторъ и патронъ того братства съ рамени своего мужа искусного общежителя за старшого на три лѣта, который бы цалѣ правъ братскихъ монастырскихъ боронилъ и монастыремъ старшинствуючи правилъ, щасливе подалъ.

Ижъ сея ласки годный отецъ Павелъ Пароховскій въ семъ краю при монастыру Кутеенскомъ найдуеть, аже зъ причины правилъ святыхъ по сей часъ сану іерейского не маеть, можна ли речь просить его милости о посвященство его и позволенье за старшого тому монастырови обрати. А ежели не можна, ижъ казнодѣи въ церкви не маемъ, ему позволить проповѣдь Слова Божого мѣти, намъ рачилъ.

А далѣй на устную розмову въ Бозѣ велебного господина отца Іоиля Труцевича игумена Кутеенского и инныхъ, которому есмо долегливости наши и преложыли, и свѣдомъ житя и бытя пашого, также и сего брата нашего реферуемо се.

И на то сьмо дали сію инструкцію нашу подъ печатью братскою и съ подписомъ рукъ нашихъ. Писано въ Могилевѣ року тысяча шестсотъ тридцать девятого, мѣсеца Августа первого дня. Іеромонахъ Агатоній, законникъ монастыра братского Могилевского. Іеромонахъ Ѳеофилактъ. Іеромонахъ Михаилъ Васильевичъ рукою. Іеродіаконъ Іосифъ рукою. Іеродіаконъ Гиронтій рукою. Инокъ Макарій рукою моею. Іасонъ Никифоровичъ вписный братъ рукою моею. Іась Ивановичъ .... лавникъ рукою моею. .... Семеновичъ бурмистръ рукою власною. Ѳедоръ Іоновичъ, бурмистръ, вписный братъ рукою. Іероѳей Ивановичъ, бурмистръ, вписный братъ рукою моею. Карпъ Казановичъ бурмистръ, вписный братъ, рукою. Северинъ Васильевичъ, бурмистръ, вписный братъ рукою моею. Іеромонахъ Ефремъ рукою моею. Ѳедоръ Осифовичъ, райца, рукою моею вписный братъ. Авдѣй Кузьминичъ Робровичъ, братъ уписный, рукою. Марко Захаревичъ мѣста Могилевского писарь, уписный братъ, рукою. .... Марковичъ братъ уписный рукою. Севастіанъ Кононовичъ райца, уписный братъ. Викторъ Ѳедоровичъ, райца, вписный братъ, рукою моею.

Оттуда же.

47.

1641 г. Іюня 24. Фундушевая запись отъ Филона, Самуила и Мартина Москевичей Кутеинскому и Тупичевскому монастырямъ на двѣ волоки земли и разныя угодья въ имѣніи Тупичевщинѣ.

Я Филонъ а я Самуель и я Мартіанъ Константиновичи Евпатеевичы Москевичы, земяне господарскіе воеводства Мстиславского, явно чынимъ и сознаваемъ симъ нашимъ листомъ добровольнымъ фундацыйнымъ вѣчыстымъ записомъ всимъ вобецъ и кождому зособно, кому бы о томъ вѣдати належало, до вѣдомости приводячы нинѣшнимъ и напотомъ будучого вѣку людемъ, ижъ што славное памети небощикъ панъ Константинъ Евпатевичь Москевичь, панъ отецъ нашъ, будучы вѣры светой Христіянское старожитное Всходнего набоженства Святое Соборное Апостольское Церкви послушенства . . . . побожный и добровольную волю родичовъ нашихъ мы Москевичове при той церкви суть поховани. Абы теды по нихъ памятка была не смертельную, а по насъ уставичное богомольство не уставало, тые двѣ волоки земли, черезъ пана отца нашего назначоные, и отъ имѣнья Тупичевщины отлучные и на церковь Божію офяроване, и мы Москевичы отлучаемъ, даемъ, даруемъ, въ моцъ, въ держанье урады поступуемъ и симъ нашымъ фундацыйнымъ листомъ вѣчными, непорушными, и неотзовными часы записуемъ на общый монастырь Кутеенскій, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачый и подъ послушенствомъ патріархи Константинопольского, въ подрадъ, владзу и дозоръ велебного въ Бозѣ господина отца Іоиля Труцевича, игумена, и всей братіи законникомъ монастыра Кутеенского и всимъ по нимъ въ потомные часы наступуючымъ сукцесоромъ, въ старожитномъ Православіи триваючымъ, подъ послушенствомъ патріархи Константинопольского знайдуючимся. Которые тые двѣ волоки лежатъ въ воеводствѣ Мстиславскомъ, на врочищу Тупичевщинѣ, зъ церковью на нихъ стоячую, въ томъ ограниченю: напервѣй идучы зъ мѣста Мстиславля дорогую во звѣринецъ ку рѣцѣ Вехрѣ, тотъ лежить кгрунтъ бокомъ зъ правое руки къ той дорозѣ, приходячи на долъ ку рѣцѣ; кончиться кгрунтъ, кромъ тыхъ волокъ, по морги сѣножатные подданыхъ Тупичевскихъ; морги втожъ два ку тымъ двѣмъ волокамъ на монастырь належить, бокомъ при межи сѣножатей дворныхъ Тупичевскихъ, ажъ до рѣки Вехры. Другимъ бокомъ тые двѣ волоки идуть отъ кгрунтовъ дворныхъ Тупичевскихъ доломъ—ручаемъ, который идеть зъ полставька, займуючи подъ горою церковною половицъ ставка низшого, которого то ставка маеть половица монастыру належить, отъ того ставка околицею на дорогу, которою здавна бывало мимо дворъ боярина нашого Стефана Петровича, займуючы въ томъ ограниченю дворище и огороды Стефана боярина помененого, также займуючы дворища, гдѣ пани матка наша, по

смерти пана отца нашего, мѣшкала, просто межа идеть ажъ подъ мѣста Мстиславля, до кгрунтовъ выгону мѣского, у которого выгону тые двѣ волоки кончуться. Которого кгрунту въ той штуцѣ ограничивши и копцами окопавши вымѣрили есмо морговъ двадцать осмъ и шнуровъ два. А въ полю, абы сполна были двѣ волоки, додали есьмо на врочищу у Чирчиномъ логу морговъ двадцать, на Стаховщинѣ а за Коробщиномъ на врочищу Пашинѣ морговъ одинадцать и шнуръ одинъ; што учинить во всихъ тыхъ трехъ штукахъ волокъ двѣ. Тые теды волоки вымѣривши и границы слушные починивши копцами закопали есмо. Которыхъ тыхъ двухъ волокъ маеть воленъ и моценъ будеть велебный господинъ отецъ игуменъ Кутеенскій и по немъ благочестивые сукцесорове ихъ спокойне держати, уживати и яко хотячи ку хвалѣ Божей оборочяти, монастыръ на чернцы закладати, древомъ и муромъ монастыръ и церковь будовати и школы наукъ всякихъ фундовати, въ чернцы для спасенія приходящыхъ пріймовати, постригати, игумена зъ своего раменя уставляти, винныхъ карати и складати, а добрыхъ, трезвыхъ, богобойныхъ, въ вѣрѣ старожитной неподойзрѣныхъ, подавати на вѣчные часы, окромъ (уховай Боже) отмѣны въ вѣрѣ, отступства и пристання до уніи, до Римского костела, отца игумена Кутеенского и его сукцесоровъ: тогды вжо, за таковымъ отъ православные вѣры и послушенства патріархи Константинопольского отступенемъ, владзы и держаня того монастыра отпасти маеть и жадного приступу и протекту мѣти не будеть; поготовю жаденъ отступникъ у нихъ ни котбрые владзы и приступу до того монастыра Тупичевского міти не маеть и мочи не будеть вічными часы. Але вжо игуменъ Тупичевскій самъ въ Православіи подъ послушенствомъ Всходнего Греческого патріархи Константинопольского маеть быти, тымъ отъ насъ фундованымъ монастыромъ Тупичевскимъ завѣдивати, радити и справовати. И набольшъ во всіхъ понктахъ житія иноковъ мають постерегати, абы въ Святой Вѣрѣ Греческой Православной старожитной Восходней, а не унеятской, знайдовали подъ послушенствомъ патріархи Константинопольского; а другая, абы истинно иноческого общого житія наслідовати прикладомъ Святыхъ древнихъ Отецъ порадкомъ и началомъ теперешнего общежительного монастыра Кутеенского въ згодѣ, любви, якъ Духомъ порожденная братія, до конца трвати. Ку тому поступуемъ, позволяемъ и симъ листомъ фундацыйнымъ мы Московичове три особы записуемъ на опалъ того монастыра Тупичевского и до будованя вольный воступъ до пущи нашое имѣня нашого ойчистого, въ воеводствѣ Мстиславскомъ лежачого у верху рѣки Вехры, названого Ольферковичь, также вольное ловеня рыбъ въ рѣцѣ Вехрѣ, гдѣ кольвекъ кгрунту нашого берегъ заходить, до того тежъ и въ криницахъ, гдѣ кольвекъ будучихъ въ маетности нашой Тупичевской, вольное бранье воды на потребу монастырскую. А мы: я Филонъ и я Самуилъ и я Мартиніянъ Константиновичы Москевичы уже отъ даты сего листу нашого запису вѣчистого фундушу съ тыхъ двухъ волокъ вызуваемъ и зрекаемъ вѣчными часы такъ, ижъ

мы сами черезъ себе, дѣтей, потомковъ, братій и сестръ, кровныхъ и повинныхъ, слугъ, бояръ и подданыхъ, ни черезъ кого иншаго, въ тое надане нашо, въ такъ въ самый монастыръ, якъ во двѣ волоки того кгрунту, отъ насъ фундованого, и въ пожитки вступовати, одержаныя которымъ способомъ отнимати не маемъ и они отымати не будуть вѣчными часы, подъ заплаченемъ заруки осми сотъ копъ грошей Литовскихъ. Будучы мы Московичы вси тры особы готовы и повинни отъ кождого въ тую фундацыю нашу вступуючого, близкость собѣ якую менуючого, поготовю отъ брата нашого рожоного пана Павла Константиновича Московича, еслибы такъ не бачнымъ хотѣлъ быть и волю родичовъ своихъ нарушати, ихъ законниковъ въ чомъ кривдити и вступъ до тое фундацыи чинити, тогды мы вышемененыи особы своимъ власнымъ коштомъ и накладомъ у кождого суду и права заступовати, очищати и до конца очистити маемъ и повинни будемъ, подъ зарукою осми сотъ копъ грошей Литовскихъ. Але еще подъ тоюжъ зарукою маемъ и повинни будемъ брата нашего рожоного пана Павла Москевича до того привести, абысте тыхъ волокъ двохъ на монастыръ фундацыйныи части, ему належитое, зрекъ, готовыми будучы ему такъ добраго кгрунту, гдѣ похочетъ, въ имѣнью нашомъ Тупичевскомъ ойчистомъ зъ частей нашихъ отмѣрити и нагородити. Подъ которою евикцыю и заруки поддаемъ имѣнія нашы ойчистые: Тупичевское, Чеплявщину и Овферковичы, въ воеводствѣ Мстиславскомъ лежачые. О которые заруки, за нарушенье сего листу нашого запису вѣчистого фундушу и не выполненья, неучиненье пунктовъ и параграфовъ въ немъ описаныхъ, даемы вольности себе и по насъ имѣнія наши державчихъ сукцесоровъ до всякого суду и враду кгродского земского и головного трибунальнаго позвати. А мы Московичове и сукцесорове нашы, державчіе ойчистые имѣнья, невымавляючися жадными оборонами правными и неправными, повинни будемъ и будуть стати, усправедливити и заруку заплатити, шкоды и наклады на голое слово нагородити. А врадъ, передъ который се тая справа приточить, безъ жадныхъ диляцый, мочи будутъ тую заруку и шкоды всказати и моцную отправу учинити на маетности, на которой будутъ позвы покладаны, такъ много разовъ, якъ много о то позваны будемъ; а по заплаченью тыхъ зарукъ бы и колько разовъ предъ се есть листъ нашъ вѣчыстый фундушъ у кождого суду и права при зуполной моцы хованъ и держанъ быти маеть. Которого того монастыра фундацыи нашое Тупичевское такъ за живота, якъ и по смерти нашой, подаемо, жадаемо и покорне просимо земянъ господарскихъ воеводства Мстиславского православныхъ, поки суть въ старожитной вѣри, абы рачили быти протекторами, опекунами и оборонцами монастыра Тупичевского и отцовъ законниковъ, въ немъ мѣшкаючихъ, напередъ у головахъ—его милости пана Стеткевича, подкоморого Мстиславского, и сына его милости пана Михала Стеткевича, потомъ стрыевъ нашихъ рожоныхъ: его милости пана Андрея и пана Матѳея Москевичовъ, и сыновъ ихъ милости, и братій нашыхъ стрїечныхъ, пана Димитра Московичовъ, его милости пана Богда-

на Котла, скарбника Мстиславского, и сына его милости пана Ярошa Котла, а его милости пана Давыда Голынского, писара кгродского Мстиславского, и всихъ ихъ милостей пановъ обывателей воеводства Мстиславского въ православной старожитной (вѣрѣ) найдуючихся усильне просимъ, абы до розшыреня хвалы Божое помоцнымъ быть рачили, за которыхъ законницы того монастыра нашого Пана Бога уставичне просить повинни будутъ. И на то я Филонъ и я Самуель а я Мартіанъ Москевичы далисмо сей нашъ листъ вѣчыстый фундушъ въ Бозѣ велебному господину отцу Іоилю Труцевичу, игумену, и всей братіи законникомъ монастыра Кутеенского подъ печатми нашими, и съ подписомъ рукъ власныхъ нашыхъ, и съ печатми и съ подписомъ рукъ людей зацныхъ, отъ насъ устне и очевисте упрошоныхъ: его милости пана Давыда Голынского, писара кгродского Мстиславского, его милости пана Адама Курка и его милости пана Андрея Арменчиковича Сутоского; которыя ихъ милости, на просьбу нашу учинивши, руки своѣ подписать рачили. Писанъ у монастыру Тупичевскомъ, року тысеча шестьсотъ четырыдесятъ первого, мѣсеца Іюня двадцать четвертого дня. У того листу печатей шесть притиснено, а подпись рукъ подписано тыми словы: Filon Moskiewicz ręką. Samuel Moskiewicz ręką swą. Marcin Moskiewicz Ipatewicz ręką swą. Oczewisto proszony peczętarz do tego listu od osob mianowanych Dawid Gołynski, pisarz grodzki y Mscisławski ręką. Proszony oczewisto pieczętarz od osob w liscie mianowanych Adam Kurak ręką. Oczewisto proszony pieczętarz od pana Fiłona i pana Samuela i pana Marcina Moskiewiczow do tego listu Andrzej Ormień.

На оборотѣ позднѣйшимъ почеркомъ отмѣчено:

На рокохъ земскихъ трехкрольскихъ року 1671 велебный отецъ Варнава Громовичъ, игуменъ монастыра Тупичевского, тотъ выписъ подалъ ку активованью до книгъ земскихъ Мстиславскихъ мѣсеца Генвара 21 дня. Юрей Суходольскій писаръ. Hayko sędzia ziemski Mscisławski. Stephan Woronecki Markiewicz, podsędek Mscisławski.

Ветхъ. Хранится въ рукописномъ отдѣленіи Виленской Публичной Библіотеки.

48.

1646 г. Сентября 6. Подтвердительная грамота Владислава четвертого, данная по просьбѣ Архіепископа Сильвестра Коссова, на основаніе женскаго монастыря при церкви Св. Николая въ Могилевѣ.

Владыславъ четвертый, зъ Божой ласки король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Пруcкій, Жмодскій, Мазовецкій, Инфлянтскій, Смоленскій, Черниговскій, а Шведскій, Готскій, Вандальскій, дѣдичный король. Ознаймуемо

тымъ листомъ нашимъ, кому вѣдати належить, ижъ што въ року прошломъ тысеча шесть сотъ тридцать шестомъ, мѣсеца Кветня осмнадцотого дня de data въ Вильнѣ выдалисьмо консенсъ нашъ велебнему Петру Могилѣ, архіепископови и метрополитѣ Кіевскому, Галицкому и всея Руси, зъ костеломъ римскимъ въ уніи не будучому, на вольное будоване и заложене церкви Святого Николы въ мѣстѣ нашимъ Могилевскимъ на грунтѣ Гривлянскомъ, на пляцахъ, презъ мѣщанъ Гривлянскихъ nieunitow скупленыхъ, позволивши ему тымъ же консенсемъ нашимъ для одправованя набоженства при помененой церкви особъ духовныхъ, то есть черцовъ, поповъ, дъяковъ и инныхъ ведлугъ потребы ховать, и зъ тымъ будованемъ церкве и монастыра на помененымъ грунтѣ и пляцахъ безпечне разводить. Которая то церковь и монастыръ подъ послушенство и дыецезію велебного Сильвестра Косова, Мстиславскаго, Оршанскаго и Могилевскаго владыки, тымъ же консенсомъ нашимъ зъ владзы и зверхности нашой королевской ку правеню подалисмы. Лечь же при помененой церкви Николая ведлугъ позволеня нашого на мѣйсцу чернцовъ черницы фундованые и впроваженые суть. Прето вносить до насъ велебный владыка Мстиславскій прозьбу свою, абысмо консенсъ нашъ першій, во всемъ потверженю зоставивши, зъ стороны только фундованя черницъ на мѣйсцу чернцовъ привилей тотъ поновляли и своемъ лѣпшомъ способѣ и формѣ потвержали. До которой мы прозбы яко слушной ласкаве се склонивши и консенсъ нашъ, на выставлене звышь мяновaной церкви и монастыра, такъ же на вольное презъ мѣщанъ Гривлянскихъ скуповане пляцовъ на розширене той церкви и монастыра даны, во всимъ стверждаемъ и змоцняемъ. А яко самую церковь Святого Николы, такъ и монастыръ тамочны, въ которомъ черницы мѣшкають, со всими ихъ приналежностями и грунтами и пожитками въ дозоръ, послушенство а дыецезію пререченого велебного владыки Мстиславского, неунита, теперешнего и сукцессоровъ его такой же религіи не уницкой, вѣчне подаемы. Надъ то помененый грунтъ Гривлянскій и пляцы, такъ тые, которые на помененую церковь дотуль набытые суть, яко и другіе, которые въ наступуючомъ часѣ презъ якіе кольвекъ особы набытые и до той церкви легованые и записаные будучіи шляхецко одъ вшелякихъ повинностей и тяжаровъ мѣскихъ Могилевскихъ вѣчне увольнямы. Въ которомъ то будованю и розширеню помененой церкви и монастыра, такъ же въ одправованю въ ней набоженства, попомъ, чернцомъ и иншимъ вшелякого стану людемъ, якосмы першимъ нашимъ привилеемъ прирекли, такъ и теперешнимъ не тылько за насъ самыхъ, и за наяснѣйшихъ сукцессоровъ нашихъ, прирекаемъ жадной перешкоды не чинить, але при правѣ и наданю нашомъ вѣчне, безъ порушеня, вѣчне заховать. Въ чомъ кождый реліи Грецкой, зъ костеломъ Римскимъ зъедночоны будучи, такъ зъ духовныхъ яко свѣцкихъ, особливе урадъ замковый Могилевскій жадное въ томъ правѣ перешкоды чинити не мають. Такъ же якосмы першимъ привилеемъ нашимъ, маючи взглядъ и милостивое бачене на мѣщанъ нашихъ Гривлянскихъ, которые зъ побожности

горячой грунтъ Гривлянскій и пляцы, на выставене тоей церкви и монастыра, зъ своихъ добръ покупили, абы тежъ вспарте якое кольвекъ зъ ласки нашей мѣли, позволилисмо имъ пры той же церкви Святого Миколы два каноны мѣть каждого року, то есть на урочистые свята Святого Миколы водлугъ старого календара, на весну и въ есень, теды и тымъ нашимъ привилеемъ то все на вѣчные часы ствержаемъ. На што для лѣпшое вѣры рукою нашою подписавши печать въ княжествѣ Литовскомъ притиснуть разказалисмо. Данъ въ Варшавѣ, дня шостаго мѣсеца Вресня, року тысеча шестъ сотъ сорокъ шостого.
Vladislaus Rex

Печатано по выписи изъ Могилевскихъ земскихъ книгъ, выданной въ 1747 г. Мая 12 старостамъ Могилевской Церкви Св. Николая: бурмистру Петру Казановичу и радцѣ Ивану Ярошевскому. Хранится въ рукописномъ отдѣленіи Виленской Публичной Библіотеки.

49.

1652 г. Апрѣля 12. Подтвердительная запись отъ Михаила Стеткевича на отдѣленіе изъ имѣній Буйницкаго монастыря половины селъ: Костянокъ и Холмовъ въ пользу Борколабовскаго монастыря.

Я Михалъ Влодимеръ Стеткевичъ, каштелячичъ Новгородскій, яко сукцессоръ и дѣдичъ маетности Борколабовское и инныхъ по ихъ милостяхъ панахъ родичахъ моихъ, правомъ прирожонымъ на мене спалыхъ, въ повѣтѣ Оршанскомъ и гдѣ индѣй лежачихъ, чиню явно и сознаваю то симъ моимъ листомъ добровольнымъ фундушовымъ вѣчистымъ записомъ всимъ вобецъ и кождому зособна, кому бы о томъ вѣдать належало, нинѣшнимъ и напотомъ будучимъ людемъ, ижъ што въ Богу зошлый славное памяти небощикъ его милость князь Богданъ Соломерецкій, старостичъ Кричевскій и Олучицкій, вуй мой, до живота своего взялъ былъ предъ себе тотъ святобливый и статечный умыслъ, обѣцуючи то Господу Богу, отлучивши часть нѣкую кгрунту отъ имѣня и двора своего ойчистого Борколабовскаго, монастырь православный иноческій фундовати и знакомитое надане учинити, абы въ немъ законникове за его самого и пріятелей живыхъ доброе здоровье и щасливый побыть Господа Бога просили, а продковъ зошлыхъ уставичне и при Офирѣ Безкровной и молитвахъ поминали. Нижли тое побожное диспозиціи его милости неспособность здоровья учинити не допустила и правомъ заборонено, а въ остатку прудкая смерть закрочила. Пре тожъ, по смерти въ Богу зошлого его милости князя Богдана Соломерецкого, сестра его милости рожоная, ей милость княжна Елена Соломерецкая, пани матка добродѣйка моя, оставши по его милости

князю Соломерецкомъ, братѣ своемъ, на тихъ добрахъ Борколабовскихъ дѣдѣчкою, съ побожности своей а зъ урожоное милости ку его милости брату рожоному своему, въ Богу зошлому, хотячи аффектъ и умыслъ его милости до скутку привести и обитницу Господу Богу зистити, абы Господь Богъ милостивъ былъ души его милости, богомольство учинити уставичное, знесшысе зъ зошлымъ въ Богу святобливое памяти небощикомъ вельможнымъ его милостью паномъ Богданомъ Стеткевичомъ, каштеляномъ Новгородскимъ, на онъ часъ подкоморимъ Мстиславскимъ, малжонкомъ своимъ а родичомъ добродѣемъ моимъ, згодне а едностайне нарадившисе и намовивши, абы монастыръ иноческій православный могло фундовати, теди отлучивши отъ маетности своей ойчистой, свишь менованое Борколабовское, село Костенку и другое село Холмы, прозиваемое Сутоки, волокъ сто зовсимъ на все огуломъ до монастира, въ маетности Буйницкой фундовати зезволеного, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачого, надали, фундовали и на вѣчность записали, въ моцъ, держене, владзу и диспозицію честному господину отцу іеромонаху Іоилю Труцевичу, игумену Кутеенскому и его по немъ наступуючимъ сукцессоромъ, на вѣчность подали, и на врядѣ належномъ признали, и въ интромисію порядкомъ права посполитого чрезъ енерала поступили, съ докладомъ еднакъ тымъ, абы братій потребныхъ зъ монастыра Кутеенского, отъ тыхъ же въ Богу помененыхъ ихъ милостей пановъ родичовъ моихъ фундованного, до монастыра Буйницкого додавали, а монастыръ Буйницкій зъ тихъ Костянскихъ доходовъ взглядомъ большое, нижь въ Кутейни фундаціи, штомы надъ потребу збывало, большому монастирю Кутеенскому удѣляли и додавали, якъ ширѣй въ томъ фундушу ихъ милостей есть описано и выражено. А ижъ монастиръ Кутеенскій за ласкою и помощію Бога Всемогущого такъ ся уфундовалъ и спорядилъ, ижъ маеть слушное обейсте и, маючи монастирей въ розныхъ повѣтѣхъ подъ своею владзою и юрисдикціею не мало подданыхъ, братію свою разсилаеть и собѣ оттоль взглядомъ згромаженя фолгу чинить, а затымъ жаднихъ речей зъ монастира Буйницкого и съ тое маетности села Костенки и Холмовъ ничого не береть и не потребуеть, а ижъ тежъ монастиръ паненскій Кутеенскій, отъ тыхъ же тежъ въ Богу зошлыхъ ихъ милостей пановъ родичовъ добродѣевъ моихъ власное фундаціи есть, подъ владзою и исправованемъ тогожъ игумена Кутеенского знайдуеть, гдѣ такъ за ласкою Божіею паненъ побожныхъ и невѣстъ учтнвыхъ, отдаючихъ се Господу Богу на услугу до закону святого, зобралосе и згромадило, же южъ и монастиръ змѣстити не моглъ, за чимъ на вшелякихъ потребахъ ихъ для мноства ихъ сходило и не малый недостатокъ ихъ притискалъ, што вышь помененый господинъ отецъ Іоиль Трукевичъ, игуменъ монастирей Кутеенскихъ, видячи, утискъ и недостатокъ тыхъ паненъ законныхъ уважаючи, сполне со всею въ Христѣ братіею, законниками монастирей Кутеенского и Буйницкого, нарадили и намовили, якобы тыхъ паненъ законныхъ поратовати и въ той тѣсности фолгу имъ учинити, еще за живота славное памяти ихъ ми-

лостей пановъ родичовъ добродѣевъ моихъ, зъ ихъ вѣдомости, помочью и позволенемъ зъ новою фундаціею новый монастиръ паненскій заложивши збудовали въ Борку при мѣстѣ Борколабовѣ, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачомъ, съ двома церквами Вознесенія Христова и Рождества Святого Іоанна Предотечи надъ рѣкою Днѣпромъ, отлучивши тотъ Борокъ на самый монастиръ, шесть волокъ пустыхъ неосѣлыхъ на пашню на урочищу у рѣчки Ректи, имѣня Борколабова, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачые, надали, фундовали, вѣчне записали; и тамъ зъ монастира Кутеенского паненского до килкудесять паненъ законныхъ до монастира Боркалобовского перенесши, и мѣсто тое интраты, которая зъ села Костенки и зъ села Холмовъ на монастиръ Кутеенскій музскій, водлугъ першого фундушу ихъ милостей пановъ родичовъ моихъ, мѣла ити, половица села Костенки и половица села Холмовъ, то есть пятдесятъ волокъ, до монастира Боркалобовскаго паненского привернути умыслили и созволили, поневажъ и тутъ въ монастиру Боркалобовскомъ паненскомъ множство паненъ и невѣстъ побожныхъ, шукаючихъ збавеня, натиснуло и на всемъ для щуплое фундаціи утискъ терпять. Въ чомъ господинъ отецъ Іоиль, игуменъ Кутеенскій, поссесоръ добръ монастирскихъ церковныхъ, ку лѣпшому пожитку, потребѣ церковной и розширеню хвалы Божой диспонуючы, жадалъ мене со всею во Христѣ братіею монастира Кутеенского, якъ дѣдича и добръ ойчистихъ сукцесора, абы ему въ тымъ въ святобливой диспозиціи не перескажалъ, але якъ дѣдичъ и фундаторъ конфирмовалъ. Про то я Михалъ Влодимеръ Стеткевичъ, каштелянич Новгородскій, такъ побожному велебнаго его милости господина отца Іоиля Труцевича, игумена Кутеенского, въ Бозѣ идучомъ споряженю и диспозиціи не только не контрадикую, але похваляю, зезволяю и конфирмую а, яко дѣдичь добръ тыхъ и фундаторъ, тую тамъ новую фундацію монастира Боркалобовскаго въ Борку и приданя шести волокъ пустыхъ, надъ рѣкою при мѣстѣ Боркалобовѣ въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачихъ, яко и давные фундаціи села Костенки и села Холмовъ, тежъ въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачыхъ, тую фундацію ихъ милостей пановъ родичовъ добродѣевъ моихъ конфирмую, ствержаю и тотъ теперешній роздѣлъ велебного отца господина Іоиля Труцевича, игумена Кутеенского, села Костенки и Холмовъ на два монастыри Буйницкій и Боркалабовскій по половици позваляю, и на него зезволяю, и зъ мое стороны фундую, и симъ листомъ добровольнымъ фундушомъ вѣчне записую а самъ зъ нихъ вѣчными часы зрекаю. Мають такъ инокове законники монастира Буйницкого, яко и панны законные монастира Боркалабовского, теперешніе и по нихъ наступуючіе сукцессоры, тую половицу села Костенки и села Холмовъ, такъ яко южь розобрали и роздѣлили, зъ монастиремъ Буйницкимъ по половици, то есть по пятдесятъ волокъ, добровольне держати и спокойне уживати, безъ жадной отъ мене самого, потомковъ и сукцессоровъ моихъ, перешкоды,— чиншы, посопы, дзякла и вшелякіе податки отъ подданыхъ выбирать, до роботы ихъ звычайное уживати, рядити, винныхъ бы и на горлѣ карати. А для

тымъ певнѣйшое диспозиціи тое твердости и фундаціи, которая абы при зупольной моцы вѣчне непорушне зоставала, я Михалъ Влодимеръ Стеткевичъ, каштеляничъ Новгородскій, яко фундаторъ, далемъ сей мой листъ добровольный фундаційный записъ ободвомъ монастыремъ: Буйницкому музскому церкви Святого Духа и монастиру Борколабовскому паненскому церкви Вознесенія Христова и церкви Рождества Святого Іоанна Предотечи, теперешнимъ держачымъ и по нихъ наступуючимъ инокинямъ, сукцессоромъ ихъ, съ печатью моею и съ подписомъ руки мое власное, такъ же съ печатьми и съ подписами рукъ людей зацныхъ ихъ милостей пановъ пріятелей, отъ мене устне и очевисто упрошоныхъ, ниже на подписехъ рукъ ихъ милостей менованыхъ. Писанъ въ монастирѣ Буйницкомъ. Лѣта Божого Нароженя тисеча шестьсотъ пятдесятъ второго, мѣсеца Априля дванадцатого дня.

U tego dobrowolnego wieczystego fundacyinego zapisu przy kystodyi, dwoma pieczęci przycisnioney, podpisy rąk temi słowy: Michał Włodzimierz Stetkiewicz. Jako proszony pieczętarz, Mikołay Hołowczynski, chorąży Orszansky. Za ustną prożbą do tego funduszu pieczętarz Ian Stecinski. Za ustną prozbą pieczętarz do tego funduszu Krzysztof Bazyli Woropay.

Печатанъ по выписи изъ Могилевскихъ гродскихъ книгъ, выданной игуменѣ Борколабовскаго монастыря Себастіанѣ Одолѣвичовнѣ. Хранится въ рукописномъ отдѣленіи Вил. Пуб. Библіотеки.

50.

1652 г. Апрѣля 30. Запись Іоиля Труцевича, игумена Кутеенскихъ монастырей, и братіи на отдѣленіе изъ имѣній Буйницкаго монастыря въ пользу вновь основаннаго Борколабовскаго женскаго монастыря половины селъ: Костянокъ и Холмовъ.

Іоиль Труцевичъ, игуменъ монастырей Кутеенскихъ, Буйницкого и инныхъ, зъ братіею о Христѣ законною помененыхъ монастырей, згодне, сполне и нероздѣльне чинимъ явно и сознаваемъ то симъ нашимъ листомъ, добровольнымъ фундушнымъ вѣчистымъ записомъ, всѣмъ вобецъ и кождому зособна, кому бы о томъ вѣдати належало теперь и напотомъ будучимъ людемъ, до вѣдомости приводечи, ижъ въ року прошломъ тисеча шесть сотъ тридцать третемъ, мѣсяца Августа дня двадцать девятого, зошлый въ Богу вельможный его милость панъ Богданъ Стеткевичъ, каштелянъ Новгродскій, а на онъ часъ подкоморій Мстиславскій, весполъ зъ ей милостью княжною Еленою Соломерецкою, старостянкою Кричевскою и Олучицкою, малжонкою своею, дѣдичкою маетности Борколабовское, фундаторове и добродѣе нашы, згодне и единостайне нарадившисе и намовивши, абы монастыръ иноческій православный для хва-

лы Бога Всемогущаго могли фундовати, теды отлучивши отъ маетмости своей ойчистой звышъ менованой Борколабовской село Костенку и другое село Холмы, прозиваемое Сутоки, волокъ сто, зо всимъ на все огуломъ на монастыръ въ маетности своей Буйничахъ будучой, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачой, надали, фундовали и на вѣчность записали, въ моцъ, держене, владзу и диспозицію мнѣ Іоилю Труцевичу, игумену монастирей Кутеенскихъ и Буйницкого, зо всею еже въ Христѣ братіею, и по мнѣ наступцомъ моимъ и сукцессоромъ на вѣчность подали, и на врядѣ належномъ признали и въ интромисію порядкомъ права посполитого чрезъ енерала поступили, съ докладомъ еднакъ тымъ, абы братіи потребное зъ монастира Кутеенского, чрезъ тыхъ же помененыхъ въ Богу зошлыхъ ихъ милостей пановъ фундаторовъ нашихъ фундованого, до монастира Буйницкого додавали, и монастыръ Буйницкій съ тихъ Костянскихъ доходовъ взглядомъ большое, нижъ въ Кутейнѣ, интраты, что бы на потребу збывало, большому монастиру Кутеенскому удѣлялъ и додавалъ, якъ самая речь въ томъ фундушу ихъ милостей описана и выражона есть. А ижъ монастиръ Кутеенскій благословеніемъ и ласкою Божою уже фундовался и спорадилъ, ижъ маеть свое обыстье, маючи монастирей въ розныхъ повѣтахъ подъ своею владзою и юриздикціею не мало подданныхъ, братію свою до нихъ розсилаеть, и собѣ взглядомъ згромаженя фолгу чинить, а за тымъ жадныхъ речей съ момастира Буйницкого и съ тое маетности села Костянки и Холмовъ ничого не береть и не потребуеть,— а ижъ тежъ и монастиръ паненскій Кутеенскій, отъ тыхъ же въ Богу зошлыхъ помененыхъ ихъ милостей пановъ фундаторовъ нашихъ фундованый и подъ мой мне Іоиля игумена Кутеенского рядъ, владзу и справоване поданый, знайдуеть, гдѣ тамъ за ласкою Божою паненъ побожныхъ и невистъ учтивыхъ, отдаючихся Господу Богу на услугу до закону святого, зобрало и згромадило, же южъ и монастиръ змѣстити не моглъ, зачимъ на вшелякихъ потребахъ для мноства ихъ сходило и не малый недостатокъ ихъ притискалъ. Што я, вышъ помененый Іоиль Труцевичъ, игуменъ монастирей Кутеенскихъ, Буйницкого и инныхъ, со всею о Христѣ братіею видячи, утискъ и недостатокъ тыхъ паненъ законныхъ уважили и, сполне зъ собою докладаючися въ томъ по зосталого потомка ихъ милостей пановъ фундаторовъ нашихъ вельможного его милости пана Михаила Влодимера Стеткевича, каштелянича Новгородского, намовили и нарадили, яко бы тыхъ паненъ законныхъ поратовати и въ той тѣснотѣ фольгу учинити, одержавше особливый фундушъ отъ тогожъ въ Богу зошлого вельможного его милости пана Новогородского, на онъ часъ будучого подкоморого Мстиславского, фундатора и добродѣя нашого, заложили и збудовали монастиръ новый паненскій при мѣстѣ Борколабовѣ на врочищу назваНомъ Борку, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачомъ, съ двома церквами Вознесенія Христова и Рождества Святого Іоанна Предотечи, надъ рѣкою Днѣпромъ, и тамъ съ монастира Кутеенского паненского до килькудесятъ паненъ законныхъ до того монастира Борколабовского пере-

несши, за позволенемъ помененого вельможного его милости пана Михаила Влодимера Стеткевича, каштелянича Новгородского, сукцессора по зейстю родичовъ въ дѣдичьныхъ тихъ маетностяхъ, пана фундатора нашого, мѣсто тое интраты, которая зъ села Костянки и зъ села Холмовъ на монастирь Кутеенскій музскій, ведлугъ теперешней фундаціи ихъ милостей, мѣла доходити, половицу села Костенки и села Холмовъ, то есть пятдесятъ волокъ, до монастира Борколабовского паненскаго приворочаемъ, надаемъ, фундуемъ, и вѣчными и непорушными часы фундовавши записуемъ. Мають панны законные монастира Борколабовского теперешніе и по нихъ наступуючіе сукцессорки тую половицу села Костянки и половицу села Холмовъ, такъ яко южь розобрали и роздѣлили съ монастиремъ Буйницкимъ, по половици подданыхъ и по половици грунту, по пятьдесятъ волокъ, добровольне держати и спокойне уживати, безъ жадной отъ насъ и сукцессоровъ нашихъ перешкоды, чинши, посопы, дякла и вшелякія податки отъ подданыхъ выбирати, роботы ихъ звичайное уживати, рядити и справовати, винныхъ бы и на горлѣ карати. А для тымъ певнѣйшой певности и твердости тое диспозиціи и фундаціи нашое, которая абы при зупольной моци вѣчне и непорушне зоставала,—я Іоиль Труцевичъ игуменъ монастира Кутеенского и Буйницкого съ братіею во Христѣ дали сей листъ нашъ добровольный фундушный записъ честнымъ панномъ инокинямъ монастира Борколабовского паненского Церквей Вознесенія Христова и Рождества Святого Іоанна Предотечи и по нихъ наступуючимъ инокинямъ сукцессоркомъ ихъ съ печатьми нашими, и съ подписами рукъ власныхъ, и съ печатью монастира нашего, и съ подписомъ рукъ ихъ милостей пановъ обывателей повѣту Оршанского, отъ насъ устне упрошоныхъ и на подписахъ рукъ имена нижей помененыхъ. Писанъ въ монастири Кутеенскомъ лѣта отъ Нароженья Христова тысеча шесть сотъ пятдесятъ второго, мѣсяца Априля тридцатого дня.

U tego listu dobrowolnego funduszowego wieczystego zapisu przy kustodyi czterma pieczęcmi przycisnioney podpis rąk temi słowy: Іоиль рукою. Іосифъ Сурта съ братіею во Христѣ власною рукою. Іеромонахъ Меѳодій Кабыба, соборный исповѣдникъ монастира Кутеенскаго, рукою власною. Jako proszony pieczętarz Mikołay Hołowczynski, chorąży Orszanski, ręką swą. Jako proszony pieczętarz Mikołay Niewszynski, sędzia ziemski Mscisławski. Proszony pieczętarz do tego listu od iego mosci oyca ihumena Kuteienskiego y braci ich mość zakonney Krzysztof Woropay.

Печатанъ по выписи изъ Могилевскихъ земскихъ книгъ, выданной въ 1751 г. Декабря 23 дня игуменьѣ Борколабовскаго монастыря Себастіанѣ Одольвичовнѣ. Хранится тамъ же.

51.

1653 г. Генваря 10. Жалоба Самуила, намѣстника Буйницкаго монастыря, Мстиславскому суду на незаконность отторженія отъ Буйницкаго монастыря въ пользу Борколабовскаго монастыря половины селъ: Костенокъ и Холмовъ.

Лѣта отъ Нароженя Сына Божого тысеча шесть сотъ пятдесятъ третего, мѣсяца Януарія десятого дня.

На врадѣ господарскомъ гродскомъ Мстиславскомъ передо мною Яномъ Кулакомъ, понамѣсникомъ Мстиславскимъ, отъ его милости пана Иліаша Жигимонта Суходольского, чашника и подстаростего Мстиславского, будучимъ, жаловалъ и оповѣдалъ въ Бозѣ велебный отецъ Самуилъ, намѣстникъ манастыра Буйницкого, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачого, со всею во Христѣ братіею его Буйницкого монастыра на велебного въ Бозѣ отца Іоиля Труцевича, игумена монастыра Кутеенского, ижъ што славное памяти ихъ милость панъ Богданъ Вильгельмовичъ, подкоморый Мстиславскій, и пани Гелена Богдановна княжна Соломерецкая, старостянка Кричевская и Олучицкая, малжонка его милости пана подкоморого Мстиславского, обое сполне, згодне и нероздѣльне зъ побожного умыслу своего хрестіанского для вѣкуистое памяти и богомольства, не мнѣй для розмноженя хвалы Божое фундуючи монартыръ Буйницкій, на выховане игумена зъ законниками отъ имѣня своего Борколабовского, въ томъ же повѣтѣ Оршанскомъ лежачого, земли волокъ сто, а мяновите: за рѣкою Днѣпромъ село Костенку, здавна названое Сутоки, и село Слободку, названое Холмы, вѣчнымъ и неодзовнымъ правомъ лѣта Божого Нароженя 1633, мѣсяца Августа первого дня, водлугъ старого календару, монастыру Буйницкому надали, а оддаливши отъ тыхъ селъ самыхъ себе, потомковъ, близкихъ, кровныхъ и повинныхъ своихъ, въ гродѣ Оршанскомъ помененого року признали тоже. Теды велебный отецъ Іоиль Труцевичъ, игуменъ Кутеенскій, маючи старшинство надъ Буйницкимъ монастыремъ, здумавши соби, ижъ бы монастыръ Буйницкій зъ доходовъ Костенскихъ взглядомъ якъ бы большое интраты, што бы на потребу збывало, большому Кутеенскому монастыру повиненъ былъ удѣляти, перемѣнивши неслушне, надъ сумѣне хрестіанское, ихъ милостей пановъ, подкоморого Мстиславского и малжонки его милосги Гелены княжны Соломерецкое, монастыру Буйницкому наданый вѣкуистый фундушовый листъ, одъ монастыра Буйницкого половицу помененыхъ селъ Костенки и Холмовъ, лѣта отъ Нароженя Сына Божого тысеча шесть сотъ пятдесятъ второго, отнялъ и панномъ законнымъ монастыра Борколабовского, въ повѣтѣ Оршанскомъ лежачого, письмомъ своимъ, нибы то ся зъ доброе воли велебного отца Іоиля и всей братіи законной Буйницкого монастыра стало, отдалъ, и презъ свою моцъ и неуважность листъ звышъ помененый фундушовый Буйницкій къ соби взявши и сына въ Бозѣ зешлыхъ пановъ фундаторовъ Михаила Стеткевича, каштеланича Новогрод-

кого къ нарушенью вѣчного Буйницкого фундушу подвелъ и нарядилъ. А ижъ то ся отъ велебного отца Іоиля Труцевича и его милости пана каштеланича надъ сумѣне вѣры Хрестіянское учинило, гды надъ фундушъ половицу селъ Костенки и Холмовъ презъ моцъ свою, безъ вѣдомости и воли его въ Бозѣ велебного отца намѣстника и всей законной братіи Буйницкое, отъ монастыра Буйницкого одняли и панномъ законнымъ Борколабовскимъ надали, теды онъ отецъ намѣсникъ Буйницкого монастыра Самуилъ именемъ своимъ и всей законной того монастыра братіи, яко се вышей поменило, ставши персонально на врадѣ господарскомъ Мстиславскомъ передо мною понамѣсникомъ Мстиславскимъ жаловалъ, оповѣдалъ и просилъ, абы тые его слова до книгъ гродскихъ Мстиславскихъ приняли а зъ книгъ выписомъ выдали. Которые то его слова до книгъ гродскихъ Мстиславскихъ есть принято и записано, зъ которыхъ и сей выписъ подъ печатью врадовою гродскою Мстиславскою и съ подписомъ руки моей писарской въ Бозѣ велебному отцу Самуилу намѣстнику и всей законной братіи есть выданъ. Писанъ во Мстиславю. Samuel Wieliczko, pisar.

Хранится въ рукописномъ отдѣленіи Виленской Публичной Библіотеки.

52.

1656 г. Сентября 4. Посланіе Митрополита Сильвестра Коссова Могилевскому Братству съ изъявленіемъ благодарности.

Благочестивымъ и христолюбивымъ ихъ милостямъ паномъ братіѣ братства Крестоносного Могилевского церкви Богоявленій Господнихъ, возлюбленнимъ въ Духу Святомъ сыномъ, благословеніе архіерейское.

Благодарю Найвышшого, ижъ любо въ великихъ нуждахъ овцы пастира еднакъ знаютъ. А милостемъ вашимъ вельце дякую, же зъ ласки и любве синовское мене значнымъ не принопинаете даткомъ, за що Господа Бога яко молитствовалемъ, такъ и молитствовати виненъ зостаю, абы счаслившими обдаривши часами, любовь таковую милостямъ вашимъ вшелякими нагородилъ потѣхами. Въ справахъ церкви Божіей хотѣлъ бымъ милостямъ вашимъ ознаймити, але листовѣ повѣрити не можна; будетъ еднакъ милость ваша вѣдати: скоро тая коммисія скончится, бо теперь и царь его милость, военными затрудненый забавами, которы абы счасливе къ помноженю Православія скончилъ, Господа Бога просячи, на сей часъ пастирское вторицею милостямъ вашимъ препосылаю благословеніе. Писанъ при катедральной церквѣ святой Софіи, року 1656, Сентебря 4 дня.

Милостямъ вашимъ зычечы спасенія, пастырь и Богомолца Сильвестръ Косовъ, митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Росіи, екзарха Константинопольскій.

Изъ рукописи игумена Ореста.

53.

1657 г. Декабря 6. Грамота отъ Московскаго Патріарха Никона Могилевскому воеводѣ Бутурлину о воспрещеніи корчемства монахамъ Богоявленскаго монастыря.

Отъ великого государя светѣйшого Никона Патріарха Московского и всея великія и малыя и бѣлыя Росіи въ Могилеву воеводѣ Ивану Васильевичу Бутурлину. Били чоломъ намъ великому государю города Могилева войта Кузьма Марковъ, и бурмистры, и райцы, и лавники и все поспольство Богоявленского брацкого монастыря на старцовъ, а въ челобитной ихъ написано: тогоде брацкого монастыря старцы живутъ въ монастырѣ не по монастырскому чину, безчинствуютъ и продаютъ вино и намъ бы ихъ пожаловать, велѣть о томъ нашъ указъ учинить и дать нашу грамоту. И какъ къ тебѣ сія наша грамота придетъ, и тебе того Богоявленского брацкого монастыря старцамъ безчинствовать и по кобакамъ и по погребамъ вина держать пе велѣть. А будетъ которые старцы учнутъ безчинстовать и жить не по монастырскому чину и виномъ станутъ торговать и у себе по кабакамъ и по погребамъ держать и пить, о тѣхъ старцахъ безчинникахъ писать къ намъ великому государю. Въ Москвѣ, писанъ на нашемъ великого государя стану Вязмѣ, лѣта 7165 Декабра 6 дня, 1657 года отъ Р. Хр.

Оттуда же.

54.

1666 г. Февраля 14. Разрѣшительная грамота митрополита Іосифа Тукальскаго, жителямъ Могилева отъ наложеннаго на нихъ Патріархомъ Никономъ проклятія.

Божіею милостію православный архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Росіи, епископъ Бѣлорускій, архимандрита Лещенскій, многогрѣшный Іосифъ Нелюбовичъ Тукальскій.

Ознаймую тымъ листомъ моимъ, ижъ маючи донесенную собѣ отъ обывателей мѣста его королевской милости, пана нашого милостивого, Могилева Бѣлорускаго, припадаючого къ смиренію моему, о заклятіи ихъ отъ неналежного архіерея, вѣдомость, и просящихъ съ того неслушного, въ Москвѣ публикованого, проклятія разрѣшенія и пастырского благословенія, слышачи псаломскій къ собѣ гласъ: тыи прокленутъ, ты же благословиши, властію Пресветого и Животворящого Духа, недостоинству моему даного, отъ всѣхъ клятвъ архіереовъ неналежитыхъ, наипаче Московскихъ, въ епархію мою досить неслушне вды-

раючыхся, звышъ помененыхъ обывателей Могилевскихъ разрѣшаю, и яко належитый той провинцыи Бѣлорускои, зъ одною впродъ елекціею особъ духовныхъ и свѣцкихъ обраный, привильемъ наяснѣйшого Яна Казимера, короля его милости Польского, великого князя Литовского, Руского и прочихъ, пана моего милостивого, конфирмованый и отъ святѣйшого ѳрону Апостольского Константинопольского освященный и благословенный пастырь тыи проклятія Московскіи, ни за што важныи, по правиламъ Святыхъ Апостолъ и Богоносныхъ отецъ, ихъ же уставъ не точію проклинати, но и благословити всякому архіерею въ оного архіерея епархіи возбраняетъ, осудившы, благословенія Божего (да благословитъ вы Господь отъ Сіона и узрите благая Іерусалима во вся дни живота своего) сподобляю и свое тымъ обывателемъ Могилевскимъ даю. Писанъ въ монастыру Пречистой Дѣвы Богородицы Лещенскомъ, року 1666, мѣсеца Февруарія дня 14. Многогрѣшный Іосифъ.

Оттуда же.

55.

1664 г. Апрѣля 12. Королевская грамота Могилевскому Никольскому женскому монастырю на построеніе церкви во имя Св. Анны въ Холмахъ.

Янъ Казиміръ, Божіею милостію король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жмудскій, Мазовецкій, Инфляндскій, Смоленскій, Черниговскій, а Шведскій и Вандальскій наслѣдный король.

Объявляемъ сею нашею грамотою теперешнимъ и тѣмъ, которые будутъ жить въ послѣдующія времена, людямъ, что блаженной памяти король, его величество Владиславъ четвертый, господинъ братъ нашъ, въ тысяча шесть сотъ тридцать четвертомъ году мѣсяца Іюля осьмнадцатаго дня, по представленію ему господами совѣтниками и урядниками просьбы, своимъ согласіемъ, даннымъ въ Вильнѣ, позволилъ почтеннымъ мѣщанамъ Могилевскимъ Гривлянскимъ, на собственныхъ ихъ грунтахъ, а равно и купленныхъ у разныхъ лицъ, построить церковь Святаго Николая, а при ней и женскій монастырь для большаго распространенія славы Божіей и для обученія дѣвицъ дворянскаго и городскаго сословія, и снова подтвердилъ это согласіе своею привиллегіею, данною въ Варшавѣ въ тысяча шесть сотъ тридцать седьмомъ году мѣсяца Сентября пятнадцатаго дня. Но тѣ инокини, пребывающія въ томъ монастырѣ при церкви Святаго Николая, не имѣя приличнаго помѣщенія, сообразно своему состоянію, просили насъ чрезъ нѣкоторыхъ господъ совѣтниковъ и урядниковъ нашихъ, въ то время при насъ находившихся, чтобы мы, по нашей королевской милости, позволили имъ на ихъ грунтѣ, на-

зываемомъ Холмы, лежащемъ за рѣкою Днѣпромъ и купленномъ у Елисея Лазаревича, обывателя Могилевскаго, построить церковь во имя Святой Анны, матери Пресвятой Дѣвы Маріи. Тогда и мы, въ благополучное наше царствованіе, по ревности христіанской, для большаго умноженія славы Божіей, милостиво внимая поданной намъ просьбѣ, какъ упомянутую привилегію, данную той Гривлянской церкви Святаго Николая и основанному при ней монастырю блаженной памяти пресвѣтлѣйшимъ королемъ его милостью Владиславомъ IV, господиномъ братомъ нашимъ, во всѣхъ параграфахъ, пунктахъ и выводахъ подтверждаемъ; такъ равно освобождаемъ на вѣчныя времена отъ всякихъ городскихъ податей и казенныхъ повинностей какъ церковь во имя Святой Анны за Днѣпромъ въ Холмахъ, такъ и тотъ грунтъ, называемый Холмы, позволяемъ монахинямъ строить на немъ церковь и даемъ полное право пользоваться на содержаніе своего монастыря всякими доходами отъ той церкви и отъ того грунта, дабы онѣ молили Господа Бога о благополучномъ царствованіи нашемъ и нашихъ преемниковъ. Этихъ правъ никто, а особливо замковый Могилевскій судъ не смѣетъ нарушать и сокращать. И для этого дали мы сію нашу привилегію, къ которой, для большей силы, подписавшись нашею рукою, повелѣли приложить печать Великаго Княжества. Дана въ Могилевѣ, 12 дня мѣсяца Апрѣля, 1664 года, царствованія нашего въ королевствахъ Польскомъ и Шведскомъ въ 14-й годъ.

Изъ Могилевскихъ Губернскихъ Вѣдомостей за 1851 г. стр. 369 и 370, № 21, гдѣ напечатана эта грамота въ переводѣ, безъ подлинника, съ замѣчаніемъ, что копія ея хранится въ Могилевской Никольской Церкви.

56.

1679 г. Октября 10. Приглашеніе отъ короля Яна III игумену Кутеинскаго монастыря Гедеону Климовичу прибыть въ Генварѣ слѣдующаго года въ Люблинъ на совѣщаніе по дѣламъ Православной Церкви.

Jan trzeci, z Bożey łaski krol Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmuydzki, Inflantski, Kiiowski, Wołynski, Podolski, Podlaski, Smolenski, Siewierski y Czernihowski. Nabożny wiernie nam miły. Stosiując się do konstitutiey ostatniego seymu Warszawskiego a chcąc wszystkie differentie ritus Graeci skutecznie ku pomnożeniu wiary swiętey uspokoić y szczęsliwym, day Boże, zaterminować koncem, wydalismy uniwersały nasze do całego duchowienstwa ritus eiusdem, aby się wszyśćy, quocunque nomine starszi y przełożeni nazwać mogą, ze wszystkich panstw naszych na dzień dwudziesty czwarty miesiąca Stycznia, a podług starego kalendarza na dzień czternasty tegoż miesiąca, w roku, da Bog, przyszłym 1680 do Lublina zgromadziwszy y tam wezwawszy Ducha Swiętego, Daw-

cę wszelkich darow, przy obecności comissarzow, od nas naznaczonych, między sobą zupełne postanowienie y ziednoczenie namowili. Lubo tedy nie wątpiemy, że z pomienionych uniwersałow wierność twoia będziesz należycie informowany, ale nadto y tym listem naszym zagrzewamy, abyś wierność twoia, naznaczonego mieyscu y terminu nie uchyliaiąc, do powszechnego colloquium y zgromadzenia stawił się y tam do generalney zgody stosował się, inaczey nie czyniąc dla łaski naszey. Dobrego za tym pobożnosci twoiey od Pana Boga życzemy zdrowia. Dan w Iaworowie, dnia 10 miesiąca Octobra, roku 1679, panowania naszego 6. Jan Krol.

На наружной сторонѣ листа оттиснута королевская печать.

Адресъ: Nabożniemu oycu Klimowiczowi, ihumaenowi monastyra Kutenskiego, wiernie nam miłemu.

Хранится въ рукописномъ отдѣленіи Виленской Публичной Библіотеки.

57.

1683 г. Мая 10. Банниція на Гедеона Климовича игумена и иноковъ Буйницкаго монастыря за неуплату шележной подати и нападеніе на сборщиковъ.

Янъ третій, зъ Божей ласки король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомойтскій, Мазовецкій, Инфлянтскій, Подольскій, Подляскій и Черниговскій.

Всѣмъ вобецъ и кождому зособна, всякого достоинства, враду и стану людемъ духовнымъ и свѣцкимъ, обывателемъ панствъ нашихъ ознаймуемъ. Маемъ того вѣдомость зъ декрету комисарского, отосланого до насъ господара одъ тогожъ суду комисарского, ижъ передъ тымъ судомъ, въ року тисеча шесть сотъ осьмдесятомъ мѣсяца Іюля осьмого дня, у Городнѣ актыковала се справа урожоного Леонарда Потѣя, судьи земского Берестейского, старосты Рогачевского, администратора податку шележного повѣту Оршанского, въ року прошломъ тисеча шестьсотъ семдесятъ семомъ ухваленого, и невѣрныхъ жыдовъ Якуба Ярмошкевила и Ошера, сукколекторовъ урожоного судьи земского Берестейского, зъ отцами: Кгедеономъ Климовичомъ, игуменомъ Кутеенскимъ, Евстахіемъ Хоментовскимъ и зо всими инъ енере етъ спеціе чернцами риту Кгрецкого монастира Буйницкого. Которые чернцы монастира Буйницкого въ добрахъ своихъ, по розну зостаючихъ монастырскихъ, и въ самомъ монастыру пендзонецъ горѣлку, подъ часъ кермашовъ и зъязду великого людей зъ Могилева и на ярмаркахъ, въ невѣдомости урожоного администратора помененого шележного повѣту Оршанского и сукколекторовъ, а особливе въ селѣ своимъ Костянцѣ называномъ завсюду горѣлку шынкуючы, скарбови Речы Посполитой уймуючы, на свой

ножитокъ обрачають и помененымъ жидемъ екзакторомъ за податокъ скарбовый шележного, за упоминанемъ оныхъ непооднокротнымъ, досыть не учынили и не заплатили. А што большое, што бы скарбови Речы Посполитой належности шележного не упоминалисе, на вышъ мененыхъ сукколекторовъ урожоного судьи земского Берестейского и енераловъ при нихъ будучихъ здеспектовавши, зъ великою громадою людей, гѣпѣй собѣ знаемыхъ и прозвисками вѣдомыхъ, зъ рознимъ горужомъ подъ часъ упоминаня о тотъ скарбовый долгъ о податокъ на тыхъ сукколекторовъ и на енераловъ нападши, немилосердне збили, зранили и зкалечыли; черезъ которое збите и зкалечене скарбъ шкодуеть на чотыры тысячи золотыхъ Польскихъ, за што въ плачене трояхихъ совитости и въ вины правные попадли. Въ которой справѣ тотъ судъ комисарскій, за нестанемъ позваныхъ до права въ року завитомъ, на упадъ въ самой речы выдать допустивши, невыданого черезъ нихъ за податокъ шележного, скарбови належачого зъ монастеру, шинковъ и зъ маетности оныхъ, суммы чотырехъ тисечей кумъ пеністрыплицисъ пенсюмисъ, меновите инъ сумма золотыхъ шестнадцать тисечей, на тыхъ позваныхъ чернцахъ и на всякихъ добрахъ оныхъ, лежачихъ, рухомыхъ, суммахъ пенезныхъ, гдѣ колвекъ будучихъ, а въ недостатку добръ, на власныхъ особахъ тыхъ позваныхъ особъ, меновите на вси Костянцу и на инъшихъ маетностяхъ, всказалъ, а самыхъ зась позваныхъ за деспектъ сукколекторовъ, зранене, збите жолнера, онымъ одъ скарбу приданого, акъ вюляте етъ куритате фисци, подлугъ права посполитого, на выволапе всказалъ. А яко на одержане того выволаня до насъ господара отослалъ, такъ до отправы всказаной суммы ординаря юрисъ процессу урожоному жалуючому актору приходить порадкомъ правнымъ волность зоставилъ, яко то ширѣй въ самымъ декретѣ комисарскомъ описано есть, мы тое гды король на инстанцію урожоного Леонарда Потѣя, судьи земского Берестейского, старосты Рогачевского, администратора податку шележного, выконываючи дальшій поступокъ срогости права посполитого надъ преречоными Кгедеонемъ Климовичемъ, игуменомъ Кутеенскимъ, Евстахимъ Хоментовскимъ и всихъ чернцовъ Буйницкихъ, также на инстанцію вышъ мененыхъ невѣрныхъ жидовъ, сукколекторовъ урожоного судьи земского Берестейского, велѣли есмо тыхъ чернцовъ вышъ речоныхъ зо всихъ земль и панствъ нашихъ выволать, якожъ и симъ листомъ нашимъ баницыйнымъ оныхъ выволанцами и банитами чинимъ, одъ сполку и обцованья зъ людьми почтивыми выймуемъ и вылучаемъ. А затымъ приказуемъ, абы кожды, о томъ вѣдаючы, зъ ними, яко одъ насъ выволаными и банитами, ни якого сполку и обцованья мѣти, рады и помочы додавати, ани оныхъ въ домахъ своихъ переховывати, не важилъ се подъ винами въ правѣ посполитомъ описаными. А ижъ то всимъ ку вѣдомости пришло, врадомъ земскимъ кгродскимъ и иннымъ всякимъ судовымъ приказуемъ, абы сесь листъ пашъ

баницыйный вездѣ за поданемъ оного до актъ пріймованъ, активованъ, публикованъ и обволанъ былъ конечно. Писанъ въ канцеляріи нашой дня десятого мѣсяца Мая, року тисеча шесть сотъ осьмдесятъ третяго, панованя нашого осмого году.

Внизу тисненая печать. Хранится тамъ же.

58.

1686 г. Охранная королевская грамота игумену Гедеону Климовичу и инокамъ Буйницкаго монастыря на время веденія ими судебнаго процесса по дѣлу, вѣроятно, о нападеніи на сборщиковъ жележной подати.

Янъ третій, зъ Божое ласки король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомойтскій, Мазовецкій, Инфлянтскій, Подольскій, Подляскій, Кіевскій, Волынскій и Черниговскій.

Всимъ вобецъ и кождому зособна всякого достоинства, враду и стану людемъ духовнымъ и свѣцкимъ, обывателемъ панствъ нашихъ ознаймуемъ. Маемъ того вѣдомость, ижъ што за декретомъ суду нашого ассесорского въ року тисеча шестсотъ . . . . . . *) мѣсеца . . . . . меновите въ немъ выражоныхъ въ Варшавѣ инъ контумаціамъ одержанимъ . . . . . . вынеслъ баницію зъ канцеляріи нашое великого князства Литовского на въ Богу велебного отца Гедеона Климовича, игумена монастырей Кутеинского и Буйницкого, и на законниковъ тогожъ монастыра Буйницкого о речь, въ томъ декретѣ ассесорскомъ достаточне описаную. Нижли преречоный велебный отецъ Климовичъ и вся братія и ойцове Буйницкіе, удавшись до насъ короля, просили о милосердье, давши въ канцеляріи нашой великого князства Литовского таковую справу, ижъ яко тотъ декретъ ассесорскій въ нестаню одержаный, такъ и тая баниція въ невѣдомости онихъ въ канцеляріи нашой выдана есть. А хотечи о то зъ стороною противною праwне росправовати, просили насъ короля, абыхмо онымъ сесь листъ нашъ сублеваційный зъ канцеляріи нашой выдать росказали и онимъ здорове и добра ихъ отъ всякихъ трудностей и насильствъ укглейтовали и убезпечили. Мы теды король, видечи быть прозбу велебного отца Гедеона Климовича, игумена, и всихъ братій и отцевъ монастира Буйницкого слушную и съ правомъ посполитымъ згодную, велѣли есмо онимъ сесь листъ нашъ сублеваційный зъ канцеляріи нашой Великого Князства выдать, которымъ тое выволане и иншые, если быхъ яковые въ той же справѣ за якимъ колвекъ декретомъ черезъ . . . . на помененихъ о обвиненье быть показалъ, на сесь часъ поднесши и скасовавщи, часу онимъ ку росправѣ правной до недѣль дванадцати, одъ активованя и публикованя сего листу кглейту нашого нероздѣльне по собе иду-

(*) Пропускъ въ подлинникѣ; тоже и далѣе.

чихъ, першій разъ уэичаемъ, подъ которымъ часомъ здорове и добра ихъ одъ всякихъ трудностей и насильствъ и перенакгабаня кглейтуемъ и убезпечаемъ, до сполку и обцованя зъ людми почтивыми пріймуемъ и прилучаемъ, справы свое онимъ у кождого суду и права мѣти и зъ кождимъ, такъ експ акторату, яко тежъ и експ ректу, правне се росправовать позволяемъ. А за тимъ приказуемъ, абы кождый, о томъ вѣдаючи, звищъ писанимъ всимъ предреченимъ особомъ, яко вжо одъ насъ укглейтованимъ, ни яковихъ трудностей и примовокъ нигдѣ жаднимъ способомъ чинить не важилъ се подъ винами, въ правѣ посполитомъ и конституціяхъ сеймовыхъ о зламаню листовъ кгвейтовъ нашихъ описаными. А ижъ бы то всимъ ку вѣдомости пришло, врадомъ нашимъ земскимъ кгродскимъ и иншимъ всякимъ судовымъ приказуемъ, абы сесь листь нашъ сублевацiйный вездѣ за поданемъ его до книгъ пріймованъ, актикованъ, публикованъ и обволанъ былъ конечно. Писанъ въ канцеляріи нашой великого князства Литовского, року Панского тисеча шестьсотъ осмьдесятъ шостого, мѣсяца . . . . панованя нашого дванадцатого году. Марціанъ Окгинскій, канцлеръ великій великого князства Литовского.

Внизу оттиснута на бумагѣ большая королевская печать. Хранится тамъ же.

59.

1691 г. Марта 15. Окружное посланіе Митрополита Варлаама Ясенскаго сынамъ Западно-Русской Церкви о поставленіи Серапіона Полховскаго Бѣлорусскимъ Епископомъ.

Варлаамъ Ясинскій, милостію Божіею Православный Архіепископъ Митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Росіи.

Яснеосвѣцонымъ, ясневельможнымъ, вельможнымъ ихъ милостемъ паномъ королевства Польского и великого князства Литовского сенаторомъ и иншихъ прееминенцій властемъ низкій мой поклонъ и недостойные архіерейскіе молитвы. Превелебнымъ ихъ милостемъ отцемъ игуменомъ, велебнымъ намѣстникомъ и всему благоговѣйному чину иноческому, пречестнымъ протопопомъ, честнымъ пресвитеромъ и всему причту церковному, христоименитымъ братствомъ ставропигіальнымъ, въ великомъ князствѣ Литовскомъ пребываючимъ, а зъ давныхъ часовъ, за волею и уподобанемъ самыхъ наяснѣйшихъ королей Польскихъ, а за благословеньемъ и врученьемъ святѣйшихъ четверопрестольныхъ Патріарховъ, особливе святѣйшихъ патріарховъ Константинопольскихъ, власти митрополитовъ Кіевскихъ всегда повинующимся, возлюбленымъ о Христѣ Іисусѣ сыномъ, послушнымъ гласа Евангельского овцамъ, отъ Архипастыря Христа Бога миръ, ученикомъ

подавающого, буди миръ со благословеніемъ при недостойныхъ смиренія моего молитвахъ.

Благоволеніемъ Божіимъ восиріемши престолъ митрополитскій Кіевскій, желалъ быхъ усердно притомнымъ посѣщеніемъ обѣтели святыя монашескіи, братства ставропигіальныи и всякіе мѣсцы святыя, тыи которые отъ давныхъ временъ подъ послушенствомъ митрополитовъ Кіевскихъ въ великомъ князствѣ Литовскомъ зостаютъ, утѣшити, благословеніе подати, о благосостояніи Церквей Божественныхъ, купно съ единовѣрными своими Восточныя Церкве Матере сынами возвеселитися, а требующихъ исправленія на путь званію должный наставити; поневажъ въ постановенью вѣчного межи монархами покою такъ утверждено, абы всѣ православныя Восточныя Церкве сынове, якъ въ коронѣ Польской, такъ и въ великомъ князствѣ Литовскомъ обрѣтающіеся, належали до православного митрополита Кіевского, на престолѣ своемъ резидуючого. Лечъ разстояніе мѣсца и часу трудность не тылько мнѣ самому возбраняеть желаніе мое исполнити, але и отъ боку своего визитатора зослати отражаетъ. Зъ должности еднакъ, званію пастырскому належитой, промышляючи о утверженіи благочинія церковного на помененыхъ мѣстцахъ, намѣстництво митрополитанское не тылько въ князствѣ Слуцкомъ, але и во всемъ великомъ князствѣ Литовскомъ, надъ благочестивыми монастырами, братствами и всѣми церквами мірскими, образомъ преосвященныхъ митрополитовъ Кіевскихъ, антецессоровъ моихъ, вручаю высоце въ Богу превелебному его милости отцу Серафіону Полховскому, номинату епископства Бѣлоруского, архимандриту Слуцкому, мужу на таковое строеніе благоугодному, даючи ему власть зъ превелебными отцами игуменами, и зъ ихъ милостями паны братствы ставропигіальными, меновите Виленскимъ, Пинскимъ, Могилевскимъ и Слуцкимъ, и прочіими, любовне соглашитися, о цѣлости Православія Святого совѣтовати, требующихъ исправленія на путь спасенный наставляти, непокорныхъ и стропотныхъ духомъ кротости наказывати, и обвиненныхъ по правиламъ святымъ церковнымъ карати. Желаемъ теды, абы благочестію Восточному послушные сынове духовного и мірского чину, любъ на властехъ, любъ подъ властьми будучіе, и въ христолюбномъ братства Крестоносного союзѣ соединенные, сему высоце въ Богу превелебному отцу намѣстникови нашему митрополитанскому, яко намъ самымъ притомнымъ, достойную честь воздаючи, любовне повиновалися; а его милость отецъ архимандрита Слуцкій, яко намѣстникъ нашъ митрополитанскій, абы о всемъ строеніи тамошнемъ намъ доносилъ, и зъ нами согласовалъ, совершеннѣйшого ради приключающихся между чиномъ духовнымъ и мірскимъ исправленія. Параклитъ же Пресвятый, вразумляющій и укрѣпляющій пастырей овецъ словесныхъ, да подастъ и сему строителю намѣстниковства митрополіи Кіевской, угодную на властехъ церковныхъ пребывающимъ премудрость и любовь; такожде и вашимъ превелебностямъ и велебностямъ и благородію мірского чина да подастъ Сынъ Божій, иже послуш-

ливъ бывъ Отцу Своему даже до смерти, духа смиренія и всѣмъ купно, при душеполезномъ и благополучномъ долгоденствіи, къ исполненію Евангельскихъ заповѣдей крѣпость, въ совѣсти безпрестанную радость и по долгоденствіи царствія небеснаго наслѣдіе. Того всего яко всѣхъ благъ свыше бываемыхъ спріяючій, аще и недостойный, пастырь и богомолецъ усердно желаю. Извѣстнѣйшого же ради достовѣрства даю сіе писаніе зъ подписомъ руки при печати, зъ монастыря Свято-Софійского катедрального митрополіи Кіевской, въ лѣто отъ созданія міра 7199, отъ Рождества же Христова 1691, мѣсеца Марта 15 дня. Тойже вышеименованный Варлаамъ Митрополитъ Кіевскій рукою власною.

Изъ рукописи игумена Ореста.

60.

1692 г. Декабря 17. Посланіе Митрополита Варлаама Ясенскаго Могилевскому братству съ увѣдомленіемъ о назначеніи двухъ іеромонаховъ для изслѣдованія безпорядковъ, происшедшихъ въ Могилевскомъ братствѣ.

Szlachetni mości panowie, bracia bractwa Krestonosnego starszego Mohylowskiego, mnie wielce miłosciwi panowie y bracia, a w Duchu Świętym posłuszni cerkwie Wschodniey synowie prawosławni.

Poważaiąc ia sobie wdzięczność synowską waszmosciow panow powolność y instancyą za wielebnym oycem Makarym, w interessach onego z szlachetnym bractwem młodszym Krestonosnym Mohylewskim, mile to acceptuie. Uważaiąc iednak zawziętość między kilku {osobą, turbuiącą całe bractwo tamieysze Krestonosne, prawosławiem swiętym po wszystkie czasy bez żadnego zgorszaiącego poróżnienia, duszozbawiennie, z aedificatią ludzką słynące, nie zdało mi się tey sprawy tu decidować, a z umysłu od boku mego tam do waszmościow panow na discernentią causarum zsyłam dwu moich delegatow wielebnych oycow kaznodzieiow: hieromonacha Josepha Palemiaka y hieromonacha Tobiasza Piotraszka, których abyście waszmości panowie łaskawie przyiąć raczyli y sessią

Благородные господа братчики старшаго Могилевскаго Крестоносначо Братства, мои милостивые господа и братья, а въ Духѣ Святомъ православные сыны, послушные Восточной Церкви!

Видя вашу сыновнюю благодарность, ваше снисхожденіе и ваше предстательство за преподобнаго отца Макарія въ дѣлахъ его съ благороднымъ Могилевскимъ младшимъ Крестоноснымъ Братствомъ, я не могу не выразить вамъ своего удовольствія. Усматривая однакожъ въ нѣкоторыхъ личностяхъ строптивость, возмущающую все тамошнее Крестоносное Братство, испоконъ вѣковъ славное своимъ православіемъ, не подававшее соблазна никакимъ раздоромъ, братство душеспасительное и вразумляющее другихъ людей, я не могъ рѣшить этого дѣла здѣсь, а потому посылаю отъ себя къ вамъ, для разъясненія этого дѣла, двухъ своихъ уполномоченныхъ

zoboporną zebrawszy, trutinować, im ten sprawę inquirować y pomiarkować, day Boże szczęśliwie, dopuścili, a po uspokoieniu powrot im do nas obmyślić zezwolili. O to wielce upraszam, życząc na pomoc do zgody swiętey błogosławienstwa od Naywyszego Pasterza przy niegodnych modłach moich archyereyskich y usługach. Waszmościow panow y braci, a w Duchu Świętym posłusznych cerkwie Wschodniey synow prawosławnych, cale życżliwy bogomolca y sługa powolny Barłaam Jasinski, prawosławny archyepiscop metropolita Kiiowski, Halicki y wszystkiey Rusi. Z kathedry naszey metropolitanskiey y Ṡtey stolicy Sofiyskiey Kiiowskiey, anno 1692, Decembris 17 die.

Оттуда же.

преподобныхъ отцевъ проповѣдниковъ: іеромонаха Іосифа Палемяка и іеромонаха Товію Петрашка, которыхъ вы соблаговолите милостиво принять, разберите дѣло сообща; дай Богъ счастливо вамъ его и кончить. Когда же дѣло будетъ рѣшено, соблаговолите найти средства къ возврату нашихъ уполномоченныхъ. Прошу васъ объ этомъ настоятельно, съ пожеланіемъ вамъ взаимнаго согласія, и съ благословеніемъ отъ Всевышняго Пастыря при посредствѣ недостойныхъ моихъ архіерейскихъ молитвъ. Благожелательный богомолецъ вашихъ милостей господъ и братчиковъ, а въ Духѣ Святомъ православныхъ сыновъ, послушныхъ Восточной Церкви, и покорный слуга Православный Архіепископъ Кіевскій, Галицкій и всея Руси Митрополитъ. Варлаамъ Ясенскій.

61.

1695 г. Октября 4. Выпись жалованной королевской грамоты Буйницкому монастырю на мельницу на рѣкѣ Лохвѣ и другія угодья.

Лѣта отъ Нароженья Сына Божого тисеча шесть сотъ девятьдесятъ пятого, мѣсяца Октобря четвертого дня. На врадѣ господарскомъ кгродкомъ Оршанскомъ передо мною Казимеромъ Ейсимонтомъ, подчашимъ и подстаростимъ Оршанскимъ, отъ вельможного его милости пана Мартина Кришпина Кершейстейна, подчащого великого князства Литовского, старосты Оршанского, установленымъ, ставши очевисто въ Богу велебный отецъ Юзефъ Драиникъ, игуменъ монастиру Буйницкого закону Светого Базилего, сесь привилей его королевское милости на речь, въ нимъ нижей выражоную, ку активованю до книгъ кгродскихъ Оршанскихъ подалъ въ тые слова писанъ: Jan trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmoydzki, Mazowiecki, Inflanski, Siewierski, Podolski, Podlaski, Wołynski, Kiiowski y Czernihowski. Oznaymuiemy tym listem przywileiem naszym wsiem wobec y kożdomu zosobna, komu by o tym wiedzieć należało. Maiąc my wniesioną prośbę przez niektórych panow rad y urzędnikow naszych

dwornych za wielebnemi w Bogu oycami monasteru Buynickiego zakonu Greckiego religii Swiętego Bazylego Wielkiego, szto swiętey pamięci antecessor nasz Jan Kazimierz, król Polski y wielki xiąże Litewski, za życzliwość ku sobie y rzeczy pospolitey osobliwie tego monastera oycow, czasu hostilitatis Moskiewskiey incursiey, w namowieniu w niektórych fortecach na Białey Rusi ludzi, na stronę Moskiewską udałych, bez krwie rozlania ad obsequia pana własnego przyszłych, ciągnąc za puszcze granic Moskiewskich, w mieście naszym Mohilewie czasu residencyi swóiey w roku tysiąc sześć set dziewiędziesiąt czwartym miesiąca Kwietnia dnia dwunastego, ex clemencia sua regia rozkazawszy weyrzeć w prawo onym służące na młyn na rzece Lochwie z karczmą y włoką pustą z sianożęciami w morgach do niey należącemi przy siele Hirach Wysokich, hay w ekonomii Mohylewskiey w woytowstwie Istrubskim będący, gdy się pokazało być słusznie od osoby w nim wyrażoney prawnie nabyte. Z którego czynszu gdy pieniędzy do zamku naszego Mohylewskiego po kop czterdziestu Litewskich, to iest po złotych stu currentis monetae, annuatim wnosić powinny. Y onym tę prawo stwiedziwszy dał był osobliwym listem przywileiem swoym od płacenia czynszu roznego wysz rzeczonego z tego młyna z przynaleznościami na lat dwadzieścia ośm uwolnienie. Y my po szczęśliwey koronatiey naszey w Krakowie tenże przywiley w roku tysiąc sześć set siedmdziesiątym siódmym miesiąca Lutego dnia piętnastego powagą naszą approbowaliśmy. Gdy tedy ten czas lat dwudziestu ośmiu expllirował, a to deduxerunt, iż onym zeszły z tego świata urozony Roman Tworowski, sędzia ziemski Orszański, per vim ten młyn z przynależnościami zaiachawszy, tenutam przez lat kilkanaście impedevit, y lubo commissarze tenże młyn z karczmą y włoką gruntu pustego z sianeżęciami pod datą w Mohylewie roku tysiąc sześć set siedmdziesiąt piątego, miesiąca Nowembra dnia piętnastego, dekretem swoym tymże oycom Bazylianom Buynickim przysądzili, — y my z łaski naszey, iako iest wyszey wyrażono, list przywilei świętey pamięci antecessora naszego na to samo, iako y ten dekret commissarski potwierdzili. Urodzony zaś, iako potentior, któremu w Bodzie zakonnicy sprzeciwić się y swoiey należytości odebrać nie mogli, przywrócić onym tego młynu z przynależnościami nie chciał, że aż po iego śmierci w posessią należną roku przeszłego tysiąc sześć set dziewiędziesiąt czwartego przyszli, abyśmy, ex clemencya nostra zachowuiąc tych oycow Buynickich przy mianowanym młynie i z przynależnościami, iako należących possesorow nienarusznie z miłościwey łaski naszey panskiey na lat pięć nie rozdzielnie po sobie ydące od płacenia czynszu do skarbu naszego uwolnili. My król do tey prośby, iako słuszney, ex clementia nostra regia nad ubogiemi zakonnikami, aby za zdrowie y szczęśliwe panowanie nasze Maiestat Boski błagali, nam i rzeczy pospolitey w życzliwości swey, iako antecessorowi naszemu, byli nieodmiennemi, łaskawie się skłoniwszy do wyścia lat pięciu, nierozdzielnie po sobie ydących, od płacenia czynczu z młyna mianowanego z przynależnościami do niego nalezącemi wielebnych zakonnikow do skarbu naszego uwalniamy, y prawo onych widząc być słuszne ze wszystkim powagą naszą zmocniamy y stwierdzamy, chcąc mieć y rozkazuiąc, aby tak urodżony ekonom nasz teraźnieyszy i po nim będący do wyścia pięciu lat bez wyciągania należytego z tego młyna z przynależnościami

do niego czynszu spokoynie zachowali, iako y nikt inny wstępować, przeszkody teraźnieyszemu wielebnemu oycu Jozefowi Drannikowi, ihumenowi Buynickiemu, i po nim będącym ihumenom, w possesiy onym należytey czynić nie ważił się. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć W. Xtwa Lttgo przycisnąć kazaliśmy. Dan w Warszawie roku Panskiego tysiąc sześć set dziewiędziesiąt piątego, dnia dziesiątego Kwietnia, panowania naszego dwudziestego pierwszego roku. У того привилею при печати великого князства Литовского подписъ руки наяснѣйшого его королевское милости, пана нашого милостивого, тыми словы: Jan Król. А но другой сторонѣ печати приписокъ: confirmacya prawa na młyn Hueliski na rzece Lochwie oycóm Bazylianóm Buynickim Mohylewskim. Руки его милости пана писара скарбового таковый: Jan Wazynski, pisarz króla j. mći skarbowy. Который же тотъ привилей его королевское милости, пана нашого милостивого, за поданемъ оного до актъ черезъ особу верхумененую есть до книгъ кгродскихъ Оршанскихъ уписанъ, съ которыхъ и сесь выписъ подъ печатью врядовою и съ подписомъ руки писарское въ Бозѣ велебному отцу игумену монастыра Буйницкого есть выданъ. Писанъ у Орши. Александеръ Лядинскій писаръ.

Хранится въ рукописномъ отдѣленіи Виленской Публичной Библіотеки.

62.

1697 г. Декабря 4. Подтвердительная королевская грамота Юрію Шпиловскому, земскому Мстиславскому судьѣ, о нечиненіи притѣсненій Буйницкому Православному монастырю во владѣніи пожалованными ему угодьями.

August wtory, z Bożey łasky Krol Polski etc. etc.

Urodzonemu Jerzemu Szpilewskiemu, sędziemu ziemskiemu Mscisławskiemu, wierne nam miłemu łaskę naszą krolewską. Urodzony, wiernie nam miły! Suplikował do nas wielebny Jozephat Dranik ihumen monastyra Buynickiego Mohylowskiego religey Greckiey swoim y całego monastyra tamecznego imieniem, iż wierność twoia nic niedbaiąc ani uważaiąc na listy upominalne swiętey pamięcy naiasnieyszego krola J. M. Jana trzeciego do antecesora wiernosci twoiey urodzonego niegdy Tworowskiego, sądziego ziemskiego Orszanskiego,

Августъ II Божіею милостію король Польскій, и проч. и проч.

Благородному Георгію Шпилевскому, судьѣ земскому Мстиславскому, вѣрно преданному намъ, королевская наша милость. Благородный, вѣрно преданный намъ, преподобный Іосифъ Дранникъ, игуменъ Православнаго Могилевскаго Буйницкаго монастыря, приносилъ жалобу самъ отъ себя и отъ всего этого монастыря на то, что твоя милость не исполняешь и не обращаешь вниманія на подтвердительныя грамоты короля Іоанна III-го, данныя предмѣстнику твоему

wydane, ktoremu intimatum było, aby na prawa przywileia przerzeczonemu monastyrowi a praedecessoribus nostris na młyn Huslicki z karczmą na rzece Łochwie w ekonomiey Mohiliewskiey w woytowstwie Istrubickim, iako też i na grunta, do niego należącę, nadane nie następował y ich spokoyney possessiey per fortia niewyciskał, — eadem antecessora swego zawziętosci adire niedopuszczaiąc in praejuditium praw y przywileyow, które my y teraz re oculis subjecta widząc prawo słuszne y dowodne, powagą naszą krolewską approbowalismy. W czym gdy ich widziemy y uznaiemy wielką krzywdę y oppresią od wiernosci twoiey y w prawie im służącym ubliżenie, przeto tem naszym listem wiernosć twoję upominamy, abys na prawo na młyn Huslicki na rzece Lochwie służące ulla tenus nastempować nie chciał y owszem inhaerendo anterioribus et posterioribus privilegiorum confirmationibus, miłościwie nadanym y approbowanym, ku nim jak naylepiey y nayspokoyniey zachował się, y zachować się kazał, uchodząc na się win prawnych. in volumine legum contra violatores praw expressas. Ktore nie zeszło by się nam jnaczey, ieno pro pietatis zelo na wierność twoią kazać repetere. Wszakże jeślibyś wierność twoia miał iakie do tego monastyra Buynickiego praetensie, aby ich jure mediante in foro fori, a nie violenter, dochodził. Na co dla lepszey wiary ręką naszą podpisawszy pieczęć W. X. Litewskiego przicisnąć roskazaliśmy. Dan w Krakowie, dnia czwartego miesiąca Grudnia roku Pańskiego tysiąc sześć set dzieziętdziesiąt siodmego, panowania naszego pierwszego roku. Augustus rex. Jan Gomoliński, archiep. Płocki Offill, Gd. y Pomorski. m. p.

Печатанъ по выписи изъ книгъ Могилевскаго земскаго суда, выданной игумену Буйницкаго монастыря Дра-

урожденному Тваровскому, нѣкогда бывшему Оршанскимъ земскимъ судьею, которому приказано было ненарушать правъ и привилегій, дарованныхъ предшественниками нашими, упомянутому монастырю на мѣльницу Гуслицкую съ корчмою на рѣкѣ Лохвѣ, находящуюся въ экономіи Могилевской, въ войтовствѣ Иструбицкомъ, равно какъ и на земли къ нему принадлежащія, и не вытѣснялъ (иноковъ Буйницкаго монастыря) изъ спокойнаго владѣнія этими угодьями, недопуская подобно своему предшественнику своевольнаго и упорнаго нарушенія правъ и привиллегій, которыя мы и теперь подтвердили нашею королевскою властію, признавая ихъ вѣрными и законными. Вслѣдствіе этого мы, видя и признавая, что твоя милость причиняешь инокамъ Буйницкаго монастыря великія обиды и притѣсненія, вопреки дарованнымъ имъ правамъ, сею нашею грамотою подтверждаемъ твоей милости не только не нарушать правъ (иноковъ) на Гуслицкую мельницу на р. Лохвѣ, но и поступать съ ними самымъ лучшимъ и кроткимъ образомъ, въ уваженіе къ всемилостивѣйше дарованнымъ имъ и подтвержденнымъ, какъ прежнимъ, такъ и послѣдующимъ привилегіямъ, и подъ опасеніемъ подвергнуться наказанію, опредѣленному въ Volumine Legum за нарушеніе законовъ. Намъ не остается ничего болѣе, какъ только, по благочестивой ревности, приказать напомнить объ этомъ твоей милости. А если бы ты, твоя милость, имѣлъ какія нибудь притязанія относительно этого Буйницкаго монастыря, то нужно по-

нику въ 1698 году. Внизу оттиснута на бумагѣ печать. Хранится тамъ же.

ступать въ этомъ случаѣ законнымъ судебнымъ порядкомъ, а не насильственно. Въ удостовѣреніе чего подписавши собственною нашею рукою эту грамоту, мы приказали приложить къ ней печать великаго княжества Литовскаго. Дано въ Краковѣ Декабря 4 дня 1697, въ первое лѣто нашего царствованія.

68.

1701 г. Декабря 10. Подтвердительная королевская грамота Могилевскому братству на основаніе печатни въ Могилевѣ.

August wtory, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmuydzki, Mazowiecki, Inflantski, Kijowski, Wołynski, Podolski, Podlaski, Smolenski, Siewierski y Czernihowski a dziedziczny xiąże Saski y elektor.

Oznaymuiemy wsiem wobec y kożdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż iako naiasnieyszy antecessorowie naszi, a mianowicie naiasnieyszy Jan III de data w Krakowie roku Panskiego MDCLXXVI confirmować raczył przywiley na fundowanie drukarni w mieście naszym ekonomicznym Mohylowskim na wolne wszelkich ziąg Polskich y Ruskich drukowanie, tak my za wniesieniem przez panow rad y urzędnikow przy boku naszym zostaiących prosby imieniem bractwa cerkwi Bohoiawleniy tamże będącego, a to dla tego specialiter, aby im wolno było wszelkie zięgi Polskie y Ruskie dla nabożęstwa drukować y wyciskać, pomieniony przywiley approbować, confirmować y ratificować umyślilismy, iako ninieyszym listem naszym przywileiem approbuiemy, confirmuiemy y ratificuiemy, a to we wszystkich punktach, klawsulach, paragrafach, ligamętach,

Августъ Вторый, Божіею милостію король Польскій, великій князь и проч. Объявляемъ всѣмъ вообще и каждому въ особенности, кому объ этомъ вѣдать надлежитъ. Какъ августѣйшіе предшественники наши, а именно августѣйшій Іоаннъ III соизволилъ утвердить въ Краковѣ въ 1676 году привилегію на учрежденіе въ экономическомъ городѣ нашемъ Могилевѣ типографіи, для свободнаго печатанія всякаго рода Польскихъ и Русскихъ книгъ, такъ и мы, вслѣдствіе представленной намъ нашими совѣтниками и чиновниками просьбы, отъ имени тамъ же находящагося братства при Богоявленской церкви, о свободномъ печатаніи всякаго рода Польскихъ и Русскихъ духовныхъ книгъ, пожелали одобрить и утвердить упомянутую привилегію. А потому одобряемъ и утверждаемъ настоящимъ нашею грамотою означенную привилегію во всѣхъ ея пунктахъ, положеніяхъ, параграфахъ, обязательствахъ и условіяхъ и все содержаніе оной, скрѣпляя ее навсегда нашею

condycyach y całym opisaniu onego, robur autheritatis nostrae regiae et perpetuae firmitatis apponendo. Przywileyie zaś, którebykolwiek ante et post in simili ieżeliby się nalaziy, otrzymane od kogo kolwiek, cassuiąc y annihiluiąc et pro nullis declaruiąc i zakładaiąc winę in contraventores fundowaniu tey drukarni tysiąc kop Litewskich fisco nostro regio applicando, salwa iednak authoritate loci ordinaty ecclesiae Romano-catholicae. I na to się ręką własną podpisuiąc, pieczęć wielkiego xięztwa Litewskiego przycisnąć roskazalismy. Dan w Warszawie die X Decembra roku Panskiego MDCCI, panowania naszego IV roku. Augustus Rex.

Изъ рукописи игумена Ореста.

королевскою властію. Еслибы затѣмъ оказались другія какія либо привилегіи, кѣмъ либо прежде или послѣ въ подобномъ родѣ выданныя, то таковыя симъ уничтожаемъ и объявляемъ ихъ ничего незначущими. Противящимся же учрежденію этой типографіи мы назначаемъ штрафъ въ тысячу копъ Литовскихъ, которыя должны быть уплачены въ нашу королевскую казну. Исключенію изъ этого подлежатъ только учрежденія мѣстной власти Римско-католической церкви. Въ удостовѣреніе чего собственноручно подписуемся и повелѣваемъ приложить у сего печать великаго княжества Литовскаго. Данъ въ Варшавѣ, въ 10 день Декабря мѣсяца 1701 года, царствованія же нашего въ четвертый годъ.

64.

1707 г. Ноябрь. Письмо Слуцкаго братства Могилевскому о притѣсненіяхъ со стороны Бѣлорусскаго епископа.

Szlachetni miłosciwi panowie, bractwo stauropigialne Mohylewskie, naszi wielce miłosciwi panowie y bracia.

Dziwne coraz na swiecie dzieią się rzeczy, kiedy nawet między samym duchowięstwem starożytney Religei naszey zgody powinney y należytey niemasz. Zkąd nie mała ludziom swieckim zaraza, a inowiercom smiech y ohyda bywa. Z kogo by dobre pobożnosci przykłady brać trzeba, ten nie tysiąc zgorszył ludzi; czemu protunc w wypisowaniu y doniesieniu in singularitate dawszy pokoy, seriam zgu-

Благородные милостивые господа, ставропигіальное Могилевское Братство, наши весьма милостивые господа и братья. Удивительныя дѣла творятся на свѣтѣ, когда въ самомъ даже православномъ нашемъ духовенствѣ нѣтъ надлежащаго согласія. Это—язва для міранъ, а стыдъ и срамъ предъ иновѣрцами. Кто долженъ бы служить примѣромъ благочестія, тотъ ввелъ въ соблазнъ не одну тысячу людей. Не входя въ подробное описаніе и изложеніе этого предмета, извѣщаемъ теперь только о важномъ дѣлѣ, именно о гибели ставро-

by bractw stauropigialnych donosiemy materiam: jegomość ociec episcop Białoruski od niedziel kilku do Słucka przybywszy, не любовію, но нуждею bractwo nasze stauropigialne (naypierwszą w Litwie, nań wywieraiąc furią), nic do siebie nie należące, poniewolnym do siebie pociągaiąc sposobem, zaraz po przybyciu swym do Słucka perwiey nas dnia trzeciego inhibitią obesłał; potym po trzykroć na monastyr od nas fundowany illegitime nasyłaiąc duchownych y swieckich osob, fanty oycow naszych et alia pozabierał mobilia, czerncow naszych porospędzał y cerkiew bracką, pierwszą w miescie Słucku, iednemi nczynił pustkami, bo się w niey od niedziel trzech y daley nabożęstwo nie otprawuie,—za to szczegulnie tylko, że pomienione bractwo nasze, maiące prawo od swiętych patryarchow, preoswiaszczennych metropolitow y swieckiey władzy naiasnieyszych królow y xiążąt, w których wszelka od episcopow, archymandritow. ihumenow y namiestnikow metropolitanskich znayduie się exceptia, po prywatnych, gdzie był stał, z ukłonem nie szukali domach y żeśmy się pod władzą jego mosci nienależną nie poddali. Nakoniec klątwie nie należną na bractwo nasze na zapusty tydzień Śgo Philipa w cerkwi panien zakonnych publikował, mieszaiąc się w cudzą dyocesią, przeciwko kanonom ŚŚ. Oycow. O czym my z życzliwości naszey waszmosciow, naszych wielce miłosciwych panow, uwiadomuiąc, a sami względem utrzymania praw naszych na wszelkie dalsze smiałym sercem resolwuiąc się passye tym kączemy, że iestemy nazawsze w. mosciow naszych wielce miłosciwych panow y braci życzliwemi y unizonemi

пигіальныя братствъ. Епископъ Бѣлорусскій, прибывши нѣсколько недѣль тому назадъ въ Слуцкъ, не любовію, но нуждою старается насильственнымъ образомъ подчинить себѣ наше, не подвѣдомственное ему, ставропигіальное братство (первое въ Литвѣ: на него излилъ онъ первый свой гнѣвъ). По прибытіи своемъ въ Слуцкъ онъ наложилъ прежде всего, на третій день по пріѣздѣ, на насъ запретъ. Потомъ присылалъ трижды, безъ всякаго законнаго основанія, въ монастырь, нами основанный, духовныхъ лицъ, забралъ драгоцѣнности нашихъ отцевъ и другое движимое имущество, разогналъ нашихъ иноковъ и привелъ въ совершенное запустѣніе братскую церковь, первую въ городѣ Слуцкѣ, такъ что въ ней уже болѣе трехъ недѣль не совершается богослуженія. А все это сдѣлано имъ особенно потому, что наше братство, пользующееся правами, данными святыми Патріархами, преосвященными митрополитами и свѣтскою властію, августѣйшими королями и князьями, изъято изъ подъ власти епископовъ, архимандритовъ, игуменовъ и намѣстниковъ митрополичьихъ,—что мы не ходили къ нему на поклоненіе въ частные дома, гдѣ онъ остановился, и что мы не подчинились незаконной власти его преосвященства. Наконецъ предалъ онъ наше братство ни чѣмъ незаслуженному проклятію, опубликованному въ церкви женскаго монастыря въ заговенье предъ Филипповымъ постомъ, и такимъ образомъ вмѣшался въ чужую эпархію вопреки канонамъ Св. Отцевъ. О чемъ расположенные къ вамъ, увѣдомляя васъ, нашихъ весьма милостивыхъ господъ, мы сами рѣшились во всемъ дальнѣйшемъ

sługami. Bractwo stauropigialnie Słuckie Święto-Spaskie. pod błagosłowięstwem swiętych patryarchow prawosławnych. Nowembra anno 1707 w Słucku.

Оттуда же.

стоять твердо за свои права и поддерживать ихъ. Кончаемъ сіе наше горестное изліяніе тѣмъ, что остаемся навсегда вашими доброжелательными и нижайшими слугами. Слуцкое Свято-Спасское Ставропигіальное братство, находящееся подъ благословеніемъ святыхъ православныхъ Патріарховъ.

65.

1707 г. Іюня 22. Записъ Могилевскаго войта Өеофила Дѣвульскаго Могилевскому Православному братству на участокъ земли съ Церковію и другими строеніями въ Могилевѣ.

Ja Theofil Dziewulski, obywatel miasta J. K. M. Mohylowa, czynie wiadomo y iawno zeznawam tym moim dobrowolnym zrzeczonym darownym listem wieczystym zapisem, komu by o tym wiedzieć należało, teraznieyszego y potym będącego wieku ludziom, donosząc do wiadomości, iż co ia zeznawaiący, maiąc w mieście J. K. M. Mohylowie placy prawem wieczystym od roznych ludzi w roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt pierwszym, w roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt wtórym, także w roku tysiąc sześć set ośmdziesiąt dziewiątym i w roku tysiąc siedmsetnym wtórym z swoich własnych prac y starania nabyte, leżące w setni Perechriścińskiey, ob mieżu z iedney strony pana Daniela Sapoćkowa, a z drugiey placu y domu Rakowskiego, ktorego na ten czas pan Paweł Łapicki possessorem zostaie; przy tym granica— od ulicy dolney Perechriscińskiey, a od drugiey ulicy na gurze pod wałem idącey. Ktòre placy lubo od roznych ludzie kupione i nabyte, lecz iuż w iedne mieysce y położenie złączo ne u mnie w possessii zostaią; na których

Я Өеофилъ Дѣвульскій, обытатель королевскаго города Могилева, дѣлаю извѣстнымъ и ясно заявляю добровольною дарственною на вѣчныя времена записью, кому о томъ слѣдуетъ знать, нынѣшнимъ и впредь будущимъ людямъ, что я, предъявитель сего, владѣю въ королевскомъ городѣ Могилевѣ плацами, которыя я пріобрѣлъ собственнымъ трудомъ и стараніемъ на вѣчныя времена отъ разныхъ лицъ въ 1681, 1682, 1689 и 1702 годахъ. Эти пляцы находятся въ сотнѣ Перекрестной, и границами ихъ служатъ: съ одной стороны межа господина Данiила Сапоцкаго, съ другой—плацъ и домъ Раковскаго, арендуемые нынѣ господиномъ Павломъ Лапицкимъ; съ друтихъ сторонъ границами служатъ: нижняя улица Перекрестная и другая улица, идущая на горѣ подъ валомъ. Плацы эти, купленные и пріобрѣтенные мною отъ разныхъ лицъ, составляютъ нынѣ

budynek z browarem y ze wszelakim naczyniem od browaru należącym bez kotła wystawiony y sad nasadzony znayduie. Potym gdy syna mego na imie Cyryłego tyrańsko zabito, tamże na tym placu ciało iego grzeszne pochował, y kapliczkę na tym mieyscu murowaną pod patrońśtwem Swiętego Onufrego Wielkiego wystawił; w którey kapliczce aby służba Boża zaduszna y doroczny fest w dzień Swiętego Onufria dnia dwunastego miesiąca Junia podług starego kalendarza była odprawowana, błogosławienie archipasterskie iaśnie w Bogu oświeconego jego mości oyca Warłaama Jasinskiego, metropolity Kijowskiego, otrzymał. W którey kapliczce iuż się z łaski Bożey w roku tysiąc siedmsetnym czwartym służba Boża poczeła się odprawować, day Boże szczęśliwie w potomne czasy chwała Jego swięta nie ustawała. Na którym placu w teyże pomieniоney kapliczce wystawioney umyśliłem, aby po śmierci y moie grzeszne ciało było złożone, panow przyiaciоł y dziatek swoich prosze. A będąc ieszcze w żywocie za dobrego zdrowia y doskonałey pamięci, nie z żadnego przymusu y namowy, ale po swey dobrey woli iako swoią własność y nabycie (ponieważ y prawo każe swoią własnością y nabyciem każdemu wolno iako chcą szafować, dać, darować y przedać) dla przysługi Bożey y z pobożney intencyi swoiey, pomieniony plac, y z sadem, z kapliczką murowaną, ze wszelakim na nim wystawionym budynkiem, nic a nic naymnieyszey rzeczy sobie, dzieciom, blizkim, krewnym y nikomu innemu nie zostawuiąc, a nie wymuiąc, ogułem ze wszystkim cerkwi Bożey brackiey Mohylowskiey, w błahoczestii nayduiącey, Bohoiawleniju Hospodniu y Matce Bożey obrazowi cudownemu w obleżeniu ziawionemu, przy tym szlachetnym panom starostom bractwa starszego, pomionioney cerkwi brackiey w dozor i opiekę na wieczne czasy daruię, zapisuię i zrzekam

одно цѣлое и находятся въ моемъ владѣніи. На плацахъ находится строеніе съ пивоварнею, со всею принадлежащею къ ней посудою кромѣ котла, и тамъ же разведенъ садъ. Когда сынъ мой Кириллъ злодѣйски былъ убитъ, я схоронилъ на этомъ плацѣ грѣшное его тѣло и выстроилъ на томъ мѣстѣ каменную малую церковь во имя Св. Онуфрія Великаго. Чтобы въ этой церкви совершалось заупокойное служеніе и ежегодно праздновался день Св. Онуфрія 12-го іюня по старому стилю, на что я получилъ архипастырское благословеніе его высокопреосвященства кіевскаго Митрополита Варлаама Ясинскаго. Богослуженіе въ означенной церкви совершается уже по милости Божіей съ 1704 года, и дай Богъ, чтобы служба въ ней счастливо продолжалась на вѣки вѣчныя и чтобы святое восхваленіе Бога не прерывалось въ ней. На томъ же плацѣ, въ той же упомянутой церкви, желяю и прошу гг. пріятелей и дѣтей моихъ похоронть и мое грѣшное тѣло. А находясь въ живыхъ и будучи совершенно здоровъ и въ полномъ умѣ, безъ всякаго принужденія и чьихъ либо навѣтовъ, а единственно по своей доброй волѣ и усердію, дарю и записываю на вѣчныя времена настоящею моею добровольною дарственною записью выше упомянутый плацъ съ садомъ и каменною церковію, со всѣми на немъ сдѣланными постройками, не оставляя ничего ни себѣ, ни дѣтямъ, ни домашнимъ, ни родственникамъ, ни кому либо другому,—рѣшительно все безъ исключенія, какъ пріобрѣтенную свою собственность (ибо закономъ дозволяется каждому, какъ угодно, распоряжаться

się ninieyszym listem zapisem moim, zostawiwszy iednak pomienionego placu y budynkow na nim wystawionych do żywota mego wolne dzierżanie y pożytkow zażywanie, bez żadney w tym mnie kontradikciey. A skoro po śmierci mnie zeznaiącego przerzeczeni panowie starostowie cerkwi brackiey starszi za tym moim listem dobrowolnym zrzeczonym zapisem wolni y mocni będą pomieniony plac z sadem y kapliczką, także ze wszelakim budowaniem y cokolwiek po tym zapisie na tymże placu przybudowano będzie, z tym wszystkim w moc, dzierżenie i spokoyne używanie, na cerkiew Bożą, na siebie samych i drugich panow starostow, po sobie consequenter w potomne czasy następuiących, otrzymać, i przez urzędowych osob w intromissyą wziąć, bez żadney w tym contradikciey od dzieci moich, blizkich, krewtych, pogotowiu obcych ludzi, pod niebłogosławienstwem Boskim y moim rodzicielskim. Na ktorym placu od pomienioney kapliczki za ordinacyą Boską y za modlitwami Swiętego Onufrego może się większa łaska Boża na tym mieyscu okazać, co day Boże. Którzy przerzeczeni panowie starostowie żadnym prawem y sposobem od cerkwi Bożey pomienionego placu nie maią oddalać y odłączać wiecznemi czasy, pod nieważnością tego mego dobrowolnego na cerkiew zapisu, uchoway Boże; ale maią starania iako naylepszego w restawracyi kapliczki y budynkow, w naydowaniu pożytkow, iako y w rozszyrzeniu gruntu przykładać, iakoby cerkwi Bożey y Swiętemu Onufremu z większą pochwałą y z krescencyą było. A za duszę moią grzeszną y małżonki mey, która także pracy y starania kapliczki y wszystkiego przykładała, także za dziatek i rodzicow naszych, podług zostawionego pominniku spisanych imion zmarłych, aby co rok w kożdym miesiący przynaymniey po iedney służbie Bożey

своею пріобрѣтенною собственностью: отдать, подарить или продать ее),—жертвую Православной Могилевской братской церкви Божіей во имя Богоявленія Господня и чудотворной иконѣ Божіей Матери, явленной во время осады, и отдаю подъ надзоръ и покровительство благородныхъ господъ старостъ старшаго братства, находящагося при упомянутой церкви, оставляя впрочемъ за собой право владѣть по конецъ моей жизни упомянутымъ плацомъ и находящимися на немъ строеніями и пользоваться съ нихъ доходами, безъ всякаго противорѣчія мнѣ въ этомъ съ чьей либо стороны. А послѣ моей смерти упомянутые старосты братской церкви имѣютъ полное право тотчасъ же, въ силу этой добровольной моей дарственной записи, принять, при посредствѣ надлежащихъ чиновниковъ, въ полное владѣніе упомянутый плацъ съ садомъ, съ церковію, равно какъ и съ другими постройками; и со всѣмъ тѣмъ, что будетъ потомъ выстроено на этомъ плацѣ послѣ этой моей записи, и употреблять доходы съ этого на пользу церкви Божіей, самихъ себя и всѣхъ другихъ слѣдующихъ за ними старостъ, безъ всякаго противорѣчія со стороны моихъ дѣтей, домашнихъ, родственниковъ, а тѣмъ болѣе постороннихъ людей, подъ страхомъ лишенія Божія благословенія и моего родительскаго. Дай Господи, чтобы на этомъ мѣстѣ отъ находящейся на немъ церкви явилась большая Божественная милость по благодати Всевышняго и молитвамъ Св. Онуфрія. Упомянутые старосты никогда не имѣютъ и не будутъ имѣть права отторгнуть отъ церкви Божіей и отдать упомяну-

zaduszney z wielką panachidą na Wieczerni y z czytaniem na Jutrzni Akafista Swiętemu Onufremu w potomne czasy byli te ceremonie odprawowane, osobliwie dnia dwunastego miesiąca Junia służba Boża y ceremonia należyta doroczna Swiętemu Onufremu była. I to dokładam, iż z tego ubostwa mego, na cerkiew Bożą y Swiętemu Onufremu ofiarowanego, y kapłanow tego klasztoru, którzy będą te zaduszne miesięczno służby Boże y ceremonie odprawować, aby już panowie starostowie, podług woli i dyszkrecyi swoiey, w każdy rok ogułem kontentowali, pokornie proszę. Czego po śmierci mey powinni dziatki moie, potomki y krewni należycie dopilnować i domawiać, aby wysz opisana ceremonia chwały Bożey zaduszna co miesiąc y doroczna na Swięty Onufry odprawowała się. Do którego listu darownego wieczystego dobrowolnego zrzeczonego zapisu ia zeznawaiący rękę swoią własną podpisawszy, jeszcze dla lepszey wiary y pewności ich mościow panow pieczętarzow o podpis rąk ustnie y oczewisto uprosiłem. Pisan w Mohylowie, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego szóstego miesiąca Maia szóstego dnia. Theofil Dziewulski m. p. Ustnie y oczewisto proszony pieczętarz od iego mości pana Theofila Dziewulskiego do tego zapisu Jan Kazimierz Suroż Franckiewicz, sędzia grodzki Orszanski. Ustnie y oczewisto proszony do tego wieczystego darownego y wieczystego [zrzeczonego zapisu od iego mości pana Dziewulskiego Theofila podpisuię się Theodor Kazanowicz, J. K. M. woyt Mohylowski. Proszony pieczętarz do tego zapisu podpisałem się Basyli Sidorowicz Huk, woyt Mohylowski. Ustnie oczewisto proszony do tego wieczystego darownego y wieczystego zrzeczonego zapisu od iego mości pana Theofila Dziewulskiego, ławnika Mohylowskiego, podpisał się Jan Korobanko, burmistrz Mohylowski. Proszony pieczętarz do

тый плацъ кому либо другому, подъ опасеніемъ нарушить, чего Боже сохрани, эту мою добровольную дарственную запись на Божію церковь. Напротивъ они должны прилагать полное стараніе къ тому, чтобы поддержать въ хорошемъ состояніи церковь и другія зданія, заботиться объ увеличеніи доходовъ и расширеніи самаго плаца, во благо и славу Церкви Божіей и Св. Онуфрія. За грѣшную душу мою и душу моей жены, которая также трудилась и заботилась о созданіи церкви и всего прочаго, а также за дѣтей и родителей нашихъ всегда должна быть совершаема, по крайней мѣрѣ одинъ разъ въ каждый мѣсяцъ, заупокойная Литургія съ большою панихидою на Вечерни и съ акаѳистомъ св. Онуфрію на Утрени. А 12-го Іюня ежегодно должна быть совершаема Божественная Литургія и молебенъ Св. Онуфрію. При этомъ присовокупляю покорную мою просьбу гг. старостамъ о томъ, чтобы они изъ этого моего скуднаго пожертвованія на церковь Божію и въ честь св. Онуфрія удовлетворяли по своему усмотрѣнію каждогодно монастырскихъ священниковъ, которые будуть совершать ежемѣсячныя заупокойныя Литургіи и панихиды. А мои дѣти, потомки и родственники обязаны по смерти моей надлежащимъ образомъ наблюдать и заботиться о томъ, чтобы совершались указанныя выше заупокойныя Литургіи и годичное Богослуженіе въ день Св. Онуфрія. Эту добровольную запись, данную на вѣчныя времена, я подписалъ моею властною рукою, и, для большей и несомнѣнной вѣрности ея, лично просилъ гг. свидѣтелей утвердить ее

tego zapisu o podpis zęki od iego mości pana Dziewulskiego podpisałem się Paul Łapicki, rayca Mohylowski. Ustnie proszony od iego mości pana Theofila Dziewulskiego do tego wieczystego legacyinego swiętobliwego iego zapisu, iako pieczętarz dla świadectwa, podpisałem się Theofil Fiedorowicz Szewnia, rayca Mohylowski.

Запись эта явлена въ Могилевскомъ гродскомъ судѣ 1707 г. Іюня 22 дня. Печатанъ по выписи изъ гродскихъ Могилевскихъ книгъ, выданной Могилевскому лавнику Ѳеофилу Дѣвульскому 6 Октября 1724 г., скрѣпленной печатью и подписями войта и правителя канцеляріи.

Изъ рукописи игумена Ореста.

своею подписью. Писано въ Могилевѣ 1706 г. Мая 6 дня. Ѳеофилъ Дѣвульскій руку приложилъ.

Подписи: гродскаго судьи Яна Казиміра Сурожа Францкевича, войта Ѳеофила Казановича, войта Василья Ѳедоровича Гука, бурмистра Яна Коробанки, совѣтника Павла Лапицкаго и совѣтника Ѳеофила Ѳедоровича Шевни.

66.

1715 г. Марта 12. Королевская гранота Юрію Сапѣгѣ и женѣ его Изабеллѣ о нечиненіи немилосердыхъ и несносныхъ притѣсненій Буйницкому и Борколабовскому монастырямъ.

August wtory, z Bożey łaski król Polski, etc. etc.

Wielmożnym Jerzemu Sapiezie, stolnikowi Wgo Xstwa Lttgo, y Izabellie z Połubińskich Sapieżyney stolnikowey, małżonkom uprzeymie nam miłym, łaskę naszę krolewską. Wielmożni uprzeymie nam mili! Doniesiono nam iest przez panow rad y urzędnikow, przy boku naszym zostaiących, pokorna suplika imieniem nabożnych i Bogu oddanych zakonnikow Buynickich y .... monastyra Borkołabowskiego w reliey Grekoruskiey, a nie w uniey będących, na uprzejmość waszą, in contiguitate pomienionych monasterow rezydencyą maiącą, że nieznosnie i bez miłoserdzia, przeciw-

Августъ II, Божіею милостію король Польскій и пр.

Вельможному Юрію Сапѣгѣ, стольнику В. К. Литовскаго съ супругою Изабеллою Сапѣжанкою, урожденною Полубенскою, наша королевская милость. Намъ представили наши совѣтники и чиновники отъ имени Православныхъ благочестивыхъ и посвятившихъ себя Богу иноковъ Буйницкаго монастыря и (инокинь) Борколабовскаго монастыря смиренную жалобу на вашу милость, живущихъ въ сосѣдствѣ съ упомянутыми монастырями, а именно на то, что ваши подданные причиняютъ имъ во-

ko wszelkiey słusznosci, przez ludzi uprzeymosci waszych ponoszą uciemiężenie, krzywdy, oppressye y aggrawatie tak dalece, że prawa y przywileia funduszu ich naruszaią y na nie następuią, chcąc im połamać, nienależycie wdzieraią się w dobra klasztorne y przeciwko prawu ruinuią, pustoszą y aggrawuią. Czego gdy uprzeymosci wasze ludziom swoim nie zabraniacie y owszem snać pozwalacie, słusznie uciekaiącym się do nas i obrony naszey krolewskiey potrzebuiącym chcąc podać rękę, nie tylko ich w łaskawą naszę krolewską bierzemy protekcyą y na zaszczyt protektionales z cancellaryey naszey krolewskiey wydać wskazalismy, ale też i reskrypt do uprzeymosci waszych, żądaiąc usilnie, ażebyście w tey mierze ludziom swoim i sami przez się exorbitancyi, naymnieyszych krzywd czynić, uciskać y na dobra ich następować nie dopuszczali, y owszem zakazali niesłusznie y nienależycie wdzierać się w dziedzictwo Christusowe; ponieważ co raz na chwałę Bozką iest oddano y poswięcono, to nienaruszenie ma być zachowano y nie powinno być gwałcono. W czym my pewni będąc, że dalszych aggrawacyi czynić nie dopuscicie, a ukrzywdzonym w poczynionych szkodach y depaktaciach satisfactią uczynicie, przy ofiarowaniu łaski naszey królewskiey dobrego na ten czas życzemy zdrowia. Dan w Warszawie, dnia 12 miesiąca Marca roku Panskiego...... panowania naszego 18. Augustus rex.

Внизу оттиснута на бумагѣ печать. Писанъ на бумажномъ листѣ. Ветхъ. Хранится тамъ же.

преки всякой справедливости жестокія и нестерпимыя притѣсненія, обиды и угнетенія,— что черезъ это они нарушаютъ и попираютъ основныя, дарованныя имъ (монастырямъ), права и привилегіи, желая совершенно уничтожить ихъ, что незаконно вторгаются въ монастырскія ихъ имѣнія и производятъ въ нихъ разрушенія и опустошенія. Такъ какъ ваша милость не возбраняете всего этого вашимъ людямъ, а, можетъ быть, и позволяете, то поэтому мы, желая подать руку помощи обиженнымъ, прибѣгающимъ подъ нашу защиту, не только взяли ихъ подъ свое покровительство и приказали выдать имъ охранную грамоту изъ нашей королевской канцеляріи, но вмѣстѣ съ тѣмъ симъ рескриптомъ настойчиво требуемъ и отъ васъ того, чтобы вы не позволяли ни себѣ, ни своимъ людямъ, нарушать законы, дѣлать притѣсненія и вторженія въ монастырскія имѣнія, и чтобы совершенно запретили производить беззаконныя вторженія въ наслѣдіе Христово: что однажды пожертвовано и посвящено Богу, то должно быть сохраняемо ненарушенымъ и не должно быть отнимаемо. Будучи вполнѣ увѣрены, что не допустите впередъ притѣсненій и вознаградите обиженныхъ за сдѣланныя имъ несправедливости и убытки, мы изъявляемъ вамъ нашу королевскую милость и желаемъ вамъ добраго здоровья. Дано въ Варшавѣ, Марта 12 дня. . . . . въ 18 годъ нашего царствованія.

67.

1725 г. Генваря 11. Полномочіе отъ Могилевскаго Богоявленскаго Братства старостѣ Петру Александровичу пригласить словолитчика для братской печатни.

My starostowie, podstaroście i szaffarze bractwa stauropigialnego Ziawienia Pańskiego, w mieście J. K. M. Mohylowie zostaiące, daiemy zupełną moc szlachetnemu panu Piotrowi Alexandrowiczowi Asijowiczowi, ławnikowi Mohylowskiemu, staroście bractwa Mohylowskiego, pod patronstwem S-go Jana Apostoła y Ewangelisty Pańskiego będącego na zaciągnienie gisera do drukarni zgodnego. Za którego przybyciem deklaruiemy postanowienie vigore onego pracy y konsolacyi uczynić za spolną oboich stron zgodą; a w kwantum by dotarcia onego postanowienia quo casu być nie mogło, deklaruiemy też osobę gisera in loco loci naszym brackim kosztem postanowić. Do którey mocy przy pieczęci brackiey ręce nasze podpisuiemy. Dat w brackim monasteru prawosławnym stauropigialnym Bohoiawlenskim dnia 11 miesiąca Januarya, anno 1725. Theodor Kazanowicz J. K. M. woyt Mohylowski, starosta Ziawienia Pańskiego. Jerzy Leszkiewicz, woyt Mohylowski, starosta cerkwi Ziawienia Pańskiego. Piotr Bohdanowicz Rakusa, starosta Bohoiawlenii Pańskich bractwa Mohylowskiego stauropigialnego. Jakub Kucewicz, rayca i starosta Bohoiawlenii Pańskich bractwa Mohylowskiego.

Изъ рукописи игумена Ореста.

Мы старосты, подстаросты и казначеи Богоявленскаго ставропигіальнаго братства, живущіе въ королевскомъ городѣ Могилевѣ, даемъ полномочіе г. Петру Александровичу Асейевичу, старостѣ Могилевскаго братства, находящагося подъ защитой Св. Апостола и Евангелиста Іоанна, пригласить словолитчика для братской печатни. По прибытіи этого словолитчика мы обѣщаемся, съ согласія той и другой стороны, заключить условіе относительно его работъ и вознагражденія; а еслибы почему либо нельзя было заключить этого условія, то мы обязуемся возвратить словолитчика къ мѣсту его жительства на счетъ братства. Это полномочіе скрѣпляемъ братскою печатью и нашими подписями. Дано въ Православномъ ставропигіальномъ Богоявленскомъ монастырѣ, Генваря 11 дня 1725 г. Θеодоръ Казановичь, Могилевскій войтъ и староста Богоявленской церкви. Георгій Лешкевичь, Могилевскій войтъ, староста Богоявл. церкви. Петръ Богдановичь Ракуза, староста Богоявленской церкви ставропигіальнаго Могилевскаго братства. Яковъ Куцевичь, совѣтникъ и староста Богоявленской братской церкви въ Могилевѣ.

68.

1725 г. Октября 18. Королевская грамота Могилевскому епископу Сильвестру Четвертинскому о невмѣшательствѣ его въ избраніе игумена для Могилевскаго братскаго монастыря.

August wtóry, z Bożey łaski król Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflantski, Smoleński, Siewierski i Czernihowski, a dziedziczny xiążę Saski i elektor.

Wielebnemu w Bogu oycu Sylwestrowi, xiążęciu Czetwertyńskiemu, władyce Mohylowskiemu ritus Graeci non uniti, pobożnie i wiernie nam miłemu, łaskę naszę królewską. Wielebny i pobożny wiernie nam miły! Doniesiona nam iest przez panow rad naszych, przy boku naszym zostaiących, quaerimonia od szlachetnego Jerzego Leszkiewicza, woyta naszego Mohylowskiego, i innych braci całey confraternii bractwa cerkwi stauropigiałney Mohylowskiey ritus Graeci non uniti, do nas supplikuiących, iż pobożność i wierność twoia, lubo pomieniona cerkiew stauropigialna Mohylowska i bractwo iey, według opisu przywileiow nayiaśnieyszych antecessorow naszych i konstytucyi Koronnych W. X. Litewskiego, od jurysdykcyi pobożności i wierności twoiey exemti i same też bractwo independenter ihumenow przez się obierać zwykło, iednak pobożność i wierność twoia obieranie ihumenow cerkwi pomienioney sobie usurpuiąc, nabożnego Klementa Piharewicza, ihumena zgodnie od całego bractwa pomienionego obranego i przerzeczonego woyta Mohylowskiego i innych braci, inquietować, elekcyą inwalidować, y opponuiących się przy prawach i prsywileiach naszych, tak censuris, iako i gwałtem jurisdictioni suae praetensae przyniewalać chcesz, pochwałki i odpowiedzi, w spol-

Августъ второй и пр.

Возлюбленному въ Богѣ отцу Сильвестру, князю Четвертинскому, Православному владыкѣ Могилевскому, наша королевская милость. Ваше Преосвященство! Господа совѣтники наши, состоящіе при нашей особѣ, представили намъ смиренную жалобу благороднаго Георгія Лешкевича, нашего Могилевскаго войта, и другихъ братчиковъ всего Могилевскаго Православнаго ставропигіальнаго Братства,—жалобу, состоящую въ томъ, что, хотя Могилевская ставропигіальная церковь и находящееся при ней братство, привилегіями августѣйшихъ нашихъ предшественниковъ и конституціями, данными Польшѣ и В. К. Литовскому, изъяты изъ вѣдѣнія вашего преосвященства, и на этомъ основаніи братство само всегда избирало для себя игуменовъ, не смотря однако на это, ваше преосвященство, присвояя себѣ незаконно власть въ назначеніи игуменовъ для монастыря при помянутой церкви, не хочешь оставить въ покоѣ и признать избранія благочестиваго Климента Пигаревича, избраннаго въ игумена единогласно всѣмъ помянутымъ братствомъ, выше поименованнымъ Могилевскимъ войтомъ и прочими братчиками; не смотря на ихъ сопротивленіе, опирающееся на нашихъ законахъ и привилегіяхъ, хочешь насильственно подчинить ихъ своей мнимой юрисдикціи, дѣ-

ney radzie i namowie z urodzonym grafem Rodakowskim będąc, czyniąc, w korrenspondencye zakazane prawem z postronnemi eo fine wdaiesz się. Z tą prożbą, tedy od nich do nas wniesioną, i za intercessyą panow rad i urzędnikow naszych, przy boku naszym zostaiących, przerzeczonego szlachetnego Leszkiewicza, woyta naszego Mohilowskiego, i całey cerkwi i bractwa stauropigalnego Mohylowskiego i pobożnego Klementa przyieliśmy. A zatym pobożność i wierność twoję przez ninieyszy list nasz zaręczny napominamy i serio przykazuiemy, aby pobożność i wierność twoia, sam przez się, albo subordynowane osoby, tak samych pomienionych quaerelantow, małżąki, dzieci ich i czeladź, iąko i pobożnego Klementa Piharewicza ihumena, od bractwa legitime obranego, w osobach i rzeczach ich iakimkolwiek sposobem agrawować i inquietować nie ważył się. Co mieć koniecznie chcąc, na sprzeciwuiącego się winę kop cztery tysiące Litewskich zakładamy, których połowa do skarbu naszego, połowa zaś druga stronie skrzywdzoney oddana y wypłacona irremissibiliter być powinna. Na co dla lepszey wiary ręką naszą własną teraznieyszy list zaręczny podpisawszy, pieczęć W. X. Littgo przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie dnia 18 Oktobra miesiąca roku Pańskiego 1725, panowania naszego 29 roku. Augustus rex. Franciszek Tadeusz Krotonski, stolnik Bracławski J. K. M. i pieczęci mieyskiey W. X. L. sekretarz, manu propria.

Изъ рукописи игумена Ореста.

лаешь имъ, сговорившись съ графомъ Родаковскимъ, разныя угрозы и вступаешь съ этою цѣлію въ воспрещенную законами переписку съ посторонними людьми. Вслѣдствіе ходатайства нашихъ совѣтниковъ и чиновниковъ мы приняли въ уваженіе поданную намъ просьбу вышепоименованнаго благороднаго Лешкевича, нашего Могилевскаго войта, всего церковнаго Могилевскаго братства и благочестиваго Климента. А вслѣдствіе этого напоминаемъ вашему Преосвященству и строго приказываемъ настоящею нашею оберегательною грамотою, ни лично, ни чрезъ подвластныхъ вамъ людей не дѣлать никакихъ безпокойствъ и притѣсненій вышепоименованнымъ просителямъ, ихъ женамъ, дѣтямъ, челяди, равно и благочестивому Клименту Пигаревичу, законнымъ порядкомъ избранному братствомъ въ игумена. Желая видѣть это непремѣнно исполненнымъ, назначаемъ ослушнику (этой грамоты) штрафъ въ четыре тысячи Литовскихъ копъ, изъ которыхъ одна половина безъ всякаго отлагательства должна быть внесена въ нашу казну, а другая отдана и уплочена обиженной сторонѣ. Въ удостовѣреніе чего, подписавъ собственноручно настоящую оберегательную грамоту, мы приказали приложить къ ней печать В. К. Литовскаго. Дано въ Варшавѣ 18 Октября 1725 г., царствованія нашего въ 29 годъ.

69.

1718 г. Іюня 26. Инструкція отъ Могилевскаго Богоявленскаго братства Якову Куцевичу и Ивану Козловскому, посланнымъ братствомъ къ Кіевскому митрополиту съ жалобами на архидіакона Каллиста Оловяшку.

Anno 1728, dnia 16 Junia. Instrukcya od nas magistratu miasta J. K. M. Mohylowa y od nas starostow bractwa Bohoiawlenii Pańskich stauropigialnego, starszego y młodszego, y wszystkich starostow parochialnych, znayduiących się w mieście J. K· M. Mohylowie, zgodnie y iednostaynie obrawszych za delegatow do iaśnie w Bogu przeoświeconego archiepiscopa Kijowskiego, Halickiego y całey Małey Rosii, pana pasterza y dobrodzieia naszego miłościwego, szlachetnych panow Jakuba Kucewicza, Jana Kozłowskiego, radziec y starostow bracskich Bohoiawlenii Pańskich, w desyderiach podług punktow niżey wyrażonych, w czym maią supplikować.

1) Przybywszy ad locum do iaśnie w Bogu przeoświeconygo iego mości oyca archiepiscopa Kijowskiego supplikować na Kalistego Ołowiaszkę, archidyakona bywszego, ktory iako za żywota w Bogu zeszłego episcopa Białoruskiego z zawżiętości swoiey radą swoią funduszom, miłościwie nadanym, przeciwności wyrządzał, teraz daleko barziey na uymie chwały Bożey nie pszestaie wyrządzać. Jako to, processią publiczną w dzień Bohoiawłenii Pańskich na Jordan, ktorey wszyscy antecessorowie s. pamięci xięcia iego mości episcopa assistowali ze wszystkim duchowięstwem dla większey ozdoby chwały Bożey, y sam tenże xiąże episkop przez lat kilka assistował z duchowię-

1728 года, Іюня 16 дня. Инструкція, данная отъ насъ магистрата королевскаго города Могилева и отъ насъ, старостъ ставропигіальнаго Богоявленскаго братства, старшаго и младшаго, и всѣхъ приходскихъ старостъ, находящихся въ королевскомъ городѣ Могилевѣ, избравшихъ благородныхъ гг. Якова Куцевича Ивана Козловскаго, радцевъ и старостъ Богоявленскаго братства, депутатами къ его преосвященству архіепископу Кіевскому, Галицкому и всей Малороссіи, къ нашему пастырю и милостивому благодѣтелю, для изложенія ему слѣдующихъ нашихъ нуждъ и просьбъ:

1) По прибытіи на мѣсто къ его преосвященству, Кіевскому архіепископу, жаловаться на бывшаго архидіакона Каллиста Оловяшку, который, по своему нерасположенію къ намъ, еще при жизни въ Бозѣ почившаго Бѣлорусскаго епископа, своими совѣтами причинялъ ущербъ основнымъ, дарованнымъ намъ правамъ, а теперь вредитъ намъ еще болѣе, къ уменьшенію славы Божіей. Питая сильное нерасположеніе къ братской церкви, онъ отмѣнилъ крестный ходъ на Іордань въ день Богоявленія Господня, между тѣмъ какъ прежде на этомъ крестномъ ходѣ присутствовали всѣ предшественники блаженной памяти упомянутаго епископа и со всѣмъ духовенствомъ для болѣе торжественнаго прославленія имени Божія, и самъ епископъ Бѣ-

stwem, a w tych rokach zawziowszy nienawiść ku cerkwi Bożey brackiey, tę processią ujął ociec archidyakon,—także processią generalną na iawlenie cudownego obrazu Przenayświętszey Panny, od kilkadziesiąt lat ustawioną, z assistencyą wszystkiego duchowięstwa y dźwonieniem po wszystkich cerkwiach; a teraz od kilka lat nietylko assistować, ale i dzwonić na ten fest zakazał. Inne processie na festa, które należą do cerkwi teyże brackiey, wszystkie skasował, przez co znaczna dzieje się uyma chwale Bożey.

2] Wymysły dla wzbogacenia siebie y sposoby, których ante w kathedrze nie było, teraz wynalazł: ieżeli kto w stan s. małżęski wstępuie, tedy przedtym za kwitek po kilka złotych dawali, a nayznaczznieyszy talar bity. A teraz wymyśliwszy przyczynę, iakby na fundowanie cerkwi kathedralney, po stu y więcey, po ośmdziesiąt, po pięćdziesiąt, ile co mogł wymoć, brał; z czego nie małą ruynę ludzie ponieśli na fortunach; drudzy, nie mogąc wystarczyć tey extorsy, na stronę wyiachawszy u unitow szluby brać musieli. A tym sposobem chytrym na kilkadziesiąt tysiące u ludzi wydarszy, żadney reparacyi cerkwi kathedralney nie uczynił, tylko się sam zbogacił.

3) Srebro cerkwi kathedralney Spaskiey, mimo wiadomość starostów i szaffarzów, pozlewawszy w zlitki, poprzedawał y tę summę sobie odebrał. Dzwony z różnych cerkwi parochialnych Mohylowskich gwałtem pobrawszy, daiąc racyą parafianom, że do wielkiego ka-

лорусскій въ теченіи нѣсколькихъ лѣтъ присутствовалъ на немъ вмѣстѣ съ духовенствомъ. Равнымъ образомъ онъ отмѣнилъ торжественный крестный ходъ въ день явленія Чудотворной иконы Божіей Матери, который положено совершать уже нѣсколько десятковъ лѣтъ тому назадъ съ участіемъ въ немъ всего духовенства и съ колокольнымъ звономъ во всѣхъ церквахъ; а нѣсколько лѣтъ тому назадъ архидіакономъ нетолько запрещено духовенству присутствовать на этомъ крестномъ ходѣ, но и звонить въ колокола въ этотъ праздникъ. Онъ отмѣнилъ и всѣ другіе крестные ходы, совершавшіеся въ дни праздниковъ въ братской церкви, и этимъ нанесъ значительный ущербъ славѣ Божіей.

2) Для обогащенія себя, онъ (архидіаконъ) завелъ при Могилевской каѳедрѣ такія правила, которыхъ здѣсь никогда не существовало. Именно: въ былыя времена, если кто вступалъ въ бракъ, тотъ за вѣнчаніе платилъ нѣсколько злотыхъ, а люди богатые—битый талеръ. Нынѣ же, подъ предлогомъ построенія каѳедральнаго собора, онъ бралъ по сту и болѣе, по восьмидесяти, по пятидесяти, словомъ бралъ столько, сколько могъ взять при своемъ вымогательствѣ; а это причинило немаловажный уронъ людскому достоянію. А другіе, не будучи въ состояніи удовлетворить такимъ вымогательствамъ, принуждены были вѣнчаться на сторонѣ у уніатовъ. Собравши такимъ незаконнымъ образомъ нѣсколько тысячъ, онъ (архидіаконъ) между тѣмъ не сдѣлалъ ничего для каѳедральнаго собора, а только самъ обогатился.

3) Серебряную утварь Спасскаго каѳедральнаго собора онъ (архидіаконъ) перелилъ въ слитки безъ вѣдома старостъ и ключарей, затѣмъ продалъ и вырученныя деньги взялъ себѣ. Затѣмъ онъ насильственно отобралъ колокола въ различныхъ приходскихъ Могилев-

thedralnego te dzwony przyłożę, aby był dzwon większy, deklarował, z których dzwonków dla swoiey uciechi armatki powylewał. Pieniądze w roky 1718 ze wszystkich cerkwi i klasztorów wybrawszy, iakoby na seym miał iechać do Grodna, a nie poiechawszy summę sobie przywłaszczył.

4) Ex relatione pierwszych naszych delegatów wyrozumieliśmy, iż iest waszey archipasterskiey mości z urazą, że dawniey nie mogliśmy się adresować y skargę przekładać. A to dla tey przyczyny, żeśmy się obawiali narażać s. pamięci xięcia episkopa naszego, abyśmy przez instynkt zawziętości archidyakońskiey nie popadli w niebłogosławieństwo. Musieliśmy cierpliwością znosić, obawiaiąc się nie tak zguby fortunney doczesney, iako duszney. Która się zguba dusz ludzkich z instynktu archidyakona pokazała, iakoſto na panu Danielu Sapocku, burmistrzu Mohylowskim, który nacierpiawszy się więzienia okow u archidyakona, poki miał się czym akkommodować, dawał, a gdy iuż nie stało, tedy do tego przywiodł, że y duszę z desperacyi zgubił, gdy go niewinnie wyklęli za sukcessyą, temuż panu Sopocku należącą y spadłą; a syn onego Jakub Sopocko y p. Jan Antuszkiewicz, rayca Mohylowski, wespół zostawszy w przeklęstwie ad similem casum ex desperatione mało nie przyszli, poki się nie wykupili u archidyakona z inhibicii. Którym ta sprawa na akkomodacye y datki naymniey kosztowała cztyry tysiące, ut ipsi testant.

5) Jednym słowem byleby za iaką kolwiek przyczynę, zaraz chocby iakich godnych ludzi

скихъ церквахъ и объявилъ прихожанамъ, что онъ эти колокола употребитъ на соборный колоколъ для того, чтобы въ соборѣ былъ хорошій звонъ; а кончилъ все это тѣмъ, что для своей потѣхи вылилъ изъ колоколовъ маленькія пушки. Въ 1718 году онъ собралъ деньги со всѣхъ церквей и монастырей подъ тѣмъ предлогомъ, что поѣдетъ на сеймъ въ Городну, а потомъ не поѣхалъ туда и деньги присвоилъ себѣ.

4) Изъ донесенія первыхъ нашихъ депутатовъ мы узнали, что ваше преосвященство выразили свое неудовольствіе на то, почему мы не жаловались прежде. Это отъ того, что мы опасались безпокоить почившаго въ Бозѣ епископа, боялись того, чтобы онъ не лишилъ насъ своего благословенія по ненависти къ намъ архидіакона. Мы терпѣливо принуждены были переносить все это, опасаясь не столько потери временнаго нашего имущества, сколько гибели душъ христіанскихъ. А какъ страсти архидіакона ведутъ людей къ вѣчной гибели, это видно изъ примѣра Могилевскаго бургомистра Даніила Сапоцки: насидѣвшись въ тюрьмѣ въ оковахъ у архидіакона, Сапоцко давалъ, пока было что давать, а когда уже нечего было давать, то архидіаконъ довелъ его до погибели, введши въ отчаяніе: онъ проклялъ его безъ всякой вины со стороны послѣдняго, изъ за наслѣдства, доставшагося ему Сапоцку. Сынъ его Яковъ и г. Иванъ Антушкевичъ, Могилевскій райца, преданные вмѣстѣ съ нимъ (Сапоцко) проклятію, впавши въ отчаяніе, подвергались той же участи, пока не откупили себя у архидіакона отъ проклятія. Дѣло это съ подачками для умилостивленія архидіакона стоило имъ, какъ они сами свидѣтельствуютъ, по крайней мѣрѣ четыре тысячи (?).

5) Короче, былъ бы только какой нибудь поводъ, тотчасъ по желанію ар-

inhibitowano niewinnie z instynktu archidyakona, iako to panow woytow: Pauła Lapickiego, Jerzego Leszkiewicza, dwóch radziec panow Piotra Rakuzę y Samuela Leszkiewicza, z których troie ledwo przez wielkie instancye otrzymałi za żywota xięcia epikcopa błogosławieństwo, a p. Samuel Leszkiewicz umarł w inhibicii nic niewinny. Y teras nie przestaie swoiey zawziętości, kiedy panow delegatow naszych pierwszych do waszey archipasterskiey mości posyłanych, to iest szlachetnego pana Jana Kozłowskiego, raycę Mohylowskiego, y sławetnego p. Jana Iaroszewskiego, starostow, roskazał kapłanom parochialnym, aby do Spowiedzi y do Przenayświętszego Sakramentu nie byli przypuszczeni, iako się tak i stało, nic nie uważaiąc nadane błogosławieństwa onym od waszey archipasterskiey mości, a to za delegacyą odprawioną.

6) Pan Jan Kazkiewicz', którego rodzic wielkie dobrodzieystwa cerkwiom Bożym w całym xięstwie Litewskim i klasztorom hoynie czynił, gdy ż przypadku utonął, xiąże episkop po wszystkich cerkwiach dzwonić y należycie pogrześć błogosławił, bez bytności archidyakońskiey; a iak prętko przybył archidyakon, wszystko to przemienił, dzwonić y pogrześć zakazał, pretęduiąc sobie nienależycie znacznego datku.

7) Rozwody między małżęstwem bez przyczyny, bez dowodow, bez świadectwa podawał, iako to Karnieia Szczerbaka w pewnym roku rozwiodł, że musiał do ubozstwa przyść, akomoduiąc się archidyakonowi. Idem w roku 1727 corkę pana Korobanki, burmistrza Mohylow-

хидіакона налагаемо было запрещеніе на невинныхъ и самыхъ достойныхъ людей, такъ то: на гг. войтовъ Павла Лапицкаго, Георгія Лешкевича, на двухъ радцевъ: Петра Ракузу и Самуила Лешкевича, изъ коихъ трое съ великимъ трудомъ и то едва получили благословеніе еще при жизни епископа, а Самуилъ Лешкевичъ и теперь подъ запрещеніемъ, хотя былъ ни въ чемъ невиноватъ. Онъ архидіаконъ и теперь не оставляетъ гнѣва: отправленныхъ нами въ первый разъ къ вашему преосвященству нашихъ пословъ: Ивана Козловскаго, Могилевскаго радцу, и Ивана Ярошевича, нашихъ старостъ, онъ приказалъ приходскимъ священникамъ не допускать ни къ Исповѣди, ни къ Св. Причастію, что и было исполнено, не смотря на данное имъ благословеніе вашего преосвященства, и все это было сдѣлано имъ за то, что они отправлялись послами.

6) Когда нечаянно утонулъ Иванъ Каскевичъ, отецъ котораго оказалъ большія благодѣянія Божіимъ церквамъ и монастырямъ во всемъ В. К. Литовскомъ, то епископъ, въ отсутствіи архидіакона, велѣлъ звонить во всѣхъ церквахъ и похоронить его надлежащимъ образомъ. Но какъ только пріѣхалъ архидіаконъ, онъ все это перемѣнилъ, запретилъ звонить и хоронить его, незаконно требуя значительной взятки.

7) Архидіаконъ дозволялъ расторженіе брака безъ всякой на то причины, безъ доказательствъ и безъ свидѣтельствъ. Такъ онъ дозволилъ нѣкогда разводъ Карнею Щербаку и послѣдній довелъ себя до нищеты подачками архидіакону. Равнымъ образомъ въ 1727

skiego, wydaną za p. Połuniewicza, rozwiodł bez żadnych dowodow.

8. Po śmierci xięcia iego mości episkopa staraliśmy się wszyscy, aby prawa, przywileie y inne dokumenta wszystkie, episkopii Białoruskiey służące, ad tempus depakowane były w skarbcu brackim. Co kilka razy deklarowawszy nie dotrzymał y nie oddał, y teraz Bóg wie na iaki koniec u siebie trzyma. A te prawa za wszystkich antecessorow episkopow nie gdzie indzie, tylko in archivo deponowane były w bractwie. W czym my wielką mamy po archidyakonie wątpliwość, żeby, chowaj Boże, przeciwnego czego wiary naszey nie uczynił.

9) Wszelkim sposobem, nie iakową zawziowszy ante przeciwko cerkwi brackiey Bohoiawleńskiey y monastyru, znayduiących się zakonnikow bez przestania usiłuie, ażeby chwała Boża ustała wpomienioney cerkwi. Niektórych zakonnikow poodbierał y gdzie indziey poodsyłał, innych inhibitował bez żadnych przyczyn. A teraznieyszego oyca Silwestra Carogrodzkiego, ihumena brackiego z błogosławieństwa s. pamięci xięcia iego mości episkopa y naszemi wotami zgodnie obranego, udawszy niesłusznie iego mości oycu episkopowi Czernihowskiemu, od celebracyi odłączył y po wszystkich cerkwiach parochialnych w dzień niedzielny publikować kazał, nieprezętuiąc samego authentyku, od iego mości oyca episkopa Czernihowskiego poprzybiiać kazał.

10) W czym wszystkim iako naypokorniey supplikuiąc, upraszamy waszą archipasterską

году архидіаконъ дозволилъ незаконно разводъ дочери г. Коробанки, Могилевскаго бургомистра, выданной въ замужество за г. Полуневича.

8) По смерти его преосвященства епископа, всѣ мы хлопотали о томъ, чтобы права, привилегіи и всякаго рода документы, относящіеся къ Бѣлорусской епископіи, были до времени положены въ братскій сундукъ. Не смотря на свои неоднократныя обѣщанія, онъ (архидіаконъ) не отдалъ намъ этихъ документовъ и досихъ поръ держитъ ихъ у себя, Богъ знаетъ для чего. А между тѣмъ эти акты всегда, при всѣхъ предшествовавшихъ епископахъ, не индѣ гдѣ либо хранились, а единственно въ братствѣ. Это возбуждаетъ въ насъ сильное опасеніе того, чтобы архидіаконъ не сдѣлалъ чего либо противнаго нашей Св. Вѣрѣ, отъ чего Боже сохрани.

9) Имѣя съ давняго времени что-то противъ Богоявленской братской церкви и монастыря, онъ (архидіаконъ) непрестанно всячески притѣсняетъ находящихся въ послѣднемъ иноковъ такъ, чтобы прекратилось Богослуженіе въ упомянутой церкви. Нѣкоторыхъ монаховъ онъ разослалъ въ другіе мѣста; а на другихъ безъ всякой причины наложилъ запрещеніе. А теперешняго братскаго игумена, отца Сильвестра Цареградскаго, единодушно избраннаго нами съ разрѣшенія покойнаго епископа, безъ всякой причины онъ (архидіаконъ) перечислилъ въ епархію Черниговскаго епископа, лишилъ его права священнослуженія и велѣлъ объявить объ этомъ въ одинъ Воскресный день во всѣхъ приходскихъ церквахъ отъ имени Черниговскаго епископа, не показывая никому самого подлинника запрещенія.

10) Излагая жалобы на все это, мы покорнѣйше просимъ ваше преосвящен-

mość, naszego miłościwego pana y dobrodzieia, aby taka licentia archidyakona bywszego była we wszystkich punktach pohamowana mocą pasterską, ażeby więcey rosterkow, niesnasek daley nie było między prawosławnemi synami. Do tego y tych, którzy się przystępują do iego myśli y rady, iako oycow Daniela Januszkiewicza, prezbitera Woskreseńskiego, Izydora Cierkiewicza, prezbitera Pokrowskiego (który dziesięć lat iuż wdowcem zostaie), Symeona Gaylewicza, prezbitera bliźniego Woskreseniia, mocą y admonicyą archipasterską chciał uskromić,—cerkiew bracką stauropigialną Bohoiawlenii Pańskich z klasztorem y całym bractwem przy prawach, funduszach, od nayiaśnieyszych monarchow, królow ich mościow, miłosciwie nadanych y błogosławieństwem nayświętszych patryarchow y Ś. pamięci metropolitą Kiiowskim Piotrom Mohiłą confirmowanych, utwierdzić y utrzymać od takiey nawalności, y oyca ihumena naszego swym archipasterskim listem błogosławić.

11) Tenże archidyakon obrawszy, według upodobania swego, za namiestnika wielebnego oyca Giedeona Szyszkę, ihumena Mińskiego, a siebie za plenipotenciariusza, zniewolił duchowieństwo, żeby się podpisali na to; w czym ociec protopopa Kopyski protestuiąc się odiachał. A gdy uczyniwszy namiesnikiem oyca Szyszkę, który tylko kilka tygodni iakoby będąc w kathedrze, do swego klasztoru wyiachał y nazad, Bóg wie, czy będzie; a tym

ство, нашего милостивого владыку и благодѣтеля, совершенно воспретить вашею пастырскою властію такое своеволіе бывшаго архидіакона, для предупрежденія дальнѣйшихъ раздоровъ и несогласій между православными сынами. Кромѣ того просимъ вразумить также властію и внушеніями вашего преосвященства и всѣхъ тѣхъ, которые держатся образа его мыслей и дѣйствуютъ по его совѣтамъ, какъ то: Даніила Янушкевича, Воскресенскаго священника, Исидора Церкевича, Покровскаго священника (послѣдній овдовѣлъ уже десять лѣтъ тому назадъ), Симеона Гайлевича, священника Ближней Воскресенской церкви; равнымъ образомъ мы просимъ ваше преосвященство избавить ставропигіальную братскую Богоявленскую церковь вмѣстѣ съ монастыремъ и всѣмъ братствомъ отъ таковыхъ насилій и утвердить за ней права и фундуши, пожалованныя августѣйшими монархами, ихъ королевскими милостями, утвержденныя и благословенныя святѣйшими патріархами и блаженной памяти Кіевскимъ митрополитомъ Петромъ Могилою; вмѣстѣ съ тѣмъ просимъ утвердить благословенною грамотою избраніе нашего о[illegible]а игумена.

11) Тотъ же архидіаконъ, избравши по своему желанію Минскаго игумена преподобнаго отца Гедеона Шишку намѣстникомъ, а себя — главноуправляющимъ, заставилъ духовенство дать ему на это формальное свое согласіе. Отецъ протопопъ Копыскій воспротивился этому и уѣхалъ. А когда избранный намѣстникомъ отецъ Шишка, пробывъ нѣсколько недѣль при каѳедрѣ, также уѣхалъ въ свой монастырь и, Богъ знаетъ, когда

czasem archidyakon dziwne sposoby wynayduie, y zamyszla y zakłada elekcyą bez błogosławieństwa waszey pasterskiey mości, i mimo wiadomość wszystkich bractw w Prawosławii swiętym zostaiących w W. X. Litewskim, we Mścisławiu, która elekcya zawsze się odprawowała in loco concreto, to iest w kathedrze Mohylowskiey w mieście J. K. M. Mohylowie. W którym punkcie supplikuiemy do waszey archipasterskiey mośći, aby oyca archidyakona zawziętość pohamować y nie błogosławić z iego partizantami mocą i władzą waszą archipasterską.

12) Same nasze fundusze, przywileie y błogosławieństwa do waszey archipasterskiey mości manutencii nas pociągaią. Przy których supplikuiemy do waszey archipasterskiey mości pana naszego miłościwego, abyś raczył ex clementia authoritatis suae dać nam zakonikow dwuch kapłanow y dyakona do naszego klasztoru brackiego Mohylowskiego, gdyż tuteysi zakonnicy nie mogą mieszkać w pomienionym klasztorze brackim dla archidyakońskich wymyślnych nawalności. Do którey instrukcii przy pieczęci brackiey Bohoiawlenii Pańskich ręce nasze podpisuiemy: Theodor Kazanowicz, J. K. M. woyt Mohylowski, starosta Bohoiawlenii Pańskich. Jerzy Leszkiewicz, woyt Mohylowski, starosta Bohoiawlenii Pańskich. Paweł Łapicki, woyt Mohylowski, starosta Bohoiawlenii Pańskich. Michał Kucewicz, burmistrz Mohylowski, manum posuit. Michał Całaban, rayca Mohylowzski. Gabryel Korolkiewicz, starosta Swiętego Nikołaja. Leon Tarasewicz, starosta Wozdwiżenia Czesnaho Kresta. Timofii Kazarewicz, ławnik, starosta

опять прибудетъ къ намъ, то архидіаконъ сталъ употреблять всевозможные способы и устроиваетъ выборы въ г. Мстиславѣ безъ благословенія вашего преосвященства и безъ вѣдома православныхъ братствъ, находящихся въ въ В. К. Литовскомъ, между межлу тѣмъ какъ эти выборы производились всегда въ узаконенномъ мѣстѣ, т. е. при Могилевской каѳедрѣ въ королевскомъ городѣ Могилевѣ. Мы просимъ ваше преосвященство остановить замыслы отца архидіакона и не давать ему на это, вмѣстѣ съ его сторонниками, вашего архипастырскаго благословенія.

12) Наши фундуши, привилегіи и благословенныя грамоты побуждаютъ насъ искать покровительства вашего преосвященства. При этомъ мы покорно просимъ ваше преосвященство: благоволите прислать въ нашъ братскій монастырь, подъ милостивой защитой вашей архипастирской власти, двухъ іеромонаховъ и одного діакона, потому что здѣшніе монахи не могутъ жить въ нашемъ братскомъ монастырѣ вслѣдствіе архидіаконскихъ интригъ и насилій. Эту инструкцію вмѣстѣ съ печатью братства Богоявленія Господня скрѣпляемъ нашими подписями: Ѳедоръ Казановичъ, Могилевскій войтъ и староста Богоявленской церкви. Юрій Лешкевичъ, Могилевскій войтъ и староста Богоявленской церкви. Павелъ Лапицкій, Могилевскій войтъ, староста Богоявленской церкви. Михаилъ Куцевичъ, Могилевскій бурмистръ; Михаилъ Цалабанъ, радца Могилевскій. Гавріилъ Королькевичъ, староста Никольской церкви. Левъ Тарасевичъ, староста Кресто-воздвиженской церкви. Тимофей Ка-

Wozdwiżenia Czesnaho Kresta. Miron Andżiejowicz, rayca y regent cancellaryi mieyskiey Mohylewskiey i brat wpisny. Piotr Alexandrowicz, ławnik Mohylewski. Philimon Dziegcierzewicz, woyt Mohylowski, starosta. Jan Korobanka. Hrehory Szunkiewicz, burmistrz Mohylowski, starosta Podniesienia Krzyża Święteg**o**. Jan Korolkiewicz, starosta Swięto-Mikolski. Piotr Bohdanowicz Rakusa, rayca Mohylowski, starosta Bohoiawleński. Steffan Korobanko starosta Pokrowu Nayswiętszey Panny. Piotr Kazanowicz, starosta S. Jana Bohosłowa. Jan Jaroszewski, podstarosci S. Jana Bohosłowa. Jerzy Trubnicki, podstarości cerkwi S. Mikołaja. Hapon Bruiewicz, burmistrz Mohylowski. Hrehory Leoszkiewicz, starosta S. Jana. Jan Mołczan. Basyli Botwinko, podstarości kongregacyi S. Jana. Thomasz Chomętowski posuit manum. Jan Żywotkiewicz p. m. Cyprian Chramewicz p. m.

Изъ рукописи игумена Ореста. На подлинникѣ приложена была братская печать, по краямъ которой были слова: „Церкви Богоявленія Господня Могилевскаго Крестоноснаго братства. Въ срединѣ печати—изображеніе Спасителя, въ верху Св. Духа въ лучахъ, вниву — съ правой стороны — Іоанна Крестителя, съ лѣвой—Ангела.

заровичь, лавникъ, староста Кресто-Воздвиженской Церкви. Миронъ Андреевичь, радца и правитель городской Могилевской канцеляріи и членъ братства. Петръ Александровичь, Могилевскій лавникъ. Филимонъ Дехтяревъ, Могилевскій войтъ, староста. Иванъ Коробанка. Григорій Шункевичь, Могилевскій бурмистръ, староста Кресто-Воздвиженской церкви. Иванъ Королькевичь, староста Никольской церкви. Петръ Богдановичь Ракуза, Могилевскій радца, староста Богоявленской Церкви. Степанъ Коробанка, староста Покровской церкви. Петръ Казановичъ, староста Церкви Іоанна Богослова. Иванъ Ярошевскій, подстароста ц. Св. Іоанна Богослова. Юрій Трубницкій, подстароста Никольской церкви. Стефанъ Брюевичь, Могилевской бурмистръ. Григорій Лешкевичь, староста ц. Св. Іоанна. Иванъ Молчанъ. Василій Ботвинка, подстароста братства Св. Іоанна. Ѳома Хоментовсій руку приложилъ. Иванъ Животкевичь. р. п. Кипріанъ Храмевичь р. п.

70.

1729 г. Генваря 3. Посланіе отъ Святѣйшаго Синода къ Могилевскому братству о скоромъ назначеніи епископа для Бѣлорусской епископіи и другихъ дѣлахъ, касающихся положенія Православныхъ подъ Польскимъ владычествомъ.

Святѣйшій Правительствующій Всероссійскій Синодъ. Честному отцу Гедеону, епископіи Бѣлорусской намѣстнику генеральному и всему тоея епархіи духовенству чину возлюбленной во Христѣ братіи нашей благодать вамъ и миръ отъ Бога Отца нашего и Господа Іисуса Христа.

Приняли мы писаніе ваше отъ честнаго отца архидіакона, въ которомъ ревностное о благосостояніи благочестивыя церкви ваше радѣніе и попеченіе

видя извѣстно, хвалимъ, блажимъ и лобызаемъ оное, яко плодъ целицемѣрныя вѣры во незыблемаго о Правовѣріи постоянства, въ чемъ и впредь да укрѣпитъ васъ Духъ Христовъ, всеdушно усердствуемъ. Сожалѣемъ же вамъ, братіи, о сугубой посѣщеніемъ Божіемъ нанесенной вамъ скорбѣ: иервое, о лишеніи блаженныя памяти брата нашего епископа Сильвестра, вашего же бывшаго отца и пастыря; второе, о гоненіи на васъ востающихъ и нѣкіихъ между вами являющихся несогласій; и молимся Пастырю Начальнику, Спасителю и любве Законоположнику Христу, да подастъ вамъ воскорѣ новаго по сердцу своему наставника, и напастей вѣтровъ запретитъ, и внутреняя несходства въ любовный союзъ претворитъ. Извѣстно же творимъ любвѣ вашой, еще къ моленію за васъ нашему и прилежное о лучшемъ вашемъ поведеніи прилагаемъ тщаніе, прося и надѣяся отъ Императорскаго Величества Государя нашего милостивѣйшого благосклонной милости и защищенія и утвержденія святыхъ, яже во васъ, и намъ единовѣрныхъ церквей; о благочестномъ семъ дѣлѣ ихъ сіятельства высокопочтенные министры усердно, многомощно и дѣйствительно поспѣшествуютъ. Пастырь сословію вашему именно уже усмотрѣнъ и намѣренъ, мужъ ученія и житія свидѣтельствованнаго: токмо ваше къ тому соизволеніе, рукописаніемъ укрѣпленное, порядкомъ отъ отца архидіакона къ вамъ написаннымъ, требуется. А о привилеи будущому архіерею, такожъ и о прочіихъ церкви вашея нуждахъ, и интересахъ Его Императорское Величество указалъ имѣть тщательное рачительство послу своему его сіятельству князю Сергію Григоревичу Долгорукому, и какъ у его королевскаго величества, такъ и у сената Польскаго о томъ домогаться, въ чемъ и впредь благочестивѣйшій нашъ Монархъ не оставитъ васъ, несумнѣнно надѣемся. О умедленіи у насъ отца архидіакона да не возъимѣете никоего отъ легкомысленныхъ мятежесловцевъ сумнительства: вѣдать васъ хощемъ, что то заблагоразсудилося до постановленія новаго вамъ пастыря, зѣло потребное и къ вашей же пользѣ угодное. А онъ, яко посланный отъ васъ и полномощіемъ вашимъ почтенный, и принятъ у насъ и содержится честно, и нескуднымъ по милости Его Императорскаго Величества трактаментомъ. Получили же мы и другіе отъ васъ Декабря 23-го писанія посланныя и во всѣхъ вашихъ требованіяхъ служить святому Православію не отрицаемъ. Прочее Самъ все даровитый Отецъ щедротъ и Богъ всякія утѣхи да исполнитъ вся, яже на потребу вамъ и благочестная желанія ваша да благословитъ всяцѣмъ своимъ благословеніемъ благостыннымъ. Благодать Господа нашего Іисуса Христа съ вами и любы наша съ всѣми вами о Христѣ Іисусѣ. Аминь. Смиренный Ѳеофанъ, архіепископъ Великоновагородскій. Смиренный Ѳеофилактъ, архіепископъ Тферскій и Кашинскій. Смиренный Игнатій, митрополитъ Коломенскій и Каширскій. Изъ Москвы Генвара 3 дня 1729 года.

71.

1748 г. Іюля 21. Письмо Смоленскаго Епископа Гедеона Могилевскому братству по поводу пожара въ Могилевѣ.

Szlachetnemu prawowiernemu bractwu Mohylowskiemu Bożego błogosławieństwa. Uczynionemu z dopuszczenia Boskiego przez ogień cerkwi Świętey y całego miasta Mohylowa nieszczęściu condoleo, życząc, aby Bóg Wszechmogący tę nieszczęśliwą ruinę weselszym nagrodził procederem. Rad bym ja WMościom panom hac in re succurrere lapsis, ale że teraz letniego czasu nigdzie zgoła kupić żadnego nie można drzewa, y prowadzić go za granicę bez wiadomości gubernskiey kancellaryi nie podobna, a w dobrach domu mojego żadnego lasu godnego do budowania niemasz. Więc życzył bym interim do pogranicznej sztachty pisać o tym ; a ieżeli nie, to do JMości wicegubernatora naszego o pozwoleniu łatwego przepuszczenia z Smoleńska do Mohylowa wszelkiego drzewa na reparacyą cerkwi, listownie swoią wyraziwszy expostulacyę, in Octobri albo Novembri mensibus przysłać kogo do Smoleńska dla naięcia ku wygotowaniu zimą drzewa potrzebnego, a wiosną go spławić. Ja zaś o wspomożenie lasem tuteyszych Smoleńskiego xięstwa obywatelow, ieżeli się u których będzie znachodził, prosić będę gotow y iestem WMościow panow szlachetnego prawowiernego bractwa Mohylowskiego wszelkich dóbr de super życzliwy exorator Gedeon Dei gratia biskup Smoleński y Dorohobużski. Z Smoleńska 1748 anno, Julii 21.

Изъ рукописи игумена Ореста.

Православному Могилевскому братству благословеніе Божіе. Соболѣзную я о случившемся въ Могилевѣ по попущенію Божію пожарѣ, не пощадившемъ и Святой Церкви, и молю Всемогущаго Бога, да дастъ Онъ вамъ радость видѣть все возстановленнымъ изъ развалинъ. Весьма желалъ бы я помочь вашимъ милостямъ въ этомъ несчастіи; но теперь, лѣтомъ, нигдѣ нельзя купить лѣсу; въ моемъ имѣніи также нѣтъ пригоднаго строеваго лѣсу, да и вывести лѣсъ за границу нельзя безъ разрѣшенія губернской канцеляріи. А поэтому совѣтую вамъ списаться пока съ пограничною шляхтою или обратиться письменно къ нашему вице-губернатору съ просьбою о свободномъ пропускѣ изъ Смоленска въ Могилевъ всякаго лѣсу на построеніе церкви, а потомъ въ Октябрѣ или Ноябрѣ пришлите кого либо въ Смоленскъ для того, чтобы нанять людей для приготовленія зимою требуемаго лѣсу, а весною—сплавить его. Я же съ своей стороны готовъ просить обывателей Смоленскаго княжества о вспомоществованіи вамъ лѣсомъ, если бы у кого либо таковой оказался. Остаюсь благожелатель и Богомолецъ вашихъ милостей, Православнаго Могилевскаго братства, Гедеонъ Божіею милостію епископъ Смоленскій и Дорогобужскій.

72.

1752 г. Марта 3. Грамота Кіевскаго Митрополита Тимоѳея Щербацкаго инокамъ Буйницкаго монастыря о томъ, чтобы монахини Борколабовскаго монастыря снова допущены были ко владѣнію Костянкою и Холмами.

Божіею милостію Тымоѳей Щербацкій, Православный архіепископъ митрополита Кіевскій, Галицкій и Малыя Росіи, заграничного благочестивого монастыра братіи съ катедры нашой митрополитанской Кіевской предлагаемъ: Присланымъ къ намъ, пастыреви, сего тысеча семь сотъ пятьдесятъ второго года, Февраля пятнадцатого, заграничного благочестивого Свято-Вознесенского Борколабовского дивического монастыря игуменья Севастіанна Одолевичевна зъ сестрами, доношенемъ, да вельможные господа, магистрату Могилевского брацтво, и вельможный господинъ Александръ Новконскій, писаннымъ, представляя о отобранныхъ вами, а особливо умершимъ вашимъ Буйницкимъ игуменомъ Викентіемъ Барановскимъ, съ подъ владыня монастыра дивического Борколабовского, въ повити Оршанскомъ состоящаго, половичныхъ селъ Костенокъ и Холмовъ, и о разореніи фольварку тамошнего, въ столѣтной поссесіи подъ онымъ Борколабовскимъ монастыремъ находывшихся, и о прочыихъ послѣдовавшихъ обидахъ, просили о отобраніи оныхъ селъ съ подъ владыня монастыра вашего Буйницкого и о привернении по прежнему подъ владыне монастыру Борколабовскому. По которомъ такъ оныхъ законницъ доношеню, яко и вельможныхъ господъ магистрату Могилевского брацтва и вельможного господына Александра Новконского писаніемъ, нами чинено пастырское разсмотрѣніе. И хотя по разсмотрѣнію въ духовной нашой консисторіи вашего Буйницкого монастыра зъ монастыремъ Борколабовскимъ имiющагося дила, за силу выданнаго на вашъ Буйницкій монастырь отъ его милости пана Богдана Стеткевича, подкоморого Мстиславского, и Елены Богдановны, княжны Соломерецкой, старостянки Кричевской и Луцкой (?), малжонки его милости пана подкоморого Мстиславского, отъ обоихъ нераздѣльне вѣчне наданого фундушу, въ прошломъ тысяча семь сотъ пятьдесятомъ году, Мая третяго, о владыніи тыми цилыми селами Костенками и Холмами по прежнему оному вашему Буйницкому монастыру декретъ выданъ,— однакъ на такомъ основаніи, дабы Буйницкого вашего монастыра законники Борколабовскому монастыру, яко едного фундатора осаженному, въ скудостехъ его надлежащое чинили снабдынье, по чему въ томъ монастырѣ монахини могли спокойное житіе и нескудное имить пропитаніе. Въ чемъ и оного вашого Буйницкого монастыра игуменъ іеромонахъ Иларіонъ Лѣтяга, будучи отъ всей братіи Буйницкого монастыра въ предписанномъ дили повиреннымъ, именемъ всихъ законниковъ вашего монастыра въ духовной нашей консисторіи предъ нами, пастыремъ, обовязалъ се въ томъ, что онъ

игуменъ іеромонахъ Иларіонъ зо всею его вашего Буйницкого монастыра братіею никакой обиды показанному Борколабовскому монастыру отнюдъ не чиниты мѣть и съ показанныхъ маетностей почасты къ препитаню и снабдыню спомоществованье чинить безотрицательно будетъ. А понеже вы не токмо оному Ворколабовскому монастыру спомоществованья, за силу учиненного въ духовной нашой консисторіи обвязательства, чинить не похотѣли, но и самого оного игумена своего чрезъ развращенье свое зъ монастыра выгнали и къ митрополичой нашой власти противны и непокорны явились; того ради въ прещеніе такихъ необыкновеныхъ самовольныхъ процессовъ, въ разсужденіе же имія остоятельные по земскимъ диламъ цыркумстанцыи и дальне юриздычне предиріятіе, вамъ чрезъ се объявляемъ, что отъ насъ къ вельможнымъ господамъ, магистрату Могилевского брацтву, и вельможному господыну Александру Новконскому посланы писанія, дабы оны господа на оны вашъ Буйницкій монастыръ изъ духовной нашей консисторіи въ прошломъ тысяча семь сотъ пятдесятомъ году выданый и нами конфирмованый декретъ отъ васъ отобрали, въ катедру нашу прислали въ цылости, оному же Борколабовскому монастыру показанными маетностьми Костенками и Холмами, за силу данного на оный Борколабовскій монастыръ одъ Михаила Владымера Стеткевича, сукцессора отца своего Богдана Стеткевича и матки Елены княжны Соломерецкой, вѣчнымъ и неотзовнымъ правомъ укрыпленного фундуша, во владыніе оному Борколабовскому монастыру по прежнему принять позволили. Того ради вамъ за востребованемъ его господына Новконского и Могилевского магистрату брацтва оны декретъ для присылки его въ катедру нашу безудержанно отдать и монахинь Борколабовскихъ по прежнему къ владыню половичное селъ Костенки и Холмовъ допустить архіерейско повелѣваемъ. Будь же вы въ чемъ недовольствовати мѣете, то вамъ, гдѣ надлежить, о томъ въ свицкомъ судуросправы искать. Съ катедры нашой митрополитанской Кіевской тысеча семь сотъ пятдесятъ второго года, Марта третяго дня.

Печатанъ по выписи изъ гродскихъ Могилевскихъ книгъ, писанной польскими буквами и выданной 13 Апрѣля 1752 г. монахинямъ Борколабовскаго монастыря, скрѣпленной подписями войта, писаря и приложеніемъ печати, оттиснутой на бумагѣ. Хранится тамъ же.

73.

1752 г. Мая 13. Жалоба въ гродскій Оршанскій судъ монаховъ Буйницкаго монастыря на монахинь Борколабовскаго монастыря по дѣлу о заѣздѣ (*) со стороны послѣднихъ на села Костянку и Холмы.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego w tórego, miesiąca Maia trzydziestego dnia. Na urzędzie J. Kr. mości grodzkim Orszańskim, przede mną Aleksandrem Tadeuszem z Skrzetuszewa Wawrzeckim, surrogatorem ziemskim y podstarościm sądowym Orszańskim, od JW. mości pana Jana Hlebickiego Józefowicza, starosty powiatu Orszańskiego ustanowionym, żałowali y solenniter manifestowali się w Bogu wielebny ociec Piotr Izmayłowicz, namiesnik, y wszyscy wielebni zakonnicy monastyru Buynickiego, oraz w. ociec Onisim Budkiewicz, dyakon, prokurator dobr Kościanki y Chełmow, w nieznosney krzywdzie swey y ludzi swych, iako to: Romana Orłowskiego, urzędnika, tudzież Wasila Nahaionka, Androsa Zieziulinego, Hryszki Chalimonowego, Piotra

Въ королевскій гродскій Оршанскій судъ, мнѣ Александру Тадеушу Даврецкому изъ Кретушова, земскому намѣстнику и судебному подстаростѣ въ г. Оршѣ, поставленному на эту должность отъ вельможнаго е. м. г. Яна Іозефовича Глѣбицкаго, старосты Оршанскаго, преподобные отцы: Петръ Измайловичь, намѣстникъ, и всѣ иноки Буйницкаго монастыря, равно какъ и отецъ діаконъ Онисимъ Будкевичъ, управляющій имѣніемъ Костянкою и Холмами, принесли оффиціальную жалобу на то, что несносная обида нанесена имъ и крестьянамъ Буйницкаго монастыря: уряднику Роману Орловскому, Василью Нагайонку, Амвросію Зѣзюлиному, Гришкѣ Филимонову и Петру Шадурѣ, и принесли жалобу именно на преподобныхъ инокинь Борколабовскаго монастыря, какъ то: на игуменью Антонину Өеодоровну, Христофору Брюковскую, Елиза-

(*) Споръ между Буйницкимъ и Борколабовскимъ монастырями за владѣніе селами Костянкою и Холмами начался при Барановскомъ, игуменѣ Буйницкаго монастыря, который подалъ въ Кіевскую консисторію жалобу на незаконность владѣнія со стороны Борколабовскаго монастыря половиною этихъ селъ. Вслѣдствіе этого между обоими монастырями началась вражда, доходившая до наѣздовъ со стороны того и другаго монастыря, какъ видно изъ взаимныхъ ихъ жалобъ. (Рукописн. Отд. Вилен. Публич. Библіот. Могилевскіе Акты № 34 и 41). Въ 1750 г., Мая 3, Кіевскій Митрополитъ Тимоѳей Щербацкій рѣшилъ это дѣло въ пользу Буйницкаго монастыря на томъ основаніи, что документы (см. выше №№ 49 и 50)) на владѣніе половиною упомянутыхъ селъ, представленные игуменьей Борколабовскаго монастыря Севастіаною Одолѣвичевною, не имѣли оффиціальной достовѣрности (чиселъ, подписей, печатей) и что Іоиль Труцевичъ и Владиміръ Стеткевичъ не могли измѣнять воли перваго завѣщателя Богдана Стеткевича (Рукоп. Отд. Вил. Пуб. Библ. Могил. Акты № 35). Въ 1752 г., Марта 3, дѣло это перерѣшено было тѣмъ же Кіевскимъ Митрополитомъ въ пользу Борколабовскаго монастыря (см. выше № 72); но Буйницкій монастырь не хотѣлъ, какъ видно, возвратить Борколабовскому монастырю половины селъ Костянокъ и Холмовъ, которою послѣдній владѣлъ прежде. Поэтому Борколабовскія монахини рѣшились силою себѣ возвратить свою часть въ имѣніяхъ Костянкѣ и Холмахъ; отсюда и произошелъ заѣздъ, о которомъ говорится въ печатаемомъ здѣсь документѣ.

Szadury, poddanych monastyru swego Buynickiego, na w Bogu wielebnych panien Antoninę Fiedorowiczówną, namiesnicę, Krysztoforę Krukowską, Elżbietę Ciechanównę, Apolinarią Korobankównę y wszystkich zakonnic monastyru Borkołabowskiego, iako samych wiolatorek, expulsorek, pryncypałek, tudzież ich mości panow Teodora, Jakuba y drugiego Teodora Krukowskich y innych kompryncypałow szlachtę, sług, czeladź, poddanych, do inwazyi, wiolencyi, expulsyi przysposobionych, w spólney radzie y namowie z sobą będących, de nomine et cognomine samym że zakonnicom monastyru Borkołabowskiego lepiey wiadomych y znaiomych, mieniąc o to, iż co świętey pamięci JW· mość pan Bohdan Wilhelmowicz Stetkiewicz, podkomorzy Mścisławski, successu temporis kasztelan Nowogródzki, y sama kniahinia de domo Helena Sołomerecka, starościanka Krzyczewska y Oluczycka, małżonkowie, maiąc nie małe hrabstwa, w roku 1633 miesiąca Augusta 1 dnia datowanym, tegoż roku Augusta 29 dnia w grodzie Orszańskim aktykowanym, zapisem swym wieczystym dobrowolnym, ex pio zelo uczynionym, iako actores et haeredes wyłączywszy specifice grunt ziemny, place do zabudowania monasteru y cerkwi, w dobrach swoich nazwanych Buynicze, w powiecie Orszańskim sytuowanych; ku dalszey chwale Pana Boga y wystarczeniu sufficiencyi w. oycow monasteru tegoż Buynickiego gruntu włok sto za rzeką Dnieprem zdawna Sutokami, teraz Kościanką, y Słobodką, teraz Chełmami, nazwany-

вету Цѣхановскую, Аполлинарію Коробанку и на всѣхъ другихъ монахинь этого монастыря, какъ на главныхъ виновницъ и зачинщицъ въ нарушеніи права собственности, а вмѣстѣ съ ними и на ихъ м. гг. Ѳедора, Якова и другаго Ѳедора Крюковскихъ и иныхъ шляхтичей, слугъ, челядинцевъ и (монастырскихъ) подданныхъ, по именамъ и фамиліямъ болѣе извѣстныхъ самимъ инокинямъ Борколабовскаго монастыря, участвовавшихъ также въ наѣздѣ и нарушеніи права собственности вслѣдствіе совершеннаго согласія на это со стороны упомянутыхъ монахинь и по ихъ побужденію. Въ жалобѣ говорится слѣдующее. Блаженной памяти е. м. высокородный г. Богданъ Вильгельмовичъ Стеткевичъ, Мстиславскій подкоморій, а въ послѣдствіи времени каштелянъ Новогродскій, и жена его Елена, урожденная княжна Соломерецкая, старостянка Кричевская и Олучицкая, владѣя многими обширными имѣніями, добровольною своею записью, данною ими по ревности къ благочестію на вѣчныя времена 1 Августа 1633 г. и записанною въ г. Оршѣ 29 Августа тогоже года, пожертвовали въ наслѣдственномъ своемъ Буйницкомъ имѣніи, находящемся въ Оршанскомъ повѣтѣ, землю исключительно для основанія на ней монастыря; а потомъ для большаго распространенія славы Божіей и для обезпеченія Буйницкаго монастыря пожертвовали инокамъ этого монастыря сто волокъ земли за рѣкою Днѣпромъ въ селеніяхъ Сутокахъ, теперь называемыхъ Костянкою, и Слободкѣ, а теперь Холмахъ, вмѣстѣ съ людьми, поселенными на этой землѣ; и посредствомъ этого вѣчнаго без-

mi wsiami, poddaństwem osadzonego przydali; y kombinuiąc re et essentia takowe nadanie funduszowe na wieczne nieodzowne czasy, monastyr Buynicki ufundowali. Na którym fundamencie, iako od zupełnych aktorow dziedzicow zmocnionego funduszu, monastyr Buynicki spokoynie przez niemały czas obudwu wsi Kościanki y Chołmow non interrupte był possessorem. W nastąpionym poźnieyszym czasie niegdy w Bogu wielebny Joil Trucewicz, ihumen Kuteieński, ne scit quibus causis ductus, in favorem obżałowanym zakonnicom Borkołabowskim niejakowegoś w tych wsiach mimo funduszu nadanie (dóbr cerkiewnych utracać nie mogący) propria authoritate pozwolił profitu. Quo sub praetextu et ex circumstantiis częstey ihumenow odmiany obżałowane zakonnicy Borkołabowskie, innego będąc funduszu' do połowy dzierżenia wsi Kościanki y Chołmow, żadnego ad probandam rei veritatem nie maiąc dokumentu, ulla probabilitate, interessowali się. Consequentive monastyr Buynicki, gdy się dostał pod władzę ihumeństwa zeszłemu w Bogu oycu Wincentemu Baranowskiemu, który penetruiąc archivum monastyru, dobrze illucydowany funduszu nadaniem, y iak tylko prae oculis miał in sua substantia wsie Kościankę y Chołmy per medietatem niesłusznie u obżałowanych zakonnic Borkołabowskich będące, przez różnych przyjacioł amicabili compositione przywrócenia do monastyru żałuiących zakonnikow Buynickich pretendował et mediis pacis zachować się usiłował. W tym gdy everso modo idąc obżałowane zakonnice Borkołabowskie nie uczynili łatwości y połowy nulliter usurpowaney wsiow Kościanki y Chołmow przywrócić do

возвратнаго пожертвованія положили прочное основаніе Буйницкому монастырю. На основаніи этой записи, какъ сдѣланной полновластными распорядителями наслѣдственныхъ владѣній, Буйницкій монастырь въ продолженіи долгаго времени спокойно и безпрепятственно владѣлъ обоими селеніями: Костянкою и Холмами. Но въ послѣдующее время его преподобіе о. Іоиль Труцевичъ, игуменъ Кутеинскаго монастыря, неизвѣстно на какомъ основаніи, не имѣя права отчуждать церковныхъ имѣній, собственною своею властію позволилъ инокинямъ Борколабовскаго монастыря пользоваться нѣкоторыми доходами съ указанныхъ выше имѣній, вопреки фундушевой записи. Подъ этимъ предлогомъ и въ слѣдствіе частой перемѣны (Кутеинскихъ) игуменовъ, инокини Борколабовскаго монастыря, имѣющія особенный фундушъ, владѣли половиной Костянки и Холмовъ, не имѣя никакого документа или чего либо въ этомъ родѣ для подтвержденія своего права на эти селенія. Вслѣдствіе этого Викентій Барановскій, сдѣлавшись игуменомъ Буйницкаго монастыря,—когда при разборѣ монастырскаго архива хорошо разсмотрѣлъ фундушевую запись (т. е. Стеткевичей) и увидѣлъ, что селенія Костянка и Холмы незаконно перешли при посредствѣ (Іоиля Труцевича) во владѣніе Борколабовскихъ монахинь,—при посредствѣ различныхъ пріятелей старался дружественнымъ образомъ возвратить эти селенія Буйницкому монастырю и надѣялся достигнуть этого мирными средствами. Но такъ какъ Борколабовскія монахини нимало не выполнили надеждъ на легкій исходъ этого дѣла и

monastyra Buynickiego żałuiącym zakonnikom nie chcieli, przymuszony przełożeństwa obligacyą do sądow konsystorskich metropolii Kiiowskiey, explikuiąc illegitimam obżałowanych zakonnic Borkołabowskich wsiow Kościanki y Chołmow tuitionem, postrzegać dobr monastyrskich funduszowych całości obowiązany of fitioso juramento, własności nadania prawnie dopominać się musiał. Y w tymże sądzie, iako rem obloquitur, decret oczewisty post serias partium controversias ferowany w roku 1749, a w roku 1750 miésiąca Decembra w grodzie Orszańskim aktykowany; pomienionym dekretem circa inviolabilem possessionem Kościanki y Chołmow żałuiące zakonnicy monasteru Buynickiego są zachowani, intuitu którego intromittowani jurisdycznie pacifice rzeczone wsie Kościanke y Chołmy bez żadney interrupcyi y przy nagabaniu obżałowanych czernic Borkołabowskich ad datam praesentem possydowali. 1752 roku, miesiąca Maia 24 dnia, obżałowane zakonnice Borkołabowskie, zebrawszy do kilkudziesiąt człowieka z różnym do boiu należącym orężem, irridendo prawu statutowemu W. X. Litt. y konstytucyom seymowym de seueritate dóbr klasztornych funduszowych rigorissime opisanym, postposita onych że praw authoritate, ad haec ieszcze obżałowanych szlachticzow Krukowskich ad eamdemque sensibilitatem pociągnęli. Którzy to obżałowani mci panowie Krukowscy, nie respektuiąc, że jure victi na łapanie y na gardło sceleribus addendo mala wszelkiego bezprawia na siebie wzięli professyą, zapomniawszy zatym na rygor prawa, tumultuario ausu na dobra funduszowe, wszelką legum obwarowane bezpiecznością, wsie

отнюдь не хотѣли возвратить инокамъ Буйницкаго монастыря незаконно владѣемую ими половину селъ Костянки и Холмовъ, то поэтому Викентій Барановскій, какъ игуменъ монастыря, обязанный притомъ присягою охранять цѣлость пожертвованныхъ монастырю имѣній, принужденъ былъ путемъ закона отыскивать монастырскую собственность,— и для этого подалъ жалобу въ Кіевскую митрополитанскую консисторію на то, что Борколабовскія монахини незаконно владѣютъ селеніями Костянкою и Холмами. Изъ консисторіи, послѣ различныхъ препирательствъ со стороны истцевъ и отвѣтчицъ, послѣдовало, какъ видно изъ самаго дѣла, въ 1749 году положительное рѣшеніе, внесенное въ Декабрѣ 1750 года въ гродскія Оршанскія книги; этимъ рѣшеніемъ навсегда утверждено за Буйницкимъ монастыремъ владѣніе Костянкою и Холмами; и въ силу этого иноки этого монастыря законнымъ порядкомъ введены во владѣніе и до настоящаго времени спокойно владѣли поименованными селеніями безъ всякаго насильственнаго вмѣшательства въ нихъ со стороны Борколабовскаго монастыря. Но 1752 года Мая 14 дня монахини Борколабовскаго монастыря, презрѣвши важность и строгость закона о неприкосновенности монастырскихъ имѣній, изложеннаго въ Литовскомъ статутѣ и сеймовыхъ конституціяхъ, собрали нѣсколько десятковъ вооруженныхъ людей и вовлекли еще въ опасное предпріятіе шляхтичей Крюковскихъ. Эти Крюковскіе, не обращая вниманія на то, что они взялись за преступное и беззаконное дѣло, за которое по приговору суда могутъ быть

Kościankę y Chołmy nazwane, nulla data habendaque ratione, naiechawszy, na folwark tameczny napadli. Gdzie żałuiącemu delatorowi w. oycowi namiesnikowi monastyra Buynickiego strzeleniem palec u ręki skaleczyli y konia w kark postrzelili; żałuiącego oyca Onisima Budkiewicza, prokuratora folwarku, nahaiami tyrańsko aż do krwie zbili, głowę rozbili, znakow tyrańskich suchych, krwią naciekłych, nie mało zadali; similiter urzędnika Romana Orłowskiego bizunowali. Tym się nie kontentuiąc poddanych tamecznych biciem infestowali: Wasila Nahaionka enormissime zbili y ramię roscięli, Adrosowi Zieziulinemu dwa palce u ręki ucięli, samego zbili; Hryszkę Chalimonowego suchemi razami insimile zbili, ręce poprzebiiali. Widząc takowe ausus żałuiące delatory ich mci panow Antoniego Leszczyńskiego y Jana Sawickiego, w gościnie będących, prosili, aby obżałowanym wyperswadowali takowe bezprawia; którzy gdy tylko perswadować poczęli, przyiacielskiego poradzenia nie chcąc parcere perswazyom, owszem severiorem assumendo malitiam, iuż na wyiezdnym cale iego mci pana Leszczyńskiego na lewą rękę skaleczyli, niemało w pół-dłoni rozcięli, w głowie cięcie zadali, oraz tyrańsko niemiłosierndnie zbili; similiter iego mci pana Sawickiego tyranizowali, ręce poprzebijali. Na ostatek locum pozwalaiąc sceleri (iako edocet o wszystkim uczyniona obdukcya ieneralna *) cale per contemptum prawa et

схвачены и приговорены къ повѣшенію, забывши и строгость закона за своевольныя дѣйствія, безъ всякой причины и повода сдѣлали наѣздъ на фундушевыя имѣнія: Костянку и Холмы, обезпеченныя вполнѣ законами, и напали на находящійся здѣсь фольваркъ. При этомъ отцу намѣстнику Буйницкаго монастыря, приносящему тенерешнюю жалобу, посредствомъ выстрѣла нанесли рану въ палецъ на рукѣ, а коня его поранили въ шею; а другаго истца Онисима Будкевича, управляющаго фольваркомъ, жестоко, даже до крови, избили нагайками, нанесли удары въ голову; не мало осталось на тѣлѣ его и другихъ кровавыхъ знаковъ жестокихъ побоевъ; равнымъ образомъ избили палками урядника Романа Орловскаго. Недовольствуясь этимъ избили монастырскихъ крестьянъ: Василья Нагайонка ужасно избили и разсѣкли у него плечо, Амвросія Зезюлинаго избили и оторвали у него два пальца на рукѣ, Гришку Филимонова ужасно избили, руки у него страшно изранены. Видя таковое своеволіе, истцы, приносящіе эту жалобу, просили гг. Антонія Лещинскаго и Яна Савицкаго, бывшихъ у нихъ въ гостяхъ, чтобы они своими совѣтами отклонили отъ такихъ беззаконныхъ дѣйствій людей, на которыхъ приносится эта жалоба; но какъ только начали они уговаривать ихъ, то они не терпя дружескихъ совѣтовъ, пришли въ большую еще ярость, и уже при выѣздѣ г. Лещинскаго ранили въ лѣвую руку, разсѣкли ладонь, нанесли

*) Въ Рукоп. Отд. Вил. Публ. Библ. подъ № 38 находится это свидѣтельство вознаго о раненыхъ и избитыхъ людяхъ въ селахъ Костянкѣ и Холмахъ.

in damnum żałujących delatorów zakonników Buynickich poddanemu tamecznemu Piotrowi Szadure jamę owsa wybrali, także owies y jęczmień na ogrodzie zasiany, już w kłosy dochodzący, funditus strawili; w karczmie Kościańskiey okna potłukli, szpichlerze, parkany poruinowali et pro convictione sua właśnie hostiliter postępując desertam zostawili Arabiam. Tandem adsitim dogodziwszy swey impresii, z odpowiedziami, pochwałkami na zdrowie i życie żałującego delatora namiesnika Buynickiego y wszystkich zakonników tegoż monastyru odjechali.

Zaj czym żałujące delatjres z obżałowanemi pannami zakonnicami Borkołabowskiemi cum complicibus chcąc prawem czynić, ante omnia do personalney obżałowanych wszystkich qua-kryminalistow y expulsorow u sądu komparycyi, a pomocnikow i kompryncypałow, n ie mających permanentem civitatem, do statuicyi,—do approbaty funduszu y za onym dekretu oczewi stego sądow konsystorskich metropolii Kijowskiey, oraz żałob, processow y całego hac in causa procederu in omnibus punctis, paragrafis,—do obwarowania omnimodam securitatem zdrowia y życia żałującym delatorom et intuitu documentorum folwarku y wsiow Kościanki y Chołmow a quavis citatorum impetitione, invasione et violentiis,—do wskazania nawiązek żałującym delatorom, pobitey, porąbaney y pokaleczoney szlachcie, w gościnie będącey, et distinctim chłopom z prawa regulujących się do po-

ему удары въ голову и безъ милосердія избили; г. Савицкаго равнымъ образомъ избили и подбили у него руку. Наконецъ, переходя отъ одного преступленія къ другому (какъ подтверждается все это свидѣтельствомъ вознаго) и совершенно презрѣвши законъ, для нанесенія ущерба инокамъ Буйницкаго монастыря они у монастырскаго подданнаго выбрали изъ ямы овесъ, равнымъ образомъ совершенно потравили посѣянный въ огородѣ овесъ и ячмень, начавшіе уже колоситься; а въ Костянкской корчмѣ выбили окна, разрушили амбары и заборы, и по своему (враждебному) расположенію поступая здѣсь совершенно какъ въ непріятельской странѣ, оставили послѣ себя пустынную Аравію. Наконецъ удовлетворивши своимъ враждебнымъ стремленіямъ уѣхали съ угрозами намѣстнику Буйницкаго монастыря и всѣмъ монахамъ относительно ихъ жизни и здоровья.

Послѣ этого истцы, приносящіе эту жалобу, законнымъ порядкомъ требуютъ отъ отвѣтчицъ, инокинь Борколабовскаго монастыря, во первыхъ того, чтобы всѣ зачинщики и главные виновники этого дѣла, на которыхъ принесена жалоба, явились лично въ судъ, а также представлены были сюда и дѣйствовавшіе съ ними заодно помощники ихъ, не имѣющіе постояннаго мѣста жительства, далѣе—чтобы подтверждены были надлежащимъ образомъ фундушевая запись, судебное рѣшеніе Кіевской консисторіи, равно какъ жалобы, споры и вообще всѣ обстоятельства этого судебнаго дѣла, затѣмъ—чтобы вполнѣ обезопашены были жизнь и здоровье подающихъ эту жалобу и, въ силу документовъ на

karania paenami pro demerito causae być powinnemi,—do skassowania przeciwnych żałob et quocunque titulo, jeżeliby się jakowe okazały, in praejudicium et damnum utworzonych, niesłusznych i nieprawnych, żałującym delatorom dokumentow nullitate,—do nagrodzenia szkody expensow na prawo errogowanych ex occasione obżałowanych ich mościow y errogować mających, oraz uznania tego wszystkiego, co ex inquisitione patebit y czasu prawa przez kontrowersyą ich mości panow patronow deducetur. Salva tey żałoby melioratione żałujące delatores dali ten swoy manifest do xiąg grodzkich Orszańskich zapisać, co iest zapisano, z których i ten wypis pod pieczęcią urzędową grodzką Orszańską wielebnym oycom zakonnikom monastyru Buynickiego iest wydan.

Внизу оттиснута на бумагѣ печать. Хранится тамъ же.

право владѣнія фольваркомъ и селеніями Костянкою и Холмами, ограждены были отъ всякаго вмѣшательства, нападенія и своеволія,—чтобы съ лицъ, которые признаны будутъ судомъ виновными, назначена была, соотвѣтственно съ преступленіемъ, денежная пеня въ пользу истцовъ, избитыхъ и увѣченныхъ шляхтичей, бывшихъ въ гостяхъ, и холоповъ,— чтобы признаны были недѣйствительными жалобы противной стороны и всякаго рода незаконные и несправедливые документы (если бы они оказались), направленные къ осужденію и вреду лицъ, подающихъ эту жалобу,—чтобы вознаграждены были протори и убытки всѣмъ тѣмъ, которые по требованію отвѣтчицъ теперь вызваны въ судъ и впредь будутъ вызываемы, и наконецъ—чтобы извѣстно было все, что покажутъ слѣдствіе и рѣчи защитниковъ при судебномъ производствѣ. Для лучшаго сохраненія этой жалобы истцы представили ее ко внесенію въ книги гродскаго Оршанскаго суда, въ которыя она записана и изъ которыхъ выдана эта выпись монахамъ Буйницкаго монастыря подъ надлежащею печатью гродскаго Оршанскаго суда.

74.

1753 г. Генваря 19. Удостовѣреніе отъ Никодима Шпиановскаго и Ивана Комаровскаго въ добровольной передачѣ Солонерецкаго монастыря уніатамъ *).

My niżey na podpisaniu wyrażeni czyniemy wiadomo y jawnie wyznawamy tym naszym dobrowolnym testimonialnym skryptem, danym w Bogu przewielebnemu jego mci xiędzu Awgustynowi Zaffatuiowi, starszemu klasztoru Rakowskiego zakonu Świętego Bazylego W., prowincyi Litewskiey, na to, iż co ja bywszy prezydent monastyru Sołłomereckiego, z woli y wyrokow Boga, którego moc y władza w ludzkich rządzi y disponuje kreaturach, wiek moy młody, całość y nienaruszone w biegu życia zdrowie poświęciwszy na usługi do klasztoru Dyzunickiego, na tey pierwszości konsekrowaney usłudze wiele bawiąc czasu według obrządkow y dispozycyi starszych, gdy wydoskonalonych doszedłem lat y perfekcyi wedle zwyczaju zakonności. Nie wyliczam tu zasług moich, nie regestruję starań i usiłowania ku tej religii, będąc po różnych mieyscach y klasztorach przez lat kilkanaście ihumenem; zdrowie i siły pracą, trudami y starością lat przezwyciężone; na-

Мы, нижеподписавшіеся, объявляемъ и удостовѣряемъ черезъ это наше добровольное свидѣтельство, данное нами преподобному о. Августину Савватію, игумену Базильянскаго Раковскаго монастыря Литовской провинціи, что я, бывшій настоятель Соломерецкаго монастыря, по волѣ и велѣнію Бога, всемогущая сила Котораго управляетъ людьми и повелѣваетъ тварями, съ молодыхъ лѣтъ всецѣло посвятивши всѣ свои силы на служеніе Богу въ Православномъ монастырѣ, по достиженіи зрѣлыхъ лѣтъ и совершенства, сообразно съ уставомъ иночества, посвященъ былъ (въ иноческій санъ) и въ этомъ санѣ въ продолженіи немалого времени я много трудился по распоряженію и указанію старшихъ. Я не буду перечислять здѣсь моихъ услугъ и указывать на усилія и труды, которые я совершилъ для этой (Православной) Вѣры, въ продолженіи нѣсколькихъ лѣтъ будучи настоятелемъ въ различныхъ монастыряхъ; (ска-

---

*) Въ Рук. Отд. Вилен. пуб. библіотеки (Отдѣлъ Могилев. Актовъ № 76) есть письмо Голеевскаго къ подканцлеру Литовскому отъ 3 Марта 1753 г. Въ этомъ письмѣ присвоеніе уніатами Соломерецкаго монастыря объясняется, по обычаю уніатовъ, крайне жалкимъ состояніемъ монастыря и окрестныхъ жителей. „Kiedy multo temporis tractu między pospolstwem tuteyszego mieysca wielkie działy się abusus, że Boga nie znali, extenuebant magnorum facta deorum pacierza ni początków wiary nie umieli, bez chrztu y spowiedzi ludzie umierali, po rożnych mieyscach in absentia swoich czerncow grzebli się. Sama cerkiew y monastyr funditus zruynowane, złoto, srebro, ktorego anterius dostatkiem znaydowało się, przez ihumenów pozabierano, apparaty y inne cerkiewne sprzęty, ut fertur od ludzi, przełożeni pro suo velle et placito obrocili, jeden tylko pro forma zostawiwszy kielich z patyną y apparat zszargany. Na ostatek zdezolowawszy irreparabiliter cerkiew y monastyr, naymnieyszego w nim już nie widząc tak żywności sposobu, jako też dalszego spanoszenia się z apparencyi cerkiewnych y dobytkow gospodarskich, gdzie y teraz ich mość xięża Bazylianie rezydujący szczegolnie z elemozyny żyją, czterech mając poddanych do tego należących monastyru, żadney robocizny, procz jednego czynszu czterech bitych z włoki corocznie importujących.“

stąpiła oraz do dalszych rządow ku służbie Boga we mnie niesposobność. W pośledniejszym czasie nakłonionym bardziey zostawszy ku zachodowi życia, niżli do zdolności prac wystarczających na usługę Boga, zordynowany ieszcze byłem na przełożeństwo klasztoru Sołłomereckiego, gdzie żadney przy słabości zdrowia podeszłych lat moich nie mający tak do prac cerkiewnych pomocy, jako też należytey do sustentacyi życia wygody, jako podła alga od starszych moich rzucony pomiotem, opuszczony bez znaymnieyszego względu y respektu na przeszłe zasługi, lata y zdrowie azardowane. Zatym gdy mię ręka Boska dotknęła, ciężko o łóżko cisnęła chorobą właśnie przed świętem naszym, y w tym tak ciężkim razie nie mając folgi y kompassyi nad sobą, ni do żywności sustentamentu,— co większa, gdy obłożnie złożony byłem chorobą, w dni Bożego Narodzenia żadnego w cerkwi dla ludzi teyże wiary nie było nabożeństwa i nauki duchowney przez niedbałość starszych moich. Takowy w cerkwi dział się nieporządek! Na ostatek postrzegając inkonweniencye stanu naszego własnego, sumnienia, rygoru y powierzoney owczarni zbawienia, uczyniliśmy z niżey rzeczonym gospodarzem y dziakiem tegoż klasztoru kommunikacyą wyż pomienionemu w Bogu przewielebnemu jego mci xiędzu starszemu Rakowskiemu, na ten czas będącemu w Sołłomereczu, któremu nie z żadnego musu, prywaty y bojaźni daliśmy moc intromittowania się do klasztoru, razem y do cerkwi, z oddaniem dobrowolnie kluczow. Oraz pozwoliliśmy zupełną władzę y dispozycyą żadney salwy pretextu sobie, ni komu innemu, nie zachowawszy. W samę nowe lato, w dzień

жу только, что) здоровье и силы мои изнемогли отъ занятій, трудовъ и преклонности лѣтъ; вмѣстѣ съ тѣмъ оказалась недостаточность силъ для дальнѣйшихъ трудовъ въ служеніи Богу. Въ послѣднее время болѣе чувствуя приближеніе конца моей жизни, чѣмъ сознавая въ себѣ силы для совершенія достойныхъ подвиговъ въ служеніи Богу, я назначенъ былъ настоятелемъ въ Соломерецкій монастырь, въ которомъ я, при преклонности лѣтъ и слабости здоровья, не нашелъ какъ средствъ для совершенія Богослуженія, такъ равно и надлежащихъ житейскихъ удобствъ; начальники мои бросили меня въ грязь, какъ падаль, оставивши совершенно безъ малѣйшаго вниманія и уваженія мои прежнія заслуги, лѣта и сомнительное состояніе моего здоровья. Затѣмъ, когда поразилъ меня перстъ Божій тяжкою болѣзнію именно передъ самымъ нашимъ праздникомъ, то въ это тяжкое время я не видѣлъ помощи и состраданія къ себѣ и не имѣлъ даже средствъ къ жизни, а главное: такъ какъ я страдалъ тяжкою и продолжительною болѣзнію, то даже въ праздникъ Рождества Христова не совершаемо было въ церкви никакого Богослуженія для христіанъ, исповѣдующихъ туже Вѣру, и не сказано было имъ никакого поученія, потому что не позаботились объ этомъ мои начальники. Такой непорядокъ былъ въ церкви Божіей! Наконецъ обращая вниманіе на несоотвѣтствіе самаго нашого званія, на строгія требованія совѣсти и спасеніе ввѣренной намъ паствы, я, вмѣстѣ съ нижепоменованнымъ дьякомъ того же монастыря, вошелъ въ сношеніе съ вышеноименованнымъ его преподобіемъ,

Ś-tego Bazylego W., znając błąd w wierze y odszczepieństwo, w którym cały wiek móy trwałem, sam za instinktem Ducha Świętego y za wolą moją własną, wiary świętey Rzymskiey obrządkow Ruskich stałem się uczęsnikiem. O czym tym naszym dobrowolnym testimonialnym skryptem świadcząc, dla lepszey rekognicyi y waloru rękoma naszymi własnymi podpisuiemy się. Datum w klasztorze Sołłomereckim roku 1753, Januarii 19 dnia. X. Nikodem Szymanowicz Z. S. B. W. P. S. Jan Komarowski, dziak Sołłomerecki.

За тѣмъ слѣдуютъ польскія подписи свидѣтелей: Яна Вержбицкаго, Александра Коссова и Михаила Янковскаго.

Хранится тамъ же.

начальникомъ Раковскаго монастыря, бывшимъ въ это время въ Соломеречѣ; ему мы передали этотъ монастырь вмѣстѣ съ церковію и ключами добровольно, а отнюдь не по принужденію, корысти или страху. Все это мы отдали во владѣніе и въ полное распоряженіе, не предоставляя себѣ и кому либо иному предлога къ вмѣшательству (въ монастырь). Въ самый новый годъ, въ день Св. Василія В., я, познавши заблужденіе въ вѣрѣ и отщепенство, въ которомъ я находился въ теченіи всей моей жизни, по внушенію Св. Духа и своему собственному желанію, присоединился къ св. Римской вѣрѣ Русскаго обряда. Удостовѣряя въ этомъ посредствомъ сего нашего добровольнаго свидѣтельства, для большей несомнѣнности и силы его мы скрѣпляемъ своими подписями. Писано въ Соломерецкомъ монастырѣ 19 Генваря 1753 г.

75.

1759 г. Февраля 16. Мировая запись настоятеля Буйницкаго монастыря и настоятельницы Борколабовскаго монастыря о раздѣлѣ между этими монастырями селъ Костянокъ и Холмовъ.

Ja Metrofan Carykiewicz, ihumen monasteru Buynickiego, ze wszystką moją w Chrystusie bracią zakonną tegoż monasteru z jedney strony, a ja Apollinarya Korobankowna, starsza monasteru Borkołabowskiego panieńskiego, ze wszystkiemi w Chrystusie siostrami moimi tegoż monasteru z drugiey strony, za wyrazną

Я Митрофанъ Царикевичъ, игуменъ Буйницкаго монастыря, вмѣстѣ со всѣми моими иноками тогоже монастыря, съ одной стороны, а съ другой— я Аполлинарія Коробанка, настоятельница женскаго Борколабовскаго монастыря, вмѣстѣ со всѣми моими инокинями этого монастыря, — по волѣ Михаила Сапѣги,

wolą jaśnie wielmożnego jego mci pana Michała, na Bychowach, Borkołabowie y Buynicach hrabi y dziedzicznego pana, Sapiehi, podkanclerzego W. X. Litewskiego y dobrodzieja naszego, nie mniey też za wolą y błogosławieństwem jaśnie wielmożnego jego mci xiędza Jerzego Koniskiego, biskupa Białoruskiego y Mohylowskiego, pana pasterza y dobrodzieja naszego, plenariam potestatem y zwierzchność nad monasterami naszemi Buynickim y Borkołabowskim od JW. w Bogu nayprzewielebnieyszego jego mci xiędza Tymoftea Szczerbackiego, Metropolity Kijowskiego, in scriptu ieszcze w roku tysiąc siedmset pięćdziesiątym szóstym miesiąca Julii dwudziestego trzeciego dnia mającego, czyniemy wiadomo y jawno wyznawamy tym naszym dobrowolnym listem wieczysto-ugodliwym dzielczym, przez żaden sposob nieporuszonym zapisem, komu o tym moderni et futuri saeculi ludziom wiedzieć będzie należało, ad invicem między nami danym na to, iż z dawnych czasow ad obloquentiam funduszow monasterom naszym Buynickiemu y Borkołabowskiemu od zeszłych w Bogu świętey pamięci jaśnie wielmożnego jego mci pana Bohdana Stetkiewicza, kasztellana Nowogródzkiego, expost podkomorzego Mścisławskiego, y od jaśnieoświeconey xiężnej jej mości Heleny Sołomereckiej, starościanki Krzyczewskiej y Ołuczyckiej Bohdanowej Stetkiewiczowej, kasztellanowej Nowogródzkiej, podkomorzynej Mścisławskiej, małżonki jego mci, fundatorow y dobrodziejow, monasterom naszym jeszcze w roku tysiąc sześćsetnym trzydziestym trzecim miesiąca Augusta dwudziestego dziewiątego dnia danych i służących— successu potym temporis za naradzeniem się zeszłego w Bogu przewielebnego jego mci oyca Joila Trucewicza, ihumena monasterow Kuteińskich, Buynickiego y Borkołabowskiego, moc zupełną y zwierzchność nad tymiż mona-

наслѣдственнаго владѣтеля Быхова, Борколабова и Буйничей, подканцлера В. К. Литовскаго и нашего благодѣтеля, равно какъ по волѣ и благословенію нашего пастыря и благодѣтеля его преосвященства Георгія Конисскаго, епископа Бѣлорусскаго и Могилевскаго, еще 23 Іюля 1756 г. получившаго верховную власть надъ Буйницкимъ и Борколабовскимъ монастырями отъ его высокопреосвященства Тимофея Щербацкаго, Митрополита Кіевскаго,—посредствомъ этой нашей добровольной, вѣчной и неизмѣнной записи относительно раздѣла (монастырскихъ) имѣній, составленной по взаимному нашему согласію, объявляемъ и дѣлаемъ извѣстнымъ всѣмъ, кому слѣдуетъ объ этомъ знать въ настоящее и послѣдующее время слѣдующее. Въ давнія времена, еще въ 1633 г., Августа 29 дня, почившіе въ Бозѣ е. м. Богданъ Стеткевичъ, каштелянъ Новогродскій, а потомъ подкоморій Мстиславскій, и супруга его ея м. княжна Елена Соломерецкая, старостянка Кречевская и Олучицкая, а какъ супруга Богдана Стеткевича, каштелянка Новогродская и подкоморинная Мстиславская, пожаловали фундуши обоимъ нашимъ монастырямъ: Буйницкому и Борколабовскому; а затѣмъ въ послѣдствіи времени, по взаимному согласію его преподобія о. Іоиля Труцевича, игумена монастырей Кутеинскихъ, Буйницкаго и Борколабовскаго, имѣвшаго надъ ними полную власть, и е. м. покойнаго Михаила Владиміра Стеткевича, каштеляна Новогродскаго и подкомораго Мстиславскаго, сына ихъ милости Стеткевичей, нашихъ фундаторовъ и благодѣтелей, оные: г. Михаилъ Владиміръ Стеткевичъ,

sterami in omni maiącego, z jaśnie wielmożnym w Bogu zeszłym jego mci panem Michałem Włodzimierzem Stetkiewiczem, kasztellanicem Nowogródzkim, podkomorzycem Mścisławskim, synem wspomnionych iaśnie wielmożnych mci panow Stetkiewiczow, fundatorow dobrodzieiow naszych, za osobliwymi wieczystymi fundacyjnemi listami zapisami, tak do jaśnie wielmożnego imci pana Michała Włodzimierza Stetkiewicza, kasztelanica Nowogródzkiego, indulgendo woli w Bogu zeszłych jaśnie oświeconych xiążąt ich mci Bohdana Sołomereckiego y Heleny Sołomereckiey, wuja rodzonego y matki swoiey, iako też od oyca Joila Trucewicza, monasterowi Borkołabowskiemu, wespół z intromissyą ieneralną ieszcze w roku tysiąc sześć set pięćdziesiątym wtórym miesiąca Apryla dwanastego dnia, danymi y służącymi, maiętności wsi Kościanki y Chełmow, włok sto w sobie zamykających, w powiecie Orszańskim leżących, przez czas bardzo długi (bo do roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego siódmego) po połowie, to iest włok pięćdziesiąt monaster Buynicki, a włok pięćdziesiąt monaster Borkołabowski, ze wszystkiemi pożytkami, poddanymi, czynszami, dziakłami, powinnościami y pryhonami spokoynie trzymali. W pośledníeyszym też czasie ile przez oyca Baranowskiego, ihumena Buynickiego, y Piotra Izmayłowicza, namiestnika tegoż monasteru, różne w tey Kościance y Chołmach nastąpiły tergiwersacye, hrabieże, wiolencye, najazdy, niesnaski, różne krzywdy nam zakonnicom Borkołabowskim, ludziom y poddanym naszym, w Kościance y Chołmach mieszkaiącym; z okazyi czego zaczęła się kłótnia prawna tak w konsystorzu Kijowskim, iako y w innych subseliach, między monasterami Buynickim y Borkołabowskim. Którym takowym dalszym litigiom, kłótniom y kosztom prawnym, my obiedwie strony zabiegając, mediante w tym ami-

Новогородскій каштелянъ,—исполняя волю почившихъ въ Бозѣ дяди своего князя Богдана Соломерецкаго и матери своей княжны Елены Соломерецкой,—равно какъ и Іоиль Труцевичь, особливыми вѣчными фундушевыми записями пожаловали Борколабовскому монастырю въ 1652 г., Апрѣля 12 дня, половину селеній Костянки и Холмовъ, заключающихъ въ себѣ 100 волокъ и находящихся въ Оршанскомъ повѣтѣ; вслѣдствіе чего монастырь этотъ и введенъ былъ вознымъ во владѣніе ими. Съ этихъ поръ въ продолженіи долгаго времени до 1757 г. оба монастыря спокойно владѣли этими имѣніями со всѣми доходами, подданными, чиншами, дяклами, податями и пригонами пополамъ, т. е. пятдесятъ волокъ принадлежали Буйницкому монастырю и пятдесятъ Борколабовскому. Но въ недавнее время, благодаря о. Барановскому, игумену Буйницкаго монастыря, и Петру Измайловичу, намѣстнику тогоже монастыря, въ Костянкѣ и Холмахъ произошли различные безпорядки, начались грабежи, своеволія, наѣзды, ссоры и различныя несправедливости, сдѣланныя намъ монахинямъ Борколабовскаго монастыря, равно какъ людямъ и подданнымъ нашимъ, живущимъ въ Костянкѣ и Холмахъ. Вслѣдствіе этого началась между Буйницкимъ и Борколабовскимъ монастырями тяжба, производившаяся въ Кіевской Консисторіи и другихъ мѣстахъ. Въ предупрежденіе этихъ тяжебъ, споровъ и судебныхъ разбирательствъ, мы обѣ стороны, при посредствѣ нашихъ друзей, принявшихъ по общей нашей просьбѣ участіе въ этомъ дѣлѣ, уговорились сдѣлать слѣдующее: Во первыхъ мы положили,

cabili compositione, przez godnych jaśnie wielmożnych ich mci panow przyiacioł, ad id negotium ex utraque parte uproszonych, zgodziliśmy się z sobą takowym sposobem: iż naypierwiey w pomienionych wsiach Kościance y Chołmach wymierzyć przez mierniczego sprawiedliwą pomiarą wszystkie włoki obudwóch folwarków Buynickiego y Borkołabowskiego, oraz i poddańskie we wszystkich trzech zmianach z wyrażeniem, który poddany wiele ziemi ma y gruntu trzyma, oraz wiele z siedziby ma płacić i służyć, smyśliliśmy byli; a po wymierzeniu takowym tymiż gruntami wespół z chłopami, na nich mieszkającymi, po połowie się podzieliwszy tak, jako y przed tym było, to iest włok pięćdziesiąt do monasteru Buynickiego, a włok pięćdziesiąt do Borkołabowskiego, ażeby perpetuis temporibus należali zobopolnie chcemy. A ponieważ takowy pomiar we wszystkich trzech zmianach gruntow y sianożęci folwarkowych y poddanych, juvante Deo, w roku nie dawno przeszłym tysiąc siedmsetnym pięćdziesiątym ósmym miesiąca Novembra dwanastego dnia przez jego mci pana Jana Kirczyckiego, mierniczego przysięgłego, ad effectum przyszedł y dwa inwentarze przez tegoż jego mci pana mierniczego sprawiedliwey pomiary, jeden dla monasteru Buynickiego, drugi dla Borkołabowskiego już są sporządzone; za czym my obiedwie strony podług tych że inwentarzow grunta (iako się wyżey wyraziło) po połowie, do monasteru Buynickiego włok pięćdziesiąt z folwarkiem starym, a do Borkołabowskiego włok pięćdziesiąt z folwarkiem nowo-zabudowanym, z poddanymi, w pomienionych inwentarzach wyrażonymi, z ich żonami, dziećmi, końmi, bydłem rogatym y nierogatym, y wszelkim dobytkiem onych, oraz z ich czynszami, dziakłami, daninami, pryhonami y wszelkiemi powinnościami, specifice w inwentarzach wyrażonymi, tak właśnie, jako y pierwiey trzymali-

чтобы въ упомянутыхъ имѣніяхъ Костянкѣ и Холмахъ землемѣръ вымѣрялъ опредѣленною закономъ мѣрою всѣ волоки Буйницкаго и Борколабовскаго фольварковъ, равно какъ и крестьянскую землю во всѣхъ трехъ поляхъ, съ показаніемъ, какой крестьянинъ сколько имѣетъ земли въ поляхъ и подъ строеніями, и сколько съ своей земли онъ долженъ платить податей и отправлять повинностей, а по обмежеваніи эти земли вмѣстѣ съ живущими на нихъ хлопами — раздѣлить, какъ и прежде было, по половинѣ, то есть, пятдесятъ волокъ—Буйницкому монастырю и пятдесятъ Борколабовскому, такъ чтобы эти земли на всѣ времена оставались общими. А какъ таковое обмежеваніе всей пахатной, находящейся въ трехъ поляхъ, и сѣнокосной земли, принадлежащей фольваркамъ и подданнымъ, при помощи Божіей сдѣлано уже было въ минувшемъ 1758 году, Ноября 12 дня, присяжнымъ землемѣромъ г. Яномъ Кирчицкимъ, и имъ же составлены два надлежащіе инвентаря, одинъ для Буйницкаго монастыря, а другой—для Борколабовскаго, то по этимъ инвентарямъ земли означенныя выше дѣлимъ по половинѣ: какъ прежде, такъ и теперь, владѣть и распоряжаться Буйницкому монастырю 50 волоками земли съ старымъ фольваркомъ, и Борколабовскому также 50 волоками земли съ новымъ фольваркомъ,—вмѣстѣ съ подданными, показанными въ инвентаряхъ, ихъ женами, дѣтьми, лошадьми, рогатымъ и нерогатымъ скотомъ, съ доходами отъ этихъ подданныхъ, со взимаемыми съ нихъ чиншами, дяклами, сборами, пригонами и всякими повинностями, указанными въ инвентаряхъ,—

śmy, y teraz trzymać, rządzić, dysponować, wszelkich sobie profitow wynaydować, występnych poddanych, każda strona swoich własnych, ad obloquentiam praw Stetkiewiczowskiego y Trucewiczowskiego, karać, sprawiedliwość z nich ludziom ukrzywdzonym czynić, y już od daty listu teraznieyszego żadney naymnieyszey krzywdy y propedycyi w dzierżeniu przez samych siebie y przez subordynowane osoby jedna drugiey stronie nie czyniąc, tylko według tey cyrkumskrypcyi w pokoju zgodnie y jednostaynie zachować się obiedwie strony mamy; y następcy naszi powinni będą wiecznemi a nieodzownemi czasy*). I to też ad invicem warujemy dla siebie, iż cerkiew Święta Spaska, ponieważ na gruncie spólnym w Kościance jest zabudowana, spólnie też do Buynickiego y Borkołabowskiego monasterow należeć ma. Similiter w pomienionych wsiach Kościance y Chołmach tak monasterowi Buynickiemu w swoiey części, jako też Borkołabowskiemu w swojey, podług zwyczajow szynki dworne lub aręDy mieć, podymne, czopowe, szelężne, wszelkie uchwały seymowe, seymikowe y inne, jakowekolwiek podatki wynaleść się mogą, każda strona za swoją część płacąc, in perpetuum wolno będzie. Czego wszystkiego my obiedwie strony ad invicem sobie dotrzymać wiecznemi czasy mamy y następcy naszi też dotrzymać powinni będą pod zaręką dwóch tysięcy talarow bitych, pod punctem trium lucrorum et aliis paenis de lege ecclesiastica extendendis. O którą zarękę y niedotrzymanie w którymkolwiek punkcie y paragrafie tego naszego dobrowolnego listu wieczysto-ugodliwego dzielczego zapisu dajemy moc y pozwalamy ad invicem sobie, to jest stronie ukrzywdzoney, krzywdę czyniącą stronę od

съ правомъ той и другой сторонѣ изыскивать новыя статьи доходовъ, наказывать, на основаніи записей Стеткевича и Труцевича, каждой сторонѣ своихъ подданныхъ за преступленія и вознаграждать обиженныхъ ими людей. Со времени составленія этой мировой записи мы обязуемся не дѣлать другъ другу никакихъ обидъ и притѣсненій ни сами по себѣ, ни чрезъ подчиненныхъ намъ людей, стараясь по этой мировой записи сохранить спокойствіе и согласіе другъ съ другомъ; тоже должны всегда соблюдать и тѣ, кто будетъ послѣ насъ. Къ этому прибавляемъ для себя еще то условіе, что Спасская церковь въ селѣ Костянкѣ будетъ принадлежать тому и другому монастырю, такъ какъ она выстроена на общей землѣ. Равнымъ образомъ въ поименованныхъ имѣніяхъ Костянкѣ и Холмахъ Буйницкій и Борколабовскій монастыри, каждый въ своей части, могутъ держать на дворахъ шинки или отдавать въ аренду, уплачивая каждый съ своей части подати подымную, чоповую, шеленговую, всякіе также сборы, назначаемые сеймами и сеймиками, и другіе, какіе бы только случились. Все это мы обязываемся соблюдать въ отношеніи другъ къ другу всегда, равно какъ обязываются и наши преемники, подъ опасеніемъ штрафа въ двѣ тысячи битыхъ талеровъ, подъ страхомъ тройнаго взысканія и другихъ наказаній, изложенныхъ въ церковныхъ законахъ. Въ случаѣ нарушенія въ чемъ либо

*) Въ Рук. Отд. Вилен. Пуб. Библ. № 40 находятся эти инвентари. Въ нихъ показано въ селахъ Костянкѣ и Холмахъ осѣдлой и дворной земли 30 волокъ, хозяевъ на этой землѣ 24; чинша съ волоки получается 10 тынфовъ, подымнаго отъ 4 дымовъ—4 тынфа, и сверхъ того показана повинность пригона или работы на монастырскомъ фольваркѣ смотря по надобности; всѣ крестьяне имѣютъ по одной волокѣ, кромѣ одного, имѣющаго двѣ волоки.

wszelkiego urzędu, sądu y prawa, przyjmując ubiquinarium forum w W. X. Litewskim zapozwać; gdzie będąc zapozwana ad primam instantiam stanowszy strona, krzywdę czyniąca, rozprawę finalną bez żadnych dylacyi, godzin, obmow y munimentow przyjąć, zaręki w tym liście wyrażone, nie schodząc z sądu, parti injuratae zapłacić y wszelkim wyrokom by nayuciążliwszym sądowym in omni sine apellatione podlegać my sami y następcy naszi mamy y powinni będziemy. A po zapłaceniu, by nie jednokrotnie zarąk, przecie ten nasz list dobrowolny wieczysto-ugodliwy dzielczy zapis przy zupełney mocy y walorze zostawać ma aż do dość sobie we wszystkim uczynienia. I na to śmy dali ad invicem sobie ony z podpisami rąk naszych własnych y ich mciow panow pieczętarzow, od nas obudwóch stron ustnie y oczewisto uproszonych. Pisan w Mohilowie roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego dziewiątego, miesiąca Februarii szesnastego dnia. Monasteru Buynickiego ihumen hieromonach Metrofan Carekiewicz z bracą. Jeromonach Konstanty z. m. B. Apollinaria Korobankowna, ihumenia monasteru Borkołabowskiego, z siostrami. Елизаведа Цѣхановна рукою.

Приложены три печати краснаго сургуча. За тѣмъ слѣдуютъ подписи трехъ свидѣтелей: Глѣбицкаго Іозефовича, Антонія Мартина Храповицкаго и Феликіана Цяпинскаго. Внизу приложена еще печать. Хранится тамъ же.

этой добровольной мировой записи по дѣлу о раздѣлѣ имѣній мы позволяемъ и даемъ право взаимно другъ другу, т. е. сторонѣ обиженной позвать другую сторону во всякій судъ и управу въ В. К. Литовскомъ; будучи позвана въ этотъ судъ, сторона обидившая должна признать окончательнымъ рѣшеніе первой судебной инстанціи безъ всякаго промедленія, отсрочекъ и обжалованій, — не выходя изъ суда заплатить обиженной сторонѣ штрафъ, положенный въ этой записи и—совершенно подчиниться всякому судебному рѣшенію, какъ бы оно ни было тяжело; такъ будемъ и должны поступать мы и наши преемники. А послѣ хотябы неоднократной уплаты этого штрафа наша добровольная вѣчная мировая запись должна сохранять полную свою силу и обязательность. На что и дали мы другъ другу эту запись съ нашими собственноручными подписями и подписями свидѣтелей, приглашенныхъ нами. Писано въ Могилевѣ 1759 г. Февраля 16. Игуменъ Буйницкаго монастыря іеромонахъ Митрофанъ Царикевичь. Іеромонахъ Константинъ, инокъ Буйницкаго монастыря. Аполлинарія Коробанка, игуменья Борколабовскаго монастыря, съ сестрами.

76.

1725 Генваря 25. Посланіе Митрополита Варлаама Ванатовича игуменамъ Кутеенскаго и Буйницкаго монастырей о выдачѣ документовъ Максаковскаго монастыря.

Превелебные отцы, Православныхъ монастырей Кутеенского да Буйницкого игумены, намъ въ Духѣ Святомъ благопослушные сыны и братья! Сего 1725 г., Януаря 22 дня, игуменъ монастыря Максаковскаго Іосифъ Бѣлецкичь билъ намъ чоломъ, писменно прекладая, что на кгрунты ихъ монастыря Максаковскаго

въ вашихъ монастыряхъ, въ Кутеенскомъ да въ Буйницкомъ, не знать, кимъ туда завезеные, права и мунемента обрѣтаются; и просилъ у насъ помянутой игуменъ за собою о отдачи оныхъ ему правъ до превелебностей вашихъ архіерейского писанія. Чего ради нарочно до превелебностей вашихъ за онымъ игуменомъ пишучи, пастырско желаемъ и повелѣваемъ: изволъте превелебности ваши сему листоказателю, изъ вышъ означенного монастыря въ томъ интересѣ къ вамъ посланному, на ихъ кгрунта Максаковскіе права и мунемента изъ обителей своихъ выдати безъ словопрѣнія, да и на прочіе монастыри епархіи нашей Кіевской кгрунта и маетности (если тамо обращутся) права и всякіе письменные крѣпости не отмовьте превелебности ваши ему посланцу выдать, поневажъ оныя письма вамъ не есть потребны, а намъ, паче же въ сіе время (въ которое о всякихъ кгрунтахъ и маетностяхъ изтязаютъ являти письменные крѣпости) зѣло суть нужны и благопотребны. О семъ превелебностемъ вашимъ предложивши, имъ же со всею во Христѣ любезною братіею Божіе и наше архіерейское преносылаемъ благословеніе. Превелебностемъ вашимъ всѣхъ благъ желающій пастырь Варлаамъ Ванатовичъ, Архіепископъ Кіевскій, Галицкій и Малыя Россіи. Съ Кіева, Януарія 25 дня 1725 году.

Хранится тамъ же.

77.

1765 г. Прошеніе Польскому королю Августу III Могилевскаго Архіепископа Георгія Конискаго по дѣлу о разныхъ притѣсненіяхъ Православному духовенству отъ Польскихъ чиновниковъ.

Nayjaśnieyszy Królu, panie nasz naymiłościwszy! Doniosłem już nayjaśnieyszey waszey królewskiey mości, panu memu miłościwemu, o niemałym uciemiężeniu w Mohylowie i w ekonomii Mohylowskiey duchowienstwu mojemu przez rewizye liquorow dziejącym się, gdyż takowa rewizya zawsze bywa gwałtowna z wexą, odbijaniem zamkow, zruynowaniem ubogiego domostwa, a niewinnie, nigdy bowiem nie tylko . . . . . . ale y dla siebie kupowaney z strony wódki nie znaydują. Takoż ratio-

Всемилостивѣйшій Государь! Я уже доносилъ вашему королевскому Величеству о великихъ притѣсненіяхъ, незаслуженно причиняемыхъ Православному духовенству въ Могилевѣ и Могилевской экономіи ревизіею напитковъ: такая ревизія всегда сопровождается насиліемъ, обидами, отбиваніемъ замковъ, раззореніемъ скуднаго хозяйства, а между тѣмъ никогда не находятъ не только . . . . но и для своего употребленія купленной гдѣ либо водки. Равнымъ об-

ne przewozu Mohylowskiego, do mojey katedry vigore przywilejow od niepamiętnych czasow należącego, że tenże zamek Mohylowski y z całey włości pryhony zawsze przewożą się bezpłatnie, a tylko zamiast nagrody pod czas jesienney pory dają się palety przewoźnikom na zbieranie po włości jesieniny y w tych paletach temi już laty y to dokładano, że wolno y nic nie dać. Lubo listem upominalnym Króla Michała w roku 1673 danym nakazano za ten prom, zamkowi y całey włości bezpłatnie służący, corocznie płacić z włoki po złotemu y grosze dwa. Teraz ponieważ tym uciemiężeniom żadnego wstrętu niema, odebrałem relatią z Mohylowa, iż one oppressye daleko bardziey górę biorą. Na dniu 5 przeszłego Augusta z rozkazu jego mości pana Koszyca, kommissarza, Kazimierz Neyman, kommendant ułański, z żołnierzami przy nim będącemi, napadłszy na zakonników moich, od cerkwi Chołmiańskiey rzeką Dnieprem do katedry powracających, niedość że wszystkie rzeczy, w tey liczbie y naczynia święte do offiary należące, przetrząsł y porozrzucał, nad to, konfundując szkaradnie onych zakonników, suknię na jednym podarł, pałasza dobywszy w głowę ciąć zamierzał y w Dnieprze potopić usiłował, tylko że ludzie, którzy się na ten gwałt zbiegli, obronili; wódki jednak nie znalazł, jako y nigdy to na zakonnikach moich y świeckich duchownych, już to przez dziesięć lat bytności mojey w Mohylowie, nie pokazało się. Tenże jegomość pan kommisarz pod karą surową rozkazał poddanym ekonomicznym, aby prezbyterom własnym, którym oni podług dawnego zwyczaju z własney woli względem bardzo szczupłych z parafii

разомъ (доносилъ) относительно Могилевскаго перевоза, съ незапамятныхъ временъ принадлежащаго по привилегіямъ моей каѳедрѣ, а именно, что жители Могилевскаго замка и всей волости никогда не платятъ ничего за перевозъ; вмѣсто платы выдаются перевозчикамъ въ осеннее время билеты на осенній сборъ, но и въ этихъ билетахъ съ недавняго времени начали прибавлять, что можно и ничего не давать, хотя Король Михаилъ подтвердительною своею грамотою отъ 1673 года приказалъ замку и всей волости каждогодно платить за безплатный перевозъ съ волоки по злоту и два гроша. Теперь—такъ какъ не было дано отпора этимъ притѣсненіямъ—донесено мнѣ изъ Могилева, что эти притѣсненія увеличиваются все болѣе и болѣе. 5-го минувшаго Августа по приказанію коммисара Кашица Казимиръ Нейманъ, уланскій командиръ, напалъ съ солдатами на моихъ монаховъ, возвращавшихся рѣкою Днѣпромъ отъ Холмянской церкви въ мою каѳедру, и не ограничился только тѣмъ, что перерылъ и разбросалъ всѣ вещи ихъ, въ томъ числѣ и священные церковные сосуды, но еще, послѣ гнуснѣйшаго поношенія монаховъ, на одномъ изъ нихъ разорвалъ одежду, замахнулся саблею въ голову и намѣревался утопить его въ Днѣпрѣ; защитили его только люди, сбѣжавшіеся на этотъ шумъ; водки при этомъ конечно онъ (командиръ) не нашелъ, какъ не находили ея и прежде во время всего десятилѣтняго пребыванія моего въ Могилевѣ ни у монашествующаго, ни у бѣлаго духовенства. Тотъ же командиръ подъ страхомъ тяжкаго наказанія запретилъ крестьянамъ Моги-

akcydensow z zboża cokolwiek jesienną porą dawali, w przyszły czas nic nie dawali, owszem aby onych prezbyterow, gdyby im co da-on, z datkiem do dworow zamkowych prowadzono. Ex vi takowego jego mości rozkazu na dniu 18 przeszłego Septembra jego mość pan Sandecki, namiestnik, prezbytera Mohylowskiego cerkwi Ilińskiey, lubo nie dla zboża, lecz właśnie dla potrzeb parafialnych do wsi Batuni jadącego, a we wsi Husliszczach u swego parafianina na noclegu będącego, za to że gospodarz siana y obroku dla konia jego dał, kazał tegoż konia z wozkiem zagrabić y kiereję z prezbytera zedrzeć; y lubo na prośbę tych że parafian konia z wózkiem powrócił, a kiereję zatrzymał. Nad to tenże jegomość pan kommisarz już y przewoźnikom jesieniny, która dawana miasto płaty za przewoz, niedawać, y przewoźnikow, jeśliby oney ważyli się potrzebować, wiązać y batogami ćwiczyć rozkazał, a po staremu jak zamkowych, tak y pryhon całey włości, jeszcze pod pretextem zamkowey skarbowey potrzeby mere żydowskiey soli y innych towarów corocznie na kilka set albo tysięcy fur bezpłatnie wozić przez umyślnie na to przystawionych zamkowych żołnierzow przymuszają. Także ich mości panowie zamkowi, de nomine przewoźnikom wiadomi, na wiośnie, kiedy się woda rozlewa, każą tymże przewoźnikom wozić siebie wodą do różnych folwarków z chartami na polowanie y tam po kilka dni tych mizernych niewolników nullo jure utrzymują, nie uważając bynaymniey na tak wiele dawnieyszych y poźnieyszych królewskich przywilejów y listów, zamkowi Mohylowskiemu w ten przéwoz wstępować zakazujących.

левской волости давать впредь что-либо своимъ священникамъ, которымъ добровольно они давали по давному обычаю въ осеннее время нѣсколько зерноваго хлѣба, ради скудныхъ доходовъ священниковъ отъ прихода; и кромѣ того приказалъ еще препровождать священниковъ, которые будутъ дѣлать такой сборъ, въ замковое управленіе вмѣстѣ съ собраннымъ ими хлѣбомъ. Въ силу такого приказанія коммисара, 18 минувшаго Сентября намѣстникъ Сандецкій у пресвитера Ильинской церкви, ѣхавшаго въ деревню Батуни совершенно не для сбора хлѣба, а для исправленія требъ, и ночевавшаго въ деревнѣ Гуслищахъ у своего прихожанина, приказалъ забрать коня съ телѣгою и шубу за то, что этотъ прихожанинъ далъ кормъ лошади священника; хотя по просьбѣ прихожанъ возвратилъ онъ потомъ священнику лошадь и телѣгу, но шубу удержалъ у себя. Кромѣ того тотъ же коммисаръ приказалъ не давать больше перевозчикамъ осенью хлѣба, который давался имъ вмѣсто платы за перевозъ; а еслибы перевозчики стали требовать, то приказалъ ихъ брать и бить палками; а не смотря на это черезъ нарочно поставленныхъ жолнеровъ принуждаютъ безплатно перевозить жителей замка и всей волости, и сверхъ того, подъ предлогомъ казенной собственности, по нѣскольку сотъ или тысячь въ годъ возовъ жидовской соли и другихъ товаровъ. Кромѣ того, въ весеннее время, когда вода разливается, чиновники замковаго управленія, извѣстные по именамъ перевозчикамъ, отправляясь на охоту, приказываютъ возить себя водою на разныя мызы, и безъ всякаго права задерживаютъ тамъ этихъ

Kołatam tedy jeszcze do miłosierdzia nayjaśnieyszey waszey Królewskiej Mości, abyś naymiłościwszy panie z klemencyi swojey rozkazał takowe oppressye w przyszły czas zabronić, a mianowicie ratione rewizyi: jeżeli nie mogą być duchowni religii Greckiey uwolnieni od oney rewizyi przykładem duchowieństwa rzymskiego y unickiego, przynaymniey niechay się gwałty nie dzieją przy rewizyach, a naybardziey dla oddalenia wszelkiey suspicyi y napaści, przez rewidujące bywać zwykłych, aby deputowany ode mnie czasu rewizyi dla świadectwa przyjmowany był; y jeżeli by na którym z moich występek w tey zakazanego liquoru okoliczności pokazał się (czego do tych czas nie było), żeby satisfakcyi u mnie podług praw requirowano, którey nigdy czynić nie odmówię. Także względem dobrowolnego prezbyterom własnym od parafian swoich dania zboża, żeby tego nie broniono y grabieży za to nie czyniono. Na ostatek, ażeby u prześwietney kommissyi skarbowey nayiaśnieyszey Waszey Królewskiey Mości weyrzano było w przywileje y listy Królewskie dawne y poślednieysze, na przewoz Mohylowski katedrze mojey służące y zamkowi wstępować w ony przewoz zakazujące, y noviter in confirmationem starych dany był reskrypt najaśnieyszey Waszey Królewskiey Mości, aby nikt z ich mościów panów zamkowych do tego przewozu nie interesował się y żydowskich fur daremnie wozić nie przymuszano. Takoż polujący dla wożenia siebie wodą po folwarkach aby przewoźników nie pędzili, a za przewoz zwyczayny zamkowych ludzi y pryhonów całey włości czy to płacić, vigore wyżey specifikowanego upominalnego listu królewskiego, z włoki

бѣдныхъ людей по нѣсколько дней, не обращая никакого вниманія на столько древнихъ и позднѣйшихъ королевскихъ привилегій и грамотъ, запрещающихъ замковому управленію вмѣшиваться въ этотъ перевозъ. Снова обращаюсь къ милосердію вашего королевскаго Величества, и молю Васъ, милосердый Государь, воспретить впредь такія притѣсненія, и именно относительно ревизіи напитковъ: если православное духовенство не можетъ быть освобождено отъ этой ревизіи, какъ освобождено духовенство латинское и уніатское, то по крайней мѣрѣ не дѣлалось бы при такихъ ревизіяхъ насилій; а для предотвращенія всякихъ придирокъ и прижимокъ, обыкновенно дѣлаемыхъ ревизующими лицами, находился бы при свидѣтельствованіи назначенный мною депутатъ; и если бы у кого нибудь изъ моихъ (духовныхъ) былъ найденъ запрещенный напитокъ, (чего впрочемъ не случалось до сихъ поръ), то чтобы ревизоры требовали у меня законнаго удовлетворенія, которое я никогда не откажусь сдѣлать. Что касается до добровольной дачи прихожанами хлѣба своимъ священникамъ, то это не было бы запрещено, и за это (священники) не терпѣли бы грабежей. Наконецъ прошу, чтобы королевская скарбовая коммиссія разсмотрѣла древнія и позднѣйшія привилегіи и королевскія грамоты, которыми Могилевскій перевозъ присвояется моей каѳедрѣ и воспрещается замковому управленію вступаться въ него, и чтобы для подтвержденія прежнихъ привилегій данъ былъ отъ вашего королевскаго Величества рескриптъ о томъ, чтобы никто изъ чиновниковъ замковаго управленія не вмѣши-

po złotemu y groszy dwa, czyli zwyczayną przewoźnikom jesieninę dawać aby było kazano. W tych sprawiedliwych y nic nad słuszność nie pretendujących dezyderyach moich klemencyi nayjaśneyszey Waszey Królewskiey Mości gorąco żebrzę nayjaśnieyszey Waszey Królewskiey Mości, pana naszego naymiłościwszego, wierny poddany y dozgonny exorator Jerzy Koniski, Biskup Biało-Ruski ritus Graeci non uniti.

Datum нѣтъ. Копія. Хранится тамъ же.

Прошеніе Георгія Конискаго относительно перевоза осталось неудовлетвореннымъ, какъ видно изъ донесенія намѣстника Іустина отъ 16 Іюля 1767 г. Си. Рук. Отд. В. П. Библ. Могилев. Акты № 53.

вался въ перевозъ и не принуждали бы даромъ перевозить жидовскія фуры,—а также чтобы охотники не принуждали перевозчиковъ возить себя на фольварки, и чтобы за перевозъ жителей замка и людей всей волости или платили бы, въ силу вышеупомянутой королевской подтвердительной грамоты, съ волоки по злотому и два гроша, или дозволенъ былъ бы перевозчикамъ осенній сборъ. Представляя эти справедливыя и непреувеличенныя просьбы мои, молю В. К. В. о милосердіи. В. К. В. вѣрноподданный и вѣчный богомолецъ Бѣлорусскій Православный епископъ Георгій Конискій.

78.

1767 г. Іюля 30. Заявленіе вознаго предъ судомъ о томъ, что Могилевское замковое управленіе отнимаетъ подданныхъ у Спасскаго монастыря.

Na urzędzie Jego Królewskiey Mci grodzkim Orszańskim przede mną Alexandrem Janem Hołowczycem, półkownikiem . . . . . . y podstarościm sądowym powiatu Orszańskiego, od jaśnie wielmożnego iego mci pana Jana Hlebickiego Józefowicza, starosty, instalowanym, comparendo personaliter jenerał Jego Kr. Mci infrascriptus kwit relacyiny offitiose zeznał, cujus tenor sequitur estque talis. Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt siódmego, miesiąca Julii trzydziestego dnia, ja jenerał J. Kr. Mci powiatu Orszańskiego, niżey na podpisaniu ręki mey wyrażony, zeznawam tym moim relacyinym visionis kwitem, iż byłem użytym y wezwanym nomine jaśnie wielebnego xiędza Je-

Нижеподписавшійся королевскій возный, лично явясь въ Оршанскій гродскій судъ ко мнѣ Александру Яну Головчицу, полковнику . . . . и судебному подстаростѣ Оршанскаго уѣзда, назначенному на эту должность Яномъ Глѣбицкимъ Юзефовичемъ, судебнымъ старостою Оршанскаго уѣзда, оффиціально сдѣлалъ слѣдующее письменное заявленіе: 1767 г., Іюля 30, я нижеподписавшійся королевскій возный Оршанскаго уѣзда доношу и свидѣтельствую симъ, что я былъ приглашенъ отъ имени Православнаго Бѣлорусскаго Епископа Георгія Конискаго, а также отъ имени

rzego Koniskiego, biskupa Białoruskiego ritus Graeci non uniti, tudzież wielebnego xiędza Justyna Zahrebieckiego, namiestnika katedry Spaskiey, y wszystkich czerncow, przy cerkwi kathedralney Spaskiey mieszkających w Mohyłowie, do jurysdyki ich mciow w mieście Mohylowie leżącey, do monasteru ich mciow ab antiquo przysłuchającey, dla wybadania się y wzięcia wiadomości, ieżeli zwierzchność zamkowa Mohylowska despotico regimine disponując się pomienioną jurysdykę, do monasteru Spaskiego Mohylowskiego należącą, ad usum et dominium suum odebrała? Jakoż ja jenerał, dość czyniąc funkcyi mey ieneralskiey, z stroną szlachty przybywszy do jurysdyki ich mci xięży Spaskich Mohylowskich, badałem się ludzi tamże mieszkaiących, jeżeli taka wiolencya y pokrzywdzenie od zamkowey Mohylowskiey zwierzchności stały się? Gdzie dowodnie opowiedzieli, iż kilka kroć zamku Mohylowskiego przysyłani pod surową winą y karą nakazywali, ażeby jurysdyczanie, do cerkwi Spaskiey Mohylowskiey należący, monasterowi Spaskiemu Mohylowskiemu przestawszy być posłusznemi, powinność wszelką na zamek Mohylowski pełnili, danie temuż zamkowi opłacali; a tak in numero sześciu jurisdyczaninow, idque Fiedora Szabulińskiego, Waska Pieczaranina, Dzioma Pieczaranina, Aphanasa, zięcia Azarowego, Jakowa Dziewuli, Radzkę rzeznika gwałtownie y expulsywnie na zamek Mohylowski odebrano. Ad hoc opowiedzieli, iż komornik zamku Mohylowskiego, na tey że jurysdyce xięży Spaskich dla wypowiedzenia posłuszeństwa na zamek Mohylowski naydujący się, do żony Dziomy Pieczaranina, że ostrzegała, aby po

намѣстника соборной Спасской церкви, отца Іустина Загребецкаго, и всѣхъ иноковъ, живущихъ при Могилевской соборной Спасской церкви,—приглашенъ былъ по дѣлу объ юрисдикціи ихъ милостей въ Могилевѣ, съ давнихъ временъ принадлежавшей ихъ монастырю, а именно для разслѣдованія и собранія свѣдѣній о томъ, дѣйствительно ли Могилевское замковое начальство незаконнымь образомъ присвоило юрисдикцію, принадлежащую Спасскому монастырю въ Могилевѣ и обратило ее въ свою пользу? А потому я, возный, исполняя свою должность, прибывъ вмѣстѣ съ шляхтою на мѣсто юрисдикціи иноковъ Спасскаго Могилевскаго монастыря, распрашивалъ людей, живущихъ на монастырской землѣ, о своеволіи и несправедливостяхъ, причиненныхъ Могилевскимъ замковымъ начальствомъ. Они обстоятельно показали, что отъ управленія Могилевскаго замка неоднократно было приказываемо тѣмъ, которые подвѣдомственны Спасской Могилевской церкви, чтобы они, подъ опасеніемъ тяжкой вины и строгаго наказанія, прекратили свою зависимость отъ Могилевскаго Спасскаго монастыря, отправляли бы всѣ повинности на королевскій замокъ, сюда же вносили бы и подати; и такимъ образомъ отнято насильственно шесть человѣкъ, а именно: Ѳедоръ Шабулинскій, Василій Печарянинъ, Демидъ Печарянинъ, Афанасій, зять Азарова, Яковъ Дѣвуль, рѣзникъ Радіонъ. При этомъ разсказывали, что коморникъ королевскаго замка, объявляя подвѣдомственнымъ Спасскому монастырю людямъ, что они должны повиноваться Могилевскому замку, бросился съ шпагою на жену Демида Печа-

ogrodzie nie chodzili y grząd nie ruynowali, do szpady porwał się. A tak ja jenerał, com widział y słyszał, to wszystko w ten móy kwit relacyiny fideliter spisawszy parti actoreae wydaję y ręki własney podpisem authoryzuję. Pisan, ut supra. U tego kwitu relacyinego, podpis ręki jenerała tymi słowy: Tomasz Leniewski, jenerał Jego Królewskiey Mści powiatu Orszańskiego.

Внизу оттиснута на бумагѣ печать. Хранится тамъ же.

рянина за то, что она предостерегала, чтобы не ходили по огороду и не портили грядъ. Вслѣдствіе сего я, возный, и доношу точно обо всемъ томъ, что я видѣлъ и слышалъ, выдаю это мое донесеніе истцамъ и утверждаю его собственноручною подписью. Дано вышеозначеннаго числа. На донесеніи слѣдующая подпись вознаго: Ѳома Леневскій, королевскій возный Оршанскаго уѣзда.

79.

1667 г. Августа 21. Рѣшеніе Митрополита Іосифа Тукальскаго по дѣлу о насиліи, причиненномъ Варнавою, Кутеенскимъ игуменомъ, Виктору, игумену Буйницкаго монастыря.

Лѣта отъ Нарожения Сына Божого тысеча шесть сотъ шестьдесятъ семого, мѣсяца Августа двадцать первого дня. Передъ смиреніемъ моимъ, милостію Божіею православнымъ архіепископомъ, митрополитою Кіевскимъ, Галицкимъ и всея Россіи, епископомъ Бѣлорусскимъ, архимандрытою Лѣщенскимъ, Нелюбовичемъ Тукальскимъ, также при бытности всечестныхъ іеромонаховъ, суду моего консисторского приточилася справа съ инстанціи инстигатора духовного а зъ деляціи честного отца Виктора Бублицевича, законника монастыра Кутеенского, зъ честнымъ отцемъ Варнавою Громовичомъ, на тотъ часъ бывшимъ игуменомъ монастыра Кутеенского, о то, ижъ тотъ отецъ Варнава, спротивившись власти и благословенію пастырскому, на игуменство монастыра Буйницкого отцу Виктору даному, затягнулъ собѣ на помочь людей свѣцкихъ и, на монастыръ Буйницкій кгвалтовне наѣхавши, отца Виктора и отца Уріила, на тотъ часъ тамъ мѣшкаючого, зъ помочниками своими пятьми збилъ, и шаблями раны позадавалъ, монастыръ Буйницкій скрывавилъ и осквернилъ; речи оныхъ и права, на монастыръ Буйницкій и Максаковскій належачіе, забравши, помененого отца Виктора выгналъ, и зъ игуменства за листомъ, ему отъ пастыра данымъ, отбилъ и низложилъ. До того и ассекурацію на письмѣ о кадильницу сребрную кгвалтомъ отецъ Варнава, мѣвши въ монастыру своемъ Кутеенскомъ

отца Виктора, собѣ дати на оному вымусилъ, инстинкгаторъ духовный пропоновалъ. На которую жалобу обжалованый отецъ Варнава репликуючи мовилъ, же я, будучи игуменомъ Кутеенскимъ и Буйницкимъ, отца Виктора не наѣзжалемъ, але, яко игуменъ для строенія пріѣхавши до монастыра Буйницкого зъ людьми свѣцкими, отца Виктора и отца Уріила не билемъ, ани ранъ задавалемъ, монастыра кровію не скропилемъ; и овшемъ отецъ Викторъ, порвавши мене за руки, до коморы упхнулъ и замкнулъ; я окномъ вылѣзши, зъ монастыра Буйницкого утекалъ; речи зась и привилея за долгъ винный у отца Виктора отнялемъ, и же то монастыромъ належать повѣдалъ. Игуменство же собѣ отецъ Викторъ мимо радъ и волю мене, игумена, и братіи Кутеенской выправилъ у пастыра, яко неналежне выправленое отнялемъ. Строны ассекураціи о кадильницу, на письмѣ данной съ порахунку суммы, же былъ завиненый отецъ Викторъ монастырови, не кгвалтомъ, ани съ примусу яковогo, але самъ добровольне упросивши печатаровъ до подпису, и самъ ся подписавши, оную далъ, небудучи жаднымъ мусомъ обтяженый, повѣдалъ. При которой реплицы ставаючи, отецъ Варнава увольненя отъ жалобного просилъ. А отецъ Викторъ доводячи таковогo на собе права . . . . . выконаного презъ отца Варнаву учинку, братію въ томъ же монастырѣ Буйницкомъ знайдуючихся, на свядецтво взывалъ, и абы кождый зъ нихъ подъ совѣстю, если то было, альбо не было, вызнати хотѣлъ, просилъ; которые согласно повѣдали, ижъ зъ власной причины и наводу людей свѣцкихъ, презъ отца Варнаву зъ оружіемъ затягненныхъ, деспектъ тому отцу Виктору, окрвавене монастыра кровію отца Уріила, также побитя и иншихъ иноковъ, мѣшкаючихъ въ монастырѣ Буйницкомъ, стало, согласно сознали. За такимъ теды поводомъ, которому нечего задати, поготовю отвестися позваный не могъ, смиреніе наше въ той справѣ честного отца Виктора съ честнымъ отцемъ Варнавою о наѣхане кгвалтовное на монастырь Буйницкій, о выгнане и зложене съ того монастыра игуменства за листомъ, отъ мене ему даннымъ, о забране привилеевъ его королевской милости, монастыромъ Буйницкому и Максаковскому належачихъ, о вымушене ассекураціи на дане кадильницы сребрной, за тымъ о зневагу владзы моей пастырской, о затягнене собѣ на помочь людей свѣцкихъ, которые плетми и шаблями отца Уріила збивши, кровію мѣйсце святое осквернили, поневажъ ся то показало, же честный отецъ Варнава большой собѣ заживаючи власти, нижъ слушность самая належитъ, на архіепископскую наступивши, то все, о что есть позваный, пополнити важился, прето — любо бы ведлугъ правъ духовныхъ на власть высшую, отъ Господа Бога и правилъ святыхъ и Богоносныхъ отецъ архіереемъ данную, не тылько съ того преложенства, на которомъ есть, и отъ священно-дѣйствія зложенъ и отлученъ мѣлъ быти,—еднакъ въ томъ пунктѣ, о зневагу владзы моей, зазываю милосердіе и отцевское каране, за оскверненіе зась обители святой и церкви Божой монастыра Буйницкого, и окрвавене и збите отца Виктора и отца Уріила въ немъ, якъ неумѣючого поряд-

комъ старшихъ братію справовати, на тотъ часъ отъ игуменства монастыра Кутеенского отлучаемъ; вольную зась братіи монастырей Кутеенскихъ на обране игумена ведлугъ правъ своихъ елекцію до собраня ся инншихъ братій, до тыхъ монастырей Кутеенскихъ належачихъ, зозвавши, абы собѣ неодвлочне предводителя избрали, злѣцаю. Предъ симъ поневажъ въ монастыру Кутеенскомъ, яко въ большомъ, презъ тые часы намѣстника небыло, намѣстникомъ честного отца Уріила постановивши, отцомъ и братіи монастыра того, абы ся ему повиновали, пастырско приказую. По избраніи зась игумена абы мнѣ, яко пастыру своему, обраного презентовали и по благословеніе архіерейское выправили, наказую. Ассекурацію отъ отца Виктора на отдане кадильницы,— поневажъ повѣдаетъ, ижъ съ примушеня великого мусѣлъ еи дати, тоежъ и единъ печаторовъ, ижъ при прозбѣ своей до подпису руки тоежъ споминалъ, ижъ муситъ еи дати, при чемъ правомъ духовнымъ еще, то есть отприсяженемъ ся клятвеннымъ и зреченіемъ, ижъ жадной шкоды презъ себе монастыромъ Кутеенскому и Буйницкому не учинилъ, отвести ся маетъ,—а за выконанемъ того клятвенного изреченія оную ассекурацію кассую и за неважную быти суждую, и отъ отданя того, то що въ ней написано, отца Виктора увольняю. Речи зась его, на особливомъ реестрѣ списаные и рукою писара судовъ духовныхъ назначенные, абы ему были вернены, наказую. Привилея и листы, монастыру Кутеенскому належачіе, презъ отца Виктора выправленые, абы при головнѣйшимъ монастырѣ Кутеенскимъ въ схованю зоставали, также оригиналы фундушовъ на монастыри Кутеенскіе и иншіе справы, яковые бы ся кольвекъ у отца Варнавы знайдовали, абы до теперешнего намѣстника Кутеенского отданы, а презъ него до обраня игумена тому монастырови вцалѣ дохованы, и въ схование общее монастырское за вѣдомостью игумена и совѣтныхъ старцовъ вложоны были, симъ декретомъ моимъ наказую. Которую справу такъ конклюдовавши, и сей декретъ до книгъ судовыхъ записати и потребуючой сторонѣ его выдать позволяемъ. Писанъ въ Богоспасаемомъ градѣ Могилевѣ, при церкви нашой каѳедральной Всемилостиваго Спаса, року, мѣсеца и дня вышъ описаного. Іона Вацовскій, писаръ судовъ консисторскихъ.

Хранится тамъ же.

80.

1774 Августа 10. Письмо отъ протопоповъ Богдановича и Голоскевича Архіепископу Георгію Конискому.

Высокопреосвященнѣйшій владыко, высокомилостивый архипастырь!

Минувшаго мѣсяца Іюля 27 числа отпущеннымъ писмомъ изъяснялись Вашему Высокопреосвященству о происхожденіяхъ въ нашемъ дѣлѣ касающих-

ся до Релеи на Украинѣ; но какъ тое писмо шло къ Вашему Высокопреосвященству чрезъ руки господина секретаря извѣстной особы А. К., такъ мы сомнѣвались открито изъясняться, неизвѣдавъ оного человѣка совершенно совѣсти, дабы въ случаи не подпасть нечаянному обману. Правда мы со внѣшности моглибъ увѣриться, что прописанная персона на нашу сторону клонящаясь; однако Өоминого невѣрія придерживаемся, дондеже не уложимъ перста въ ребро, не имемъ вѣру, то есть, пока отъ вашего Высокопреосвященства не извѣдаемъ сего совѣсти, положиться вовся не смѣемъ. Мы обѣщались къ нему во всякихъ своихъ нуждахъ переписываться, а въ случаи по его наставленіямъ и поступатъ; но пока отъ Вашего Высокопреосвященства не получимъ архипастырского наставленія, не отважимся по учиненному своему обѣщанію учинить исполненія. Владыко святый! всескорѣйшимъ наставленіемъ писменнымъ сирыхъ насъ овецъ Христа ради не оставте; а ежели будетъ милосердіе архипастырское по нашему прошенію учинить, къ преосвященному Переяславскому Іову напишите, ободряя архипастыря нашего къ лучшему о насъ подвигу; а при томъ писаніи и насъ особымъ писмомъ удостойте. О нашихъ обидахъ самоскорѣйше обѣщана комисія. А что получили отъ господина Коронного канцлера въ резолюцію, и какіе подавали мы въ Варшавѣ господину Росискому послу пункты, того всего при семъ пріобщаемъ копіи. Противная наша сторона такъ сильна, что повидимому противу ихъ мы овцы, а они намъ волки, однакожъ все свое упованіе возлагаемъ на Всевышняго: авось Всевышный надъ естество зділаетъ волковъ кроткими какъ и овецъ, сжалясь надъ страждущими нами подъ игомъ уніатскимъ. Приложите ко Богу святительскихъ молитвъ о избавленіи насъ отъ оного ихъ ига. Въ комисіи, мы слышимъ, будетъ отъ Росиской стороны изъ духовенства и изъ свѣтскихъ, которые и рѣшать будутъ дѣло; то не можноль предупредить, куда надлежитъ писать объ опредѣленіи въ опую Богодуховенныхъ (?) и ревностныхъ комисіаитовъ, которые моглибъ отчаянныхъ насъ спасти. Въ протчемъ, выѣзжая съ Варшавы, препоручимъ себя Вашего Высокопреосвященства святительскому благословенію, съ ожиданіемъ архипастырского наставленія павсегда пребудемъ

Вашего Высокопреосвященства, высокомилостивого Архипастыря всенижайшіе слуги: Краснянскій протопопъ Іоаннъ Богдановичъ. Протопопъ Вѣйныцкой Илія Голоскевичъ. Августа 10 дня 1774 года. Г. Варшава.

Хранится тамъ же.

81.

1775 г. Февраля 5. Письмо Переяславскаго епископа Іова къ Георгію Конискому о дѣлахъ Православной Церкви подъ Польскимъ владычествомъ.

Высокопреосвященнѣйшій владыко, высокомилостивый отецъ и благодѣтель мой! Благопріятнѣйшое вашего высокопреосвященства писаніе и при немъ извѣстнаго человѣка другое приложенное я Генваря 29 числа съ крайнимъ удовольствіемъ получилъ исправно. Благовѣстіе сіе духъ мой, отъ непрестанныхъ заграничныхъ тревогъ смущающійся и унывающій, весьма обрадовало и возставило. О далъ бы Всевышній Творецъ долговременно озлобляемымъ и страждущимъ отраду и избавленіе! Я о семъ заразъ по полученіи надежнѣйшимъ протопопамъ чрезъ нарочныхъ пристойнымъ образомъ далъ извѣстіе, въ томъ числѣ и Грановскому протопопу, которому и особливо предписалъ, дабы онъ съ протчими полезнымъ совѣтамъ онаго господина послѣдовалъ; персоны жъ и званія онаго господина я не изобразилъ, предоставляя то его на Украину прибытію, о которомъ такожъ въ самой скорости, равно какъ и о начальныхъ дѣла произшествіяхъ, приказалъ имъ меня увѣдомить. Хотя гонимая сторона сама лучше знаетъ, чего отъ противной стороны при такомъ важномъ случаѣ надобно требовать и домогаться, однакъ приказалъ я протопопамъ, чтобъ съ общаго согласія сдѣлали пункта и мнѣ въ скорости представили. Ваше Высокопреосвященство, какъ долговременнымъ искусомъ сего дѣла всѣ обстоятельства совершенно извѣдали и за Церковь Святую до крови подвизались, то и мене, рекрута, въ туюжъ компанію промысломъ Божіимъ опредѣленнаго и уже вступившаго, безмѣрно одолжите, ежели споспѣшествующими къ сему дѣлу наставленіями снабдить по высокой милости не оставите, чего найприлежнѣйше отъ васъ и прошу и ожидаю. Протопопы мои Краснянскій и Вѣйницкій, бывшіе въ Варшавѣ, какое отъ канцлера короннаго Млодзеіовского къ бискупамъ, Львовскому Шептицкому и Хелмскому Рыллу письмо *) привезли, онаго при семъ копію сообщаю. Чего они ни требовали, на то сказывано, будетъ въ коммиссіи разсмотрѣніе. Министръ Россійскій баронъ Штакельбергъ выговаривалъ имъ, зачѣмъ они трудили иностранную коллегію, не явясь прежде у него, и приказалъ имъ о своихъ нуждахъ подать пункта, которые они и подали. Жалко, что они даннаго съ иностранной коллегіи къ министру рескрипта копію ни въ Санктпетербургѣ, ни въ Варшавѣ не могли получить и мнѣ сообщить; однакъ сказывали, что содержаніе де онаго въ томъ было, чтобъ министръ у Польского Двора домогался о

---

*) Это письмо отъ 16 Августа 1774 г. есть въ копіи въ рукопис. отд. Вил. пуб. библіотеки (Могил. Акты № 57). Въ этомъ письмѣ Млодзеевскій извѣщаетъ о назначеніи коммиссіи для разбора дѣлъ между уніатами и Православными и проситъ епископовъ не подавать поводовъ къ жалобамъ, не преслѣдовать и не обращать какими либо насильственными способами Православныхъ.

возвращеніи всѣхъ насильно на унію отобранныхъ церквей. Въ заключеніе всего многомощнымъ вашего святительства молитвамъ, благословенію и милости себе препоручая, желаю всеусердно вашему Высокопреосвященству начатой сей годъ въ совершенномъ здравіи и всякомъ благополучіи провождать, съ вступленіемъ въ послѣдующія года долговременнымъ найблагополучнѣйшимъ, и съ глубочайшимъ высокопочитаніемъ пребываю и навсегда пребуду вашего Высокопреосвященства, высокомилостиваго отца и благодѣтеля, покорнѣйшій слуга и усерднѣйшій вседоброжелатель Іовъ, епископъ Переяславскій. Февраля 5 дня, 1775 года. Переяславъ.

Хранится тамъ же.

82.

1790 г. Марта 29. Письмо іеромонаха Гавріила къ Георгію Конискому о судьбѣ Епископа Виктора Садковскаго.

Преосвященнѣйшій владыко! Винить, ваше преосвященство, прошу случай, съ котораго взялъ я смѣлость трудить васъ моимъ письмомъ: жалость всему причиною, она искала случая сего и мене принудила не пропустить онаго, не отдавшись въ милость святѣйшаго и достойнѣйшаго святителя,—жалость о невинномъ узникѣ, преосвященномъ Викторѣ, епископѣ Переяславскомъ, котораго Варшава жестоко до сихъ поръ принимаетъ. Уже кончился одинъ изъ сейму означенный надъ нимъ екзаменъ: не сыскано ничего опаснаго для жизни его, и иногда ходитъ поголоска, что пустятъ его съ честію. 1-го нашего и 6-го числъ Генваря дозволено ему было имѣть у себе моего іеромонаха для отправы всенощныхъ и обѣдныхъ молитвъ. Преосвященный хотя на глаза слабъ, однакъ пѣлъ самъ ирмосы и плакалъ, спрашивая долго священника, о чемъ ему надобно было, подъ договоромъ, чтобъ де ничего по Россійску и тихо не говорить ни съ одной стороны, и книги церковныя екзаменовано до одного листа всѣ. Съ оного времени не дозволено больше ани его жъ пленипотенту, присланному изъ Слуцка, быть у преосвященнаго, и временемъ худой, слышно, конецъ будетъ сей жалкой его преосвященства исторіи. Пильно здѣсь смотрятъ на обороты Россіи, какъ служитъ ей щастіе на войнѣ, и поступаютъ съ нами такъ, то строго, то мягше. Въ Кіевъ, слышу, ни одтуду не пускаютъ писемъ, потому и не пишу. Къ вамъ, какъ праведный изъ ковчега голубицу, посылаю письмо мое, чтобъ оно донесло вамъ вѣсть о праведномъ, безъ правды страждущемъ святителѣ, и испросило бы всѣмъ намъ одно у васъ благословеніе. Вашего Преосвященства всенижайшій слуга капелянъ і. Гавріилъ. Марта 29 дня, 1790 года. Варшава.

Копія. Хранится тамъ же.

83.

1792 г. Октября 6. Письмо епископа Виктора Садковскаго къ Георгію Конискому о своемъ освобожденіи изъ Ченстоховской крѣпости и намѣреніи вступить къ управленіе своею епархіею.

Преосвященнѣйшій Владыко, высокомилостивый отецъ мой и архипастырь! Истинно изобразить не могу, какъ я чувствительно обрадованъ архипастырскимъ вашего преосвященства письмомъ, которое имѣлъ я честь получить прошедшаго Сентября 27. Принятіе вашего преосвященства участи въ чашѣ горестныхъ моихъ страданій, напоившей меня невозвратнымъ здоровья и силъ потеряніемъ, не инако считая, какъ дѣйствительнѣйшимъ врачеваніемъ, приношу нижайшую благодарность.

Всепокорнѣйше благодарю вашему преосвященству и за тую милость, по которой покойная моя сестра, подъ часъ моего несчастія будучи столь безпомощна, имѣла пристанище въ тамошныхъ монастыряхъ. Сердечно жалѣю, что и послѣдней я сироты лишился, но разомъ и тѣшусь, что скончала животъ въ паствѣ того святителя, коего благословеніемъ блаженно могла скончаться, и удостоиться архипастырскаго погребенія, за что особливѣйшую приношу благодарность. Подобныхъ упомянутымъ въ письмѣ вашемъ экземплярамъ книжокъ старался я собрать и собралъ нѣсколько, зъ коихъ не унущу по вѣрной оказіи доставить вашему Преосвященству. Къ Пальмовскому крестоношѣ приступилъ я письменно и уже съ дупликатнымъ понужденіемъ, чтобъ изъ Варшавы немедленно выѣхалъ въ свой монастырь, но какъ зъ его одныхъ словесныхъ на то видно отзывовъ, нѣтъ надежды, чтобъ черная его душа убѣлилась когда. За повѣсть объ немъ благодарю вашему Преосвященству; она своего времени весьма послужитъ.

Касательно моего изъ неволи освобожденія происходило тако: отъ боку его королевскаго Величества господинъ генералъ Гуржинскій чрезъ нарочного капитана писалъ ко мнѣ вь Ченстоховскую крѣпость съ объявленіемъ королевскаго повелѣнія о увольненіи меня зъ арешту; а по прочетѣ того письма караульные вдругъ сняты, по арештѣ я поздравленъ и тѣмъ же капитаномъ доставленъ въ Варшаву, прямо къ его превосходительству Россійскому чрезвычайному и полномочному господину послу и кавалеру Якову Ивановичу Булгакову. Что же ваше преосвященство изволите напоминать, что въ правленіе епархіи никакъ входить мнѣ не слѣдуетъ безъ повелѣнія Двора, защищающаго меня, хотя я на первой о томъ въ Святѣйшій Сvнодъ мой репортъ доселѣ не имѣю указа, но по отпускѣ къ вашему преосвященству письма какъ получилъ я отъ пресвѣтлой конфедераціи генеральной обоихъ народовъ резолюцію и листъ, дѣлающій меня невиннымъ отъ клеветъ и возвращающій къ моей юрисдикціи (зъ коихъ копіи у сего къ вашему Преосвященству препровождаю), то его превосходительство изволилъ сказать

мнѣ формально такъ: вы теперь можете возвратиться къ своей юрисдикціи и въ дѣла вступить. Почему другой отпустилъ я въ Святѣйшій Сѵнодъ репортъ съ приложеніемъ копій и съ донесеніемъ моего на таковъ основаніи намѣренія отправиться въ Слуцкъ. А по всемъ томъ его превосходительство Яковъ Ивановичъ изволилъ еще промолвить мнѣ, что де пора и за Пальмовскаго приняться. Прежде же того я къ оному никакъ не приступалъ и ни въ какіе епархіальные дѣла не входилъ.

Архипастырскому благословенію, молитвамъ и милостямъ, себя препоручая, есмь съ глубокимъ почитаніемъ и отличною преданностію всегда вашего Преосвященства, *высокомилостиваго отца моего и Архипастыря, покорнѣйшимъ слугою и усерднѣйшимъ Богомольцемъ Викторъ, епископъ Переяславскій.*

Посылаю вашему Преосвященству два ексемпляры Głosu *г. Берновича; думаю, изволите быть довольны. Извините великодушно, Ваше Преосвященство, что несобственною письмо написалъ рукою: глаза слабы. При запечатываніи письма попалось въ руки* objaśnienie do artykułu o nieunitach, *которое при семъ препровождаю* *). 1792 года, Октября 6 дня. Варшава.

Хранится тамъ же.

*) Слова, напечатанныя курсивомъ, писаны самимъ Преосвященнымъ Викторомъ.

84.

1793 Іюля 15. Записка Преосвященнаго Георгія Конискаго о Могилевской Семинаріи.

Понеже Семинарія наша Могилевская до сихъ поръ не могла поставлена быть на хорошомъ степени ученія по той причинѣ, что учители, изъ разныхъ Академій и Семинарій присыланные, явилися недостаточны, такожъ и потому, что ученики нашей Семинаріи, которые были понятія хорошаго и хорошо успѣли, тѣ въ разныя мѣста гражданскія по представленнымъ виновловіямъ выбыли. Для того напередъ учениковъ таковыхъ хорошаго понятія не выпускать потоль, поколь Семинарія наша на степенѣ надлежащемъ ученія утвердится, и учители были бъ конечно изъ тѣхъ же учениковъ. Чего инако доканать не можно, какъ только такъ: упросилъ я господина Самсона Васильевича, директора школъ народныхъ Могилевскихъ, чтобы онъ принялся быть префектомъ надъ Семинаріею: досматривалъ бы всѣхъ учителей и предписывалъ бы имъ, чему и какъ учить, какъ онъ самъ на то предовольнѣйшій есть; а при префектурѣ такой и самъ бы училъ философіи порядкомъ, особенно предписаннымъ, коему за труды, какъ они будутъ немалымъ числомъ, въ годъ поставляется выдавать денегъ по . . 300 руб.

Риторическому по 150
Піитическому по 140
Синтаксическому по 130
Инфимическому по 120
Греческому по . . . . . 120.

Архіепископъ Могилевскій Георгій.

Хранится тамъ же.

85.

1794 Августа 15 дня. Письмо В. Стурдзы къ Преосвященному Георгію Конискому.

Ваше Высокопреосвященство, милостивѣйшій Архипастырь! Почтеннѣйшее Вашего Высокопреосвященства писмо, пущенное отъ 14 сего мѣсяца, я имѣлъ честь получить. Истиннѣйшую Вашему Высокопреосвященству приношу благодарность, что поданная Русаковской экономіи отъ крестьянъ моихъ прозба и ихъ желаніе нынѣ присылкою отца протопопа для освященія находившейся тамо уніяцкой церкви и присоединенія оной прихожанъ изъ уніи Правовѣрныхъ сословію удовлетворена. Симъ средствомъ я достигаю благосклонность и милостивое архипастырское ваше ко мнѣ расположеніе, и надѣюсь, что та церковь, находясь въ покровительствѣ Вашего Высокопреосвященства протвитетъ славою, а прихожане оной почтутся молить Всевышняго о здравіи вашемъ. Не менше и въ томъ моей надежды, что опредѣленной по разсмотрѣнію Вашего Высокопреосвященства священникъ хорошими примѣрами и пристойнымъ обхожденіемъ откроетъ онымъ спасительной путь. Чтожъ принадлежитъ до снисхожденія вашего присылкою ко мнѣ Семинаріи вашей студента Григорья Демьяновича, коего не отказываете рукоположеніемъ и помѣщеніемъ въ Селищской моей каплицѣ, въ семъ я преисполненъ удовольствіемъ, и столь неограниченными Вашего Высокопреосвященства одолжаясь милостями, побужденъ къ неистощимой обязанности. Я изъ разговоровъ примѣтилъ сего молодого хорошее воспитаніе, которое достойную заслуживаетъ похвалу. Однако объ ономъ нынѣ утруждать Ваше Высокопреосвященство не смѣю; позвольте о семъ еще взять на разсужденіе, о чемъ спустя нѣсколько времени не премину особымъ изъяснить Вашему Высокопреосвященству писмомъ. Пребывающей съ истиннымъ почтеніемъ и глубочайшею преданностію навсегда Вашего Высокопреосвященства, милостивѣйшій Архипастырь, покорнѣйшимъ слугою В. Стурдза. 15 Августа 1794. Селище.

Хранится въ рукоп. Отд. Вилен. П. Библіотеки.

86.

1794 Сентября 30. Письмо полковника Лобысевича Могилевскому Архіепископу Георгію Конискому.

Преосвященнѣйшій Владыко, милостивый Архипастырь! Я малѣйшій класъ той жатвы, которая въ Кіевѣ подъ начальствомъ вашего Преосвященства кра-

совалась и созрѣвала. Давнее то время! Уже и я, тогдашній отрокъ, теперь старикъ, на седьмой десятокъ жизни вступившій; сей небольшой мой домашній рощетъ упоминаю, относя по оному воображеніе къ чести долговременной жизни вашей. Тамъ тогда были подъ рукою вашею сотрудники вашего Преосвященства: Щербацкій, отмѣнный таланъ въ изъясненіи правилъ греческаго языка имѣвшій,—Нащинскій, переводы и поэзію россійскую введшій, — Максимовичъ, красота ипостаси и гласа человѣческаго, мужъ двухъ свѣтовъ и великой учености, — смиренно-мудренный Гиргичъ и Ярошевскій,—и уже всѣ отошедшіе ко отцемъ. Не пріятно возвращеніе памяти на пустое мѣсто, — на то мѣсто, гдѣ ничего нашего знаемаго не стало, все прахомъ покрылось; но прошу извинить; привелъ сіе, да по гласу ягненка своего оплота узнаете.

Часто я слышалъ ваше Преосвященство въ живыхъ, часто о васъ былъ и во неизвѣстности; не высоко въ жизни сижу, недалеко вижу, какъ знакомства мои меня освѣдомляли. Покамѣсть сосѣдъ мой Григорій Полѣтика здравствовалъ, онъ, котораго также имя одно вздыхая воспоминаю, и дѣти его нещасны, онъ возобновлялъ въ памяти моей великое и милое имя ваше. Часто мы въ бесѣдѣ нашей видѣли ваше Преосвященство въ братской церквѣ на катедрѣ, *«есьли бы въ сей пресвѣтлый праздникъ»* всерадостно намъ вѣщающаго и восхищающаго,— часто тамъ въ сонмѣ всей философской и богословской юности во преніяхъ учености съ Ляскоронскимъ премогающагося. Но все сіе есть уже не бытіе, а только воспоминаніе; закроемъ и сіе, бѣгомъ времени удаленное.

На сихъ дняхъ былъ я у Алексѣя Ивановича Мусина Пушкина. Какъ я обрадовался, что и паки услышалъ ваше Преосвященство въ живыхъ! Какъ я больше обрадовался, когда и увидѣлъ жизненность вашу, образъ души вашей, мысли ваши, васъ самыхъ, рѣчь вашу, которая по духу, въ ней обитающему, столько мнѣ изъ дѣтства моего знакома: вынесли мнѣ изъ книгохранительницы его превосходительства: *«Солнце наше около насъ обращается, да мы почіемъ.»*

Хвально и прославленно имя Гомера и Ахиллеса! Но то не мое дѣло; мое есть донесеніе той радости, что я услышалъ еще въ живыхъ ваше Преосвященство. Дѣтство есть новый скудельный сосудъ: чѣмъ снова первой разъ напоится, то въ немъ навсегда пребудетъ. Ему своего младенчества мамки, отрочества учители и наставники, юношества начальники суть предметы вѣчной памяти, любленія, почитанія и преданности сердца, которое, въ то время бывъ порожнее, сими предметами однажды наполнившись, съ ними растетъ, живетъ и умираетъ. Часто слыхалъ я восторги сего сердечнаго движенія: а! то былъ мой учитель, нашъ префектъ, ректоръ, и прочая. Препріятныя воспоминанія!

Учителю моему нещасному Давиду, есьли можно такъ назвать философа стоическаго, по лѣствицѣ чиноначалій не высоко возшедшаго, и часто или оступавшагося или толкнутаго, имѣлъ я счастіе наконецъ быть другомъ, а по нѣскольку и облегчителемъ его затрудненой жизни. Вашему же Преосвященству хотя бы мнѣ признакомиться; по

поздымъ обосторонныимъ лѣтамъ и сего утѣшенія для меня довольно. И когда уже такъ поздо стало ловить случаи, искать обстоятельствъ, зближивающихъ, то хотя симъ вкратцѣ введу себя и всю свою жизнь въ знаніе вашему Преосвященству и знакомъ стану.

Я мало россіянинъ; сынъ значковаго товарища; учился въ Кіевѣ; отлучился оттуду въ первый годъ архимандріи вашей. Братъ мой былъ при гетманѣ; его посредствіемъ отданъ я въ Академію Наукъ Санктпетербургскую; оттуду у гетмана переводчикомъ; при немъ же въ штатѣ фельдмаршальскомъ секретаремъ; при немъ въ чужихъ краяхъ вояжировалъ, и получивъ отъ милости его хорошую деревню уволнился отъ службы полковникомъ. Женился и за женою — деревню; имѣю одну дочь за мужемъ, другую въ Смольномъ, сына капитаномъ въ арміи. Сарра моя въ живыхъ. Помѣщикъ я и житель Новгородскаго Сѣверскаго намѣстничества, а нынѣ на время въ Петербургѣ; прошу благословенія себѣ и всему дому моему и голову мою наклоняю.

Теперь какъ знакомый могу сказывать мои желанія и мои нужды, есьли бы какія были.

Не за моей памяти, а можетъ быть годомъ передъ моимъ пріѣздомъ въ Академію Кіевскую, играна тамъ трагедія сочиненія вашего Преосвященства «о Воскресеніи мертвыхъ», оную имѣю. Но не имѣю и нигдѣ достать не могу къ оной трагедіи интерлюдій, бывшихъ сочиненія вашего Преосвященства или славнаго Танскаго, природнаго стихотворца, во вкусѣ площадномъ, во вкусѣ Плавтовомъ. Когда способность была достать и имѣть, тогда ребяческая несмысленность о томъ не помышляла; довольствовались изъ чужаго рта питаться, слышать отъ другаго стиховъ нѣсколько. А когда познаніе добротъ цѣну онымъ открыло, тогда уже способность удалилась. Едина вѣрная надежда на книгохранилище Вашего Преосвященства, въ которомъ не быть сему сочиненію не можно. Какъ во всякомъ покроѣ платьевъ, такъ во всякомъ нарѣчіи языковъ есть своя красота; а къ тому, когда и дымъ отечества сладокъ, то сія воня благоуханія мыслей отечественныхъ есть наисладчайшая.

Для чести націи, матери нашей, всегда у себя природою и ученостію великихъ людей имѣвшей, столько свѣтилъ выпустившей для любителей своего отечества, для знающихъ подъ корою просторѣчія находить драгоцѣнности мыслей, прошу Ваше Преосвященство велико одолжить меня, интерлюдіи, Танскаго то или ваши, приказавъ списать, по почтѣ мнѣ въ Санкпетербургъ доставить, да изыдетъ во свѣтъ, да дастъ величіе отечеству своему нашъ Плавтъ, нашъ Мольеръ, ежели что не болѣ. Ибо я помню нѣкоторые стихи, описаніе Великодня, бѣгство сатаны и смерти, смерть Іуды: прекрасные описанія.

Напередъ плачу одолженіе Вашего Преосвященства: посылаю при семъ Виргиліевыхъ Пастуховъ, мною въ Малороссійскій кобенякъ переодѣтыхъ. Мала моя заплата по малоцѣнности своей копіи, но прошу принять, какъ двѣ лѣпты вдовицыны приняты были по усердію.

За симъ желаю, да не спѣшитъ солнце жизни Вашего Преосвященства къ своему западу, да удивится и самъ На-

винъ, да позавидуетъ счемшись съ вами Мефусаилъ; да усумнится Ной, второго васъ Ноя чая; да развернется свитокъ жизни вашей вспять, да дастся на планѣ онаго мѣсто моему бытію и моей преданности, да узрятъ потомки въ васъ единомъ столѣтія бытописаніе живое, да будетъ неугасаемъ свѣтъ Кіева, Слуцка, Могилева, Оршани, Мстиславля; да свѣтъ во свѣтъ не черезъ тьму перенесется, но да конецъ онаго соединится съ началомъ безъ пресѣченія и измѣненія, да все вещество человѣчества въ свѣтъ фосфора безсмертнаго обратится, желая желаю, и съ глубочайшимъ высокопочитаніемъ есмь и пребуду преосвященнѣйшій владыко, милостивый архипастырь, Вашего Преосвященства покорнѣйшій слуга Афанасій Лобисевичъ. 1794 Сентября 30. Санктпетербургъ.

Хранится тамъ же.

ДОКУМЕНТЫ, ОТНОСЯЩІЕСЯ КЪ ИСТОРІИ ТРОКСКИХЪ ЦЕРКВЕЙ.

87.

1541 г. Іюля 3. Предписаніе отъ Ивана Горностая къ Трокскому приставу Мицу о томъ, чтобы онъ не присвоялъ себѣ земли Трокскаго монастыря.

Отъ Ивана Горностая, подскарбего земского, маршалка и писара господарского, справцы воеводства Троцкого, старосты Слонимского и Мстибоговского, державцы Бирштанского, Дорсунисского и Зельвенского, приставу Троцкому Мицу. Здѣсе мовилъ мнѣ подскарбій дворный господаря короля его милости, державца Виленскій, панъ Иванъ Андреевичъ, штожъ дей ты, не вѣсть въ который обычай, земли монастыра его милости Святой Пречистой въ Троцѣхъ забираешь и сѣножати травишь и своимъ дей еси збожемъ тые земли насѣялъ. До которыхъ дей еси земль ажъ и до сихъ часовъ никоторого вступу не мѣлъ; а теперь дей зъ тыхъ земль жита и ярины хочешь жати, хотячи вщипъ церкви Божей вчинити. Прото приказую тобѣ подъ зарукою на господаря короля его милости тридцатма рубли грошей, а на воеводу Троцкого десеть рублей грошей, абысь въ тые земли церковныи никоторого вступу не мѣлъ и сѣножатей не травилъ, а которое збоже жита и ярины на тыхъ земляхъ посѣяно, и ты бы то жалъ передъ вижомъ городовымъ и передъ посланцомъ игуменовымъ, и которого чоловѣка доброго стороннего до права поставилъ; а кому ся земля достанеть послѣ права, тому и збоже. Писанъ у Вильни подъ лѣто Божого Нароженя 1541, мѣсяца Іюля 3 день, индиктъ 14.

Писанъ на полулистѣ, внизу малая тисненая печать и помѣтка: о кгрунтѣ на Бражилѣ и сѣножати.

Изъ рукописи «документы Трокской архимандріи» (стр. 83), хранящейся въ Трокской Рождественской церкви.

88.

1568 Октября 10. Запись княгини Анны Нелединской на землю Янкишки въ пользу Трокскаго Рождественскаго монастыря.

Лѣта отъ Нароженя Сына Божія 1568, мѣсеца Октебра 7 дня. На рокахъ земскихъ судовыхъ о святомъ Михалѣ свята Римского постановившися обличне у суду господарского земского земли Троцкое, передъ нами Андреемъ Яновичомъ Держкомъ, подкоморымъ земли Троцкое, на тотъ часъ засажонымъ на мѣстцу судіи земского Троцкого пана Эразмуса Довгирда, за порученемъ его, а Иваномъ Селицкимъ, подсудкомъ земскимъ земли Троцкое, подключая Виленская кнегиня Андреевая Нелединская, кнегиня Ганна Ивановна Кунцевича, оповѣдала и сама доброволне до книгъ сознала, ижъ которые дей двѣ земли пус-

товскихъ мужицкихъ купила она у дворенина его королевской милости пана Щефана Тарновского и малжонки его панеи Ганны Миколаевны Гамшеевны, названые Янкишки и Матеевщизну, зъ которыхъ дей земль отдѣливши она одну пустовщизну, на имя Янкишкю, на которой и дворецъ поселила, ни съ чьее намовы ани зъ жадного примушеня, одно сама, по своей доброй воли, для душного збавеня, дала и записала на церковь Божего Рождества Пречистое Богоматери монастырь Троцкій отцу Ѳедору Ѳѳанасеевичу, игумену на тотъ часъ будучому въ монастыри въ Троцѣхъ, и иншимъ напотомъ будучимъ игуменомъ того монастыра Троцкого, которіе по его животѣ у тое церкви игуменами будуть, на вѣчные часы, то есть, одно поле и съ зарослями на петнадцать бочокъ сѣенья, которое дей лежить по одной сторонѣ дороги, до Трокъ лежачой, и подлѣ поля его милости пана Эразмуса Довкгирда, судьи земского земли Троцкое, державцы Перевельского; а другое дей поле недалеко двора Величковского его милости пана Остафья Горностая, подлѣ гаю вырубаного, по обѣюмъ сторонамъ дороги, которого дей поля и зъ зарослями также на петнадцать бочокъ сѣенья, и дворецъ на той помененой пустовщизнѣ со всимъ будованемъ и статкомъ домовымъ, быдломъ рогатымъ и нерогатымъ и съ житомъ засѣенымъ. И къ томужъ дей дворцу церковному на тотъ же монастыръ Троцкій придала она для послуги паробка своего Якубца; на што дей все и листъ свой вызнаный подъ своею и иншихъ людей добрыхъ печатьми тому игумену дала и, объявивши то у суду, тотъ листъ свой вызнаный передъ нами покладала, которого листу мы огледавши и то ку вѣдомости нашое врадовое припустившы тотъ листъ, запись, и до книгъ земскихъ вписати велѣли, который слово отъ слова такъ се въ себѣ маеть: Я Ганна Ивановна Кунцевича, кнегиня Андреевая Нелединская, подключая Виленская, чиню явно и вызнаваю сама на себе симъ моимъ листомъ каждому доброму, кому будетъ потреба того вѣдати або чтучи его слышати, нинѣшнимъ и напотомъ будучимъ, штожъ я купила за свои властные грошн двѣ земли пустовскихъ мужицкихъ у дворянина его королевское милости пана Щефана Тарновского и въ малжонки его пани Ганны Миколаевны Гамшеевны, названые прозвищемъ Янкишкю а Матеевщизну, которые земли я Ганна, вышей помененая, вынемши и отдѣливши одну пустовщизну, на имя Янкишкю, на которой земли дворецъ поселила, ни съ чьее намовы, ани для которого примушеня, лечъ сама по своей доброй воли, для душного збавеня своего, дала и записала есмы на церковь Божію Рождества Пречистое Богоматеры монастырь Троцкій отцу Ѳедору Ѳѳнасеевичу, игумену на тотъ часъ будучому въ томъ монастыру въ Троцѣхъ, и иншимъ игуменамъ того монастыра Троцкого, потомкомъ его, которые по животѣ его игуменами будуть въ тое церкви Пречистое Богоматеры, на вѣчные часы, то есть одно поле, которого есть и зъ зарослями на петнадцать бочокъ сѣенья; которое поле лежить по одной сторонѣ дороги, подлѣ поля его милости пана Эразмуса Довкгирда, судьи земского Троцкого, старо-

сты Перевольского; которая дорога идеть отъ бояръ его милости пана Довкгирдовыхъ, отъ Кгабріела а отъ Янутья, до Трокъ, по лѣвой сторонѣ дороги, а другое поле недалеко отъ двора его милости пана Остафея Горностая Величковского подлѣ гаю вырубаного, по обѣюмъ сторонамъ дороги, которого поля и зъ зарослями также на петнадцать бочокъ сѣенья. Маеть отецъ игуменъ Өеодоръ Пречистеньскій Троцкій и потомки его, которые по животѣ его игуменами будуть, тые два поля вышей описаные и тотъ дворецъ, который я на той пустовщизнѣ Янкишки поселила, зо всимъ будованемъ и статкомъ домовымъ, быдломъ рогатымъ и нерогатымъ и зъ житомъ засѣенымъ, по животѣ моемъ вѣчными часы держати и уживати маютъ. И къ томужъ дворцу церковному придала есмы на тотъ же монастыръ Троцкій для послуги паробка своего невольного Якубца. А съ близкихъ моихъ никто того запису моего нарушити и тое земли церковное подъ игуменами поискивати не маютъ. И на то я Ганна Кунцевича дала отцу Өеодору, на тотъ часъ будучему игумену Троцкому, сесь мой листъ вызнаный подъ моею печатью. А при томъ были и того добре свѣдоми: его милость панъ Янъ Тулкговтъ Кгудянскій, писаръ земскій земли Троцкое, панъ Викторинъ Залѣскій, войтъ господарскій мѣста Троцкого; которые ихъ милости, будучи тому добре свѣдомы, за прозбою и чоломбитьемъ моимъ для лѣпшое твердости того моего листа печати свои приложили къ тому моему вызнаному записному листу. Писанъ въ Трокахъ лѣта отъ Вцѣленя Слова Сына Божого съ Чистое Дѣвицы Маріи тысечного пятьсотного шестьдесятного осьмого, мѣсеца Октября десятого дня. А по записанью того листу запису княгини Нелединское и вынисъ съ книгъ отцу Өеодору Өеонасеевичу, игумену, подъ печатьми нашими, судіи и подсудка, и съ подписанемъ руки моее писарское есть выданъ. Писанъ въ Трокахъ. А потомъ на рокахъ теперешнихъ, о Святой Тройцы припадлыхъ и отсуживаныхъ въ семъ року нынѣ идучомъ, тысеча пятьсотъ осьмдесятъ девятого, мѣсеца Іюня семого дня, и за жаданемъ отца Василья Өедоровича сесь видимусъ съ книгъ земскихъ съ печатью моею Богдана Өедоровича Сапѣги, судіи, такъ тежъ съ печатью моею, Петра Богдановича Толочка, подсудка, и съ подписанемъ руки моее писарское Яна Тулкговда Кгудянского ему есть выданъ. Писанъ въ Трокахъ. *Внизу подпись:* Янъ Тулкговдъ Кгудянскій, земскій Троцкій писаръ.

Писанъ на листѣ. Внизу оттиснуты двѣ печати и двѣ помѣтки о содержаніи акта. Въ 1839 г. 14 Іюля документъ явленъ въ Виленскомъ капитулѣ и признанъ отъ него подлиннымъ. Взятъ оттуда же, стр. 89 и 90.

89.

1589 г. Іюня 8. Предписаніе отъ земскаго Трокскаго суда татарину Айсѣ по поводу жалобы священника Рождественской Трокской церкви.

Отъ Богдана Өедоровича Сапѣги, судьи, а отъ Петра Богдановича Толочка, подсудка, и Яна Тулкговда Кгудянского, писара, врядниковъ земскихъ земли Троцкое, татарину господарскому повѣта Троцкого Айсѣ Ахметевичу. Жаловалъ и оповѣдалъ передъ нами у суду господарского земского Троцкого попъ Троцкой церкви Рождества Пречистое Богородицы, на имя Василій Өедоровичъ, о томъ, чтожъ дей ты, Айса Ахметевичъ, кромъ воли, позволенья и безъ вѣдомости того попа, посѣелъ дей еси житомъ и ериною па кгрунтехъ церковныхъ, прозываемыхъ Янкишкю, лежачую въ повѣтѣ Троцкомъ, то есть, першое поле, лежачое на одной сторонѣ дороги, подлѣ поля небожчика пана Эразмуса Довкгирда, судьи бывшого Троцкого, имѣнья его бывшого Михнисского; которая дорога идеть отъ бояръ его милости пана Довкгирдовыхъ, отъ Кгабріеля и отъ Янутя, до Трокъ по лѣвой сторонѣ дороги, а другое поле недалеко отъ двора небожчика пана Остафея Горностая Величковского, подлѣ гаю вырубаного, по обѣюмъ сторонамъ дороги, на рокъ теперешній тисеча пятсотъ осмдесятъ девятый. Которые то кгрунты и зъ будованемъ хоромъ дворныхъ записала на тую церковь Пречистое Богородицы небожчица пани Анна Кунцевичовна, княгиня Нелединская, и на урадѣ земскомъ Троцкомъ сознане учинила въ року прошломъ тисеча пятсотъ шестдесятъ шостомъ, мѣсеца Октебра семого дня, на рокахъ Михаиловскихъ. И билъ намъ чоломъ тотъ свещенникъ, абысмы ему листъ нашъ заповѣдный до тебе писати казали. А такъ мы, чинечи досыть повинности вряду нашого земского, упоминаемъ и росказуемъ тобѣ черезъ сесь листъ нашъ заповѣдный, подъ закладомъ на урадъ господарскій земскій и на сторону жалобливую дванадцатьма рублями грошей, штобы еси того жита и збожья зъ тыхъ кгрунтовъ не звозилъ, але пожавши тое жито и збоже передъ вознымъ и людьми сторонними, на то отъ стороны жалобливое послаными, и за вѣдомостью а поличеньемъ того возного и стороны, поставилъ на той же земли до права и опатрилъ то добрымъ зложенемъ и огороженемъ, яко бы въ томъ житу и збожью до розправы шкода никоторая се не стала. Писанъ въ Трокахъ лѣта Божего Нароженья тисеча пятсотъ осмдесятъ девятого, мѣсеца Іюня осмого дня.

Писанъ на листѣ, внизу двѣ печати и подпись: Тулкговдъ Кгудянскій, земскій Троцкій писаръ. *Оттуда же.*

90.

1590 г. Августа 9. Рѣшеніе подкоморскаго Трокскаго суда по дѣлу о присвоеніи татариномъ Айсою Ахметовичемъ земли Янкишекъ, принадлежащей Трокской Рождественской церкви.

Року отъ Нароженя Сына Божого тысеча пятьсотъ девятьдесятого, мѣсеца Августа девятого дня. Передо мною Богданомъ Огинскимъ, подкоморымъ Троцкимъ, державцою Дорсунискимъ, за позвы моими подкоморскими, на року, съ преложеня черезъ листъ мой отвореный припалому, врадовне на выѣханье на тотъ кгрунтъ черезъ возного сторонамъ ознайменый, ставши очевисто зъ одной стороны свещенникъ Троцкій Василей Ѳеодоровичъ, а зъ другой стороны татаринъ осударскій повѣту Троцкого Айса Ахметовичъ, на кгрунтѣ, въ повѣтѣ Троцкомъ лежачомъ, прозываемомъ Янкишкомъ, сторона жалобливая, свещенникъ Троцкій, черезъ опекуна церквей Троцкихъ, пана Ивана Баку, доведши очевистого поданья позву и року князю Айсѣ, жаловалъ съ позву моего подкоморского на татарина осударского повѣту Троцкого князя Айсу Ахметовича о томъ, чтожъ дей той Айса Ахметовичъ въ прошломъ тысяча пятьсотъ осмдесятомъ осмомъ, въ небытности дей попа въ церкви Божей Рождества Пречистое Богородицы, въ мѣстѣ Троцкомъ лежачой, кгды тая церковь впустѣ лежала зо всими приналежностями своими, тогды дей тотъ Айса Ахметовичъ, ку знищенью церкве Божое, на кгрунтахъ церковныхъ, здавна отъ княгини Нелединское на тую церковь записаныхъ, на двухъ нивахъ, называемыхъ Янкишки и Матеевщизна, поле лежачое по одной сторонѣ дороги подлѣ поля небожчика пана Эразмуса Довкгирда, имѣнья его Михпиского, по лѣвой сторонѣ дороги до Трокъ идучое отъ бояръ пана Довкгирдовыхъ, а другое поле недалеко отъ двора небожчика пана Остафея Горностая, Величковского, подлѣ гаю вырубаного, по обѣюмъ сторонамъ дороги, на тыхъ дей поляхъ обудвухъ менованыхъ кгвалтовне и свовольне пооравши, житомъ и яриною позасѣвалъ на рокъ тисеча пятьсотъ осьмдесятъ девятый, о што дей того Айсу Ахметовича свещенникъ Троцкій листомъ отъ суду земского Троцкого врадовнымъ заповѣднымъ обносилъ врадовне, абы збитое збоже на тыхъ кгрунтахъ пожавши зложилъ и съ того кгрунту не звозилъ ажъ до расправы подъ дванадцатьми рублями грошей на врадъ и на сторону, чого доводечи положилъ передо мною листъ заповѣдный отъ суду земского Троцкого, о тые кгрунты вынесеный, подъ датою року тисеча пятьсотъ осмдесятъ девятого, мѣсеца Іюля осьмого дня. И при томъ положилъ выписъ зъ книгъ кгродскихъ Троцкихъ, подъ датою року тисеча пятьсотъ осмдесятъ девятого, мѣсеца Іюля второго дня, сознаня возного повѣту Троцкого Ивана Лукашевича о томъ, ижъ онъ того листу заповѣдного, въ року тисеча пятьсотъ осмдесятъ девятомъ, мѣсеца

Іюня двадцать пятого дня, отъ суду земского Троцкого черезъ священника вынесеного копію слово въ слово списавши подъ печатью своею князю Айсѣ Ахметовичу подалъ, а онъ дей, ничого на заповѣдь не дбавши, збоже звозилъ, не ждучи о кгрунтъ росправы. На то, за устнымъ сказанемъ жены своее, князь Айса Ахметовичъ повѣдилъ, же онъ фольваркъ свой Осокольницкій, надъ озеромъ Осокольниками лежачій, со всими кгрунты, до того дворца належачими, пустилъ заставою жонѣ своей кнегинѣ Богдановнѣ, до которого дей дворца належать и тые два поля, о которые священникъ позывалъ; прото дей мѣлъ былъ священникъ жену мою, яко державчиню, позывати, и я дей безъ жены своей въ одказѣ быти неповиненъ, кгдыжъ ее не позвано. И кнегиня Шалка, жона его, тутъ же очевисто стоячи, положила передо мною листъ Айсы Ахметовича, мужа своего, подъ печатью его, и съ подписомъ руки его и подъ печатью Троцкихъ татаровъ, земянъ осударскихъ, и съ подписанемъ рукъ ихъ, подъ датою року тисеча пятьсотъ осмдесятъ семого, мѣсеца Мая пятого дня, въ которомъ описуеть, ижъ той малжонцѣ своей заставилъ дворецъ свой, у Бродацкого купленый, прозываемый Осолкиницкій, со всими кгрунты въ полтораста копахъ грошей Литовскихъ и заразъ въ моцъ и держане ей поступилъ. Къ тому показала выпись кгродскій Троцкій, подъ датою року тисеча пятьсотъ осмдесятъ семого мѣсеца Сентебра тринастого дня, сознанье возного повѣту Троцкого Ивана Черневского, . . . ижъ передъ нимъ вознымъ пришла въ держане того дворца, за поступленемъ мужа своего заставою въ полтораста копахъ, въ року тисеча пятьсотъ осмдесятъ семымъ, мѣсеца Мая пятого дня. И кгдыжъ дей я того дворца не держу, а жена моя держить, подалъ артикулъ деветнадцаты зъ роздѣлу четвертого о зношенью позвовъ, и просилъ, абы ведлугъ того артикулу отъ позву воленъ былъ. На то панъ Бака, отказъ чинечи, повѣдилъ, ижъ зношене позву князю Айсѣ и женѣ его ити не можеть съ тыхъ причинъ: перша, ижъ священникъ позываеть не о кгрунты дворца Осолкиницкого князя Айсы и жены его, але о кгрунты церковные, которые до того дворца Осолкиницкого не приналежать; другое, ижъ князь Айса записалъ жонѣ своей заставою той дворецъ въ року осмдесятъ семомъ, а въ кгрунты церковные вступилъ въ року осмдесятъ осмомъ, яко се то значить зъ позву и зъ листу заповѣдного; прото тыхъ кгрунтовъ ей заставовати въ року осмдесятымъ семымъ не моглъ, которіе въ року осмдесятъ осмомъ забралъ; — третье, ижъ тые позвы не положоны на томъ дворцу Осолкиницкомъ, але въ руки князю Айсѣ Ахметовичу самому поданы въ мѣстѣ Троцкомъ, якъ се то сознане возного показало. Прото просилъ, абы священникъ ку дальшому доводу былъ припущенъ. А такъ я, видечи зъ тыхъ всѣхъ причинъ, отъ пана Баки поданыхъ, неслушне зношене тыхъ позвовъ, всказаломъ сторонамъ далѣй въ право поступовати. И потомъ панъ Бака положилъ передо мною видимусъ зъ книгъ земскихъ судовыхъ Троцкихъ, подъ датою року тисеча пятьсотъ шестьдесятъ осмого, мѣсеца Октебра семого дня, со-

знанья очевистого княгини Андреевой Нелединской, Ганны Ивановны Кунцевичовы, передъ судомъ земскимъ Троцкимъ, на рокахъ о святомъ Михалѣ, зъ описанемъ о томъ, ижъ што купила двѣ земли пустовскихъ мужицкихъ у его милости пана Щепана Тарновского и у малжонки его пани Ганны Гамшеевны, названые прозвищемъ Янкишки а Матеевщизна, съ которыхъ земль вынемши и отдаливши одну пустовщизну, на имя Янкишки, на которой и дворецъ поселила, своею доброю волею, для душного збавенья своего, дала и записала на церковь Божого Рождества Пречистое Богоматери, монастыръ Троцкій, на вѣчные часы, то есть одно поле, которое есть и зъ зарослями на петнадцать бочокъ сѣенья, которое поле лежить по одной сторонѣ дороги подлѣ поля его милости пана Эразмуса Довкгирда, которая дорога идеть отъ бояръ его милости Довкгирдовыхъ до Трокъ, по лѣвой сторонѣ дороги, а другое поле недалеко отъ двора его милости пана Остафея Горностая Величковского, подлѣ гаю вырубаного, по обѣюмъ сторонамъ дороги, которого поля и зъ зарослями также на петнадцать бочокъ сѣенья, яко о томъ ширѣй на листѣ ее и на томъ видимусѣ есть описано и доложоно. А при томъ просилъ панъ Бака именемъ священника Троцкого, абымъ я тые поля обадва объѣхалъ, границамъ се припатрилъ. И гдымъ объѣхалъ першое поле, которое описуеть подлѣ бояръ пана Довкгирдовыхъ, до Трокъ идучое, по лѣвой руцѣ, тогды такъ се знашло, якъ въ томъ видимусѣ есть граница описана; а на томъ же полю указалъ священникъ печище, которое менилъ быти дворцомъ княгини Нелединское, на церковь записанымъ, яко о томъ на томъ видимусѣ сознаня своего вспоминаеть; а потомъ идучое поле недалеко двора Величковского обаполъ дороги, подлѣ гаю вырубаного, также объѣхалемъ, и тако се водлугъ описаня ее пани Ганны Нелединское граница згодила. А къ тому ставилъ деветь свѣдковъ на то, ижъ то есть кгрунтъ церкви: першого возного повѣту Троцкого Ивана Лукашевича, другого пана Миколая Новицкого, третего и четвертого мѣщанъ Троцкихъ Михала Матеевича а Эразмуса Юхновича, а подданыхъ дворца Величковского, сограничныхъ сосѣдовъ: пятый, то есть Мартина Енчиковича а Миколая Кулеша, тивона Величковского, а Петра Болондиса, а Валентина Станиславовича, а Томку Мартиновича; и къ тому три свѣдки брали се до присяги на томъ, ижъ то есть кгрунтъ церковный, отъ княгини Нелединское на церковь записаный. И просилъ священникъ черезъ пана Баку, абы былъ ку доводу припущоны, а за тымъ абы кгрунтъ одержалъ и кгвалтъ абы былъ на немъ сказанъ, такъ тежъ збоже, черезъ заповѣдь звожоное, абы совито платилъ, и вины черезъ урядъ земскій Троцкій черезъ листъ заповѣдный положеное абы на немъ дванадцать рублей сказано было, водлугъ артикулу двадцать второго зъ роздѣлу девятого. На то отказъ чинечи князь Айса Ахметовичъ повѣдилъ о то: священникъ выводилъ, менуючи тые два поля церковными быти, тогды дей суть поля мои власные Осокольницкого дворца, отъ мене жонѣ моей заставлены . . . .
. . . .
пани Ганною Ивановною Кунцевича,

бывшею кнегинею Нелединскою, отъ которое собѣ священникъ менилъ быти тые кгрунты записаные, продала дворецъ тотъ Осокольницкій зо всимъ на все шляхетному пану. Арнольфу Миколаевичу Брескому по винности, который Бреск й тотъ же дворецъ продалъ пану Петру Бродацкому, отъ которого я купилъ тотъ же дворецъ со всѣми кгрунты; про то дей могла кнегиня Нелединская попа потѣшити, але дей опять и съ тыми кгрунты то иншому въ руки пустила, чего доводечи положилъ нередо мною выписъ зъ книгъ земскихъ Троцкихъ, подъ датою року тисеча пятьсотъ семьдесятъ семого, мѣсеца Іюня семого дня . . . . ижъ панъ Иванъ Бака съ малжонкою своею Ганною Кунцевича сознали пану Брескому дворецъ Осокольницкій, со всимъ навсе проданый на вѣчность, и зъ описанемъ листу ихъ вѣчистого. И тотъ выписъ кгродскій до того, въ року тисеча пятьсотъ семьдесятъ пятомъ, мѣсеца Генваря третего дня, кгды былъ читанъ, показуеть се на продажи пана Бачиного и малжонки его, ижъ дворецъ Осокольницкій со всими кгрунты пану Брескому продали на вѣчность, одно съ тое земли вынели и въ тую продажу ему не пустили земли пустовской Яновщизну, подлѣ земель Михнишскихъ . . . . . . ижъ первѣе того отъ нее пани Ганны Кунцевича есть на вѣчность записано на церковь Божую монастыръ Святое Пречистое Троцкое, и до того панъ Брескій и потомки его николи ничего мѣти не мають. Притомъ показалъ выписъ зъ книгъ земскихъ Троцкихъ, подъ датою року тисеча пятьсотъ деветьдесятъ пятого, мѣсяца Августа семнадцатого дня, сознанья очевистого пана Петра Бродацкого и жены его Габріеловны, ижъ тотъ дворецъ Осокольницкій, у пана Брескогo купленый, продали на вѣчность пану Айсѣ Ахметовичу со всими кгрунты, до того дворца належачими. И бралъ се при таковыхъ листахъ на доводъ ставити свѣдковъ одинадцать, а меновите: Габріеля Матеевича зъ мѣста Троцкого, Абдулу Керемовича татарина, Павла Станиславовича, подданного его милости села Сольkеницкого, князя Хасея . . . . татарина . . . . толмача, Османа Мануловича, татарина жъ. . . . . Ахметовича татарина, Станислава Матеевича, хрестіанина, похожого человѣка, Усейна Мамлетевича, татарина, Обушка, татарина, толмача, Нурдавлета Осейтевича . . . . А при тыхъ свѣдкахъ бралъ се до присяги Айса Ахметовичъ самочетвертый, хотечи на томъ прысягнути, ижъ то его кгрунтъ дворца Осокольницкого, а не церковный. А што се дей дотычеть, ижъ священникъ Троцкій домавлялъ се о то, ижъ черезъ заповѣдь збоже зъ тыхъ кгрунтовъ звезено, ино дей не я звозилъ, а жена моя за тымъ правомъ, которое отъ мене маеть, которое передъ вашею милостью, пане подкомори, покладалъ, яко и она, тутъ же жона его стоячи, до того се признала, ижъ тое збоже звезла. А то жъ дей водлугъ права посполитого, зъ роздѣлу девятого артикулу двадцать второго, который ку помоцы собѣ подаетъ священникъ листъ, дей за шесть недѣль, а надалѣй за дванадцать, по вынесеню листу заповѣдного позвати позвомъ подкоморскимъ, чего ижъ дей омѣшкалъ, тогды то вжо собѣ опустилъ все, же не только вины альбо збожа, але и кгрун-

ту одержати не может за правомъ моимъ, которое я показую. На то черезъ егомость пана Баку священникъ, отказъ чинечи, повѣдилъ, ижъ право слушнѣйшее черезъ письмо священникъ показуеть, кгдыжъ дей и вл"сный выписъ земскій Троцкій, который на тотъ дворецъ Брескому служилъ, а князь Айса его самъ положилъ, тогды и тамъ се показуеть, ижъ тые кгрунты первѣй на церковь записаны и Брескому не проданы; съ тыхъ причинъ просилъ, ижъ бы былъ его доводъ слуханъ; и што дей князь Айса Ахметовичъ повѣдаеть, яко бы мѣлъ священникъ омѣшкалъ позывати позвомъ подкоморскимъ до дванадцати недѣль, и тымъ собѣ кгвалтъ, збоже и вину, у которую князь Айса попалъ, опустилъ, ино дей и передъ тымъ его священникъ позвомъ подкоморскимъ позывалъ, нижли за тыми позвы не суживано и зъ допущеня Божого лѣтъ коло трохъ въ тотъ часъ великое повѣтріе моровое было, чего доводечи положилъ позовъ мой подкоморскій подъ датою року тисеча пятьсотъ осмдесятъ девятого, мѣсеца Августа шестого дня, въ той речи отъ священника на князя Айсу вынесеный, а при томъ квитъ возного повѣту Троцкого Ивана Лукашевича, на урадѣ кгродскомъ черезъ него признаный, ижъ тые позвы подавалъ князю Айсѣ Ахметовичу очевисто въ руки въ мѣстѣ Троцкомъ, въ року тисеча пятьсотъ осмдесятъ девятомъ, мѣсеца Августа тринадцатого дня; съ чего се показало, ижъ священникъ съ давности позванья не омѣшкалъ. А такъ я, хотечи еще въ той речи тымъ достаточнѣй съ свѣдковъ се справилъ, чого бы въ той речи были вѣдомы, напередъ навпомянувши свѣдковъ стороны жалобливое, священниковыхъ, абы правдиве сознавали; потомъ вси по одному, напередъ Иванъ Лукашевичъ, возный, и Миколай Новицкій въ одно слово сознали, ижъ свѣдоми того добре и сами при томъ были, коли еще кнегиня Нелединская тые два поля на церковь записала игумену Пречистенскому Троцкому Ѳеодору Аѳанасовичу и напотомъ будучимъ игуменамъ Троцкимъ; а Эразмусъ Юхновичъ, мѣщанинъ Троцкій, созналъ, ижъ кнегиня Нелединская его кумою была и у него завше въ Трокахъ господою стоивала, и есть того добре свѣдомъ, же тые кгрунты на церковь описала; а Михалъ Матеевичъ, мѣщанинъ Троцкій, повѣдалъ, ижъ того добре свѣдомъ, ижъ тыхъ кгрунтовъ завжды попы Троцкіе уживали, и кому хотечи наймовали, а никто не вступовалъ; а подданные Величковскіе сознали: Мартинъ Енчиковичъ и Миколай, тивунъ Величковскій, ижъ у поповъ сами тые земли наймовали пахати, а никто переказу не чинивалъ; а Петръ Болондисъ повѣдилъ, ижъ будучи наймитомъ у тивуна Величковского Миколая оривалъ на тыхъ земляхъ, и того добре свѣдомъ, же ихъ у попа наймовано; а Валентій Станиславовичъ повѣдилъ, ижъ служечи наймитомъ у Мартина Енчиковича, тую землю оривалъ, гды се у поповъ Троцкихъ Мартинъ наймовалъ, а Томко Мартиновичъ повѣдилъ, ижъ отецъ мой Мартинъ тую землю попови наймовывалъ, а я дей и зъ наймитомъ Валентьемъ оривали на тыхъ земляхъ и никто не вступовывалъ се. А свѣдки другое стороны обжалованое Айсы Ахметовича, будучи также напомнены, правдивое сознане по-

вѣдили. Першій — Габріель Матеевичъ повѣдилъ, ижъ кнегиня Нелединская пустила тую землю Янкишку пану Брескому, але не памятаю, якъ давно; другій — Абдулъ Керемовичъ повѣдилъ, ижъ дей Айса Ахметовичъ тую землю отъ четырехъ годовъ пашеть; третій—Павелъ Станиславовичъ повѣдилъ, ижъ тые земли наймовывалъ отъ семи годовъ отъ Бродацкого и отъ Айсы, четвертый—Хасей повѣдилъ, ижъ наймовалъ тые земли отъ Бродацкого годовъ зъ два и отъ князя Айсы такъ рокъ; пятый. . . . . толмачъ повѣдилъ, ижъ отъ одинадцати годовъ паметаеть, ижъ тыхъ кгрунтовъ Бродацкій, а по нимъ князь Айса, уживаеть; шостый — Османъ Мануловичъ повѣдилъ, ижъ третій тому годъ, яко у князя Айсы нанявши тые земли, жито на нихъ сѣялъ; семый . . . . . Ахметовичъ повѣдилъ, ижъ шостый тому рокъ, яко то Бродацкій тые земли завелъ князю Айсѣ а янъ того заведенія свѣдомъ; осьмый —хрестіанинъ Станиславъ Матеевичъ, чоловѣкъ похожій, повѣдилъ: хотя дей я служу князю Айсѣ Ахметовичу, але я кгрунту не свѣдомъ, чій бы былъ; девятый — Усейна Мамлетевичъ повѣдилъ, ижъ отъ четырехъ, або пяти годовъ, князь Айса тые кгрунты пашеть; десятый—Обушко толмачъ повѣдилъ, ижъ того свѣдомъ, же Бродацкій тые кгрунты князю Айсѣ продалъ; одинадцатый—повѣдилъ: слыхалисмо тое, ижъ то Бродацкій держалъ и князю Айсѣ продалъ. За тымъ священникъ черезъ пана Баку повѣдилъ, ижъ ясне показалъ на письмѣ съ выписовъ, такъ отъ священника, яко и отъ стороны обжалованое покладаныхъ, ижъ тые кгрунты суть на церковь записаны; такъ тежъ сведецтво священника людьми добрыми довелъ, же суть кгрунты церковные; а князь Айса ижъ самъ на своемъ доводѣ осталъ, ижъ самъ на себе выписъ земскій показалъ, ижъ дей того Брескій ничого не мѣлъ, поготовю ани потомки его до того ничого не мають; къ тому свѣдки его незгодные, гдыжъ вжо на всемъ доводѣ осталъ; а къ тому, ижъ тежъ право на тые земли отъ кнегини Нелединское показало се первшою датою, нижли Бреского, на што подалъ зъ статуту старого артикулъ двадцать осьмый зъ роздѣлу першого, а зъ нового статуту теперешнего зъ роздѣлу першого, артикулъ тридцатый вторый, а зъ роздѣлу семого артикулъ пятый; къ тому тежъ подалъ зъ роздѣлу четвертого артикулъ семдесятъ семый, а зъ роздѣлу девятого артикулъ двадцать вторый и артикулъ вторый, и зъ того же раздѣлу девятого артикулъ шестнадцатый; а за тымъ просилъ, абы кгрунтъ, збожа, совито вины двадцать рублевъ и кгвалтъ водлѣ статуту сказанъ. А по выслуханю всихъ тыхъ доводовъ, гды вжо за пытанемъ моимъ обѣдвѣ стороны больше ничего до той справы мовить не мѣли, присмотривши се добре артикуломъ, отъ сторонъ нодаваныиъ, а такъ есьми въ той речи знашолъ, ижъ священникъ довелъ того кгрунту письмомъ, границами, значне описаными, и черезъ свѣдки, люди добрые, и до того первшое князя Айсы Ахметовича право свое, которое Брескому на тотъ дворецъ служило, датою послѣднѣйшою показалъ и въ томъ же правѣ его значне описуеть, ижъ до того Врескій ничого не маеть, але то на церковь отписано, а къ тому свѣдки его въ све-

дентвѣ своемъ несходни, а самъ и съ жоною признали се до уживанья того кгрунту, до которого ничого не мѣли,— прото тотъ кгрунтъ и обадва тые поля священнику Троцкому вже, безъ присяги свѣдковъ, на церковь Троцкую,—же здавна тотъ кгрунтъ есть фундованый,— присудили есьмы и, водлѣ артикуловъ отъ стороны подаваныхъ, а меновите водлугъ артикулу двадцать второго зъ роздѣлу девятого, на князѣ Айсѣ и жонѣ его, которая доброволне его заступовала, признаваючи се, ижъ она збоже черезъ заповѣдь забрала, кгвалту двѣнадцать рублей грошей сторонѣ жалобливой сказаломъ; а вины, ижъ черезъ заповѣдь збоже звезла, сторонѣ жалобливой шесть рублей грошей, суду земскому Троцкому три рубли грошей, а собѣ, подкоморому, три рубли грошей, што на имѣнью ихъ Осолькиницкомъ отправлено быти маеть. А што се дотычеть збожа, черезъ заповѣдь звезеного, же се сторона домавляла, абы совито платилъ; ино ижъ не вѣдать, колько того збожа было, а сторона того не показала, съ тыхъ причинъ князя Айсу отъ плаченя збожа вольнымъ учинилемъ; яко жъ на отправу за кгвалтъ и за вины оказаные сторонѣ жалобливой и суду земскому и мнѣ самому подкоморому до того суду земского Троцкого, отъ которого былъ листъ заповѣдный, вынесеня отослалисмы. А по томъ декретѣ моемъ сторона обжалованая, князь Айса Ахметовичъ, принявши былъ тотъ мой вказъ за слушный, поле одно подлѣ дороги, отъ бояръ Довкгирдовыхъ до Трокъ идучое, по лѣвой руцѣ, на которомъ дворецъ бывалъ и печищо еще знать, такъ тежъ и кгвалтъ за вины сказаные, и переставши на томъ декретѣ; только о другое поле, которое не подалеко дворца Величковского обаполъ дороги подъ гаемъ вырубанымъ лежить, розумѣючи быти мой вказъ неправне вчиненый, аппеллевалъ до суду головного трибунального, которому аппелляцію допустилемъ; вѣдь же водлугъ артикулу семого зъ роздѣлу девятого, въ держанью стороны тое, которой присужено, то есть священника Троцкого при церкви Божой, до выѣханья пановъ коммисаровъ зоставили есьмы. Которая справа, яко се передо мною точила, до книгъ моихъ подкоморскихъ есть записана. Писанъ на кгрунтѣ церковномъ Янкишскомъ. Который-то таковый видимусъ въ нынѣшнимъ тисеча семьсотъ осьмдесятъ первомъ году, мѣсеца Апрѣля тридцатого дня, изъ книгъ подкоморскихъ за подкоморскою печатью Троцкого воеводства для истца есть выданъ.

Писанъ на трехъ листахъ польскими буквами. Внизу оттиснута печать. Изъ документовъ Трокской архимандріи, стр. 110—116.

91.

1594 Іюля 4. Реестръ огородовъ и земель, принадлежащихъ Троцкой Пречистенской церкви.

Реестръ списанья огородовъ и земли церковной, при слугахъ его милости Ивана Баки, намѣстника Троцкого, пана Миколая Михаловича Навлицкого и пана Матея Карбовского, черезъ которыхъ особъ, при панѣ Янѣ Лукашевичу, возномъ повѣту Троцкого, при церкви Божіей тые земли и огороды, нижей описаные, поданы есть священнику Троцкому отцу Филипу Ивановичу, року отъ Нароженья Сына Божего 1594, мѣсеца Іюля 4 дня. То есть: найпервѣй около церкви лука земли на полпяты бочки; есть тамъ же зъ одного боку черезъ бродъ и сѣножатки на возъ еденъ и землицы на двѣ сѣвянки подлѣ гуменишекъ мѣстскихъ, тамъ же и лука озера около церкви. Ку тому огородъ подъ садомъ большій, нижли на бочку жита, ни съ кимъ недѣльчій; другій огородъ на полбочки жита черезъ улочку объ межу, зъ одного конца, огороду Савинского, который огородъ на той часъ держалъ панъ Габріель Брозичъ, райца мѣста Виленского,— бокомъ и концомъ до огороду мѣского, который держить Григорій Пущанцицъ. Третій огородъ на бочку жита бокомъ однимъ до улочки, которая идеть съ мѣста Троцкого до церкви Святой Пречистой, а другимъ бокомъ и концомъ до огороду малого пани Бобовѣдовой и до огородовъ замковыхъ и мѣстскихъ. Чвартый огородъ, подлѣ жъ того огороду объ межу, съ одное стороны, ку саду Величковскому, а съ другое стороны ку огороду и гумнищу Урбана Длугоша, мѣщанина и лавника мѣста Троцкого, а концомъ ку озеру великому къ Голвямъ. Пятый огородъ, малый, подлѣ цвентаря Воскресенского, объ межу съ огородомъ Шимка Петровича, лянтвойта Троцкого. Шостый огородъ, немалый, противко дому шляхетского, гдѣ священникъ мѣшкаеть. Которые всѣ огороды и домъ наданы отъ насъ шляхты, обывателей повѣту Троцкого, ку церкви Божой Св. Пречистой. Ку томужъ застѣнокъ земли на шесть бочекъ сѣянья житного надъ озеромъ Бобруцемъ. За дворомъ Величковскимъ у двухъ мѣсцахъ есть земли на тридцать бочекъ зъ лѣсами на той землѣ и зарослями, надано отъ небожчицы кнегини Нелединское. Ку той же церкви за лѣсомъ Бразильскимъ земли оромое на полтори бочки жита; при той земли и сѣножать на двадцать возовъ сѣна надъ рѣкою Бразилою, и на тойже рѣцѣ Бразилѣ млинище старое, гдѣ млинъ церковный бывалъ. За тою рѣкою Бразилою другая сѣножатка на три возы сѣна межи лѣсами, и лѣсу шматъ объ межу сѣножати двора Бразильского, а съ другое стороны объ межу сѣножати пана Тумашевича, земенина повѣту Троцкого. Тамъ же недалеко сѣножатка малая на два возы сѣна, ку той же церкви належачая.

Копія, писанная Польскими буквами. Оттуда же стр. 127.

92.

1604 г. Октября 23. Королевскій приказъ Эразму Стравинскому явиться въ королевскій судъ по дѣлу о присвоеніи имъ имѣнія Меловщины, принадлежащаго Трокской Рождественской церкви.

Жигимонтъ III, Божію милостію король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Пруская, Жомойцкій, Мазовецкій, Инфлянтскій, а Шведскій, Гоцкій, Вандальскій, дѣдичный король. Конюшому нашему воеводства и повѣту Троцкого урожоному Эразмусу Яновичу Стравинскому. Жаловалъ предъ нами, господаромъ, попъ Троцкій церкви заложенья Рожества Пречистое Богородицы, на имя Филиппъ Ивановичъ, о томъ, ижъ дей въ року давно прошломъ 1384, мѣсеца Августа 23 дня, продокъ нашъ славное памети великій князь Литовскій Витольдъ Александръ за жаданьемъ малжонки своее великое княгини Уляны надалъ былъ и фундовалъ той церкви монастыру Рожества Пречистое Богородицы озера Троцкого луку ажъ до великое дороги, заграничивши двѣма каменьми, тамо жъ положоными, и къ тому землю пустовскую Меловщину, за звѣринцомъ надъ озеромъ Гольвемъ землю и сѣножати зо всими приналежностями, который дей фундушъ великій князь Витольдъ въ четье напрестольное уписати росказати рачилъ. За которою дей тою даниною великого князя Витольда предкове его тую землю пустовскую Мейловщину и озера луку держали и уживали спокойне, якожъ дей онъ попъ теперешній тую луку озера Троцкого держить и уживаетъ. Одножъ дей оную землю Мейловщину за зойстьемъ съ сего свѣта продковъ его, яко игуменовъ, такъ и поповъ тамошнихъ, нѣкоторые люди розные, шляхта наша, повѣту Троцкого, видѣчи быти тую церковь впустѣ, оные грунты Мейловщину межи себе разобрали, и до имѣнья своего, прозываемаго Жыдишокъ, лежачого надъ озеромъ нашимъ Троцкимъ Гольвемъ, собѣ привлащили и привернули, для чого дей и на сей часъ за отнятьемъ тыхъ кгрунтовъ въ той церкви хвала Божа нищеетъ. И гды дей тую церковь велебный Метрополитъ съ владзы своее тому священнику Троцкому оддалъ, онъ дей яко иншихъ державчихъ передъ тымъ, а потомъ и тебе самого, гды се тое имѣнье Жидишское тобѣ отъ дворянина нашего, державцы Межырѣцкого, небожчика Миколая Шумского, въ держанье достало, листы упоминальными обносилъ, и передъ судъ нашъ земскій Троцкій о тую землю Мейловщину въ року теперешнимъ 1604 на роки Троецкіе позывалъ; нижли дей судъ нашъ земскій Троцкій, тое справы не кончечи, васъ, обѣюхъ сторонъ, зъ нимъ на розсудокъ нашъ господарскій одослалъ. За чимъ онъ собѣ съ тобою справадливости о тые добра церковные доводити хочеть. Про то росказуемъ тобѣ, абы еси за тымъ позвомъ мандатомъ нашимъ, отъ поданья альбо положенья его тобѣ, тамъ, гдѣ на тотъ часъ щасливе съ дворомъ нашимъ будемъ, если въ Коронѣ

Польской, за 8 недѣль, а если въ великомъ князствѣ Литовскомъ, за четыре недѣли самъ сталъ и тому попу Троцкому о тые грунты Мейловщину на жалобу его усправедливилъ конечно. Писанъ въ Краковѣ, року Божого Нарожежнья 1604, мѣсеца Октебра 28 дня.

Писанъ польскими буквами. Изъ документовъ Трокской Архимандріи, стр. 5.

98.

1630 г. Марта 5. Передаточная запись отъ Фридриха Сапѣги Льву Сапѣгѣ *) на церковь Св. Георгія въ Трокахъ вмѣстѣ съ принадлежащими ей землями и угодьями.

Frydrych Sapieha, podkomorzy Witebski, starosta Ostryński, zeznawam y jawno czynię tym moim listem dobrowolnym wieczystym zapisem kózdemu, komu by o tym wiedzieć należało, teraznieyszego y napotym będącego wieku ludziom, iż ja, mając w dzierżeniu swym cerkiew murowaną Trocką, z dawnych wieków Sapieżyńską, na gruncie y ostrowie szlacheckim między jeziorem wielkim Trockim przy zamkach y mieście Trokach, w wielkim xięstwie Litewskim, założenia Świętego Jerzego będącą, ze wszystkiemi gruntami y ostrowami, zdawna do tey cerkwi należącemi, a że ja sam, podkomorzy Witebski, dalekim będąc odległością, majetnościami y mieszkaniem moim od tey cerkwie, tedy nie z żadnego przymuszenia ani namowy, ale sam po dobrey woli mey, pomienioną cerkiew moją Trocką pod prawem y wolnością szlachecką na gruncie y ostrowie szlacheckim przy zamkach y mieście między jeziorem Trockim, załozenia Świętego Jerzego będącą,

Я Фридрихъ Сапѣга, Витебскій подкоморій и староста Остринскій, сознаю и дѣлаю извѣстнымъ сею моею добровольною вѣчною записью всякому, кому бы объ этомъ знать слѣдовало теперь и на будущее время, что имѣя въ своей отчинѣ каменную Трокскую церковь, въ давнія времена основанную Сапѣгами во имя Св. Георгія на землѣ и островѣ шляхетскомъ, между великимъ Трокскимъ озеромъ, близь замка и города Трокъ, въ великомъ княжествѣ Литовскомъ, съ принадлежащими къ ней издавна всякими землями и островами, нынѣ по причинѣ отдаленности моихъ имѣній и мѣста моего жительства отъ этой церкви, не по какому либо принужденію или наговору, а по доброй волѣ моей, помянутую церковь мою Трокскую во имя Св. Георгія, состоящую по праву и вольностямъ шляхетскимъ на землѣ и островѣ дворянскомъ, возлѣ замка и города, среди Трокскаго озера,

---

*) А Левъ Сапѣга 8 Іюля 1631 г. церковь Св. Георгія съ принадлежащими ей землями отдалъ во владѣніе Яну Вомболѣ за четыре копы Литовскихъ грошей каждогодной подати, какъ видно изъ документовъ Трокской Архимандріи стр. 132.

ze wszystkiemi jey apparatami cerkiewnemi, z placem na budowanie klasztorne, z gruntami oromemi y sianożętnemi, lasami, gajami, borami, na ostrowach między jeziorami Trockimi y gdzie kolwiek za jeziorami będącemi, także z wolnym łowieniem ryb w tych jeziorach Trockich, a zgoła ze wszystkiemi gruntami y poddanemi mieszczany y placy, w mieście Trockim y gdzie kolwiek będącemi, y ze wszelakiemi innemi przynależnościami, szyrokościami y pożytkami, co kolwiek do tey cerkwi y monastyra, przy niey będącego, z dawnych czasow za przodkow naszych należało y nadano było, z tym wszystkim, namnieyszey rzeczy na siebie samego, małżąkę, dzieci, potomki, powinne, krewne moje y na nikogo innego nie zostawując ani ujmując, ale ze wszystkim prawem, dziedzictwem, władzą y szyrokością, y też z podawaniem do tey cerkwie opatow, takowym że prawem tytułem dziedzicznym, jako sam miałem, wiecznemi a nieodzownemi czasy puściłem y tym zapisem moim ja Frydrych Sapieha, podkomorzy Witebski, puszczam, wiecznie daruję i zapisuję wielmożnemu jego mości panu Kazimierzowi Leonowi Sapiezie, pisarzowi W. X. Littgo, Grodzieńskiemu, Wołpieńskiemu, Luboszańskiemu etc. staroście, panu bratu mojemu miłemu, pani małżące, dzieciom, potomkom y sukcessorom jego mości. Którą tą pomienioną cerkiew Trocką, zarazem od daty tego zapisu mego w moc, dzierżenie y spokoyne używanie przez woznego jenerała do dzierżenia wieczystego wielmożnemu panu pisarzowi W. X. Littgo (takowym jednak sposobem, aby w tey cerkwi nie insze, jeno Ruskie nabożeństwo na wszystkie przyszłe czasy odprawo-

со всею принадлежащею къ сей церкви утварью, съ плацомъ на постройку монастыря, съ пахатными и сѣнокосными землями, лѣсами, рощами и борами, на островахъ между Трокскими озерами и въ другихъ мѣстахъ за озерами, также съ правомъ ловить рыбу въ тѣхъ же Трокскихъ озерахъ,— вообще со всѣми землями и подвластными мѣщанами и плацами, находящимися въ г. Трокахъ и гдѣлибо въ другихъ мѣстахъ, а также со всякаго рода другими принадлежностями, маетностями и угодьями, какія къ этой церкви и состоящему при ней монастырю съ давнихъ временъ при предкахъ нашихъ были причислены и пожертвованы, со всѣмъ этимъ, ничего не оставляя и не исключая для себя, супруги, дѣтей, потомковъ, родственниковъ моихъ и для кого либо другого,—словомъ со всѣми правами собственности, равно какъ съ правомъ избранія настоятелей для этой церкви и съ тѣмъ же наслѣдственнымъ правомъ, какимъ я самъ пользовался, — я Фридрихъ Сапѣга, Витебскій подкоморій, на вѣчныя времена уступилъ и настоящею записью моею навсегда уступаю, дарю и записываю Казимиру Льву Сапѣгѣ, писарю В. К. Литовскаго, Гродненскому, Волпянскому, Любошанскому и пр. старостѣ, брату моему, супругѣ, дѣтямъ, потомкамъ и наслѣдникамъ его. И эту то выше упомянутую Трокскую церковь теперь же, со дня настоящей моей записи, при посредствѣ вознаго, отдаю во власть, спокойное пользованіе и въ вѣчное владѣніе писарю В. К. Литовскаго,— съ такимъ однако условіемъ, чтобы въ этой церкви на все будущее время не иное совершалось Богослуженіе,

wało,) daję y ustempuję, z prawa mego dziedzicznego y z possesyi mojey wiecznemi czasy zrzekam się. Ma jego mość pan pisarz W. X. Litewskiego z sukcessorami swemi na wieczne czasy pomienioną cerkiew Trocką ze wszystkiemi gruntami y wszelakimi przynależnościami y pożytkami spokoynie dzierżeć y używać, opatow do niey podawać y wszelakie staranie mieć, aby w niey chwała Boża odprawować mogła, gruntow oromych, sianożętnych y lasow zarosłych, przez rozne ludzie y mieszczan Trockich zabranych, y poddanych z tey majętności y gruntu cerkiewnego rozeszłych y zbiegłych, a zgoła wszystkiego tego, co kolwiek od tey cerkwi zabrano było, u kożdego dzierżącego, gdzie by dowiedzieć mogł, prawem przyjacielskim sposobem odyskiwać, a odyskawszy do monastyra tey cerkwie przywrócić y według woli y upodobania naylepszego swego tą cerkwią, monastyrem y wszystkiemi gruntami y poddanymi jey jako chcąc szafować, wszystko ogółem y po częściach komu chcąc dać, przedać, darować y na wieczność zapisać, tym zapisem moim wolność daję y pozwalam. A ja, podkomorzy Witebski, sam przez się, małżonka, potomki y sukcessory moi w zwyż pomienioną cerkiew Trocką y naymnieyszą część gruntow y pożytkow jey wstępować się, w dzierżeniu wielmożnego pana pisarza W. X. Litewskiego y sukcessorow jego mci przeszkody czynić, z dzierżenia odymować y y nijakim sposobem trudności zadawać, do prawa pozywać, nie mam, y sukcessorowie moi nie będą mogli czasy wiecznemi; y owszem, jeśliby kto z braci, siostr, krewnych moich, abo kto z obcych ludzi, w tą cerkiew zwysz miano-

какъ только Русское,— и отказываюсь однажды навсегда отъ наслѣдственнаго моего права и владѣнія. А г. писарь В. К. Литовскаго и съ своими наслѣдниками удерживаютъ за собою на вѣчныя времена помянутую церковь Трокскую со всѣми землями и всякаго рода угодьями, и будутъ они избирать для нея настоятелей и употреблять всѣ старанія о томъ, чтобы въ ней совершалось Богослуженіе. Что же касается до земель пахатныхъ, сѣнокосныхъ и находящихся подъ лѣсомъ, забранныхъ разными людьми и Трокскими мѣщанами, и крестьянъ, ушедшихъ съ церковной земли, словомъ всего того, что только у этой церкви было забрано, то имѣютъ они законное право отыскивать ихъ у каждаго владѣльца и отыскавши—возвратить все монастырю, состоящему при этой церкви, и за тѣмъ—распоряжаться этою церковію, монастыремъ, всѣми землями и крестьянами, по доброй своей волѣ и расположенію; и вольны они какъ огуломъ, такъ и по частямъ кому угодно отдать, продать, подарить и на вѣчность записать,—все это настоящею моею записью предоставляю и уступаю. А я, Витебскій подкоморій, самъ лично, равно какъ супруга, потомки и наслѣдники мои, отнынѣ не имѣемъ никакого права вступаться въ распоряженія г. писаря В. К. Литовскаго и его наслѣдниковъ по вышеупомянутой Трокской церкви,—дѣлать во владѣніи какія либо препятствія, отнимать что либо изъ владѣнія и вообще чинить какіялибо затрудненія; наслѣдники мои также обязаны всегда соблюдать тоже самое. Напротивъ того, еслибы кто изъ братьевъ, сестеръ и родственниковъ моихъ, или

waną Trocką, ode mnie puszczoną, wstępował, z dzierżenia w. pana pisarza W. X. Litewskiego y sukcessorow jego mci odymował, abo jakie prawo sobie należące pretendując a trudność zadając, do prawa w. pisarza W. X. Litewskiego y sukcessorow jego mci pozywał, tedy za oznaymieniem mnie Sapiezie, podkomorzemu Witebskiemu, abo sukcessorom moim, przez list samego jego mci pana pisarza W. X. Litewskiego y sukcessorow jego mci obwieszczony przed srokiem sprawie przypadającym, za niedziel 4, pokładając ten list na majętności mey Czerloney, w powiecie Grodzienskim leżącey, przez woznego, z którego kolwiek powiatu wziętego, u każdego sądu y prawa do wyścia dawności ziemskich w prawie opisanych oczyszczać, zastępować y do konca oczyścić, wolną y swobodną uczynić mam y sukcessorowie moi powinni będą, pod zapłaceniem zaręki za każdy zosobna niewypełniony paragraff, w tym liście moim opisany, tysiąca złotych Polskich, o ktorą zarękę w. j. m. panu pisarzowi W. X. Litewskiego y sukcessorom jego mci wolne . . . . ze mną, podkomorzym Witebskim, y sukcessorami moimi u sądu ziemskiego w terminie należnym y u sądu trybunalnego w każdym terminie y wojewodstwie za pozwy, rokiem statutowym podanemi, za któremi bez wszelakich dyllacyi y excepcyi prawnych, które chociażby mniey na pomocy być mogli, onych nie zażywając, jak na roku zawitym stanowić y w samey rzeczy skutecznie rozprawiać mam y sukcessorowie moi powinni będą. Y temu każdemu sądowi, przed który ta sprawa do rozsądku przypadnie, tak za staniem nie przymując ode mnie samego, pogotowiu od umoco-

изъ людей посторонних, сталъ вмѣшиваться въ выше означенную Трокскую церковь, мною отданную, стараясь отдалить отъ владѣнія ею г. писаря В. К. Литовскаго и наслѣдниковъ его, заявляя притязанія на какія либо права, въ ущербъ правамъ г. писаря В. К. Литовскаго или наслѣдниковъ его, то по письменномъ увѣдомленіи меня, Сапѣги, подкоморія Витебскаго, или наслѣдниковъ, отъ имени г. писаря В. К. Литовскаго и его наслѣдниковъ, за четыре недѣли до судебнаго разбирательства, доставленномъ чрезъ вознаго въ имѣніе мое Червлены, Гродненскаго уѣзда, обязываемся мы—я и наслѣдники мои—въ каждомъ судѣ и предъ всякою властію своевременно защищать, заступаться и стараться совсѣмъ очистить то дѣло, подъ опасеніемъ штрафа за каждый невыполненный параграфъ, изложенный въ этой записи, особо по тысячѣ злотыхъ Польскихъ, и объ этомъ штрафѣ г. писарю В. К. Литовскаго и его наслѣдникамъ предоставляется отъ меня, Витебскаго подкоморія, и моихъ наслѣдниковъ, законное право начинать искъ въ земскомъ судѣ въ надлежащій срокъ, а въ трибунальномъ судѣ во всякое время, и по объявленіи позвовъ въ назначенные статутомъ сроки обязаны мы, я или наслѣдники, безъ всякаго отлагательства являться къ суду, не дѣлая никакихъ отговорокъ и изъятій, хотя бы самыхъ малыхъ и неважныхъ. Сверхъ сего я и наслѣдники мои обязаны являться въ каждый судъ, въ который поступитъ на разсмотрѣніе дѣло. А суду предоставляется право—не принимая отъ меня самаго и еще меньше отъ повѣреннаго моего никакихъ отсрочекъ и изъ-

wanego y posłanca mego, nijakich dyllacyi y excepcyi prawnych ku zwłoce sprawiedliwości świętey unoszonych, a pogotowiu w niestaniu moim za pokazaniem od strony żałobliwey ktoremu kolwiek paragrafowi w tym liście moim opisanemu dość nieuczynienia pomienioną zarękę y wszystkie szkody, nakłady, słownie mianowane, na majętnościach moich leżących, w którym kolwiek powiecie będących, wskazać y odprawę bez rat statutowych uczynić pozwalam; a ja z sukcessorami moimi, podlegając pod dekret sądowy, ni w czym przeciwny być nie mam y nie będę mogł pod dalszemi winami prawnemi; którą zarękę by y nieraz zapłaciwszy, przecie ten list móy we wszystkim przy zupełney mocy, a ta zwyż pomieniona cerkiew Trocka ze wszystkiemi jey przynależnościami przy dzierżeniu wielmożnego jego mci pana pisarza y sukcessorow jego mci wiecznie zostawać ma. Y na to dałem ten móy list dobrowolny zapis pod pieczęcią y z podpisem ręki mey y pod pieczęciami y z podpisami rąk jaśnie wielmożnych panów pieczętarzow, ode mnie ustnie y oczewisto uproszonych, imiony na podpisach rąk ich mościów mianowanych. Działo się w Warszawie dnia 5-go Marca roku Pańskiego 1630. Frydrych Sapi eha, podkomorzy Witebski. Jako pieczętarz Krzysztof Zawisza, łowczy W. X. Litewskiego, starosta Miński. Proszony do tego listu pieczętarz Jerzy Monwid Orzykowicz, woyski Wiłkomirski. Proszony do tego listu pieczętarz Hieronim Piostrzecki, podstarości Brasławski.

Копія. Изъ документовъ Трокской Архимандріи стр. 8 и 9.

ятій, клонящихся къ замедленію святой справедливости, но сряду по заявленіи отъ истца жалобы о неявкѣ къ суду для объясненій и удовлетворенія по которой либо статьѣ помянутой записи,—наложить немедленно означенный штрафъ, и всѣ потери, издержки и всякія претензіи, объявленныя словесно, взыскать на имѣніяхъ моихъ, въ какомъ бы то ни было повѣтѣ лежачихъ, несмотря ни на какіе сроки. А я, равно какъ и наслѣдники мои, повинуясь судебному приговору, ни въ чемъ противиться не имѣемъ и не будемъ имѣть права, подъ опасеніемъ дальнѣйшихъ законныхъ взысканій. И хотя бы означенный штрафъ былъ взысканъ нѣсколько разъ, настоящая моя запись отъ этого нисколько не должна терять силы, и вышеупомянутая Трокская церковь со всѣми ея принадлежностями навсегда останется во владѣніи г. писаря В. К. Литовскаго и его наслѣдниковъ. На что и далъ я сію добровольную запись за печатью и подписью моей руки, а также за печатями и подписями приглашенныхъ мною свидѣтелей, имена коихъ обозначены на подписяхъ. Происходило въ Варшавѣ, 5 Марта 1630 года. Фридрихъ Сапѣга, Витебскій подкоморій. За свидѣтеля Христофоръ Завиша, ловчій В. К. Литовскаго, староста Минскій. Призванный въ свидѣтели къ этой записи Георгій Монвидъ Оржиковичъ, войскій Вилкомирскій. Призванный въ свидѣтели Іеронимъ Пестрецкій, Браславскій подстароста.

94.

1702 г. Августа 26. Инвентарь земель, городскихъ плацовъ и десятинныхъ даней, принадлежащихъ Трокскимъ церквамъ, составленный въ 1701 году при уніатскомъ митрополитѣ Заленскомъ.

Inventarz klasztoru archimandryey Trockiey, czyniony przez wyjazd jaśnie wielmożnego w Bogu nayprzewielebnieyszego imci xiędza Leona Szlubic Załęskiego, archiepiskopa, metropolitae Kijowskiego, Halickiego y całey Rusi, w roku 1701, miesiąca Septembra pierwszego dnia, a teraz podany wielebnemu w Bogu xiędzu Jozefowi Saporowiczowi, zakonu Bazylego świętego na congregatiey jeneralney, w Białey odprawowaney, dla rekuperowania avulsorum y reparowania tey że archimandryey, w roku 1702, miesiąca Augusta 26 dnia. W imię Panskie amen.

A naprzód, co się dotycze mieysca y gruntow, na których przed tym cerkiew Narodzenia Nąyświętszey Panny y monaster był, te w swoim ograniczeniu y teraz naydują się puste, to jest cerkwiszcze y fundamenta, kamieniami w szerokości i długości, jako cerkiew z kaplicami i sklepami stała, obłożonemi, z cmentarzem, sadami spustoszałemi, ogrodami i innemi do paszni należącemi gruntami. Które to grunta in circumferentia idąc w same opierają jezioro, nazwane Gołwie, alias Łuka, które to jezioro, alias Łuka, dokoła te grunta oblewa z jedney strony, aż do samey bramy mieyskiey, gdzie przed tym wjazd do miasta bywał, od którey to bramy począwszy, po prawey stronie idąc ku temu cerkwiszczu drogą przy wale w górę, granicząc z wielebnymi oycami Bernardynami, ich gruntami, przychodzi, drogą w górę, idąc ku kościołowi, tamże przeciwko kościoła oo. Bernardynow na dole nad jeziorem Golwiem leży kamień, od którego kamienia, przy wierzbie na brzegu leżącego, idzie granica przez jezioro na tamte strone jeziora także do kamienia, ex opposito położonego, blisko pod sosnowym gajem na wyspie stojącego; która wyspa ze wszystkim swym obrębem należy przez błoto aż do drogi, która idzie z Wilna do Trok, y tą drogą aż bo bramy mieyskiey po nad jeziorem idąc graniczy. Do tego jeziora Łuki nikt wstępu niema, krom archymandrytow Trockich. Tamże w tym ograniczeniu są jazy cerkiewne w ruczaju, który ruczay idzie z jeziora Łuki na błoto y z błota do jeziora. A mieszczanie nie należą nic do tych jazow, ani do pomienioney wyspy.

Daley poszedszy w górę ku oo. Bernardynom, przeciwko których klasztoru y wrot nieodal grunt w klinie będący, ogrodzony żerdziem. Daley poszedszy od tego gruntu y ogrodu klinowego po zatyniu Bernardyńskim, od drogi do miasta idąc, zaczyna się grunt do drugiey cerkwi należący, na górze nad jeziorem stojącey, Ś. Troycy, graniczący z mieyskiemi gruntami.

Sianożęć zaś albo błonie wądołem idące zaczyna się od tey że drogi, idącey do miasta, wniz prosto aż do szerokiey drogi wiezdney,

aż po samą górę y sady Bernardyńskie. Bokiem ta sianożęć przygrodzona y zajęta tynem Bernardyńskim, wdłuż do błota y płotów na sążni dwieście y kilkadziesiąt; na którey to łące y sady sobie oo. Bernardyni nullo jure porozsadzali.

Osobliwie przy tey że drodze Bernardyńskiey w kwadracik grunciku przy cerkowisku, na górze, Ś. Troycy. Które to grunty w starodawnych swoich miedzach y szerokościach, jako były ab antiquo, tak y teraz są, a tych gruntow y miedz tykają się miedze gruntow mieyskich y oo. Bernardynow.

Jurysdyka w mieście. Ta idzie y poczyna się od rogu ulicy Wielkiey, od domu, bokiem stojącego, pana Pawłowicza, kanonika Trockiego, przeciwko zamkowi Giedyminowskiemu leżącey, od samego ratusza prostym trybem ponad jeziorem idąc ku mostowi ulicą, po lewey ręce. Którey jurysdyki placow ab antiquo bylo jedynaście y teraz tak wiele ma być. Te place wszystkie teraz pozaymowali ich mości panowie obywatele woiewodztwa Trockiego y domami swemi zabudowali, mianowicie: jego mość pan Władysław Ukolski, podkomorzy Trocki, z dworem swoim zajął plac wielki; drugi jego mość pan Tomasz Reymer, sędzia ziemski Trocki; trzeci jego mość pan Ror; czwarty jegomość pan Wall, który pojął jey mość panią Rorową; między którémi dworami tych ich mościow jeden tylko mieszczanin jurysdyczanin mieszka, na imie Paweł Lasowicz, y płaci ze swego placu po złotych 5 na rok. Tegoż półplacu zajął sobie na staynią, ku jeziorowi, imść pan Skorobohaty. Tam że daley dworek stoi imci pana Michała Skorobohatego, skarbnego W. X. Litewskiego, na którym dworku praetendunt sobie w. o. Dominikani tameczni summę legatii pewney. Tamże wedle tego dworku jest ogrod wolny y plac, na którym przed tym kapłan mieszkiwał y plebanią miewał; ten plac y ogrod idzie aż do jeziora. Inne tedy place wyżej pomienione idące od rynku ulicą samą aż do jeziora wchodzą, które teraz przez wyż pomienionych ich mciow jakoby zdają się wpół poprzecinane.

Idąc tedy daley od placu tego plebańskiego kapłańskiego y od dworku imci pana Skorobohatego, który stoi na placu cerkiewnym, przez zaułeczek niewielki, zaraz na ten że zaułeczek przeszedszy, kościoł ich mościow x. Dominikanow stoi na starodawnym cerkowisku Narodzenia Pańskiego, przy którym kościele klasztor tychże oycow Dominikanow na cmentarzu y placach jurysdyki teyże cerkwi stoi; które to place że są zajęte klasztorem y pomieszane, niedopuszczone rozmierzać y rachować. Jednak imść xiądz Pusłowski, na ten czas przeor Trocki, i inni ww. oo. Dominikani kapłani y jego mość xiądz prokurator osobliwie zeznali, że nas tu niedawno jego mość pan Martian Ogiński, kanclerz W. X. Litewskiego, tu na tym mieyscu, nie wiemy, za jakim prawem, swoim funduszem fundował, y te place cerkiewne, o których wiemy, y cerkwisko nadał, na którym teraz mieszkamy. Przeto gotowiśmy z tych placow przenieść się na tamtą stronę ulicy do pałacu tegoż jego mości pana fundatora, albo do zamku podług funduszu naszego starego, gdy nam ukażą, bo wiemy y sami to dobrze, że te place, na których nasz klasztor stoi, są cerkiewne y należą do dyspozycyi jego mości x. Metropolity.

22

Z tych placow jurysdycznych powinność była pełnić tłoki, to jest, dwa dni żąć, a dwa dni kosić y po pół kopy płacić.

Ta jurysdyka Trocka, że się specificować musi, od kogo y jako się poczęła, naprzód, że wyszła z domu ich mościow panow Sapiehow z dobr ziemskich, jeszcze od xiążąt ich mościow Litewskich, ustąpionych y darownych, a w tym od królow ich mościow Polskich onym potwierdzonych. Po tym że za czasem y zywczajem ta jurysdyka wpadła w dyspozytią jakoby collacii imci pana Fedora Radiwonowicza Tołokońskiego, który będąc opiekunem tych cerkwi, tak tey Narodzenia Pańskiego, jako tey, która na ostrowie, Świętego Jerzego, tudzież y Narodzenia Nayświętszey Panny, wziął był w swoią dyspozytią, a za czasem et in possessionem do swego własnego używania. O co potym s. p. imść xiądz Michał Rahoza, Metropolita Kijowski, zesławszy tam kapłana świeckiego Philippa Iwanowicza Limonta, dał mu potestatem dochodzenia avulsii tych dobr cerkiewnych, który w różnych subselliach, mianowicie w grodzie Trockim, w ziemstwie y w trybunale, prawując się z jegomością panem Tołokońskim, doszedł tego prawem, że imść pan Tołokonski tey jurysdyki pod rokiem 1615, Augusta 6 dnia, przed urzędem grodzkim Trockim zrzekłszy się przyznał, iż ta jurisdyka, jaką była ab antiquo, tak oną in possessionem realem znowu cerkwi Bożey podał, a mianowicie placów dziesięć w jednym położeniu wyżey wyrazonym: dziewięć osiadłych, a dziesiąty pusty plac, jedynasty zaś plac w rynku na karczmę wolną uprzywilejowaną w mieście Trokach od króla imci Zygmunta pierwszego w roku 1528 miesiąca Julii 18 dnia, a potwierdzoną od Zygmunta Augusta w roku 1566, miesiąca Marca pierwszego dnia. Ten plac karczemny trzymał pan Kaczanowicz, mieszczanin Trocki, y przedał połowę tego placu karczemnego jego mości p. Ukolskiemu,—quo jure? Za coż oycowie Dominikani tę jurisdykę posiedli?

Idąc dalej ku mostowi y zamkowi Kieystutowskiemu jest ostrow, do którego most przed tym bywał, a z tego ostrowiu do zamku pomienionego. Ten ostrow quondam bywał Chreptowiczowski, a dostał się darowizną ich mościom panom Sapiehom, którzy tam dwor swóy w częściach pewnych mieli y dzielili się, także y ogrody, a mianowicie Czobotarskie, na których ludzie mieszkiwali. Ten ostrow y teraz stoi, niczym nie zajęty; sieją na nim zboża mieszczanie niektórzy Trocky. A ten plac y ostrow należy do cerkwi murowaney, także na ostrowku mnieyszym leżącey, Ś. Jerzego, Sapieżyńskiey, która to cerkiew teraz opadła stoi między zamkami na ostrowiu, gdzie y ciała tychże ich mościow panow Sapiehow leżą, na co są prawa dostateczne.

Do tey że cerkwi Świętego Jerzego należy ostrow za jeziorem, na tamtey stronie jeziora Gołwia nazwanego, z wiszniowym sadem. Na tey wysiewa się ziemi zboża beczek 6, albo więcey. Do tegoż ostrowia i inne ostrowki mnieysze z gruntami należą. Tamże y szmat lasu y sianożęci są między gruntami ekonomicznemi, to jest, między gruntami J. K. Mości do woiewodztwa Trockiego należącemi, y między gruntami jego mości p. Jana Grotowskiego, sędziego na ten czas grodzkiego Trockiego, y między gruntami

jego mości x. biskupa Wileńskiego nazwane Wosokniki, alias Oscetniki.

Plac w mieście Trokach, nazwany Ostapowski, kupiony u Bortka Mikołajewicza, mieszczanina Trockiego, przez wielebnego oyca Eutropiego, swieszczennika, alias parocha, Trockiego Rożdestwenskiego, długi na półdwanasta sążnia, a w szerz na pięć sążni y dwie piędzi z szczykołotkiem. Ta ziemia graniczyła w ten czas z jedney — z Psiarzecką y Moysiejowską miedzą, z drugiey strony końcem Iwana Lewonowicza, a z trzeciey strony od ułeczki przeciw Oczkasowskiego dwora. Na ten plac prawo w roku 1551, Junii 15 dnia, Indykta 9.

Plac także w mieście Trokach Gudelewiczowski, przedany od tego pana Wienczka Mikołajewicza Gudelewicza, mieszczanina Trockiego xiężnie jeymości Janownie Neledyńskiey za półtory kopy groszy Litewskich; który to plac y dom dostał się legatią od tey xiężny jey mości na klasztor Ś. Przeczystey Trocki. Te prawo przyznane w magdeburgiey roku 1572, Oktobra 8 dnia.

Grunty około miasta, do cerkwi wysz mianowanych y do archymandryey Trockiey należące:

1. Grunt nazwany Jankiszki, gdzie przed tym folwark bywał, a ten grunt na dwóch mieyscach położony wyraża w sobie szerokości na 30 beczek siania. Ten grunt z tym folwarkiem nadała y fundowała do cerkwi Ś. Przeczystey Narodzenia jey mość pani Anna Janowna Kuncewiczowna, kniehinia Andrzejowna Neledyńska w roku 1568, miesiąca Octobra siódmego dnia, w Trokach.

2. Grunt nazwany Weliczkowski, przedany albo zamieniony panu Zankowi Fedorowiczowi, od którego Zanka ten grunt dostał się ich mciom panom Sapiehom, a panowie Sapiehowie fundowali to do cerkwi swojey Świętego Jerzego murowaney, między zamkami na ostrowiu stojącey. A ten grunt wszystek ma w sobie szerokości na półtrzydzieścia beczek siania, albo na dwadzieścia beczek y pół trzecia, y trzy sianożątki w Płamienach na ośm wozow, a w częściach tak się ma: pierwsze pole, obapoł drogi Ołonskiey, na jedney stronie na dziesięć beczek, a po drugiey stronie na cztyry beczki y z Mysznicski, a insze pola dwa Kutiużyńskiey ziemi: jednego na pięć beczek z kustowiem na Wysokodworskiey drodze, a inszego pola na cztyry beczki, sumież z pana Andrzejowym Mincarzewym na ten czas polem, na prawey ręce, jadąc ku Lonskiemu dworowi, in summa czyni pola na beczek dwadzieścia pół trzecia [?]. Ta przedarza y zamiana była indikta 13, Marca 3, w Trokach.

3. Grunt; abo pole zastawne od Tatarow Trockich jegomości panu Janowi Bohdanowiczowi Sapiezie we czterech kopach monety Litewskiey. Ten grunt leży na Wysokodworskiey drodze wedle jeziora Woniaka; — ma w sobie szerokości na ośm beczek siania.

4. Do tegoż gruntu Sapieżynskiego ma należeć jeszcze grunt na trzydzieści beczek y z sieliszczem y sianożątkami; który grunt jest zastawiony od tychże Tatarow temuż jego mości panu Sapiezie pierwszym razem we trzech kopach, a drugim razem we czterech kopach, a zastanowili gruntu po pietnastu beczek za te kopy. Data prawa tego w Trokach Julii 15, Indykta 1.

5. Młyn na rzece Brażyle, quondam od Jmci pana Iwana Andrzejewicza, podskarbiego nadwornego xięstwa Litewskiego, na cerkiew Narodzenia Nayś. Panny fundowany y nadany z gruntami, do niego należącemi, w pewnym ograniczeniu y przestrzeniu z sianożęciami, z obu stron rzeczki Brażyli, w jednym obrębie, nazywającym się Popowszczyzna. Który to młyn wespół z tym gruntem kupiony jest u żyda Michała Daniłowicza, woyta Trockiego, przez pana Andrzeia, podskarbiego W.X. Litewskiego, oyca tego to imci pana fundatora. A tą kupią podtwierdził Król Jegomość Alexander w Brześciu Junia 19, indykta 5. Ten młynek teraz trzymają do czasu oo. Dominikani Troccy, jako sami się do tego zeznali y podawali, tylko bez starszych nie śmieli.

6. Do tey że cerkwi Narodzenia Nayś. Panny należy grunt nazwany Meyłowszczyzna, za zwierzyńcem, nad jeziorem Golwiem, nadany y fundowany od wielkiego xięcia jegomości Witolda tegoż czasu, kiedy y jezioro Łuka, a to na instancią xiężny swojey Julianiy w roku Pańskim 1384. Który to grunt Meyłowszczyzna, przed tym pustosz, a teraz Żydziszkami nazwany z tey przyczyny, iż gdy archimandrytowie używali, jako był zwyczay stary, że ktytorowie tym rządzili, y była ta Meyłowszczyzna w zawiadywaniu u ktytorki niejakiey wdowy na imię Zofiey Zdanowey, po którey śmierci żydowi się dostało w rządy niejakiemu Abramowi Daniłowiczowi. Ten że żyd na tey pustowszczyznie Meylowszczyznie y ludzi osadził y Żydziszkami nazwał. A na ten czas archimandrya Trocka wakowała. Po tym też Żydziszki dostały się w ręce szlacheckie panu Szumskiemu, panu Strawińskiemu et cet., których ich mościow pozywano do ziemstwa, do grodu y do trybunału, o niesłuszną possessią, na co jest y dekret ziemski Trocki roku 1604, miesiąca Junia 12 dnia, którym dekretem wszystką sprawę (ponieważ się jego mość pan Strawiński przywilejem królewskim szczycił y bronił, pod datą roku 1554 wyprawionym) przed sąd Króla Jmci assessorski odesłał y tam, gdy Król Jegomość pod Smoleńsk wyprawował się, ta sprawa niedokończona in litis pendentia została.

Dziesięciny do tey archimandryey należące.

Naprzód dziesięcina z majętności y dwora, nazwanego Wewia, w woiewodztwie Trockim leżącego,— z wszelkiego zboża ozimego y jarzynnego, kromia owsa, kopa dziesiąta—nadana y fundowana wiecznewi czasy na cerkiew Narodzenia Nayświęt. Panny w Trokach od s. p. pana Iwana Andrzeiewicza, podskarbiego nadwornego W. X. Lit. Ten fundusz de data w Wilnie roku 1554, miesiąca Awgusta 24 dnia.

Druga dziesięcina ze wszystkiego zboża ozimego y jarzynnego y z inszych, także nadana y fundowana od tego wysz pomienionego fundatora jegomosci pana Iwana Andrzeiewicza, podskarbiego nadwornego W. X. Lit., z majętności jegomości Mikutian, w wojewodztwie Trockim leżącey, z dworney passzni, okrom owsa, na prediły Zmartwychwstania Pańskiego y Woznesenia, zamieniona za Praportską dziesięcinę, która z Praport pierwiey szła, a teraz Praportska do Praport obrócona, a z Mikutian na to miast postąpiona. Ten list pod datą w Wilnie roku Pańskiego 1554, msca Augusta 24 dnia.

Trzecia dziesięcina ze wszystkiego zboża ozimego y jarzynnego należy ze dworu Sosnowskiego, w wojewodztwie Trockim leżącego, do cerkwi Ś. Mikołaja w Trokach, od xięcia jegomości Fedora Iwanowicza Jarosławicza y przez niegoż potwierdzona. Ale tą cerkiew teraz trzymają oo. Bernardyni y na tym mieyscu kościoł swóy y klasztor mają. Data jednak tego funduszu sub datą w Klecku roku po siódmym tysiącu dwudziestego pierwszego, indykta 1, Augusta 3 dnia.

Do tey że archimandryey Trockiey y do cerkwi Narodzenia Nayśw. Panny należy legatia od ś. p. jego mości pana Iwana Iwanowicza Baki z różnych majętnosci jego mości, dań pewna roczna, testamentem zapisana, żyta y pieniędzy:

1) Z maiętności Strawinik, albo jako teraz zowią Raypola, należy kop dwie pieniędzy y dwie beczki żyta. 2) Z maiętności Szylan kopę jedną pieniędzy y beczkę żyta. 3) Z maiętności Uholniki kopę 1 pieniędzy y beczkę żyta. 4) Z maiętności Jagielan kopę 1 pieniędzy y beczkę żyta. Wiecznymi czasy, ktokolwiek będzie dzierżącym tych dóbr, ma wypłacać tę powinność każdego roku na termin Ś. Pokrowy. Data tego testamentu w Strawinikach roku 1612, miesiąca Februarii 4 dnia.

Do tey że Archimandryey Trockiey do cerkwi Narodzenia Nayśw. Panny należy plac, abo dwór Sapieżyński, w Wilnie za bramą Ostrą, idąc z miasta, po prawey ręce. Który to plac, abo dwór, był quondam Koszczyński, dostał się panu Bazylemu Kopciowi, marszałkowi J. K. Mci, dzierżawcy miednickiemu, po panu Ratomskim, od tego dostał się panu Janowi Sapiezie, po panach Sapiehach wpadł w dom ichmościow panow Sołtanow, który był ostatnim domu tego jego mość pan Daniel Sołtan. Ten miał naturalnym prawem moc y władzę nad cerkwiami y funduszami cerkwi Trockich po ichmościach panach Sapiehach y po jego mości panu Andrzejewiczu, podskarbim nadwornym W. X. Litewskiego. A że sam dla swych pewnych trudności, jako collator, awulsii tych dóbr cerkiewnych y placow nie mógł odzyskiwać, wlał swą zupełną moc y collatorstwo tak podawania tych cerkwi, jako y dochodzenia zabranych gruntow y placow, na imie księdza Józefa Rutskiego, metropolity Kijowskiego, któremu na to osobliwe dawszy prawo wlewkowe, onego w grodzie Słonimskim przyznał roku 1620, Augusta 3 dnia.

Do tey że archimandryey Trockiey podług praw y zapisow ich mościow panow Sapiehow należy wolne łowienie ryb we wszystkich jeziorach, to jest, w całym jeziorze Golwie, okrom Łuki, na co jest osobliwe prawo.

Jazy monastyrskie, z tey że Łuki jeziora wychodzące wiosenne, pierwsze do klasztoru należące, a tylne poślednie mieszczanom pozwolono; ale iż się oni niesłusznie wtrącają, w tym na łasce archimandrytow należy.

Który to inwentarz podług praw funduszow dania starożytnego sporządziwszy y onego powagą całey congregacyi naszey jeneralney stwierdziwszy, podaliśmy w dispositią dożywotnią w Bogu przewielebnemu jego mości xiędzu Józefowi Saporowiczowi, zakonu Bazylego Świętego archimandrycie Trockiemu, y dla lepszey wagi przy pieczęci ręką podpisaliśmy. Datum w Białey roku 1709, miesiąca Augusta 26 dnia.

Копія. Изъ документовъ Трокской Архимандріи стр. 148—159.

95.

1718 г. Мая 31. Жалоба Трокскаго архимандрита Михаила Вѣтринскаго на Антона Гоппена за то, что онъ не позволилъ опредѣлять границы земли, принадлежащей Трокскому уніятскому монастырю.

Roku tysiącznego siedmsetnego ośmnastego, miesiąca Maja trzydziestego pierwszego. W urzędzie jego królewskiey mości grodzkim Trockim, przedemną Franciszkiem Mirosławem Więckowiczem, podczaszym y podwojewodzim Trockim, od jaśnie wielmożnego jego mości pana Kazimierza Dominika, z Kozielska, Ogińskiego, wojewody Trockiego, Gorzdowskiego, Uszpolskiego, Wasiliyskiego et cet. starosty, ustanowionym, żałował y solennie protestował się wielmożny w Bogu nayprzewielebnieyszy jegomość ksiądz Maximian Michał Epimach Wietrzyński, zakonu Świętego Bazylego protoarchimandryta, opat Trocki y starszy Berezwecki, na jego mość pana Antoniego Hoppena, skarbnika Bracławskiego y małżonkę jego mości, jey mość panią Helenę Krzczonowiczownę Hoppenową, skarbnikową Bracławską, o to y takowym sposobem, — iż ich mość, będąc blizko w przyległości dobr cerkiewnych, do archimandryey Trockiey należących, sąsiadami, a wiedząc dobrze o tych gruntach zaległych, mianowicie około dworu swojego, nazwanego Wieliczkowa, będących, gdy przez tak wiele lat ta archimandrya Trocka bez przełożonego zostawała, a snać ich mość korzystując z przyległości tych gruntow, gdy żałujący pomieniony jego mość ksiądz protoarchimandryta zakonu Bazylego Świętego objąwszy tę archimandrią y dobra do niey należące, chciał o avulsiey tych dobr wiedzieć y do possessyi swojey odebrać na dniu trzydziestym miesiąca Maja, w roku teraznieyszym tysiącznym siedmsetnym ośmnastym, czynić z przyjaciołami swemi objazd y ograniczenie, tedy obżałowany jego mość pan Antoni Hoppen, skarbnik Bracławski, tamując świętą sprawiedliwość na uszczerbek znaczny y convulsią dobr cerkiewnych, Panu Bogu poświęconych, ludziom tym, którzy tych granic y gruntow dobrze byli świadomi, okazywać y wyjeżdżać zakazał, o których wiedział, iż byli tych duktow świadomi, osobliwie Stanisławowi Dzienkiewiczowi, mieszczaninowi Trockiemu, mówiąc tymi słowy: chłopie, jak będziesz granice wyprowadzał, wezmiesz w łeb z muszkietu y kopiec na tobie usypię, y inni, którzy się będą ważyli wyprowadzać granice popowi, abyś oznaymił, że tak będzie. Dla którego zagrożenia przez jego mość pana Hoppena y pochwałkę jego żadną miarą do wynalezienia y verificacyey gruntow, lasow, sienożęci y innych przyległości zabranych pomieniony jego mość ksiądz archimandryta Trocki przyść y pożytkować z nich nie może; tym bardziey — nie kontentując się wyż rzeczony jego mość pan Hoppen, skarbnik Bracławski, tak na zdrowie żałującego aktora, jako y zakonnikow, oraz y służących jego mości, codzienne czyni pochwałki y do szkod niemałych przyprowadza. O którą takową pochwałkę, convulsię

gruntow y krzywdę znaczną oney cerkwi Bożey, postrzegając indemnitatem et integritatem oney, z obżałowanym jego mością i małżonką jego mości chcąc żałujący aktor prawnie czynić, szkod swoich y krzywd ztąd poniesionych, tudziesz za pochwałkę na zdrowie uczynioną paen prawnych dochodzić, dał tą protestacyą swoją do xiąg grodu Trockiego z salvą melioracyą oney zapisać, co jest zapisano. Z których y ten wypis pod pieczęcią urzędową w Bogu nayprzewielebnieyszemu jego mości księdzu Wietrzyńskiemu, protoarchymandrycie y opatowi Trockiemu zakonu Świętego Bazylego, jest wydan. Pisan w Trokach.

Выпись изъ гродскихъ книгъ Троцкаго воеводства. Внизу тисненая печать. Оттуда же, стр. 144 и 145.

96.

1719 г. Іюня 26. Жалоба Троцкаго архимандрита Вѣтринскаго на Станислава Сѣляву и другихъ Троцкихъ чиновниковъ за присвоеніе ими церковной земли около озера Ванюка и сожженіе пущи Меловщины.

Roku tysiąc siedmsetnego dziewiętnastego, miesiąca Junii dwudziestego szóstego dnia. Na urzędzie J. K. Mści przede mną Kazimierzem, na Bychowie y Dąbrowie, Sapiehą, wojewodą Wileńskim, żałowali y solenniter manifestując opowiadali w Bogu nayprzewielebnieyszy jego mość ksiądz Maximian Michał Wietrzyński, prowincyał y archimandryta Trocki, Mikołay Okuniewicz, wikaryusz Trocki, Halaktyon Eytmin, prokurator, y wszyscy ich mości księża Bazyliani konwentu Trockiego, zakonu Świętego Bazylego Wielkiego, na ich mościow panow Stanisława Sielawę, podstarościego y ekonoma Trockiego, y samą jey mość, jako pryncypałow, Jana Sielawę, lantwoyta Trockiego, braci rodzonych, tudziesz na sławetnych pp. Więckowicza, burmistrza, Symona Pawłowskiego, raycę, Kazimierza Kaczanowicza, pisarza mieyskiego, Marcina, organistę y innych mieszczan Trockich, w teyże radzie będących, y całą włość ekonomii Trockiey, spółkompryncypałow, in uno condictamine z obżałowanymi ich mościami zostających, o to y w ten sposob, iż co eszcze stante vita sua s. p. jego mość pan Jan Bohdanowicz Sapieha, mając grunt prawem sobie wprzod zastawnym, a potym wieczystym, w roku jeszcze tysiąc pięćset ośmdziesiątym wprżódy na beczek piętnaście, iterum na piętnaście, a potym na beczek ośm, co uczyni wszystkiego na beczek siewby trzydzieści ośm gruntu w kopach czterech Litewskich starey monety, jako przed tym kopa jedna miała w sobie złotych dwieście dwadzieścia pięć, przy którym gruncie i dwie sianożęci y z sieliszczem podle jeziora Waniuka nazwanym, w wojewodztwie Trockim leżący, nazywający się Lewszany, od tatarzyna na imie Lewszusza nazywającego się, — który to pomieniony grunt

tenże s. p. jaśnie wielmożny jego mość pan Jan Bohdanowicz Sapieha, ex zelo suo czyniąc przysługę Panu Bogu, takżesz na rozmnożenie Jego chwały świętey i rozszerzenie wiary, in unitate z kościołem Rzymskim zostającey, ich mściom księży Bazylianom, w unii na ten czas będącym, na cerkiew archimandrii Trockiey, pod tytułem Świętego Jerzego zostającą, legował y wiecznie zapisał; a zatym gdy ten wyż mianowany grunt, od ichmościow xiędzy Bazylianow dla różnych inkursyi nieprzyjacielskich y ruin w państwie naszym teraznieyszego wieku przez niemały czas opuszczony wakować musiał, a potym niejakowymści sposobem jego mości panu Dominikowi Władyczce, staroście Meyryskiemu, został się w possessyą, z którym to jego mością żałnjące ich mości księża Bazyliani w roku przeszłym tysiąc siedmsetnym ośmnastym na kadencyą Wileńską do trybunału W. X. Litewskiego adcitowali byli, który ich mści, nie idąc z obżałowanymi ich mościami ad principalem juris progressum, tego gruntu zrzekł się y opuścił; a ich mści księża Bazyliani iteritus, jako zdawna, w possessyi swey tak y wstępieniu onego objąli; tandem obżałowany jego mość pan Stanisław Sielawa, nie wiedzieć quo praetextu, nie mając żadnych praw ani dokumentow, tylko podobno w nadzieje tego, ex quo podstarościm y ekonomem Trockim zostaje, y tak nulliter et illegitime ten grunt sobie przywłaszcza, żałujących delatorow, za tak dawnymi prawami y dokumentami od lat kilkaset przy possessyi zostających, odbije y expulsyę czyni; jakoż w roku tym tysiąc siedmsetnym dziewiętnastym nie dość mając na tym, tenże obżałowany pomieniony grunt ludziom różnym y tatarom dając kwity na imie swoje na trzeci snop zasiewać kazał. Lecz jeszcze czyniąc na większą zgubę y ruinę w. o. Bazylianow, a bardziey na uymę chwały Bożey, obżałowani ich mości zawziowszy do żałujących zły y niezbożny rankor, spolnym condictaminem idąc z obżałowanym bratem swym, jako też z mieszczanami y całą włością ekonomii Trockiey, gdy w roku tymże tysiąc siedmsetnym dziewiętnastym żałujących puszczę własną nazwaną Meylowszczyznę, włok dwie gruntu, jeszcze od jaśnie oświeconego xięcia jego mości Witolda teyże archimandryi Trockiey nadanych w roku jeszcze tysiąc trzysta ośmdziesiąt czwartym, pomienioną puszczę zapalić kazali chłopom y tam niemało barci pustych y z pszczołami będących na kilkadziesiąt spalili, samą też puszczę pożogą wniwec obrócili; w którey to puszczy drzewa spuszczonego, brusow gotowych kop dziewięć, na cerkiew wygotowanego, ze wszystkim ociosanego, każda kopa kosztująca zbożem y pieniędzmi gotowymi na złotych kilkaset; które to wszystko drzewo w tym pożarze zgorzało; y tak we wszystkim w tey puszczy żałujące ich mości na dziesiątek y daley tysięcy przez obżałowanych ponoszą. Na ostatek tegoż czasu, gdy żałujący jego mość xiądz wikaryusz Trocki parobkow swych klasztornych dla ugaszenia tey to puszczy posłał, tedy chłopi ekonomiczni z namowy obżałowanego jego mości pana Sielawy porwawszy się do parobkow. . . . . gaszących puszczę pobili, pokrwawili, nie pozwalając gasić, odzienia, siermięgi y czapki z onych pozdzierali, jeszcze na samych ich mościow księży Bazylianow różne odpowiedzi y pochwałki uczynili, tak na zdrowie onych, jako też zruynowa-

niem budynkow klasztornych, spaleniem karczmy, którą żałujące delatores tymi czasy nowo pod miastem wybudowali, abo też rozebrawszy oną, na ratusz mają zaprowadzić drzewo, y inne dalsze przegrozki . . . . odgrażają się czynić. Za czym ante omnia do przysądzenia o reindukcyi y realną possessyą gruntu pomienionego, z którego obżałowany jegomość pan Stanisław Śielawa żałującym ich mościom expulsyą uczynił, a żałujących, jako należytych, za prawami y dokumentami legacyinemi aktorow, od lat kilkaset jeszcze po w Bogu zeszłym świętey pamięci jego mości panu Janie Bohdanowiczu Sapiezie zostających, odbija y z onego expulsyą uczyniwszy pożytkuje, do zapłacenia spaloney puszczy, barci, drzewa w niey popalonego, z czego żałujące jedno z drugim więcey niż na dziesiątek tysięcy szkodować muszą, a za niestaniem pozwanych do prawa, do wskazania paen—banicyi, za pochwałki, doczesney, a za expulsyą z gruntow—wieczney, za zbicie niewinnie z rozkazu obżałowanego jego mości przez chłopow ekonomicznych parobkow klasztornych y okrwawienie, odzieży zdarcie, na infamię, żałującym aktorom do nagrodzenia szkod nakładow prawnych, y inne wszystkie pretensye, które czasu prawa szerzey przez contrawersyą et ex documento deducentur. Zachowawszy salvem meliorationem tey y wyniesienia inney y w jedną łączenia, jeśliby potrzeba była, y innych łączenia nowych żałob, ninieyszey zaś meliorowania, żałujące aktores dali tę swoją protestacyą, za nieprzyjęciem do ksiąg grodzkich województwa Trockiego, do xięg województwa Wileńskiego zapisać, co jest zapisano, z których y ten wypis pod pieczęcią urzędową ich mościom xx. Bazylianom jest wydan. Pisan w Wilnie, ut supra manifestum est.

Выпись изъ книгъ гродскихъ Виленскаго воеводства. Внизу тисненая печать. Оттуда же стр. 12 и 13.

97.

1670 г. Мая 30. Инвентарь Трокской экономіи.

Widymus inwentarza ekonomii Trockiey pod datą roku 1670 miesiąca Maja 30 dnia, jaki się in archivo xięg W. X. Litewskiego znayduje, taki ex eodem archivo de verbo ad verbum parti requirenti wydaje się.

Inwentarz ekonomii Trockiey, przeze mnie Stanisława Antoniewicza Woysima, sędziego grodzkiego Trockiego, dworzanina skarbowego jaśnie wielmożnemu jego mości panu Marcyanowi z Kozielska Ogińskiemu, wojewodzie Trockiemu, Miciborskiemu, Rodoszkowskiemu, Rohaczewskiemu, Dorsuniskiemu et cet. staroście w roku 1670, 30 Maja, podany, a ten rewersał do skarbu W. X. Litewskiego oddany.

M i e s z c z a n i e w T r o k a c h do ekonomii należący: Walenty Kiwiłewicz, zaprzysięgły, Kazi-

mierz Bałasz, zaprzysięgły, Kazimierz Panbielewicz, zaprzysięgły, Banis Seylewicz, zaprzysięgły, Andrzey Sebestyanowicz, zaprzysięgły, Marcinowa Opońkowa, Michał Kussobiani, tkacz, Michał Nowokuński, zaprzysięgły. Za mostem: Piotr Dudonis, Jan Braha, Józef Wanagas, Wojciech Piotrowski.

Powinności mieszczanie ci, y jak wiele ich przed tym było, żadney inney nie pełnili, tylko powinni płacić co rok, z osiadłego placu kopę, a z ogrodu groszy 15 Litewskich; także y za mostem; którzy morgi, okrom placow y ogrodow, mają, z morgu mają płacić groszy 15. W tym że mieście Trockim z dawnych czasow płacić powinni kapszczyznę, nemine excepto, y z szlacheckich domow, do skarbu jego mości pana wojewody Trockiego, okrom wielmożnego jego mości pana Rossochackiego, ciwona Trockiego, dworu, który za libertacyą osobliwą jest wolny,—drugiego jego mości pana Rafała Krysztofa Woydaga Teriliskiego domu, który przy podaniu tego domu czyli inwentarza libertacyiny przywiley od króla jego mości Jana Kazimierza prezentował, trzeci teraz pod czas podania nabywszy dom z placem, z ogrodami dwoma, jego mość pan Jan Stuczyński, sługa jaśnie wielmożnego jego mości pana wojewody Trockiego y administratora ekonomii Trockiey, od jego mości pana Władysława Rytla, mostowniczego Witebskiego, list z dawnych czasow od pewney osoby tego placu z ogrodami kupczy, a potym za instancią jaśnie wielmożnego jegomości pana Stefana Paca, wojewody Trockiego, przywiley króla jegomości Jana Kazimierza perpetuis temporibus in vim daniny conferowany prezentował. Tedy wszyscy wyzszego pomienienia, nemine excepto, oprócz tych pomienionych domow, od miodu robienia przez rok, a to o S. Marcinie, mają płacić kopę Litewskich groszy, od piwa kopę, od gorzałki pół kopy.

Włoki, których zdawna w tym że mieście mieszczanie z nadania królow ich mościow za przywilejami zażywają juryzdyki magdeburskiey, którzy włok mają 10, a żydzi karaimowie zboru Trockiego za takowemiż przywilejami—drugie włok 10, powinni na każdy rok z włoki po złotych dwa płacić.

W tym że mieście wszyscy mieszczanie, którzykolwiek konie mają, ponieważ bez lasow ekonomicznych obeyść się nie mogą, po drwa jeżdżąc, tedy na rok wgaynego powinni płacić po kopie, a jeśli na budynek, bez opowiedzi y najęcia się nie powinien żaden swawolnie pojechać.

Jeziora Golwie, Krasne, Tataryszki, lubo trzema imionami nazwane, ale jedne, koło miasta y rykontem rozciągające się, do których żaden nie ma żadnego wstępu okrom niewodow chodzenia jego mości pana wojewody Trockiego, lubo sporządzonych sobie lub arendowanych, komu zimą y latem, jako się z kim zgodzić może; osobliwie różni rybacy z miasta lubo zkąd inąd z oborami, z więcierzami, z buczami, nie powinien żaden na jezioro wstąpić, bo nikomu swawolnie nie wolno; aż wgaiwszy się y dukta pro portione według obor, buczow, umówiwszy się łowić.

Do tych że jezior jego mość x. proboszcz Trocki przez vice-praepositow swoich że wstęp udziela, nie wiedzieć, quo praetextu et titulo, czy przywilejem, czy za zwyczajem, ponieważ zdawający doniosł, iż bronił; niechcąc tym se-

rio badać się do pytania się, administratorowi tey ekonomii, z ramienia jegomości pana wojewody obeymującemu, campum zostawuje.

Inne zaś do tych jezior jeziorka mnieysze należące zdawca tey ekonomii mianował te: Giłusis, Jegaytys, Białosis, między Wornikami ku Pietuchowi, Aszerynaytis, pod borem, zwanym Sosnowcem, Płomiany jeziorko z Tataryskim nazwanym jeziorem ex opposito miasta schodzi się, Biezyskis, Jegaytys pod Tatarami, nazwanemi Pietyniszki, leżą, do których wszystkich pomienionych jeziorek żaden nie opowiedziawszy się albo nie wgaiwszy się nie powinien wniyść, y żaden też do nich niema żadnego interesu.

Bor Sosnowiec nazwany, pod tymże miastem Trockim, zdawna swoje ograniczenie mając, który pod same Stare Troki podchodzi; z niego na żadne budynki żaden używać nie może, ani na drwa, jako wyżey namieniono, aż wgaiwszy się, daleko bardziey starotroczanie naymnieyszego wstępu nawet po drwa nie mają.

Za pomienionym borem starotroczanie y za Starotrokami między wsią, nazwaną Swiątniki, do probostwa należącą, jest gruntow pustych do ekonomii należących nie mało, których po części, jako tameczna wieś, tak rożni naymując zażywają, które grunta y pola nazywają się Piliskie, to jest zamkowe.

Worniki, nazwane Większe-pola, do tych czas jeszcze pustujące, ma być włok 4, na których ante hostilitatem było kilka osad podymia.

Worniki Mnieysze, w których także kilko podymia osady przed tym było y te grunta teraz pustują, w których ma być włok 9.

Podle Większych Wornik ex opposito kościoła y zamku starego jest wyspa ekonomiczna, nazwana Zwierzyniec, w którym latem konie mogą na czas mieć swe wygodne pastwisko; lubo teraz w gęstych zaroślach drzewa w nim do budynku, ponieważ już wypustoszony, niemasz żadnego drzewa w nim. Do którego Zwierzyńca tak koni jako bydła nikt puszczać nie powinien.

Wieś Wiewieniki ekonomiczna: włok 18. Woyciech Andruch przysięgły, Jerzy Tawkinis, przysięgły, Tomasz Kilda, przysięgły, Jerzy Łaszewicz, Jan Rakuza, przysięgły, Woyciech Walonis, Piotr Walonis, Jan Walonis, Jan Pakietaris, zaprzysięgły, Piotr Pakietaris, Bartłomiey Małukonisz, zaprzysięgły, Dawid Padoszwa, zaprzysięgły, Krysztof Padoszwa, Jan Jakow, zaprzysięgły. Mikołay Pakieturys, Krysztof Bukas.

Powinności tey wsi: zdawna jest z włoki osiadłey groszy 50 Litewskich, to jest zł. 1, płacić, owsa beczkę 1, gęs 1, kura 1, jajec 10. Z przyjemney włoki kopa groszy; straży nie odprawowali, bo na mieysce oney ustawa była zaraz za postanowieniem się lodu na jeziorach iż z włok 16 ludzi 16 do niewodu aż do zeyścia lodu, latem jednak do jakieykolwiek roboty, lub do kośby, abo żniwa, w folwarku Brazeliskim powinni byli dni 12 odprawić; podwoda z włoki na rok trzykroć do Wilna, albo dwakroć do Kowna. Inney nad tę żadney powinności nie mieli. Sianożęć blisko tey wsi ku Kurkliszkom jego mości pana Rossochackiego jest dworna, nazwana Szadubała, którą owemi dniami byli powinni skosić y tam w stog złożyć, lubo też czasem ta wieś zażywając płaciła według postanowienia.

Jezioro pode wsią należące do ekonomii, do którego nikt inny nie ma wstępu, okrom z dawnych czasow i dawnego prawa dzisieyszego jego mości pana wojewody Trockiego: z niewodem zimą y latem jest wstęp, także y co może być z drobnym naczyniem, jako to z buczami, więcierzami i z oborami ze strony jego mości, którzy być mogą. Z Wiewia bronione być nema,— do tegoż jeziora z monastyra Wiewieyskiego z dawnego prawa z podwłokiem latem y zimą swóy wstęp mają.

Inne jeziorka mnieysze, do tego jeziora należące, te są: Dragociszkis y Dragociszkielis koło jego mości pana Jarmolicza, — Zaywis, pod panem Olechnowiczem, Spelgis blisko Wiłuniszek, Rwyłamas pod jego mością panem Tołokońskim, Witeyniszkis w gruntach nazwanych Bartoszewszczyzną teraz w possessii jego mości pana Hliniecklego, regenta kancellaryi grodzkiey Wileńskiey, będących, do którego jeziorka pomieniony possessor stare prawo wstępu od roku 1582 prezentował; do których jezior inny nikt nie ma wstępu.

Wioska Brazyliszki włok 2: Krysztof Eycminis, Walenty Jakubonis.

Powinność tey wsi zdawna była y jest: z włoki osiadłey gr. 40 Litewskich płacić, owsa beczka 1, gęś 1, kura 1, jajec 10; z pustey przyjemney włoki kopa groszy Litewskich; straż z osiadłey włoki dni cztery na tydzień, latem do jakieykolwiek roboty odprawić powinni byli dni 12, jako y wszyscy.

Grunty folwarkowe; włok 4 pod wsią Brazeliszkami, w którym folwarku żadnego budynku nie masz okrom poczętego gumna stanowić; grunty też w zaroślach wszystkie, jako też od nieprzyjacielskiey inkursyi. Sianożęci, do tego folwarku należące, tamże do koła folwarczyszcza w dolinach rozciągają się. Sianożęć nazwana Loyciszki pode wsią nazwaną Miciunami jego mości pana ciwuna Trockiego zamkowa, którą powinni byli zdawna Wiewieniki wieś swemi ludźmi, czyli swemi dniami, pokosiwszy tam do odryny, która była na teyże sianożęci, złożyć.

Od tey wsi i folwarku puszcza jest, zaczynająca się nazwana Brazelska, którey granice straży leśniczowie, na imię Dudonis, za mostem mieszkający, a drugi Czuryło, z Jagieliszek, wiedzą.

Za pomienioną wioską, na rzece Brazele przy gruntach Miciuńskich był zdawna do ekonomii należący młyn, do którego jest półwłoki gruntu we trzy zmiany, teraz pustki.

Wioska Jagieliszki; włok 3. Mikołay Dryafierowicz, Izaak Danowski, zaprzysięgły, Eliasz Mustawicz, Eliasz Kulziemanowicz. Ci Tatarowie teraz siedląc się a gruuty poczynając rozrabiać, według zasiewku mało co jeszcze płacą. Ale powinność, przed tym w tey wiesce którzy mieszkali, taką powinni byli pełnić, jakowa w Brazyliszkach opisana.

Wieś Antsolkiniki: włok 8. Piotr Szłykowicz, woyt, Kasper Dentelewicz, Kazimierz Dentelewicz, zaprzysięgły, Andrzey Matulonis, Bartłomiey Łankas. Ta wieś zdawna jednąż powinność pełniła, co Brazyliszki.

Do tey wsi z Trok jadąc od Zamoszczan ku jeziorowi wyżey mianowanemu Płomiany takowym że imieniem sianożęć jest zamkowa duża, w swoich wiadomych wszystkim granicach, nazwana Płomiany.

Wioska Szuniniki: włok 2. Kazimierz Boksza, Krysztof Małyaszewicz. Ta wioska zdawna z.włoki osiadłey powinna była płacić czynszu groszy 40 Litewskich, owsa beczka 1, gęś 1, jajec 10; z przyjemney zaś włoki kopa groszy Litewskich; latem, jako y wszyscy, dni 12 odprawić, aże w zimie w tey wsi mieszkający ustawnie powinni byli na zwierza chodzić y ptastwa przysposabiać; tedy z tych przyczyn na straż nie chodzili.

Od tey wsi zacząwszy z bokow rózne lasy przypierające, srzedziną las ekonomiczny, nazywający Oszczynis, wciąż idzie, końcem przypierając aż do puszczy Wiewieyskiey, których granic wiadom jest dobrze na imie Jurek z Szumni otczycz.

Wieś Bobrowniki: włok 4. Stanisław Czepulonis, zaprzysięgły, Mathias Szleynis, Stanisław Szleynis, Marcin Judelewicz.

Ta wieś dla odległości zdawna płaciła z włoki osiadłey kop 3 Litewskich, owsa beczkę 1, gęś 1, kurow 3, jajec 10, podwodę powinni byli do Wilna trzykroć odprawić, straży nie odprawowali, ale latem, jako wszyscy, dni 12 odsługiwali.

Niedaleko tey wsi jest osobliwie włok dwie, gdzie była przed tym y osada nazwana Antespinize, które teraz pustkami leżą; do których się, jako donaszano, interessuje jegomość pan Rybiński, podsędek Trocki, ale nie mając żadnego prawa, bo tyle do łaski ma, od antecessora dzisieyszego jegomości pana wojewody nie należy nic.

Wioska Łukiance: włok 2. Tę wioskę z gruntami ma w dzierżeniu teraz jego mość pan Bokiey, nabywszy od jego mości pana Buchowieckiego, marszałka grodzkiego jure advitalitatis; tenże jegomość, jako donaszali ekonomiczni poddani, obok tych swoich gruntow zabiera nienależnie włok 2, nazwanych Labanowszczyzna; będzie tedy należało administratorom, o to pytać się.

Wioski z gruntami püste.

Doylidy, w którey przed tym było osady dymow kilkanaście, mają w sobie włok 5.

Kurele, w którey wiosce przed tym było podymia kilka, mają w sobie gruntu włok $2^1/_2$.

Wanciniki, w którey także było dymow kilka, mają w sobie gruntu włok $2^1/_2$.

Te pomienione grunty, ponieważ jego mość pan Uhlik mieniąc się mieć per consensum et cessionem onych przy podaniu nie prezentował, jako drudzy ichmość, kto do czego miał interes, tedy podane są w possessią wielmożnemu jego mości panu wojewodzie.

Powinność tych 3 wiosek przed tym była ta: z włoki osiadłey płacili czynszu kop 3, owsa beczkę 1, gęś 1, kurow 2, jajec 10, siana woz, latem odprawić powinni byli roboty dni sześć; straży, podwod, nie odprawowali dla tego, że wszyscy w tych wioskach mieszkający byli do jakiey trzeba było roboty, lub do mostu zamkowego poprawowania, lub do budynku jakiego powinni byli co miesiąc tydzień z włoki z siekierą roboty odprawić.

Wioska Girrekole nazwana włok $5^1/_2$.

Druga Gumbrany włoka $1^1/_2$.

Te pomienione grunty y z poddanemi dożywotnim trzyma jegomość pan Montygayło, podkomorzy Trocki.

Wieś y grunty Wieluńskie włok 10.

Drugie grunta Wretniskie włok 3.

Te dobra prawem dożywotnim trzyma jego mość pan Władysław Rytel, mostowniczy Witebski, które prezentował, także osobliwie na plac z ogrodami dwoma, gdzie teraz mieszczanin Kitowien mieszka, a w tym zbył swym prawem teraznieyszemu administratorowi ekonomii.

Wioski dwie: Buywuny, Streypuny, w nich włok 5.

Te grunta per consensum et cessionem ma teraznieyszy jego mość pan wojewoda od jego mości pana Paca wojewody, antecessora swojego, prawem dożywotnim.

Woytowstwo Kurkliniskie, z dawnych czasow do ekonomii Trockiey należące, a blizu Birzku Rydze leżące, za konsensem jego królewskiey mości y cessią jaśnie wielmożnego jego mości pana Paca, wojewody Trockiego, do jego mości pana Tyzenhauza, łowczego xięstwa Litewskiego, ante hostilitatem jeszcze jure advitalitio jest odeszłe.

Wieś Miciuny: włok 5. Te dobra za konsensem y cessią ma w dzierżeniu dożywotnim jego mość pan Rossochacki, ciwun Trocki

Wszystkie te tedy, które się w tym inwentarzu osoby, ludzie, grunta, lasy, wioski i ich powinności wyraziły, także y jeziora, które są in suis limitibus bez żadnych wstępow, niektóre z wstępami, objaśnione y dobra różne do różnych ich mościow jure advitalitio odeszłe, nic dawnym powinnościom y zwyczajom nie ująwszy ani przydawszy (którym przy podaniu tego inwentarza zebrani poddani tey ekonomii nie kontradykowali) authoritate władze dworzańskiey od skarbu W. X. Litewskiego daney ogłoszonemu początku jaśnie wielmożnemu jego mości panu wojewodzie Trockiemu podawszy tę pomienioną ekonomię y z inwentarzem takowym słowo w słowo, ten do skarbu W. X. Litewskiego oddając dla lepszey wiadomości ręką moją podpisuję. Pisan w Trokach roku, dnia, miesiąca, ut supra. U tego inwentarza przy pieczęci dworzanina skarbowego podpis ręki onegoż his verbis: Stanisław Jan Antoniewicz Woysim, sędzia grodzki Trocki, dworzanin skarbowy jego królewskiey mości W. X. Litewskiego.

Копія. Оттуда же, стр. 136—140.

98.

1720 г. Мая 7. Предписаніе воеводы Казиміра Огинскаго Трокскимъ чиновникамъ о томъ, чтобы они не присвояли себѣ насильственно земель Трокскаго базиліянскаго монастыря.

Kazimierz Dominik, z Kozielska, Ogiński, wojewoda Trocki, Gorzdowski, Uszpolski, Wasiliski et cet. starosta, wielmożnemu imci panu Zygmuntowi Bokiejowi, ciwunowi y woytowi, Janowi Sielawie, lantwoytowi, urzędnikom Trockim, tudzież szlachetnym panom: Szymonowi Pawłowskiemu, burmistrzowi, Jozephowi Kiełczewskiemu, radzcy, ławnikom y wszyst-

kim mieszczanom miasta J. K. M. Trok. Oznaymuję tym moim zaręcznym listem, iż doszła mnie querimonia imieniem w Bogu przewielebnego imci xiędza Maximiliana Wietrzyńskiego, archimandryty, y wszystkich ich mściow xięży ordinis Bazylii Magni unitorum, w Trokach ad aedes sub titulo Narodzenia Nayświętszey Panny Maryi residujących. Ponieważ waszmość, mając grunta y place swe mieyskie z gruntami y placami, do archimandryey Trockiey należącemi, graniczące, następując na fundusz jeszcze ante unionem przez świętey pamięci książęcia JM. Alexandra Witolda, na ten czas absolute w W. X. Litewskim panującego, cerkwiom w nadaniu gruntow, placow, wstępow do jezior, pro piis sufragiis y dla rozszerzenia chwały Bożey uczyniony, nie mając żadnych dekretow i przewodow prawnych na tychże ichmościow xięży Bazylianow, tak in antecessum, jako też y ad praesens, pewne grunta y place do cerkwi należące do swoich mieyskich gruntow i placow per potentiam przyłączyć y przywłaszczyć usiłujecie, gruntow y ogrodów wyrabiać, ani też komu onych naymować nie dopuszczacie, odgrażając srogiemi odpowiedziami tak na samych, jako też stratowaniem zasianego zboża lub jarzyn ogrodnych, przez co evidenter fundusze y nadania klasztorowi ich mościom querulantom służące naruszacie y łomiecie. Za czym ja wojewoda ex munere officii mei et ex vi legum waszmościow wszystkich generaliter insimul, jako też y seorsive, do gruntow, placow, jezior lub lasow y sianożęci wielebnych ich mościow xięży Bazylianow Trockich ultro per potentiam illegitime wtrącających się y wtargających, nie mniey też y przeszkodę tym że ich mościom xięży Bazylianom y kożdemu od ich mościow dzierżącemu czyniących, obstringo, aże byście wasz mości panowie a data praesentium żadney przeszkody y expulsyi, a bardziey inwasyi na dobra duchowne czynić nie ważyli się; lecz jeżeli by jakowe vigore swoich dokumentow y praw miastu służących mieli pretensye, prawem czynili; in casu zaś convulsionis tego listu mego wojewodzińskiego zaręcznego zakładam zaręki, prawem pospolitym opisaney, dziesięć tysięcy kop groszy Litewskich; na dowod czego ten móy wojewodziński zaręczny list z podpisem ręki mey przy pieczęci wydaję. Pisan w Wilnie roku tysiąc siedmsetnego dwudziestego, miesiąca Maja siódmego dnia.

Печати и подписи нѣтъ. Взятъ оттуда же, стр. 16 и 17.

99.

1818 г. Апрѣля 9 дня. Жалоба Амвросія Сингаевскаго, настоятеля Трокскаго монастыря, на ксендзовъ Доминикановъ за присвоеніе ими церковной земли и построеніе корчмы на томъ самомъ мѣстѣ, гдѣ прежде была церковь Рождества Пречистой.

Roku 1818, miesiąca Aprylа 9 dnia. Protestacya imieniem jaśniewielmożnego jegomości pana Ambrożego Synhajewskiego zakonu Ś. Bazylego Wielkiego, opata Trockiego, deputa-

ta spraw duchownych Ruskich unitskich w obu departamentach sądow głównych Litewskich, członka rady Seminarium głównego Wileńskiego uniwersitetu, na wielmożnego jegomość xiędza Maurycego Wiłkowoyskiego przeora y całe zgromadzenie xięży Dominikanow Nowo-Trockich czyni się w rzeczy następney. Poprzednik żałującego delatora xiądz Leo Szluba Załęski, arcybiskup metropolita Kijowski, Halicki y wszystkiey Rusi, pod rokiem 1704 Januarii 7 dnia na urzędzie surrogatorskim województwa Wileńskiego na xiędza Franciszka Harasimowicza, przeora, y na wszystkich xięży Dominikanow Nowo-Trockich uczynił zażalenie w tym, że ciż xięża Dominikanie Nowo-Troccy, nie mając żadnego prawa, pretextu y przystępu do dobr cerkiewnych, do fundacyi ab antiquo ziemskich szlachetskich cerkwiom ritus Graeci, ante unionem et post unionem xięstwa Litewskiego z koroną Polską, nadanych, mimo konstytucyą seymową w roku 1678 na introdukcyą do zamku bliższego Trockiego sobie służącą y mimo własny swóy fundusz, od królow Polskich w Trokach w zamku będący, śmieli y ważyli się dobra cerkiewne ritus Graeci do archimandryi Trockiey ab antiquo od lat kilku set należące, to jest jurisdikę w mieście Trokach wespoł z cerkwią Narodzenia Pańskiego, tudzież cmentarzem y placem, w pewney liczbie y ogrodzeniu będące posięść, odjąć y tam klasztor z kościołem pobudować, do possesyi niesłusznie swojey przywłaszczyć, expulsyą wyrazną z wieczystych possessyi y własności aktorom uczynić, chwałę Bożą i nabożenstwo jedności świętey zniszczyć y niemałą krzywdę y z pogorszeniem narodu katholickiego, z niemałym uszczerbkiem pożytkow przychodzących udziałać y dalsze od opactwa Bazyliańskiego arbitralne zabory poczynić poważyli się. Po spaleniu kościoła z klasztorem obżałowanych w czasie rewolucyinym, gdy żałujący na swoim funduszowym placu tęż samą cerkiew pod tytułem Narodzenia Pańskiego, jaka przed tym exystowała, wybudować miał zamiar, na ten czas obżałowani xięża Dominikanie, przeszkadzając temu zamiarowi, znieśli się z karaimami Trockiemi y z onych jednemu karaimowi Gierniukowi Zarnowskiemu na cmentarzu cerkiewnym, do archimandryi Trockiey należącym, pozwolili pobudować karczmę, która dopiero w possessyi żyda Wulfa Jakubowicza znayduje się. Takowy niegodziwy obżałowanych xięży Dominikanow z żydami frymark na krzywdę żałującego dopełniony y dalsze opatskich własnościow poczynione zabory w roku 1816, Junii 13 dnia, dellator w aktach sądu granicznego apellacyinego Trockiego powiatu obmanifestował y wszedłszy z prożbą do Litewsko-Wileńskiey skarbowey izby, z oney w r. 1817, Oktobra 19 dnia uzyskał rezolucyą, że w sądzie granicznym apellacyinym Trockiego powiatu wszelkich od opactwa Trockiego zabranych gruntowych własnościow poszukiwać y zyskiwać może. Mimo jakowe przez dellatora o wzysk swoich funduszowych własności poczynione kroki, już pod moment rozpoczętego procederu obżałowani księża Dominikanie Troccy w tym mieyscu gdzie przed tem cerkiew opacka Narodzenia Pańskiego, a poźniey kościoł exystowały, w tym, mówię, mieyscu, gdzie przed tem obrządki religiyne y święte ofiary spełniane były, w roku teraz idącym 1818 in Martio po-

zwolili karaimowi Trockiemu Zacharyaszowi Gancarowiczowi zrąb domu szynkownego mimo bronienie żałującego, zwłoki chrześcian w sklepach pogrzebione z pogorszeniem całey powszechności wyrzucać y na tym mieyscu gorzałkę, piwo y dalsze trunki lokować. Przez to dziwne połączenie starego testamentu z nowym, niech osądzi publiczność, czy są warci xięża Dominikanie Troccy jakiekolwiek posiadać na chwałę Bożą uczynione fundusze, którzy ogromne mając majątki y funduszowe summy, kościoła własnego murowanego w zamku ich własnym, od lat kilkadziesiąt założonego, nie kączą, a własności opactwa Trockiego, cmentarze, cerkwiszcze, place y ogrody z żydami y karaimami Trockiemi przefrymarczywszy, święte mieysca przez osadzenia onych niedowiarkami zhańbili. Jakowe obżałowanych księży Dominikanow Trockich postępowania czyniąc uszczerbek funduszom opactwa Bazyliańskiego Trockiego przeciwią się razem religii, uczciwości, prawu Bożemu pisanemu y naywyższym ukazom. Gdy oraz takowe postępowania bezkarnie uchodzić nie mogą, przeto dellator, w stosunek uprzednich dowodow y manifestow, że swoje własności opackie funduszowe, niewolnie przez xięży Dominikanow Nowo-Trockich zabrane z żydami y karaimami Trockiemi w części pofrymarczone, odzyskiwać prawnym porządkiem, kary za zniewagę świętych mieysc na xiężach Dominikanach dopominać, w ostatku kączyć zrębę, na mieyscu cerkiewnym przez karaima Zacharyasza Gancarowicza założonego, zawsze bronić będzie. W tym celu niniejszą protestacyą w publiczne wprowadza akta.

Копія. Изъ документовъ Трокской Архимандріи, стр. 47 и 48.

III.

ТЯЖБА МИТРОПОЛИТА ГАВРИИЛА КОЛЕНДЫ СЪ ВИЛЕНСКИМЪ МАГИСТРАТОМЪ О ПЛАЦАХЪ ВЪ Г. ВИЛЬНѢ.

100.

1671 г. Марта 25. Коммиссарское рѣшеніе спора между Митрополитомъ Гавріиломъ Колендою, съ одной стороны, и Виленскимъ магистратомъ и мѣщанскимъ обществомъ съ другой — о правѣ владѣнія нѣсколькими площадями въ г. Вильнѣ.

Z xiąg grodzkich województwa Nowogrodzkiego, roku tysiąc siedmsetnego szesnastego, miesiąca Junii dziewiętnastego dnia.

Na urzędzie J. K. Mości grodzkim Nowogrodzkim przede mną Kazimierzem Franciszkiem Malawskim, woyskim y podwojewodzim Nowogrodzkim, od jaśnie oświeconego xięcia jego mości pana Jana Mikołaja Radziwiła, wojewody Nowogrodzkiego, Jurborskiego, Władysławowskiego starosty będącym, stanąwszy personaliter jegomość pan Kazimierz Axamitowski, administrator dóbr metropolitanskich, Ruta nazwanych, opowiadał, produkował y do akt podał list dekret komissarski, na rzecz w nim niżey wyrażoną, jaśnie wielmożnemu w Bogu nayprzewielebnieyszemu jegomości xiędzu Leonowi Kiszce, archidyakonowi, całey Rusi metropolicie et cet. służący y należący; który podając do akt prosił, aby ten dekret komissarski ze wszystką w nim wyrażoną rzeczą był do xiąg grodzkich Nowogrodzkich przyjęty i wpisany; który przyjęty, słowo w słowo tak się w sobie ma. Aleksander Sapieha, biskup Wileński, Chrysztoph Pac, kanclerz wielki W. X. Litewskiego, Kowieński, Piński etc. starosta, Mikołay Słupski, biskup Gracianopolitański, kustosz y officiał Wileński, Cypryan Paweł Brzostowski, referendarz y pisarz W. X. Litewskiego, Kazimierz Puchalski, pisarz dekretowy W. X. Litewskiego, komissarze J. K. Mości. Oznaymujemy tym listem dekretem naszym komissarskim, iz co w roku blizko przeszłym tysiąc sześćset siedmdziesiątym miesiąca Maja dziewiętnastego dnia, za remissą od sądu J. K. Mości assesorskiego uczynioną, na własnych sądach J. K. Mości relaciynych ex mutuo actoratu et rentu agitowała się sprawa między szlachetnym magistratem et communitatem miasta J. K. Mości Wilna, z jedney—a wielebnym w Bodze imci xiędzem Gabryelem Kolendą, archiepiskopem metropolitą Kijowskim y wszystkiey Rusi, z drugiey strony, pozwanymi o rzecz w tym że dekrecie J. K. Mości relaciynym szerzey wyrażoną. W którey sprawie J. K. Mość pan nasz miłościwy, z pany radami y urzędnikami swemi przy boku pańskim, na własnych sądach J. K. Mości relaciynych zasiadającemi, przerzeczoney sprawy przesłuchawszy y oną z wnoszonych przed sobą ab utrinque controversiis dobrze wyrozumiawszy,— ponieważ się to z różnych spraw, reskryptow od ś. pamięci antecessorow J. K. Mości wydanych y innych dokumentow produkowanych pokazało, że imci xiędza metropolity Kijowskiego antecessorowie nad ludźmi cerkiewnemi, w Wilnie mieszkającemi, jurisdykcią swoją metropolitanską mieli; tedy pomienionego metropolitę Kijowskiego y jego sukcessorow przy tey jurisdykcii nad temi ty-

le mieszczanami, którzy w domach albo kamienicach na mieyscach, gdzie quondam cerkwie y cmentarze były, alias poświątne nazwanych, są albo będą zbudowane, wcale pro perpetuo zachował et a quibusvis oneribus civitatis quocunquae titulo juris nuncupati jako bona ecclesiastica juribus praerogativis ac immunitatibus ecclesiasticis mere subjecta exemit, których magistrat do swey jurisdykciey mieyskiey ullo praetextu pociągać niema y nie będzie mogł; ale jako terragium corocznie z tych domow albo kamienic imci xiędzu metropolicie płacić, tak y pod zupełną jurisdykcią et sub dominio onegoż i sukcessorow jego sine ulla od magistratu praepeditione iż zostawać mają, deklarował. Co się zaś tknie inszych placow i domow, albo kamienic, in fundo civili będących, a przewielebnemu xiędzu metropolicie y jego antecessorom zdawna vi fundationum albo donationum należących et extra cmentarzow y mieysc cerkiewnych, poświętne nazwanych, będących, w których mieyskie osoby mieszkają y mieszkać in futurum będą, tedy takowi mieszczanie z osob swych et ex fundo nie do metropolitanskiey jurisdykciey, ale do magistratu Wileńskiego należeć, bez żadney od jego mości xiędza metropolity y jego sukcessorow praepedyciey, będą, y wszystkim oneribus civitatis tak contributionibus publicis seu comitionalibus, jako tez et privatis mieyskim, także w naznaczeniu gospod, równo z drugiemi mieszczanami ciężarom podlegać mają, saluo jednak terragio imci xiędza metropolity, które z tych placow, domow y kamienic dorocznie onemu oddawać powinni; także et dominium in casu caducitatis do dyspozycyi tegoż imci xiędza metropolity Kijowskiego i sukcessorow jego mości przypadać y należeć będzie. A jako na zweryfikowanie placow, domow y kamienic na cmentarzach y mieyscach, gdzie antiquitus cerkwie były, alias poświętne nazwanych, y na exdywidowanie onych do jurisdykcii metropolitanskiey, tak pro cognitione y spisanie domow y kamienic, na gruntach mieyskich będących, z których lubo metropolicie Kijowskiemu terragium idzie, jednak jurisdiktioni civili podlegać będą, nas kamissarzow z osobliwym listem komissarskim do nas wydanym zesłał, chcąc mieć y rozkazując, ażebyśmy zniezszy się z sobą o czasie y o nim obiedwie strone przez innotescentią naszą prawnie obwieściwszy, do miasta Wilna, absentia unius aut duorum comissariorum non obstante, zjechali y tam, prae omnia sufficienti inquisitione, verificatione doskonałą, tych placow domow y kamienic exdivisionem uczyniwszy, które do jurisdykciey metropolitanskiey należeć albo jurisdykciey mieyskiey podlegać mają, dostatecznie opisali, y dekret pomieniony, na własnych sądach J. K. Mości relaciynych ferowany, do exekucii przywiedli y finaliter tę controwersią uspokoili, jako to szerzey w samym dekrecie J. K. Mości relaciynym y liście do nas wydanym opisano y dołożono jest. Vigore tedy pomienionego dekretu J. K. Mości relaciynego y listu osobliwego do nas komissarzow ordynowanego, po wydaney od nas innotescenciey y uczynionych odroczeniach na terminie ninieyszym, dnia dwunastego miesiąca Marca anni praesentis po ufundowaney jurydyce naszey komissarskiey y po użyczoney na plenipotenta szlachetnemu magistratowi et communitati miasta J. K. Mości Wilna dylaciey przypadłym,

za przywołaniem stron do prawa przez szlachetnego Adama Sorokę, jenerała zadwornego W. X. Litewskiego, od przewielebnego imci xiędza metropolity Kijowskiego, in praesentia samego jego mości, urodzony pan Jan Lesiewski, a od szlachetnego magistratu et a communitate Vilnensi in praesentia imci pana woyta, burmistrzow, radziec y całego magistratu Wileńskiego, także przy bytności totius communitatis sześciudziesiąt mężow, szlachetny pan Arnolf Zaleski y Wawrzyniec Minkiewicz, plenipotenci, stanęli y prawnie się z sobą rozprawowali. A za tym plenipotent przewielebnego imci xiędza metropolity Kijowskiego propozycią swoją uczyniwszy y dekret J. K. Mości relaciyny przeczytawszy possessorow dóbr cerkiewnych gruntow, także na poświątnym rezydujących obywatelow różnych województw, powiatow, także mieszczan y kupcow Wileńskich pod jurisdykcią jaśnie wielmożnego xiędza metropolity Kijowskiego zostających, na komissią naszą przypozwanych, uti privates, ad praesens niewdając, lecz in loco fundorum et differentiarum chcąc z nimi experiri, deklarowawszy, gdy eksekucii pomienionego dekretu relaciynego domawiał się, tedy plenipotenci szlachetnego magistratu et communitatis Vilnensis wnieśli, iż partis actoreae citatio inordinata subsistere nie może, naprzód że podpisy nas komissarzow w tey innotescenciey desiderantur, alterum na każdym terminie a tempore mutae litis wszędzie communitatem viln. et magistratum w pozwach y dekretach przyłączywszy ex uno przeciwko communitatem stawano, a teraz opuszczono, deinde intervenientes citati imionami i przezwiskami w tymże obwieszczeniu nie są specificaliter, lecz generaliter położeni, więc y w podobnych sprawach na wszelkich komissijach podpisy komissarskie y pieczęci de jure, usu et continua praxi requiruntur. Obwieszczenie magistratowi et communitati w roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątym za podpisami rąk komissarskich y ich pieczęciami, także cum omnibus solennitatibus et requisitis juris podane prezentowawszy, a praesenti termino et citatione libertatem domagali się. Przeciwnym sposobem plenipotent w. przewielebnego imci xiędza metropolity Kijowskiego replikując opposuit, iż pozwany magistrat et communitas miasta Wilna innotescencii burzyć nie może, ex quo sprawa teraznieysza in executione rei judicatae expendet, do którey executiey parti actoreae, jako żadnego pozwu wynosić nie trzeba było, tak juxta praescriptum legis obwieszczenie cum omnibus solennitatibus et requisitis juris sporządzone et legitime podane jest, na dowod tego oryginał innotescencii rękoma naszemi komissarskiemi podpisany, pieczęciami roborowany, u ksiąg grodzkich Wileńskich aktykowany y z nich extraktem w dacie roku teraznieyszego tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego miesiąca Januarii dwódziestego ósmego dnia wyjętym, tudzież dowod podania onego z wypisem z tych że xiąg grodzkich Wileńskich w dacie roku ninieyszego tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego miesiąca Februarii pierwszego dnia wydany pokazawszy, z Statutu W. X. Litewskiego rozdział czwarty, artykuł dziewiętnasty: z jakowych przyczyn pozwy być mają burzone, i prawo o podaniu kopii z listow odprawczych, a nie o zbijaniu obwieszczenia, o którym i prawa w Statucie niemasz,

allegował; a do tego communitas żadney jurydykciey niema i judicinm non exercet, jeno magistratus; a zatym, ażebyśmy non obstante exceptione hac uti frivola et temeraria procedere nakazali, prosił i domawiał się. My komissarze J. K. Mości tey sprawy przesłuchawszy y oną dobrze wyrozumiawszy, ponieważ obwieszczenie y odroczenia cum omnibus solennitatibus et requisitis juris sporządzone et legitime szlachetnemu magistratowi Wileńskiemu są podane y communitati Vilnensi ad notitiam devenerunt, przeto non obstante praefata exceptione szlachetnemu magistratowi et communitati procedere nakazujemy. In procedendo plenipotent jaśnie wielmożnego jego mości xiędza metropolity Kijowskiego, solenni praemissa protestatione contra magistratum względem przywilejow y różnych dokumentow in depositum magistratu danych, powierzonych, dotąd niewydanych, vigore dekretu J. K. Mości, subhaerendo ograniczeniu między magistratem Wileńskim a w. w Bogu imci xiędzem Józefem Welaminem Ruckim, metropolitą Kijowskim, w roku tysiąc sześćset dziewiętnastym uczynionemu, w którym cerkwie różne fundowane, per conflagrationem zniesione, y na tych poświątnych mieysach kamienice y domy postawione, do jurisdykcyi imci xiędza metropolity należące, naydują się, aby sąd nasz komissarski pro visione et verificatione et inquisitione ad locum loci et differentiarum descendere chciał, prosił i domawiał się. Do którey to dedukcii plenipotenci magistratu et communitatis nie przypuszczając, aby z dekretu J. K. Mości relaciynego z oczewistey controversii ferowanego y z ograniczenia produkowanego dostateczniey informować się mogły, copias dare affektowali. Sąd komissarski, luboby de jure in executione rei judicatae żadne dilationes currere niezwykły, atoli stronom krótko nie czyniąc dylacii do użyczenia copii z dekretu J. K. Mości relaciynego y z ograniczenia produkowanego do dnia jutrzeyszego użyczył. Na terminie dzisieyszym dnia trzynastego miesiąca Marca z użyczoney na kopią z dekretu J. K. Mości relaciynego y z ograniczenia produkowanego dylaciey, za przywołaniem stron do prawa przez tegoż jenerała dwornego W. X. Litewskiego, plenipotent wielmożnego imci xiędza metropolity Kijowskiego, praemissa manifestatione et salua sibi reservata actione, ad quem do jure competierit, a to względem sprawy przywilejow y różnych dokumentow na dobra, od cerkwi jurisdykciey metropolitańskiey avulsa, jeśliby się gdzie pokazały, przeczytawszy pomieniony J. K. Mości dekret, pokładał ograniczenie przez wielebnego Malchera Heliaszewicza, kustosza Wileńskiego, sekretarza J. K. Mości i imci xiędza Woyciecha Żabińskiego, notarium na ówczas publicum, a potym canonicum Vilnensem, także z deputowanemi e gremio magistratus przez szlachetnego pana Krysztofa Kiernowiszkę y Piotra Kopcia, raycow Wileńskich, w roku tysiąc sześćset dziewięćdziesiątym odprawione, w którym granice pewnych cerkwi w unii ś. będących, opisane i dostatecznie wyrażone: a naprzód ograniczenie cerkwi S. Spasa nazwaney, z szpitalem przy bramie Spaskiey stojącym, przy drugiey zaś S. Preczystey y trzeciey S. Katarzyny, ale wszystkie w jedney zostają cir-

cumferencii; sequitur czwarta cerkiew Pokrowy S., przez Zborowych violenter et illegitime, jako strona allegabat, zajęta, — tandem cerkiew piąta Jana S., szósta zaś S. Michała, siódma S. Mikołaja, ósma S. Illii, dziewiąta Rożdestwa Chrystowa, które wszystkie cerkwie ante conflagrationem miasta Wilna in una circumferentia et contigvitate zostawały, y domy mieyskie na tych placach y cmentarzach ante conflagrationem żadne nie były; potym cerkiew dziesiąta S. Piatnicy, ex opposito tych cerkwi będąca; jedynasta przeniesienia S. Mikołaja; dwunasta cerkiew Woskresienija na Szklanney ulicy leżąca. Które to ograniczenie ażeby dostateczniey ex verificatione elici et ratificari mogło, pro conspectione et exdivisione tych cerkwi y domow aby sąd J. K. Mości komissarski descendat deceni, potrzebował. Przeciwnym sposobem plenipotent szlachetnego magistratu et communitatis miasta Wilna wniosł, iż ograniczenie, per partem actoream produkowane, subsistere nie może. Któremu ażeby syn Kopcia, superstes, przypatrzyć się i w nim przeyrzeć się mógł, ograniczenia autenticae exhiberi petiit, jeżeli prawdziwa ręka pieczętarzow y Kopcia raycy reperitur. Jakoż za komunikacią ograniczenia autentycznego asserebat, iż ex confrontatione facta podpis wielebnego niegdyś xiędza Żabińskiego, kanonika Wileńskiego, y pieczęć jego non concordat z inszemi pieczęciami y podpisami do niektórych skryptów autentycznych podpisanemi, na co in contrarium testament oryginalny imci xiędza Żabińskiego był produkowany. Zaczym tenże plenipotent intulit, że nullam realitatem ma w sobie to ograniczenie et magis credendum originalnemu testamentowi xiędza Żabińskiego, gdzie evidenter patet ręka onego y pieczęć «łodka», którą się zawsze pieczętował, prawdziwa, a nie «półskrzydła», jako się daje widzieć w tym ograniczeniu prywatnym, którym «skrzydłem» nigdy się nie pieczętował x. kanonik, a prima tedy collatione et confrontatione evidenter facta, pieczęci prawdziwey tak wielkiego prałata w kościele Bożym irrealitatem et nullitatem uważywszy, niemoże sobie aktor brać za instrument prawdziwy. Co do podpisu Kopcia raycy Wileńskiego, ten po polsku, jako Ruski rayca, nie umiał pisać, ale tylo po Rusku, jakoż na dowod tego syna tego Kopcia judicialiter magistrat stanowił paratum jurare super assertione sua. A że Kiernowiszko roku tysiąc sześćset dziewiętnastego raycą nie był, metrykę mieyską, jako urząd burmistrzowski y radziecki Wileński roczny annuatim na ten czas zasiadł, dowodził, z której elicitur, że anticipative dwiema laty urząd swoy roczny administrabat. A do tego na teraznieyszym terminie jura wszelkie imci x. metropolicie służące ad formandam jurisdictionem suam intererat producere y jako in usu jürisdykciey metropolitańskiey antecessorowie jego mości zostawili, trzeba było deducere et probare, co nie jest deductum et probatum. A lubo i ograniczenie autentyczne było, jednak magistrat sine regio consensu, jako directi domini civitatum w żadne ograniczenie wdawać się, ichmościow xięży kanonikow Wileńskich prosić i prawu swemu prae-

judicare, ani Kiernowiszki raycy, na ten czas nierocznego na takowe ograniczenie deputare niemogli; y chociażby magistrat deputował, nihilominus absque speciali assensu communitatis non subsisteret, a to vigore ordynacii ich mościow panow komissarzow J. K. Mości w roku tysiąc sześćset czterdziestym siódmym zesłanych; więc iż w mieście Wileńskim quotidiana edocet praxis, że magistrat we wszelkich podających się okazijach y sprawach pro conspectione, verificatione et inquisitione zsyłać zwykł dwóch radziec z pisarzem przysięgłym y dwiema sługami przysięgłemi, którzy funkcią na się włożoną odprawiwszy, relacią ad acta czynią, tandem pisarz z podpisem ręki swey y pieczęcią urzędową wydaje. A gdy servitutis causa, aut expediendae taxae dóbr stojących y gruntow leżących przypada, cały urząd roczny z pisarzem y sługami przysięgłemi descendere zwykł, co w teraznieyszym produkowanym ograniczeniu nie jest observatum; podpis i pieczęć imci xiędza biskupa Wileńskiego, także pieczęć magistratowa i podpis pisarza mieyskiego przysięgłego desideratur, privatorum w tym ograniczeniu nulla mentio, imiona y przezwiska szlachty i mieszczan, na pomienionych gruntach mieszkających, niedołożone; pustki similiter niewyrażone, które de necessitate opisać intererat, a zatym per totum irrealitas tego ograniczenia evidenter apparet, nec fidem ullam mereri potest a prima notitia collationis cum testamento originali; ad extremum, kiedy było by prawdziwe ograniczenie przed pięćdziesiąt lat stałe, pewnie by immediate sequentibus annis, ani za żywota panow pieczętarzow i magistratowych osob, nie zaniechał jego mość xiądz Rutski metropolita Kijowski y drudzy successores jego agere, wszak panowie pieczętarze nie wraz wszyscy pomarli; ale bacząc, że to ograniczenie nieprawne, za żywota pieczętarzow wszyscy woleli zaniechać nie z mankamentem [?] wyjeżdżać z kilkudziesiąt domow i connotatio cerkiewek ręką imci xiędza Rutskiego nil suffragatur: mógł sobie tego ograniczenia pro memoriali pisać, sine ullo effectu y ta connotatio nil valet, nil valente pro instrumento ograniczenia uxta regulam juris:: quod ab initio non valet, nec tractu temporis convalescere potest. Więc że jus patronatus nad cerkwiami y odbierania ostatniey woli y dyspozycyi na ten czas zostawały przy magistracie, prywilegium od nayjaśnieyszego Zygmunta pierwszego w roku tysiąc pięćset czterdziestym ósmym tym nadany probował. A zatym ażebysmy pomienionego ograniczenia nullitatem uznawszy, inne dokumenta exhibere y jako antecessorowie jegomości xiędza metropolity jurisdykcią swoją w mieście Wileńskim mieli probare nakazali, similiter aby magistrat et communitas in contrarium prawa sobie służące producere mogli, decerni affektował. Na co plenipotent imci xiędza metropolity replikując opposuit, iż pozwani jawnie dekretowi J. K. Mości relaciynemu contraveniendo exhibitionem praw y przywilejow partis actoreae potrzebują, które że już przed sądem J. K. Mości relaciynym byli produkowane iterato prezentować że non expedit, ani pozwani swoje prawa podeymować nie mogą, ad abjudicata bowiem non datur regressus y judicata amplius non rejudicantur, ale tylo interest ad praesens exequi rem judicatam; y luboby na

racię pozwaney strony odpowiedzieć nie trzeba było, atoli nie chcąc silentio praeterire wnosił, a naprzod contra testimonium syna Kopcia, raycy Wileńskiego, który będąc sługą mieyskim przysięgłym pro parte magistratus żadnego testimonium perhibere nie może, ani magistrat Wileński ludzi takowych obiera, którzy by literas nescirent, a jeśli umiał po Rusku, toć consequenter y po polsku, zwłaszcza przynaymniey podpisować; assensus communitatis non requirebatur do tey transakcii, ponieważ communitas do jurisdyki nic nie należy, ani na cudzą rzecz, na własne dobra cerkiewne, consensum u nich requirere potrzeba było; obstare też nie mogli, bo by tym samym poenas legum et contraventionis reskryptom J. K. Mości y przywilejom popadli. Podpis ręki y pieczęć imci x. Żabińskiego niesłusznie invalidatur, poniewaz tak primo intuitu, jako też bene maturo et praemeditato judicio, tak z liter y z samego charakteru evidentissime identitas ręki ukazuje się. Pieczęć zaś imci xiędza Heliaszewicza luculenter z herbu, liter i z tytułu w tey że samey pieczęci wyrażonego evidenter elicitur. A lubo integrum officium non descendebat pro visione tych domow na cmentarzach cerkiewnych zostających, sibi ipsi imputare mają. A to podobno dla tego uczynili, że Jmść x. biskup Wileński sam in persona sua niechciał descendere, ale naznaczył deputatow, zaczym też y magistrat Wileński per autoritatem deputował radziec e medio suo; ani też podpisu pisarskiego ad praesens instrumentum nie potrzeba było, bo pisarz mieyski do akt consystorskich podpisywać się nigdy nie zwykł, które pisarz consystorski wydaje; sług przysięgłych jako relacii, tak y prezencii, do tego akta nie potrzeba było, bo tam nie z mieyskiemi sługami sprawa była, ale z magistratem, a i ci sami, będąc rudes Minervae, pisać na ten czas nie umieli y dla tego się do tego nie wdzierali, co do nich nie należało: a y praescripta per partem conventam allegata [ne] quidquam imci x. metropolicie praejudicant, bo to już deductum było w sądach J. K. Mości assessorskich y relaciynych, czego dowodził dekretem J. K. Mości przed nami komissarzami prezentowanym, gdzie wszystkie te racie y exceptiones, per partem conventam wniesione, fusius opisane y per dekretum skasowane; zaczym insistendo rei judicatae abyśmy według prawa artykułu jedynastego, rozdziału pierwszego, poeny contraventionis wskazali his non obstantibus. Quod zaś ad consensnm regium, ten na ten czas lubo non requirebatur do tey transakciey, bo praecesserunt rescripta y monitoria i insze inquizycie od J. K. Mości do magistratu Wileńskiego y ad communitatem, y już dekretem relacyjnym te y insze exceptie miasta odcięte są. A za tym ażeby sąd nasz komissarski, non obstantibus rationibus partis citatae, pro verificatione et exdivisione facienda descendere chcieli, prosił y domawiał się. Sąd J. K. M. komissarski tey sprawy przesłuchawszy y one z wnoszonych controversiy dobrze wyrozumiawszy, ponieważ ad praesens ex allegatis abutrinque documentis judicium dostatecznie informować się jeszcze nie może, które kamienice, domy y place do poświętnego metropolitańskiego należeć mają, a contra zaś które kamienice, domy y place do jurisdyki ratuszney magdeburskiey, saluo imci x. metropolity Kijowskiego i jego sukcessorow ter-

ragio et jure caducitatis, spectant,— przeto conformując się do dekretu J.K. Mości relaciynego y do listu komissarskiego do siebie wydanego, naprzód pro verificatione facienda et inquisitione expedienda iż ad locum fundi dnia jutrzeyszego descendere ma, deklarował, tandem do exdywiziey post inquisitionem et verificationem peractam przystąpi. Dnia tedy czternastego miesiąca Marca roku teraznieyszego tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego integrum judicium comissariale, stosując się do dekretu J. K. relaciynego y do listu komissarskiego do siebie wydanego a inhaerendo deklaraciey swojey dnia wczorayszego uczynioney, przybywszy do pałacu w Bogu przewielebnego xiędza metropolity Kijowskiego przy cerkwi katedralney S. Preczystoy na cmentarzu stojącego, jako in loco fundi, jurisdykcią komissarską założywszy, szlachetnemu Adamowi Soroce, jenerałowi zadwornemu W. X. Litewskiego, stron do prawa przywoływać nakazało. A zatym po przywołaniu stron in praesentia przewielebnego imci xiędza Kolendy, metropolity Kijowskiego, plenipotent jego mości urodzony Jan Lisiewski realitatem ograniczenia tego ex re oculis subjecta dowodząc, pokładał przed nami mappę zgodnie z tym ograniczeniem delineowaną, wnosząc, iż ante conflagrationem miasta Wilna na tym mieyscu, gdzie teraz domy extant, żadney jurisdyki magistrat Wileński nie miał y teraz mieć nie może, ponieważ żaden mieszczanin na tych cmentarzach nie mieszkał, ale cerkwie in ambitu były y collateralirer z sobą, z cmentarzami dość szczupłemi, graniczyły, po których zrunynowaniu za consensem metropolitow, niemając czym deaedificare cerkwi pogorzałych, pobudowały się mieszczanie na cmentarzach cerkiewnych, y ztąd terragium płacą imci xiędzu metropolicie, a zatym ex vi loci et consensus do jurisdyki imci x. metropolity należeć mają. Przeciwnym sposobem przy bytności wszystkiego szlachetnego magistratu et communitatis miasta J. K. Mości Wilna szlachetny pan Stanisław Rudniak, rayca Wileński, wnosił, iż mieysce to, gdzie pałac metropolitański na cmentarzu przy cerkwi S. Preczystoy wymurowany, est locus sacer de jure canonico ab episcopo aut ex consensu illius adhibitis solennitatibus consecratus et circumscriptus, ma być deprobatio. Zaczym naprzód trzeba deducere fundationem cerkwi tey S. Preczystey, ztąd patebit, kto fundował cerkiew, patebit ograniczenie cmentarza i placow za tą cerkwią, z którey terragium należy cerkwi Bożey, jurydyka zaś magdeburska, y veryfikacia aby nie podług ograniczenia anni tysiąc sześćset dziewiętnastego, ani podług mappy prywatney, sed secundnm decretum J. K. Mości relaciynego ex re oculis subjecta na cmentarzach y poświętnym cerkwi zruynowanych expediatur. A co za poświętnym, według dekretu J. K. Mości to ma należeć do mieyskiey jurisdykciey saluo terragio. Zaczym ante omnia jego mość x. metropolita, jako actorea pars, similiter cmentarzow powinien de necessitate juris tam civilis quam canonici deducere, ponieważ locus sacer, jako cmentarz, ma być circumscriptus et distinctus a loco profano et civili propter confusionem sacri cum simplice fundo. Po takowym jurisdykciey naszey komissarskiey założeniu ze-

szliśmy do bramy mieyskiey Spaska nazwaney, w zawiadywaniu y dyspozyciey magistratu Wileńskiego będącey, która na mappie sub litera A nayduje się, tam juridice przybywszy y ztąd duct a termino, a quo przez wielebnego jegomość x. metropolitę Kijowskiego prowadzono zacząwszy, oglądaliśmy szpital Spaski, sub litera B, z jedną stroną do samey bramy Spaskiey tyłem, a drugim bokiem do muru mieyskiego, nad rzeką Wileyką, o mur panien zakonnych S. Michała opierający się, przymurowany; trzecim zaś bokiem do cerkwi S. Spasa, a czwartym bokiem na ulicę, od bramy Spaskiey ku zborowi kalwinskiemu idącą, z wrotami na tęż ulicę wychodzącemi, wystawiony. Jegomość xiądz metropolita Kijowski na cmentarzu S. Spasa wybudowany do jurisdykciey swojey metropolitańskiey należący być mienił. Na którą imci xiędza metropolity Kijowskiego illuzią szlachetny magistrat et communitas opposuit, iż ten szpital do cmentarza S. Spasa nie należy y nie na cmentarzu Spaskim, ale na gruncie mieyskim stoi, z jedney strony przy bramie mieyskiey Spaskiey, a z drugiey strony przy murze także mieyskim y przy samey rzece Wilence, gdzie y baksztа mieyska wielka murowana w murze jest, którą baksztę jegomość x. metropolita nienależnie in usum suum convertit et in parte zruynowawszy trzyma in magnum prejudicium ordynacii Sigismundi primi; szpital zaś a fundatione bramy mieyskiey, która nazwana od cerkwi S. Spasa, mieszczanie sami fundowali y magistrat ritus Graeci ab immemoriabili tempore dysponuje y prowentami ich zawiaduje, allegując do jurydyki magdeburskiey adjudicari, et circa pacificam possessionem ac dispositionem onego conservari prosił. Przeciwnym sposobem plenipotent imci x. metropolity Kijowskiego wniosł, iż magistrat y communitas miasta J. K. Mości Wilna nudis verbis szpital S. Spasa do swey jurysdyki przywłaszczyć chce, in jure autem dicere et non probare nil operatur; contrarium zaś ex re oculis subjecta elicitur, że ten szpital nie tylko na cmentarzu, ale prawie in portiku cerkwi S. Spasa wymurowany być nie mógł przez magistrat żadnym sposobem, bo by metropolitowie angustare cerkiew S. Spasa nie pozwolili, ani pozwalać mogli; a do tego że magistrat Wileński nie tylko non probat, ale y non dicit, kto y kiedy ten szpital murował, y w metrykach swoich, które od tak wielu lat ma, tey erekcii szpitala nie nayduje, ani dowodzi, mury zaś, non constat, kto czyim murował kosztem, czyli magistrat Wileński, czyli też fundatores tych dwóch cerkwi, które blisko tych murow są wymurowane. Hoc tamen extradubium zostaje, że te mury na gruncie imci x. metropolity zostają, ponieważ za murami jeszsze ogrod nad rzeką Wilenką imci x. metropolity zostaje teraz in usu et possessione imci x. metropolity, tak też ogrod, jako y baksztа zostaje. Owszem magis probabile est, że te mury y baksztа albo sumptibus fundatorow, albo proprio sumptu metropolitow są erigowane, ponieważ y wrota do bakszty z podwórzą, a nie z murow ad propugnaculum, ale z dołu ad usum metropolitow jest wymurowane, y fórtka do rzeki dla wygody y potrzeby dworu tegoż przez też mury wybita jest y klucze od tey fórfki u tych że antecessorow teraznieyszego aktora zostawały y po dziś dzień zostają, ani magistrat Wileński żadney o tę

fórtkę y o te klucze protectacii nie uczynił, ani kiedykolwiek od lat półtora set nie pozywał; nie broni tedy Jmść x. metropolita jurisdykcii nad murami ratione occurritatis publicae, ale broni szpitala y podwórza swojego, przez które podwórze mury idą, aby tam magistrat Wileński na cudzym podwórzu nie ważył się budować y murować, ani też broni prowizii nad szpitalem magistratowi ritus Graeci, bo do nich cura należy et provisio szpitalow, z czego wszystkiego rationes reddere et calculum praestare powinni imci x. metropolicie Kijowskiemu, a że magistratus non probat, do jurisdykciey metropolitańskiey szpital S. Spasa exdividi potrzebował. Po odprawioney takowey conspekciey y werifikaciey S. Spasa szpitala descendimus do pierwszey cerkwi S. Spasa, per hostilitatem zruynowaney y spustoszoney, na mappie sub litera C naydującey się, między szpitalem Spaskim z jedney strony, z drugiey zaś przy murze y ścienie cerkwi katedralney S. Preczystey, tyłem zaś do muru mieyskiego leżącey, extra omnem controversiam et contradictionem będącey; oglądaliśmy y drugą cerkiew—kathedralną S. Preczystey sub litera D, a latere zostający przy niey pałac wymurowany jego mości x. metropolity Kijowskiego, przy wrociech tego pałacu dzwonnica murowana; przy tym pałacu dom Bazylego Oziecewicza, szewca, dom Michała Chrapanowicza, szewca, dom Stefana Rihasewicza, pasnika. Te domki iż na cmentarzu S. Preczystey są pobudowane, jegomość xiądz metropolita Kijowski ex re oculis subjecta dowodził. In contrarium szlachetny magistrat et communitas miasta J. K. Mości Wilna przez tegoż szlachetnego pana Rudnaka asserebat, iż jego mość x. metropolita Kijowski duo latera cmentarza S. Preczystey, tam gdzie pałac imci wystawiony, pokazuje: primum latus wyszedszy wrotami z szpitala S. Spasa na ulicę Wielką do Zboru, secundum latus od muru mieyskiego do bramy Spaskiey nad rzeczką Wilenką aż do muru panieńskiego, a trzecie latus wszystkiego cmentarza S. Preczystey do zaułka miało być, którym chodzili mieszczanie po wodę przez fórtkę nad rzeczką w murze mieyskim uczynioną y ten zaułek dislimitabat mieszczan,—za zaułkiem civilis jurisdictionis salvo terragio,—ale post hostilitatem na to consulto zabudowany y zagubiony, jednakże mianuje ograniczenie allegowane, a fórtka y teraz manet in eodem usu dla wody czerpania; y tak ex ea ratione tertium latus subpremit actorea pars, allegując S. Katarzyny cerkiewkę nad zaułkiem, tyłem do muru panieńskiego, zaczym magistrat domki, które są za kamienicą Sobolewskiego, dislimitowane zaułkiem od cmentarza S. Preczystey, saluo terragio, aby był circa juridictionem tych domkow zachowany, prosił y domawiał się. Zaczym domki, które są za kamienicą Sobolewskiego, do jurisdyki magistratu Wileńskiego, salvo jego mości x. metropolity Kijowskiego terragio, affektował adjudicari. Na co patron partis actoreae replikował negando dislimitationem przez jakikolwiek zaułek mimo kamienicy Sobolewskiego do fórty na rzekę Wilenkę, jako też negando usum communem tey fórtki ludziom extra pałacu mieszkającym, w czym jeżeli magistrat jaką kolwiek ma probę y dowod,

aby dowodził, prosił y affektował ligatas tradendo manus. A do tego republicam viam żaden w mieście J. K. Mości Wileńskim deoccupare nie może, bo by miasto tego broniło y o to by prawem do tego czasu experiri chcieli, gdyby onym kto publicam viam chciał deoccupare; insuper że in hoc ambitu et circumferentia nec palmum fundi inter collatarales colerias [?] magistrat nigdy niemiał y teraz nie dowiedzie proprietatem aut dominium nec testibus, nec scripto, nec ordinariis juris probationibus. Poszliśmy potym do cerkwie y cmentarza S. Katarzyny, domami zabudowane, które są przez nas oglądane, mianowicie:— dom Hryszka Obuchowicza, szewca, Moskala; dom Daniela Iwaszkiewicza, puznika; dom Andrzeja Bartoszewicza, krawca; dom Theodora Szeytera; dom Jerzego Kosacza; dom Grigiera Stanisława Wysygierda, winnika; dom Stanisława Jana Martowskiego, gorzałczanika; dom imci xiędza Żadzika. Na którym mieyscu że cerkiew S. Katarzyny y cmentarz był, literis investiturae przewielebnego oyca Makarego, metropolity Kijowskiego, w roku tysiąc pięćset czterdziestym ósmym do mieszczan Wileńskich ordinatis, aby swieszczenikowi do cerkwi S. Katarzyny zesłanemu mieszczanie posłusznemi byli, dowodził. Pokładał przy tym relacią jeneralską szlachetnego Jana Gronostayskiego, jenerała wojew. Wileńskiego, u xiąg grodzkich Wileńskich przyznaną y z nich extraktem w dacie roku tysiąc sześćset trzydziestego pierwszego, miesiąca Junii jedynastego dnia, wyjętą, z którey probował, jako imci panu Pawłowi Osińskiemu, stosując się do kopii listu rumaciynego, sobie od w Bogu przewielebnego oyca Zachariasza Orańskiego, przełożonego y starszego cerkwi S. Tróycy, w Wilnie będącey, oczewisto w ręce podaney, z trzech [?] placow w mieście Wileńskim będących a do pomienionego monastyra S. Tróycy należących, mianowicie: z placu cerkwi S. Katarzyny, z placu ołtarzowego S. Mikołaja rumować się y ustępować kazano; ex his tedy documentis elicitur, że cerkiew S. Katarzyny antiquitus była na tym mieyscu; a jeżeli szlachetny magistrat et communitas Vilnensis negare chcą, że nie na tym mieyscu cerkiew S. Katarzyny stała, tedy in contrarium magistratus et communitas na te domki aby producant jura sua et doceant o inszym poświętnym mieyscu S. Katarzyny, domagał się. Przeciwnym sposobem szlachetny magistrat et communitas miasta Wilna praemissa protestatione intulit, iż daremnie actorea pars Wileńskich mieszczan na poświętnym S. Katarzyny do jurisdykcii swey metropolitańskiey przywłaszcza, ponieważ jakoż S. Katarzyny alias Preczystey jego mość xiądz metropolita Kijowski tertium latus cmentarza non deduxit, tak, aby poświętne cerkwi S. Katarzyny na tym mieyscu zostawać miało, non probavit; alterum w dekrecie J. K. Mości relaciynym dystynkcia domow y kamienic per expessum uczyniona, iż te domy y kamienice do jurisdykcii jego mości xiędza metropolity praevia verificatione adjudicari et exdividi powinne, które mere na poświętnym, gdzie same cerkwie y cmentarz były, pobudowane y wymurowane extant, drugie zaś domy

extra cementeria y cerkwie, alias extra poświętnego, naydujące się przy mieyskiey jurisdyce, saluo terragio, conservari powinne; trzeba tedy jego mości metropolicie Kijowskiemu cementerii S. Preczystey tertium latus wprzódy pokazać, tandem longitudinem et latitudinem poświętnego S. Katarzyny cerkwi wywieść, jeżeli by jaka miała być; his sic deductis extra limites cementerii utrique mieyska jurisdyka być musi za zaułkiem od kamienicy Sobolewskiego aż do muru panien zakonnych klasztoru Michała S., ponieważ sławetny niegdy Sobolewski, skupiwszy trzy domki drewniane opodal dzwonicy S. Preczystey, pobudował kamienicę, a w niey przez czas niemały mieszkając y wszelkie powinności do ratusza pełniąc, także jurydyce magdeburskiey podlegając, terragium doroczne annuatim po złotych sześciu antecessorom jego mości x. metropolity Kijowskiego jako od gruntu cerkiewnego, a nie z poświętego, płacił; tandem pomieniony Sobolewski w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym wtórym, podczas morowego powietrza fatis cessit, post decessum którego pozostała córka jako legitima heredissa, pomienioną kamienicę wespół z małżonkiem swoim szlachetnym jegomością panem Klarowskim, ad hostilitatem Moskoviticam trzymała y czynszu z przerzeczoney kamienicy po złotych pięćdziesiąt per trigennium wybierała. A że munimenta y dyspozycie, na tę kamienicę służące, durante w W. X. Litewskim hostilitate, inquietate temporum poginęły, pani Klarowskiey circa assertionem jey ad juramentum zabierali. Insuper y to tenże plenipotent wnosił, iż investiturą xiędza Makarego metropolity jakoby do cerkwi S. Katarzyny daremnie za zaułkiem mieszczan do jurisdyki należących na poświętnym być prawi, bo data że investitura opiewa introducentem presbiterum do cerkwi S. Katarzyny, ale nil constat de loco, gdzie stoi ta cerkiewka S. Katarzyny; do tego same ograniczenie choć nieprawne opisuje że cerkiewkę nad zaułkiem do muru panieńskiego tyłem, to już cerkiew S. Katarzyny na cmentarzu Preczystey musiała by być niedaleko od dzwonnicy, a zaułek pomieniony dislimitabat mieyskie domki, już nie jako na poświętnym, ale na mieyskim gruncie, saluo terragio, za cerkiewkę zbudowane, y ci mieszczanie w okolicy mieszkający tym zaułkiem chodzili do fórtki w murze mieyskim uczynioney, która y teraz zostaje dla czerpania wody w Wilence. Co się zaś tknie tak mappy, jako ograniczenia, nie mappą według swego conceptu fundując się na ograniczeniu nieważnym, laborando de ignoto per ignotum poświętne dowodzić, ale, jako prawo pospolite in causis granicierum naucza, hic bonus est ductus, quem litera ducet non privata, tedy y teraz incumbit jegomości x. metropolicie poświętne deducere in longum et latum, bo hoc non deducto jako może verificari et deduci co za cmentarzem ma zostawać do mieyskiey jurisdyki, — primario tedy hoc deducere trzeba, a nie na pamięć, jako to teraz obadwa Łotoczki, a primaria fundatione do pierwszey tey cerkwi, nie do cerkiewek drobnych, ratione y to tylko terragii dla prowentu y potrzeb do cerkwi S. Preczystey prezbitera naznaczonego należące, gdzie kamienice kilkanaście, domow kilkadziesiąt, trzech cerkiewek cmentarzem okrzcić usiłuje actorea pars contra morem,

equitatem, co niepodobna. To tedy powiedziawszy magistratum circa jurisdictionem pomienionych domow y kamienic juxta antiqua privilegia, jeszcze ante fundationem cerkiew [?] largita, prosił i domawiał się. E contra plenipotent jego mości x. metropolity Kijowskiego replikując opposuit, iż nie tylko tertium latus, ale y wszystkie latera cmentarza S. Preczystey y poświętnego cerkwie S. Katarzyny, począwszy od dzwonnicy S. Preczystey aż do kamieniczki spustoszoney przed bramą Zboru kalwińskiego stojącey, a ztąd aż do muru klasztornego panien zakonnych idąc do kościoła Michała S., tertium vero latus od rzeki Wilenki, a quartum latus od cerkwie S. Preczystey y od pałacu jego mości x. metropolity extat; in centro tych wszystkich laterum domki, o które praesens vertitur actio, pobudowane są, a z nich terragium jako ex fundo ecclesiastico płacą, zaczym y jurisdictio metropolitana na nich extendi powinna. Sąd J. K. Mości komissarski, facta inquisitione et verificatione prefatarum domuum na poświętnym cmentarza S. Spasa y cerkwi S. Preczystey, także cmentarza S. Katarzyny pobudowanych, do którey by jurydyki exdividowane miały być, ad ulteriorem conspectionem et verificationem wszystkich mieysc in controverso zostających decyzią swoją suspendował, interea ażeby strony ad invicem ze wszystkich dokumentow kopie sobie comunikowały nakazał y dalszy dukt conspekciey y verefikaciey inszych poświętnych do dnia szesnastego praesentis odłożył. A gdy dzień szesnasty miesiąca Maja teraznieyszego tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego przypadł, my komissarze J. K. Mości, przystępując do dalszego duktu, przyszliśmy na poświętne czwartey cerkwi S. Pokrowy spustoszałey, jako pars actorea allegat w Zborze kalwińskim sub litera F będącey y zajętey, którey cerkwi dzwonnica sub litera G na mappie wyrażona jest; ta dzwonnica S. Pokrowy stoi spustoszała wedle Zboru samego na jednym rogu, a samey cerkwi mury starożytne spustoszałe we środku Zboru tego wedle murow zborowych stoją; tamże widzieliśmy od dzwonicy fórty dwie do zboru wybite, a przez żborowych zamurowane, w ziemię wpadłe y rumem zarzucone; czego plenipotent jego mości x. metropolity Kijowskiego dowodząc, circumferentiam pomienioney cerkwi S. Pokrowy pokazywał y prosił, abyśmy do środka zboru samegò pro visione, verificatione et inquisitione placu y cmentarza cerkiewnego descendere chcieli; jakoż za duktem idąc, poszliśmy do bramy zborowey, na drugim boku przez tychże zborowych quondam erigowaney; gdzie znalazłszy wrota zamknione i zatarasowane, rozkazaliśmy jenerałowi zadwornemu szlachetnemu Adamowi Soroce, przy nas będącemu, raz drugi y trzeci kołatać y przyczynę przyjścia naszego opowiedzieć y obwołać, za którym obwołaniem wyszedłszy niewiasta jakaś imieniem pana Teophila Dunina Rajeckiego, marszałka Lidzkiego, broniła y fórty w bramie Zboru kalwińskiego otworzyć nie chciała, powiadając, że jego mość pan marszałek Lidzki wrota zamknąć y nikomu otwierać nie kazał; takową tedy deklaracią plenipotent jego mości x. metropolity Kijowskiego usłyszawszy quam solennissime protestował się tak na samego jegomości pana marszałka Lidzkiego, jako też na wszystkich seniorow, prowizo-

row y szafarzow zborowych, ratione violentae contraventionis dekretowi J. Kr. Mości relaciynemu respectu convulsae jurisdictionis et indebitae appropriationis fundorum ac bonorum ecclesiasticorum. Tamże in instanti sławetny pan Jan Gizbert, mieszczanin Wileński, imieniem Zboru Ewanelickiego Wileńskiego, podał obmowę w te słowa pisaną: Jaśnie wielmożni w Bogu przewielebni wielmożni mości panowie komissarze J. K. Mości, pana naszego miłościwego na komissią między jaśnie wielmożnym jegomością xiędzem Kolendą, metropolitą Kijowskim, a szlachetnym magistratem naznaczeni, nasi wielce miłościwi panowie y dobrodzieje. Luhośmy żadnego pozwu ani mandatu od jaśnie wielmożnego w Bogu przewielebnego jegomości xiędza Kolendy, metropolity Kijowskiego, do żadnego sądu podanego, sobie nie mieli, z wydaney jednak od wielmożnych ichmościow panow innotescencii wzięliśmy tę wiadomość, że jego mość x. metropolita mając akcią z szlachetnym magistratem Wileńskim o jurisdykę y pewne place w mieście Wilnie będące, a żadnego na nas nie otrzymawszy dekretu, zarówno nas z magistratem Wileńskim przed sąd waszmościow panow o plac y kamienicę Gornostajowską nienależnie extra forum pociąga. Uniżenie tedy waszmość panow upraszamy, abyście waszmość panowie tę sprawę cum toto causae affectu ad forum competens odesłać raczyli. A my tam, gdzie nam prawo drogę ukaże, deducere gotowiśmy, iż ten plac Hornostajowski z kamienicą, na którym Zbór quondam erigowany, z dawnych czasow prawu ziemskiemu podległy będąc, jako jeszcze przed tym ante Unionem antecessorom naszym, tak teraz po nich nam sukcesorom ich, za prawami gruntownemi wieczystemi należy y w spokoyney possessii naszey aż do tych czas zostając, pod żadną inszą prócz wyżey mianowaney jurisdyki ziemskiey nie podlega; niewdawając się tedy na ten czas w żadną controversią pokornie naszych miłościwych panow upraszamy, abyście waszmość panowie nam y prawom naszym ziemskim nieczyniąc żadnego praejudicium, ztąd odjechać raczyli, a teraz uniżone usługi nasze w łaskę waszmościow panow oddajemy, zostając (u tey obmowy podpis temi słowy) JW. waszmościow panow nayniższemi sługami seniorowie Zboru ewangelickiego, których imieniem podpisuje Andrzey Bodziewicz, senior. Po przeczytaniu takowey obmowy plenipotent jego mości x. metropolity Kijowskiego in praesentia samego jego mości probando jurisdictionem metropolitanam propriam et proprietatem fundi ecclesiastici super realem et circumferentialem loci et cementerii circumferentiam dowodząc, około cerkwi y Zboru tego inhaesive przy cerkwi S. Pokrowy będącego prowadził y pokazywał staroświeckie mury in circumferentia Zboru uniformiter z cerkwią erygowane, na których murach starodawnych nowe mury przez Zborowych in altum wyprowadzone zostają y ściana jedna Zboru samego per medium wyprowadzona zostaje. Przy tym Zborze domki dwa drewniane stoją y plac pusty aż do samey dzwonicy, a na drugiey stronie plac sławetnego Hertmana, dom Piotra Kochańskiego, stolarza, do którego domu jejmość pani Bielikowiczowa z prawem swym odzywala się, obmowę na pismie his formalibus verbis podała: Jasnie wielmożni waszmość panowie komissarze J. K. Mości nasi waszmość panowie y

dobrodzieje! Wziąwszy wiadomość z innotescencii waszmości panow, że wielmożny jegomość x. metropolita Kijowski, vindicando bona sua ecclesiastica, jurisdykę swoją w mieście J. K. Mości Wilnie resuscitavit. Przeto y my, jako na placu y cmentarzu cerkiewnym dwór swóy mając, jurisdykę jegomości x. metropolity uznawamy y z oney się nie wyłamujemy, względem placu y dworu naszego y czynsz zwyczayny, jako przed tym antecessorowie płacili, tak y my płacić submittujemy się, zostajemy W. N. waszmościow panow uniżeni słudzy y bogomolcy Alexandra Korsakówna Bielikowiczowa, podczaszyna Oszmiańska, ręką swą, Felician Kazimierz Bielikowicz, dworzanin J. K. Mości, ręką własną. Która to deklaracia jey mości pani Bielikowiczowey na pismie podana a tu per sententiam nostram komissarialem była approbowana, plenipotent jego mości x. metropolity potrzebował. Tamże zaraz superveniendo jegomość pan Theofil Dunin Rajecki, marszałek Lidzki, a odzywając się z prawem swoim do domu y placu jeymości pani Bielikowiczowey, tak też drugich domkow y placow, na których hayduk y dzwonnik mieszkają, obmowę in haec formalia opisaną verba podał: Jaśnie wielmożni waszmość panowie komissarze J. K. Mości pana mego miłościwego! Raczyliście waszmość panowie na komissią do Wilna zjechać, a to w sprawie przewielebnego jegomości x. Kolendy, metropolity Kijowskiego, z magistratem Wileńskim, która, jako teraz słyszę, przed sądem J. K. Mości agitowana była; tandem jegomość x. metropolita, przy wydaney od waszmościow panow do magistratu Wileńskiego innotescencii, nie wiem quo jure et pretextu, y w mojey kamienicy prawu wieczystemu ziemskiemu nazwaney Konstantynowska antiquitus podległey obwieszczenie, jako gospodarz tey to kamienicy, ostrzegł, położył, rozkazał; więc ponieważ ten dekret nie ze mną, lecz z magistratem Wileńskim stanął, upraszam waszmościow panow, abyście waszmość panowie, jeśli quod juris aut pretextus do kamienicy mojey prawu ziemskiemu podległey pretendują, nie następując na prawo ziemskie starożytne tey kamienicy służące, odesłać mnie ad forum competens raczyli. Dan w Wilnie, anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, Marca czternastego dnia.. U tey obmowy sequitur podpis temi słowy: waszmościow panow sługa powolny Theophil Dunin Rajecki, marszałek Lidzki. Przy którey obmowie podaney ażeby Jmść pan marszałek Lidzki zachowany był, domagał się. Quantum vero spectat do Zboru kalwińskiego, w którym niewiasta jakaś imieniem imci pana marszałka Lidzkiego zabroniła y fórty do Zboru otworzyć nie chciała, w tym jegomość pan marszałek Lidzki justyfikując się wniosł, iż jegomość do Zboru kalwińskiego nie interessuje się, niewieście żadney, aby im broniła, nie zlecał y owszem zrzekł się; gdzie jeżeli broniono, tedy od seniorow Zboru kalwińskiego bronić musiano; a zatym, ut supra, ad forum competens remitti potrzebował. Na co plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego solenni praemissa protestatione intulit, że jako sam Zbor kalwiński nulliter et illegitime na cmentarzu y cerkwie S. Pokrowy jest errigowany, tak kamienica Hornostajowska, po prawey ręce od kościoła S. Michała pustkami stojąca, jure caduco jego mości x. metropolicie teraznieyszemu Kijow-

skiemu należącą, w którey przed tym antecessorowie jegomości rezydowali, tudzież domy y place przez tych że niesłusznie y nienależnie zabrano y czynsz z tych domow zatrzymany jest; a że cerkiew S. Pokrowy y cmentarz antiquitus były listem zapisem imci x. Rutskiego Matysowi szewcowi na zbudowanie domu na gruncie cerkiewnym S. Pokrowy danym w roku tysiąc sześćset dwunastym na urzędzie burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim dowodził. Którą to cerkiew y cmentarz że we Zbór kalwiński dissidentes in religione kaliwinistica obrócili, dom swieszczennikow równo z ziemią porównali, cerkiew S. Michała, gdzie na ten czas Piotr cyrulik heretyk mieszkał, w kamienicę obrócili, tamże wiele kości ludzi zmarłych wykopali, wyrzucili, nakoniec iż dwie kamienice imci pana Naborowskiego, gdzie na ten czas szpital kalwiński y dom drewniany wedle Zboru przywłaszczyli, y czynszu jako z gruntu kościelnego płacić nie chcieli, protestatią eo nomine do xiąg komissarskich pod czas komissyi walney w sprawie wielebnych panien zakonnych Franciszka S. przy kościele S. Michała rezydujących z dyssidentami kalwinistami odprawującey się zaniesioną y z nich extraktem w dacie roku tysiąc sześćset czterdziestego, miesiąca Maja dwudziestego ósmego dnia wyjętą produkowawszy, dekretem seymowym w roku tysiąc sześćset czterdziestym miesiąca Maja dwudziestego szóstego dnia ex solenissimis partium controversiis ferowanym, w którym per expressum dołożono w controversiey, iż Zbór kalwiński na gruncie cerkiewnym jest założony, tandem w samym wyroku seymowym deklaratum, iż wszelkie exercitiones u fary dissidentium tak publicae jako privatae in perpetuum z tego mieysca zniesione y samo imie Zboru, szkoły y szpitale, convertendo też budynki y plac et fundum more privatum et possessionem jego in toto temu albo tym, quibus de jure competierit, sine ullo vel privatissimo exercitio religionis reservando dowodził; a zatym żebyśmy non obstante exceptione tak od seniorow Zboru kalwińskiego jako y od imci pana marszałka Lidzkiego interposita praevia verificatione kamienicę Zborową y place imci pana Rajeckiego do jurisdykciey metropolitańskiey przyrządzili, domawiał się. A tak my komissarze J. K. Mości, nie wchodząc na ten czas w kognicią obmow podanych, ani in disquisitionem domow y kamienic na poświętnym cerkwi S. Pokrowy wystawionych, do którey by jurisdyki adjudicari powinne, do dalszey conspekcii y verificacii mieysc in controverso zostających decyzią naszą odkładamy. Na terminie zaś ninieyszym dnia ośmnastego miesiąca Marca przypadłym verificando ograniczenie, szliśmy na poświętne piątey cerkwi S. Jana sub litera H, gdzie dzwonnica starodawna zruynowana extat, a same poświętne cerkwi y cmentarza S. Jana kamienicami y domami zabudowano jest, na którym poświętnym widzieliśmy z jedney—kamienicę Szeferowską a drugą imci pana Kotła, podkomorzego Oszmiańskiego, trzeci zaś domek z ogrodem Filippa Konstantynowicza, kusznierza, y czwarty domek Krupnika stróża; a z drugiey strony wchodząc do teyże dzwonicy cerkwi S. Jana kamienica imci xiędza Krzysztofa Przecławskiego, prałata dziekana Wileńskiego; pod czas którey kon-

spekciey y verifikaciey naszey od imci pana podkomorzego Oszmiańskiego obmowa pisana w te słowa jest podana: Jaśnie wielmożni waszmość panowie komissarże J. K. Mości pana naszego miłościwego! Raczyliście waszmość panowie na komissią do Wilna zjechać, a to w sprawie przewielebnego jegomości x. Kolendy, metropolity Kijowskiego, z magistratem Wileńskim, która, jako teraz słyszę, przed sądem J. K. Mości agitowana była, tandem jego mość x. metropolita Kijowski waszmość panów na komissią tu sprowadziwszy, kamienicę moją, prawu ziemskiemu antiquitus podległą, na gruncie cerkiewnym być mieni; więc poniewaź ten dekret nie ze mną, lecz z magistratem Wileńskim stanął, upraszam waszmość panow, ażebyście waszmość panowie, jeżeli kto quid juris et pretextus sobie do kamienicy mojej, prawu ziemskiemu podległey, pretenduje, nie następując na prawo ziemskie starożytne tey kamienicy służące, odesłać mię ad forum competens raczyli; tego jednak placu, na którym jest ogród, nie bronię y zawsze przewielebnemu jego mości x. metropolicie debitum płacić chciałem y teraz gotowem censum. Dan w Wilnie, dnia ośmnastego Marca, anno tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego. U tey obmowy sequitur podpis temi słowy: Samuel Heronim Kocioł, podkomorzy Oszmiański. Po takowey obmowie plenipotent jego mości x. metropolity Kijowskiego non obstante imci pana podkomorzego Oszmiańskiego exceptione, wyżey rzeczonie kamienice y domki na poświętnym cerkwi y cmentarza S. Iwana wystawionie do jurisdykciey metropolitańskiey adjudicari et exdividi potrzebował. Magistrat et communitas miasta J. K. Mości Wilna, jako kamienicę imci x. Przecławskiego, którą Cukierbekierowa wymurowała y do jurisdykcii Magdeburskiey należała y należy, tak y drugie na poświętnym cerkwie S. Iwana będące kamienice tychże magistratu Wileńskiego bronił. Tegoż dnia stosując się do ograniczenia przed nami produkowanego, postąpiliśmy na poświętne szóstey cerkwi St Michała, sub litera J na mappie wyrażoney, tyłem do cerkwi y dzwonnicy S. Iwana będącey; którey to cerkwi znaku żadnego na ten czas nie zostaje, lecz na tym mieyscu wystawionie oglądaliśmy kamienice na samym rogu na ulicy Zamkowey, idąc ku Zborowi staremu: kamienica niegdyś Piotra malera w dzierżeniu sławetnego Jana Sadowskiego y drugich sukcessorow,—Marcina Jensena, cyrulika Wileńskiego, przy którey sukcessorowie jego obmowę his formalibus napisaną verbis podali: Jaśnie wielmożni w Bogu przewielebni miłościwi panowie komissarze J. K. Mości pana naszego miłościwego na komissią w sprawie jaśniewielmożnego, w Bogu przewielebnego, jego mości x. Kolendy, metropolity Kijowskiego, z szlachetnym magistratem Wileńskim naznaczeni, nasi wielmożni moście panowie! Od waszmościow panow naszych miłościwych innotescenciey w sprawie tey między jaśnie wielmożnym w Bogu przewielebnym jego mością x. metrodolitą Kijowskim a szlachetnym magistratem Wileńskim wydaney w kamienicy naszey antiquitus jaśnie oświeconych książąt ich mościow Radziwiłłow pod prawem ziemskim przeciwko kamienicy kardynalskiey na rogu leżącey, teraz w possessii naszey będącey pod-

rzuconą należliśmy kopią. Więc, iż ten dekret nie z nami, lecz z magistratem Wileńskim stanął, upadamy tedy u nóg waszmościow panow, pokornie y uniżenie upraszając, abyście wiel. miłościwi nasi panowie, jeśli kto quid juris aut praetextus sobie do nas albo do kamienicy naszey pretenduje, nie następując na prawo nasze odesłali nas do sądu należnego. A my tam dyspozyciami prawnemi deducere gotowi będziemy, że ta kamienica zawsze pod prawem ziemskim, pod którym jest y była, y zostaje, zatym abyście waszmość panowie, nie następując na prawa nasze, ale że przy wolnościach, które antiquitus przodkom tegoż placu y kamienicy należeli, nas przy dawnych prawach ziemskich zostawić raczyli. U tey obmowy podpisy rąk temi słowy: Wiel. miłościwych naszych waszmościow panow nayniżsi słudzy: Jan Sadowski, Michał Beier, Piotr Jensen; przy którey obmowie sukcessorowie sławetnego Marcina Jensena, cyrulika Wileńskiego, ażeby byli zachowani, domawiał się. Oglądaliśmy tegoż dnia na pomienionym poświętnym cerkwi S. Michała kamienicę cechu krawieckiego Wileńskiego, kamienicę sławetnego Jana Dezauża, z którey wyszedszy sławetny Szmat, kupiec mieszczanin Wilenski, exceptią na piśmie takową podał: jaśnie wielmożni Wmościowie panowie komissarze J. K. Mości, panowie y dobrodzieje moi miłościwi! Żadney od jegomości x. metropolity Kijowskiego w kamienicy pana Jana Dezauża, a przed tym Benetowska nazwaney, niemając urzędowie położoney innotescencii, nie ważyłem się teraz panu Dezaużowi dawać znać, ale gdy dnia onegdayszego waszmość panowie przed kamienicę jego od jegomości x. metropolity jesteście sprowadzeni, obawiając się, aby nie utracił prawa swego sobie, pisałem do niego oznaymując o takowey jegomości x. metropolity impetycyi, a że ztąd czterdzieście mil mieszka, uniżenie upraszam, ażebyście waszmość panowie terminum do przyjazdu jego słusznego użyczyć raczyli, rozumiem że przybywszy dostatecznie się usprawiedliwi, zostaję (u którey obmowy podpis takowy) waszmościow panow y dobrodziejow nayniższym sługą Symon Szmat. Tegoż dnia przystąpiliśmy do kamienicy sławetnego Marcina Negowicza, który takową zasłonił się exceptią: Jaśnie wielmożni waszmość panowie komissarze J.K. Mości, nasi miłościwi panowie y dobrodzieje! Raczyliście waszmość panowie za dekretem J. K. Mości pana naszego miłościwego relac
iynym między jaśnie wielmożnym JM. xiędzem metropolitą Kijowskim, a szlachetnym magistratem Wileńskim, w roku przeszłym tysiąc sześćset siedmdziesiątym ferowanym, na verifikacią cerkwi y cmentarzow alias poświętne nazwanych zjechać, między któremi cerkwiami y cmentarzami iż jegomość x. metropolita do mojey kamienicy, która jeszcze przed unią W. X. Litewskiego z Koroną Polską sub jurisdictione civili zostając, od świętey pamięci króla jegomości Zygmunta Augusta libertowana jest, prawo extendować chce. Uniżenie upraszam, ażebyście waszmość panowie prawu mojemu ante unionem jeszcze służącemu, żadnego praejudicium czynić nie raczyli, a teraz z uniżonemi memi usługami waszmościow panow oddając się łasce zostaję waszmościow pp. uniżonym sługą Marcin Negowicz. Tandem przyszliśmy do kamienicy jegomości pana Osińskiego, w dzierże-

niu na ten czas sukcessorki jaśnie oświeconego xięcia jegomości pana koniuszego W. X. Litewskiego będącey, w którey na ten czas szlachetny Goliusz mieszkał; tę kamienicę plenipotent jegomości xiędza metropolity Kijowskiego mienił być wymurowaną już po spaleniu cerkwi y miasta Wilna w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt siódmym, za consensem y dozwoleniem metropolitow Kijowskich, antecessorow jegomości, na placu y cmentarzu cerkwi S. Mikołaja; wprzódy drzewem wybudowana, a potym murowana (processa, inhibicie y relacie jeneralskie datami niżey wyrażonemi antecessorow jegomości eo nomine zaniesione), pod jurydyką mieyską sine scitu [?] et assensu ichmościow xięży metropolitow nulliter et illegitime podana. In contrarium szlachetny magistrat et communitas miasta Wilna affirmabat, iż te kamienice, które jegomość x. metropolita na poświętnym S. Michała wystawione asserit, na gruncie mieyskim są wystawione, do sądu mieyskiego magdeburskiego że należą, dokumenta niżey wyrażone confirmant. Zaczym tegoż dnia, z conspekcią y werifikacią przystąpiliśmy do poświętnego cerkwi S. Mikołaja; z jedney strony widzieliśmy kamienicę szpitalną Spaską, w którey na ten czas sławetny Szpakowski mieszkał; z drugiey strony kamieniczka Jana Hutmana, domek Ostafieja Niescierowicza, szewca, domek Krysztofa Szulca, kowala, kamieniczka pusta Lebiedziewskiego, domek Theodora Szpakowskiego, domek Matyjasza Marcinkiewicza, szewca, domek Ostafieja Iwanowicza, szewca, ogrod Stanisława Staligowskiego, domek Tomasza Sadkowskiego; te tedy domy, excepto kamienicy szpitalney, że na gruncie cerkiewnym są wystawione y terragium z nich doroczne jegomości x. metropolicie currit, sami sąsiedzi y gospodarze w tych dmeach mieszkający świadczą; które ażeby do jurisdyki jegomości x. metropolity przysądzone były, exdywidowania domawiał się. E contra szlachetny magistrat et communitas miasta J. K. Mości Wilna wnieśli, iż jako nullum vestigium cerkwi S. Mikołaja reperitur, tak poświętne probari żadnym sposobem nie może; lecz, że na gruntach cerkiewnych pomienione domy wystawione są, non negabant, z których salva jurisdictione civili terragium jegomości x. metropolicie cedere iż powinni, deklarowali. Na co pars actoroea replicando intulit: ponieważ non negat pars conventa fundum cerkwi Mikołaja S., jako to elicitur z extraktow akt magdeburskich, toć negare nie może y mieysce poświętne, ponieważ cerkiew bez cmentarza subsistere być nie mogła,—alterum est, że z tychże extraktow magdeburskich eliciuntur granice domow y placow cerkwi S. Mikołaja na tym mieyscu będącey. Contrarium zaś magistrat non probat, aby kiedy ante conflagrationem w tym mieyscu domy albo kamienice jakie mieyskie były y one sub sua jurisdictione mieli; a jeśli są notiores, de facto deducant et ostendant locum cerkwi S. Mikołaja. A gdy dzień dziewiętnasty miesiąca Marca przypadł, dalszy verificando dukt descendimus podług ograniczenia na poświętne ósmey cerkwi S. Heliasza; gdzie oglądaliśmy kamienicę Dydrycha Żuka, złotnika, dom Mikołaja, kowala, dom Stefana slósarza, dwa domy Worony, szewca, dom Symona Rakowicza, szewca, dom Stefana, rybaka dom Wawrzyńca Staligowskiego, domek Pawła,

kantora, dom Jerzyney Drozdowiczowey. Te tedy domy y kamienica Dydrycha złotnika są na poświętnym cerkwi S. Heliasza są wybudowane, plenipotent jegomości xiędza metropolity Kijowskiego twierdził, co autenticis dokumentis dowodził. Jakoż sami gospodarze y ich inquilini wszyscy zeznawali, że na gruncie cerkiewnym mieszkają y na każdy rok poziem do S. Preczystey płacą, podatki zaś na ratusz oddają y sami tam u sądow mieyskich sprawują się; a że ci mieszczanie na gruntach cerkiewnych mieszkający violenter et in convulsionem jurisdictionis metropolitanae byli pociągani y nie in causis fundi, ale in causis personalibus ex vi contubernii juramentu na mieyskie (grunta?) wykonanego sądzeni byli, pl enipotent partis actoreae dowodził. In contrarium magistratus, salva jurisdictione sua, z tych domow na gruncie cerkiewnym będących terragium wydawać nie bronił, jako to niżey w controwersiach utriusque partis dostateczniey circumscriptum est. Tegoż dnia za duktem jegomości xiędza metropolity przyszliśmy na poświętne dziewiątey cerkwi Rożdiestwa Chrystowa, y tam widzieliśmy domek Krysztofowey haplicznicy, kamienicę szlachetnego Andrzeja Gierkiewicza, raycy Wileńskiego, kamienicę Jerzego Bromberka, dom Stanisława, szewca, dom Bazylego Cybulskiego, szewca, dom Stefana Ihnatowicza, szewca, dom Symona kantora, dom Jerzego Lisowskiego, bołtusznika; gdzie extant znaki ołtarza Rożdiestwa, to jest mur starodawny z kamieni wielkich złożony, na trzy sążnie wzdłuż, a wpoprzek na półtora, jako y sam gospodarz z wszystkiemi sąsiadami w tey circumferenciey mieszkającemi świadczył. Przy tym kamieniczka Stefana Filipowicza, dom Iwana Fiedorowicza, szewca, dom Prokopa Alexiejewicza, szewca, dom Alexieja Bartoszewicza, kusnierza. Tych tedy kamienic y domow gospodarze zeznawali, że za pozwoleniem i za prawem od jegomości x. metropolity Kijowskiego sobie danym y służącym na grunciech cerkiewnych mieszkają y terragium na każdy rok płacą, podatki zaś do ratusza wydają y przed urzędem mieyskim zawsze prawowali się, a teraz już od lat dwu przed jegomoscią x. metropolitą y jego namiestnikiem iż sprawują się, recognoverunt. Na terminie zaś ninieyszym dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Marca circa conventionem ductu verifikacii ograniczenia przystąpiliśmy do poświętnego dziesiątey cerkwi S. Piatnicy, która w swym mnrze y cmentarzu stoi, na którym kamienica jedna ab intra wymurowana zostaje oknami do ulicy Zamkowey, gdzie inquilini ex locato et conducto mieszkają, doroczny czynsz annuatim do cerkwi S. Trόycy płacą. Tegoż dnia postąpiliśmy dό jedynastey cerkwi Pereniesienija S. Mikołaja, która cerkiew wymurowana w swey zostaje circumferencii oknami na swόy cmentarz, ma prospekt, na którym kamieniczka Bołondziowska nazwana, w którey mieszka Mikołay Pung, domek Daniela Stasiejewicza, pasztetnika, dom Theodory Kopyczewskiey, rybaczki, domek Mikołaja Dziekowicza, szewca, kamieniczka Doroty Jungowny, stokwisznicy, dom Bałtromieja Szatoszewicza, kartownika, dom Jana, szewca, domek Iwana Iwanowicza, szewca, domek Krysztofa

Zubowicza, szklarza, plac pusty, gdzie Porowski mieszkał, dom Eyrycińskiego, szewca, dom Andrzeja Dancewicza, haplicznika, domek Krysztofowey Ihnatowiczowey. Z tych tedy kamieniczek y domow na cmentarzu Pereniesienija S. Mikołaja pobudowanych, terragium jegomości x. metropolicie Kijowskiemu sine quavis od magistratu Wileńskiego praepeditione na każdy rok płacą. Nad tymi domami, jako na cmentarzu stojącemi, dowodził sobie jegomość xiądz metropolita jurisdykciey, ponieważ te domki y kamienice na mieyscu poświętnym y cmentarzu cerkwi Pereniesienija S. Mikołaja wybudowane y inkorporowane są, z kamienic zaś extra cmentarzow będących żadne terragium nigdy nie idzie, tylko census annuatim in vim arendae daleko większy, niż terragium. E contra magistrat y communitas miasta J. K. Mości Wilna opposuit, iż cerkiew Pereniesienija S. Mikołaja większego cmentarza nie miała, tylko jaki y teraz przed cerkwią zostaje, gdzie y ad praesens protopopa mieszka, a od Bołondziowey kamienicy, na gruncie cerkiewnym, a nie na poświętynm albo cmentarzu będącey, miała murek, którym obmurowana była, y teraz dokoła płoty y zaułek jest, a ten nie przypuszcza budynkow do muru, ... samey zaś cerkwi, jako pamięć znosi, ludzi nigdy nie chowają, a że te domki, albo raczey mieszkania w kamienicy antiquitus Bołondzina nazwaney do jurisdykcii mieyskiey należały, autentyka documenta anterius expressa testantur. Przyszliśmy potym tegoż dnia do dwunastey cerkwi Woskresienija w rybnym końcu, która w swoim murze niespustoszona stoi, y z babinca tey cerkwi widzieliśmy wrota z cmentarza zamurowane do kamienicy, w którey mieszka Jan Rohacewicz, złotnik, za prawem y consensem jegomości x. metropolity Kijowskiego, jako samże Rohacewicz mienił, danym; w tey kamienicy w pół izby pomienionego złotnika stoi wieża y wschodek na dzwonnicę, połowica tey kamienicy noviter restaurowana, a połowica pusta zostaje, w którey kamienicy przy pustkach mieszka Jan Renczyński, złotnik także Wileński, przeciwko którey przez Szklanną ulicę ex opposito stoją trzy kamienice Bazylego Jasinkiewicza, Romana Hanusa, oba stolarze, y Andrzeja, rymarza. Te tedy kamienice jegomość x. metropolita Kijowski mienił być wybudowane na tym mieyscu, gdzie przed tym ogród był dla chowania ciał zmarłych, zkąd y teraz terragium płacą, co y sami possessores non negabant. Przeciwnym sposobem magistrat et communitas miasta J. K. Mosci Wilna similiter jako y wyżey terragium z tych kamienic noleżące jegomosci x. metropolicie przyznawali, sulva nihilomninus jurisdictione civili. Szliśmy potym do trzynastey cerkwi S. Tróycy, która w swym murze z cmentarzem ograniczona wespół z klasztorem panieńskim in proxima contingvitate stoi. Do tey cerkwi S. Tróycy prezentował actor rejestr kamienic należących, które ex vi fundationum, donationum et legationum do teyże cerkwi S. Troycy czynsz doroczny płacą; nad temi kamienicami, jako extra jurisdictionem metropolitanam seorsivo jure ac communitatibus uprzywilejowanemi, jurisdykcii żadney nie domawiał się. Ex exposito zas pomienioney cerkwi stoi druha cerkiew w dyz-

uniey będąca niedawnemi errigowana czasy, do którey ratione jurisdictionis praetensae salvam sibi jurisdictionem ac actionem jegomość x. metropolita Kijowski reservari prosił, jako to niżey szyrzey circumscriptum, quam solennissime protestando ratione novellae et praejudiciosae fundationis, contra omnia jura et confederationes regni, et ratione contraventionis reskryptom y dekretom J. K. Mosci w zabraniu niesłusznym, w zatrzymaniu niesłusznym, y za kilkakrotną requisytią nieoddaniu i niewróceniu praw, przywilejow y funduszow, ad causam praesentem jegomosci x. metropolicie służących, dotąd nieoddanych y nieprzywróconych, — tudzież ratione zabrania i przywłaszczenia sobie dwóch kamienic: jedney Tomszewska nazwaney od urodzonego Naruszewicza, drugiey od Jakuba Kondratowicza, mieszczan Wileńskich nabytych, po lewey ręce idąc do Ostrey bramy w pewnych granicach leżących, y insze dobra cerkiewne do bractwa S. Trócy należące, nulliter et illegitime zabranie, salvi zachowania potrzebował. Tegoż dnia in instanti descendimus na poswiętne czternastey cerkwie S. Jerzego na Rosie za bramą Ostrą na przedmieściu będącey, z drzewa quondam pobudowaney, per hostilitatem Moschoviticam ogniem zniesioney y spaloney, pustkami in sui poświętnego circumferentia zostającey; circumcirca tego poświętnego domy y ogrody, a naprzód domek Macieja rzeznika, ogrod Bielmaciejewicza, domek Maxima Kozłowskiego, domek Kazimierza, czapecznika, domek Andrzejowey, wdowy, domek Jana Radziwiła, domek Andrzeja, malarza, dom Macieja, rzeznika, dom Jerzego, czapecznika, plac panny Dubowiczowny, ogród Woysznarowiczowey, ogród szlachetnego Mikołaja Rychtera, burmistrza Wileńskiego, domek tkacza, ogród rzeznika,—te domki y ogrody [do] poświętnego S. Jerzego przynależące, z których terragium annuatim płacić possessorom tych domkow y gruntow powinni y de facto na każdy rok płacą, mienił. Na co magistrat et communitas miasta Wileńskiego, praemissa protestatione, affirmabat, iż o tę cerkiew S. Jerzego w dekrecie J. K. Mości relaciynym nulla mentio y na żadnym terminie do niej jegomość x. metropolita nie odzywał się; które poświętne w swoim ograniczeniu pustkami stoi, ani żaden dom postanowiony, które z obu stron dzieliły ulicę, a do tego te domy zawsze do jurisdyki magdeburskiey należały absque ulla jegomości x. metropolity Kijowskiego y antecessorow jegomości praepeditione. Ztąd powróciwszy do miasta, oglądalismy poświętne piętnastey cerkwi S. Kuzmy y Damiana, na Sawicz ulicy leżącey, który plac pusty y goły extat; ex opposito tego placu kamieniczka szlachetnego Pawła Grzybowicza y plac przez pana Szweykowskiego zabrany, które ażeby do jurisdyki jegomości x. metropolity Kijowskiego były exdywidowane, affektował. E contra magistrat y communitas miasta J. K. Mości Wilna mienili, iż gdzie cerkiewka drewniana y cmentarz S. Kuzmy y Damiana zostawały, plac pusty w swoim ograniczeniu stoi. Co dotycze kamienicy szlachetnego Pawła Grzybowicza, ta zawsze do jurisdyki mieyskiey należała, z którey jeżeli terragium currit, magistratowi non constat,—atoli, iż sama uliczka dzieli od poświęt-

nego Grzybowicza kamienicę, twierdzili. Kończąc za tym dukt a weryfikując ograniczenie, tegoż dnia jezdziliśmy na poświętne ostatniey cerkwi szesnastey S. Piotra na Zarzeczu, na cmentarzu którey oglądaliśmy domek Mikołaja Dusiewicza, Andrzeja Samuelewicza, Krysztofa mytnika y domek szewca wystawione, które to domki ażeby do jurisdyki jegomości x. metropolity były exdywidowane, affektował. Przeciwnym sposobem szlachetny magistrat et communitas miasta Wilna wniosły, iż jako cerkiew Piotra S. tak y cmentarz pustkami w swojey circumferencii stoją, z tych zaś domków jeden szpital, a drugie na gruncie mieyskim wybudowane są, których w dekrecie na własnych sądach J. K. Mości relaciynych ferowanym nulla mentio; a za tym magistratum circa jurisdictionem civilem conservari potrzebował. Po takowey tedy naszey komissarskiey uczynioney konspekcii weryfikacii et in loco fundorum odprawioney in personali utriusque partis comparitione inquisitii, na terminie ninieyszym dnia dwudziestego czwartego miesiąca Marca w roku teraznieyszym przypadłym, przy bytności jegomości x. metropolity Kijowskiego, urodzony Jan Lisiewski, plenipotent jegomości, ratione poświętnego cerkwi y cmentarza S. Pokrowy controversie swe ferowawszy, kamienice, domy y place na pomienionym poświętnym pobudowane, non obstantibus exceptionibus superius expressis, do jurisdyki jegomości x. metropolity adjudicari et exdividi potrzebował. Przeciwnym sposobem possessores bonorum praedictorum przy podanych obmowach conservari affektowali. Sąd J. K. Mości komissarski, nie czyniąc na ten czas swey deklaracii, do jeneralney odłożył decyzii, interea o poświętne innych cerkwi experiri nakazał. Jakoż in ulteriori processu plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego dowodząc poświętne cerkwi S. Iwana, naprzód do konspekcii y weryfikacii naszey in loco fundi existentis odprawioney.... allegabat, iż dzwonnica przy cerkwi S. Iwana wymurowana starodawna, ad praesens per hostilitatem zruynowana, jeszcze extat, a same poświętne cerkwi y cmentarz S. Iwana kamienicami y domami zabudowano jest, o które za antecessorow jegomości x. metropolity Kijowskiego różne zachodziły kontroversie y litispendentie signanter z Jmci panem Marcinem Gurskim imci x. Józefa Ruckiego, ten mając pretensią o zajęcie placu cerkwie S. Iwana, protestacią do xiąg grodzkich Wileńskich na imci pana Gurskiego zaniosłszy, z nich extraktem w dacie roku tysiąc sześćset dwudziestego, miesiąca Februarii pierwszego dnia, wyjąwszy, mandat przed sąd J. K. Mości assesorski wyniosł, gdzie ex solennissimis partium controversiis suspensa cognitione fori pro expedienda inquisitione, jaki grunt y jaki ma plać cerkiew S. Iwana, do grodu Wileńskiego odesłana była sprawa, na dowod tego dekret sądu J. K. Mości assesorskiego w dacie roku tegoż, miesiąca Apryla ośmnastego dnia ferowany, przy tym list inquisitorski do urzędu grodzkiego Wileńskiego w dacie roku, miesiąca y dnia tegoż, wydany pokładał y produkował; przy tym protestacią na Jmść x. Przecławskiego, prałata dziekana Wileńskiego, do xiąg grodzkich Wileńskich zaniesioną y z nich extraktem w dacie roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszego miesiąca Julii dwudziestego wtórego dnia wyję-

tą, z którey dowodził, jako Jmść x. Przecławski, dziekan Wileński, nabywszy kamienicę na gruncie cerkiewnym będącą, do ściany cerkiewney y do dzwonnicy samey S. Iwana przymurował się; toż y relacia jeneralska evincit u tychże xiąg grodzkich Wileńskich przyznana y z nich wypisem w dacie roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Julii dwudziestego ósmego dnia wyjęta, iż wiel. x. Przecławski, dziekan teraznieyszy Wileński, bez wiadomości y pozwolenia od jegomości x. metropolity Kijowskiego przerzeczoną kamienicę na gruncie cerkiewnym Iwanowskim nabył, którą restaurując przymurował się do samey ściany starych murow cerkiewnych y cmentarzowych Iwanowskich, a przystawiwszy ścianę cerkiewną murowaną na mieszkanie y potrzebę sobie niesłusznie, a co większa, że y okna, które w starym cerkiewnym mieszkaniu od lat blizko sta z kratami żelaznemi wolne były, tedy one świeżo cegłami zamurować kazawszy, mieszkanie starodawne cerkiewne zaćmił. Co się dotycze odmiany od imci pana Kotła, podkomorzego Oszmiańskiego, circa conspectionem, inquisitionem et verificationem podaney, wyżey w controversii wyrażoney, w tey obmowie Jmść pan podkomorzy Oszmiański in parte jurisdictionem metropolitanam agnoscit, kiedy z ogrodu a placu terragium doroczne pro praeteritis et praesentibus annis exolvere submittuje się, ani samey kamienicy, w której Jmść pan podkomorzy Oszmiański rezyduje, od jurisdykcii jegomości x. metropolity Kijowskiego excypować może, ponieważ antecessores jegomości poziemne każdego roku wydawali y od jurisdykcii jegomości nie wyłamują się; a do tego non de possessione, sed de jurisdictione agitatur. In reliquo w kamienicy Szeferowskiey, jako sam Szefer judicialiter recognovit, że schodki cerkiewne staroświeckie w kamienicy jego po dziś dzień extant. A zatym, ażebyśmy non obstante imci pana podkomorzego Oszmiańskiego exceptione przerzeczoną kamienicę, domy y place, na poświętnym S. Iwana wybudowane, do jurisdykcii jegomości x. metropolity Kijowskiego przysądzili, affektował. Przeciwnym sposobem szlachetny pan Zaleski, plenipotent, in praesentia magistratu et communitatis in oppositum divizyę miasta na trzy części uczynione dla wcześnieyszey J. K. Mości rezydencii, ichmościow panow deputatow Tryb. stanciey et propter meliorem komissiey, jeżeliby jaka ex merito legis naznaczona była, commoditatem, za szczęśliwey rezydencii najjaśnieyszego Władysława Czwartego, przez jaśnie oświeconego niegdy xięcia jegomości Albrychta Radziwiłła, kanclerza W. X. Litewskiego, podczas komissii odprawioną pokładał, w którą dywizią że te wszystkie domy na poświętnym cerkwi S. Iwana, jako pars adversa allegat, będące, absque ulla antecessorow jegomości x. metropolity Kijowskiego contradictione weszły y magistratowi Wileńskiemu podane są, drugie zaś ante unionem libertowane, konstytuciami seymowemi excypowane, także kamienice y domy szlacheckie, do ziemstwa należące, uwolnione, na pomienioney exdywizyi nie są wpisane, lecz circa jura et immunitates suas zachowane, konstytucią anni millesimi sexcentesimi sexagesimi septimi in toto utwierdzono. W tey tedy exdywizii per expressum kamienica imci pana Naborowskiego napisana imci p. Kotłowi, podkomo-

rzemu Oszmiańskiemu za słusznym prawem cessit, a to vigore konstytucii anni tysiąc pięćset ośmdziesiąt pierwszego, w którey cautum, iż equestri ordini po miastach y miasteczkach kamienice, domy y place nabywać wolno, salvis oneribus civitatis, niespecyfikując ani dokładając innych jurisdyk, pogotowiu metropolitańskiey; a do tego konstytucia roku tysiąc sześćset pierwszego w meście J. K. Mości Wileńskim trzy tylko jurisdykcie: zamkową, biskupią y magdeburską postanowiła y approbowała, y insze prywatne jurisdyki różnemi przywilejami y dekretami zniesione y annihilowane. A lubo J. K. Mość pan nasz miłościwy jurisdykcią jegomości x. metropolicie Kijowskiemu na kamienicach y domach y na placach poświętnych more cerkiewnych przysądził, jednak drugie kamienicy, domy y place, extra poświętne będące, przy jurisdyce magdeburskiey Wileńskiey zachował, podług którey J. K. Mości decyziey interest latitudinem et longitudinem poświętnych probare, a potym do exdywizii accedere, ani ta nuda strony powodowey assertio quidquam operari może; że te kamienice wszystkie od dzwonnicy S. Iwana do kamienicy Szeferowskiey na poświętnym miały być wystawione, których in longum czterdzieście kroków nayduje się, a od dzwonnicy do kamienicy Szeferowskiey y jeżeli tak wielka cerkiew y cmentarz był, niczym non probatur, y owszem ex jure canonico contrarium elicitur, że kościoły katolickie y cerkwie w Unii sw. będące żadnych nie mają cmentarzow, których circumferentia w funduszach circumscribi zwykła; jako to et in casu praesenti non deducitur, kto tę cerkiew S. Iwana erexit, kto fundavit et dotavit oną, kto cmentarz zakładal y wymierzał; y jeżeli jakie około cerkwie S. Iwana kamienice jurisdykcii mieyskiey podległe są, za tych jegomość x. metropolita Kijowski jurisdictionem suam pretendere nie może, jako to wielebni xx. oycowie societatis Jesu domus professae Vilnensis przy kościele S. Kazimierza rezydujący, lubo kamienicę obok S. Kazimierza w rynku leżącą w swym dzierżeniu mając, jedną fórtkę na cmentarz, a drugą do klasztoru wybili, jednak jurisdykciey żadney sobie nad tą kamienicą non arrogant y owszem sami wszelkie publiczne y prywatne contrybucie do miasta wydają, et inquilini pro tempore w teyże kamienicy ichmościow xx. Jezuitow mieszkający oneribus civitatis et jurisdictioni civili podlegają. A że jegomość x. metropolita Kijowski prawa na kamienicy imci x. Przecławskiego, dziekana Wileńskiego, exhibet, a onych szlachetnemu magistratowi et communitati per copias nie dał, communicationem onych potrzebował. E contra plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego replikując wniosł, iż dilatio super dilationem non datur, już brali na kopie z tych y z innych spraw, teraz iterato na kopie dilatio żadna currere nie może, allegowana zaś exdywizya miasta na trzy części y konstytucia sexagesimi primi anni y inne wszystkie rationes, per partem conventam illatae, abunde satis w sądach J. K. Mości relaciynych są refutatae, enudatae y oraz annihilatae. Circumferentio et latitudo cmentarzow certo certius z funduszu demonstraretur, gdyby per hostilitatem et violentiam magistratu Wileńskiego, spraw y funduszow detentionem, ad manus przewielebnego aktora devenire mogło. Ale teraz rebus

sic stantibus ex angustia loci, ex latitudine dzwonnicy et ex re oculis subjecta ukazuje się kamienica imci pana Kotła, [którą] excipit sobie do ziemstwa, y jako w tych wszystkich domach y kamienicach, o które praesens vertitur actio, nigdy Tribunał nie stawał, tak y w kamienicy imci pana Kotła, który in parte agnoscit jurisdictionem y nigdy go magistrat nie sądził, bo tego non probat dekretami ani żadnemi dokumentami, et quod maximum, że na tym mieyscu y cmentarzu żadnego magistrat Wileński non probabit domu, który by na tym mieyscu wybudowany zostawał y do jurisdyki ich należał, a za tym circa assertionem suam et exhibitionem documentorum na poświętne cerkwi S. Iwana exhibitorum imci x. Mikołajowi Rybińskiemu, protopopowi Wileńskiemu, a in quantum by sądowi naszemu komissarskiemu videretur, y samemu jegomości x. metropolicie Kijowskiemu adjuratoriam comprobationem zabierał, po wykonaniu którey kamienice, domy y place wyżey wyrażone, na poświętnym S. Iwana wystawione y pobudowane, do jurisdykciey metropolitańskiey wiecznemi czasy adjudicari affektował. Sąd J. K. Mości komissarski, ponieważ szlachetnemu magistratowi et communitati już była pozwolona na copię spraw dilatio, iterato zaś dilatio supra dilationem de jure nie jest concessibilis, przeto amputata ejusmodi dilatione in ulteriori processu non descendendo, na ten czas in cognitionem do dalszey decyzii swey rejektę uczynił. A tym czasem do poświętnego cerkwi S. Michała accedere stronom demandavit. Za czym plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego podług ograniczenia y duktu przystępując do poświętnego cerkwi S. Michała tyłem, a in contingu[?]tatem do cerkwi y dzwonnicy S. Iwana leżącego, którey cerkwi znaku żadnego nie zostaje, lecz na tym mieyscu różne kamienice wymurowane są, jako to kamienica na samym rogu na ulicy Zamkowey sławetnego niegdy Piotra Melera, cyrulika, w dzierżeniu sławetnego pana Sadowskiego y drugich sukcessorow sławetnego pana Marcina Jensena, także cyrulika Wileńskiego, będąca, kamienica cechu krawieckiego Wileńskiego, kamienica sławetnego pana Dezauza, kamienica sławetnego Marcina Negowicza, kamienica imci pana Osińskiego, w dzierżeniu na ten czas sukcessorki jaśnie oświeconego jegomosci pana koniuszego, w którey szlachetny pan Goliusz ex locato et conducto mieszka; że tedy wszystkie kamienice plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego mienił być wymurowane po spaleniu cerkwie y miasta J. K. Mości Wilna, w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt siódmym, za consensem y dozwoleniem antecessorow jegomości x. metropolity Kijowskiego, na placu y cmentarzu cerkwi S. Michała wprzódy od antecessorow modernorum possessorum drzewem wybudowane, pod jurisdykę mieyską nulliter et illegitime sine scitu et consensu ichmościow xięży metropolitow podane, murami teraz mimo processa y prawne inhibicie wymurowane są, na dowod tego pokładał testament swieszczennika Wileńskiego, przy cerkwi S. Jerzego rezydującego, pod datą roku tysiąc pięćset dwudziestego wtórego, który schodząc z tego świata, a dobrami swemi ostatnią wolą dysponując swieszczennikowi drugiemu, przy cerkwi S. Michała w mieście Wileń-

skim będącemu, szubę lisią zapisał,—produkował przy tym litteras investiturae imci xiędza Makarego, który w roku tysiąc pięćset czterdziestym szóstym swieszczennika do S. Michała ordynuje y stanowi, za tą tedy investiturą ad apprehensionem cerkwi y proventow do niey należących przyszedłszy, przez lat jedynaście ad conflagrationem in reali et pacifica continua et non interrupta possessione trzymał,—a że Iwan Jachimowicz, krawiec Wileński, dom swóy na gruncie cerkiewnym, z jedney strony między cerkwią S. Iwana, z drugiey zaś strony między cerkwią S. Michala pobudowany, z czynszem dorocznym po kop sześciu Litewskich przychodzącym, przedał listem przedażnym, u xiąg grodzkich Wileńskich przyznanym y z nich extraktem w dacie roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiątego wyjętym, dowodził, za którym prawem legitime sobie służącym Płatner dzierżącym będąc, gdy czynszu dorocznego in termino nie wypłaciwszy, budynkow nieco przyczynić y budować się chciał, tedy od antecessorow jegomości x. metropolity Kijowskiego zaszła urzędowa inhibitia, ażeby pod zapłaceniem stu kop Litewskich budować się nie ważył, jako to przerzeczona inhibitia na urzędzie ciwuństwa Wileńskiego przyznana, wypisem w dacie roku tysiąc pięćset sześćdziesiąt czwartego wyjęta, testatur. Więc iż grunty do poświętnego S. Michała przynależące Jmść pan Samuel Wieliczko zabrał był, protestacią do xiąg grodzkich Wileńskich o to zaniesioną y z nich extraktem w dacie roku tysiąc sześćset dwudziestym, miesiąca Februarii piętnastego dnia, wydaną, antecessorowie jegomości x. metropolity Kijowskiego, mając o takie cerkwie stałe praejudicium, pozwani mandatami przed sąd J. K. Mości assessorski w tymże roku tysiąc sześćset zapozwali, gdzie y dekreta ex personali abo in contumaciam otrzymane musiały być, które per inquietatem temporum poginęły albo też zawieruszyły się. Pokładał przy tym relacią szlachetnego niegdy Jana Gronostayskiego, jenerała Wileńskiego, który od antecessorow jegomości x. metropolity Kijowskiego będąc użytym, przy stronie szlachcie na ten czas, kiedy Piotr Meler, cyrulik, kamienicę, w którey ad praesens sukcessorowie zeszłego sławetnego Marcina Jensena, cyrulika, mieszczanina Wileńskiego, mieszkają, restaurując y murem erigując fundamenta zakładał, trun y kości ludzkich nie mało nalezionych oglądawszy, relacią swoją u xiąg głównego trybunału oczewisto stanąwszy przyznał, którą pod datą roku tysiąc sześćset dwudziestego wtórego, miesiąca Maja dwudziestego siódmego dnia autentice za dyrekcii jaśnie wielmoż. jegomości pana Mikołaja Chlebowicza, kasztelana Wileńskiego, na on czas marszałka Trybunalnego, przyznaną y konnotowaną, także relacią szlachetnego Władysła[wa] Posławki, jenerała w. Wileńskiego, u xiąg grodzkich Wileńskich recognitam y z nich wypisem wydaną roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Februarii dziewiątego dnia depromptam exhibuit, z którey dowodził, jako w kamienicy sukcessorow sławetnego Marcina Jensena, gdy zrąb drewniany już dobrze struchlały zapadł, dół uczynił się, gdzie kości nie mało człowieczych parobcy sławetnego pana Sadowskiego znalazłszy, y drzewo struchlałe powybierawszy, doł piaskiem zasypali. Z tych

tedy dokumentow elicitur, że cerkiew S. Michała y cmentarz antiquitus, gdzie kamienica sukcessorow pana Marcina Jensena, kamienica cechu krawieckiego, kamienica Dezauza, kamienica sławetnego Negowicza, kamienica zborowa imci pana Osińskiego są wymurowane, na tym mieyscu ante conflagrationem być musiały, y te kamienice, ponieważ cerkiew była, propter angustiam loci na ten czas być nie mogły; a do tego, że jako moderni possessores tych kamienic, tak y magistrat Wileński, probare nie mogą, iż na tym mieyscu ante conflagrationem miasta y cerkwie domy errygowane były; insuper y to wnosił, że in hoc triangulo circumcirca mieszczanie mieszkający na cmentarzach y gruntach cerkiewnych terragium doroczne płacą, jakoż tedy w tryanguł kamienice pomienione między cmentarz S. Michała z jedney strony a między cmentarz S. Mikołaja z drugiey strony weszły y weyść mogły, a zatym praevia juratoria jegomości x. metropolity Kijowskiego comprobatione wyżey mianowane kamienice do jurisdyki metropolitańskiey exdividi potrzebował. Po takowey jegomości x. metropolity Kijowskiego illacii, sławetny pan Jan Sadowski, cyrulik Wileński, imieniem swoim y drugich consuccessorow sławetnego pana Marcina Jensena, dowodził, iż kamienica na gruncie prawu ziemskiemu wieczystemu podległym wymurowana jest, to listem xięcia jegomości Mikołaja Krysztofa Radziwiła pod datą roku tysiąc sześćset trzynastego y inszemi dokumentami na ten czas produkowanemi y raciami u sądu naszego wnoszonemi probując, ażeby przy obmowie pod czas inquizycii, conspekcii y verifikacii in loco fundi podaney, wyżey inferowaney, zachowany był, prosił y domawiał się. Krawcy zaś Wileńskie względem kamienicy cechowey deducebant, iż oni od imci pana Samuela Wieliczki, w roku tysiąc sześćset siedmnastym przerzeczoney nabyli kamienicy, na którą y prawo sobie służące pokazywali, libertatem affektowali, a pan Symon Szmat imieniem pana Jana Dezauza ob absentiam et ignorantiam onego przy podaney obmowie conservari ad adventum pana Dezauza rejici potrzebował. Co się zaś dotycze kamienicy sławetnego pana Negowicza, ten deducendo, jako ante unionem prawu mieyskiemu podległa y od stanowisk wszelakich pod czas rezydencii J. K. Mości, pod czas sądow głównego trybunału y pod czas komissiey, także zjazdow publicznych, libertowana jest, a naprzód pokładając dyspozycią antecessorow swoich, produkował kupno na dom od sukcessorow Anny Matysowey przed sądem ławniczym Wileńskim w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiątym, w piątek po przewodney niedzieli, sławetnemu Janowi Katerle, mieszczaninowi y cyrulikowi Wileńskiemu za sumę pięćset kop Litewskich przedanego in personam jego przyznane, extraktem z tychże xiąg wydane, vigore którego prawa pomieniony sławetny Katerla ad realem tegoż domu przyszedłszy apprehensionem et in pacifica possessione dobrze ante unionem Korony Polskiey z W. X. Litewskim zostający, w roku tysiąc pięćset sześćdziesiąt pierwszym, miesiąca Decembra siódmego dnia, od najasnieyszego Zygmunta Augusta libertacią domu swego Katerlińskiego otrzymał, którym od ustanowienia gości cujuscunque status et conditionis ludzi pomieniony dom uwolniony jest. Post fata zaś

sławetnego Katerli, sukcessorowie jego tenże dom dziedziczny jure successionis na się spadły szwagrowi sławetnemu Woyciechowi Pierchale y matce jego, a siostrze swey Reginie Janownie Kartelance za pewną summę przedawszy, przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim Wileńskim w roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt czwartym, miesiąca Septembra dwódziestego piątego dnia, przyznali, jako to autenticum instrumentum przed sądem naszym productum evincit. Ten tedy sławetny Pierchało odebrawszy różne dyspozycii domu tego in personam suam służące, libertacią wyżey rzeczoną, aby vim et majus robur mieć mogła, do xiąg nobilis officii consularis Vilnensis podaną, Pierzchale wyjętą produkował; post decessum którego legitimi successores jego tenże dom Katerliński similiter szwagrowi swemu sławetnemu Woyciechowi Godwilewiczowi y siostrze swey Zofei Pierzchalance przedawszy, przed tymże urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim przyznali. Na dowod tego actum autenticum venditionis pod datą roku tysiąc sześćset dwódziestego, miesiąca Junii dwódziestego siódmego dnia, pokazał, a że po zeyściu z tego świata Godwilewicza, sukcessorki jego Dorota y Zofia Godwilewiczówny sortes suas w kamienicy oyczystey Katerlińskiey braterskiey rodzoney, Michałowi y Krysztofowi Godwilewiczom, obywatelom województwa Nowogródzkiego przedali y na tymże urzędzie mieyskim w dacie roku tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, miesiąca Julii piątego dnia, przyznali, sam oryginał testatur; tandem pan Michał Godwiłowicz, obywatel wojew. Nowogródzkiego, połowę kamienicy, o którą praesens vertitur actio, sławetnemu Marcinowi Negowiczowi, kupcowi y mieszczaninowi Wileńskiemu, za summę trzech tusięcy złotych Polskich zbywszy, przed sądem ławniczym Wileńskim przyznał, która per deputatos e medio judicii scabinalis intromissionem w roku tysiąc sześćset czterdziestym pierwszym, miesiąca Februarii piątego dnia, podana jest. Similiter y druga medietas od imci pana Krysztofa Godwiłowicza sławetnemu panu Marcinowi Negowiczowi cessit y na evictią osobliwy list, zapis obligaciyny, dany był prezentowany. A gdy w roku tysiąc sześćset czterdziestym wtórym post fata szlachetnego Wilhelma Engilberta, raycy Wileńskiego, opiekunowie do dóbr y potomstwa po nim pozostałych reskryptami nayjaśnieyszego J. K. Mości Władysława czwartego przydany, per sententiam officii ob concurrentiam reskryptow y libertaciey przed sąd J. K. Mości assessorski byli odeslani, tedy między innemi sławetny Negowicz za przerzeczoną libertatią ab onere tutellae liber declaratus, subsequenter za się magistrat Wileński in convulsionem prawa ante unionem służącego kamienicę sławetnego Negowicza bezprawnie naznaczał y w rejestrze swym podawał, aby in futurum naznaczać y podawać nie ważył się reskryptem nayjaśnieyszego K. JMości Władysława Czwartego, pod datą roku tysiąc sześćset czterdziestego trzeciego, miesiąca Kwietnia trzydziestego dnia, wydanym cautum, za tymi tedy libertaciami imci panu Alexandrowi Laskowskiemu ex officio naznaczona, że denegata była gospoda, pomieniony Jmść pan Laskowski sławetnemu Marcinowi Negowiczowi eo nomine przed sąd jegomości pana Kazimierza Leona Sapiehi,

marszałka wielk. W. X. Litewskiego instituit actionem, gdzie ob cognitionem et interpretationem privilegiorum do sądu J. K. Mości assessorskiego remissa subsecuta, w sądzie zaś assessorskim prawa, przywilegia, którémi od stawienia gości kamienica Katerlińska uwolniona y dekretem J. K. Mości assessorskim w roku tysiąc sześćset czterdziestym czwartym, feria quinta ante dominicam judica quadragesimalem approbowane y utwierdzone są, mimo który dekret y libertacią, gdy ad instantiam imci pana Eustachego Fiedorowicza, stanowniczego, ratione editionis, inscriptionis et stommatum avulsionis przed sąd marszałkowski sławetny Marcin Negowicz zapozwany był, tedy ex sollennissimis partium controversiis pana stanowniczego a paenis protunc uwolniwszy, przy prawach libertaciynych y dekretach wiecznemi czasy sławetny Negowicz zachowany jest, eo adjecto, żeby w przyszły czas stanowniczy, który zapisować będzie, tey kamienicy podawać y nikogo stawić y prowadzić nie ważył się pod winą dwóch set czerwonych złotych, et paena sessionis juris założona jest, jako w samym dekrecie marszałkowskim, w dacie roku tysiąc sześćset czterdziestego ósmego, feria tertiam ante dominicam ramis palmarum wydanym, szerzey opisano y dołożono jest. A że między sławetnym panem Negowiczem a pany prowizorami szpitalnemi o zajęcie jakoby gruntu szpitalnego w ogrodzie y wystawienie ściany murowaney jakoby z uymą gruntu szpitalnego, także y o insze pretensye różne przed tym trudności y dyfferencie zachodziły, tedy za consensem y wiadomością jegomości x. Antoniego Sielawy, metropolity Kijowskiego, antecessora aktora teraznieyszego, jako supremi directoris bonorum xenodofialium, tudzież za zgodą y zezwoleniem szlachetnych panow burmistrzow, radziec y ławnikow ławicy Greckiey, jako prowizorow dóbr szpitalnych, pewna kompozycia przyjacielska postanowiona, przez jegomości x. Sielawę approbowana, ad acta officii consulum Vilnens. podana, extractem w dacie roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt wtórego, miesiąca Oktobra dwadziestego pierwszego dnia, wyjęta testatur. Więc iż przez nayjaśnieyszego Króla JMości Jana Kazimierza y przez teraznieyszego Króla JMości Michała, szczęśliwie nam panującego, przerzeczona kamienica przy prawach y wolnościach ante unionem nadanych, zachowana jest, libertacie datami w nich wyrażonemi produkowawszy, ażebyśmy przy jurisdyce mieyskiey kamienicę Negowiczowską zachowali, prosił. A że y druga a latere kamienica zborowa, alias imci pana Osińskiego, w dzierżeniu xiężniczki jeymości panny koniuszanki W. X. Litewskiego będąca, similiter ante unionem do jurisdyki magdeburskiey należała, pokładał actum autenticum venditionis pod datą roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt szóstego, feria secunda post dominicam conductus Paschae proxima, sporządzony, z którego dowodził, jako Urban Rożycki, rymarz y mieszczanin Wileński, od Wasila Iwanowicza, mieszczanina Mińskiego y małżonki jego za kop siedmset Litewskich dom, gdzie teraz kamienica imci pana Osińskiego murem wystawiona jest między kamienicami z jedney strony Frydrycha Alexandrowicza, złotnika, burmistrza Wileńskiego, a z drugiey strony Jana Katerli, cyrulika Wileńskiego, będący prze-

dawszy, przed szlachetnym sądem ławniczym Wileńskim przyznał, który to dom uczciwy Stanisław Augustynowicz Kozieł, mieszczanin Wileński y Dorota Bakierowna Rożycka, małżonkowie, jure divino et naturalis sukcessionis titulo po zeyściu Urbana Rożyckiego, wuja swego, spadły, in personam uczciwego Michała Kłonkowskiego, mieszczanina y krawca Wileńskiego, za pewną summę pieniędzy przedawszy, przed tymże sądem szlachetnym ławniczym Wileńskim przyznali, na którym terminie similiter uczciwy Kłonkowski imci panu Pawłowi Osińskiemu y jeymości pani Reginie Bielikowiczównie, małżonkom, za tysiąc dwieście kop groszy Litewskich judicialiter przedał y przyznał, na dowod tego prezentował wendycią pod datą roku tysiąc sześćset czterdziestego piątego, feria tertia ante festum sanctorum Fabiani et Sebastiani, dnia siedmnastego Januarii, z xiąg szlachetnego sądu ławniczego Wileńskiego autentice wydano. A że na tym domie, abo raczey kamienicy Wyhanowska nazwaney, pewną część Łucia Bakiewna Rożycka, w panieńskim stanie zostająca, miała, na osobę tegoż imci pana Osińskiego y pani małżonki jeymości cedowała y w sądzie ławniczym Wileńskim przyznała, jako to autenticum venditionis instrumentum w dacie roku tysiąc sześćset czterdziestego piątego, miesiąca Februarii siódmego dnia, extraditum, także rezygnatia starszego ławnika facta autentice wydana, evincunt, subsequenti zaś tempore Jmść pan Paweł Osiński, będąc pilno potrzebny pewney summy pieniędzy, pomienioną kamienicę, o którey praesens vertitur actio, za sześć tysięcy złotych starszym Zboru kalwińkiego Wileńskiego przedawszy, w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt wtórym, miesiąca Aprila dziewiętnastego dnia, przyznał, vigore którego przyznania intromissio nemine contradicente dana jest. Tandem resignatio w tymże roku, miesiąca Maja dziesiątego dnia, judicialiter subsecuta extraktem wyjęta, prezentowana jest. Za takowym tedy prawem starsi Zboru kalwińskiego Wileńskiego sobie służącym zeszłemu jaśnie oświeconemu xięciu jegomości Januszowi na Birżach y Dubinkach, na ten czas jeneralnemu xięstwa Żmuydzkiego staroście, hetmanowi polnemu, a potym wojewodzie Wileńskiemu, hetmanowi zaś wielk. W. X. Litewskiego, za podobną summę pieniędzy, to jest za sześć tysięcy złotych Polskich przedawszy coram nobili judicio scabinali Vilnensi w dacie roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt trzeciego, miesiąca Februarii czternastego dnia przyznały, za którym intromissia bez żadney ni od kogo contradykcii dana jest. Post fata zaś onego jure divino naturalisque successionis titulo in sinum xiężniczki jeymości panny koniuszanki W. X. Litewskiego in Minorennitate na ten czas zostającey devoluta, za którym to prawem spadkowym xiężniczka jeymość słusznie y prawnie dzierżąca jest; i że ta kamienica do przesądu mieyskiego magdeburskiego należy affirmabat. A co jegomość x. metropolita Kijowski do juramentu zabiera się, to przysięga na ten czas jako extraordinaria probatio currit, kiedy ordynariae desiderantur probationes; a zatym ażebyśmy non obstante juramento jegomości x. metropolity, do którego się benevole zabiera, possessores bonorum circa jura praedicta, magistratum vero circa jurisdictionem civitatensem conserwowali, domagał

się. In contrarium plenipotent jegomości metropolity Kijowskiego replikując wniosł, iż possessores praesentes bonorum na poświętnym Michała S. fixorum protunc existentium ani do ziemstwa zrywać się nie mogą, a naprzód sławetny Sadowski z drugiemi konsukcessorami sławetnego Marcina Jensena już przed sądem naszym komissarskim excypować y do ziemstwa zrywać się nie może, który będąc cyrulikiem, mieszczaninem Wileńskim, genus tylko nobilitatis usurpare chce, ani listu xięcia Jmści Radziwiłła pod rokiem tysiąc sześćset trzynastym sukcessorom sławetnego Sadowskiego na pomieniony plac, na którym kamienica Melerowska erigowana jest, suffragari może, bo ten już post conflagrationem cerkwie y miasta dany jest, jako y insze dobra, cmentarze y cerkwie przez tegoż godney pamięci jaśnie oświeconego xiążęcia jegomosci Krzysztofa Radziwiła nulliter były zabrane y na Zbor kalwiński w mieście J. K. Mości Wilnie obrócone; tak y ten cmentarz S. Michała nulliter et indebite był przez tego xiążęcia jegomości zabrany y niesłusznie słudze swemu nieboszczykowi panu Wieliczce puszczony, na który plac y cmentarz sam xiąże jegomość nie miał y nie pokaże, ani tego probabit pars citata, że ante conflagrationem cerkwie S. Michała tego placu in possessione był, podatki Rzeczypospolitey do ziemstwa płacił, ale dopiero po spaleniu y zruynowaniu cerkwi ten pomieniony cmentarz nulliter deoccupavit y wprzódy drewnianemi domkami zabudował, a potym sukcessu temporis, gdy nieboszczyk Piotr Meler tę kamienicę z fundamentu erigował, pokazała się luculenter proprietas cementerii, kiedy przy wybieraniu fundamentu niemałą gromadę kości trupich powyrzucano, y antecessorowie teraznieyszego actora toties quoties de violentia et ademptione fundi ecclesiastici protestati sunt, y ex autenticis instrumentis ad acta recognitis elicitur circumferentia et contingvitas cmentarza tego z cmentarzem cerkwi S. Iwana; ani to strona probabit, że ante conflagrationem cerkwi S. Michała na tym mieyscu y placu kedykolwiek dom y kamienica jaka była in possessione xiążęcia jegomości, od którego te place nulliter są nabyte, ani tak miasto, jako też ziemstwo, ullam kiedykolwiek nad tą kamienicą exercuit jurisdictionem, ponieważ tego pars conventa żadnemi non probat dokumentami. Cech zaś krawiecki y ten pendente lite między sukcessorami jegomości x. metropolity Kijowskiego z imci panem Wieliczkiem przerzeczóney kamienicy od imci pana Wieliczki nabywać nie mógł, y jeżeli nabył, tedy nulliter już po pogorzeniu, jako to akty venditionis pod datą roku tysiąc sześćset siedmnastego testatur. A co sławetny Szmat, imieniem sławetnego Dezauza obmowę podawszy, ad adventum sławetnego Dezauza reflexi negotium praesens potrzebuje, to beneficium stronę podkać nie może, ponieważ pomieniony Dezauz przed zaczęciem komissii naszey na jeneralną komissią woyskową Wileńską przybywszy a z poborcą powiatowym mając sprawę, przez czas niemały na komissii attentował, tandem sprawę swą patronowi zleciwszy, a obwieszczenie od jegomości x. metropolity Kijowskiego wiecznie sobie na kamienicy swey Dernałowska nazwaney podane mając, terminu zaś w innotescencii naznaczonego nieczekając, consulto in contemptum

autoritatis commissarialis procz odjechał, na dowod tego innotescencią, u xiąg grodzkich Wileńskich przyznaną y z nich extraktem wydaną, pokazawszy, a z niey jako każdemu sigillatim obwieszczenie jest podane dowiodłszy, obmowy uchylenia affektował. Quantum vero spectat kamienicy sławetnego Negowicza, winnika, mieszczanina Wileńskiego, przeciwko któremu jeżeli szlachetny magistrat y communitas Vilnensis ratione libertacii jakowych, si ad male narrata in summum praejudicium magistratus et civitatis otrzymanych, agere niechcą, tedy plenipotent aktora solenni praemissa protestatione respektu ejusmodi abusus, salva sobie reservat actione, contra jura, od sławetnego Negowicza produkta, replikując opposuit, iż prawa jego y libertacie subsistere nie mogą, a naprzód, iż privilegium Sigismundi Augusti pod datą roku tysiąc pięćset sześćdziesiąt pierwszego collatum, jako personale, cum persona extinctum, które to privilegium conditionaliter nadane jest, że miał quibusvis oneribus civitatis subesse; subsecuta potym confirmatio Vladislai Quarti w roku tysiąc sześćset czterdziestym trzecim y ta in quantum confirmabitur, in tantum valet, w którey clausula żadna nie jest interposita y owszem daleko jest dołożona więcey, aniżeli w pierwszym przywilejum było. Za tym tedy przywilejem dom Katerli pro libitu jego przedać pozwolono, z którego evidenter apparet, iż to grunt był... (*) ani vendycie y intromissie per officium consulare dane quidquam parti citatae opitulari mogą, ponieważ incompetenter nulliter et illegitime celebrabantur et expediebantur, idem enim est non fieri, quam quod illegitime fieri, za czym y ta kamienica Negowiczowska in fundo ecclesiastico na poświętnym cerkwi Michała S. już post conflagrationem wymurowana, do jurisdykcii jegomości x. metropolity należeć musi; similiter kamienica imci pana Osińskiego, przeciwko któremu o zabranie placu cerkiewnego w roku tysiąc sześćset trzydziestym pierwszym protestacia jest zaniesiona, także y druga o wożenie drzewa na tenże plac, jest ponowiona. Przy takowych tedy wyżey pomienionych dokumentach insuper abundanti jegomości x. metropolicie Kijowskiemu adjuratoriam comprobationem circa assertionem suam zabierał, po wykonaney którey przezwane kamienice na poświętnym Michała S. wystawione y wymurowane do jurisdykcii metropolitańskiey exdividi potrzebował. Sąd J. K. Mości komissarski inhaerendo anterioribus dekretis suis względem pierwszych poświętnych z gruntow cerkiewnych latis, similiter ratione poświętnego Michała S. in disquisitionem nie wchodząc y żadney na ten czas sentencii nie promulgując do dalszey jeneralney decyzii swey kognicią y deklaracią suspendował. Interea do drugich następujących poświętnych in crastinum, to jest do dnia dwadziestego piątego praesentis odłożywszy, przystąpić nakazał; na terminie tedy ninieyszym dnia dwadziestego piątego miesiąca Marca w roku teraznieyszym tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszym, z rejekty wczorayszey y z porządku rejestrowego w sądzeniu przypadającym y dotąd się kończącym, za przywołaniem stron do prawa przez tegoż jenerała szlachetnego pana Adama Sorokę, przerzeczony pleni-

(*) Пропускъ въ рукописи.

potent jegomości x. Metropolity Kijowskiego in personali samego jegomości comparitia podług pomienionego ograniczenia y duktu odprawionego procedując twierdził, że na poświętnym cerkwi S. Mikołaja kamienica szpitalna S. Spasa, w którey mieszka Fiedor Szpakowski, kamienica Jana Hutmana, dom Ostafieja Niescierowicza, szewca, domek Krysztofa Szulca, kowala, kamieniczka pusta Lebiedziewskiego, domek Fiedora Szpakowskiego, domek Matyjasza Marcinkiewicza, szewca, domek Ostafieja Iwanowicza, szewca, ogrod Stanisława Staligowskiego, domek Tomasza Sadkowskiego wybudowane są; na dowod tego pokładał autenticum instrumentum w roku tysiąc sześćset siedmnastym wydane, z którego probował, jak Piotr Wasilewicz, miecznik, mieszczanin Wileński, dom swóy własny pod dzwonnicą S. Mikoły, na ulicy Smilińskiey, w pewnych granicach leżący, Janowi Dziedziule, krawcowi, mieszczaninowi Wileńskiemu, w pewney summie pieniędzy prawem zastawnym zawiodł, y na urzędzie ziemskim Wileńskim przyznał y w intromissią podał,— produkował przy tym wypis z ksiąg mieyskich Wileńskich wydany, z którego dowodził, że Stanisław Michnowski, złotnik, dom na gruncie S. Mikoły y na Danilewskiey ulicy będący, od Grygiera Nartukiewicza w roku tysiąc sześćset dwódziestym siódmym, miesiąca Augusta ośmnastego dnia, nabywszy, ad extrema vitae suae tempora dzierżącym był, który subsequenter potrzebny będąc pewney summy pieniędzy, tenże dom na placu S. Mikoły, na Smilińskiey ulicy leżący, imci panu Pawłowi Osińskiemu, w roku tysiąc sześćset dwódziestym dziewiątym zastawił, na urzędzie pomienionym mieyskim Wileńskim zeznał; insuper prezentował relacią jeneralską, w roku tysiąc sześćset trzydziestym pierwszym, miesiąca Julii dwódziestego dziewiątego dnia wydaną oglądania placu cerkiewnego Mikoły S. na Smilińskiey ulicy będącego, także ołtarza Mikolskiego, przez imci pana Osińskiego zabranego, na dalszy dowod ograniczenie, w którym wyraźnie poświętne S. Mikoły specifice wyraża, produkowawszy, circa assertionem jegomości x. metropolicie adjuratioriam zabierał comprobationem, po wykonaniu którey kamienice y domy, na poświętnym S. Mikoły wymurowane, do jurisdyki metropolitańskiey exdividi potrzebował. In contrarium szlachetny magistrat Wileński et communitas miasta przez tegoż patrona swego, szlachetnego Arnolfa Zaleskiego, wnieśli, iż jako kamienica na szpital S. Spasa od pobożnych fundatorow nadana, do jurisdyki magdeburskiey ab antiquo należała, tak y insze kamienice, jako pars aktorea allegat, na poświętnym Mikoły S. wymurowane, do teyże jurisdyki mieyskiey Wileńskiey spectant; a na dowod tego pokładał confirmacią prawa zastawnego na kamienicę szpitalną S. Spasa, przez magistrat Wileński ławy Ruskiey szlachetnemu panu Fiedorowi Szpakowskiemu, w roku tysiąc sześćset czterdziestym piątym, miesiąca Nowembra dwanastego dnia, na lat czterdzieście, za pewną summę pieniędzy nadanego zawiedziono, przez jegomości x. Sielawę, metropolitę Kijowskiego ratifikowaną, a przez teraznieyszego aktora jegomości x. Kolendę, samego na ten czas metropolity Kijowskiego administratora, approbowaną y we wszystkich punktach, klauzulach y paragrafach własną ręką

jegomości utwierdzoną, za którym to prawem przez urząd mieyski Wileński ad realem przyszedłszy apprehensionem, in continua pacifica et noninterrupta ante—et post hostilitatem zostaje possessione. Similiter y drudzy na poświętnym S. Mikoły, jako pars aktorea twierdzi, mieszkający ab antiquo do przysądu mieyskiego należeli y należą, ani dokumentow na poświętne S. Mikoły prezentowanych quidquam suffragari mogą, ponieważ wszystkie dyspozycie na jeden tylko dom służą, a wendycie zaś y intromissie przez urząd mieyski Wileński odprawowały się y ad praesens tamże celebrantur, a zatym circa jurisdictionem civilem conservari affektował. Przeciwnym sposobem plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego replikując wniosł, że lubo na tę kamienicę żadney donacii, legacii, ani funduszu, ażeby na szpital miała być legowana, magistrat Wileński nie pokazuje, jednak jurisdykcii nad nią mieć nie mogą, ponieważ dominium gruntu tego nie magistratowi, ale jegomości x. metropolicie należy y prawo na ten grunt y kamienicę teraznieyszy possessor z podpisem antecessorow jegomości x. metropolity y samego aktora ninieyszego lubo ma, y chociaż w arendzie kontraktu tego meliorem conditionem sui quaerendam pars adversa jura patronatus, communem consensum y legacią dawną upomina a niczym tego nie dowodzi, tedy to subsistere nie może, ponieważ in jure dicere et non probare nihil operatur, y luboby cokolwiek contrarii pierwsi antecessorowie w kontraktach swoich postanowili, to praejudicare juri ecclesiastico nie może, bo vigore constitucii anni millesimi quingentesimi octavigesimi octavi alienationes bonorum eccles. subsistere nie mogą, jako to et in casu praesenti enormis laesio reperitur, kiedy kamienica, która złotych pięćset albo sześćset czynszu dorocznego uczynić może, za błahą kwotę jest zawiedziona, y to na lat czterdzieści przeciwko ordynaciom komissarskim y dekretom relaciynym, która plus efferenti na lat trzy ordynację cedere powinnaby, ad extremum że szpitale wszystkie przy kościołach, tak jako ten inhaesivo gaudent jure, privilegio ac immunitate ecclesiastica nie mogą tedy subesse oneribus civitatis, a zatym et jurisdictioni civili; ani to obesse, że pars adversa intromissią w te dobra od magistratu Wileńskiego daną pokazuje, praecedit jednak prawo ichmościow x. metropolitow na te dobra bez wszelkiego podpisu ichmościow burmistrzow y radziec onemu dane, y już sławetny Szpakowski y drudzy gospodarze, na poświętnym cerkwi Mikoły S. rezydujący, nie tylko od kogo inszego intromissią brać byli powinni, tylko od tego samego, od kogo prawo wzięli; ex praemissis tedy rationibus praevia jegomości x. metropolity Kijowskiego tak kamienicę szpitalną, jako y inne kamienice y domy na poświętnym Mikoły S. wybudowane, do jurisdykcii metropolitanskiey, ut supra, exdividi affektował. A że kamienica Dydrycha Wita, złotnika, dom Mikołaja kowala, dom Stefana stolarza, dom Adama Worony, szewca, dom Symona Rakowicza, szewca, dom Stefana, rybaka, dom Wawrzyńca Staligowskiego, domek Pawła, kantora, dom Jerzyney Drozdowiczowey na poświętnym cerkwi y cmentarza Heliasza S. wymurowane y wybudowane są, pokładał relacią szlachetnego Mikołaja Mikłaszewicza, jenerała Wileńskiego

u xiąg grodzkich Wileńskich przyznaną y z nich wypisem w dacie roku tysiąc sześćset dwódziestego wtórego, miesiąca Marca dziewiętnastego dnia wydaną, z którey dowodził, jako Dydrych Wit, niemiec, gdzie teraz Dydrych złotnik mieszka, gdy fundamenta zakładał, tedy na tym gruncie cerkiewnym truny y trupy znaleziono y wykopano. Więc iż y drugie kamienice, jako to domek Krzysztofowey, haplicznicy, kamienica szlachetnego Andrzeja Gierkiewicza, raycy Wileńskiego, kamienica Jerzego Kromberha, dom Stanisława, szewca, dom Bazylego Cybulskiego, szewca, dom Stefana Ihnatowicza, szewca, dom Symona, kantora, dom Jerzego Lisowskiego, bołtusznika, kamieniczka Stefana Filipowicza, dom Iwana Fiedorowicza, szewca, dom Prokopa Alexiejewicza, szewca, dom Heliasza Bartoszewicza, kusznierza, na poświętnym cerkwi y cmentarzu Rożestwa S. wystawione ku Spaskiey bramie y cerkwi S. Preczystey kończy się ograniczenie, probował. Przy tym dowodził funduszem imci pana Wasilego Połubińskiego, który szpitale jeden przy cerkwi S. Spasa, drugi szpital przy cerkwi S. Tróycy, trzeci szpital przy cerkwi Roždiestwa S. de nova radice w roku tysiąc sześćset dwódziestym dziewiątym erexit, exhibuit za tym autenticum instrumentum, jako Iwanowa Sebastianowa, czapecznica wdowa, dom swóy własny na gruncie cerkiewnym Rożestwienskim będący, za pewną summę pieniędzy Czerepku przedała y na urzędzie burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim w roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt wtórym przyznala, produkował, do czego reskrypt nayjaśnieyszego K. J. Mości Zygmunta Augusta, w roku tysiąc pięćset sześćdziesiątym wydany, w którym cerkwie S. Rożestwa y S. Piatnicy w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt siódmym pogorzałe, popom Wileńskim budować pozwala, jakoż y pod czas teraznieyszey verifikacii naszey in loco fundi ecclesiastici Rożestwa S. w domie Jerzego Lisowskiego, bołtusznika, znaki cmentarza wielkiego Rożestwa S., to jest mur starodawny z kamieni wielkich złożony na trzy sążnie wzdłuż a wpoprzek na półtora sążnie extant, jako i sam gospodarz ze wszystkiemi sąsiadami w tey circumferencii mieszkającemi recognovit, toż y drudzy gospodarze na tym gruncie cerkiewnym rezydujący in hoc triangulo mieszkający zeznawali y powiadali, że hommagium z tych placow jegomości x. metropolicie płacą, a za pozwoleniem jego y prawem sobie na to danym na tych gruntach i placach cerkiewnych mieszkają, in quo ambitu dowodząc sobie jurisdykcii jegomość x. metropolita Kijowski, na tym mieyscu było pięć cerkwi zbudowanych y cmentarzow do cerkwi Soborney należących, które collateraliter z sobą y z cmentarzami graniczyły, a teraz domami y kamienicami cum consensu antecessorow jegomości x. metropolity Kijowskiego salvo terragio ad possessionem tych gruntow zabudowane są, do dowodu zabierał, post praestitum zaś juramentum wyżey rzeczone kamienice y domy do jurisdykcii metropolitanskiey exdividi potrzebował. Przeciwnym sposobem plenipotent magistratu et communitatis miasta Wilna wniosł, iż dokumenta jegomości x. metropolity Kijowskiego assertionem jegomości, jako bona, na poświętnych S. Miko-

łaja, S. Heliasza y S. Rożestwa przerzeczone kamienice y domy wybudowane być miały, fulcire nie mogą, a naprzód relacia jeneralska, że Dydrych, niemiec, fundamenta zakładając, jakoby truny y trupy, gdzie teraz Dydrych Wit złotnik mieszka, naleść miał, commiscere in causa praesenti nie może, gdyż stante hostilitate, durante peste, y po drugich kamienicach po dziś dzień gospodarze trupy naydują, poświętnego jednak żaden tu nie pretenduje jurisdykcii ani uzurpuje, którey jegomość x. metropolita Kijowski mieć nie może, ponieważ sławetny Wit derogando jurisdictioni metropolitanae, ażeby ab onere suscipiendorum hospitum ut supra zostawać mógł, libertatią od nayjaśnieyszego K. J. Mości Kazimierza otrzymał, y gdyby jurisdictio metropolitana była formalis et privilegiata, nie starałby się sławetny Wit złotnik o prywatną libertatią partykularną; a do tego principale wprzódy cerkwie deducere interest, a potym do cmentarzow descendere trzebaby, y jeżeli cerkwi S. Mikołaja strona requirit, tedy ta cerkiew z cmentarzem w pewnych granicach in sua circumferentia przy kamienicy Bołundziowskiey w rybnym końcu zostaje y oney magistratus non contradicit, ale żeby przerzeczone trzy cerkwie Mikołaja S., Heliasza S. y Rożestwa S. in uno ambitu in triangulo, in proxima contingvitate zostawać miały, impossibile, ponieważ in ullo ambitu kamienic y domow in numero 31 naydują się; a co jegomość x. metropolita powiada, iż w domie Jerzego Lisowskiego, bołtusznika, ołtarz z kamieni wielkich złożony, to secus verificatur, ponieważ szyja murowana do piwnicy apparet nec ullum vestigium ołtarza reperitur, ani cerkwie y cmentarze tantum spatii deoccupare mogły, y jeżeli cerkwie minus potrzebne pro illo tempore były, episcopus jure canonico praecipienti jako non necessarias ecclesias tollere mógł. Alterum,—że terragium z tych kamienic y domow annuatim płacą y dla tego jurisdictio metropolitana miałaby być nequaquam, gdyż jeżeli poziom na każdy rok possessores praedictorum bonorum wypłacają, to nie samemu jegomości x. metropolicie, ale do cerkwi Preczystey wydają, jakoż y sam jegomość x. metropolita approbuje, prawo sławetnego Kroniberha przyznawa, że nie poświętne Rożestwa S. na tym mieyscu, gdzie Kromberh mieszka, ale plac S. Preczystey, czego y magistratus non negat et terragio non contradicit, salva nihilomninus jurisdictione sua, a zatym circa jurisdictionem civilem conservari domagał się. Na co patronus partis actoreae replikując intulit, że magistrat Wileński errat in suo supposito et judicio, żeby cerkwie minus necessariae być miały y per episcopos zniesione były, bo jeżeli agnoscit abalitionem episcopalem tych cerkwi, to agnoscit mieysce poświętne in loco controverso, na którym jurisdictio metropolitana być musi juxta decretum S. R. majestatis, abalitio albowiem ecclesiae non mutat naturam poświętnego, gdyż to jest charakter indelebilis mieysca Bogu oddanego; a do tego że episcopus do cerkwi nigdy nie należał, daleko bardziey abolere nie mógł, ale jak communis całego miasta conflagratio in cineres et flavillas redegit, et abolevit, przed którą conflagratią żeby tam kiedy kamienice, jakie domy mieyskie, albo jurisdictio magdeburska być miała, iterum tego magistrat non pro-

babit; errat i zatym in sua opinione magistrat Wileński, jakoby te cerkwie na ten czas minus necessariae były, magis albowiem necessarias onych duxit antiquitas y antecessorowie onych że samych, kiedy wprzódy o te cerkwie starali się y one erygowali, a potym dopiero we sto ledwo lat postarali o prawo y jurisdykcią magdeburską, jakoż tedy na ten czas jurisdykę nad temi cerkwiami mieć mogli, kiedy sami jeszcze jurisdykcii w ręku nie mieli, a nawet N. X. W. X. Litewskiego nie mogli subjugare bona ecclesiastica pod jurisdykcią magdeburską, które teraz już po Unii per tot constitutiones regni a quibusvis oneribus et jurisdictione civili coemptae są, gaudent juribus ac immunitatibus ecclesiasticis, a zwłaszcza te, które są poświętne; ani to obstat, że in confirmatione prawa pana Kromberha te place nazywają się S. Preczystey, a nie Rożestwa S., ani Heliasza; post conflagrationem albowiem miasta y cerkwie mutarunt denominationem ex parte census et dominii, które już nie na S. Heliasza, ani na Rożestwo S., ale na S. Preczystą obrócone są propter defectum kapłanow y fudacii per hostilitatem et conflagrationem annihilowanych. Przywiley Dydrycha in subsidium causae allegowany jest, privilegium personale, które jurisdictionem magistratowi nie tylko non agnoscit, ale też libertuje quamvis jurisdictionem, y ten subsistere nie może, bo gdyby de jure wolno było eximere bona a jurisdictione per privilegium, wszystkie kamienice postarali by się o takowe libertacie, których magistrat nigdy nie przyjmuje, owszem y w kamienicach szlacheckich nie patrzają na żadne przywileje, ale onera civitatis exigunt na nich, a jakoż złotnik za szlachtę ma być lepszy? Errat y w tym magistrat Wileński, że S. Mikołaja cerkiew ukazuje w Rybaczym końcu, a nie wedle S. Heliasza, wie albowiem dobrze y widzi onę aktor jeszcze in flore będącą, ale ta jest przeniesienia S. Mikołaja, którey y ogień od stu lat demolire nie mógł, tamta zaś Mikołaja S. nie translationis, ale sancti obitus jego, nie murowana, ale drewniana, którey cineres et locus consecratus patet ex documentis autenticis z akt samegoż magistratu deductis, superius collegatis; sic itaque rationibus partis adversae solutis prosił circa producta munimenta ad juratoriam comprobationem principalem suum admitti et jurisdictionem in hisce bonis, jako na poświętnych, exdividi et id investiri. A tak my komisarze similiter ratione poświętnego condescendendo ad particularem decisionem, do jeneralnego dekretu rejektę uczyniliśmy, a tym czasem o insze poświętne przed sobą experiri nakazaliśmy. Jakoż postępując do inszych poświętnych placow plenipotent jegomości x. metropolity twierdził, iż cerkiew S. Piatnicy w murach swoich y teraz zostaje y na cmentarzu oney kamienica wymurowana jest, w którey Aleksander Adamowicz, nożownik, Paweł, miechownik, Symon Pękalski, introligator, Daniel, szpadnik, Hanus, tokarz, Frydrych, kramnik, Łukasz Ostafiejewicz y inni sąsiedzi mieszkają. Cerkiew zaś pereniesienija S. Mikołaja w swym murze w Rybnym końcu stoi, oknami na cmentarz, który z kamieniczkami y domami: Bołondziowska nazwana, to jest kamieniczka Mikołaja Junga z domkiem Daniela Stasiejewicza, pasztetnika, domek Teodory Kopylczewskiey, rybaczki, dom Mikołaja Dziekciewi-

cza, szewca, kamieniczka Doroty Jungowey, stokwisznicy, domek Bartłomieja Szatoszewicza kartownika, domek Jana, szewca, domek Iwana Iwanowicza, szewca, domek Krysztofa Zubowicza, szklarza, plac pusty gdzie Arewka mieszkał, domek Symona Eyrycińskiego, szewca, dom Andrzeja Dancewicza, haplicznika, domek Krysztofowey Ihnatowiczowey, mienił zabudowany, zkąd terragium doroczne currit, y angustia loci ac dispositio cementerium evincit, y nad temi domami, jako na cmentarzu stojącemi, ażeby jurisdictio metropolitana była declarata decerni affektował. Quantum zaś spectat cerkwi Woskresienija, ta na Szklanney ulicy murowana wcale zostaje, z babińca zaś tey cerkwi wrota do kamieniczki cerkiewney, gdzie pan Rohacewicz y Jan Rzeczyński; złotnicy mieszkają, de novo per medium restaurowawszy, a per medium jeszcze pusty zamurowano y w tey kamienicy w pół izby Jana Rodziewicza, złotnika, stoi wieża i schodek na dzwonnicę po dziś dzień extat, terragium z oney płacą, y już dalszey probacii non requirit, poświętne asserebat; ex opposito zaś przez Szklanną ulicę trzy kamienice, Bazylego Jacyńkiewicza, rymarza [?], Hanusa Reczka, slósarza [?] y Andrzeja, rymarza, wymurowane na tym mieyscu, gdzie przed tym był ogrod dla chowania ciał zmarłych, zkąd y teraz terragium płacą, jako to y sami gospodarzc przyznali. Sequitur poswiętne S. Kuzmy y Damiana na Sawicz ulicy leżące, gdzie plac pusty y goły etiam magistratus przyznawał, a ex opposito tego placu kamieniczka szlachetnego Pawła Grzybowicza, y plac przez pana Szweykowskiego zabrany, do cerkwi S. Kuzmy y Damiana należący być asserebat, na którą jegomość pan Paweł Sapieha annuatim z kamienicy swey po kop dziesięć zapisawszy legował. Similiter na poświętnym S. Piotra wybudowane cztery domki twierdził, do którey cerkwi niemało domow y cegielnia antiquitus należały, a teraz przez czerncow Dyzunii zabrane, także kamienice dwie, przy cerkwi S. Ducha zostające, a do cerkwi S. Trójcy przynależące, indebite et praejudiciose przyłączone są, przeciwko którym plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego quam solennissime protestowawszy się a salva sobie in foro fori reservata actione, jako pod czas verifikacii ograniczenia y odprawowania in loco fundorum ecclesiasticorum inquisicii, tak na dzisieyszym terminie jegomość x. metropolita Kijowski nad temi kamienicami, które ex vi donationum, fundationum et legationum do cerkwi S. Trójcy należą y do teyże cerkwi y klasztoru czynsz poroczny płacą, jako extra cmentarzow, a nie na poświętnym mieyscu będącemi, exceptis bonis terrestribus, tum et illaeso jure caducitatis, jurisdikcii także nie domawiał się y owszem libere ac benevole civilem jurisdictionem mienił być. Similiter nad czternastoma domami na poświętnym S. Jerzego wybudowanemi jurisdyki swey pretendując solutionem terragii annuatim injungi, także jus caducitatis ex vi dekretu J. K. Mości relaciynego reservari potrzebując decerni decernenda affektował. In contrarium plenipotent szlachetnego magistratu et communitatis wniosł, iż cerkiew S. Piatnicy, w swoich murach zostając, żadnego cmentarza nie miała y nie ma, jeno babiniec, który y teraz extat przy cerkwi; weyście zaś z ulicy, a nie z kamienicy Daszkiewiczowskiey, na cerkiew S. Trójcy legowa-

ney, z którey żadnego terragium do cerkwi S. Preczystey nie wydają, jeno czynsz doroczny inquilini ex locato et conducto pro tempore mieszkający, do cerkwi S. Tróycy płacą, jurisdykcii jednak magdeburskiey tak ex fundo, jako et ex personis podlegają. Cerkiew zaś pereniesienija S. Mikoły w Rybnym końcu leżąca w swym murze stoi; własny cmentarz przed cerkwią, wchodząc do niey od Rybnego końca, ma, gdzie y teraz protopopa mieszka, a od kamienicy Bołundziowey miała murek, którym obmurowana była, y teraz dokoła płoty y zaułek jest, ale nie przypuszcza budynkow do muru samey cerkwi; w tey cerkwi, jako pamięć znosi, nigdy ludzi nie chowano; więc iż domki albo raczey mieszkania w kamienicy Bołundziowskiey będące y sama kamienica do jurisdyki mieyskiey antiquitus należała y należy, autentica instrumenta exhibuit, a naprzód pokładał certam officiosam inscriptionem przed szlachetnym urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim przez sławetnego Piotra Jurcewicza y małżonkę jego w dacie roku tysiąc sześćset czterdziestego piątego, miesiąca Marca dwódziestego dnia, recognitam, z którey dowodził, jako tenże Jurcewicz z małżonką swą eliberando dom swóy dziedziczny in fundo do cerkwi Pereniesienija Mikoły S. przynależącym będący przez Stanisława Lisowskiego u Woyciecha Kruczewskiego w pewney summie pieniędzy zawiodłszy y przez urząd mieyski podany okupując, trzydzieści y dwie kopy Litewskie, na dwie raty rozłożywszy, wypłacić miał, a to vigore kompozycii przez pomienionego Jurcewicza y małżonki jego z Stanisławem Lisowskim, z okazii pewnych zachodzących pretensii y zawodow prawnych zawartey, przed urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim przyznaney y przez tenże urząd w roku tysiąc sześćset czterdziestym piątym, miesiąca Marca ośmnastego dnia, anticipative approbowaney, jako to actus judicialiter recognitus per sententiam officii roboratus, per depromptum extraditus testatur; a teraz kamienica Bołondziowska w pewney summie pieniędzy, to jest we trzechset kopach Litewskich sławetnemu Jerzemu Strausowi y małżonce jego Annie Hermanównie przez sławetnego Matysa Komlewicza y Jagnieszkę Bołondziankę, małżonkow, zawiedziona, y potym pośledneyszym kontraktem na pismie podanym, przed tymże urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszym, miesiąca Septembra dwódziestego dnia przyznanym y z nich extractem wydanym probował; a gdy sławetny Jan Woycicki, kupiec y mieszczanin Wileński, swoim y przewielebnego w Bogu jegomości oyca Alexego Dubowicza, archimandryty Wileńskiego, tudzież wszystkich oycow Bazylianow konwentu Wileńsliego, przy cerkwi S. Tróycy będących, imieniem czyniący, szlachetnego Kazimierza Dygoma patryciusza y sławetnego Matysa Komlewicza, kupca y mieszczanina Wileńskiego, jako possessora kamienicy Bołondziowska nazwaney, w Rybnym końcu leżącey, przed szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki Wileński zapozwał, a to z okazii niemało ruiny w murże, od kamienicy Bołondziowskiey do kamienicy oycow Bazylianow, z drugiey strony od Rybnego końca in proxima contingvitate będącym, przywaloney y walącey się, tedy urząd burmistrzowski i radziecki Wileń-

ski, caloroczny, z pisarzami y sługami przysięgłemi ex re oculis subjecta informacią odebrawszy y ćonspekcią odprawiwszy in eam descendit sententiam: ponieważ same szafy w murze in contingvitate będącym wystawione, to pokazały, że szczyt obudwóm kamienicom wyżey mianowanym jest spólny. Przeto aby one y z obu stron tak pozwani teraznieysi, jako też y aktor wyżey mianowany, spólnym kosztem restaurowali, nakazał. Na dowod tego pomieniony dekret, w dacie roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Augusta dwódziestego szóstego dnia, wypisem wyjęty produkowawszy, pokładał zeznanie sławetnego Matysa Komlewicza przed szlachetnemi raycami e medio officii, jako do chorego deputowanemi uczynione, który jeszcze osobliwego długu złotych czterechset siedmdziesiąt ósmiu groszy szesnastu pieniędzy cztery zostawszy winnym, a do pierwszego długu przyłączywszy, in summa wszystkiego złotych tysiąc dwieście dwadzieścia ośm groszy szesnaście pieniędzy cztery sławetnemu Strausowi y małżonce jego na teyże kamienicy Bołondziowskiey w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt wtórym, miesiąca Aprila siedmnastego dnia assekurował; post fata zaś jego małżonka pozostała y na expensa et funeralia złotych dwieście siedmdziesiąt jeden, groszy trzynaście, pieniędzy cztery, u tegoż Strausa pożyczywszy, na pomienioną kamienicę Bołundziowską wniosła y pierwszą summę złączyła, jako to recognitio officiosa per depromptum w dacie roku tystąc sześćset pięćdziesiąt wtórym, miesiąca Septembra dnia czwartego wydana evincit; successu zaś temporis wyżey mianowana Komlewiczowa similiter złotych sto pięćdziesiąt u tegoż Strausa zaciągnąwszy, na kamienicę Bołundziowską także wniosła y przed raycami od urzędu deputowanemi w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt czwartym, miesiąca Septembra dwanastego dnia, przyznała,—na dalszy tego dowod urzędową recognitią autentice wyjętą probował. Więc iż na teyże kamienicy Bołondziowskiey sławetny Gedeon Frank, łozewnik mieszczanin Wileński, miał prawo względem summy pewney nieboszczykowi Jerzemu Strausowi winney y na kamienicy Bołudziowskiey urzędownie assekurowaney, onemu jako synowcowi po stryju służącey y jure successionis przypadającey, tedy tenże prawo swoje na bractwo Rożańca S. przy kościele S. Ducha będące, w roku tysiąc sześćset dziesiątym, miesiąca Marca dwódziestego dnia personaliter stanąwszy, judicialiter wlał, zapisał y wiecznemi czasy zrzekł się y same urzędowe zeznanie, per extractum wyjęte, prezentował. Pokładał insuper actum autenticum venditionis et intromissionis w dacie roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartego, miesiąca Marca siódmego dnia, coram judicio scabinali Vilnensi celebratum, jako Michał Srzedziński szwiec y małżonka jego aream rasam cum particula muri, po spaleniu nieprzyjacielskim domku drewnianego żadnych budynków niemającą w kamienicy Bołundziowskiey nazwaney leżącą, sławetnemu Bałtromiejowi Szatryszowiczowi, kartownikowi, y Barbarze Rotraczewnie, małżonkom, za pewną summę pieniędzy przedawszy, przed sądem ławniczym Wileńskim zeznał y per deputatos e medio judicii scabinos w intromissią przerzeczony plac goły podany jest, z których doku-

mentow probował, jako kamienica Bołundziowska y domki w niey pobudowane antiquitus do jurisdyki magdeburskiey Wilenskiey wszystkie należały y należą, y gdyby akta magdeburskie od założenia miasta et a collatione juris magdeburgensis per hostilitatem nie były consumpta, ... ille actus venditionum, resignationum, emptionum, intromissionum, przed urzędem mieyskim Wileńskim celebratorum, nie tylko na domki w kamienicy Bołondziowskiey będące, ale y na wszystkie kamienice y domy, do których jegomość x. metropolita Kijowski jus et interesse indebite pretendit, pokazałby et assertionem suam magistratus et communitas ordinariis autenticis probationibus fulcirent. Co się zaś dotycze cerkwi Woskresienija, to idąc na Szklanną ulicę, w swoim murze stoi, babiniec y cmentarz własny od Rybnego końca przy kamienicy Zusimiełowskiey ma, inszego zaś cmentarza na szklanney ulicy nie miała, lecz w tey zostawała, jako y teraz jest, circumferencii; a jeżeii w kamienicy gdzie Rohacewicz y Rzeczyński złotnicy mieszkają, także gdzie Bazyli Jacynkiewicz, rymarz, Hanus Pecelt [?], ślósarz y Andrzey rymarz mieszkają, terragium do cerkwi jako z gruntu cerkiewnego annuatim oddają, tedy pewnie nie z poświętnego płacą, co etiam ex re oculis subjecta łatwo patere może. Co do cerkwi S. Kozmy y Damiana, ta lubo pustkami teraz stoi, w małey jednak na rogu dwóch ulic circumferencii z drzewa wystawiona była, a żadnego przez ulicę nie miała cmentarza, jakoż y pan Paweł Grzybowicz na kamienicę w dzierżeniu swoim będącą różne dyspozycie, wendycie, intromissie, datami intus wyrażone, przed urzędem burmistrzowskim y radzieckim Wileńskim odprawowane exhibuit, która lubo nie na poświętnym żadnym, ani na gruncie cerkiewnym jest wymurowana, atoli certam per traditionem antecessorow swoich mając notitiam, iż antecessor jego, któryś doznawszy w cerkwi S. Kuzmy y Damiana z dufną nadzieją rekuss uczyniwszy y onym się ofiarowawszy, do pierwszego wzroku przywrócony był, in vim tedy gratitudinis pro praestitis beneficiis na cerkiew S. Kuzmy i Damiana sam ultro beneuole po złotych pięciu elemozyny dawał, a nie ex ullo debito płacił; post fata którego luboby y nie powinien huic oneri podlegać, atoli libere annuatim po złotych pięciu z kamienicy swey, salva jurisdictione civili magdeburgensi, exolvere submittował się, a jegomość x. metropolita Kijowski nie tylko intra moenia civitatis, ale też extra moenia domki przy cerkwi S. Piotra y S. Jerzego pobudowane do swey jurisdyki przywłaszcza, nie mając na poświętnym dwóch cerkwi wybudowane, o te żadnego terminu przed sądem J. K. Mości relaciynym magistrat et communitas nie mieli, mencii żadney w dekrecie ich nie było, a jako cerkiew S. Piotra y S. Jerzego w swym ograniczeniu pustkami stoją y żadnego budynku ad praesens nie mają oprócz szpitala S. Piotra, drugie zaś domki na gruncie mieyskim wybudowane, tak domy przy cerkwi S. Jerzego wystawione z obu stron ulicę dzieliły, które absque ulla jegomości x. metropolity Kijowskiego y antecessorow jegomości praepeditione do jurisdyki mieyskiey należały, które autenticis documentis magistratus probaret, gdyby akta per inquietatem temporum nie poginęły y gdyby jegomość x. metropolita Kijowski teraznieyszy

mieszczanom na gruncie jegomości mieszkającym nowego nie dając prawa dawnieyszych spraw do siebie nie odbierał. Ta tedy jurisdyka magdeburska, która że od nayjaśnieyszych Kr. ichmościow Polskich wielkich xiążąt Litewskich dignanter od nayjaśnieyszego Zigmunta xiążęcia Litewskiego w roku tysiąc czterechsetnym trzydziestym wtórym, miesiąca Septembra dwódziestego siódmego dnia, miastu Wileńskiemu ante unionem dobrze że jest nadana, przywilejem tegoż xiążęcia JM. Zygmunta probując, także przywilejem króla jegomości Zygmunta Pierwszego, który w roku tysiącznym pięćsetnym dwódziestym wtórym, die Dominico proximo post festum S. Luciae, konfirmując tranzakcią między J. X. biskupem Wileńskim a miastem zawartą, omnes incolas civitatis tam spirituales, quam saeculares, tum metropolitales oneribus civilibus subjecit, probując, y jako poślednieyszemi przywilejami jest roborowana, dowodząc, circa privilegia, constitutiones, dispositiones lapidearum et domorum circa continuum et non interruptum, ante—et post unionem, cessante quoque hostilitate, jurisdictionis civilis usum, cum circa alias rationes illatas et inferendas, denique circa assertionem suam przy protestacii, ratione zabranych per hostilitatem spraw, dyspozycii, miastu Wileńskiemu służących, ad causam praesentem należących, in tempore do xiąg grodzkich Wileńskich zaniesioney y z nich extractem roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt pierwszego, miesiąca Decembra trzydziestego dnia, wyjętey y przed nami prezentowaney, ad juratoriam comprobationem met decima octava manu: radnym sześciom ex magistratu, to jest dwóm burmistrzom a czterem raycom, ex ritu Romano trzem, a ex ritu Graeco trzem, takoż ex communitate mercatoria osobom sześciom, insuper contuberniis sześciom, to jest z każdego cechu po jednemu, na tym, jako cerkiew S. Spasa, S. Preczystey, S. Iwana y Pokrowy nie miały większey circumferencii w sobie y w cmentarzach swoich, jako teraz zostają, cerkiew S. Piatnicy żadnego nie miała cmentarza, y cerkiew S. Mikoły w Rybnym końcu tylo cmentarz, który przed cerkwią zostaje, gdzie y teraz protopopa mieszka, a od Bołondziowey kamienicy miała murek, którym obmurowana była, y teraz dokoła płoty y zaułek jest, a ten nie przypuszcza budynkow do muru samey cerkwi,—w tey cerkwi, jako pamięć znosi, nigdy ludzi nie chowano,—na tym, jako cerkiew S. Kuzmy y Damiana w małey na rogu dwóch ulic circumferencii była, y żadnego przez ulicę nie miała cmentarza, także cerkiew Woskresienija w tey, jako y teraz zostaje, circumferencii była y żadnego na Szklanney ulicy nie miała cmentarza, w tąż cerkwi S. Piotna y S. Jerzego, o cerkwiach zasie różnych, to jest S. Katarzyny, S. Mikoły na ulicy Smilińskiey, taktęż S. Heliasza y innych, nigdy przed tym nie słyszeli, nie wiedzą y żadney o nich nie mają wiadomości,—y na tym, iż ichmoście metropolitowie, antecessorowie jegomości x. Kolendy, metropolity Kijowskiego, żadney nie mieli nad mieszczanami jurisdykcii, lubo na gruntach cerkiewnych mieszkali mieszczanie, ale tylo czynsz ichmościom płacili, jurisdykcii zaś magistratu Wileńskiego podlegali y przed urzędem burmistrzowskim, radzieckim y ławniczym Wileńskim dyspozycie placow y domow przyznawali, intromissie, possesie, ex-

dywizie y inne urzędowe solennitates od magistratu dobrowolnie odbierali, do czego magistrat nigdy ich nie przymuszał, pobory, szosy, podymne y inne podatki seymem uchwalone do miasta ab antiquo tempore oddawali, gości innych pod bytność J. K. Mości w Wilnie, także ichmościow panow deputatow trybunalskich y innych za rowno z mieszczany w domach swoich przez naznaczoną stancią podeymowali, w czym magistrat żadnego onym nie czynił bezprawia, owszem, jako we wszystkim do przywilejow, ante unionem sobie nadanych, stosując się sprawował y ad jurisdictionem sobie stabiliendam żadnych nie formował processow, tak ani mieszczan y innych obywatelow, jakoby te domy jurisdykcii mieyskiey być podległe opowiadali, nie namawiał, ograniczenia tych cerkwi y cmentarzow, domow na nich będących, w roku tysiąc sześćset dziewiętnastym, nigdy nie było, y radziec w nim pomienionych nie deputowano,—y na tym, jako dyspozycie y ograniczenia miasta, ulic, kamienic y domow, xięgami, rejestrami y innemi dokumentami pod czas inkursii Moskiewskiey na miasto Wilno w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątym poginęli,—po wykonaniu zaś takowego juramentu, ażeby magistrat Wileński circa jura miastu służące conservando nad przerzeczonemi kamienicami y domami, jako extra cementeria, a nie na poświętnym będącemi, jurisdykę magdeburską deklarowali, prosił y domawiał się. A co strona powodowa jus caducitatis reservari affektuje, to jus caducitatis mieszczan Wileńskich et bona illorum officere nie może, które super fundis solis extenditur, kiedy per trigenium detinetur ab emfiteusu terragium, y na ten czas fundus jure canonico praecipiente ecclesiae applicatur, et caducitas a cadendo fundo nuncupatur, nec jus caducum intelligi debet. Przeciwnym sposobem plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego replikując wniosł, iż jako magistrat et communitas Vilnensis żadnych autentycznych dokumentow ad stabiliendam jurisdictionem suam civilem non produxit, tak vendycie, resygnacie, intromissie coram officio consulari et judicio scabinali violenter, nulliter et illegitime expediowane, in rem magistratus et communitatis sporządzone, subsistere nie mogą, y owszem wszystkie dokumenta evincunt, że domy y kamienice na gruntach mere cerkiewnych są pobudowane y terragium z nich doroczne currit; alterum est, iż dokumenta majora jegomość x. metropolita ad firmandam assertionem suam exhibet, ograniczenie w transakcyey przez imci x. Heliaszewicza, kustosza Wileńskiego, y imci x. Żabińskiego, kanonika Wileńskiego, z deputowanemi od magistratu Wileńskiego osobami opisaney prezentuje; także komunikacią jegomości x. Ruckiego, metropolity Kijowskiego, człowieka omni exceptione majoris, zgadzającą się z tranzakcią produkuje, tudzież na niektóre cerkwie inwestytury pokłada, listem także podawczym dworzańskim utwierdzonym Woyciecha Senkowskiego, stolnika Ciechanowskiego, y Jana Krajewskiego, dworzanina J. K. Mości, w roku tysiącznym sześćsetnym dziewiątym, miesiąca Augusta jedynastego dnia, jako cerkwie Wileńskie, których teraz magistrat negat, jegomości x. Pociejowi metropolicie Kijowskiemu legitime podane są, dowodzi; nie może y tego negare magistrat Wileński, aby S. Piatnica bez cmenta-

rza być miała in sua ad praesens circumferentia, ponieważ to nude asserit contra manifesta, gdyż ex re oculis subjecta patet angustia loci erectio tey kamienicy, która okna wszystkie swoje w cerkiew ma, czegoby żadnemu nie pozwolono mieszczaninowi, patet y ex propinquitate lapideae praetactae, która proprio sumptu in proprio cementerio jest wymurowana, y dla tego już nie terragium, ale censum inquilini płacą tam commoditas kapłanom y victus et provisio necessaria, pewnieby tam żaden nie mieszkał inquilinus, ale sami tylko zapłacą, którzyby w tey cerkwi divina celebrarent. Bołondziowska kamienica ipsa obloquitur jurisdictionem metropolitanam et proprietatem cementerii, bo co mur cerkiewny wymurowan jest y ma przez się uliczkę lubo ścisłą do wszystkich domkow, na cmentarzu tymże pobudowanych, y jest bez wrót, któremiby mogło wszystkim tam mieszkającym praecludere viam we dnie albo w nocy, y terragium płaci quotannis toć ex cementerio, a nie ex conducto et locato, ani obstant żadne contractus et invendiationes tey kamienicy y dekrety magdeburskie inter inquilinos ferowane, ponieważ de jure idem est non fieri quod illegitime fieri, sądzili się na ratuszu, uti privati cives, zatym y teraz wolno będzie, ale nie in causa fundi et granicierum, o co się na ratuszu prawować nie powinni byli, ani żadne invadiationes et intromissiones commodum bonorum na ratuszu zeznawać, ponieważ ex hoc fundo invadiato et intromisso nie do miasta' ale do jegomości x. metropolity terragium płacą. Co się zaś tknie cerkwi Woskresienia S., myli się magistratus in re oculis subjecta, ponieważ evidenter pokazuje się, że ta kamienica, gdzie Rohacewicz y Rzeczyński mieszka, mere na cmentarzu wymurowana, ponieważ y wrota z cerkwi do tey kamienicy zamurowane extant y połowę izby Rohacewiczowey zajęły wschody do dzwonnice, ex opposito zaś kamienice będące, gdzie Pecelt y rymarz mieszka, wymurowane są na tym mieyscu y placu, (gdzie) przed tym corpora mortuorum sepeliebantnr, za tym to jest locus privilegiatus immunitati ecclesiasticae subjectus, a zatym do jurisdykciey jegomości x. metropolity należeć ma. Jus caducitatis tłumaczy strona in partem suam per jura canonica niewczas już po dekrecie J. K. Mości relacíynym, którym decisum jest, non in hoc sensu, jako tłumaczy magistrat, ale daleko różniey, jako expresse sonat w dekrecie, gdzie tedy litera docet, tam interpretari non valet, do juramentu strona zabiera sobie sine jure, żadnego bowiem vel titulum justum aut aliquam competentiam juris ad loca controversa nie produkuje, ale nudo juramento in alieno fundo, dominio et proprietate jurisdictionem sobie wygrawać chce, idque contra juris rationes, to juramentum byłoby per ignorantiam rei alienae wygrawać aliena bona; ani to jest consequentia recta, ex quo pars conventa nie pomni cerkwi zwyż mianowanych, ani o nich słyszała, ergo pod jurisdyką onych być mają, negatur consequentia,—nesciunt quid petunt, bo rem sibi ignotam et inauditam juramento lucrari chcą, y byłoby to conscientiosum, bo notitia et certitudo tych cerkwi evidenter pokazuje się ex autenticis instrumentis, z akt samegoż magistratu Wileńskiego. Ponieważ tedy jegomość x metropolita est notior de facto o mieyscach poświętnych i cmentarzach cerkiewnych, o któ-

rych partim ex instrumentis autenticis, częścią ex re oculis subjecta innotuit onemu, świadczą dzwonnice y mury cerkiewne pustkami od tak wielu lat stojące, obloquuntur ołtarze w domach mieyskich znaydujące się, domy o jedną ścianę z cerkwiami wystawione y w cerkiew prawie wmurowane y incorporowane, ludzie y testymonia onych wyżey pomienione, patet ab effectu jurisdictionis census videlicet provenientis z tych domow y placow, z których żadnego cum consensu magistratus nie budowano, ale za wolą y prawem jegomości x. metropolity na to otrzymanym, toć y jurisdictio tego nad temi ludźmi być musi, którzy od niego prawa biorą na dobra swoje y bez jego woli i consensu budować się nie mogą, jakoż tedy intromissie, venditie, resignatie y insze alienationes, invadiationes bonorum eorundem magistrat Wileński conficere ma, kiedy pierwszego prawa y consensu na te dobra nikomu dać nie mógł; bliższy tedy jegomość x. metropolita Kijowski do juramentu być musi ex rationibus illatis, przy tych tedy dowodach manu met septima: sam jegomość x. Kolenda, metropolita Kijowski, JM. x. Zochowski, coadjutor teyże metropolii, y JM. x. Mikołay Rybiński, protopopa Wileński, personae spirituales, jako notiores de facto in causa excclesiae fauorabili, cum quatuor testibus personis saecularibus fide dignis, ad omnimodam juratoriam comprobationem zabierali na tym, jako te wszystkie cerkwie na mappie wyrażone y na osobliwym rejestrze spisane w controversyey wyżey mianowane, przez nas komissarzow oglądane y zweryfikowane, ante conflagrationem miasta Wilna realiter et effective byli, a te kamienice y domy, które teraz extant pobudowane, na mieyscach cerkiewnych y poświętnych wystawione są, y na tym jako ta transakcia przez imci x. Heliaszewicza y przez imci x. Żabińskiego z wysadzonemi od magsitratu Wileńskiego raycami za interpozycią godney pamięci jegomości x. Wołowicza, biskupa Wileńskiego, cum consensu magistratu Wileńskiego uczyniona, jest realis, a po wykonaney przysiędze tak terragium jako jurisdictionem metropolitanam nad tymi kamienicami y domami, które na placach cerkiewnych są, decerni affektowali. Po takowych controversiach wielebny oyciec Wiktory Kożuchowski imieniem wszystkich czerncow Wileńskich w Dyzunii będących praemissa protestatione de sinistra delatione, jakoby domy y cegielnia, także kamienice dwie przywłaszczyć sobie indebite mieli, o to in foro competenti rozprawić się y jura sua iż deducere gotowi deklarował y reprotestował się. A tak my komissarze na własnych sądach J. K. Mości relaciynych ex solennissimis partium controversiis ferowanym y osobliwym listem komissarskim do nas wydanym naznaczeni y zesłani, post factam conspectionem, verificationem et in loco fundorum expeditam inquisitionem stron obudwóch controversii wysłuchawszy y one z wnoszonych pro et contra racii dobrze wyrozumiawszy, lubo szlachetny magistrat et communitas mercatoria Vilnensis circa assertionem suam met deceni octava manu ex magistratu radnym szesciom, to jest dwóm burmistrszom a czterem raycom ex ritu Romano trzem a ex ritu Graeco trzem, także ex communitate mercatoria osobom szesciom, insuper ex contuberniis sześciom, to test z każdego cechu po jednemu, na tym jako cerkiew

S. Spasa, S. Przeczystey, S. Iwana i Pokrowy niemiały większey circumferentiy w sobie y w cmentarzach swych, jako teraz zostaje, cerkiew S. Piatnicy żadnego nie miała cmentarza, cerkiew S. Mikoły w Rybnym koncu tylko cmentarz, który przed cerkwią zostaje, gdzie i teraz protopopa mieszka, a od Bołondziowskiey kamienicy miała murek, którym obmurowana była i teraz dokoła płoty i zaułek jest, a ten nie przypuszcza budynkow do muru samey cerkwi, u tey cerkwi jako pamięć znosi, nigdy ludzi nie chowano,— na tym jako cerkiew S. Kuzmy i Damiana w małey na rogu dwóch ulic circumferentiy była i żadnego przez ulicę nie miała cmentarza, także cerkiew Woskresienija w tey jako teraz zostaje circumferentiy żadnego na Szklaney ulicy nie miała cmentarza, w tąż cerkwi S. Piotra i S. Jerzego. O cerkwiach zasie innych, to jest S. Katarzyny, S. Michała i S. Mikoły na ulicy Smilinskiey, tak też S. Heliasza i innych przed tym nigdy niesłyszeli, niewiedzą i żadney o nich nie mają wiadomości,—na tym, iż ichmoście oycowie metropolitowie, antecessorowie imci xiędza Kolendy metropolity Kijowskiego, żadney nie mieli nad mieszczanami jurisdykciey, lubo na gruntach cerkiewnych mieszkali mieszczanie, albo tylko czynsz ichmościom płacili, jurisdykciy zaś magistratu Wileńskiego podlegali i przed urzędem burmistrzowskim radzieckim ławniczym Wileńskim dyspozycye placow y domow przyznawali, intromissie, possesie, exdiwizie i inne urzędowe solennitates od magistratu dobrowolnie odbierali, do czego magistrat ich nieprzymuszał, pobory, szosy, podymne i inne podatki seymem uchwalone do miasta ab antiquo tempore oddawali, gości różnych pod bytność J. K. M. w Wilnie, także ichmościow PP. deputatow Tryb. i innych zarówno z mieszczany w domach swoich przeznaczoną stancią podeymowali, w czym magistrat żadnego onym nie czynił bezprawia, owszem jako we wszystkim do przywilejowante Unionem sobie nadanych stosując się sprawował, i ad jurisdictionem sobie stabiliendam żadnych nie formował processus, tak ani mieszczan i innych obywatelow, jakoby te domy jurisdykcyey mieyskiey być podległe opowiadali nie namawiał; ograniczenia tych cerkwi, cmentarzów i domow na nich będących w roku tysiąc sześćset dziewientnastym nigdy nie było i radziec w nim pomienionych nie deputowano,—i na tym, jako dyspozycie i ograniczenia miasta, ulic, kamienic i domow z xięgami, rejestrami i innemi dokumentami pod czas inkursiy Moskiewskiey na miasto Wilno, w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątym poginęli, do przysięgi zabierali się. My jednak kommisarze bacząc to, iż żadnych autentycznych dokumentow przeciwko produkowanym od JX. metropolity Kijowskiego na cerkwie i place magistrat et communitas non producit, inhaerendo zaś ograniczeniu w transakciey przez JX. Malchera Heliaszewicza, kustosza Wileńskiego, i JX. Zabińskiego, na ten czas notarium publicum, tandem canonicum Vilnen., insimul z deputowanemi od magistratu Wileńskiego osobami, to jest szlachetnym Krysztofem panem Kiernowiskim, raycą rytus Romani, i szlachetnym P. Piotrem Kopciem rytus Graeci uczynioney w roku tysiąc sześćset dziewientnastym m-ca Maja dwudziestego szóstego dnia opisaney, także connotatią ręki JX. Rutskiego, czło-

wieka omni exceptione majoris, zgadzającey się z transaktią wyżey rzeczoną, a nie mniey przy dowodach i sprawach różnych na te cerkwie, o które praesens vertitur actio, służących, przez JX. metropolitę przed nami produkowanych, także i na niektóre investitury pokładanych, propiorem JX. metropolitę teraznieyszego Kijowskiego manu met septima, jako się super assertionem suam et realitatem prawa swego zabierał, to jest samego JX. Kolendę metropolitę, JX. Cypriana Żochowskiego koadjutora metropoliy Kijowskiey, i JX. Mikołaja Ribińskiego protopopę Wileńskiego, cum quatuor testibus personis saecularibus fide dignis ad comprobandum uznawamy, na tym, jako te wszystkie cerkwie na mappie wyrażone i na osobliwym rejestrze spisane przez nas comissarzow oglądane i zwerifikowane realiter były i te kamienice i domy, które teraz extant pobudowane, na mieyscach cmentarzowych cerkiewnych i poświętnych wystawione są, i na tym jako ta transaktia przez jegomość x. Heliaszewicza, jegomość x. Żabińskiego z wysadżonemi raycami od magistratu Wileńskiego za interpozytią godney pamięci imci x. Wołowicza biskupa Wileńskiego cum consensu magistratu Wileńskiego uczyniona, jest realis. Termin zaś praestandi juramenti in praesenti loco judiciorum po święcie Zmartwychwstania Pańskiego S. Rzymskiego dnia wtórego Aprila naznaczamy, po którey wykonaniu przysięgi tak terragium, jako i jurisdictionem metropolitanam nad temi kamienicami i domami, które na placach cerkiewnych, cmentarzach i poświętnym pobudowane są, uznawamy, mianowicie: pierwszą cerkiew S. Spasa z szpitalem, dom Bazylego Oziejewicza, szewca, dom Michała Chrapanowicza, szewca, dom Stefana Rihasewicza, puznika, przy cerkwi katedralney S. Preczystey naydujący się; na poświętnym zaś drugiey cerkwi S. Katarzyny dom Hryszka Obuchowicza, szewca, Moskala, dom Daniela Iwaszkiewicza, puznika, dom Andrzeja Bartoszewicza, krawca, dom Theodora Szeytera, dom Jerzego Kosacza, dom Grygiera Stanisława Wysygierda winnika, dom Stanisława Jana Martowskiego, gorzałczannika, dom jegomości x. Bałtromieja Żadzika, a na poświętnym trzeciey cerkwi S. Pokrowy dom Piotra Kochańskiego stolarza, plac goły sławetnego Daniela Hurtmana, dom Jana Dachowicza,—na poświętnym czwartey cerkwi S. Iwana kamienica jegomości x. Krysztofa Przecławskiego, prałata dziekana Wileńskiego, domek Jana Stanisława puznika, kamienica Jana Szefera, ogrod jegomości pana Samuela Hieronima Kotła, podkomorżego Oszmiańskiego, i domek z ogrodem Filipa Konstantynowicza, kusznierza,—na poświętnym piątey cerkwi S. Michała kamienica sukcessorów Piotra Balwierza, do którey sławetny Marcin Jensen cyrulik, a teraz sławetny Jan Sadowski, cyrulik Wileński, mieszka, kamienica cechu krawieckiego, kamienica Jana Dezauza,—na poświętnym zaś szóstey cerkwi S. Mikołaja z jedney strony kamienica szpitalna Spaska, z drugiey strony kamienica Jana Hutmana, domek Ostafieja Nieścierowicza, szewca, domek Krysztofa Szulca, kowala, kamieniczka pusta Liebiedziewskiego, domek Theodora Szpakowskiego, domek Matyasza Marcinkiewicza, szewca, ogrod Stanisława Staligowskiego, domek Tomasza Sadowskiego,—na poświętnym siódmey cerkwi S. Heliasza kamienica Dydrycha Wita [?],

złotnika, dom Mikołaja kowala, dom Stefana slosarza, dom Adama Worony, szewca, dom Stefana, rybaka, dom Wawrzyńca Stoligowskiego, domek Pawła, kantora, dom Jerzyney Drozdowiczowey,—na poświętnym ósmey cerkwi Bożestwa Chrystowa domek Krysztofowey, haplicznicy, kamienica szlachetnego Andrzeja Gierkiewicza, raycy Wileńskiego, kamienica Jerzego Krombierka, dom Stanisława, szewca, dom Bazylego Cybulskiego, szewca, dom Stefana Ihnatowicza, szewca, dom Symona, kantora, dom Jerzego Lisowskiego, bołtusznika, kamienica Stefana Filipowicza, dom Iwana Fiedorowicza, szewca, dom Prokopa Alexiewicza szewca, dom Heliasza Bartoszewicza kusznierza,—na cmentarzu dziewiątey cerkwi Przeniesienija S. Mikuły kamienica cerkiewna S. Tróycy z sąsiadami w niey pro tempore mieszkającemi,—na poświętnym dziesiątey cerkwi perenesenija S. Mikuły kamieniczka Mikołaja Junga, domek Daniela Stasiejewicza pasztetnika, dom Theodory Kopyczewskiey rybaczki, domek Mikołaja Dziekowicza szewca, kamieniczka Doroty Jungowny stokwisznicy, dom Bałtromieja Szatoszewicza kartownika, dom Jana szewca, domek Iwana Iwanowicza szewca, domek Krysztofa Zubowicza szklarza, plac pusty, gdzie Browka [?] mieszkał, dom Symona Koryczyńskiego szewca, dom Andrzeja Dancewicza haplicznika, domek Krysztofowey Kuchnowiczowey [?],—na poświętnym jedynastey cerkwi Woskresienija kamieniczka cerkiewna, gdzie mieszkają Jan Rohacewicz i Jan Rzeczyński, złotnicy, połowica de novo restaurowana, połowica jeszcze pusta,—na poświętnym dwunastey cerkwi Kuzmy i Damiana plac goły, a drugi przez pana Szweykowskiego zabrany,—nakoniec na poświętnym trzynastey cerkwi S. Piotra na Zarzeczu Wileń. domkow cztery, to jest Mikołaja Dusewicza kowala, Andrzeja Samuelewicza tkacza, domek Krysztofa mytnika, domek Jana Dobrowolskiego szewca,—te wszystkie kamienice, domy i placy jegomości x. metropolicie Kijowskiemu i sukcessorom imci w uniey będącym do jurisdykciy ichmościow metropolitańskiey exdividowawszy przysądzamy. Excipujemy jednak kamienicę zborową quondam w dzierżeniu jegomości pana Osińskiego będącą, drugą kamienicę Marcina Negowicza na Zamkowey ulicy leżącą, na to prawa ante unionem nadane pokazał, vigore których ani do jurisdykciy jegomości x. metropolity ani do płacenia z nich czynszu należeć nie mają; trzy zaś kamienicy na Szklaney ulicy ex opposito cerkwi Woskresienija leżące, to jest jedną Bazylego Jacyńkiewicza, rymarza, drugą Janusża Pecelta slosarza, trzecia Andrzeja rymarza w pewnych granicach będące, czwartą kamienicę szlachetnego Pawła Grzybowicza na przeciw cerkwie S. Damiana stojąca,—przy tym wszystkie domy około czternastey cerkwi S. Jerzego quondam będącey, a teraz spaloney, extra cmentarzow pobudowane, na Rosie na przedmieściu, lubo do jurysdyki jegomości x. metropolity należeć nie powinne, ale absque ulla utriusque partis comprobatione przy zupełney jurisdykciy magistratu Wileńskiego mają zostawać, wszakże jednak terraginm z tych kamienic, domków et jure caducitatis ex vi dekretu J. K. M. relaciynego jegomości x. metropolicie ma należeć. Co się zaś tknie mieysc i obmów nam podanych, jako to od seniorów zboru kalwińskiego intra moenia civitatis quon-

dam erygowanego ad praesens in privatas aedes dekretem seymowym obróconego, na gruncie cerkiewnym, jako strona allegat, wystawionego, in contingvitate proxima dzwonicy i samey cerkwi S. Pokrowy zostającego, także od jegomości pana Dunina Rajeckiego, marszałka Lidskiego, jegomości pana Samuela Hieronima Kotła, podkomorzego Oszmiańskiego, te wszystkte obmowy przyjąwszy i w akt nasz commisarski wpisać rozkazawszy, jegomości x. metropolicie Kijowskiemu salvum jus in foro fori, ubi de jure competierit, o te mieysce reservamus actionem. Protestatią jegomości x. metropolity Kijowskiego przeciwko czerncom w Dyzuniy będącym względem kamienic dwu, przy cerkwi S. Ducha będących a do cerkwie S. Trócy należących et indebite zabranych, także cegelni od S. Piotra cerkwi przez tychże Dyzunitow zabranych, jako wzajemnie reprotestatią pomienionych Dyzunitów w teraznieyszy dekret nasz przyjąwszy, salve utrique parti u sądu należnego tam, gdzie prawo drogę ukaże, mocą ninieyszego dekretu naszego zachowujemy. Post quam latam sententiam szlachetny Wawrzyniec Minkiewicz, plenipotent szlachetnego magistratu et communitatis Wilnen. sentiens magistratum et commnitatem gravate ex eo, że nie magistratowi et communitati ac contuberniis przysięga met decima manu octava jest nakazana, lecz bliższym jegomość x. metropolita Kijowski manu met septima ad compobandum juramentum uznany jest, do sądu J. K. M. P. N. M. appelatią interponował. Lecz plenipotent jegomości x. metropolity Kijowskiego non esse admissibilem mieniąc, allegował z statułu W. X. Lit. z rozdziału czwartego artykuł ośmdziesiąt ósmy, także constitutią anni millesimi sexcentesimi quadragesimi septimi, króre ab executione rei judicatae apellaciey interponere vętant, a do tego in causis expulsionum żadne apellacie non currunt, jakoż i w dekrecie na własnych sądach J. K. M. relaciynych ex solennissimis partium controversiis ferowanym appellatio nie jest dołożona i owszem potestas illimitata verificandi et exdividendi sądowi commisarskiemu pro executione facienda zesłanemu concessa jest, a do tego juxta decretum jest latum coram judice ultimae instantiae, do którego apellacie nie idą, zaczym ab executione judicati ejusmodi appellatio admissibilis et concessibilis być nie może,. expressis tedy rationibus, ażebyśmy appelatiy interponowaney niedopuszczali, declarari prosił. E contra plenipotent szlachetnego magistratus et communitatis Wilnen. replikując opposuit, iż strona przeciwna appellaciy jako in causa praesenti dopiero agitata nondum excussa et evicta bronić nie może, ani statut i constitucie allegowane ad casum minime suffragantur, kiedy toż prawo cytowane a propria submissione, ab inscriptione apelaciy vetat a nie in causa juris fundorum et granitierum, tum et jurisdictionis civilis prohibet, ani to obesse magistratowi et communitati może, ze appellaciy w dekrecie nie dołożono, ponieważ dopiero pro verificatione ulterioris excussionis et exdivisione, praevia inquisitione facienda, et non pro finali decisione declaranda my comisarze jesteśmy zesłani, a zatym ut supra admissibilem appellationem decerni affektował. My tedy J. K. M. commisarze, lubo appellacia w dekrecie na własnych sądach J. K. Mości relaciynych z oczewistey controversiy ferowowanym nie

jest dołożona i de jure nie miała by być admissibilis, jednak aby magistrat et communitas Vilnen. w czym se esse gravatam non sentiat, interponowaney do sądu J. K. Mości assesorskiego apellaciy parti actoreae de damnis, et litis expensis secutis et exinde sequendis ac subsequendis protestante et reprotestante citata dopuszczamy apelaciy i terminum prosequendae appellationis, absque ulterioribus adcitationibus, na przyszłey, da Pan Bóg, jurisdyce assesorskiey tam gdzie J. K. M. P. N. M. z dworem rezydować będzie po trzecim wołaniu na zajutrz utrique parti naznaczamy, a tym czasem, nim ta sprawa finalem u sądu J. K. M. finalem otrzyma decysionem, ady obie strony circa jura sua et pacificam possessionem spokoynie się zachowali, sub paenis ex arbitrio sądu J. K. M. irremissibiliter irrogandis serio injungimus mocą ninieyszego dekretu naszego, do którego dla większey wiary i powagi przy podpisach rąk naszych komissarskich pieczęci nasze przycisnąć rozkazaliśmy. Pisan w Wilnie dnia dwudziestego piątego miesiąca Marca roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego. U tego dekretu kommissarskiego pieczęci przyciśnionych cztery a podpis J. W. ichmościow panow komisarzów własnych rąk, temi słowy. Aleksander Sapieha, biskup Wilenski, komisarz J. K. M. Krysztof Pac kanclerz W. X. Lit., komisarz J. K. M. Mikołaj Słupski biskup Gratianopolitański, komisarz J. K. M. Cyprian Paweł Brzostowski, referendarz i pisarz W. X. Lit., J. K. Mości komisarz. Kazimierz Puchalski pisarz dekretowy W. X. Lit. comissarius J. K. Mości. Który to dekret commissarski J. K. M. ze wszystką rzeczą w nim wyrażoną jest do xiąg grodzkich Nowogrodskich zapisany, z których i ten wypis pod pieczęcią urzędową jest wydany J. W. imci xiędzu Leonowi Kiszce, archiepiskopowi metropolicie Kijowskiemu, Halickiemu i całey Rusi. Pisan w Nowogrodku ut supra. Krysztof Michał Kondratowicz, miecznik, surrogator ziemski, pisarz grodzki Województwa Nowogrodzkiego.

Копія. Печати нѣтъ. Найденъ въ архивѣ Виленскаго учебнаго Округа. Въ Библіотекѣ Литовской Дух. Семинаріи находится копія королевскаго рѣшенія на поданную Виленскимъ магистратомъ аппелляцію, послѣдовавшаго 4 Апрѣля 1672 г. Этимъ рѣшеніемъ подтверждается коммиссарское постановленіе и въ юрисдикцію уніятскаго митрополита отдаются всѣ поименованные въ коммиссарскомъ рѣшеніи дома, за исключеніемъ дома цеха портныхъ. Виленскому магистрату прощены только взысканія по веденію процесса.

IV.

ДОКУМЕНТЫ, ОТНОСЯЩІЕСЯ КЪ ИСТОРІИ ЦЕРКВЕЙ Г. БѢЛЬСКА.

101.

1633 г. 14 Марта. Универсалъ Владислава IV объ отдачѣ православныхъ церквей въ Бѣльскѣ—Богоявленской и въ Клещеляхъ — Никольской.

Лѣта Божого Нароженя тисеча шесть сотъ тридцать третего мѣсяца Іюля осминадцатого дня. На врадѣ кгродскимъ въ замку его королевское милости Луцкомъ, передо мною Андреемъ Хоецкимъ, намѣстникомъ подстароства Луцкого, становши очевисто шляхетный панъ Янъ Нецкевичъ именемъ уроженого его милости пана Семена Гулевича Воютинского, писара земского Луцкого, пана своего, листу универсалу его кор. милости пана нашого милостивого на поданe въ мѣстахъ коронныхъ по одной церкви неунитомъ для вписаня до книгъ нинѣшнихъ кгродскихъ Луцкихъ per oblatam подалъ, просечи, абы принятый и до книгъ уписанъ былъ, которого на врядѣ принявши читалемъ и такъ се въ собѣ писмомъ польскимъ писаный маеть: Władysław czwarty z bożey łaski król Polski, wielkie xiąże Litewsky, Rusky, Prusky, Żomoycki, Mazowiecky, Inflanski, a Szwedski, Gotski, Wandalsky dziedziczny król, obrany wielki car Moskiewsky. Wsem wobec y każdemu zosobna, osobliwie wojewodom, kasztelanom, starostom, dzierżawcom, urzędom ziemskim grodskim i wszystkim obywatelom koronnym, duchownego y świeckiego stanu ludziom, kóndiciey szlacheckiey, także urzędom mieyskim, woytowskiemu, burmistrzowskiemu, radzieckiemu, ławniczemu y wszystkiemu pospolstwu czyniemy wiadomo, iż na przeszłym szczęśliwey koronaciey naszey seymie, za zgodą wszech stanów koronnych wielkiego xięstwa Litewskiego uspakajając ludzie religiey Graeckiey nieunitow z ludzmi religiey Graeckiey, w uniey z kościołem świętym rzymskim będącemi, nim dalsze na przyszłym, da Pan Bóg, seymie gruntowne nastąpi uspokojenie, pewne cerkwie ze wszystkiemi do nich przynależnościami w miastach y dobrach naszych nieunitom naznaczyliśmy, mianowicie na Podlasiu—w Bielsku cerkiew Bohojawlenia, a w Kleszczelach świętego Mikoły, dla których odebrania y w posessią nieunitom podania urodzonego Siemiona Hulewicza, pisarza ziemskiego Łuckiego, dworzanina naszego, posyłamy, chcąc mieć y roskazniąc, aby zaraz te pomienione cerkwie ze wszystkiemi ich przynależnościami ludziom religiey Graeckiey nieunitom w posessyą podali skutecznie przy pomienionym dworzaninie naszym ustąpili y żadney przeszkody w używaniu wolnego nabożeństwa w nich nie czynili, inaczey nie czyniąc dla łaski naszey. Dan w Krakowie dnia cztyrnastego miesiąca Marca roku Pańskiego tysiąc sześćset trzydziestego trzeciego, panowania naszego Polskiego i Szwedskiego pierwszego

roku. У того универсалу подпис руки его королевское милости тыми словы: Vladislaus Rex. Который же той лист универсалу я врядъ принявши, до книгъ вписати казалемъ, и есть вписанъ, съ которыхъ и сесь выпис подъ печатью кгродскою Луцкою есть выданъ. Писанъ въ Луцку. Яковъ Саковичъ Прошицкій, писаръ кгродскій.

Изъ архива Бѣльскаго Николаевскаго собора. Доставленъ И. Н. Гижевскимъ.

102.

1633 г. 6 Августа. Заявленіе возного о передачѣ церкви Богоявленія православному Бѣльскому Богоявленскому братству.

Postanowiwszy się oczewisto wozny generał województwa Podlaskiego szlachetny Jan Pietranko, urzędowi tutecznemu dobrze znajomy, ku zapisaniu do xiąg ninieyszych grodzkich Branskich zeznał, iż on roku teraznieyszego tysiącznego sześćsetnego trzydziestego trzeciego, miesiąca Augusta trzeciego dnia, mając przy sobie szlachtę ludzi dobrych, pana Jana Sakowskiego a pana Wawrzyńca Jakubowskiego, byli na prawie y potrzebie urodzonego imci pana Siemiona Hulewicza Wojutyńskiego, pisarza ziemskiego Łuckiego, dworzanina J. K. M., w mieście Bielsku, który według diploma na seymie szczęśliwey koronacyi króla J. M. ludziom religij Graeckiey, nie będącym w unii, dla wolnego odprawowania nabożeństwa danego y konstytucyą approbowanego, a za universałem króla J. M. do Bielska zjechawszy y według universału króla J. M. postąpiwszy, tameyszy do siebie wokowawszy przy mnie generale y wielu ludzi zacnych stanu szlacheckiego obywatelow województwa Podlaskiego, do cerkwie świętego Bohojawlenia w uniwersale króla J. M. mianowaną przyszedłszy, onę odemknął y bractwu Bielskiemu uprzywilejowanemu ze wszystkiemi apparatami do tey cerkwi należącemi, tak też y z przynależnościami wszystkiemi, to jest, szkołą, szpitalem y domem popowskim, gruntami zdawna do tey zwyż mianowaney cerkwi przysłuchającemi w possessyą y spokoyne używanie panom mieszczanom Bielskim przez mię generała podał. Co ja dosyć czyniąc z powinności urzędu za podaniem od J. M. przez uniwersał króla J. M. mieszczan Bielskich w bractwie będących w tę cerkiew świętych Bohojawleniy uwiązał, y w spokoyne używanie podał, czemu nikt nie kontradykował y uniwersałom J. K. M. nie przeciwił. Zaczym pomienieni mieszczanie tameysi religiy Graeckiey tą cerkiew w posessyą swoją wziąwszy, zaraz nabożeństwo odprawować poczęli według praw y obrzędow cerkwi Wschodniey, oną dysponować ze wszystkiemi jey przynależnościami, y tam w spokoyney posessyi tey

cerkwie mianowaney wozny przeznaczony mieszczan tameyszych nieunitow zostawiwszy, z tamtąd odszedł. Przyczym będąc J. M. pan... woyt y urząd mieyski, mianowicie sławetni Stanisław Pieczewski, Hawryło Piliszewicz, starey rady burmistrze, Stanisław Kuleszyk, Anchim Popowicz y inszych raycow y ławnikow nie mało, y o tym, że to tak, a nie inaczey było, affektacyą swoję słównie wydał y uczynił y prosił mianowany wozny, aby ta jego manifestacya y oczewiście zeznana relacya possessyi y affektacya urzędu mieyskiego była przyjęta y do xiąg zapisana była. Co jest zapisano. Siemion Hulewicz Wojutyński, pisarz ziemski Łucki, dworzanin króla J. M. A tuż stojąc wielebny xiądz Jan Harasimowicz, prezbiter cerkwie Brańskiey, imieniem J. M. xiędza episcopa Włodzimierskiego rzewliwą protestacyą czynił przeciwko tey relacyi, in praejudicium praw cerkiewnych niesłusznie y bezprawnie uczynioną, chcąc tak z woznym, jako y swą szlachtą, jako też y inszemi tych rozruchow aktorami prawem czynić. Na którą protestacyą imieniem J. M. xiędza episkopa Włodzimierskiego uczynioną sławetny Sawko Hliwczycz, mieszczanin Bielski, swym y inszych swoich sąsiad nieunitow imieniem reprotestował się o to, iż oni nie ozywając się przy podaniu w posessyą ich cerkwie Bielskiey, że już nie słuszne protestacyą czynią, zabiegając tedy temu, aby ta ich protestacya podania zwyż rzeczonego nic nie szkodziła. Albertus Kulesza, vice-capitanus castrensis Branscensis et causarum judex.

Хранится тамъ же.

103.

1633 г. Сентября 21. Протестъ православнаго Бѣльскаго Богоявленскаго братства по поводу нападенія уніятовъ вмѣстѣ съ латинянами на церковь Богоявленія и отенятія ея у православныхъ.

Actum in castro Mielnicensi sabbato post festum Exaltationis S. Crucis proximo, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo tertio. Do urzędu y xiąg grodzkich Mielnickich starościch oblicznie przyszedłszy sławetni Sawka Hliwczycz, burmistrz starey rady, y Jan Prokopowicz Manachowicz, rayca starey rady, swoim y uczciwych Gregora Packiewicza Stephankowicza, Hermana Tymoszewicz Chomikowicza, starostów y dozórcow, także inszych wszystkich braci bractwa nie w uniey religyi srarożytney Graeckiey cerkwie Swiętego Bohojawlenia w Bielskü uprzywilejowaney za przywilejem króla J. M. y świętobliwych przodków

Jego Kr. mości, pana naszego miłościwego, za konsensem y uchwałą wszystkiey Rzeczy-Pospolitey prawami umocnionych y obwarowanych imieniem z wielkim żalem oświadczali y protestowali się na wiel. o. Jozepha Bakowieckiego, Włodzimierskiego y Brzeskiego cerkwi w uniey będących władykę, sprawy niżey opisaney directora y pryncypała, y na wielebnych Tymophieja Simonowicza, namiestnika jego, na Fiedora Jakubowicza, protopopę, Iwana popa Trojeckiego, Iwana Harasimowicza, popa Brańskiego, także Jana Piarka burmistrza, Filona Pacewicza raycę y Iwana Sierhejewicza Waskowicza, ławnika miasta Bielskiego, jako spólnych compryncypałow y pomocników o to, iż J. M. ociec władyka lekce poważywszy przywileje króla J. M. y prawa od wszystkiey Rzeczypospolitey dla pokoju uchwalone a dosyć czyniąc przedsięwzięciu swemu, pod czas bytności swey w Bielsku, objawionemu w protestacyi pierwszey od tychże braci cerkiewnych uczynioney wyrażonemu, w czwartek przeszły w dzień świętego narodzenia Panny Maryi pomienionego Simonowicza ku wykonaniu woli swojey do Bielska przysłał, który przysłany namòwiwszy się z protopopem y z popami, także y z burmistrzem, raycą, y ławnikami wyżey mianowanemi, nie obawiając się win, przeciwko takowych w prawie pospolitym opisanych, wszystkich tak szlachetniego, jako y pospolitego stanu ludzi religyi katolickiey y unitow, sobie z imien y z przezwisk lepiey wiadomych (y ci protestujący, gdy się dowiedzą, wolne sobie ich mianowanie y inszey protestacyi czynienie zostawują) tego dnia wyżey pomienionego do kościoła zgromadzonych zbuntowali, którzy w jednę gromadę wielką skupiwszy się y na uczynek niżey mianowany z strzelbą y z innym orężem do boju należącym, z wielkim tumultem, na cerkiew przerzeczoną świętego Bohojawlenia w Bielsku, w possessyi ich nieunitow przez dworzanina J. Kr. mości podaney będącą, gwałtownie naszli, a naszedłszy cerkiew pomienioną zamknioną zastawszy, kłódki potłukłszy, a zamki wnętrzne wytrychami otworzywszy, do cerkwie przeznaczoney mocno gwałtem włamali się y tę cerkiew z ąpparatami y xięgami wziąwszy, swojemi zamkami zamknęli, z posessyi ich gwałtownie wybili y djaka przy tey cerkwi mieszkającego z domu jego wygnawszy, ten domek y z cerkwią do posessyi swey wzięli. O co chcąc tam, kędy prawo pokaże, czynić, prosili, aby ta protestacya do xiąg przyjęta była. A tuż zaraz postanowiwszy się oczewisto do urzędu wozny generał koronny opatrzny Jan Pietranko jawnie y dobrowolnie zeznał, iż tegoż dnia wyżey mianowanego od wyżey pomienionych dozorcow y braci z szlachetnemi Andrzejem Borzem y Marcinem Petrykowskim, in evidentius testimonium sibi adhibitis, posłany był, gdzie jeszcze wszystkę gromadę w tey cerkwi zastał y tę cerkiew pomienieni protopopa z popami swemi kłódkami zamknęli, omniaque sic et non aliter gesta esse recognoverunt, de eisque omnibus eam suam relationem expressam praefatus ministerialis fecit.

Ex actis capitanealibus castrensis Mielnicensis receptum.

Хранится тамъ же.

104.

1639 г. Мая 23. Жалоба игумена Паисія Мостицкаго и всѣхъ православныхъ жителей города Бѣльска о нападеніи уніятовъ на православныя Бѣльскія церкви и отнятіи ихъ у православныхъ.

Actum in castro Mielnicensi sabbato post Dominicam festi Sanctissimae et Jndividuae Trinitatis proximo, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo sexto.

Do urzędu y xiąg grodzkich starościch Mielnickich przyszedłszy oblicznie wielebny Paisy Moscicki, zakonnik reguły świętego Bazylego, namiestnik cerkwi Bielskich świętego Bohojawlenia, Swiętego Mikołaja y Zmartychwstania Pańskiego, w mieście J. Kr. M. Bielsku będących, od wielebnego w Chrystusie oyca Athanazego Puziny, episkopa Łuckiego, nieunita, podany namiestnik, także sławetni Anchim Popowicz y Hryć..., mieszczanie Bielsci miasta J. K. M. Bielska, swoim y wszystkiego pospólstwa nieunitow Bielskich imionami, naprzeciwko slachetnemu Hieronimowi Bębnowskiemu, podstarościemu Bielskiemu, jako principałowi uczynku niżey mianowanego, także przeciwko wielebnym Theodorowi, Przeczyśćkiemu, Iwanowi Harasimowiczowi, popom unitom Bielskiemu y Branskiemu, jako spółprincipałom, także y sławetnym Stanisławowi Kuleszy, Janowi Samoylikowi, Woyciechowi Pieczenskiemu, Marcinowi szwiecowi, Janowi Woskowiczowi, Krzysztophowi miecznikowi, Kasprowi Samoylikowi, Pawłowi cymbaliście, Mikołajowi szewcowi, Stanisławowi Krynskiemu, Iwanowi Sierheyczykowi, zięciowi popa Przeczysckiego, Kasprowi Bladowskiemu, mieszczanom y obywatelom Bielskim, jako pomocnikom, solenniter et officiose świadczyli się y protestowali o to, iż przerzeczeni principałowie y z pomocnikami swymi nie obawiając się srogości prawem pospolitym przeciwko gwałtownikow cerkwi Bożych y prawa pospolitego srodze obostrzonych, przysposobiwszy sobie na pomoc pana Jana Sokoła, rotmistrza J. Kr. M. piechotnego, który miał sto albo dwieście piechoty, z knotami zapalonemi na cerkiew Swiętego Bohojawlenia, w mieście Bielsku będącą, dekretem komisarzow króla J. M. według prawa pospolitego y punktow electiey przysądzoną y podaną nieunitom, siłą y gwałtownością naszli y tam nie respektując na prawo pospolite y na uniwersał króla J. M. świeżo wydany, aby żadnego bezprawia mieszczanom ni w czym y krzywd nie czynili, pan podstarości w roku teraznieyszym tysiąc sześćset trzydziestym szóstym feria secunda post festum solennis sacrae Pentecostiae proxima....., nie wiedzieć jakiem duchem ze wszystkiemi wzwyżmianowaneni osobami na cerkiew świętego Bohojawlenia naszedł y naprzod onę szturmem, z armatną piechotą,

z knotami zapalonemi y z kobylicami ostąpił y u drzwi zamki zwierzchne odbił, a odbiwszy, gdy nie mógł wnętrznego zamku odemknąć, do cerkwi przez wierzch rozrzuciwszy powoli pomocnikow swych powpuszczał, którzy za jego rozkazaniem drzwi zewnątrz siłą otworzyli i tamże przepomniawszy bojazni Bożey, nie respektując na mieysca święte, krzyki' hałasy, tumulty y insze nieprzystoynosci pro libitu suo czynili y ludzi nie w uniey będących protunc na cmentarzu będących bili, krwawili, despectowali y ile mogli violenty y gwałty czynili, a potym od tey cerkwi odszedłszy y tę robotę porobiwszy do cerkwi drugiey świętego Mikołaja y Zmartwychwstania Pańskiego z tąż gromadą udali się y onę priwatną swą wolą, nie oglądając się na prawo pospolite y dekret commisarski, popieczętowali y ludziom w uniey nie będącym oneż cerkwie siłą y gwałtownie poodeymowali y protestanta samego oyca Paisia Mościckiego do więzienia swego za wartę wzięli y więzili, za brodę targali y insze wszystkie pro libitu suo insolentiae, tumulty, gwałty y bezprawia poczynili y prawo pospolite, dekreta kommisarskie zgwałcili y w winy prawne przeciw takowych opisane popadli. A na...... tey protestacij swey przed urzędem ninieyszym wzwyż mianowanym grodzkim Mielnickim stawili protestantes woznego jenerała koronnego opatrznego Jana Pietranka z Studziwod (1), który personaliter stojąc zeznał, iż był na tenczas przy tym wszystkim y widział to gwałtowne na cerkwie pomienione przez osoby wyżmianowane nayście, odbijanie y odbieranie ich, także tumulty, gwałty y wiolentie tam poczynione, y gdy oyca Paisia Mościckiego znieważano, w cerkwi za brodę targano, a potem za wartę do więzienia wzięto, Hryca panamara kijem okrutnie przez nos y przez łeb uderzono y okrwawiono na cmentarzu, Minę, szewca, szablą raniono szkodliwie barzo w rękę lewą podle palca wielkiego na tymże cmentarzu świętego Bohojawlenia, drugą ręką prawą kijem mu zgruchotano, Klimowi Waskowemu, synowi, tamże w głowę zadano razow kilka sinych krwią nabiegłych, Iwanową Prokopowiczową w cerkwi samey Bohojawleńskiey świecą laną zbito nielitościwie, Grzesiowey kowalowey ran kilka bitych krwią nabiegłych zadano y plecy wszystkie sine zbito, Waskową garbarkę kijem w głowę dwa razy uderzono. To on wozny na tenczas widząc z powinności urzędu swego z szlachtą tam będącą przy nim pany Markiem y Janem Bankowskiemi y drugiemi oświadczył. O które wszystkie wiolentie, gwałty, odjęcie cerkwi gwałtowne y insze excessy przerzeczeni protestantowie przeciwko pomienionym principałom y ich pomocnikom świadczyli się powtóre i protestowali, ofiarując się z nimi in foro competenti o przerzeczone wszystkie rzeczy prawnie czynić, y prosili, aby ich ta protestacia y woznego relatia do xiąg była przyjęta y zapisana, co otrzymali. Mathias Rokitowski, vice-capitaneus Mielnicensis. Ex actis capitanealibus castrensibus Mielnicensibus.

Хранится тамъ же.

(1) Студзиводы—деревня въ 3-хъ верстахъ отъ Бѣльска.

105.

1636 г. 15 Сентября. Королевскій приказъ Дрогичинскому старостѣ Мартину Лешневольскому о возвращеніи православнымъ жителямъ Дрогичина отнятыхъ у нихъ церквей.

Termini querelarum tum et causarum officii celebrati in castro Lucensi feria quinta post festum sancti Mathaei Apostoli proximà, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo sexto. Ad oblationem illustrissimi Lucae Sawickiego disuniti, religionis Graecae, officium praesens castrense capitaneale Lucense literas infrascriptas S. R. Majestatis suscepit et actis officii sui connotare mandavit de tenore tali.

Władysław IV, z Bożey łaski król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflantskie, Smoleńskie, Siewierskie, Czerniechowskie y Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król.

Urodzonemu Marcinowi Leszniowolskiemu, staroście naszemu Drohickiemu, wiernie nam miłemu łaskę naszą królewską. Urodzony wiernie nam miły. Podana jest do nas supplica imieniem mieszczan Drohickich poddanych naszych religiey Graeckiey disunitow..... Piotra Packowskiego-Swiętospaskiego, Łukasza Sawickiego,—S. Troyce, Stephana..... czyńskiego,—S. Mikołaja, cerkwi tutecznych świeszczennikow, w którey supplice...... nam jako wielkie od wiern. tw. ponoszą uciążenia, krzywdy y bezprawia..... rozkazaniem wier. tw. pomienieni świeszczenicy wygnani z Drohiczyna.... y obeścia swego odbieżeć musieli. A mieszczanie zaś tameczni za powodem wiern. twojey prawne trudności z kosztem niemałym y z szkodą swoją, także bicia, więzienia y inne ciężkości ponoszą. Co jeżeli tak jest, nie pochwalamy wier. twoją, mogą się bowiem znaleść inne srzodki do ułacnienia rozroznienia, a nie przez takowę angorię. Chcemy przeto mieć od wier. tw. y rozkazujemy, abyś takowych obciążliwych z mieszczany Drohickiemi y świeszczennikami postępkow zaniechał, domy y cerkwie ich własne mianowanym świeszczennikom y innym mieszczanom zabrane przywrócić y oddać rozkazał, a napotym jako starosta tamtego mieysca przestrzegał, żeby żadnych przykrości y dolegliwości nie ponosili, ale przy pokoju y bezpieczeństwie swym zostawali. Co wier. tw. y dla łaski naszey y z powinności swey uczynisz. Dan w Mereczu dnia 15 miesiąca Września roku Pańskiego 1636, panowania naszego Polskiego czwartego, Szwedzkiego piątego. Vladislaus Rex.

Хранится тамъ же.

106.

1636 г. Марта 10. Постановленіе королевскихъ коммиссаровъ объ оставленіи за православными трехъ Бѣльскихъ церквей: Воскресенской, Николаевской и Богоявленской и объ уступкѣ уніятамъ двухъ — Троицкой и Пречистенской.

Actum in civitate Bielscensi feria secunda post Dominicam quadragesimalem Ramis palmarum proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo sexto. My komisarze J. K. M. do uspokojenia dissidentes in religione ritus Graeci zjechawszy się tu do Bielska miasta J. K. M., jurisdictionem nostram commissarialem przez woznego generała koronnego szlachetnego Szymona Wierzwickiego fundowawszy, do przysłuchania stron obòch, jakieby swoje propozycye y defensy wnosili, przystąpiliśmy. Gdzie nieunici żałosne skargi swoje na wielkie, które cierpieli od różnych osob, tak duchownych, jako y świeckich ratione religionis, wnosili oppressye, także nie tylko sami na zdrowiu y honorze swoim znaczne obnosili uszczerpki, ale, co większa, y w religii byli tak ucię̀żeni, że nie jedno od używania nabożeństwa swego exclusi ze wszystkich cerkwi, które się tu naydują, byli, ale y sakramentow zażywać, dzieci chrzcić, umarlych chować, czego jure gentium non denegatum cüiquam, nie byli securi. Unici zaś kontrakt pewny między Disunitami a jegomością oycem władykem Wlodzimirskim, mediantibus amicis, spisany produkowali, który iż ex litis pendentia y processow Disunitom od oyca władyki w grodzie Branskim, a potym w trybunale Piotrkowskim instituowanym, originem swoję miał y kontrowersye prawne za sobą zaciągał. Przeto my inhaerendo konstitucyi anni millesimi sexcentesimi trigesimi quinti, która wszelkie jawne y prawne zayścia abolet et annihilat, jako fomenta dawnych dyssensyi amputando, one nmarzamy y stronom obiema vigore praedictae constitutionis pacifice zachować, si in posterum ani więcey te lites serere ani ich fovere, jako lege publica umartwione, nakazawszy, y tego aby in posterum mieszczanie J. K. M. ni od kogo extra forum competens ani na trybunał evocowani byli, warowawszy, ad prosecutionem realem kommissyi naszey przystępujemy, a nayprzod do uwagi ludzi w uniey y w nie-uniey będących andescendując, iż oprócz kilku unitów, nam oczywiście postanowionych, więcey niewidzieliśmy, nie-unitow zaś wielki tłum ludzi y rejestr domow wszystkich, niechcących być w uniy był nam ukazany y podany. My przeto ad contenta commissionis przychilając się a numerum w unij y w nie-unij będących ludzi fideliter uważywszy, ponieważ świeszczennikowie świętego Woskresenia y świętego Mikoły z parafiany swemi deklarowali się, że w unij być nie chcą, y owszem pod posłuszeństwem unita władyki nigdy, chiba warci, nie byli, a przy tym iż na cerkiew świętego Bohojawlenia wprzód cessyą

od oyca Pocieja, metropolity Kijowskiego y władyki Włodzimierskiego, na bractwo nadaną od Kir Heremiasza, patryarchi Konstantynopolskiego, na które y konfirmacya J. K. M. na szczęśliwey koronacyi wespół z uniwersałem do oddania oney panu Hulewiczowi, pisarzowi ziemskiemu Łuckiemu, nam ukazana jest. Tedy my nayprzód weyrzawszy na parafiany wszystkie ogółem tak świętego Woskresenia, jako świętego Mikoły, iż przy świeszczennikach swych w nie-uniy być chcą a niżey odstępują, a przy tym osobliwy wzgląd na konfirmacyą przywileju danego nie-unitom przez świętey pamięci oyca Pocieja, na bractwo od patryarchi podaną do cerkwi świętego Bohojawlenia, a na ostatek y na uniwersał o podanie tey że cerkwi z specialnego regestru J. K. M. na szczęśliwey koronacyi podpisanego, te pomienione trzy cerkwie, to jest Woskresenia, świętego Mikoły y świętego Bohojawlenia nie-unitom ze wszystkiemi apparatami, gruntami y przynależytościami przysądzamy, a to pod jurisdykcyą władyki Łuckiego, teraz y na potym będącego. Unitom zaś, których tantillum widziemy numerum, żeby ich jedna cerkiew capere mogła, jednak in spem unionis et resipiscentiae tych, którzy odstąpili, cerkiew świętey Preczystey y cerkiew świętey Troycy ze wszystkiemi apparatami, gruntami y przynależytościami, do tych dwóch cerkwiey zdawna należącemi, przysądziwszy y w realną obudwiem stronom podawamy possessyą, z tą jednak deklaracyą, że ludziom w nie-uniey będącym, lubo by w parafij byli unitom przysądzoney, przychilając się do punktow na szczęśliwey J. K. M. electiey postanowionych, dajemy wolność do cerkwi nie-unitom przysądzonych chodzić y tam swe nabożenstwa odprawować, co obiema stonom służyć ma, a przytym do urzędow mieyscich wedle wzwyż pomienionych punktow wolny obywatelom miasta tego w nie-uniey będącym zostawujemy akces, co aby obiedwie strony firmiter et sine praepeditione trzymali, vadimonium na takiego pacis publicae violatorem w konstitucyi specifikowane, to jest dziesięć tysięcy grzywien polskich wkładamy, a dla wspólney zgody y przystoynego obudwu stron poszanowania nie tylko między religią Graecką, ale y duchowieństwem kościoła świętego katolickiego rzymskiego, wszelaką stronom obiema przeciwko sobie, osobliwie przeciwko kapłanom katolickim, rewerentiam et honorem nakazujemy. Loca sigillorum ab infra ejusque dekreti appressorum quatvor. Jan Staniszewski. Chrehorij Czetwiertyński manu propria. Andrzey Zaborowski, dworzanin y kommisarz J. K. M., manu propria.

Хранится тамъ же.

107.

1644 г. 9 Генваря. Жалоба православнаго Бѣльскаго священника Никодима Ѳедоровича на уніятского священника Малышевскаго о побояхъ отъ него и о поруганіи святыни.

Actum in castro Mielnicensi feria quinta in crastino festi Sanctorum Trium Regum, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto.

Do urzędu y xiąg teraznieyszych starościch grodzkich Mielnickich oblicznie przyszedłszy wielebny oyciec Nikodym Fedorowicz, zakonnik religiey Greckiey, prezbiter cerkwie świętego oyca Mikołaja, Bielskiey, z wielkiem żalem y obciążliwie protestował się, despekt y żal swoy opowiadał tak imieniem swoim, jako y imieniem wielebnego w Bogu oyca Meletiusza Martinowicza, ihumena Lepesowskiego y Bielskiego, namiestnika przewielebnego w Bogu J. mości oyca episkopa Łuckiego, nieunita, od niego na to mieysce zesłanego, naprzeciwko oycu Janowi Maliszewskiemu, popowi Trojeckiemu, Bielskiemu, unitu, o to, iż on dnia poniedziałkowego, to jest w dzień Młodziankow według kalendarza rzymskiego, blisko przeszłego, przepomniawszy bojazni Bożey, nie respectując na stan swoy duchowny a zaprawiwszy się zdawna na turbowanie y prześladowanie duchownych y ludzi religiey starożytney Greckiey, sprzeciwiając się prawu pospolitemu y win w nim założonych nie obawiając się, naruszając pokoy pospolity osobliwie między religią Grecką paktami, constitutiami, stwierdzony, ciała umarłych aresztując, za śluby woły grabiąc, duchownym na drogach zastępując, jakeż czasy niebarzo dawnemi Krzyż srebrny odjął duchownemu naszemu y niewiedzieć gdzie go podział y inne wielkie a nieznosne krzywdy, utrapienia y bezprawia wyuzdaną swoją złością nieunitom czyniąc,—gdy pomieniony protestans według zwyczaju chrześciańskiego bywszy u chorego z Nayświętszym Sakramentem, zaraz się wracał nazad, tedy on przysposobiwszy sobie ludzi jakichsi swowolnych, zastąpił mu drogę na ulicy, gdzie onego słowami bezecnemi, niepoczciwemi łżył, bił, za włosy ująwszy targał, po ziemi włóczył, kolanami po ziemi tłukł, rezy, epetrachel, alias ornat, stułę y habit zakonniczy z niego zedrał, kielich srebrny z łyżką srebrną y z wozduszkami bławatnemi, które byli na kielichu, gwałtownie odjął, pozostałe cząstki Sakramentu Nayświętszego, których niepożył chory, w tey szarpaninie na ziemię z kielicha przelał, a wszystkie te rzeczy łupem y szarpną ręką nabyte, z sobą pobrał y poniosł. O co wszystko ociec Nikodym Fedorowicz zwyż mianowany na popa Trojeckiego Iwana protestował się, zostawując za taki excess jego, w chrześciaństwie nie zwyczayny, prawny czynić postępek przewielebnemu J. M. oycu władyce Łuckiemu, nieunitu, albo namiestnikowi jego. Prout in majorem verificationem ejusdem protestationis

suae idem protestans ministerialem generalem regni . . . . Joannem Pietiaka juratum coram officio praesenti statuit, qui statutus in vim suae fidei solennis publice recognovit ..... Paulo et Nestore Bankowskiemi . . . . expresso praesens fuisse, dum profatus honorabilis Iwanus Maliszewski, pop Bielscensis Sanctissimae et Individuae Trinitatis, apud profatum protestantem calicem et omnes res supra expressas recepit eumque dishonorawit, de quo suam ultationem coram officio praesenti fecit. Ex actis capitanealibus castrensibus Mielnicensibus.

Копія. Хранится тамъ же.

108.

1645 г. Іюля 5. Жалоба отъ имени православнаго епископа Луцкаго Аѳанасія на притѣсненія православныхъ въ Бѣльскѣ отъ уніятовъ.

Actum in castro Mielnicensi feria secunda post Dominicam Misericordiae proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

Do urzędu y xiąg ninieyszych starościch grodzkich Mielnickich postanowiwszy się oczewiście wielebny ociec Izaiasz Efremowicz, zakonnik reguły świętego Bazilego religiey Greckiey, imieniem przewielebnego w Bogu imci oyca Athanazego s Kozielska Puzyny, episcopa Łuckiego y Ostrogskiego, nieunita, który wziąwszy w niedawnych czasach pewną wiadomość o wielkiem bezprawiu y o excessach niżey wyrażonych w mieście J. K. Mci Bielskiem przez popow unitskich cerkwie Bożey y duchownym jego dziejących się, quam in solennissima forma juris protestował się naprzeciwko przewielebnemu imci xiędzu Józefowi Mokosiejowi Bakowieckiemu, episcopowi Włodzimierskiemu, unitowi, y jego adhaerentom y autorom hujus mali, mianowicie Łukianowi, jako się sam zowie, Bohowolskiemu, protopopie Bielskiemu, Iwanowi Maliszewskiemu, popowi Trojeckiemu, Iwanowi Peraju, popowi Berezowskiemu, y innym z comprincipałow ich, których imiona y nazwiska chcąc mieć na tey protestacyi za wyrażone, a onym są bardzo dobrze wiadome y znajome, tak też naprzeciwko urzędowi mieyskiemu Bielskiemu, a mianowicie Kasprowi Bladowskiemu, Iwanowi Serhyikowiczowi, burmistrzom, Stanisławowi Luczce, Andrzejowi malarzowi, Kasprowi Roszkowskiemu, raycom, y pisarzowi ich lentwoytowskiemu Mikołajowi Poddubce y Paulu Wysockiemu y naprzeciwko tym: Hermanowi Utewicz y synowi jego Wawrzyńcowi, Lewoniowi Leszczyńskiemu, Iwanowi Oxiutikowi, Maximowi Pohorylskiemu, Kondratowi Wysockiemu, Felonowiczu y innym

coadhaerentom y pomocnikom ich, o to y takowym sposobem, iż oni nic nie dbając na prawo pospolite y libertates antiquitus religiey Graeckiey narodowi Ruskiemu, w uniey nie będącemu, służące, także na constitutie seymowe, pacta conventa, na szczęśliwey electiey J. Kr. M. pana naszego miłościwego, cum consensu oboyga narodow postanowione y świętobliwie poprzysiężone, diplomate y constitutiones approbowane, a potym decretami commisarskiemi vigore constitutionis tak nie unitow, jako y unitow we wszystkich differentiach y pretensiach zachodzących stwierdzone y uspokojone, który to pokoy y liberum exercitium religionis wzwyż mianowani unici jawnie wzruszając za instinctią y informatią władyki y starszych swoich, mianowicie przez niejakiego Simona Timoszewicza, ecclesiarchę swego y protopopę Bielskiego na on czas urościwszy sobie jakiś proces w różnych subselliach z kilką mieszczan Bielskich w processie mianowanych in condictamine contract jakiś niesłychany y cerkwie Bożey szkodliwy, mimo wiadomość J. M. oyca episcopa Łuckiego, pasterza swego, także duchownych jego, y mimo wiadomość mieszczan Bielskich pospolstwa wszystkiego, przeciwko wyraznemu prawu y wolnościom, narodowi Ruskiemu służącym, śmieli y ważyli się podstępnie zawierać; który-to ten contract, jako niesłuszny y nieprawny ichmoście panowie commisarze bacząc być prawu pospolitemu przeciwny, decretem swym annihilowawszy y wiecznie skassowawszy, cerkwie trzy w mieście Bielskim, świętego Bohojawlenia, y świętego Mikołaja y świętego Woskresenia imci oycu episcopowi Łuckiemu y successorom jego w uniey nie będącym przysądzili y, nemine impugnante, in realem et actualem possessionem duchownym y świeckim podali y intromittowali, a nie tylko w Bielsku, ale y we wszystkiem województwie Podlaskiem, stosnjąc się do prawa y informacyi J. Kr. M., cerkwie tak unitom, jako y nieunitom wydzielone y decretami stwierdzone y naznaczone są. A po oddaniu przez commisarzów pomienionych cerkwiey w krótkich czasiech unici, armata manu zaciągnąwszy pana Sokoła rotmistrza ze dwu sty piechoty y innych ludzi na to wielką liczbę do tumultu przysposobili, gdzie w Bielsku zaś te cerkwie per vim, u drzwi cerkiewnych zamki y kłodki poodbijawszy, violento modo poodeymowali, ludzi duchownych y świeckich nieunitów zbili, zranili y zdespektowali, mieysca święte sprofanowali y zekrwawili, jako o tym w różnych grodach y urzędach protestatiami y relatiami generalskiemi recenter na on czas zaniesionemi szerzey obżałowano y dołożono jest. A co większa, już wprawiwszy się ci panowie unitowie w takową wyuzdaną swawolę y złość, nie respectując na stan swoy duchowny, którym się szczycą, per Deum immortalem, aż strach wspomnieć, w roku przeszłym zakonnikowi jednemu ojcu Nicodemowi Fèdorowiczowi, tamże w Bielsku od chorego wracającemu się, Iwan Maliszewski, pop Trojecki, za instinctią starszych swoich na dobrowolney drodze zastąpiwszy z wielą hultaystwa swawolnych ludzi obces rzuciwszy się, tamże kielich srebrny wydarszy, Sakramentu nayświętszego pozostałe cząsteczki w błoto wyrzucił, samego z apparamentow prezbiterskich obnażył y okrutnie za włosy po ziemi targając zbił y

zmordował, y wszystkie te apparata, tak kielich, jako Krzyż srebrny, naczynia poświęcone y ryzy poszarpawszy, do siebie w dom in vim praedae wespół zabrał y po dziś czas u siebie trzymając nie powraca. Za czym przychylając się do pierwszych wszystkich processow po różnych grodach y urzędach eo nomine porządkiem prawnym poczynionych, jako y teraz, ta wiadomość J. mości oyca episcopa Łuckiego doszła, iż w roku ninieyszym tysiąc sześć set czterdziestym piątym dnia trzynastego Marca zwyżrzeczony Łukian Bohowolski, protopopa Bielski, unit, w zawziętey swey złości nie ustawając, za tym wzwyż pomienionym podstępnym contractem z niektóremi osobami mieszczany tamecznemi in condicto, w niewiadomości J. mości oyca episcopa Łuckiego y wszystkiego pospólstwa Dizunitow uczynionym, za decretami y przewodem jakoby prawnym, cerkiew jedną świętego Mikołaja, którą z osobliwey łaski J. Kr. Mości przez panow comisarzow podaną mieli y w niey libera exercitia suae religionis odprawowali, gdzie pomieniony protopop przysposobiwszy sobie popow unitskich y urząd mieyski, imionami y nazwiskami wzwyż opisanemi, y jego comprincipałow y adhaerentow dobrze wiadomych y znajomych z tumultem nie małym do przerzeczoney cerkwie świętego Mikołaja violenter napadł y tam zamki u drzwi cerkiewnych odbiwszy per vim odjął y nic nie pamiętając na bojaźń Bożą y vocatią swą duchowną y poeny, w constitutiach seymowych na takowych założone, zakonnika od J. mości oyca episcopa Łuckiego dla odprawowania nabożeństwa zesłanego przy tey cerkwie na imie oyca Gedeona Paszkiewicza presbitera zdespektowali, zbili y zranili, mieysce święte zekrwawili, lud pospolity tameczny pod posłuszeństwem J. mości oyca episcopa Łuckiego, w uniey nie będący, przez gwałt do uniey swojey pociągiwali y na unią przysięgać przymuszali, baniciami, biciem, morderstwem, więzieniem, relegowaniem od miasta, pieczętowaniem y odebraniem domow y majętności ich własney, przyniewalali, także też wyrzucając z domow z żonami, z dziećmi y z czeladzią, nie mając miłosierdzia y nad choremi ludźmi takowe okrucieństwo czynili, dotąd aż za supplikami tych utrapionych ludzi nastąpiła osobliwsza łaska przez sublewatią y universał J. K. Mości, jako na poddanych swoich. A oni tych ubogich ludzi do ostatniey zguby y do zniszczenia przywieść usiłowali. O co wszystko, inhaerendo anterioribus protestationibus, praecavendo indemnitali causae istius, venerabilis supra nominatus Izaias Efremowicz nomine admodum reverendissimi domini patris episcopi Luceoriensis iterum atque iterum.... .... salvis omnibus aliis juris beneficiis manentibus, zostawiwszy z J. mością xiędzem władyką Włodzimierskim y protopopą Bielskim, także y z temi jego duchownemi y z każdym takowym, do kogo jeno kolwiek forum drogą pokaże, prawnie postąpić, prosił, aby ta protestatia była do act przyjęta, quod est acticatum.—Sebastianus Zubrowsky, vice-capitaneus Mielnicensis.

Хранится тамъ же.

Съ копіи.

109.

1645 г. 13 Апрѣля. Предписаніе отъ маршалка Казановскаго о возвращеніи православнымъ церкви Св. Николая въ Бѣльскѣ.

Adam z Kazanowa Kazanowski, marszałek, Borysowski, Kozieniecki, Solecki, Bielski, etc. etc. starosta, urodzonym Reynoldowi Falkowi, oeconomowi y dozórcy memu, y N. Turskiemu, podstarościemu Bielskiemu. Stosując się do prawa pospolitego, y do samey słuszności ... w dzierżawie mojey Bielskiey, w pokoju wolne nabożeństwo.... chrześciańskie odprawowali. A że ten pokoy y liberum exercitium religionis prze ...... jednego protopopa tamecznego unita, za contraktem jakimsi jest wzruszony, iż ja sam dla tey sprawy na ten czas nie mogę zjachać, tedy czyniąc mandatowey woley J. Kr. Mości dosyć, z władzy urzędu mego proszę was y napominam, jako tych, których wiara y umiejętność jest mi dobrze wiadoma, abyście, da pan Bóg, po świętach w te wszystkie differencye teraz świeżo przez tego protopopą pod pretextem tego contractu mieszczanom Bielskim disunitom, tak że y oppressie poczynione weyrzawszy, uspokoili, y aby oni tuté et securé zarówno z drugiemi wolności swych zażywając, przy swoich własnościach zostawali, a teraz do domow y majętności swych zaraz przywróceni byli y napotym ni od kogo, tak od urzędu mieyskiego, jako od władyki Włodzimierskiego y od tego protopopa unita żadnego przenagabania więcey już nie ponosili. Czego urząd móy zamkowy y mieyski serio omnem securitatem postrzegać mają, ponieważ J. K. Mość w te wszystkie differencie y o gwałtowne zabranie cerkwiey nieunitom za remissą moją na sądach swych relacyinych doskonale chce weyrzeć y świątobliwym decretem swym decidować. Zaczym nim się o te cerkwie ab utrinque rozprawią, teraz extunc przed świętym skoro, za oddaniem sobie tego listu mego, cerkiew S. Mikołaja, która nie dawno jest odjęta, abyście znowu Disunitom, by y w samy dzień Wielkonocny, oddali. Którym od Pana Boga życzę zdrowia dobrego. Dan w Warszawie 13 Apryla. W. mości wszego dobrego życzliwy Adam Kazanowskij ......

Хранится тамъ же.
Копія.

110.

1699 г. 9 Сентября. Коммисарское рѣшеніе спора между Бѣльскими Православными и унитами о церквахъ.

Actum in praetorio oppidi sacrae regiae majestatis Bielsk feria quarta in crastino festi Nativitatis beatissimae Virginis Mariae, scilicet die nona mensis Septembris, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo nono, praesentibus generosis et honorabilibus Anzelmo Casimiro Gassowski, burgrabio castrensi Branscensi, Casimiro Brzezowski, Jakubo Czapowski, camerariis tribus terrae Bielscensis, Casimiro Kamieński, Albertus Szepiotowski, ac famatis: Casimiro Santfleybent, Johanne Bladowski, Johanne Fedorowicz, antiquis proconsulibus, Alberto Persicky, Alberto Wyszkowsky, consulibus, Francisco Gromacki, consulari, Johanne Bonar, advocatiali, natoriis oppidi sacrae regiae majestatis Bielsk, nec non provido Johanne Łachowski ....

Ad exhibitionem decreti infrascripti judiciorum assessoralium sacrae regiae majestatis ex seriis partium controversiis prolati, cujus tenor sequitur talis: Augustus Secundus Dei gratia etc. etc., nos: Alexander Godlewski, custos Kijoviensis, decanus et praepositus Branscensis, Alexander Gassowski, dapifer, terrae Bielscensis vice-capitaneus et judex castrensis Branscensis, Gregorius Georgius Wyszyński, subjudex, Bonifacius Uszakowski, camerarius, terrestres terrae Bielscensis commissarii sacrae regiae majestatis, ex requisitione partis actoreae, pro termino hodierno, per innotescentias literales, die vigesima prima mensis Augusti, anno praesenti, cum subscriptione manuum nostrarum datas, de quarum .... condescendimus ad oppidum Bielsk, ibidem in praetorio jurisdictionem commissarialem voce ministeriali in actu connotati perclamatam et publicatam fundavimus partesque, quibus ad hunc actum intererat, acclamari fecimus. Ad quam acclamationem partes utraeque .... actorea admodum ejus Jacobus Rynkiewicz, vice-praepositus ecclesiae parochialis Bielscensis personaliter citata ....famati, Casimirus Santfleybent, proconsul modernus, Joannes Fedorowicz, Joannes Bladowski, proconsules anteriores oppidi sacrae regiae majestatis, suo et totius magistratus ac communitatis Bielscensis nomine itidem personaliter, nec non devotus Sylvester Trocevicz, bazilianus superior conventus Brescensis et commissarius ac plenipotens generalis Disunitorum, nomine totius conventus Bielscensis Basilianorum citatorum personaliter comparuerunt. Quarum controversiis et propositionibus exceptis inprimis de violentiis et injuriis, quas .... nos commisarii relationibus partium utrarumque exceptis et constitutionibus regni pro et contra allegatis ac privilegiis serenissimorum regum ab utraque parte reproductis, bene consideratis, eosdem basilianos Disunitos circa liberum exercitium fidei, uti per pacta .... constitutione anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni appro-

bata et subsequentia serenissimorum regum pacta conventa et privilegia conservavimus. Nihilominus siquidem de loco hoc in Bielsk ecclesiaque ritus Graeci tituli Sancti Micola cuinam competat, inter unitos et Disunitos antiquas lites et hucusque non decisas esse deducitur, et ex ipsa eisdem Disunitis profatae ecclesiae traditione in anno millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto die ipso Sabbato Magno per generosos Reynoldum Falka, oeconomum, y... Tursky, vicecapitaneum Bielscensem, de mandato sacrae regiae majestatis et illustrissimi et magnifici Kazanowskiego, marszałka curiae regni, protunc capitanei Bielscensis facta, et ex actis curialibus . . . . deprompta elicitur, eamdem traditionem possessionis ad ulteriorem decisionem judicii peractam esse, postmodum vero unitis, rationes magnas exinde (siquidem eadem ecclesia jam fuit in possessione unitorum [?], deinde quando igne fatali sublata, iterum noviter erigi, lege vetante, non debuerat) in subsidium causae unitorum accepisse, ideo ejusdem causae continuationem et persecutionem ac magis quo recentiores eisdem Basilianis praejudiciorum, exorbitantiarum ac violentiarum super persona venerabilis Chozianowski, protopopae Bielscensis, commissarum, stante lite, innovationes, protestatione ejusdem venerabilis protopopae Bielscensis coram actis advocatialibus Bielscensibus in anno millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo proxime praeterito facta, et ex eisdem actis authentice coram judicio praesenti reproductis, subsecutas esse probatur, eidem venerabili protopopae ac aliis ritus Graeci ecclesiarum Bielscensium presbiteris competere debere invenimus atque injunximus, quatenus eandem causam praesbiteri ritus Graeci uniti [?] promoweant et continuent, sub poenis arbitrariis per judicium competens decernendis et extendendis. Interea praesenti judicio nostro, sine competentibus actoribus, uti majora documenta in hac causa et processus juris anteriores habentibus, causam his in punctis decidendam non subesse sententiavimus et Basilianos hoc in puncto termino praesenti liberos fecimus. Nohilominus quandoquidem ad praesens sufficientissime probatum est, per doctrinas schismaticas, quas iidem Basiliani, in schola, ad id erecta, exercent, nec non per depraedicationes fidei suae, publicas processiones, Sacramentorum administrationes, naturam humanam in malum proclinare, plurimos non tantum juvenes, verum etiam et seniores a fide graeco-unita, et nonnullos a catholica Romana abstrahere [uti id ex personali nonnullorum oppidanorum, in hunc errorem schismatis prolapsorum, ad praesens vero Dei gratia ab eodem errore resilientium, recognitione, coram judicio nostro facta, compertum est], ac perinde cultum Divinum in ecclesiis Graeco-unitis Supremo Numini ex fide orthodoxa, vera et indubitata exhibendum diminuere, easdem ecclesias Graeco-unitas pauco numero hominum pro devotione repleri, nonnullos vero poenitus desertas vacare, ideo nos commissarii ex praemissis et aliis animum judicii nostri promoventibus rationibus decrevimus: quatenus iidem Basilia-

ni ad scholam suam pueros catholicorum et unitorum abhinc in posterum non suscipiant, processiones publicas amplius exercere non praesumant, Sacramenta catholicis et unitis utpote Baptisimi infantibus, etiam ex uno de parentibus catholico seu unito natis, tum quoque benedictionis matrimonii, etiam alterutro ex neosponsis catholico seu unito existente, sine consensu parochi ipsius proprii administrare, eo magis personas catholicas et unitas ad fidem suam schismaticam pertrahere non audeant, sub saccubitione hoc ipso facto in causa,—de loco ejusdem ecclesiae Sancti Nicolai, vertente et pendente amissione juris cujusvis pro ipsis praetensis ac alienatione ab eadem ecclesia et traditione ipsius in possessionem graeco-unitorum per judicium competens . . . . decernenda et irremissibiliter ad executionem deducenda. Quoniam vero famati Nicolaus et Joannes, filii Sylvestri Romanowicz, moderni proconsulis, Gregorius Morze antiquus proconsul, Alexander et Joannes Leniewicze, nec non Michałowa Olichwierowa, concives Bielscenses, ex temerario a fide graeco-unita recessu et post admonitiones spirituales pertinaci in schismate haerentia pro apostatis a perillustri reverendissimo praeposito Bielscensi nominati et inculpati, ad praesens non comparent, ... vero personas transcendere non debent,—ideo nos commissarii rigore legum de apostatis sancito, quem pars actorea decernendum in instanti urserat, ... necessariam earundem personarum, tum et aliarum, si quis ex civibus Bielscensibus similium criminum apostasiae obnoxiae fuerint, ad personaliter coram judicio nostro comparendnm, inquisitionemque hoc in objecto per partem actoream deducendam, ut eandem attentent ac insimul ex parte sua declarando innocentiam educant, adcitationem esse censuimus, ejusdem negotii expediendi ad reditum praefatorum inculpatorum, protunc a civitate absentium, concessimus terminum parti utrique consentienti pro feria tertia in crastino festi Sancti Andreae Apostoli, proxime imminenti, coram judiciis nostris commissarialibus, hic in Bielsk praefato in termino continuandis. . . . . . .

Ex originali descriptum per me Alexandrum Gruszewski.

Хранится тамъ же.
Копія.

111.

1787 г. Историческія свѣдѣнія о земляхъ, принадлежавшихъ четыремъ Бѣльскимъ церквамъ.

Specyfikacya funduszu cerkwiew czterech Bielskich.

Zygmunt pierwszy po dwie włoki y trzy sznury siedliska nadał r. 1560, dnia 16 Decembra, w Łomżie, komfirmował Władysław Czwarty w Warszawie na seymie dwuniedzielnym, dnia 11 Sierpnia r. 1634; te włoki po dwie do każdey cerkwi, to jest Przeczyskiey, Michalskiey, Trojeckiey y Woskresenskiey we trzy zmiany we wsi Strykach o milę od Bielska w porcie bardzo mizernym, y w jedney zmianie wychodzą błotami, trzęsawicami, łąką, kępinami, bagnami, piaskiem y wydmami od Grabowca. W drugim poletku od granicy Maleszewskiey y podle Malinowa, także—bagnami, piaskami y wydmami, zgoła do siania niezdatnemi; y w tych dwóch zmianach kapłani Bielscy nigdy nie zarabiają pola, tylko na trzeciak oddają. W trzecim poletku od Augustowa, przedmieścia Bielskiego, . . . Dziesięcioro dobrym gruntem wychodzi, a reszta zaroślami, bagnami, piaskami y wydmami. W roku teraznieyszym 1787 z poletku od Grabowca trzeciaku żyta z funduszu cerkwi święto-Michalskiey kop 2 y snopów 8; z funduszu Przeczyskiego żyta trzeciaku kop 2 y snopów 30; jarzyny z połetku od granicy Maleszewskiey y podle Malinowa z funduszu Michalskiego trzeciaku, owsa kop 2, jęczmienia snopów 6 y wiązka 1 grochu. Z funduszu Przeczyskiego trzeciaku owsa kop 2 y snopów 35, gryki kuczek 41, grochu wiązka 1. Ludzi osim ten grunt zasiewali y podpisali się na to, y przysiądz są gotowi, zaoblatowany jest tych ludzi zapis w kancelarii miasta J. K. mości Bielska; nie byłoby y tyle w tych dwóch zmianach, gdyby sami kapłani sieli, bo ci ludzie raz na zawsze zarabiają, to. . . . . .

Cerkiew pod tytułem Narodzenia N. P. Maryi ab aevo immemorabili w zamku na górze fundowana od J. O. xiążąt Ruskich Michała y Wasila Semenowiczów Horodeńskich, Bielskich y Kobrińskich dziedziców, a ztamtąd za konsensem najjaśniejszego Alexandra króla Polskiego wydanym w Łomżie dnia 27 Kwietnia r. 1507, do miasta przeniesiona; ten konsens Ruskim dyalektem pisany na pargaminie y teraz jest w cerkwi Przeczyskiey, gdzie wyraża, aby ciała tychże xiążąt były przeniesione z cerkwią. Mało bardzo było parafian do tey cerkwi uniackiey, świadczy o tym kommissia królewska ad instantiam Dyzunitów r. 1636 agitująca się; inne cerkwie były Dyzunickie. Legacyjnego gruntu należy do tey cerkwi mogr 1 y zagonow 6 ogrodu.

Cerkiew Swiętego Michała. Na szpital do tey cerkwi r. 1625 od 15 Januarii nadane są trzy włoki we wsi Gredelach, należącey do starostwa Bielskiego, we trzy zmiany . . . . Oblatowano w grodzie Lidskim die Dominico post Festum S. Francisci . . . . anno 1629. Także na szpital teyże cerkwi mieszczanie legowali:

Daniel Robaka włokę 1, Radko Moczanowicz pół włoki, Iwan Prokopowicz włokę 1 na wszystkie trzy pola, Samuel Pikulikowicz ćwierć 1, Eliasz Pieczura pół włoki, Iwan Ofremowicz ćwierć 1, Wasko Jefimowicz dwie pół włoki na wszystkie trzy pola, także placów 4 na tenze szpital; te pole w jeden zmian uczyni włok 8 y ćwierci 2; na to Władysław wydał konfirmacyę w Krakowie dnia 20 Marca r. 1633, ale od tego przywileju pieczęć oderwano; to król Jan konfirmował w Warszawie dnia 9 Listopada r. 1681. Także r. 1666 dnia 10 Januarii, mieszczanin Bielsky za 400 złotych od szpitala pożyczonych włok 4 y ćwierci 3 donacyę raczył.

Хранится тамъ же.

ПРИЛОЖЕНІЕ.

ЗАПИСКИ ИГУМЕНА ОРЕСТА.

I

Объ основаніи г. Могилева и замка.

По преданію народному извѣстно, что наономъ мѣстѣ, гдѣ нынѣ стоитъ городъ Могилевъ, въ глубокой древности, по устраненію мѣста сего отъ проложенныхъ между непроходимыми мѣстами дорогъ, былъ станъ разбойниковъ, для искорененія коихъ тогдашнимъ Правительствомъ населена жителями деревня и названа Могилка или Могилки *); потому что мѣсто сіе наполнено было многими могилками побитыхъ людей отъ разбойниковъ, коихъ главный атаманъ назывался Могилою. Оная деревня Могилка стояла на берегу рѣки Днѣпра; мѣсто оное нынѣ населено одними евреями и называется Жидовникомъ; тамъ и синагога или школа ихъ стоитъ. По преданію же народному извѣстно, что онаго главнаго атамана разбойническаго Могилы другій товарищъ назывался Гвоздемъ и имѣлъ жилище на томъ мѣстѣ, гдѣ Богоугодное Заведеніе, отъ чего мѣсто оное до сего времени отъ всѣхъ жителей Могилевскихъ называется Гвоздевкою. Въ послѣдствіи времени, когда мѣсто сіе болѣе населено жителями, то построенъ былъ на возвышенномъ мѣстѣ при устьѣ рѣчки Дубровенки, впадающей въ рѣку Днѣпръ, замокъ, который существовалъ до 1778 года. Онъ былъ фольваркомъ королевскимъ. Въ древнія времена къ оному принадлежали какъ обыватели жившіе въ Могилевѣ, такъ въ окрестности Могилева жившіе и всѣ Чаусовскаго и Чериковскаго уѣзда крестьяне. Таковое обширное имѣніе называлось волостію; изъ волости и отъ Могилевскихъ жителей собираемы были денежныя подати и разные продукты и доставляемы были въ Могилевскій экономическій королевскій замокъ, въ которомъ жили и управляли всею волостію королевскіе экономы и доставляли всѣ собираемые изъ волости доходы ко двору королевскому въ г. Краковъ, что продолжалось не только во время царствованія Польскаго Короля Казиміра Ягеллоновича, царствовавшаго съ 1447 года и Короля Сигизмунда перваго Казиміровича, царствовавшаго съ 1507 года, но и во времена всѣхъ бывшихъ Польскихъ королей, даже до 1772 года, въ которомъ Бѣлоруссія присоединена къ Россійской Державѣ; съ 1557 года доставляли въ Варшаву.

Городъ Могилевъ въ Польскую хронологію внесенъ 1320 года. Въ сіе время былъ онъ въ зависимости отъ князей Витебскихъ; а въ 1381 году по Улья-

*) Лѣтописецъ Могилева Трубницкій съ словъ древняго преданія приписываетъ основаніе Могилева Льву Даніиловичу въ 1267 г. См. Могилев. Губерн. Вѣд. за 1847 г. въ № 9. Ред.

нѣ, дочери Витебскаго князя, обще со всѣмъ Витебскимъ княжествомъ, отъ рѣки Березины до рѣки Угры распространявшимся, принадлежалъ къ Литовскому княженію.

Въ 1395 году Литовскій князь Александръ Витольдъ Кестутіевичь съ помощію огнестрѣльнаго оружія завоевалъ Витебскъ, Оршу и Могилевъ.

Объ основаніи Онуфріевскаго монастыря и шести церквей.

Въ 1407 году Симеонъ Ольгердовичъ, князь Мстиславскій, построилъ въ 15 верстахъ отъ города Мстиславля Пустынный Онуфріевскій монастырь Грековосточнаго исповѣданія, который около ста лѣтъ былъ въ уніатскомъ вѣдомствѣ; но въ 1836 году обращенъ опять въ первобытное Грековосточное исповѣданіе.

Въ 1447 году Польскій Король Казимиръ Ягеллоновичъ Литовское Княжество и Бѣлоруссію присоединилъ [1]) къ Польшѣ и въ память спасенія отъ утопленія супруги своей (?) Елены, въ день Святаго Пророка Иліи произшедшаго, велѣлъ построить въ Бѣлоруссіи шесть церквей во имя сего Пророка на берегахъ рѣкъ: Двины, Днѣпра и Сожы, съ haданіемъ симъ церквамъ во владѣніе перевозовъ. Оные храмы и донынѣ существуютъ въ Витебскѣ, Бѣшенковичахъ, въ Могилевѣ и Кричевѣ; въ Оршѣ и Чериковѣ храмы Ильинскіе сгорѣли.

Могилевскіе старосты.

Польскіе короли городъ Могилевъ съ волостію иногда отдавали во владѣніе и держаніе заслуженнымъ воинскими дѣйствіями чиновникамъ на подобіе староства, со взысканіемъ извѣстнаго платежа въ королевскую казну.

Въ 1514 году по привилегіи, данной королемъ Сигизмундомъ, получилъ староство Могилевское первый Юрій Деспотъ съ Братошина Зеновичъ, со взысканіемъ прописаннаго въ оной привилегіи въ казну королевскую платежа. Оному Деспоту Зеновичу дано староство Могилевское въ награду благополучно учиненнаго имъ Зеновичемъ посольства къ Хану Перекопскихъ Татаръ Магдегеру [2]). Зеновичь, какъ изъ другой привилегіи Короля Сигизмунда перваго видно, имѣлъ право выбирать себѣ изъ доходовъ Могилевскаго староства вызначенныя ему 1630 копъ грошей.

Послѣ Деспота Зеновича въ слѣдъ за нимъ староста Юрій Якубовичъ Щитовичъ владѣлъ Могилевскимъ староствомъ, потомъ 3-й староста былъ Янъ Нарушевичъ, 4-й—князь Михайло Соломерецкій, 5-й—князь Симонъ Ямонтовичь, 6-й—Александръ Ходкѣвичъ, гетманъ Литовскій, фундаторъ Шкловскаго доминиканскаго костела и кляштора, упраздненнаго въ 1832 году, 7-й—Янъ Юрьевичь, князь Домбровскій, воевода Трокскій, 8-й—Димитрій Халецкій, 9-й—графъ подканцлеръ Великаго Княжества Литовскаго Левъ Сапѣга.

При царствованіи Польскаго короля Сигизмунда перваго, во время владѣнія старостъ, по привилегіи онаго короля Сигизмунда 1526 г. Могилевъ началъ именоваться городомъ.

---

[1]) Здѣсь конечно разумѣется Люблинскій сеймъ 1447 г., но этотъ сеймъ кончился тѣмъ, что „обѣ стороны (Поляки и Литовско-Русскіе вельможи) остались при своихъ положеніяхъ и разъѣхались не безъ неудовольствій". Dzieje narodu Litewskiego Th. Narbutta T. VIII p. 80. Ред.

[2]) Вѣроятно Менгли—Гирею. Ред.

Старосты Могилевскіе въ привилегіяхъ королевскихъ называемы были державцами Могилевскими; они долгое время одинъ послѣ другаго въ своемъ владѣніи имѣли Могилевъ и волость экономическую Могилевскаго королевскаго замка.

Внутреннія управленія и распоряженія Могилева зависѣли отъ повелѣнія старостъ и ихъ намѣстниковъ, отъ которыхъ Могилевскіе жители искали правосудія въ Могилевскомъ замкѣ; въ послѣдствіи же времени Могилевскіе жители, утѣсняемы будучи старостами, жаловались Польскимъ королямъ, и мало по малу наживали себѣ привилегіи королевскія на вольность и независимость отъ замковой юриздики, то есть судопроизводства.

Въ 1561 году дана привилегія Польскимъ королемъ Сигизмундомъ вторымъ Августомъ о вольностяхъ и повинностяхъ Могилевскихъ гражданъ, то есть на Магдебургское малое право, также о количествѣ податей, назначенныхъ новымъ королевскимъ уставомъ ко взносу въ казну съ земель, товаровъ и ремеслъ [1]). Привилегіи г. Могилеву съ 1561 г. по 1589 г.

1569 года Сигизмундомъ II Августомъ дана привилегія о перевозахъ, коею наданы перевозы: Могилевскій, Любужскій и Боротчицкій на Спаскую Могилевскую церковь.

Въ 1578 году король Польскій Стефанъ Баторій привилегіею пожаловалъ городу Могилеву Магдебургское большое право и гербъ съ предоставленіемъ гражданамъ Могилевскимъ разныхъ преимуществъ: объ учрежденіи въ Могилевѣ двухъ годовыхъ ярмарокъ и еженедѣльныхъ торговъ, о дозволеніи построить ратушу и училище, о правахъ торговли. Гербъ съ изображеніемъ каменной башни въ голубомъ полѣ: посреди отверстыхъ воротъ стоитъ вооруженный въ латахъ рыцарь, вознесшій мечъ къ оборонѣ, надъ воротами башни бѣгущій на лошади вооруженный всадникъ съ поднятымъ надъ главою мечемъ. Оный гербъ и нынѣ оставленъ городу Могилеву съ раздѣленіемъ щита на двѣ половины, изъ коихъ въ верхней изображенъ государственный Россійскій гербъ. Оною привилегіею городъ Могилевъ совершенно отъ владѣнія старостъ Могилевскихъ и намѣстниковъ ихъ избавленъ но старанію гетмана Литовскаго, старосты Могилевскаго Александра Ходкевича [2]).

Отъ сего времени Могилевскіе старосты и послѣ оныхъ королевскіе экономы владѣли только замкомъ и волостію; а Могилевскіе граждане не были подвластны старостамъ и экономамъ; они имѣли свой магистратъ, въ которомъ президентами были войты, опредѣляемые въ сію должность самыми королями.

По учиненіи города Могилева независимымъ отъ старостъ, началъ городъ больше населяться и укрѣпляться. Король Баторій старался населить Могилевъ множествомъ ремесленныхъ людей, отъ чего и до нынѣшняго времени

---

[1]) Сія привилегія писана на русскомъ старинномъ языкѣ, напечатана въ Бѣлорусскомъ архивѣ подъ № 11.

[2]) Напечатана въ Бѣлорусскомъ архивѣ подъ № 12.

довольное количество находится разныхъ ремесленниковъ, а особливо кожевниковъ.

1585 года дана привилегія королемъ Стефаномъ Баторіемъ объ освобожденіи Могилевскихъ гражданъ отъ подати, назначенной для содержанія крѣпостныхъ городскихъ пушкарей, вмѣсто которой возложено на нихъ устроеніе городскаго палисада, то есть полеваго вокругъ всего города вала, и защищеніе самаго города [1]).

1588 года, по вступленіи на Польскій престолъ Короля Сигизмунда III, посыланы были изъ города Могилева послы къ новоизбранному королю Сигизмунду III для подтвержденія городу Могилеву Магдебургскаго права и другихъ преимуществъ и вольностей, дарованныхъ бывшимъ королемъ Стефаномъ Баторіемъ гражданамъ Могилевскимъ. Король Сигизмундъ III принялъ благосклонно пословъ Могилевскихъ, далъ подтвердительную привилегію на Магдебургское право и прочія преимущества и вольности, дарованныя гражданамъ королемъ Стефаномъ Баторіемъ [2]).

Тогожъ 1588 года данъ королемъ Сигизмундомъ универсалъ, то есть окружная грамота, о запрещеніи взимать съ Могилевскихъ купцевъ, производящихъ рыболовство и торги на рѣкѣ Днѣпрѣ до Черкасъ, излишнія, вопреки уставу, пошлины и мыта [3]).

Тогожъ 1588 года даны королемъ Сигизмундомъ III двѣ привилегіи объ освобожденіи Могилевскихъ гражданъ отъ крѣпостныхъ работъ, о возложеніи на нихъ обязанности починять городскую ограду и о предоставленіи имъ права имѣть въ крѣпости частныя кладовыя на случай вторженія непріятелей [4]).

Тогожъ 1588 года королемъ Сигизмундомъ III дана привилегія, которою позволено Могилевскимъ гражданамъ во время городовыхъ праздниковъ варить меду по 15 пудовъ, изъ коего меду обязаны Могилевскіе цехи давать воскъ на Могилевскій плебанскій фарскій костелъ и на Православныя Могилевскія приходскія церкви [5]).

Тогожъ 1588 года и тѣмъ же королемъ Сигизмундомъ III дана привилегія о дозволеніи Могилевскимъ гражданамъ имѣть на рѣкѣ Днѣпрѣ особый, кромѣ церковнаго, перевозъ, до устроенія ими на собственномъ иждивеніи чрезъ сію рѣку моста [6]).

---

[1]) Хранится въ Библіотекѣ Могилевской семинаріи. Напечатана въ Бѣлорусскомъ архивѣ на русскомъ старинномъ языкѣ подъ № 14 въ числѣ прочихъ королевскихъ привилегій.

[2]) Сія Сигизмунда III привилегія напечатана въ Бѣлорусскомъ Архивѣ подъ № 16.

[3]) Сей универсалъ напечатанъ въ Бѣлорусскомъ Архивѣ подъ № 17.

[4]) Обѣ сіи привилегіи напечатаны въ Бѣлорусскомъ Архивѣ подъ № № 18 и 19.

[5]) Хранится въ Могилевскомъ магистратскомъ Архивѣ.

[6]) Хранится въ библіотекѣ Могилевской семинаріи въ спискѣ XVII вѣка и въ Бѣлорускомъ Архивѣ напечатана подъ № 20.

Тогожъ 1588 года тѣмъ же королемъ Сигизмундомъ III дана привилегія Могилевскому войту Мартину Стравинскому, уставная, объ уничтоженіи, по прошенію Могилевскихъ гражданъ, подати, вносимой въ королевскую казну отъ судныхъ винъ [1]).

1588 года казацкаго Малороссійскаго войска атаманъ Матюшка по прозванію Гультай съ войскомъ своимъ учинилъ нападеніе на городъ Могилевъ и причинилъ жителямъ многія обиды и убытки.

1589 года дана Сигизмундомъ III привилегія, подтверждающая постановленіе Могилевскихъ гражданъ о посполъствѣ, то есть объ избраніи ими по праву Магдебургскому двѣнадцати особъ изъ своего сословія для распоряженія общественною суммою совмѣстно съ радою, то есть магистратомъ. Оные 12 особъ именовалися посполитыми мѣщанами [2]).

Нападеніе Наливайки на Могилевъ.

Въ 1595 году Малороссійскій гетманъ Павелъ Наливайко съ многочисленнымъ казацкимъ войскомъ вступилъ въ Могилевъ и, находясь въономъ двѣ недѣли, несносныя обиды, убытки и кровопролитія причинилъ и городъ разграбилъ; по присылкѣ же гетманомъ Литовскимъ, воеводою Виленскимъ, для обороны города, Литовскаго войска, казаки зажгли городъ; въ то время много домовъ и двѣ приходскія деревянныя церкви: Рождество-Богородицкую, стоявшую близь Виленскихъ градскихъ воротъ, и Благовѣщенскую, стоявшую на Вѣтренной улицѣ за большимъ валомъ, гдѣ нынѣ Костерня, сожгли.

1595 года явилась Унія, или соединеніе Грековосточнаго исповѣданія съ западнымъ Римско-католическимъ, къ которому присоединился Полотскій Православнаго исповѣданія архіепископъ Германъ Загорскій, и чрезъ то существовавшая съ 1104 года чрезъ 491 годъ Полотская епархія въ Православіи въ теченіи 238 лѣтъ пребывала въ Уніи; но въ 1839 году по Высочайшему повелѣнію Его Императорскаго Величества, Императора Николая Павловича, учреждена въ Полотскѣ Православная епархія и архіепископъ Православный Полотскій титулуется архіепископомъ Полотскимъ и Витебскимъ.

Привилегіи Православнымъ въ Могилевѣ: духовенству и мірянамъ.

1596 года дана привилегія жалованная подтвердительная Сигизмундомъ III Могилевскому духовенству о безпошлинномъ медовареніи во время храмовыхъ праздниковъ, на основаніи прежнихъ Королевскихъ привилегій, кои вмѣстѣ съ другими актами истреблены огнемъ при вторженіи въ Могилевъ казаковъ подъ предводительствомъ Наливайки. Сія привилегія дана по прошенію Могилевской Спасской церкви протопопа Козьмы Романовича и всего Могилевскаго духовенства [3]).

1602 года дана привилегія Сигизмунда III Могилевскимъ гражданамъ

1) Хранится въ библіотекѣ Могилевской семинаріи въ спискѣ XVII вѣка и въ Бѣлорусскомъ архивѣ напечатана подъ № 21.

2) Напечатана въ Бѣлорусскомъ Архивѣ подъ № 23.

3) Списокъ сей привилегіи, стариннаго письма, хранится въ архивѣ Могилевской духовной Консисторіи; въ Бѣлорусскомъ архивѣ напечатана подъ № 27-мъ.

о учрежденіи въ Могилевѣ, при храмѣ Въѣханія Господня во Іерусалимъ, Братства духовнаго, коего члены обязаны были вносить въ кассу онаго произвольные вклады на содержаніе духовенства, вспоможеніе бѣдныхъ и больныхъ, погребеніе убогихъ и на содержаніе Православной школы и учителей [1]).

Первый костелъ въ Могилевѣ.

Въ 1604 году основанъ въ Могилевѣ первый каменный костелъ Римскаго исповѣданія, подъ названіемъ фары [2]).

1609 года, во время царствованія Польскаго Короля Сигизмунда III, начато въ Могилевѣ городское вокругъ всего города земляное укрѣпленіе, которое приведено къ окончанію при королѣ Владиславѣ IV въ 1633 году.

Бунтъ нѣкоторыхъ Могилевскихъ мѣщанъ въ 1610 году.

1610 года о произшедшемъ въ Могилевѣ бунтѣ въ актахъ [3]) Магистратскихъ обстоятельства написаны слѣдующія:

»1610 года, во время царствованія Польскаго Короля Сигизмунда III, при войтовствѣ Яроша Воловича, подскарбія земскаго и писаря великаго княжества Литовскаго, въ Могилевѣ произошелъ бунтъ; зачинщиками онаго были мѣщане Могилевскіе, а именно: Иванко Харко, Никита Мильковичъ, Максимъ Ялбышовъ, Гаврило Ивановичъ, Михайло Чоботарь, Лавръ Михайловичь и Исай Щасный. Оные бунтовщики съ другими товарищами своими, мѣщанами Могилевскими, городскому магистрату противились, податей городскихъ не давали и послушанія магистрату не чинили. Составивъ изъ единомышленниковъ свой особый магистратъ и повѣсивъ приономъ вѣчевой колоколъ, для собраній и совѣтовъ своихъ, приказывали звонить въ оный; а на городскую ратушу и магистратъ нападеніе чинили, предъ ратушею производили шумъ и крикъ; нашедши на судейскую избу, отбивали въ оной двери. Почему войтъ, бурмистры, райцы и лавники, будучи въ опасности, жаловались на сихъ бунтовщиковъ королю Сигизмунду, и по предписанію королевскому бунтовщики оные взяты были подъ стражу и судимы были. Главнѣйшіе изъ нихъ зачинщики бунта осуждены на смертную казнь и декретомъ королевскимъ пять человѣкъ казнены были отрубленіемъ головъ, а именно: Иванъ Харко, Никита Мильковичъ, Максимъ Ялбышовъ, Гаврило Ивановичъ и Михайло Чоботарь. Оная смертная казнь тогожъ 1610 года Іюля 23 дня на Ильинской горѣ въ Папинкѣ учинена; тамъ оные бунтовщики, по отрубленіи имъ головъ, погребены, гдѣ нынѣ крестъ стоитъ, возлѣ улицы Папинской, идущей въ Буйничи.

»Двое же изъ числа сихъ главнѣйшихъ бунтовщиковъ: Лавръ Михайловичъ и Исаія Щасный отъ смертной казни уволены. Они осуждены только на трехмѣсячное тюремное заключеніе, по отбытіи коего наказаны тѣлесно у пран-

---

1) Храмъ Въѣханія Господня, стоявшій возлѣ рынка, былъ деревянный, а выстроенной вмѣсто онаго каменный переименованъ Богоявленскимъ монастыремъ.

2) Слово фара происходитъ отъ глагола на Польскомъ языкѣ chowam, значащаго хороню, погребаю, а посему фара значитъ кладбищенскій костелъ, который слѣдовало бы называть ховарою, а не фарою.

3) Акты Магдебургіи Могилевской 1610 года, Іюля 23 дня.

гера и выгнаны изъ города палачемъ, съ строгимъ приказаніемъ, дабы они ближе 30 польскихъ миль отъ Могилева не смѣли жить (30 Польскихъ миль составляютъ 150 Россійскихъ верстъ). Имѣніе казненныхъ и изгнанныхъ бунтовщиковъ, движимое и недвижимое, конфисковано въ королевскую казну.»

«А прочіе товарищи и послѣдователи тѣхъ бунтовщиковъ испросили прощеніе и учинили присягу въ томъ, что они впредь никогда не будутъ производить бунтовъ и приставать къ бунтовщикамъ.

»Въ 1611 году казненныхъ и изгнанныхъ бунтовщиковъ жены и дѣти просили короля Сигизмунда о возвращеніи имъ имѣнія мужей и отцовъ ихъ. По таковой просьбѣ ихъ король велѣлъ женамъ и дѣтямъ отдать имѣнія, и изгнаннымъ двумъ, Лавру Михайловичу и Исаіѣ Щасному, позволилъ возвратиться отъ изгнанія въ Могилевъ».

1618 года дана привилегія королевичемъ Владиславомъ Сигизмундовичемъ Могилевскимъ гражданамъ, коею за усердіе ихъ, оказанное ему королевичу, при домогательствѣ его на Московскій престолъ, предоставлено имъ право производить торговлю по Россійскимъ и Сѣверскимъ областямъ безпошлинно.—Дана въ Вязьмѣ [1]). Привиллегія Могилевцамъ на безпошлинную торговлю съ Русью.

1618 года по отступленіи въ 1595 году Полотскаго Православнаго архіепископа Германа Загорскаго въ унію, всѣ Полотскіе, послѣ его Загорскаго бывшіе архіереи были уніатами, изъ числа коихъ, по смерти Полотскаго уніатскаго архіепископа Гедеона Брольницкаго, поступилъ на епархію Полотскую (по свидѣтельству польскаго историка Стебельскаго) Іосафатъ Кунцевичъ; и какъ онъ былъ жесточайшій гонитель Православныхъ, и поелику во времена бывшихъ Православныхъ Полотскихъ Архіереевъ городъ Могилевъ со всею Могилевскою нынѣшнею губерніею принадлежалъ къ Полотской епархіи, то Полотскій уніатскій архіепископъ Іосафатъ, желая опять по прежнему имѣть Могилевъ въ своей Полотской епархіи, старался Могилевскія церкви обратить въ унію, и въ 1618 году, при посѣщеніи своихъ уніатскихъ церквей, поѣхалъ въ Могилевъ, и когда, того жъ года Октября 9 дня, началъ подъ Могилевъ подъѣзжать, то Могилевскіе граждане, узнавъ о пріѣздѣ Іосафатовомъ, зазвонили въ вѣчевой на ратушѣ колоколъ на тревогу и учинили бунтъ, позамыкали городскіе ворота, а на валахъ вокругъ города и вежахъ разставили народъ съ оружіемъ. Магистратскіе чиновники, бургомистры, ратманы, лавники и всѣ мѣщане въ великомъ множествѣ съ разными орудіями и съ цеховыми хоругвями, какъ бы противъ непріятеля вооружась, толпами вышли изъ города противъ Іосафата и съ великимъ крикомъ ругали его безчестными словами и проклинали, угрожая убійствомъ, возбраняли ему въѣздъ въ Могилевъ, называя его отступникомъ Православной Вѣры и архизлодѣемъ, намѣрены были стрѣлять въ него и убить [2]). Дѣло жителей Могилева съ Кунцевичемъ.

[1]) Сія грамата находится въ Библіотекѣ Могилевской Семинаріи и въ Бѣлорусскомъ архивѣ напечатана подъ № 30-мъ.

[2]) Польскій историкъ Стебельскій въ своей исторіи на страницѣ 209-й.

Архіепископъ Іосафатъ, видя таковый народный бунтъ и опасаясь убійства, принужденъ былъ отъѣхать отъ города и возвратиться въ Полотскъ. По возвращеніи своемъ отправился въ Варшаву и лично подавалъ королю Сигизмунду жалобу на Могилевскихъ мѣщанъ. Въ жалобѣ его прописаны главнѣйшіе бунтовщики: Могилевскіе бурмистры, райцы и лавники и другіе 20-ть человѣкъ, а именно: Василій Озаровичъ, Ѳедоръ Козелъ, Марко Козелъ, Ярошъ Казанъ, Ярмола Мѣстцевъ, Осипъ Якимовичъ, Богданъ Соболь, Ѳедоръ Свиридовичъ, Василь Якимовичъ, Тишка Козловъ, Аверкій Пихаровъ, Алексѣй Шимковичъ, Тимошка Гладкій, Онисько Бѣлѣевъ, Іоаннъ Бѣлѣевъ, Гришка Кидала, Леошко Саковъ, Евланъ Шуляга, Мишка Поцата, Козьма Хоцянинъ.

Могилевскіе же граждане, предводители и зачинщики бывшаго въ Могилевѣ противъ Полотскаго уніатскаго архіепископа Іосафата бунта, писали въ то время къ Могилевскому подстаростѣ Вадарскому, прося его, дабы онъ уговорилъ архіепископа Полотскаго Іосафата не въѣзжать въ Могилевъ и не быть причиною мятежа народнаго и хлопотъ, припоминая, что естьли Іосафатъ отважится еще пріѣхать въ Могилевъ, то и съ Іосафатомъ можетъ послѣдовать то же въ Могилевѣ, что митрополиту Кіевскому, уніату Рогозѣ, случилось въ городѣ Слуцкѣ, а Володимірскому епископу, уніату Ипатію Поцѣю, въ Кіевѣ, Вильнѣ и Львовѣ, а велебному отцу Антонію Грековичу, уніату, въ Перемышлѣ и въ другихъ мѣстахъ.

Дѣло Могилевскихъ мѣщанъ съ Полотскимъ уніатскимъ архіепископомъ Іосафатомъ сочтено канцлеромъ великаго княжества Литовскаго графомъ Львомъ Санѣгою криминальнымъ, оскорбительнымъ для верховной власти его королевскаго Величества, яко нарушающее общій покой, и отослано на судъ реляційный королевскій. По оному дѣлу Іосафатъ лично домогался рѣшенія и удовлетворенія—а Могилевскіе мѣщане, чрезъ пословъ своихъ и пленипотентовъ въ то время, когда наступало время судовъ реляційныхъ. 1619 года Марта 22 дня дѣло оное на реляційномъ королевскомъ судѣ рѣшено тѣмъ, что декретомъ королевскимъ главнѣйшіе зачинщики бунта Могилевскаго осуждены на смертную казнь, яко нарушители общаго покоя. Но изъ дальнѣйшаго теченія сего дѣла не видно, чтобы осужденные на смертную казнь были дѣйствительно казнены. Тѣмъ же декретомъ королевскимъ велѣно, дабы Могилевскія церкви и монастыри съ утварью, наданіями и фундушами, а также духовенство Могилевское, попы и монахи Православнаго исповѣданія, были подъ управленіемъ Полотскаго уніатскаго архіепископа Іосафата Кунцевича, дабы по прошествіи шести недѣль, считая отъ времени того, въ которое состоялся декретъ королевскій, монахи, священники и мѣщане Могилевскіе ни какой уже не имѣли власти надъ монастырями и церквами Могилевскими, подъ наказаніемъ уплаты штрафныхъ денегъ 20,000 злотыхъ польскихъ въ казну королевскую, если бы въ чемъ тому королевскому опредѣленію воспротивилися или нарушили оное. И такъ , по прошествіи шестинедѣльнаго срока, церкви Могилевскія были отобраны уніатами; но поелику въ Могилевѣ уніатовъ жителей не было

вовсе, а православные не соглашались принять уніи; то отобранныя церкви всѣ были запечатаны, кромѣ одной Спасской церкви, въ которой уніатскіе монахи ежедневно отправляли Богослуженіе, чрезъ 54 года, отъ 1619 до 1674 года.

Въ то время Могилевскіе мѣщане, не имѣя ни одной церкви Православной, принуждены были въ праздничные дни собираться на молитву въ состроенные за городомъ изъ плетня шалаши; но и въ оныхъ католики не позволяли собираться и разгоняли собиравшійся народъ. Тогда запрещено было священникамъ христіанскія требы исправлять, дѣтей крестить, больныхъ напутствовать, мертвыхъ погребать и браки совершать; почему некрещенные умирали, многіе безъ бракосочетанія незаконно жили, больные безъ Исповѣди и Причащенія умирали, умершихъ безъ подобающаго христіанскаго погребенія и безъ священниковъ хоронили. Въ сіе время въ Могилевѣ случилось, что когда Крестовоздвиженской церкви священникъ Захарій Заря, въ день Пасхи, за Виленскими градскими воротами на выгонѣ въ плетневомъ шалашѣ совершалъ Литургію; то во время причащенія народа отрядъ Польскихъ жолнеровъ нападши, народъ, бывшій въ ономъ шалашѣ, разогнали; а священника, схватя, неизвѣстно куда завезли или убили *). Въ то время священники Могилевскіе требованы были въ Полотскъ на соборъ; но они отказались тѣмъ, что, какъ они не имѣютъ никакого сомнѣнія о своей Православной Вѣрѣ, то не имѣютъ надобности ѣхать въ Полотскъ на соборъ.

Основаніе Богоявленской церкви и споръ въ Могилевѣ.

1619 года, Іюня 4 дня, во время жестокаго гоненія въ Польшѣ и великомъ княжествѣ Литовскомъ отъ католиковъ и уніатовъ на православныхъ, основана Могилево-братская Богоявленская каменная церковь въ центрѣ города Могилева, на землѣ подаренной отъ князя Іоанна Богдановича Огинскаго, подкоморія Трокскаго, по крѣпости, данной помянутымъ княземъ Огинскимъ.

1630 года въ Могилевѣ былъ моръ, отъ коего нѣсколько сотъ человѣкъ знаменитыхъ умерло.

1636 года оная Богоявленская церковь выстроена стараніемъ и иждивеніемъ Могилевскихъ гражданъ, при помощи шляхтича Богдана Вильгельмовича Стеткевича, подкоморія Браславскаго и Мстиславскаго, кастеляна Новогрудскаго, на основаніи привилегіи Польскаго короля Стефана Баторія, данной 1585 года 1).

Основаніе Православной Могилевской епархіи.

По смерти Польскаго короля Сигизмунда III была собрана генеральная конфедерація и на созывательномъ конфедераційномъ сеймѣ опредѣлено: въ Полотской Епархіи быть двумъ архіереямъ: для уніатовъ въ Полоцкѣ, а для Православныхъ, въ оной же епархіи состоящихъ, учредить вновь епархію въ Могилевѣ, и Могилевскому Православному архіерею именоваться Могилевскимъ, Мстиславскимъ и Оршанскимъ. Сіе то есть первоначальное основаніе Могилевской особливой Епархіи, независимо отъ Полотской уніатской.

*) Разсказъ объ этомъ происшествіи заимствованъ изъ лѣтописи Трубницкаго. См. Могилевскія Губерн. Вѣдом. за 1846 г. № 16. Ред.

1) Бѣлорус. архивъ. № 15 стран. 42.

Въ слѣдствіе сего 1632 года, Ноября 15 дня, между королевствомъ, по дозволенію чиновъ республиканскихъ избранъ въ Варшавѣ шляхетствомъ исповѣданія Грековосточнаго первый по отпадшихъ въ унію Полотскихъ архіепископахъ Епископъ Могилевскій изъ старшаго, то есть монастыря Православнаго Виленскаго Свято-Духовскаго, Іосифъ Бобриковичъ. Привилегіею королевскою утвержденъ онъ 1633 года, Марта 14 дня, во время коронаціи короля Владислава IV. Онъ посыланъ былъ отъ короля къ казакамъ Запорожскимъ уговаривать ихъ и удерживать отъ мятежа; но въ 1635 году Апрѣля 9-го скончался въ Вильнѣ и погребенъ такъ же въ Духовскомъ братскомъ монастырѣ Кіевскимъ Митрополитомъ Петромъ Могилою, который, какъ о скончаніи его послышалъ, вскричалъ: «ахъ! правая де мнѣ рука усѣчена».

Привилегіи, данныя Могилеву Владиславомъ IV.

1633 года королемъ Владиславомъ IV дана привилегія городу Могилеву, коею, за доставленіе изъ Могилева Польской арміи, бывшей подъ предводительствомъ самаго короля Владислава, во время войны Польши съ Россіею, подъ Краснымъ и Смоленскомъ бывшей, провіанта, пушекъ, пуль, пороху и разной аммуниціи, а также за укрѣпленіе валовъ вокругъ города Могилева, король Владиславъ особенною милостію королевскою, въ знакъ благодарности, уволивъ Могилевскихъ мѣщанъ отъ постоевъ воинскихъ, далъ вольность гнать водку и варить медъ и пиво на свои надобности и въ своихъ домахъ держать, но не продавать, и купеческія лавки имѣть.

Тогожъ 1633 года королемъ Владиславомъ IV даны четыре привилегіи: Первая—подтвердительная, коею, на основаніи привилегіи Сигизмундовой, велѣно всѣхъ евреевъ выселить изъ Могилева и отвесть имъ для устроенія жилищъ мѣсто за городскимъ валомъ, и запрещено во внутренности города строить бани и пивоварни по той причинѣ, что въ Могилевѣ весьма великіе были пожары отъ неосторожности евреевъ. Въ сей привилегіи Король Владиславъ IV въ титулѣ своемъ назвалъ себя избраннымъ великимъ царемъ Московскимъ [1]).

Вторая—дана онымъ же Владиславомъ IV на сеймѣ коронаціонномъ вальномъ, подтверждающая всѣ привилегіи, данныя городу Могилеву родителемъ его, бывшимъ королемъ Польскимъ Сигизмундомъ III.

Третія—подтверждающая постановленіе Могилевскихъ гражданъ объ учрежденіи братской купеческой кассы, отдѣльно отъ общественной мѣщанской, для поддержанія купцевъ [2]).

Четвертая — о томъ, что 1633 года, Іюня 2 дня, по повелѣнію короля Владислава, всѣ Могилевскія церкви распечатаны и отданы Могилевскимъ гражданамъ для отправленія въ оныхъ богослуженія, кромѣ одной Крестовоздвиженской, которая, по прошествіи года, то есть 1634 года, распечатана и отдана мѣщанамъ. Пребывала оная церковь чрезъ цѣлый годъ запечатанною съ намѣреніемъ учинить оную уніатскою навсегда [3]).

---

1) Напечатана въ Бѣлорусскомъ Архивѣ подъ № 32.

2) Тамъ же подъ № 33.

3) Хранится въ Архивѣ Могилевскаго магистрата подъ № 10-мъ.

1633 года, Іюня 10 дня, въ день праздника Святыя Троицы, когда по давнему обыкновенію былъ крестный ходъ въ храмовый праздникъ въ Заднѣпровскую Троицкую церковь, то народъ съ духовенствомъ во время переправы чрезъ Днѣпръ потонулъ съ паромомъ противъ костела Бернардинскаго.

1634 года дана привилегія королемъ Владиславомъ, коею Могилевскіе граждане уволены отъ дачи посламъ, посланникамъ и курьерамъ подводъ.

1635 года хиротонисанъ отъ Кіевскаго митрополита Петра Могилы во епископа Могилевскаго, Мстиславскаго и Оршанскаго, Кіевской Академіи префектъ Сильвестръ Коссовъ. Онъ во время епископствованія своего въ Могилевѣ былъ въ великомъ озлобленіи отъ уніатовъ, и отняты отъ него Православнаго исповѣданія церкви въ округѣ Могилевскомъ состоящія. Онъ былъ еще епископомъ и въ 1646 году, но въ какомъ году поступилъ на Кіевскую митрополію, извѣстія нѣтъ *) былъ же митрополитомъ въ 1648 году. Сильвестръ Коссовъ — Могилевскій Епископъ.

1636 года Могилево-братская Богоявленская каменная церковь освящена Могилевскимъ епископомъ Сильвестромъ Коссовымъ при архимандритѣ Могилево-братскаго монастыря Варлаамѣ Половкѣ.

1637 года дана привилегія королемъ Владиславомъ о предоставленіи Могилеву, за вѣрность жителей и пожертвованія ихъ во время войны Польши съ Россіею, бруковаго, то есть мостоваго збора и о назначеніи онаго на укрѣпленіе городскаго вокругъ города вала [1]). Привилегія Могилеву на мостовой сборъ.

1641 года Могилевскаго Спасскаго уніатскаго монастыря былъ игуменъ Гервасій Гостиловскій.

1646 года дана привилегія королемъ Владиславомъ IV, подтверждающая постановленіе Могилевскаго магистрата, которымъ, въ предохраненіе отъ пожаровъ, запрещено жителямъ Могилевскимъ отдавать домы свои въ наемъ евреямъ какъ въ самомъ городѣ, такъ и въ предмѣстіяхъ [2]).

1646 года построены каменныя, названныя Олейными, ворота въ валу при въѣздѣ отъ Днѣпра близь ратуши на базарную площадь. На оныхъ воротахъ чрезъ 150 лѣтъ стояла большая икона Богородицы, находящаяся нынѣ въ Спасской церкви на правомъ столбѣ, перенесенная съ воротъ по повелѣнію бывшаго Могилевскаго архіепископа Георгія Конисскаго.

1648 года Іосифъ Кононовичъ Горбацкій, игуменъ Кіевскаго Золотоверхаго Михайловскаго монастыря, еще въ 1644 году, при жизни и бытности въ Могилевѣ епископа Сильвестра Коссова, уже былъ наименованъ на епископію Могилевскую, но настояще получилъ оную по поступленіи Коссова на митрополію Кіевскую, и въ 1650 году, по причинѣ одержанныхъ побѣдъ Хмѣльницкимъ надъ Поляками, многія церкви, уніатами при Коссовѣ отнятыя, епископу Іосифу Горбацкому возвращены въ Православіе; но вскорѣ сей епископъ, то есть 1653 года, скончался. Онъ былъ третій епископъ Могилевскій. Іосифъ Горбацкій — Могилевскій Епископъ.

*) Онъ поставленъ былъ митрополитомъ въ 1947 г. См. Описаніе Кіево Софійскаго Собора — стр. 180. Ред.

1) Напечатана въ Бѣлорусскомъ Архивѣ подъ № 34.

2) Тамъ же подъ подъ № 35.

Добровольная сдача Могилева Царю Алексѣю Михайловичу.

1654 годъ. Въ сіе время Россійскій Государь Алексѣй Михаиловичь чрезъ пословъ своихъ чинилъ домогательства у Польши, дабы правительство Польское искоренило унію, яко виновницу междоусобной съ козаками Запорожскими войны и всѣхъ въ Польшѣ происходящихъ неустройствъ, бунтовъ, мятежей, раздоровъ, безпорядковъ и кровопролитій; и когда Польское правительство отказало Россійскому Государю въ его домогательствѣ касательно искорененія уніи, тогда Россія объявила Польшѣ войну и вступила въ предѣлы Польскіе съ многочисленнымъ войскомъ, и въ 1654 году Россіяне начали забирать пограничные Бѣлорусскіе города: Мстиславль, Оршу и Кричевъ; Могилевъ же добровольно сдался Россійскому войску (по совѣту Оршанскаго Кутеинскаго монастыря игумена Іоиля Труцевича) и оставался подъ охраненіемъ Россійскаго гарнизона по 1661 годъ.

По сдачѣ Могилева 1654 г., Сентября 15 дня, дана жалованная грамота Московскимъ Царемъ Алексѣемъ Михаиловичемъ духовенству и мѣщанамъ Могилевскимъ, съ изображеніемъ въ оной правъ и вольностей, дарованныхъ Могилевцамъ королями Польскими.

1655 года Московскій Царь Алексѣй Михаиловичь былъ въ Могилевѣ; въ бытность Его Величества въ Могилевѣ Оршанскаго Кутеинскаго монастыря игуменъ Іоиль Труцевичь, давшій Могилевскимъ гражданамъ совѣтъ къ добровольной сдачѣ Могилева, опасаясь мщенія Поляковъ, просилъ Государя Алексѣя Михаиловича о перемѣщеніи его въ Россію, и по дозволенію Государя переѣхалъ съ монахами и имуществомъ церковнымъ и даже иконостасомъ подъ Великій Новгородъ въ монастырь.

По завладѣніи Бѣлоруссіею Царемъ Алексѣемъ Михаиловичемъ, отъ 1654 до 1661 года продолжавшемся, въ Могилевѣ были епископами Могилевскими, Мстиславскими и Оршанскими: Іоакимъ Діаконовичъ, подписавшійся на соборѣ, бывшемъ въ Москвѣ противъ Никона Патріарха Московскаго, и Меѳодій, который въ Нѣжинѣ съ Черкасами учинилъ измѣну противъ Государя, за что посаженъ былъ во смиреніе въ Московскомъ Новоспасскомъ монастырѣ, гдѣ скончался и погребенъ. Іоакимъ Діаконовичъ былъ четвертымъ епископомъ Могилевскимъ; а Меѳодій—пятымъ.

1655 года, Февраля 6 дня, Московское войско подъ мѣстечкомъ Шепелевичами побѣдило Литовскаго гетмана Радзивила *).

Объ избіеніи Поклонскимъ Могилевскихъ евреевъ.

1655 года во время царствованія въ Россіи Государя Царя и Великаго Князя Алексѣя Михайловича, а въ Польшѣ Короля Яна Казимира Сигизмундовича, и именно на другій годъ послѣ того, какъ городъ Могилевъ покорился подъ Россійскую державу, Литовскій гетманъ князь Радзивилъ, по повелѣнію короля Яна Казимира и Польскаго сената, выступилъ изъ предѣловъ Польскихъ въ походъ въ Бѣлоруссію, для отторженія отъ Россійской державы пограничнаго города Могилева. Россійскій полководецъ Константинъ Поклонскій, извѣс-

*) Изъ лѣтописи Трубницкаго.

тясь о намѣреніи и походѣ Литовскаго гетмана князя Радзивила и желая предупредить приходъ Радзивиловъ, поспѣшилъ прійти съ Россійскимъ войскомъ къ городу Могилеву для защищенія онаго отъ Литовскаго войска прежде прихода Радзивилова. По вступленіи же своемъ въ Могилевъ, Поклонскій повелѣлъ Могилевскимъ жителямъ немедленно выбраться изъ своихъ домовъ, на предмѣстіяхъ города находящихся, и перейти во внутренность города, окруженную со всѣхъ сторонъ вокругъ высокимъ валомъ, какъ въ единственное безопаснѣйшее мѣсто; потому что нарочитой крѣпости въ то время въ городѣ Могилевѣ не было. А какъ еще за годъ предъ симъ, въ прошломъ 1654 году, по просьбѣ Могилевскихъ гражданъ, Его Величество Россійскій Государь Алексѣй Михаиловичь повелѣлъ Могилевскихъ евреевъ всѣхъ вонъ изъ Могилева выслать, и въ Царской своей грамотѣ жалованной, данной Его Царскимъ Величествомъ городу Могилеву, повелѣніе свое подтвердилъ; то когда полководецъ Россійскій Поклонскій прибылъ съ войскомъ въ Могилевъ и увидѣлъ, что Могилевскіе евреи еще живутъ въ Могилевѣ, вопреки повелѣнію Его Царскаго Величества, и, по причинѣ многолюдства христіанскаго и еврейскаго, весь народъ, въ Могилевѣ живущій, христіанскій и еврейскій въ то опасное военное время не могъ вмѣститься во внутренности города во время осады Литовской; Поклонскій, прежде прихода Литовскаго войска къ Могилеву, принудилъ насильно евреевъ выступить изъ города для уменьшенія многолюдства, вреднаго во время осады, имѣющей быть отъ Литовскаго войска, и обѣщалъ евреямъ дать проводниковъ въ Литву. Евреи, хотя и не желали выѣзжать изъ Могилева, но, не смѣя противиться строгому понужденію Поклонскаго, поневолѣ принуждены были, приготовясь немедленно въ путь, выѣхать изъ города; пока же всѣ до послѣдняго возмогутъ выбраться, повелѣно Поклонскимъ собираться за городомъ. И такъ выбиралисъ со всѣмъ своимъ имуществомъ и остановились за городомъ; одна часть евреевъ по назначенію Поклонскаго остановилась за Печерскомъ въ полѣ, лежащемъ на лѣвой сторонѣ дороги, идущей въ деревню Тарасовичи, принадлежащую нынѣ Могилевскому архіерейскому дому; а другая часть евреевъ выбравшихся остановилась, по назначенію Поклонскаго, близь того мѣста, гдѣ нынѣ домъ и роща мѣщанина Чешка, живущаго за городомъ при Полыковицкой дорогѣ, каковое мѣсто и до нынѣшняго времени отъ Могилевскихъ жителей называется Поклонскою стѣною. Оба сіи собранія стояли на помянутыхъ мѣстахъ, ожидая, по обѣщанію Поклонскаго, проводниковъ въ Литву; но Поклонскій, узнавши о козняхъ евреевъ и сношеніи ихъ съ непріятелемъ, выѣхалъ изъ города къ выбравшимся евреямъ со всѣмъ вооруженнымъ своимъ войскомъ и, окруживши евреевъ, на тѣхъ же мѣстахъ всѣхъ ихъ избилъ, имущество ихъ отнялъ, найдя въономъ весьма много дорогихъ вещей и золотою монетою денегъ, которыя были спрятаны въ булкахъ, испеченныхъ во время приготовленія въ путь, и въ заплетенныхъ дѣвическихъ косахъ. Все

отнявши же имущество, тѣла избитыхъ евреевъ приказалъ на тѣхъ же мѣстахъ зарыть.

Въ память сей кровопролитной эпохи Могилевскіе евреи ежегодно, мужскій полъ и женскій, въ лѣтнее время въ назначенный день въ великомъ множествѣ ходятъ изъ Могилева на оное мѣсто, гдѣ съ воплемъ и рыданіемъ оплакиваютъ своихъ собратій, избитыхъ остріемъ меча.

Во время выѣзда евреевъ изъ города, нѣкоторые изъ нихъ не успѣли вмѣстѣ съ прочими выбраться и, по причинѣ замедленія ихъ въ городѣ, не были избиты съ прочими и оставались въ городѣ. Эти, освѣдомясь о избіеніи своихъ собратій Могилевскихъ евреевъ, и устрашены будучи таковымъ нечаяннымъ пораженіемъ, опасаясь, дабы и ихъ не постигла таже гибельная участь, которой подверглись несчастные ихъ собратія, просили Поклонскаго принять ихъ всѣхъ въ христіанскую вѣру. Они были приняты и немедленно всѣ окрещены. И такъ тогда не было ни одного еврея во всемъ городѣ Могилевѣ; окрещенные же тѣ евреи Могилевскіе, по прошествіи нѣкотораго времени, когда уже опасности они никакой для себя не предвидѣли, опять совратились въ жидовскую свою вѣру, такъ что изъ всѣхъ, окрестившихся въ то время, едва десятая часть осталась въ христіанствѣ. Послѣ учиненнаго Россійскимъ войскомъ, подъ предводительствомъ полководца Поклонскаго, кровопролитнаго избіенія всѣхъ Могилевскихъ евреевъ, въ скоромъ времени Литовскій гетманъ князь Радзивилъ съ войскомъ подступилъ подъ Могилевъ, и остановившись въ полѣ за Виленскими воротами, опустошалъ предмѣстія городскія, многіе домы раззорилъ и нѣкоторыхъ изъ жителей Могилевскихъ захватилъ въ плѣнъ, отмщевая за сдачу города подъ Россійскую державу, причинялъ чрезъ три мѣсяца городу разныя злодѣянія, потомъ приказалъ войску своему дѣлать въ разныхъ мѣстахъ подкопы и наполнять пороховыми бочками, дабы тѣмъ раззорить городъ и истребить находившійся во внутренности города въ осадѣ народъ и Россійское войско; но ужаснѣйшая гибель сія отвращена отъ города чудеснымъ заступленіемъ Божіей Матери. Когда уже Литовское войско по повелѣнію гетмана Радзивила подкопы въ разныхъ мѣстахъ учинило и уже начинали зажигать въ подкопахъ пороховыя бочки, то въ то самое время одна благочестивая и набожная вдова, пекарка, молилась усердно въ домѣ своемъ предъ Иконою Богородицы; во время моленія увидѣла на Иконѣ отъ очесъ изливающіяся слезы, которому чудному явленію многіе жители города Могилева были свидѣтелями. Таковое чудесное явленіе было очевиднымъ знаменіемъ теплыхъ молитвъ Пресвятыя Дѣвы къ Богу о избавленіи города Могилева, въ великой опасности въ то время находившагося. Въ самое сіе время молитвами Заступницы усердной гибель, уготованная городу Могилеву, обратилась на Радзивилово войско, котораго много отъ взрыва пороховыхъ бочекъ погибло; а городъ съ жителями остался цѣлъ и невредимъ. Ибо въ то же время, содѣйствіемъ всеусердной Заступницы, приблизилось къ городу, для защищенія онаго отъ Поляковъ, Россійское казацкое войско подъ предводительствомъ

Чудесное избавленіе Могилева отъ Польскаго войска.

атамана казацкаго Коробки. Пальба изъ пушекъ, находившихся въ городѣ, возвѣстила приближеніе Россійскаго войска, и Литовскій гетманъ князь Радзивилъ, пораженный, съ одной стороны, сказаннымъ чудомъ, а съ другой—нечаяннымъ приходомъ Россійской арміи, принужденъ былъ съ поспѣшностію удалиться отъ города и возвратиться обратно въ Польшу. Тогда Могилевскіе граждане, обрадованы будучи избавленіемъ города, и въ благодарность Избавительницѣ—Пресвятой Богородицѣ, съ колокольнымъ во всемъ городѣ звономъ перенесли Пречесную Икону явленную въ братскую церковь, въ которой и до нынѣшняго времени находится. Сіе чудесное явленіе Иконы Божіей Матери было 1655 года, Марта 19 дня, на память Святыхъ Мучениковъ Хрисанфа и Даріи, при Православномъ епископѣ Могилевскомъ Меѳодіѣ.

Послѣ сего происшествія въ скоромъ времени выстроена деревянная великая каплица (часовня) на самомъ томъ мѣстѣ, на которомъ былъ домъ помянутой вдовы, въ незабвенную память бывшаго чуда. Часовня оная называлась отъ Могилевскихъ жителей Явленіемъ Иконы, и отъ того времени ежегодно въ день Преполовенія бывалъ крестный ходъ изъ Братской церкви въ оную часовню, и явленная Икона носима была въ оную въ ту память, что наономъ мѣстѣ было явленіе ея. Праздникъ же избавленія города Могилева отъ непріятелей совершается въ братской церкви 19 Марта ежегодно въ день Святыхъ Мучениковъ Хрисанфа и Даріи, потому что въ этотъ самый день послѣдовало оное чудесное явленіе.

Мѣсто оное, на которомъ стоялъ домъ прописанной вдовы, а потомъ часовня, существовавшая чрезъ сто пятьдесятъ четыре года, въ 1809 году, по повелѣнію бывшаго Могилевскаго архіепископа Варлаама Шишацкаго, по ветхости разобранная, находится между семинарскимъ и архіерейскимъ домами, воротами къ улицѣ. На ономъ мѣстѣ въ 1837 году выстроенъ каменный двуэтажный съ лавками домъ.

Тогожъ 1655 года, по отступленіи отъ Могилева Литовскаго польнаго гетмана, воеводы Виленскаго, князя Радзивила, Московскій Государь Алексѣй Михайловичъ въ скоромъ времени прибылъ въ Могилевъ съ арміею. Пребывши въ Могилевѣ одинъ только день, отправился подъ Вильню. Прибытіе въ Могилевъ Царя Алексѣя Михайловича.

1656 года Его Царское Величество Московскій Государь, Царь и Великій Князь Алексѣй Михайловичъ, по возвращеніи изъ подъ города Риги, изволилъ прибыть въ Могилевъ и пробылъ въ ономъ 15 дней.

Тогожъ 1656 года градскіе Могилевскіе каменные ворота, по Петербургскому тракту, называемые Шкловскими, начаты строиться. Прежде на томъ мѣстѣ стояли ворота деревянные, называемые тріумфальными.

1657 года Могилевско-братскаго монастыря каменная огромная колокольня начата строиться. Фундаментъ оной колокольни прежде сего былъ нѣсколько возведенъ; но во время осады Могилева Литовскимъ гетманомъ княземъ Радзивиломъ, бывшей въ 1655 году, тотъ фундаментъ для обороны разобранъ.

1658 года Могилевскаго каѳедральнаго Іосифовскаго собора большой коло-

колъ вылитъ, во время стоявшей на ономъ мѣстѣ, гдѣ нынѣ соборъ, дальне—Воскресенской приходской церкви.

Пребываніе въ Могилевѣ Долгорукаго, Лобановскаго и Змѣева и взятіе ими города Быхова.

1659 года прибыли въ Могилевъ съ войскомъ Московскіе три воеводы, изъ коихъ одинъ Долгорукій; оный приказалъ вырубить въ Могилевѣ сады, не извѣстно по какой причинѣ; другій—Лобановскій, третій—Семенъ Даниловичъ Змѣевъ. Сіи воеводы, пребывъ малое время въ Могилевѣ, отправились съ многочисленнымъ войскомъ къ городу Быхову, который держали въ осадѣ семь мѣсяцевъ съ половиною; а потомъ, чрезъ измѣну и наговоръ Быховскихъ бояръ Ильиничей, господа Ренковскій и Шале городъ Быховъ сдали тогожъ 1659 года. По взятіи Московскими воеводами Быхова, весь народъ въ Быховѣ жившій вырубленъ тогожъ 1659 г. мѣсяца Декабря 4 дня, на память Св. Мученицы Варвары.

1660 года ворота каменные тріумфальные, называемые Королевскими, окончены и покрыты. Они устроены были на подобіе мраморныхъ; стояли близь бывшаго іезуитскаго костела. Предъ въѣздомъ въ тѣ ворота былъ глубокій ровъ и чрезъ оный подъемный мостъ устроенъ былъ. При сихъ воротахъ Могилевскимъ Архіереямъ: Серапіону Полховскому, Сильвестру, князю Четвертинскому Святополку, и Іерониму Волчанскому, при прибытіи ихъ на Могилевскую Епархію, во время въѣзда въ Могилевъ, магистратскими чиновниками, съ многочисленнымъ народомъ, чинимы были церемоніальныя встрѣчи и были говорены привѣтственныя рѣчи.

Осада Могилева Сапѣгою и Чарнецкимъ.

1660 года Іюня 18 дня, староста Каневскій, воевода Кіевскій и Тикотинскій, коронный польный гетманъ и Польскій сенаторъ Стефанъ Чарнецкій съ воеводою Виленскимъ и гетманомъ Литовскимъ Павломъ Сапѣгою, съ войскомъ прибывши подъ Могилевъ, остановились не въ далекомъ отъ города разстояніи: Чернецкій въ Буйничахъ на горѣ въ окопѣ; а Сапѣга сталъ за Луполовомъ, за горою; потомъ сдѣлали чрезъ Днѣпръ мостъ выше города при устьѣ рѣчки Дебры, и близь онаго моста, для защищенія онаго, батарею устроили. Послѣ сего, когда Московское войско охранительное, бывшее въ Могилевѣ, и нѣкоторые мѣщане охотники, для разрушенія батареи и разворенія моста, отважились на то мѣсто пойти; то таковая ихъ отвага была безуспѣшна. Сапѣгино войско, заѣхавши отъ горы Мышаковской, при берегѣ Днѣпровскомъ, порубило Русскихъ солдатъ и Могилевскихъ мѣщанъ, охотниковъ, и потопило ихъ въ Днѣпрѣ. Послѣ сей битвы войско, предводительствуемое Сапѣгою, стоявшее за Луполовомъ, пожгло предмѣстіе Луполовское и нѣкоторыя церкви, а именно: церковь Луполовскую деревянную, стоявшую на Луполовскомъ рынкѣ, Святыхъ Апостоловъ Петра и Павла,—Покровскую, стоявшую на томъ самомъ мѣстѣ, на которомъ нынѣ выстроена каменная Вознесенская, третію—Успенскую, деревянную, стоявшую на кладбищѣ, гдѣ и монастырь дѣвическій былъ, вмѣсто коей въ послѣдствіи времени, по привилегіи Польскаго короля Михаила Корибута Вишневецкаго, данной 1673 года, Мая 14 дня, по прошенію Могилевскаго войта Тимоѳея Северановича, бурго-

мистра Михаила Пуцяты и ратмана Николая Скарботы, дозволено построить на томъ же самомъ мѣстѣ, въ части Боськовской, за рѣчкою Дубровенкою, при улицѣ Большой, идущей къ Быхову, каменную Успенскую Церковь, которая и донынѣ существуетъ. Крестовоздвиженская же деревянная церковь осталась въ то время несозженною, хотя и оную нѣсколько разъ то войско Польское зажигало, и она уже начинала горѣть, но жителями Могилевскими угашена.

Помянутые воеводы Чернецкій и Санѣга приходили съ Польскимъ войскомъ къ Могилеву для отторженія онаго отъ Россійскаго владѣнія и для отмщенія Могилевскимъ мѣщанамъ за сдачу ими города подъ Россійскую державу.

Тогожъ 1660 года Венгерскаго короля сынъ, подскарбій великій и польный гетманъ Литовскій, коронный маршалъ Вицентій Корвинъ Горжевскій или Госсіевскій, бывшій въ Москвѣ плѣннымъ и возвратившійся въ Польшу, на возвратномъ пути въ Могилевѣ убитъ, по заговору польскихъ военныхъ, подчиненныхъ ему Корвину, чиновниковъ. За таковое убійство осуждено на поносную смерть пять человѣкъ изъ пановъ Польскихъ, учавствовавшихъ въ заговорѣ, фамиліи же оныхъ утаены нарочито, дабы сіе не могло быть безчестіемъ для потомковъ ихъ.

Тогожъ 1660 года Долгорукій, Россійскій полководецъ, имѣлъ сраженіе съ Чарнецкимъ и Сапѣгою, гдѣ такъ же былъ и Оскирка, казацкій атаманъ, на рѣкѣ Басѣ, въ уѣздѣ Чаусовскомъ. На ономъ сраженіи побѣжденъ Долгорукій.

Городъ Могилевъ покоренъ подъ Россійскую державу въ 1654 году. Для удержанія его навсегда во владѣніи Россійскомъ и для защиты отъ нашествія на оный Поляковъ, въ немъ находилось въ теченіи семи лѣтъ Россійское войско, которое, стоя на квартирахъ, причиняло жителямъ Могилевскимъ разныя обиды, за каковыя, хотя Могилевскіе мѣщане неоднократно жаловались Россійскимъ воеводамъ, Горчакову и Поліевктову, жившимъ тогда въ Могилевѣ, но, не получая отъ нихъ удовлетворенія, вышли наконецъ изъ терпѣнія и учинили тайный заговоръ избить все Россійское войско, находившееся въ Могилевѣ. Для совершенія заговора они назначили первое число Февраля 1661 года. Предъ онымъ числомъ (по секретному повелѣнію магистрата) ночью тайно Могилевскіе жители повынимали кремни изъ ружей Русскихъ солдатъ, у нихъ квартировавшихъ; поутру же 1-го числа Февраля магистратскіе чиновники и почетнѣйшіе граждане, собравшись въ Ратушу съ скрытыми подъ одеждою мечами, ожидали опредѣленнаго времени въ готовности къ начатію избіенія.

Объ избіеніи Могилевскими мѣщанами Россійскаго войска.

Россійскіе солдаты, не зная таковаго заговора, учиненнаго мѣщанами на погубленіе ихъ, ходя по рынку толпами начали по обыкновенію своему насильно брать и хватать калачи продажные;—мѣщане нарочито громко закричали, по заговору съ членами магистратскими; на таковой крикъ бургомистръ Пора Леоновичъ, съ катовскимъ мечемъ выбѣжавъ изъ ратуши, перекрестившись,

крикнулъ: пора! пора! Вдругъ зазвонили въ вѣчевой ратушный и на братской колокольнѣ колоколы на тревогу, и бургомистръ Пора-Леоновичъ съ товарищами первый началъ предъ ратушею на рынкѣ катовскимъ большимъ мечемъ рубить Россійскихъ солдатъ; а мѣщане, послышавши колокольный тревожный звонъ, по всему городу, по всѣмъ домамъ и улицамъ, нечаянно нападши, кололи, рѣзали бердышами, топорами, молотами и, чѣмъ кто могъ, убивали Русскихъ солдатъ безъ всякой пощады. Таковое злоумышленное нечаянное нападеніе на Русскихъ солдатъ, страшный крикъ и кровопролитіе въ одно мгновеніе ока произвело во всемъ городѣ. И хотя оное нападеніе учинено мѣщанами нечаянно и на безоружныхъ Русскихъ солдатъ; однако они, какъ люди военные, начали было на рынкѣ верхъ брать надъ мѣщанами, но вдругъ одинъ изъ мѣщанъ, видя опасность, побѣжалъ и отбилъ тюрьму, въ которой содержалось большое количество арестантовъ плѣнныхъ Поляковъ, кои, выбѣгши изъ тюрьмы, отчаянно дрались съ Русскими солдатами, и тѣмъ значительную помощь мѣщанамъ учинили, такъ что въ теченіи нѣсколькихъ часовъ избили во всемъ городѣ все бывшее въ немъ Россійское войско. Во время сей битвы много ранено и нѣсколько убито мѣщанъ Могилевскихъ.

По избіеніи Россійскаго войска, мѣщане воеводъ и чиновниковъ, оковавъ въ желѣза, посадили въ тюрьму; а убитыхъ, ободравши съ нихъ платье, погребли нагихъ, нѣкоторыхъ на горѣ Самусевой (мѣсто то до нынѣшняго времени называется костернею по той причинѣ, что на томъ мѣстѣ множество было костей человѣческихъ и поставлена была каплица, которая была наполнена костями человѣческими); другихъ погребли близь Покровской богадѣльни; а иныхъ въ другихъ мѣстахъ, гдѣ можно было погребсти. По погребеніи избитаго Могилевскими мѣщанами Россійскаго войска, магистратскіе чиновники: войтъ Петръ Казановичъ, бургомистръ Іосифъ Пора-Леоновичъ и Василій Леошкевичъ, ратманы Евсевій Кондратовичъ Шишкевичъ, Александръ Фильkевичъ и писарь ратушный славетный Антонъ Ивановичъ Кликуновъ, для препровожденія и доставленія въ Варшаву Россійскихъ двухъ воеводъ, Семена Савича Горчакова, Матвея Андреевича Поліевктова и головы стрѣлецкаго Семена Ивановича Чекина и другихъ офицеровъ, окованныхъ въ желѣза, сами лично отправились изъ Могилева и благополучно доставили. И какъ въ то время по случаю былъ въ Варшавѣ собранъ изъ всѣхъ областей Польскихъ великій сеймъ, на коемъ и самъ Польскій король Янъ Казимиръ присутствовалъ, то и повелѣно было Польскимъ королемъ двухъ оныхъ Россійскихъ воеводъ съ другими военными чиновниками, окованныхъ, подъ стражею, представить публично на Варшавскій сеймъ. По каковому повелѣнію помянутые воеводы съ другими чиновниками были лично представлены королю. Король и вся Речь Посполитая весьма довольны были таковымъ отважнымъ поступкомъ Могилевскихъ гражданъ, и за таковую побѣду, одержанную Могилевцами надъ Россійскимъ войскомъ, отъ всей Речи Посполитой Могилевскіе граждане заслужили толь великое благоволеніе, что всѣ прежде бывшія ихъ преступленія противъ Короля и Речи Поспо-

литой преданы вѣчному забвенію. Чиновниковъ же магистратскихъ король всѣхъ пожаловалъ дворянами и дворянскими преимуществами, жаловалъ отличіемъ офицерскимъ, военными саблями, какъ бы на генеральномъ сраженіи отличившихся храбростію и побѣдою. А ревностный и первѣйшій зачинщикъ и предводитель онаго пораженія Россіянъ бургомистръ Леоновичъ въ данной королемъ Яномъ Казимиромъ дворянской привилегіи наименованъ не Леоновичемъ, но Пора-Леоновичемъ по той причинѣ, что онъ Леоновичъ, предъ началіемъ таковаго достопамятнаго дѣйствія крикнувши: «пора, пора!», началъ бой и возбудилъ всѣхъ согражданъ своихъ къ храбрости и мужеству; а посему угодно было королю пожаловать Леоновича дворяниномъ съ прибавленіемъ къ фамиліи его онаго слова «пора», дабы и потомки его отъ рода въ родъ, для незабвенной памяти достопамятнаго происшествія, именовались Пора-Леоновичами.

Тогожъ 1661 года, Іюня 9 дня, дана въ Варшавѣ на общемъ шестинедѣльномъ сеймѣ королемъ Яномъ Казимиромъ привилегія жителямъ Могилева, которою предавшіеся на сторону Русскихъ, за избіеніе ими въ Могилевѣ Московскихъ воиновъ и взятіе въ плѣнъ двухъ воеводъ, прощены и оставлены при прежнихъ правахъ и вольностяхъ. Въ оной грамотѣ позволилъ король Могилевскимъ гражданамъ пользоваться помѣстьями и всѣми правами, преимуществами и вольностями, отъ прежнихъ королей наданными Могилеву, уволены Могилевскіе граждане отъ всѣхъ градскихъ тягостей, постоевъ воинскихъ, подводъ, поборовъ и уравненъ городъ Могилевъ во всѣхъ правахъ и преимуществахъ, свободахъ, выгодахъ и вольностяхъ съ столичнымъ Литовскимъ городомъ Вильнею, каковаго права и преимущества другіе города Польскаго королевства, кромѣ Могилева, ни одинъ не имѣлъ [1]).

Грамота Яна Казимира жителямъ Могилева, данная въ награду за истребленіе Русскаго гарнизона въ Могилевѣ.

На основаніи королевской привилегіи въ послѣдствіи времени многіе изъ Могилевскихъ гражданъ покупили себѣ помѣстья и учинились помѣщиками, а именно: Коробанки, Ропи, Казановичи, Ерошевскіе, Ракусы, Корольки, Пора-Леоновичи, Еліашевичи, Гортынскіе, Стоши, Леошкевичи, Козловскіе; а другіе, по военной и статской службѣ служа, утвердили свое дворянство, а именно: Касвевичи, Цалабаны, Антушкевичи, Грумы, Оношки, Бурачки, Ботвинки, Булаи, Сташевскіе, Терпиловскіе, Крутилы, Бутомы, Пошошевки, Трубницкіе, Корженевскіе, Силиничи.

1661 года, Августа 3 дня, Іосифъ Нелюбовичъ Тукальскій получилъ привилегію отъ короля Яна Казимира на епископію Могилевскую, посвященъ во епископа Могилевскаго съ архимандрита монастыря Лещинскаго; онъ съ Могилевской епископіи поступилъ на митрополію Кіевскую и, будучи Митрополитомъ, сидѣлъ въ заключеніи въ Малборгѣ три года за то, что гетману Малороссійскому якобы совѣтовалъ предаться Царю Московскому; и выпущенъ бывши изъ заключенія въ 1677 году, когда переѣзжалъ чрезъ Вильню, и въ то

Іосифъ Тукальскій — Епископъ Могилевскій и потомъ Митрополитъ Кіевскій.

1) См. Бѣлорусскій Архивъ № 40.

время, въ праздникъ Іосафата, бывшаго Полотскаго уніатскаго архіепископа, убитаго въ Витебскѣ, не велѣлъ въ колокола звонить въ монастырѣ Виленскомъ Православномъ; за то уніаты и католики хотѣли его уловить и судить, но онъ избавился отъ ловящихъ, прибылъ въ ономъ году въ Могилевъ, и въ Могилевѣ проживалъ чрезъ всю зиму. А во время весны изъ Могилева отъѣхалъ водянымъ путемъ, рѣкою Днѣпромъ, въ Кіевъ, пробывъ въ Кіевскомъ братскомъ монастырѣ тайно не болѣе одной четверти часа, отправился въ столичный Малороссійскій гетмановъ городъ Чигиринъ, въ которомъ жилъ съ гетманомъ Дорошенкомъ около десяти лѣтъ до самой смерти своей.

Наказаніе жителей Могилева за ихъ отпаденіе отъ Россіи.

Тогожъ 1661 года въ лѣтнее время Россійское войско, стоявшее на квартирахъ въ городѣ Быховѣ, приходило изъ Быхова къ Могилеву для отмщенія за избіеніе Могилевскими мѣщанами Русскаго войска, и подступя подъ городъ, остановилось за городомъ въ недалекомъ разстояніи отъ Виленскихъ воротъ, надъ рѣчкою Струшнею. Тогда Польское оберегательное войско, находившееся въ Могилевѣ, состоящее изъ нѣсколькихъ сотъ человѣкъ, и мѣщане охотники, по легкомыслію своему выступя изъ города, отважились начать битву съ Россійскимъ войскомъ; но Россіяне, учиня во рвахъ засаду, военныхъ поляковъ и мѣщанъ охотниковъ всѣхъ на голову порубили. Которые же изъ поляковъ и мѣщанъ, видя неизбѣжную смерть, ружья побросали, тѣхъ Русскіе солдаты побрали въ плѣнъ и отвели ихъ въ Быховъ. Того же года въ Копысѣ Могилевскихъ мѣщанъ 12 человѣкъ Поляки убили и утопили.

Въ томъ же 1661 году Могилевскихъ купцевъ 50 человѣкъ, бывшихъ по части торговли въ Смоленскѣ, воевода Смоленскій Репнинъ, въ отомщеніе за избіеніе въ Могилевѣ Россійскаго войска, отобравъ товары, заковавъ въ желѣза, взялъ подъ стражу въ острогъ, въ коемъ пробыли оные купцы два года, и воевода Репнинъ намѣренъ былъ всѣхъ ихъ повѣсить; но къ счастію ихъ въ то время Польскій полковникъ Суринъ съ войскомъ стоялъ на границѣ Польской подъ Брянскомъ, и по случаю улучилъ на сватьбу князя Мещерскаго, бывшую въ городѣ Брянскѣ, и съ знатными Россійскими вельможами, на оной свадьбѣ бывшими, и полковникъ Суринъ былъ гостемъ, хотя незваннымъ. По окончаніи же сватьбы, полковникъ Суринъ Русскихъ бояръ запросилъ къ себѣ на угощеніе; хотя боярамъ и не хотѣлось за границу выѣзжать, но по усильной просьбѣ полковника Сурина рѣшились поѣхать. По пріѣздѣ Русскихъ бояръ къ Сурину на угощеніе, Суринъ задержалъ ихъ у себя, взялъ подъ стражу плѣнныхъ и мучилъ голодомъ и побоями. Тогда родственники тѣхъ бояръ, видя таковую бѣду ихъ, принуждены были за значительную сумму денегъ выкупить ихъ и, на обмѣнъ за освобожденіе бояръ, освободить содержавшихся въ Смоленскѣ Могилевскихъ купцевъ; и такимъ образомъ Могилевскіе купцы, бывшіе чрезъ два года въ неволѣ, освобождены и возвратились въ Могилевъ.

Пожары въ Могилевѣ въ 1664 г. и пре-

1664 года, Февраля 24 дня, на первой недѣлѣ великаго поста былъ въ

Могилевѣ пожаръ: начался отъ дома Саввы Цихенькина, отъ коего всѣ лавки и нѣсколько домовъ сгорѣло.

Тогожъ 1664 года Польскій король Янъ Казимиръ прибылъ въ Могилевъ Марта 20 дня, и въ бытность въ Могилевѣ короля, Апрѣля 6 дня, случился великій пожаръ, начавшійся отъ дома Василевскихъ, стоявшаго близъ ратуши, отъ котораго сгорѣла ратуша, лавки, церковь братская, обгорѣла съ верха и колокольня, а колокола растопились; въ то время и монастырь братскій дѣвическій сгорѣлъ. По причинѣ пожара и король выѣхалъ изъ Могилева 8 Апрѣля. Во время сего посѣщенія королевскаго король столь былъ благосклоненъ и снисходителенъ къ мѣщанамъ Могилевскимъ, что и на обѣдахъ у мѣщанъ былъ. Бываніе въ немъ короля Яна Казимира.

Въ семъ году Могилевскій епископъ Іосифъ Тукальскій Нелюбовичъ изъ Могилева переведенъ въ Кіевъ и произведенъ въ митрополита Кіевскаго, управлялъ Могилевскою епархіею три года; а на мѣсто его опредѣленъ въ Могилевъ епископъ Меѳодій, бывшій блюстителемъ митрополіи Кіевской по смерти Кіевскаго митрополита Діонисія Балабана. Сей Меѳодій былъ пятый Могилевскій епископъ.

1665 года въ Могилевѣ пожаръ былъ близъ Спасской церкви; въ то время шесть домовъ великолѣпныхъ сгорѣло; а церковь Спасскую деревянную, построенную изъ лѣса, бывшаго на горѣ Гвоздевкѣ (гдѣ нынѣ мѣщане живутъ за Богоугоднымъ заведеніемъ) народъ, бросая на оную снѣгъ, отъ пожара защитилъ.

Тогожъ 1666 года Россійскій князь Яковъ Куденетовичъ Черкаскій съ Прозоровскимъ и Воротынскимъ, обнявши Копысь и Шкловъ, сталъ на лѣвой сторонѣ рѣки Днѣпра; и какъ въ то время Литовскій гетманъ, воевода Виленскій, Михаилъ Пацъ стоялъ съ войскомъ на правой сторонѣ Днѣпра близъ Шклова, то князь Куденетовичъ Черкаскій Іюля 15 дня, тайно переправясь чрезъ Днѣпръ, сильное учинилъ нападеніе на польское войско; что видя гетманъ, отступивъ отъ Шклова, двинулся къ Могилеву; а князь Куденетовичъ въ слѣдъ за нимъ пошелъ туда же. Гетманъ, пришедши подъ Могилевъ, остановился при Виленской заставѣ и своимъ войскомъ и гусарами занялъ городскій валъ отъ Виленской заставы до рѣчки Дубровенки, а князь Куденетовичъ сталъ противъ Польскаго войска на Виленскомъ полѣ, и такъ сраженіе продолжалось чрезъ цѣлый день. Россіяне артиллеріею своею превосходили артиллерію Польскую; и посему Могилевскіе жители, не надѣясь, что бы Поляки возмогли побѣдить Россіянъ, были въ великомъ страхѣ, опасаясь мщенія Россіянъ за избіеніе ими въ 1661 году Россійскаго войска въ Могилевѣ. На другой день по утру гетманъ Пацъ приказалъ Могилевскимъ пушкарямъ выступить съ пушками городскими на мѣсто сраженія на Виленскій валъ, кои выступя начали палить съ пушекъ; и когда предъ полуднемъ съ обѣихъ сторонъ пальба пріостановилась, и князь Куденетовичъ съ своими чиновниками въ шатрѣ обѣдалъ, тогда по приказанію гетмана Могилевскій пушкарь выстрѣлилъ изъ Битва Русскаго войска съ Польскимъ при Могилевѣ.

пушки въ княжескій шатеръ и обѣдавшаго князя Куденетовича убилъ, и тѣмъ кончилось сраженіе. Тогда Россіяне, взявъ тѣло убитаго князя, ночью отъ Могилева отступили и отправились къ предѣламъ Россійскимъ. По отступленіи Россіянъ гетманъ не преслѣдовалъ ихъ, но остался подъ Могилевомъ, подъ коимъ три мѣсяца съ половиною стоялъ отъ 17 дня Іюня до первыхъ чиселъ Октября. Въ сіе время Польскаго полковника Юдицкаго, убѣгшаго въ мѣстечко Журавичи, за учиненную имъ измѣну Поляки въ городѣ Мстиславлѣ публично на площади предъ іезуитскимъ костеломъ въ Недѣлю рано разстрѣляли.

Королевскій приказъ объ избраніи членовъ магистрата въ зависимости отъ Латинянъ, а не Православныхъ.

1667 года Декабря 20 дня послѣдовало предписаніе отъ Польскаго короля Яна Казимира Могилевскому плебану Обринскому о томъ, дабы выборъ Могилевскихъ магистратскихъ членовъ зависѣлъ отъ стороны католиковъ, а не отъ Православныхъ, и Могилевскій плебанъ дабы былъ первымъ членомъ въ Могилевскомъ магистратѣ et vox ejus prima sit. За неисполненіе сего королевскаго повелѣнія назначенъ штрафъ денежный пять тысячъ копъ злотыхъ: половина онаго штрафа въ королевскую казну опредѣлена, а другая половина на костелъ Могилевскій плебанскій фарскій. Таковое предписаніе учинено по просьбѣ Могилевскаго плебана Яна Зеляновича, желавшаго ввесть унію въ Могилевъ, зараженный Дизуніею, то есть Православіемъ.

Могилевскаго іезуитскаго костела фундушъ на сеймѣ подтвержденъ 1668 г., и въ томъ же году основанъ костелъ на землѣ, принадлежавшей фарскому костелу.

1668 года Могилевская Вознесенская каменная церковь начата строиться на томъ самомъ мѣстѣ, на которомъ стояла Покровская деревянная, сожженная 1660 года Польскимъ войскомъ по приказанію воеводы Виленскаго гетмана Литовскаго Павла Сапѣги.

1668 года Полотскій уніатскій архіепископъ Кипріянъ Жоховскій на Варшавскомъ сеймѣ подносилъ королю Яну Казимиру сочиненную имъ книгу подъ заглавіемъ Collognium Liubelskie. Въ оной книгѣ похваляя унію, предлагалъ королю средства къ искорененію Грековосточной вѣры въ Польскихъ и Литовскихъ областяхъ; въ онойже книгѣ написано, что онъ Жоховскій предъ Монархомъ говоря рѣчь въ оной сравнивалъ городъ Могилевъ съ Палестинскимъ городомъ Тиромъ въ богатствѣ, но крайне сожалѣетъ, что Могилевъ наполненъ зла, называлъ его столицею и гнѣздомъ Схизмы, то есть столицею и гнѣздомъ Православія.

Тогожъ 1668 года Польскій король Янъ Казимиръ 16 Сентября сложилъ съ себя корону. Тогда генеральная конфедерація, хотя и обезпечила диссидентовъ, то есть Православныхъ Греческаго закона, Лютеранъ и Кальвиновъ, употребленіемъ вольности и всѣхъ правъ, сообразуясь прежнимъ конфедераціямъ; однако учиненною на созывательномъ сеймѣ тогожъ 5 Ноября деклераціею не преминула сильно одобрить унію.

Въ сіе время Могилевскій епископъ Меѳодій, управлявшій Могилевскою епархіею чрезъ пять лѣтъ, отлучась изъ Могилева въ Малороссію, питалъ

вражду къ Митрополиту Іосифу Тукальскому, жившему тогда въ Чигиринѣ, но вскорѣ возникъ бунтъ въ Малороссіи, коего епископъ Меѳодій былъ главный виновникъ. Онъ вооружилъ всѣ сословія противъ гетмана Запорожскихъ казаковъ Брюховецкаго, находился въ то время въ Нѣжинѣ, послѣ былъ взятъ генеральнымъ есауломъ, по прозванію Многогрѣшнымъ, по повелѣнію гетмана Дорошенка, и отправленъ въ Чигиринъ, гдѣ содержался четыре недѣли подъ крѣпкимъ карауломъ, оттуда переведенъ въ Седнево, гдѣ оставался онъ чрезъ мѣсяцъ. Изъ Седнева вытребованъ архіерей Меѳодій въ лагерь Дорошенковъ къ Митрополиту Іосифу Тукальскому, который за оказанное Меѳодіемъ недоброжелательство Заднѣпрскому гетману Брюховецкому, лишивъ Меѳодія архіерейскаго сана, отослалъ въ Чигиринскій монастырь, потомъ въ монастырь Уманскій. Изъ онаго Меѳодій, подкупивъ монаховъ, бѣжалъ ночью, явился въ Кіевѣ, по приказанію воеводы Петра Васильевича Шереметева отправленъ въ Москву, и тамъ въ Новоспасскомъ монастырѣ кончилъ подъ стражею жизнь свою.

Назначеніе въ Могилевъ епископа Ѳеодосія.

1669 года, 19 Іюня, избранъ Польскимъ королемъ Михаилъ Корибутъ Вишневецкій. Присягая по обыкновенію на пактахъ конвентахъ, утвердилъ онъ все то, что предмѣстники его Польскіе короли всегда обѣщали въ пользу православныхъ, увѣряя совершенно примирить православныхъ съ уніатами.

Въ семъ же году, на мѣсто бывшаго Могилевскаго епископа Меѳодія, прибылъ въ Могилевъ епископъ Ѳеодосій Василевичъ, бывшій архимандритъ Слуцкій, по привиллегіи Польскаго короля Корибута Вишневецкаго посвященный въ епископа на Могилевскую епархію; онъ былъ шестой епископъ. Въ семъ году Могилево-братскаго монастыря большой колоколъ вылитъ мастеромъ Ребровичевскимъ. Въ семъ году Могилевская Николаевская каменная церковь начата строиться иждивеніемъ помѣщика Маковецкаго, бывшаго тогда въ Православномъ исповѣданіи, и иждивеніемъ Могилевскихъ гражданъ.

Учрежденіе младшаго Православнаго братства въ Могилевѣ.

Въ семъ году при церкви, находящейся въ Могилево-братскомъ монастырѣ Святаго Апостола и Евангелиста Іоанна Богослова, учреждено Могилевскимъ обществомъ младшее братство, то есть общество, состоящее изъ молодыхъ неженатыхъ людей обоего, мужескаго и женскаго, пола, кои вписывались въ число братчиковъ и дѣлали по возможности между собою складки денежныя на церковныя той Церкви надобности; таковымъ добровольнымъ ихъ пожертвованіемъ и стараніемъ Иконостасъ вырѣзанъ и Иконами написанъ, вызолоченъ и серебряными ризами на четырехъ Иконахъ обложенъ и украшенъ. А старики и всѣ женатые люди, мужескій полъ и женскій, вписывались въ число братчиковъ большой Богоявленской монастырской Церкви и пожертвованія денежныя вносили. Изъ оной братской суммы, кромѣ церковныхъ расходовъ, даваемо было нѣкоторое количество денегъ на содержаніе монаховъ братскихъ, на содержаніе училища братскаго монастыря и на типографскія издержки; а выручаемые деньги за продажу книгъ поступали въ об-

щую братскую сумму, и братскій Могилевскій Богоявленскій монастырь именовался ставропигіальнымъ училищнымъ монастыремъ.

Появленіе лже— мессіи въ 1670 году.

1670 года зима была лютая, были чрезвычайно лютые морозы, отъ коихъ птицы, люди и скотъ мерзли и даже деревья вымерзали. По прошествіи сей зимы, была великая дороговизна на хлѣбъ. Въ сіе время нѣкто еврей Сапсай Гершоновичъ, называя себя месіяшемъ жидовскимъ, ѣздилъ со множествомъ народа еврейскаго по городамъ; и когда подъѣзжалъ подъ какой городъ, повелѣвалъ трубить въ трубы; тогда отъ страха многіе города ему поддались; евреи столь увѣрили оному обманщику Сапсаю, что съ женами и дѣтьми своими постили и въ зимнее время въ рѣкахъ купались. Оный обманщикъ началъ называть себя месіяшемъ въ 1667 году и продолжалъ свои обманы чрезъ четыре года, потомъ въ 1670 году былъ пойманъ въ Константинополѣ въ церкви и приведенъ къ Турецкому Султану, по повелѣнію коего былъ окованъ желѣзами и, по содраніи съ него живаго кожи, повѣшенъ на висѣлицѣ, и такимъ образомъ обманщикъ оный Сапсай погибъ. Въ тоже время, по дѣйству ли того обманщика Сапсая, были страхи въ Польшѣ и Литвѣ по разнымъ городамъ, и въ Могилевѣ, неизвѣстно кѣмъ, было писано краскою на костелахъ и церквахъ высоко на нѣсколько саженей вверхъ по стѣнамъ, а также въ сундукахъ замкнутыхъ, и никто онаго письма не могъ читать; тогда овцы были стрижены невидимою рукою, и нѣкоторымъ людямъ были стрижены бороды, а особливо тѣмъ, кои страха того не боялись.

Королевскія привилегія Могилеву на подсудность купцевъ одной ратушѣ и королевскому суду и на построеніе ближне-Воскресенской церкви.

1672 года, Марта 30 дня, данъ универсалъ Польскимъ королемъ Михаиломъ Корибутомъ Вишневецкимъ о томъ, чтобы Могилевскихъ купцевъ и мѣщанъ, по торговымъ ихъ дѣламъ пользующихся Магдебургскимъ правомъ, не судить ни въ какихъ судебныхъ мѣстахъ, кромѣ собственной ихъ Могилевской ратуши и суда королевскаго, подъ штрафомъ десяти тысячь копъ грошей [1]).

1672 года, Мая 30 дня, дана Польскимъ королемъ Михаиломъ Корибутомъ Вишневецкимъ привилегія дозволительная Могилевскимъ мѣщанамъ на построеніе въ Могилевѣ ближне—Воскресенской деревянной приходской Церкви на просимомъ прихожанами мѣстѣ, при новой площади, на новомъ рынкѣ. Оные прихожане имѣли особенную свою приходскую Церковь Рождество—Богородицкую, стоявшую въ близкомъ разстояніи отъ Виленской заставы, при поворотѣ съ большой Виленской улицы въ Пушкаревичеву улицу на углу правомъ. Когда же оная церковь 1595 года гетманомъ Малороссійскимъ Павломъ Наливайкою сожжена, то они принадлежали къ приходу дальне—Воскресенской Церкви, бывшей на томъ мѣстѣ, на которомъ нынѣ стоитъ каѳедральный Іосифовскій Соборъ.

Построеніе въ Могилевѣ Николаевской церкви и при ней монастыря.

Въ семъ году Могилевская Николаевская каменная церковь окончена; при оной былъ монастырь женскій, а по перемѣщеніи монахинь въ Холмянскій мона-

---

1) Напечатана въ Бѣлорусскомъ Архивѣ подъ № 42.

стырь (бывшій на лѣвой сторонѣ Днѣпра, отстоящій отъ Луполова вверхъ рѣки въ двухъ верстахъ) былъ при Николаевской Церкви мужскій монастырь. Наконецъ Могилевскій епископъ Іеронимъ Волчанскій учинилъ Николаевскую церковь приходскою церковію, которая и до нынѣшняго времени состоитъ приходскою; въ Холмянскомъ же женскомъ монастырѣ монахини жили долгое время; а именно въ Холмянскомъ монастырѣ была церковь во имя Св. Анны, а потомъ во имя Святыхъ равноапостольныхъ Царей Константина и Елены.

Королевская привилегія Могилевскимъ мѣщанамъ на построеніе Успенской церкви.

1673 года, Мая 14 дня, дана Польскимъ королемъ Михаиломъ Корибутомъ Вишневецкимъ привилегія Могилевскимъ мѣщанамъ, а именно: войту Тимофею Сѣвериновичу, бургомистру Михаилу Пуцятѣ и ратману Николаю Скарботу о дозволеніи построить каменную Успенскую Церковь на томъ мѣстѣ, на которомъ стояла деревянная церковь, за рѣчкою Дубровенкою, въ части Коськовской, при улицѣ Быховской.

Возвращеніе отъ Базильянъ Православнымъ Спасскаго монастыря.

1674 года уніатскіе монахи Базильяне, жившіе 66 лѣтъ въ Могилевскомъ Спасскомъ монастырѣ, при настоятелѣ уніатскомъ игуменѣ Никодимѣ по указу королевскому удалены изъ онаго. По удаленіи Базильянъ, Спасскій монастырь отданъ Могилевскому Православному архіерею Ѳеодосію Василевичу для всегдашняго жительства какъ ему Ѳеодосію, такъ и по немъ имѣющимъ быть Могилевскимъ Православнымъ архіереямъ; а до того времени Могилевскіе архіереи жили въ Печерскѣ.

Безуспѣшныя усилія ксендза Зеляновича и іезуитовъ ввести унію въ Могилевѣ.

Въ 1678 году Могилевскій плебанъ ксендзъ Зеляновичъ всѣ средства предпринималъ для введенія Уніи въ Могилевъ, но не могъ; почему, дабы удобнѣе успѣть въ своемъ предпріятіи, уфундовалъ въ Могилевѣ миссіонеровъ іезуитовъ, посредствомъ коихъ надѣялся убѣдить жителей Могилевскихъ къ принятію Уніи; но всѣ Зеляновичевы предпріятія остались тщетными, потому что и іезуиты своими казаньями ни одного человѣка не могли склонить къ уніатству.

Въ семъ же году Могилевскій епископъ Ѳеодосій Василевичъ скончался.

Въ 1679 году, Сентября 9 дня, Могилевскіе граждане начали каменную ратушу строить.

Появленіе кометы въ 1681 году.

1681 года въ день праздника Рождества Христова католическаго, празднуемаго католиками за 12 дней прежде Православными празднуемаго, показалась комета очень великая и стояла нѣсколько недѣль.

Бѣдствія въ Могилевской области отъ сильныхъ ударовъ грома.

Въ семъ же году въ Іюнѣ страшные громы были, называемые по Бѣлорусскому нарѣчію перунами, коими въ Чериковскомъ уѣздѣ подъ мѣстечкомъ Кричевомъ, въ селѣ Комаровичахъ 113 штукъ рогатаго скота убито, въ полѣ пасшагося. Сіе происшествіе случилось при бытности и въ глазахъ лѣтописца Трубницкаго и другихъ Могилевскихъ жителей. Тогожъ года въ мѣстечкѣ Малятичахъ, въ тамошнемъ озерѣ, громами или перунами великое множество рыбы лещевъ выбито и всякаго леща съ праваго боку ранено и по причинѣ смрада великаго, бывшаго отъ побитой громовыми ударами рыбы и скота, рыбу и скотъ закапывали въ землю.

(1682 г.) Того времени урожаи хлѣбные были изобильны, и дешевою цѣною продавался хлѣбъ: четверть ржи, составляющая 10 гарнцевъ, продаваема была по 13 Ге [1]) (°).

Новыя усилія ксендза Ждановича ввести въ Могилевѣ унію.

Тогожъ года ксендзы іезуиты, стараніемъ ксендза Яна Ждановича, плебана Могилевскаго, пробоща и каноника катедральнаго Виленскаго, поселясь въ Могилевѣ на маломъ количествѣ земли, принадлежавшей костелу плебанскому фарскому юриздичной, начали жить; а потомъ въ послѣдствіи времени, разными способами распространили себѣ мѣсто, выстроили костелъ каменный и каменныя келліи въ два этажа. Помянутый плебанъ Ждановичъ, какъ и предмѣстникъ его Зеляновичъ, старался поселить въ Могилевѣ ксендзовъ іезуитовъ, дабы съ помощію ихъ удобнѣе возмогъ Могилевскихъ жителей обратить въ унію; но на бывшей въ 1693 году Кадинской коммиссіи Православное духовенство и главный Польскій коммисаръ Христофоръ Гримультовскій, воевода Познанскій, весьма много замыслу Ждановичеву воспрепятствовали.

Рожденіе уродовъ въ Могилевѣ.

1683 года въ недалекомъ разстояніи отъ Могилева въ деревнѣ Котушѣ, въ имѣніи пана Карковскаго, родилось чудовище, дитя женскаго пола о двухъ головахъ въ одномъ тѣлѣ; которое презентовано было въ Могилевскомъ плебанскомъ костелѣ фарѣ неживое.

1684 года въ Могилевѣ, на Шкловской улицѣ, за валомъ, жидовка по имени Шейна, дочь Вульфова, жена Азика Габріеловича, родила дитя неподобное на человѣка, но похожее на медвѣдка косматаго съ кохтями; оное чудовище живое закопано.

Умерщвленіе Бардиловскаго шляхтичемъ Бѣлоголовцемъ и шляхетская расправа съ послѣднимъ.

1685 года въ недалекомъ разстояніи отъ Могилева, въ околицѣ шляхетской Бардилахъ, шляхтичь Бѣлоголовецъ, шляхтича Захарія Бардиловскаго наѣхавши на домъ, его замучилъ и въ селѣ Любужѣ въ рѣкѣ Днѣпрѣ утопилъ. За таковое убійство Бардиловскіе шляхтичи, собравшись ночью, обнеся соломою домъ Бѣлоголовцовъ сожгли, а самого Бѣлоголовца и другаго шляхтича Залѣсскаго, гостившаго въ домѣ Бѣлоголовца, изъ ружей убили и бросили въ огонь, тѣло же утопленнаго шляхтича Захарія Бардиловскаго найдено въ Могилевѣ.

1686 года въ Могилевѣ случилось странное и необыкновенное происшествіе: во время зимы набѣжало изъ лѣса въ городъ много дикихъ звѣрей, рысей, коихъ нѣсколько десятковъ убито мѣщанами на предмѣстіяхъ Могилевскихъ, и нѣсколько штукъ забито посреди города, въ окружности высокаго середняго вала, чему многіе удивлялись. Сіе случилось, можетъ быть, по причинѣ чрезвычайно великихъ снѣговъ и морозовъ, въ то время бывшихъ, или потому, что онѣ не могли въ лѣсахъ сыскать себѣ пищи. Тогожъ года во время весны наводненіе необыкновенное, чрезвычайно великое, было.

Тогоже года монета, называемая Клепачи (?), оказалась подложною, которая людямъ въ торговляхъ весьма великіе убытки причинила.

[1]) Монета, въ то время употребляемая, называлась Ге.

Тогожъ года Сентября 1 дня вѣжа каменная ратушная обвалилась, выстроенная вышиною на 40 локтей, и уже была выше ратуши; изъ того груза цехаузъ выстроенъ и вѣжа опять вновь состроена.

Въ томъ же году Николаевской церкви большой колоколъ вылитъ.

1687 года Бернардинскій костелъ на правомъ берегу рѣки Днѣпра въ Могилевѣ основанъ.

Тогожъ года въ Маѣ и Іюнѣ въ городѣ Старомъ Быховѣ чародѣевъ нѣсколько десятковъ сожжено, а нѣкоторые изъ числа оныхъ убѣгли на Украйну. Сожженіе чародѣевъ въ Быховѣ.

Тогожъ года Могилевскій Бернардинскій костелъ и кляшторъ помѣщикъ Ѳедоръ Ржевускій, Рѣчицкій ловчій, началъ строить; а 1723 года оный Бернардинскій костелъ и кляшторъ иждивеніемъ главнаго проповѣдника Адріяна Александровича оконченъ. Построеніе Бернардинскаго кляштора въ Могилевѣ.

Сегожъ года Полотскій уніатскій архіепископъ Кипріанъ Жоховскій прислалъ въ Могилевскій іезуитскій костелъ мощи бывшаго Полотскаго уніатскаго архіепископа Іосафата Кунцевича, убіеннаго въ Витебскѣ.

1690 года на Украйнѣ за Днѣпромъ и около Слуцка и Минска оказалась саранча въ великомъ множествѣ и въ помянутыхъ странахъ засѣянный хлѣбъ и траву такъ пожрала, что послѣ оной саранчи нечего было жать и косить; въ семъ же году саранча оная около Могилева и въ самомъ Могилевѣ появилась, но очень въ маломъ количествѣ, а потому ничего не повредила; одна уловлена была въ Могилевѣ, величиною въ малый ручный перстъ, у коея голова была величиною въ орѣхъ лѣсный, продолговатая, глаза у нея, какъ горчичное зерно, зубы бѣлые острые, подобные иглиному кончику, четыре крыла, шесть ногъ, переднія меньшія, середнія большія, а заднія грубшія и должайшія, какъ у воробья; но какъ въ то время въ предѣлахъ области Могилевской сряду нѣсколько недѣль продолжалися дожди, по причинѣ мокроты саранча вся погибла. Появленіе саранчи въ Украйнѣ и Могилевѣ.

1692 года въ Польшѣ оказалися между монархами Польскимъ и Московскимъ зводничіе, кои учинивши печати царскія, писывали къ Польскому королю письма о различныхъ дѣлахъ, побуждая монарховъ къ несогласію; но тотъ злодѣйскій умыслъ открытъ въ Польшѣ и оказался виновнымъ одинъ изъ римско-католическихъ монаховъ, по имени Соломонъ, у котораго найдены царскія подложныя печати. Онаго ксендза Соломона скованнаго изъ Польши доставили въ Могилевъ, который въ Могилевскомъ замкѣ содержался долгое время подъ стражею; потомъ тотъ ксендзъ Соломонъ изъ Могилева отосланъ въ Москву, къ Государямъ Московскимъ, котораго мучили въ Москвѣ, пока сознался; послѣ того онаго Соломона безчетною смертію умертвили. Но какъ прежде открытія злодѣянія Соломонова въ томъ подозрѣваемъ былъ польскій панъ Демарацкій; то и отосланъ былъ въ Москву, гдѣ невинно великія мученія претерпѣлъ, по узнаніи его невинности, Польскій король Янъ III-й Со- Наказаніе латинскаго монаха Соломона за подделку Русской Государственной печати.

бѣсскій изъ Москвы возвратилъ Деморацкаго въ Польшу, и за претерпѣнныя имъ въ Москвѣ мученія щедро наградилъ.

Тогожъ года дана Польскимъ королемъ Яномъ III Собѣсскимъ привилегія Могилевскимъ ксендзамъ Кармелитамъ, коею пожалована имъ Кармелитамъ ежегодная хлѣбная пенсія, каковую должны получать отъ Могилевскаго королевскаго замка.

Происки іезуитовъ въ Могилевѣ.

Въ сіе время въ Могилевѣ отъ іезуитовъ непрестанные происходили налоги и принужденія Православныхъ всякими мѣрами къ уніи; а притомъ и домогательство у Литовскаго гетмана Сапѣги и у иныхъ польскихъ сенаторовъ, дабы начальнѣйшую Могилевскую церковь Всемилостиваго Спаса отдали имъ іезуитамъ, и въ Могилевѣ епископіи и начальству быть іезуитскому, каѳедрѣ же Православной Бѣлорусской впредь въ Могилевѣ не быть.

Въ то время іезуиты Спасскую церковь наименовали было костеломъ святаго Казимира; въ монастырѣ Спасскомъ весьма великій миссіонерскій поставили крестъ деревянный. Крестъ тотъ поставленъ былъ на томъ самомъ мѣстѣ, гдѣ нынѣ уголъ каменныхъ купеческихъ лавокъ, на поворотѣ изъ Большой улицы въ проулокъ, идущій къ колокольнѣ Спасской, къ которому приходъ былъ съ улицы; и іезуиты во время своихъ крестныхъ ходовъ приходили къ оному кресту и подъ онымъ стоя на высокомъ столѣ говорили свои къ народу проповѣди, коими убѣждали народъ къ принятію уніи.

Раззореніе Петропавловской церкви въ с. Озерахъ по наущенію іезуитовъ.

Въ сіе время въ Могилевскомъ уѣздѣ, въ селѣ Озерахъ, пріѣхавшіе изъ Вильни, по наущенію іезуитовъ Могилевскихъ, коммиссары старинную Православную церковь Петропавловскую съ великимъ наругательствомъ раззорили и прихожанъ оной церкви, защищавшихъ церковь отъ раззоренія, многихъ били мучительски и, взлѣзши на церковь, крестъ, стоявшій на куполѣ, ногами спихнули на землю; а наконецъ и всю церковь по бревну разбросали. А посему Православные, не имѣя церкви, многіе поневолѣ склонились къ принятію уніатской вѣры.

Отвѣтъ Польскаго короля на просьбу Православныхъ жителей Могилева назначить въ Могилевъ епископа.

Въ сіе время, въ бытность Польскаго короля въ Могилевѣ, мѣщане Могилевскіе просили короля Яна III Собѣсскаго дать имъ, на мѣсто умершаго Могилевскаго Православнаго епископа Ѳеодосія Василевича, другаго Православнаго епископа въ Могилевъ. На таковое свое прошеніе получили въ отвѣтъ: «что если они, Могилевцы, желаютъ уніатскаго имѣть епископа, то онъ прикажетъ поставить онаго въ Могилевъ; а Православному епископу никогда въ Могилевѣ быть не позволитъ; и что желательно королю, дабы они, Могилевцы, были уніатами, и къ тому приступили бы добровольно; въ противномъ же случаѣ будутъ въ уніи и поневолѣ.»

О смерти помѣщика Любужскаго Зѣньковича, убіеннаго Могилевскими мѣщанами.

Въ сіе время Могилевскаго уѣзда, въ недалекомъ разстояніи отъ города Могилева, села Любужа помѣщикъ польскій Зѣньковичъ, жившій въ близкомъ разстояніи отъ Могилева за Днѣпромъ, на лѣвомъ берегу Днѣпра, въ селѣ Любужѣ, будучи жестокій гонитель Православной Вѣры и непримиримый врагъ Могилевскимъ мѣщанамъ, за необращеніе ихъ въ унію, чинилъ разные

происки, клонящіеся къ обидѣ мѣщанъ; и имѣя съ городскими землями, лѣсами и сѣнокосными лугами, смежныя свои дачи земли, луговъ и лѣсовъ, по корыстолюбію своему и недоброжелательству къ Могилевскимъ мѣщанамъ, самоуправно присвоивалъ себѣ городскія земли, лѣса и луга, и даже мѣльницу городскую, стоявшую внутри города Могилева, въ части Людьковской, на рѣчкѣ Дубровенкѣ, самовольно старался отнять отъ города и присвоить себѣ. Посему Могилевскіе мѣщане, вышедъ изъ терпѣнія, учинили заговоръ убить Зѣньковича и искали удобнаго къ тому случая. Когда же Зѣньковичъ изъ Любужа пріѣхалъ въ Могилевъ, и мѣщане, ожидавшіе его пріѣзда, нечаянно съ кольемъ бросились на Зѣньковича; и хотя Зѣньковичъ убѣжалъ отъ нихъ и спрятался въ деревянной часовнѣ, стоявшей на томъ мѣстѣ, гдѣ нынѣ стоитъ Кармелитскій костелъ, но мѣщане, напавъ на часовню, разбили оную и скрывавшагося въ оной Зѣньковича убили и зацѣпя веревками за ноги отволокли къ Днѣпру и утопили. Когда же по оному дѣлу производимо было изслѣдованіе, то по дѣлу оказалось, что всѣ они равно виновны въ семъ убійствѣ; а посему и наказаніе опредѣлено на все общество равное: общественнымъ иждивеніемъ выстроить каменный для ксендзовъ Кармелитовъ костелъ на томъ самомъ мѣстѣ, на которомъ часовня стояла, въ которой убитъ панъ Зѣньковичъ. Въ силу таковаго опредѣленія Могилевскіе мѣщане собственнымъ своимъ иждивеніемъ разобрали нѣкоторые ветхіе городскіе каменные домы на матеріалъ для постройки костела, выстроили великій кармелитскій костелъ, который до нынѣшняго времени, то есть до 1843 года, существуетъ; нынѣ приономъ консисторія Римско-католическая, и епископы католическіе настоятелями; какъ онъ каѳедральный—Римскихъ митрополитовъ, и Римско-католическій митрополитъ Станиславъ Сестренцевичъ Богушъ жилъ при немъ, то оный кармелитскій костелъ нынѣ титулуется архикатедральнымъ. Въ прописанномъ происшествіи помянуты нѣкоторыя подробности, хотя маловажныя и суевѣрныя, но любопытныя; а потому мною оныя написаны: 1) въ несчастный день для Зѣньковича, въ который онъ убитъ, послѣдовалъ съ нимъ случай слѣдующій. Когда Зѣньковичъ выѣзжалъ изъ двора своего на верховой лошади своей, то лошадь его въ воротахъ подъ нимъ пала на колѣни, что увидѣвши изъ окна жена его закричала, говоря: «сего дня будетъ тебѣ великое несчастіе, возвратись назадъ въ домъ, не ѣдь въ Могилевъ.» Но Зѣньковичъ, не слушая совѣта жены своей, ударилъ по лошади, лошадь вскочила и онъ поѣхалъ въ Могилевъ, гдѣ точно постигло его несчастіе, т. е. насильственная смерть.

2) Когда Могилевскіе мѣщане убили Зѣньковича и убитаго, зацѣпя за ноги, приволокли къ Днѣпру топить, то старики, жившіе въ то время на берегу Днѣпра, вышедши изъ домовъ своихъ, не совѣтовали топить Зѣньковича выше города, но совѣтовали утопить ниже города. Естьли, говорили они, утопите выше города, то кровь его падетъ на городъ и городъ долженъ будетъ отвѣчать за убійство его; а естьли утопите ниже города, по теченію

Днѣпра, то городъ не будетъ отвѣчать за него и онъ пропадаетъ безъ всякаго изслѣдованія и взысканія. Но Могилевцы не послушавшись стариковскаго совѣта, утопили Зѣньковича выше города на томъ мѣстѣ, на которомъ нынѣ большія деревья ясокори и вербы стоятъ. И такъ въ самомъ дѣлѣ городъ за убійство Зѣньковича былъ подъ судомъ. Но какъ въ допросахъ не показали виновнѣйшихъ зачинщиковъ сего убійства, то никто изъ нихъ не осужденъ на смертную казнь; а посему за общее преступленіе общее наказаніе опредѣлено. На память убіеннаго на семъ мѣстѣ, гдѣ нынѣ костелъ стоитъ, Зѣньковича, на костелѣ подъ Крестомъ поставленъ былъ длинный ящикъ на подобіе гроба, и нынѣ на ящикѣ большой Крестъ стоитъ между двумя передними куполами надъ входомъ въ костелъ.

Физическія бѣдствія въ Могилевѣ.

1694 года, Августа 11 дня, въ субботу по полудни во второмъ часу, отъ полуночной страны нечаянно наступила страшная туча, темная какъ ночь, которая наполнила страхомъ какъ городъ Могилевъ, такъ и окружныя мѣстечки и деревни великимъ громомъ и градомъ разновиднымъ, вихрь толь великъ былъ, что помѣщичьи домы и заѣзжія постоялыя стодолы съ основанія исторгалъ и опрокидывалъ; отъ оной бури и града засѣвы хлѣбные мѣстами были побиты.

1695 года, во время весны, отъ разлитія рѣки Днѣпра наводненіе весьма великое было, которое много убытковъ причинило Могилевскимъ жителямъ; многихъ изъ домовъ повыгоняло, а особливо въ Покровскомъ и Троицкомъ приходахъ ограды, заметы и тыны поскосило.

Голодъ въ Бѣлоруссіи.

Тогожъ года, Іюня 4 дня, въ субботу вечеромъ великій снѣгъ выпалъ, который чрезъ нѣсколько дней лежалъ въ Могилевѣ и въ окрестностяхъ онаго; а въ западной странѣ за рѣкою Березиною и Нѣманомъ и далѣе въ три раза большій въ то время былъ снѣгъ и чрезъ все лѣто въ тѣхъ странахъ былъ великій холодъ, морозъ и посѣвы повредилъ, отъ чего вдругъ дороговизна стала на хлѣбъ въ Бѣлоруссіи, и многіе жители изъ тѣхъ западныхъ странъ пріѣзжали въ Бѣлоруссію для покупки хлѣба; а во время зимы тамошніе жители, по причинѣ голода, въ Бѣлоруссію и въ Россійскія страны съ женами и дѣтьми нѣсколько тысячь позаходили, отъ чего еще большая дороговизна въ Бѣлоруссіи стала: мѣрка ржи, Могилевской мѣры въ 15 гарнцевъ, продавалась въ Могилевѣ по 4½ Польскихъ злотыхъ; въ 1696 году пшеницы мѣрка продавалась по талеру битому, ячменя мѣрка 3 пофы (монета въ то время употребляемая; неизвѣстно сколько тѣ пофы заключали въ себѣ нынѣшнихъ денегъ), овса мѣрка 2 пофы. Но около Слуцка, Минска и по границѣ Литовской въ трое большая дороговизна была; жители тамошніе дѣтей своихъ бросали на дорогахъ; а нѣкоторые, оставивъ дѣтей въ домахъ, сами отходили въ другія страны.

Воровство Могилевскихъ евреевъ.

Въ сіе время Могилевскіе евреи обворовали пана Малахія Каскевича, бургомистра Могилевскаго, во время темной ночи и великаго грома: просверлили каменную стѣну толщиною въ локоть съ половиною сзади кладовой камен-

ной, въ коей изъ сундуковъ поворовали, какъ въ наличности состоящую значительную сумму денегъ монетою золотою и серебряною, такъ въ сплендорахъ т. е. дорогихъ одеждахъ и вещахъ. Оные воры евреи пойманы въ Могилевѣ и судимы были въ замкѣ Могилевскомъ экономомъ Замойскимъ, осуждены на мучительное наказаніе, такъ называемое тартуры. Оные воры посажены были въ тюрьму, въ которой сидя упоили сторожей тюремныхъ и замкнули ихъ пьяныхъ спящихъ въ тюрьмѣ, а сами убѣгли. Евреи тѣ были достаточными людьми въ обществѣ, такъ что вовсе нельзя было имѣть подозрѣніе на нихъ въ такомъ злодѣяніи; но между тѣмъ, сверхъ чаянія, оказались они виновными, изобличены и сознался сами въ преступленіи своемъ.

Въ сіе время Могилевскаго мѣщанина Постоялки сынъ Герасимъ обворовалъ мѣщанку Позняковy ратманову. Постоялка тотъ уворовалъ нѣсколько десятковъ гривенъ серебряныхъ; котораго заочно осуждено на тартуры и катомъ (палачемъ) выгнанъ былъ изъ города вонъ; а потомъ опять уловили, намѣрены были повѣсить на висѣлицѣ, но по причинѣ поблажки судей изъ тюрьмы убѣгъ.

1696 года колокольня Вознесенской Могилевской церкви каменная начата строиться.

1698 года Вознесенская каменная колокольня окончена.

Присвоеніе Могилевской экономіи Сапѣгами а потомъ Замойскимъ.

По смерти короля Яна III-го Собѣскаго, Могилевскій замокъ съ экономіею захваченъ былъ Литовскимъ великимъ подскарбіемъ Сапѣгою, потомъ гетманомъ и воеводою Виленскимъ Сапѣгою же другимъ, а отъ Сапѣги панъ Замойскій замокъ и экономію Могилевскую захватилъ и, отъ себя въ замкѣ управителя опредѣливши, оставилъ въ ономъ намѣстника. Тогда годъ съ половиною Могилевскій замокъ съ экономіею находился во владѣніи пана Замойскаго. А потомъ по избраніи Польскимъ королемъ князя Саксонскаго, названнаго Августомъ II-мъ, по волѣ его королевскаго Величества польскіе господа Поцѣи и Воловичи выгнали пана Замойскаго изъ замка Могилевскаго и, по удаленіи его отъ экономіи, къ замку Могилевскому принадлежавшей, учинили оной подробное описаніе.

Управленіе Могилевскою экономіею Саксонскаго генерала де-Бевста и потомъ Нѣмцевъ Беймана и Леймана.

1699 года, Генваря 11 дня, отъ короля Августа II получилъ во владѣніе Могилевскій замокъ съ экономіею Саксонскій генералъ де Бевстъ и 12 корнетовъ войска Саксонскаго съ де Бевстомъ прибыли въ Могилевъ. По повелѣнію королевскому Саксонскій генералъ, выгнавъ изъ замка нѣмца Перута, оставленнаго отъ пановъ Сапѣговъ, подскарбія и другаго Сапѣги, гетмана и воеводы Виленскаго, началъ въ замкѣ самъ жить. Войско же Саксонское все по экономіи, въ Чаусахъ и Чериковѣ, на зимнихъ квартирахъ стало; а во время весны войско пришло въ Могилевъ и стало обозомъ на Луполовѣ надъ Днѣпромъ, за столбомъ Красовскаго Мелешки; а потомъ, переправясь чрезъ Днѣпръ, стало обозомъ за Деброю въ такомъ же порядкѣ, въ какомъ стояло на Луполовѣ, не причиняя никакой обиды мѣщанамъ. Однажды нѣкоторые бродяги собравшись напали на Саксоновъ, но, ничего неучиня, убѣжали. По проше-

ствіи нѣкотораго времени отъ помянутыхъ Саксонцевъ Могилевскимъ жителямъ много обидъ учинено. Король, будучи чужестранецъ, не былъ милостивъ къ жителямъ Могилевскимъ; а посему, по вымогательству Саксонцевъ, Могилевскіе мѣщане принуждены были дать Саксонцамъ изъ города сто тысячь тынфовъ, кромѣ другихъ для генераловъ и офицеровъ выгодъ значительныхъ; и хотя Могилевскіе мѣщане по оному дѣлу два раза ѣздили въ Варшаву къ королю Августу II съ жалобою, но въ пользу свою ни въ чемъ не успѣли. Въ то время городскіе луга Саксонскимъ войскомъ были совершенно вытравлены, а такъ же ближайшіе къ городу посѣвы обозомъ спустошены; къ семужъ въ то время очень тяжелая на мѣщанъ возложена была казенная ухваленая подать, каковой никогда не бывало; за неотдачу оной подати сажали сборщики въ тюрьмы мужей и женъ, а такъ же нѣкоторыхъ и почетныхъ беременныхъ женщинъ, кои въ тюрьмахъ раждали дѣтей; и немало бѣдныхъ людей до послѣдней бѣдности пришло. Тогожъ года, Августа 15 дня, Саксонцы взявъ изъ города Могилева оные сто тысячь тынфовъ денегъ (тынфъ составляетъ 60 копѣекъ) выступили изъ Могилева; за оными и самъ генералъ де Бевстъ, оставя въ замкѣ пана Глембоцкаго за эконома, выѣхалъ. По выѣздѣ Саксонцевъ, по повелѣнію королевскому, въ скоромъ времени изъ Саксоніи пріѣхали въ Могилевъ нѣмцы Бейманъ и Лейманъ, братья, коимъ, за одолженіе ими польскому королю Августу II нѣсколько миллiоновъ наличной суммы, отданъ въ аренду Могилевскій замокъ съ экономіею на нѣсколько лѣтъ; выборщиками денегъ были евреи. Въ то время и другія королевскія экономіи, въ Литвѣ, въ Жмуди и въ другихъ областяхъ находившіяся, заарендованы были тѣмъ нѣмцамъ Бейману и Лейману на нѣсколько лѣтъ, пока они свою сумму выбрали съ прибылью. Прописанные Саксонскіе нѣмцы Могилевскими жителями названы нѣмецкою саранчею; они болѣе причинили зла и несносныхъ обидъ, нежели тѣ нѣмцы, кои проходили чрезъ Могилевъ во время Шведской войны, весьма тягостной для Бѣлоруссіи, такъ что и до нынѣшняго времени у простолюдиновъ оная Шведская война въ памяти содержится, и многіе, претерпѣвшіе какія либо несчастія и бѣды, говорятъ: «мы въ жизни своей видѣли Шведскую войну».

Пожалованіе Польскимъ королемъ Бернардинскому монастырю въ Могилевѣ 100 мѣрокъ хлѣба ежегодно.

Дана польскимъ королемъ Августомъ II привилегія Могилевскимъ ксендзамъ Бернардинамъ объ опредѣленіи имъ на содержаніе ста мѣрокъ Могилевской мѣры разнаго хлѣба. Содержаніе оной королевской привилегіи слѣдующее:

»Августъ II съ Божьей ласки король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Мазовецкій, Жмудскій, Кіевскій, Волынскій, Подольскій, Подляскій, Инфлянтскій, Смоленскій, Сѣверскій, Черниговскій а дѣдичный князь Саскій и електоръ. Объявляемъ сею нашею королевскою привилегіею всѣмъ вообще, кому о томъ должно знать, что мы, желая умножить въ славномъ нашемъ городѣ Могилевѣ Римско-католическую религію, опредѣляемъ на Могилевскій ново-уфундованый Бернардинскій бѣдный кляшторъ годовую пен-

сію по сто мѣрокъ, Могилевской мѣры, ежегодно разнаго хлѣба. 1699 года Стычня 4 дня, въ Гроднѣ. На подлинномъ написано: Augustus Rex.

1699 года, мѣсяца Декабря, предъ праздникомъ Рождества Христова, Преосвященный Серапіонъ Полховскій, епископъ Могилевскій, Мстиславскій и Оршанскій, архимандритъ Слуцкій, намѣстникъ митрополіи Кіевской и екзархъ святѣйшаго Апостольскаго трона Константинопольскаго, прибылъ въ Могилевъ. При въѣздѣ его преосвященства въ городъ встрѣченъ былъ духовенствомъ Могилевскимъ въ облаченіяхъ церковныхъ и съ хоругвями церковными, такъ же Могилевскими магистратскими чиновниками, купечествомъ всѣмъ и городскимъ обществомъ съ хоругвями, въ апаратѣ,—на верховыхъ лошадяхъ нѣсколько сотъ всадниковъ, превосходно убранныхъ,—съ великою ассистенціею церемоніально всѣ Могилевскіе цехи съ цеховыми хоругвями, ружьями, пушками,—съ пушечною пальбою и колокольнымъ звономъ во всѣхъ градскихъ приходскихъ и монастырскихъ церквахъ.

Прибытіе въ Могилевъ епископа Серапіона Полховскаго.

1700 года Могилево-братскаго, ставропигіальнаго училищнаго монастыря Богоявленская каменная церковь покрыта желѣзомъ и куполы три поставлены, изъ коихъ два покрыты аглицкою жестью, и третій большой вызолоченъ и былъ очень красивъ. Прежде же сія церковь была выстроена только съ двумя куполами, а потомъ и третій устроилъ архитекторъ монахъ.

Въ сіе время дана грамота Могилевскимъ епископомъ Серапіономъ Полховскимъ Полотскому и Витебскому монастырямъ о дозволеніи изъ оныхъ монастырей поочередно посылать монаховъ въ Шведскій городъ Ригу для священнослуженія и собранія милостиннаго подаянія въ Ригѣ.

Тогожъ 1700 года, въ зимнее время, самовольно, безъ позволенія королевскаго, изъ пѣхотнаго королевскаго полка Саксонскіе корнеты съ 15-тью повозками пришли въ Могилевъ и нѣсколько мѣсяцевъ стояли на квартирахъ въ Могилевѣ и во всей Могилевской экономической волости, такъ же на юриздикѣ замковой, а потомъ и на Луполовѣ, гдѣ немало убытка причинили, живя своевольно; по взятіи отъ мѣщанъ Могилевскихъ денегъ, выступили изъ Могилева.

Тогожъ 1700 года на первой недѣлѣ великаго поста, въ девятомъ, даже до одиннадцатаго часа, видимы были три солнца: одно было выше, а два ниже, въ видѣ треугольника; высшее—было обыкновенное, а низшія два были необыкновенныя и темнѣйшія отъ великаго, имѣя лучи одни на востокъ, а другія на западъ, какъ бы трубы; два темнѣйшія солнца не видимы стали, а третіе осталось.

Тогожъ года Малороссійское войско проходило чрезъ Могилевъ: полковники Стародубскій Михаилъ Миклашевскій, Лубенскій Зеленскій, Иванъ Искра Полтавскій, Данило Апостолъ Миргородскій, пожалованный послѣ гетманскимъ достоинствомъ, Переяславскій Янъ Миревичь, Пашковскій, который препровождалъ компанію, при коей было и татаръ двѣ тысячи изъ орды Ногайской, изъ коихъ много было окрещенныхъ. Оное войско, пришедши подъ

5*

Могилевъ, на Луполово, и сдѣлавши чрезъ Днѣпръ мостъ противъ Дебры переправилося въ Могилевъ; а изъ Могилева одна часть того войска пошла на Смоленскъ, а другая подъ городъ Ревель. Самъ гетманъ Малороссійскій Мазепа изъ подъ Могилева возвратился назадъ и Миклашевскій за нимъ; другіе же полки изъ Украйны пошли въ Московскіе предѣлы. Московскій Государь въ то время далъ нѣсколько десятковъ тысячь войска польскому Королю Августу II подъ Ригу.

По прошествіи нѣкотораго времени Шведы одержали побѣду надъ Россійскимъ войскомъ, изъ коего весьма малое число осталось; и возвращаясь назадъ, чрезъ Могилевъ проходили, прося хлѣба, милостиннаго подаянія; сказывали, что весьма великое понесли отъ Шведовъ пораженіе.

Тогожъ года въ Могилевѣ и во всей Бѣлоруссіи была великая дороговизна на хлѣбъ, по причинѣ неурожаевъ, бывшихъ въ странѣ сей. Въ слѣдующихъ же годахъ былъ урожай, и всякой хлѣбъ дешевою цѣною продавался: мѣрка ржи, Могилевской мѣры, содержащая въ себѣ 20 гарнцевъ, продаваема была по 50 грошей; но сѣно очень дорого продавалося въ Могилевѣ, потому что въ сіе время проходили казацкія войска чрезъ Могилевъ и паны Компутъ и Сапѣга, междоусобныя битвы продолжая, въ предѣлахъ Могилевскихъ луга лошадьми своими опустошили.

1701 года построена каменная Шкловскаго монастыря церковь Шкловскимъ купцемъ Василіемъ Овсеевичемъ съ помощію другихъ Шкловскихъ обывателей при епископѣ Могилевскомъ Серапіонѣ Полховскомъ.

Сраженіе войска Сапѣговъ съ конфедератами при Могилевѣ.

Тогожъ года въ Ноябрѣ вступило въ Могилевъ Компутова войска 12 отрядовъ, состоявшее изъ шляхты охотниковъ, и стало въ Могилевѣ на квартирахъ, а Сапѣгино—остановилось за Чериковскими воротами въ полѣ; часто пріѣзжали на Луполовъ и чрезъ Днѣпръ сражались; но таковыми перестрѣлками не довольствуясь, Сапѣгино войско, подъ Буйничами переправясь чрезъ Днѣпръ, стало за Быховскими воротами на Могилевскомъ полѣ, куда и Компутово, препоясавшись крестообразно по персяхъ утиральниками, выступило и, подойдя близко, начали Ноября 30 дня сражаться; на коемъ сраженіи немало съ обѣихъ сторонъ погибло шляхты и многіе ранены; но побѣда при Компутовомъ войскѣ осталась, хотя со стороны Сапѣгиной и предводители были опытные въ воинскихъ дѣйствіяхъ, Бильдюкъ (*) и панъ Юревичъ. Во время онаго сраженія и Могилевскіе мѣщане едва не подверглись гибели: когда мѣщане, при Быховскихъ воротахъ стоя на валу съ женами и дѣтьми, по любопытству своему смотрѣли на оное междоусобное сраженіе; то нѣкто изъ Сапѣгина войска, подъѣхавъ съ пушкою къ городу, отъ Днѣпровской стороны и отъ Папинскаго вала съ тамошнихъ горъ наведя пушку, заряженную пулею съ желѣзною цѣпью, въ длину по валу нечаянно ударилъ на стоявшій по валу городской народъ; но къ счастію мѣщанъ, что тотъ злодѣй

*) Такъ называется Бѣлцкевичъ.

по ошибкѣ нѣсколько понизилъ цѣль свою и пуля съ цѣпью ударила въ валъ на пол-аршина ниже народа и стоявшихъ на валу въ великомъ множествѣ съ женами и дѣтьми мѣщанъ не поразила.

Тогожъ 1701 и 1702 годовъ генералъ маіоръ Литовскій Бонча Синицкій съ войскомъ Литовскимъ и татарами прибылъ въ Могилевъ, замокъ Могилевскій съ экономіею взялъ въ свою власть и въ свое правленіе. По прибытіи Синицкаго въ Могилевъ въ скоромъ времени отъ Московскаго Государя Петра Алексѣевича въ помощь генералъ-маіору Синицкому противъ измѣнниковъ Сапѣги и Бильдюка, измѣнившихъ польскому королю Августу, придерживавшихся стороны Шведскаго короля, прибыло нѣсколько полковъ козацкаго войска. Тогда 1702 года генералъ-маіоръ Бонча Синицкій, имѣя довольное количество войска Литовскаго и Россійскаго, отправился изъ Могилева съ вооруженнымъ войскомъ, съ пушками и бомбами, во владѣніе Сапѣгино, графство Быховское, взявъ съ собою и Могилевскія градскія двѣ пушки, называемыя «Змѣй» и «Соколъ», и третію чрезвычайной величины Могилевскую пушку, прозванную Голянкою, осадилъ Быховъ; стоя подъ онымъ, всѣ средства предпринималъ ко взятію его, и такъ оный атаковалъ, что отнюдь ни въ городъ, ни изъ города никто не могъ выйти; хотя въ сіе время Бильдюкъ сильно отражалъ Синицкаго изъ города Быхова, но Бонча Синицкій, имѣя опытнаго бомбардира, бомбами ломалъ городскіе домы, а пушкою Могилевскою «Голянкою» пробивалъ городскія укрѣпленія. Синицкому, осаждающему Быховъ, въ помощь по временамъ прибывало войско и усиливалось; а осажденное Бильдюково по недостатку провіанта обезсиливало. Посему Синицкій въ скоромъ времени Быховъ взялъ, и измѣнника Бильдюка съ двумя его приверженцами оковавши послалъ въ ссылку въ Сибирь, а войско его въ свою команду опредѣлилъ. По завладѣніи Быховымъ и всѣмъ, къ Быховскому графству принадлежащимъ, весьма обширнымъ и многолюднымъ Сапѣгинымъ имѣніемъ, для лучшей безопасности окружилъ городъ Быховъ пушками и стражею. Самъ же Бонча Синицкій жилъ иногда въ Быховѣ, иногда въ Могилевѣ, а иногда въ своемъ Полыковицкомъ домѣ, и владѣя двумя весьма обширными и изобильными имѣніями, Могилевскою экономіею и Быховскою, обогатилъ себя и жилъ очень великолѣпно, одѣвался иногда по нѣмецки, а иногда по польски, много имѣлъ дворовыхъ людей, чиновниковъ и оффиціалистовъ для покоевыхъ дворовыхъ услугъ, одѣвалъ всѣхъ дорогимъ одѣяніемъ, многихъ принималъ въ военную службу, одѣвалъ и содержалъ великолѣпно. Бонча Синицкій, находясь въ таковомъ благополучномъ состояніи, по времени чрезъ годъ или болѣе, послалъ брата своего въ Москву съ требованіемъ денегъ на собраніе войска. Братъ его, по возвращеніи изъ Москвы, очень много, на нѣсколько тысячь, привезъ въ Могилевъ луидоровъ и тѣ луидоры еврей продавалъ въ лавкѣ на рынкѣ великомъ; а оставшіеся луидоры отъ продажи неизвѣстно куда употреблены. Помянутый Бонча Синицкій для своего пребыванія построилъ себѣ въ Полыковичахъ каменный двухъ-этажный домъ съ другими при немъ деревянными

Занятіе Могилева Синицкимъ.

красивыми, весьма искусно устроенными двухъ-этажными строеніями, вратами и высокою вокругъ оградою, очень искусно выстроенною. Въ тотъ домъ когда въ скоромъ времени мастера не могли изготовить по вкусу Синицкаго красивыхъ изразцовъ, то Синицкій приказалъ въ домахъ Могилевскихъ мѣщанъ разбирать печи и изразцы адамашковаго цвѣта доставлять въ Полыковичи, не смотря на то, что таковый поступокъ съ обидою для мѣщанъ чинится.

Домъ оный Синицкаго не долго стоялъ, потому что Синицкій въ послѣдствіи времени учинилъ измѣну противъ Его Величества Московскаго Государя Петра Алексѣевича, и въ Быховѣ заперся; тогда и домъ его Полыковицкій раззоренъ и опустошенъ отъ Россіянъ. А по сожженіи Могилева, по выходѣ изъ Могилева Шведскаго короля Карла XII, деревянное нѣкоторое строеніе изъ дома Синицкаго Полыковицкаго перевезено было въ Могилевскій замокъ, другое военными Русскими людьми раззорено; а остатки того строенія крестьяне Полыковицкіе позабирали для себя на дрова.

1703 года въ Польшѣ, Литвѣ и Россіи начинались военныя дѣйствія и переходы многихъ армій чрезъ Могилевъ были. Для безопасности города по совѣту учиненному обществомъ, а болѣе по желанію чиновниковъ гражданскихъ учрежденъ въ Могилевѣ городскій гарнизонъ, состоявшій изъ ста человѣкъ мѣщанъ; въ ономъ были изъ мѣщанъ офицеры, сержанты, капралы, хорунжіе и полковникъ Феофилъ Ѳеодоровичъ Шевня, а такъ же сдѣлана была гарнизонная хоругвь; и весь гарнизонъ былъ на содержаніи градскомъ. Общество, полагаясь на винный доходъ, коимъ въ то время пользовался городъ, надѣясь, что въ состояніи будетъ содержать гарнизонъ на своемъ иждивеніи, рѣшилось учредить оный; но послѣ увидѣло свою ошибку, что не учинили смѣты и, не сообразивъ градскихъ приходовъ съ расходами, имѣющими быть на помянутый гарнизонъ, учредили оный; тѣмъ болѣе что, по причинѣ недавно бывшей контрибуціи на Саксонское войско, Могилевскіе жители въ бѣдности находились.

Погребеніе Могилевскаго епископа Серапіона Полховскаго.

1704 года, въ мѣсяцѣ Февралѣ, преосвященный Серапіонъ Полховскій, епископъ Могилевскій, бывъ въ теченіи нѣсколькихъ недѣль больнымъ, наконецъ волею Божіею преставился въ Печерскѣ. По преставленіи его, во время препровожденія тѣла покойнаго изъ Печерска въ Могилевъ, градское все духовенство съ церковными хоругвями и всѣ градскіе цехи съ хоругвями цеховыми свитыми, покрытыми траурнымъ киреемъ, и бубнами, такъ же покрытыми чернымъ киреемъ, вышли изъ города за Виленскіе ворота для встрѣчи; при выходѣ изъ города цехи били въ бубны тихо и мало. По привезеніи тѣла къ Виленскимъ воротамъ, цехи своимъ порядкомъ церемоніально съ хоругвями и бубнами пошли въ городъ впереди, за цехами несены были хоругви церковныя, потомъ духовенство въ облаченіи шло, поя «Святый Боже», за духовенствомъ во гробѣ на большихъ саняхъ шестью каретными лошадьми везено было покойнаго тѣло; а за гробомъ великое множество народа послѣдуя, провожда-

ло умершаго своего пастыря. Съ таковою великолѣпною церемоніею и съ колокольнымъ во всѣхъ градскихъ церквахъ звономъ препровождено было тѣло преосвященнаго Серапіона въ каѳедральную Преображенскую церковь и поставлено посреди церкви на катафалкѣ, гдѣ стояло шесть недѣль. И какъ, по давному обыкновенію, новоопредѣленный въ епархію епископъ бывшаго епископа погребалъ и церковную церемонію надъ нимъ отправлялъ, то въ ожиданіи пріѣзда новаго епископа до времени положено было преосвященнаго тѣло въ небольшой склепъ, въ Преображенской церкви нарочито сдѣланный для погребенія Могилевскихъ архіереевъ. И хотя по смерти епископа Серапіона князь Четвертинскій Сильвестръ въ скоромъ времени хиротонисанъ былъ въ Кіевѣ въ епископа на Могилевскую епархію; но по причинѣ военныхъ, въ то время бывшихъ, революцій не могъ въ скоромъ времени прибыть въ Могилевъ и предмѣстника своего, умершаго епископа Могилевскаго Серапіона, похоронить. Какъ же между тѣмъ прежде погребенія случился великій пожаръ близь каѳедральной Спасской церкви, то церковь Преображенская и въ ней лежавшее въ склепѣ тѣло епископа Серапіона сгорѣло безъ отправленія должнаго надъ нимъ погребенія.

1704 года, когда былъ собранъ собственный городскій Могилевскій гарнизонъ и разставленъ, какъ въ самомъ городѣ по мѣстамъ, такъ и по городскимъ дальнимъ воротамъ, то магистратскіе чиновники видя, что городъ Могилевъ въ безопасности находится, взяли шосъ отъ Оршанскаго повѣта съ платежемъ великой суммы, а такъ же и тарифъ т. е. таксу шосоваго платежа отъ проѣзжающихъ купцовъ за провозимые ими разные товары, и винной Могилевской продажи увеличили цѣну; все сіе чинено было по совѣту магистратскихъ членовъ и другихъ почетнѣйшихъ лицъ; а общество въ тѣхъ дѣлахъ не интересовалося. По волѣ и повелѣнію магистратскому и контрагентовъ шосовыхъ дѣланы были деревянныя стѣны, огражденныя двумя заметами, а внутри между заметами, близко одинъ отъ другаго стоящими, землею насыпанные валы съ воротами и башнями; отъ горы Гвоздовки по берегу Дебри до самаго Днѣпра и въ Днѣпрѣ были побиты дубовыя пали до половины Днѣпра, противъ Дебренской деревянной стѣны; такъ же и съ другой стороны Днѣпра отъ Луполова пали побиты были подобныя симъ; такія укрѣпленія учинены и на нижней сторонѣ Днѣпра въ концѣ города за Панинсною частію. Постройка оныхъ укрѣпленій производима была на счетъ ратушной городской суммы; нужный деревянный матеріалъ на постройку тѣхъ деревянныхъ стѣнъ бранъ былъ въ домахъ мѣщанскихъ, у кого только могли сыскать, у достаточныхъ и бѣдныхъ; достаточнымъ же за оный матеріалъ было уплачиваемо, а бѣднымъ не было уплачиваемо. Досмотрщикомъ и архитекторомъ постройки тѣхъ городскихъ деревянныхъ стѣнъ былъ городскаго Могилевскаго гарнизона полковникъ Шевня. Городъ Могилевъ шосовымъ доходомъ пользовался только одинъ годъ; по прошествіи года доходъ шосовый отнятъ былъ отъ города по причинѣ неуплаты процента изъ онаго въ королевскую казну и опять достал-

Укрѣпленіе Могилева.

ся въ руки евреевъ. По инвентарю, мѣщанами учиненному, оказалось, что винная продажа весьма отягощала городъ, чрезъ что и доходъ винный, состоявшій во владѣніи городскомъ, пришелъ въ упадокъ; и такъ по причинѣ оныхъ шосовъ городъ понесъ великія убытки. Изъ помянутыхъ деревянныхъ стѣнъ, сдѣланныхъ на Дебрѣ и въ Папинкѣ для шоса, дабы тайно не переѣзжали купцы, по уничтоженіи шоса, во время нашествія на Могилевъ Московскихъ войскъ, сдѣланы были укрѣпленія мостовъ чрезъ Днѣпръ.

Страхъ жителей Могилева вслѣдствіе появленія кометы въ 1704 г.

Тогожъ года Іюня 26 дня вечеромъ показалась комета на небѣ; возникши отъ малой звѣзды, потомъ къ полуночному времени весьма увеличилась и своею необыкновенною величиною Могилевскихъ жителей привела въ такой великій страхъ, что тогда же ночью по церквамъ отправляемы были молебствія о сохраненіи отъ казни Божіей; оная комета продолжалась нѣсколько ночей, потомъ невидима стала.

Пребываніе въ Могилевѣ посланника—Холмскаго воеводы.

Въ томъ же 1704 году проѣзжалъ чрезъ городъ Могилевъ посланникъ Польскій воевода Хелмскій въ Москву, котораго городъ встрѣтилъ какъ сенатора съ цехами и хоругвью купеческою. Посланникъ тотъ прожилъ въ Могилевѣ болѣе полъ-мѣсяца на счетъ городскій и такимъ долгимъ своимъ пребываніемъ и роскошнымъ содержаніемъ городу весьма былъ тяжелъ; по прожитіи же около пол-мѣсяца и болѣе просилъ магистратскихъ членовъ оный Хелмскій воевода, дабы ему изъ городовой суммы одолжено было на путевое содержаніе тысячу битыхъ талеровъ, обѣщаясь по возвращеніи изъ Москвы уплатить или оныя деньги чрезъ вѣрнаго своего дворянина прислать. Магистратъ, полагаясь на совѣсть толь великаго вельможи, а притомъ видя, что пребываніе его въ Могилевѣ городу очень убыточно, желая скорѣе избавиться отъ него, принужденъ былъ изъ винной суммы одолжить ему тысячу талеровъ битыхъ; которыя деньги получа, оный посланникъ ни самъ не отдавалъ и ни присылалъ по возвращеніи изъ Москвы.

Угнетеніе Могилева генераломъ Синицкимъ.

Тогожъ 1704 года мечный Великаго Княжества Литовскаго Бонча Синицкій, по побѣдѣ одержанной имъ надъ измѣнниками Сапѣгою и Бильдюкомъ, проживая въ Быховѣ и Могилевѣ съ войскомъ своимъ, вмѣсто жалованья, которое онъ долженъ получать изъ казны Польскаго королевства, исходатайствовалъ себѣ отъ короннаго гетмана ассигнацію, состоящую въ томъ, что городъ Могилевъ долженъ ему Синицкому изъ городскихъ доходовъ и изъ податей городскихъ, взношеныхъ ежегодно отъ города въ казну, вмѣсто взноса оныхъ въ казну, взнесть и отдать Синицкому всего сто тысячь талеровъ битыхъ. И когда всѣ городскіе доходы и подати не могли составить столь великаго количества денегъ, и городъ по бѣдности своей вовсе не въ состояніи былъ прописанную суму уплатить, то Синицкій, не смотря на бѣдность жителей Могилевскихъ, за неуплату требуемой имъ суммы прислалъ на ратушу нѣсколько отрядовъ войска своего на екзекуцію. Тогда Могилевскіе граждане, будучи въ таковыхъ тѣсныхъ обстоятельствахъ, принуждены были просить Синицкаго о увольненіи ихъ отъ несноснаго платежа и освобожденіи отъ своей екзекуціи.

Бонча Синицкій мѣщанамъ Могилевскимъ далъ совѣтъ, дабы они, за неимѣніемъ нынѣ у себя наличной суммы, одолжили у товарища его, жившаго съ нимъ Синицкимъ, пана Краевскаго, короннаго регента, пять тысячь битыхъ талеровъ. Магистратъ видя, что нѣтъ средствъ къ избавленію отъ прописаннаго платежа, вынужденнымъ себя нашелъ по неволѣ одолжить у Краевскаго пять тысячь битыхъ талеровъ, на счетъ городскій, въ чемъ и росписку дали, помянутые же деньги отдали Синицкому; а остальные по гетманской ассигнаціи разновременно всѣ сполна Синицкому выплачены. Одолженные же у Краевскаго деньги 5000 талеровъ оставалися не выплаченными Краевскому. Когда же Краевскій умиралъ, то въ духовномъ своемъ завѣщаніи поручилъ по смерти его взыскать ксендзамъ: 1000 талеровъ іезуитамъ Могилевскимъ, другую 1000 талеровъ бернардинамъ Могилевскимъ, третію 1000 кармелитамъ Могилевскимъ, четвертую 1000 миссіонерамъ Могилевскимъ, пятую 1000 доминиканамъ Оршанскимъ. И какъ городъ не могъ уплатить прописаннымъ ксендзамъ тѣхъ денегъ, то принужденъ былъ ежегодно уплачивать 20 процентовъ; по причинѣ уплаты таковыхъ великихъ процентовъ городъ доведенъ до крайней бѣдности, и чрезъ нѣсколько лѣтъ не уплачивалъ ксендзамъ слѣдуемаго процента. За таковую неуплату процентовъ кляшторы помянутые жаловалися въ судахъ трибунальскихъ на городъ Могилевъ; по присужденію трибунальскихъ судовъ велѣно непремѣнно Могилевскимъ гражданамъ уплатить 5000 битыхъ талеровъ съ процентами за нѣсколько лѣтъ неуплоченными; почему Могилевскіе мѣщане, хотя чрезъ долгое время, но принуждены были всю сумму 5000 битыхъ талеровъ уплатить.

Тогожъ года помянутый генералъ маіоръ Литовскій Бонча Синицкій, по ассигнаціи гетманской, монаховъ Спасскаго и братскаго монастырей и всѣхъ Могилевскихъ священниковъ тяжело, посредствомъ военной екзекуціи, екзеквовалъ, принуждая духовенство Могилевское къ выплатѣ денегъ, опредѣленныхъ гетманскою ассигнаціею, и приказалъ: пока оныхъ денегъ не выплатитъ духовенство, то до того времени не быть служенію во всѣхъ Могилевскихъ церквахъ. По таковому повелѣнію Синицкаго чрезъ двѣ недѣли не было служенія въ Могилевскихъ церквахъ. По сему дѣлу магистратскіе чиновники ѣздили въ Быховъ къ Синицкому съ прошеніемъ о увольненіи Могилевскаго духовенства отъ платежа, назначеннаго гетманомъ, и о дозволеніи имѣть служеніе. Когда же Синицкій получилъ отъ магистрата Могилевскаго довольные подарки, то по просьбѣ магистрата уволилъ духовенство Могилевское отъ платежа, и позволилъ имѣть служеніе.

1705 годъ неблагополучныя городу Могилеву принесъ послѣдствія; ибо въ томъ году были переходы войскъ Россійскихъ и Шведскихъ съ своими Государями, Россійскимъ и Шведскимъ, постройки мостовъ чрезъ Днѣпръ, что все съ значительными для города было убытками, которыхъ подробно и списать невозможно.

1706 года въ Могилевской и Быховскаго графства волостяхъ ѣконом

былъ младшій Синицкій, подстолій, кальвинскаго исповѣданія. Поелику же оба Синицкіе, старшій, генералъ-маіоръ Литовскій, и младшій, подстолій, были тяжелы городу Могилеву, то, для умилостивленія, магистратскіе чиновники ходили поздравлять ихъ съ новымъ годомъ и отнесли имъ вмѣсто подарка пугаръ сребропозлащенный Авсбурской работы, стоящій 50 талеровъ битыхъ.

Тогожъ 1706 года въ Генварѣ панъ Пищало, регментарь войска Компутовскаго, вытребовалъ отъ гетмана Литовскаго ассигнацію, дабы городъ Могилевъ уплатилъ ему Пищалѣ 20,000 тынфовъ, и, понуждая къ уплатѣ, когда тяжелую экзекуцію въ Могилевѣ поставилъ, то городъ принужденъ былъ помянутые деньги выплатить Пищалѣ.

Тогожъ времени городу Могилеву повелѣно было приготовлять провіантъ на Московское войско.

Тогожъ 1706 года, Февраля 20 дня, Московскій Государь Петръ Алексѣевичь былъ въ Оршѣ. Къ Его Царскому Величеству тогда Могилевскаго магистрата чиновники ѣздили въ Оршу, прося монаршей милости, дабы отъ Россійскаго войска городъ Могилевъ не былъ отягощаемъ, тогда отвезли и поднесли при иныхъ дарахъ три пирога великіе на полмискѣ сребропозлащенномъ. Государь принялъ магистратскихъ чиновниковъ ласково и обѣщалъ во всемъ милость и снисхожденіе оказывать городу Могилеву; но въ то время принуждены были провіантъ дать на Московское войско сѣномъ и овсомъ. Въ то время, при бытности въ Оршѣ Могилевскихъ магистратскихъ членовъ, приходили къ Его Царскому Величеству Петру Алексѣевичу два ксендза бернардины Оршанскіе просить милостини; говорили предъ Царемъ, что они бѣдные Римско-католическіе законники, не имѣютъ изъ чего жить, кромѣ изъ одной только милостини. Тогда Государь спросилъ ихъ: «много ли васъ?» Они отвѣчали, что всѣхъ ихъ въ кляшторѣ находится шесть; тогда Государь сказалъ: «Богъ всю вселенную питаетъ, а васъ шестерыхъ не можетъ пропитать», и, вынявши изъ кармана горсть копѣекъ, далъ бернадину.

Прохожденіе въ 1706 г. чрезъ Могилевъ Русскихъ и Польскихъ войскъ и дѣлаемые ими и Синицкими поборы съ жителей Могилева.

Тогожъ года, Февраля 25 дня, хоругвь Огинскаго, старосты Жмудскаго, проходила чрезъ Могилевъ. Тогда городъ немало понесъ издержекъ, стараясь о полученіи отъ короля охранительныхъ предписаній, каковыми хотя и были снабжены Могилевцы для защиты, но оныя охранительныя королевскія предписанія не могли защитить. Въ то время опредѣлены были повѣтовые ревизоры: Подберезскій, Лукомскій и Галимскій для обревизовки цехауза Могилевскаго и винной продажи; и оная ревизовка такъ же много убытка учинила, потому что нужно было помянутыхъ ревизоровъ содержать на счетъ городскій и обдарить ихъ очень довольно.

Тогожъ года, Апрѣля 10 дня, Россійскія пушки провозимы были чрезъ Могилевъ въ Польшу нѣсколько десятковъ штукъ.

Тогожъ времени для встрѣчи гетмана Ивана Мазепы, шедшаго съ Малороссійскимъ войскомъ, посыланы были изъ Могилева магистратскіе чиновники съ виномъ, медомъ, хлѣбомъ и другими съѣстными припасами. Гетманъ Ма-

зепа принялъ благосклонно поднесеные ему дары, благодарилъ, въ городъ же Могилевъ не поѣхалъ, но стоялъ три дни недалеко отъ Могилева въ деревнѣ Бриляхъ; а потомъ отправился къ Московскому Государю. Въ сіе время Огинскій и Заранокъ въ Могилевѣ были.

Тогожъ года, Мая 3 дня, провозимо было чрезъ Могилевъ въ Польшу нѣсколько десятковъ пушекъ; а Мая 5 дня прибылъ въ Могилевъ Полтавскій полковникъ Искра съ войскомъ казацкимъ и остановился въ полѣ за Виленскими воротами, которому городъ давалъ провіантъ для людей и лошадей; тогдажъ и пушки казацкой арміи провозимы были въ Польшу.

Мая 14 дня Могилевскимъ жителямъ повелѣно было готовить провіантъ на дивизію генерала Баура; къ оному Могилевскіе магистратскіе чиновники ѣздили въ Шкловъ просить о увольненіи ихъ отъ дачи провіанта. Когда дали генералу Бауру тысячу тынфовъ денегъ, то Бауръ уволилъ отъ дачи провіанта.

Въ сіе время Синицкіе, хотя оба городъ Могилевъ екзекуціями своими и несносными платежами крайне разоряли, но называли себя протекторами и защитниками Могилева; и за таковое покровительство безчеловѣчное Синицкій, подстолій, требовалъ отъ города тысячу тынфовъ денегъ и, понуждая городъ къ уплатѣ тѣхъ денегъ, поставилъ въ Могилевѣ военную екзекуцію; почему по причинѣ тяжкой екзекуціи городъ принужденъ былъ тысячу тынфовъ подстолію Синицкому уплатить за его звѣрскую протекцію.

Мая 15 дня князь Волконскій и Гагаринъ съ нѣсколькими полками Московскими вступили въ Могилевъ и стали обозомъ подъ деревнею Пашковомъ. Тогда для чиновниковъ Московскихъ готовленъ былъ балъ городскимъ иждивеніемъ въ домѣ купеческомъ въ Могилевѣ; и когда не прибыли они въ городъ на балъ, то все приготовленное отнесено было изъ города въ обозъ подъ деревню Пашковъ, а на войско, выбравши отъ жителей Могилевскихъ хлѣба печенаго, дали 500 булокъ; оное войско Россійское, перешедши чрезъ Могилевъ и переправясь чрезъ Днѣпръ, стояло обозомъ на Луполовскихъ лугахъ; тогожъ времени Россіяне дѣлали мостъ чрезъ Дрѣпръ съ доставкою людей и иждивенія отъ города, постройка того моста была съ значительными издержками городскими.

Тогожъ времени Бонча-Синицкій, подстолій, волости Могилевской экономъ, еще вынудилъ отъ города три тысячи тынфовъ.

Мая 24 дня генералъ Бауръ съ полками Россійскими прибылъ въ Могилевъ: самъ квартировалъ въ городѣ, а войско стояло за городомъ подъ горою Мышаковскою.

Въ то время другій мостъ чрезъ Днѣпръ Московское войско дѣлало на самомъ перевозѣ противъ Луполовскаго рынка. Тогда же прибылъ въ Могилевъ генералъ Кикинъ съ войскомъ; а затѣмъ и Его Царскаго Величества ожидали въ Могилевъ. Граждане Могилевскіе приготовляли довольное количе-

ство разныхъ напитковъ: вина, меду, пива разнаго сорта и на всѣ съѣстные запасы призапаслися. Генералъ Бауръ, проживая въ Могилевѣ и имѣя квартиру въ домѣ бургомистра Захаріи Автушкевича, своею кухнею отягощалъ городъ, которому, дабы милостивъ былъ, при иныхъ акомодаціяхъ дали 200 талеровъ.

Тогожъ 1706 года въ Іюнѣ мѣсяцѣ князь Александръ Даниловичъ Меньшиковъ съ войскомъ Россійскимъ и Малороссійскимъ прибылъ въ Могилевъ. Самъ Меньшиковъ квартировалъ въ замкѣ Могилевскомъ; а войско его стояло за городомъ подъ горою Мышаковскою. Іюня 16 дня для принятія Его Царскаго Величества Петра Алексѣевича пекли четыре пирога великіе, за спеченіе коихъ уплачено пекарю 16 злотыхъ, что составитъ на Россійскіе деньги 9 руб. 60 копѣекъ.

Тогдажъ, предъ прибытіемъ Царскимъ въ Могилевъ, выдано изъ города провіанта на войско Россійское четыреста мѣрокъ ржи. Тогожъ времени отъ Русскихъ солдатъ ночью учинено воровство въ купеческихъ лавкахъ, а днемъ обиды и убытки купцамъ были; для прекращенія воровства, для отвращенія обидъ и убытковъ, поставленъ былъ между лавками караулъ Россійскій.

Пребываніе Петра Великаго въ Могилевѣ.

Іюня 21 дня пронесся слухъ, что Его Царское Величество Петръ Алексѣевичъ ѣдетъ въ Могилевъ водянымъ путемъ, Днѣпромъ. Тогда магистратскіе чиновники, сѣвши въ лодки, ѣздили на встрѣчу подъ Холмъ съ поклономъ, но недождавшися возвратилися въ городъ; а пушки городскіе уже разставлены были порядкомъ на валу по батареямъ, при коихъ пушки съ городскою стражею поставлены, которымъ выдано пороха изъ ратуши для пальбы на пріѣздъ Царскій 300 фунтовъ. Іюня 22 дня, по утру, при восхожденіи солнца, Россійское войско, стоявшее близъ города въ лагеряхъ за Деброю, подъ горою Мышаковскою, начало въ барабаны бить и стало въ аппаратѣ. Дано знать магистрату, что Государь ѣдетъ Днѣпромъ въ Могилевъ. Магистратскіе чиновники немедленно явились на берегѣ для встрѣчи Государя. Когда Государь прибылъ, то вдругъ множество генераловъ, офицеровъ, польскихъ пановъ съ паномъ Огинскимъ и Заранкомъ явились при берегѣ для встрѣчи Его Царскаго Величества; подана верховая лошадь для Государя. Магистратскіе чиновники на пол-мискахъ сребропозлащенныхъ поднесли Государю пирогъ и хлѣбъ большіе; но Государь на берегѣ не принялъ оныхъ, приказалъ быть съ хлѣбомъ при квартирѣ его; самъ же, сѣвши на верховую лошадь, съ великою ассистенціею офицеровъ Русскихъ, Нѣмецкихъ и Польскихъ пановъ, поѣхалъ къ полкамъ, стоявшимъ въ лагерѣ близь города за рѣчкою Деброю, подъ горою Мышаковскою, и между полками проѣхавши два раза въ одну сторону и въ другую съ одного конца полковъ до другаго, приказалъ палить изъ ружей, и три раза бѣгучимъ огнемъ ружейная пальба была, такъ же и изъ пушекъ была пальба въ лагерѣ. По осмотрѣ полковъ съ великою ассистенціею поѣхалъ Государь въ городъ, и когда Государь съ Никольской улицы пріѣхалъ на Крестовую улицу противу высокаго вала, тогда началась пальба изъ

городскихъ пушекъ, стоявшихъ на высокомъ угловомъ валу, и на всѣхъ батареяхъ вокругъ крѣпости. Когда же Государь въѣхалъ въ браму Олейную и пальба была изъ пушекъ, при ратушѣ стоявшихъ; то таковою пальбою Государь, будучи доволенъ, сказалъ: «право изрядно»; переѣхавши площадь базарную, поѣхалъ къ церкви братскаго монастыря. Въ то время братскій настоятель, игуменъ Сильвестръ Труцевичъ по Литургіи отправлялъ молебенъ. Пребывши Государь въ Церкви мало, поѣхалъ на квартиру генерала Баура, квартировавшаго въ домѣ Автушкевичевомъ; и когда съ лошади сѣлъ, то магистратскіе чиновники, стоя съ хлѣбомъ, учинили Государю поклонъ и поднесли пирогъ и хлѣбъ на полмискахъ серебренныхъ позолоченныхъ; Государь ласково принялъ. Тогда же и евреи Могилевскіе пришли съ хлѣбомъ и живаго осетра въ чанѣ принесли Государю; но Государь на нихъ и не взглянулъ, только хлѣбъ велѣлъ отъ нихъ принять. На оной квартирѣ генерала Баура Государь изволилъ обѣдать; по обѣдѣ поѣхалъ на квартиру генерала Бикина, квартировавшаго въ домѣ Θеодора Казановича. По пріѣздѣ въ домъ Казановичевъ, хозяинъ Казановичъ съ женою своею, встрѣтивши Государя съ хлѣбомъ и солью, пали у ногъ Государевыхъ; и когда спросилъ Государь Казановича, какъ онъ называется, Казановичъ нѣсколько обробѣвъ отвѣчалъ, что онъ называется Θеодоръ Казановичъ Петровичъ. Тогда Государь, руку свою на плечо его возлагая, сказалъ: «Полно не пугайся; я знаю, что при твоемъ батюшкѣ Москву въ Могилевѣ вырѣзали, на то война была; а Москва дурна тогда была». Помедля мало у генерала Бикина, оттуда поѣхалъ Государь въ лагерь къ полкамъ и, объѣхавши всѣ полки, поѣхалъ къ Днѣпру. Въ то время за Днѣпромъ на Луноловѣ Русскихъ рекрутъ три тысячи стояло, которые, когда Государь сѣлъ въ байдакъ, учинили большой крикъ, прося жалованья, кричали: «Государь праведный пожалуй»; отъ котораго крика граждане устрашилися, думая, что Россійское войско начинаетъ городъ вырѣзывать за то, что Могилевцы Русское войско вырѣзали. Государь, взявши проводниковъ въ Могилевѣ, тѣмъ же байдакомъ поплылъ въ Кіевъ.

По отъѣздѣ изъ Могилева Его Царское Величество пріѣхалъ къ городу Быхову, гдѣ Бонча Синицкій, въ то время проживавшій, на пріѣздъ Его Царскаго Величества приказалъ палить изъ пушекъ всѣхъ, поставленныхъ вокругъ Быховскаго вала; потомъ самъ Синицкій съ братомъ и чиновниками своими военными выѣхалъ на берегъ, просилъ Государя къ себѣ на обѣдъ; но Государь не высѣдалъ изъ байдака; Синицкаго просилъ въ байдакъ, гдѣ потчивая его напоминалъ, дабы былъ усерденъ, какъ ему Государю, такъ королю Августу II и Речи Посполитой; того же Государь не зналъ, что Синицкій былъ партіи Шведской и Сапѣжинской.

Послѣ отъѣзда Государева Россійское все войско вышло изъ Могилева въ Литву, и мосты, построенные Россіянами на Днѣпрѣ, распущены для проѣзда байдаковъ и плотовъ.

Іюля 29 дня въ день тезоименитства Его Царскаго Величества Петра

Алексѣевича въ Могилевѣ была пальба изъ пушекъ городскихъ; на оную пальбу издержано пороха 180 фун.

Іюля 7 дня Россійскихъ байдаковъ 20 прошло съ фуражемъ и людьми Днѣпромъ чрезъ Могилевъ.

Поступки Синицкихъ съ жителями Могилева.

Іюля 9 дня Синицкій, подстолій, съ войскомъ пѣхотнымъ и конницею прибылъ въ Могилевъ и вездѣ жолнеры его стали на квартирахъ; таковой жолнерскій постой былъ съ великимъ безпокойствомъ для жителей Могилевскихъ. Тотъ же Синицкій повелѣлъ дать изъ ратуши три пушки и пороха 25 фун. для пальбы на пріѣздъ старшаго Синицкаго.

Въ то время везли аптеку Государеву чрезъ Могилевъ въ Литву.

Іюля 12 дня Синицкій старшій пріѣхалъ въ Могилевъ; на пріѣздъ его была пальба изъ пушекъ въ замкѣ.

Въ то время хотѣли Синицкіе поставить шесть цуговъ лошадей въ стайнахъ Могилевскихъ и на кормѣ городскомъ; но мѣщане просили Синицкихъ перемѣнить свое намѣреніе и едва возмогли упросить подарками. Въ то время съ Синицкимъ старшимъ пришло въ Могилевъ татаръ пять отрядовъ и они стояли на квартирахъ въ домахъ мѣщанскихъ.

Тогожъ года Іюля 14 дня Синицкій старшій, имѣя реляцію о томъ, что въ день тезоименитства Государя Петра Алексѣевича въ Могилевѣ изъ пушекъ была пальба, приказалъ, дабы и въ день его, Синицкаго, имянинъ въ Могилевѣ была пушечная пальба; во исполненіе таковаго повелѣнія Бончи Синицкаго въ день имянинъ его была производима пальба изъ пушекъ въ Могилевѣ, для коей издержано пороха 250 фунтовъ; а когда магистратскіе члены ходили съ поздравленіемъ Синицкаго патрономъ его, поднесли ему стаканъ и пугаръ сребропозлащенные, стоящіе 80 талеровъ битыхъ, а младшему Синицкому поднесли диванъ.

Іюля 17 дня Бонча Синицкій старшій приказалъ, дабы Могилевскіе мѣщане выплатили по ассигнаціи гетманской Татарамъ 30,000 тынфовъ.

Между тѣмъ татары день со дня тяжелѣе угнетали мѣщанъ; отъ таковаго угнетенія возсталъ мятежъ въ городѣ, и мѣщане ударили въ колоколъ на тревогу; народъ сбѣжался, дабы непремѣнно татаръ изъ города выгнать; но татары ударивши въ свои котлы на тревогу сбѣжались въ свое собраніе, а самъ старшій ротмистръ татарскій, стоявшій на квартирѣ въ домѣ городоваго войта Гуки, выбѣгши съ немалою толпою татаръ противъ мятежа, началъ стрѣлять съ пистолетовъ вверхъ не въ народъ; такимъ образомъ мятежъ разогнали, а такъ же и магистратскіе члены прибѣгши мятежъ успокоили. Тогда татары магистратскихъ членовъ въ домѣ войтовомъ подъ стражу взяли, екзекуцію на ратушѣ тяжелую постановили, весь городъ таксовано и податокъ вышепрописанный, 30,000 тынфовъ, немедленно выбрано. Тогда татары, взявши отъ города деньги, вышли изъ Могилева на имѣнія Сапѣжинскія. По выходѣ татаръ изъ Могилева, пѣхота и конница жолнерская еще оставалась на квартирахъ. Мѣщане просили Синицкаго, подстолія, дабы приказалъ вы-

ступить изъ города жолнерамъ своимъ; и когда дали Синицкому аккомодаціи тысячу талеровъ, то войско Синицкаго выступило вонъ изъ Могилева.

Августа 6 дня проходили байдаки генерала Нарышкина, такъ же байдаки генерала Головкина, плоты разные, на которыхъ было много разныхъ запасовъ и арматуры военной и военнаго народа; надъ ними былъ начальникъ Прендтъ, полковникъ артиллеріи Россійской; и онымъ принужденъ былъ городъ давать хлѣбъ. Видя и претерпѣвая великія отягощенія отъ переходовъ воинскихъ, граждане учинили совѣтъ, чѣмъ бы возможно было хотя нѣкоторую отраду имѣть отъ несносныхъ тягостей; усовѣтовали выслать изъ Могилевскаго магистрата пословъ къ Его Царскому Величеству Петру Алексѣевичу и къ Меншикову, гдѣ бы оныхъ можно было сыскать, и просить предписаній о охранительныхъ мѣрахъ, почему и выслали изъ своихъ соградданъ почетнѣйшихъ особъ. Прохожденіе чрезъ Могилевъ Русскихъ войскъ.

Сентября 2 дня полкъ пѣшихъ рекрутовъ проходилъ чрезъ Могилевъ въ мундирахъ ободранныхъ и всѣ съ деревянными мушкетами.

Сентября 18 дня комендантъ Гаврило Васильевичъ Нотовъ пріѣхалъ изъ арміи Россійской въ Могилевъ съ нѣсколькими сотнями лошадей, который по пріѣздѣ написалъ именемъ Государевымъ универсалы и разослалъ оные по всему повѣту Могилевскому, и городу Оршѣ приказалъ, дабы по тарифу подымному Оршанскому мѣщане Оршанскіе по универсалу отъ всякаго дыма готовили сѣно, овесъ, крупы и всякіе съѣстные припасы и доставляли въ Могилевъ. Въ то время сѣно и сало свиное отбирано на вѣсъ, а овесъ и крупы на мѣру для полковъ Россійскихъ, имѣющихъ прійти изъ Кіева въ Могилевъ. Въ то время для переходовъ Россійской арміи Русскіе солдаты начали дѣлать мостъ чрезъ Днѣпръ, которымъ изъ мѣщанъ додавано людей для скорѣйшаго успѣха въ работѣ.

Октября 10 дня пришли Россійскіе полки въ Могилевъ: полкъ Преображенскій, Семеновскій и полкъ Шереметевъ, которые по всему городу стали на квартирахъ и въ самой меньшей горницѣ было по десяти человѣкъ; содержаніе имѣли изъ провіанта; полкъ Кикина, имѣющій въ себѣ людей 3000, сталъ на Луполовѣ, а казна денежная стала въ цехаузѣ городскомъ; пушки, порохъ и пули поставлены были на базарной площади, при коихъ караулъ стоялъ; оными полками командовалъ генералъ-маіоръ Чамборсъ, онъ былъ тяжолъ на городъ, такъ же подполковникъ Преображенскаго полка Маркъ Богдановичъ, который позволилъ евреямъ водкою шинковать; но мѣщане предупреждая не допустили евреямъ въ Могилевѣ шинковать, за что дали подполковнику 200 рублей.

Тогожъ времени за невыдачу провіанта изъ города была екзекуція въ домахъ почетнѣйшихъ гражданъ и всѣ магистратскіе чиновники были подъ стражею; но къ счастію мѣщанъ Могилевскихъ на то время возвратилися Могилевскіе послы отъ Его Царскаго Величества съ предписаніями охранительными и объявили генералу Чамборсу. Тогда городъ нѣкоторую отраду имѣлъ и не-

столько уже отягощали проходящіе полки провіантами. Ноября 9 дня Россійскіе полки, стоявшіе въ Могилевѣ, палили изъ пушекъ по причинѣ одержанной побѣды въ Польшѣ Россійскимъ войскомъ надъ Шведскою арміею; тогда пороха дано изъ города 60 фун.

Въ то время, хотя и предписанія охранительныя имѣли Могилевскіе жители, но нѣсколько припуждены были дать провіанта на полки Русскіе, и генералу Чамборсу дали аккомодаціи червоныхъ злотыхъ 100. Въ томъже мѣсяцѣ Ноябрѣ ожидали Его Царскаго Величества въ Могилевъ, но не былъ; полки же Россійскіе чрезъ всю зиму стояли въ Могилевѣ, даже до весны, пока Днѣпровскіе разливы упали.

Въ томъ 1706 году дешевою цѣною продаваемъ былъ хлѣбъ и всѣ съѣстные припасы.

1707 года по прошествіи зимы, когда уже наступила весна и разливы Днѣпровскіе упали, то полки, стоявшіе въ Могилевѣ на квартирахъ, пошли въ Литву и много полковъ проходило чрезъ Могилевъ, потому что былъ слухъ, якобы Шведская армія вышла уже изъ границы прусской въ Литву.

Тогожъ 1707 года всегдашними переходами Россійскихъ войскъ, то въ Литву и Польшу чрезъ Могилевъ, то изъ Литвы за Могилевъ, браніемъ лошадей на подводы, даваніемъ провіанта и кормленіемъ переѣзжающихъ драгуновъ и пѣхотныхъ солдатъ, починками мостовъ, постоями у мѣщанъ, городъ Могилевъ до крайности изнурили войска; подъ городомъ же Копысью пѣхоты и конницы нѣсколько десятковъ полковъ стояло, и дѣлаемы были тамъ великіе окопы, для копанія оныхъ давано крестьянскаго народа съ заступами, сѣкирами и топорами изъ всего повѣта Оршанскаго по нѣсколько сотъ на недѣлю, такъ же и изъ экономіи Могилевской и изъ самаго города Могилева на недѣлю высылано по 200 человѣкъ для копанія батарей; потому при Копысѣ были копаемо, что въ то время Днѣпръ въ Копысѣ столь мелокъ былъ, что конница могла удобно переходить чрезъ Днѣпръ и Шведская армія намѣрена была въ Копысѣ чрезъ Днѣпръ переправляться на другую сторону и итти на Москву; а потому тамъ Россійское войско дѣлало свои укрѣпленія и батареи, дабы Шведскую армію не пропустить чрезъ Днѣпръ. Въ то время полковникъ Россійской арміи Воейковъ съ тремя тысячами пѣхоты пришелъ въ Могилевъ и объявилъ, что по повелѣнію Его Царскаго Величества Петра Алексѣевича мѣщане Могилевскіе должны ему Воейкову дать на его полки десять тысячь тынфовъ; котораго хотя просили мѣщане объ освобожденіи ихъ отъ таковаго платежа, но никакими средствами не могли упросить. И когда онъ Воейковъ тяжелую и несносную на весь городъ постановилъ екзекуцію, собрать угрожая побоями и мучительствомъ, принуждены собрать за одну ночь со всего города десять тысячь тынфовъ и отдать полковнику Воейкову.

Взятіе Русскими г. Быхова и наказаніе Синицкихъ.

Генералъ-маіоръ Литовскій Бонча Синицкій старшій и братъ его младшій Бонча Синицкій, подстолій, оказалися въ семъ 1707 году и сами измѣнниками противъ короля Польскаго Августа II, Речи Посполитой и всего королев-

ства Польскаго, а такъ же учинилися измѣнниками противъ Россійскаго Монарха Петра Алексѣевича, держась стороны Шведскаго короля Карла XII; и когда совершенно обнаружилась измѣна Синицкихъ, то по повелѣнію Россійскаго Монарха 1707 года, послѣднихъ числъ Іюля, Россійскимъ войскомъ, стоявшимъ въ то время на квартирахъ въ Могилевѣ, взята Быховская крѣпость; бывшіе же въ оной Синицкіе за измѣну оба взяты подъ крѣпкую стражу и скованные желѣзными цѣпями изъ Быхова препровождаемы были чрезъ Могилевъ въ Сибирь. Каковое Синицкихъ препровожденіе учинено нарочито весьма церемоніально для большаго безчестія измѣнниковъ Синицкихъ:

Когда Синицкіе были везены чрезъ городъ Могилевъ, то впереди ихъ шла пѣхота съ обнаженными мечами маршемъ военнымъ, весьма церемоніальнымъ, зъ знатною громогласною музыкою и барабаннымъ боемъ; за пѣхотою ѣхала гвардія, нѣсколько полковъ, съ обнаженными мечами, потомъ ѣхали на верховыхъ лошадяхъ 14 подпрапорщиковъ, которые везли плѣнныя Синицкаго хоругви, (оныхъ было 8 долгихъ и 6 короткихъ); хоругви везены были переложивши чрезъ плеча такъ, что самыя хоругви позади ихъ волоклися концами при хвостахъ лошадиныхъ по самой землѣ; за хоругвями, волочимыми по землѣ, ѣхали на одной повозкѣ небольшой оба Синицкіе, у коихъ скованы были желѣзными цѣпями ноги и руки; за Синицкими везенъ былъ на простой крестьянской телѣгѣ помѣщикъ Бѣлорусскій Пѣтухъ, подозрѣваемый въ тойже измѣнѣ; при Синицкихъ былъ покоевый ихъ служитель для услуги имъ. За повозкою Синицкихъ сзади шла конница и пѣхота церемоніально съ обнаженными мечами. Таковая церемонія учинена для большаго поруганія и презрѣнія. Препроводивши съ такою военною церемоніею Синицкихъ чрезъ городъ Могилевъ, вышедши на предмѣстіе за Шкловскими воротами, Россійское войско остановилось для отдыха и обѣда. Тогда старшій Синицкій, призвавъ католическаго ксендза, исповѣдался и причащался: онъ былъ вѣроисповѣданія Римско-католическаго; а младшій Синицкій, подстолій, хотя тогда же былъ усовѣщиваемъ ксендзами къ принятію Римско-католическаго исповѣданія, но не захотѣлъ ревоковать: онъ былъ Кальвинскаго вѣроисповѣданія. Во время обѣда старшій Синицкій присылалъ своего покоеваго служителя въ магистратъ, прося магистратскихъ членовъ купить ему Синицкому на счетъ городскій шапку для ночнаго спанья. Магистратскіе члены, купивши для Синицкаго шапку хорошую, вложили въ оную денегъ 200 злотыхъ копѣйками (Россійскою монетою составитъ 120 руб.) и отослали съ магистратскимъ шафаромъ; самижъ члены магистратскіе не смѣли итти къ Синицкому для отданія ему почтенія, опасаясь, дабы не подпасть въ подозрѣніе предъ Россійскими военачальниками. Изъ всѣхъ дѣйствій Синицкихъ видно, что они оба чрезъ все семилѣтнее пребываніе свое въ Могилевѣ были самые безсовѣстнѣйшіе и безчеловѣчнѣйшіе обидчики города Могилева они своимъ алчнымъ ненасытимымъ сребролюбіемъ и корыстолюбіемъ, своими разбойническими екзекуціями, бѣдныхъ Могилевскихъ жителей до самой крайней бѣдности привели, совершен-

ные раззорители и разбойники, а между тѣмъ назывались протекторами Могилева и за мнимое свое протекторство, которое можно по справедливости назвать роззорительствомъ, безсовѣстно обдирали жителей требованіемъ награды себѣ за плутовство свое; но Могилевскіе граждане по добродушію своему и во время несчастія Синицкихъ снабдили ихъ деньгами. Въ рукописныхъ старинныхъ, на Польскомъ языкѣ писанныхъ, замѣчаніяхъ написано, что Могилевцы таковое благодѣяніе учинили Синицкимъ, основываясь на старинной пословицѣ: когда пана ведутъ вѣшать на висѣлицу, то и тогда не раздражай его, но кланяйся ему, дабы въ случаѣ сорвавшись съ висѣлицы не учинилъ отмщенія.

По окончаніи обѣда Россійское войско отправилось съ Синицкими и номѣщикомъ Пѣтухомъ къ предѣламъ Россійскимъ и препровождало ихъ до границы Смоленской.

По прошествіи нѣсколькихъ дней, по отъѣздѣ Синицкихъ, Россійскіе солдаты изъ Быхова гнали чрезъ Могилевъ Синицкаго пѣхотнаго войска жолнеровъ 350 человѣкъ, которые всѣ лишены были своихъ воинскихъ мундировъ и одѣты въ подранныя крестьянскія сермяги, по парѣ повязанные за руки, за всякими же тремя парами, порядкомъ идущими, шелъ Русскій солдатъ съ обнаженнымъ мечемъ; и въ такомъ положеніи оные Синицкаго воины препровождены были на границу Смоленскую. Синицкихъ же и Пѣтуха изъ Смоленска отвезли въ Москву; изъ Москвы Пѣтухъ въ скоромъ времени возвращенъ въ Польшу и прибылъ въ свое имѣніе, въ Могилевскомъ уѣздѣ состоящее. А Синицкихъ изъ Москвы отослали въ Сибирь въ ссылку, которые долгое время жили въ Сибири въ ссылкѣ въ великой бѣдности и одинъ изъ Синицкихъ въ Сибири умеръ; а другой, когда сошелъ съ ума, то отосланъ былъ изъ Сибири въ Польшу.

Когда таковое послѣдовало несчастіе Синицкимъ, то и домъ ихъ каменный двухъэтажный великолѣпный, бывшій въ Полыковичахъ, Россійскими солдатами раззоренъ и опустошенъ.

По указу Его Царскаго Величества Россійскаго Государя Петра Алексѣевича всѣ бывшіе въ Быховской крѣпости (нѣсколько десятковъ) пушки, въ томъ числѣ и Могилевскихъ 15 пушекъ, взятыхъ изъ Могилева Синицкимъ во время сраженія его съ Бильдюкомъ при осадѣ Быхова, а также и оную бывшую въ Быховѣ чрезвычайной величины ломовую Могилевскую пушку, называемую Голянку, Россіяне взяли и сложивши всѣ въ байдакъ отправили Днѣпромъ въ Кіевъ.

Объ оной пушкѣ Голянкѣ въ рукописныхъ замѣчаніяхъ написано, что оная была Московская, но въ древнія времена, во время сраженія съ Польшею, отнята Поляками отъ Русскихъ, что столь была велика, что подобной оной величиною не было ни въ Польшѣ, ни въ Литвѣ, что оная на одинъ выстрѣлъ вмѣщала въ себѣ три камня пороха, по причинѣ чрезвычайной своей величины была раззорительна при осадахъ, и что Синицкій посредствомъ оной

пушки возмогъ взять Быховскую крѣпость, хотя изъ оной крѣпости Бильдюкъ крѣпко отражалъ Синицкаго. При осадѣ Быхова Синицкій хотѣлъ взять Могилевскихъ пушекъ пять ломовыхъ, но граждане Могилевскіе не попустили; а потомъ по настоянію Синицкаго принуждены были дать въ одолженіе двѣ пушки ломовыхъ, называвшихся по своимъ гербамъ Змѣею и Соколомъ, да третію Голянку, и всѣ помянутыя пушки взяты въ Быховѣ Русскими и отправлены Днѣпромъ въ Кіевъ; въ Быховѣ же оставлена только одна желѣзная.

1707 года, Іюля 24 дня, въ Могилевѣ Россійскихъ офицеровъ четырехъ выведено на базарную площадь съ церемоніею военною, гдѣ, по прочтеніи на Россійскомъ языкѣ опредѣленія, старшаго офицера вдругъ разстрѣляли такимъ образомъ: осужденный, имѣя глаза завязанные, сталъ на колѣнкахъ, на онаго 20 солдатъ выстрѣлили холостыми зарядами безъ пуль, одинъ изъ солдатъ стрѣлилъ въ самое сердце, гдѣ раны никакой не было, а только знакъ былъ изъ плата бумажнаго прилипшій къ тѣлу, и отъ того знака осужденный въ одно мгновеніе ока умеръ и погребенъ возлѣ братскаго монастыря большой Церкви. Другихъ двухъ офицеровъ тѣмъ же опредѣленіемъ осуждено на вѣчную каторгу, а четвертаго офицера, выведши изъ города за Виленскіе ворота, повѣсили на висѣлицѣ, зацѣпя желѣзною цѣпью за ребро, который долгое время мучился, пока умеръ. Какое же было преступленіе тѣхъ четырехъ осужденныхъ офицеровъ, узнать не могъ, говоритъ писатель, бывшій самовидцемъ сего происшествія.

Тогожъ года, Августа 3 дня, изъ Минска отъ генерала Репнина присланъ въ Могилевъ Россійской арміи маіоръ съ двумя стами конницы, который по пріѣздѣ своемъ въ третій день, взявъ солдатъ 100 человѣкъ, квартировавшихъ въ Могилевѣ и съ оными солдатами забравъ собственныя городскія на валу стоявшія 25 пушекъ, которыхъ съ лафетовъ снявъ, колы порубивъ, желѣзные оковы ободравъ, въ замкѣ Могилевскомъ въ кучу посваливалъ, потомъ сложивши оныя пушки въ байдакъ отправилъ въ Смоленскъ. При отправленіи тѣхъ пушекъ изъ Могилева магистратскіе члены хотѣли отобрать ихъ, но не могли. Въ то время и экононы замковые Могилевскіе своей власти не могли распространять. Таковое забраніе Россіянами городскихъ Могилевскихъ пушекъ учинено для того, дабы Шведской арміи не могли достаться въ руки. И какъ въ то время въ брамѣ Олейной въ цехаузѣ боковомъ хранился городскій порохъ, пули, олово и нѣсколько сотъ большихъ кусковъ свинца, замурованныхъ такъ искусно, что оныхъ дверей, не только не возможно было узнать, но ни примѣтить; то по объявленію одного Русскаго пушкаря, называвшагося Стенькою Понарскимъ, служившаго чрезъ нѣсколько лѣтъ въ Могилевѣ за цекляра, Россіяне отбивши двери замурованные все тамъ найденное ими побрали, порохъ и олово роздали на полки; а пули затопили въ Днѣпрѣ, дабы и тѣ припасы Шведской арміи не могли достаться; Понарскій же тотъ, цеклярь Могилевскій, послѣ сего не являлся, но отправился въ Москву.

Удаленіе изъ Могилева пушекъ предъ приходомъ въ Бѣлоруссію Шведовъ.

Тогожъ года, Августа 22 дня, по приказанію Михаила Борисовича Шереметева выдано отъ города мунштуковъ съ ременьемъ 1350 на полковыхъ лошадей, сіе было по той причинѣ, что пѣхотѣ приказано быть конницею.

Въ то время Московскій царевичь Алексѣй Петровичъ проѣзжалъ чрезъ Могилевъ безъ церемоніи въ малой ассистенціи, былъ въ церкви братской. Магистратскіе чиновники ходили къ Алексѣю Петровичу съ почтеніемъ и съ хлѣбомъ нарочито испеченнымъ. Алексѣй Петровичъ принялъ хлѣбъ съ благодарностію и переночевавши выѣхалъ изъ Могилева.

Прибытіе въ Могилевъ епископа Сильвестра Четвертинскаго.

Тогожъ года князь Святополкъ Четвертинскій Сильвестръ, епископъ Бѣлорусскій, прибылъ въ Могилевъ на епархію Могилевскую. Граждане Могилевскіе встрѣтили его преосвященство съ цехами и хоругвями, а такъ же духовенство въ облаченіи съ церковными хоругвями и колокольнымъ звономъ во всѣхъ градскихъ церквахъ, но не съ такою славною церемоніею, какъ встрѣчали предмѣстника его преосвященнаго Сераніона Полховскаго, по причинѣ разстройства, въ то время бывшаго въ Могилевѣ отъ проходящей Россійской арміи.

Сборъ съ Могилева провіанта въ пользу Русскаго войска.

Тогожъ 1707 года, Октября 11 дня, по указу князя Ромодановскаго выдано изъ города Могилева на Россійское войско отъ всякаго дыма по бочкѣ муки ржаной, по три солянки соли, по три воза сѣна (всякій возъ долженъ быть вѣсомъ по 20 пудовъ). Оный провіантъ отправленъ былъ въ городъ Копысь для полковъ Россійскихъ, въ Копысѣ стоявшихъ. Могилевскіе жители видя, что они въ великихъ и несносныхъ находятся отягощеніяхъ, посылали пословъ своихъ къ Его Царскому Величеству Петру Алексѣевичу въ Литву, прося защиты; но поелику начиналися уже баталіи, то послы Могилевскіе не могли въ пользу свою ничего получить и безъ всякаго успѣха возвратилися.

Въ сіе время нѣкто Сузинъ имѣлъ въ замкѣ Могилевскомъ администрацію, не извѣстно отъ какой стороны былъ присланъ, отъ Россійской или отъ Польской, потому что въ сіе время владѣли Могилевомъ Россіяне и Поляки вмѣстѣ. Оный Сузинъ въ Могилевѣ бралъ въ военную службу сволочь и бродягъ по ассигнаціямъ. Тотъ Сузинъ притѣснялъ Могилевскихъ граждань и много денегъ изъ города побралъ. Онъ для обмундировки своихъ новонабранныхъ солдатъ приказалъ купцамъ Могилевскимъ принести изъ лавокъ въ замокъ нѣсколько десятковъ поставовъ сукна, обѣщевая уплатить за оное, но вмѣсто платы угрожалъ купцамъ и остальное сукно отъ нихъ насильно побрать; а посему купцы Могилевскіе принуждены были сукна свои попрятать; взятое же Сузинымъ осталось неуплаченнымъ.

Въ томъ же году въ мѣсяцѣ Декабрѣ везена чрезъ Могилевъ рыба бѣлуга чрезвычайной величины, которая лежала на двоихъ саняхъ, имѣла голову и брюхо столь грубыя, что едва двумя сажнями можно было обнять, къ хвосту же была потоньше. Оная бѣлуга везена была въ Литву къ Россійскому князю генералиссиму и сенатору Александру Даниловичу Меншикову.

Въ началѣ 1708 года король Шведскій Карлъ XII-й съ войскомъ, состоя-

щимъ изъ ста тысячь, пѣхотнымъ и конницею вторгнулся въ Литву, взялъ городъ Вильню, ограбилъ и приказалъ дать великіе провіанты на Шведское войско, а выходя изъ Вильни Виленскихъ магистратскихъ чиновниковъ взялъ въ неволю въ обозъ Шведскій. Въ оной неволѣ Виленскій войтъ Морозъ умеръ, а другіе члены Виленскаго магистрата отпущены.

Бѣлорусскій епископъ Сильвестръ, князь Четвертинскій, пребывши нѣкоторое время въ Могилевѣ и видя, что въ Польшѣ отъ Шведской арміи, а въ Литвѣ и Бѣлоруссіи отъ Россійской арміи, происходятъ великія разстройства, отъѣхалъ въ свое имѣніе дѣдичное до Четвертыни.

Въ томъ 1708 году въ Могилевѣ безпрестанные переходы и переѣзды воинскіе были, на кои даваны были фуражи, провіанты сухаревъ, насильно браны лошади, подводы; принуждали къ работѣ мостовъ на Днѣпрѣ. Въ то время въ Могилевѣ, какъ въ горшкѣ, всегда кипѣло по той причинѣ, что Шведская армія изъ Вильни шла на Бѣлоруссію; а посему Россійское войско, стоявшее въ Бѣлоруссіи и Могилевѣ, было въ великой осторожности и вездѣ крѣпкіе караулы съ пушками разставлены были, какъ внѣ города Могилева, такъ и внутри, и хотя Россійская армія отягощала провіантами Бѣлоруссію, но во всей Бѣлоруссіи и въ Могилевѣ дешевизна тогда была на всѣ съѣстные припасы.

Въ томъ году маіоръ Воейковъ квартировалъ въ замкѣ Могилевскомъ и выбиралъ изъ волости экономической всѣ доходы и денежный доходъ изъ винной городской продажи; самъ же маіоръ Воейковъ былъ на содержаніи городскомъ; а потомъ опредѣлено давать Воейкову изъ ратуши деньгами на недѣлю по 15 злотыхъ, доходы же, выбираемые Воейковымъ изъ Могилевской экономіи, поступали на содержаніе Россійской арміи.

Тогожъ года, Генваря 10 дня, Его Царское Величество Государь Петръ Алексѣевичъ былъ въ Копысѣ съ великимъ множествомъ арміи, стоявшей подъ Копысью въ окопахъ, дабы Шведскую армію, намѣревавшую идти на Россію, не пропустить чрезъ Днѣпръ. Тогда ожидали Его Царскаго Величества прибытія въ Могилевъ и приготовляли нужное къ принятію, но не изволилъ быть.

Въ то время изъ Копыси безпрерывные указы были посылаемы въ Могилевъ о доставленіи разныхъ провіантовъ: сухарей, овса, сѣна, подводъ, лошадей и прочаго; почему къ Его Царскому Величеству въ Копысь изъ ратуши Могилевской были посыланы послы для испрошенія облегченія, и хотя предписаніе получили въ свою пользу, но съ великими городскими убытками, потому что надобно было приближенныхъ Государевыхъ генераловъ дарами подкупить.

Генваря 22 дня полкъ Семеновскій проходилъ чрезъ Могилевъ. На тотъ полкъ приказано было дать тяжелый провіантъ изъ Могилева, но какъ городъ не въ состояніи былъ выдать требуемаго провіанта; то граждане онаго

полка маіора, имѣвшаго по части провіантской команду, подкупили деньгами, дали ему 800 руб.

Генваря 28 дня послѣдовалъ указъ отъ князя Ромодановскаго изъ Копыси о выдачѣ изъ Могилева по тарифу Оршанскому подымного: сѣна 800 возовъ, овса 300 мѣръ, на полки, въ Копысѣ стоявшіе; но какъ Могилевскіе мѣщане не въ состояніи были доставить требуемаго фуража, то уплатили 1000 злотыхъ Польскихъ.

Февраля 11 дня капитанъ Волковъ прибылъ въ Могилевъ, поставилъ въ Могилевѣ свою строгую екзекуцію, дабы городъ выплатилъ денежную порцію на Россійское войско; онаго капитана Волкова съ его командою городъ чрезъ нѣсколько дней содержалъ; и поелику онъ тяжело своими драгунами екзеквовалъ, то обыватели Могилевскіе принуждены были дать ему Волкову 500 битыхъ талеровъ.

Февраля 18 дня Государь Петръ Алексѣевичъ былъ въ Бѣлицѣ; изъ Могилева посылали пословъ просить у Его Величества милости.

Февраля 29 дня полковникъ Шереметевъ и подполковникъ полка Бутырскаго Иванъ Васильевичъ Солнцовъ прибыли въ Могилевъ съ нѣсколькими сотнями конницы.

Марта 5 дня отъ подскарбего Польскаго присланъ былъ хорунжій съ требованіемъ, дабы городъ Могилевъ на польское войско далъ 75,000 талеровъ, но граждане, извиняяся отягощеніями Россійскаго войска, отправили хорунжаго безъ денегъ. Тогожъ дня послѣдовалъ указъ, дабы въ Могилевѣ заготовляемъ былъ провіантъ сухарный на Россійское войско.

Въ сіе время посыланы были изъ Могилева лазутчики въ Слуцкъ для узнанія о Шведской арміи, и получено, что армія Шведская и самъ король Шведскій Карлъ XII-й въ городѣ Вильнѣ.

Марта 6 дня преосвященный Сильвестръ, князь Святополкъ Четвертинскій, епископъ Бѣлорусскій и Могилевскій прибылъ въ Печерскъ въ загородный домъ архіерейскій. Могилевскіе магистратскіе чиновники, извѣстясь о пріѣздѣ его преосвященства, ѣздили къ нему, яко къ архипастырю своему, для отданія почтенія своего.

Марта 9 дня, когда гетманъ Польскій Огинскій прибылъ въ Могилевъ, то магистратскіе чиновники ходили къ нему съ почтеніемъ и дали 100 талеровъ битыхъ.

Марта 13 дня, преосвященный Сильвестръ, мало проживши въ Могилевѣ и въ Печерскѣ, по причинѣ неспокойствія военнаго и опасностей, а болѣе слыша о нашествіи Шведской арміи, отъѣхалъ въ свою сторону, въ Четвертины.

Пребываніе въ Могилевѣ Меншикова.

Марта 14 дня, князь Россійскій Александръ Даниловичъ Меньшиковъ съ весьма знатною помпою въѣхалъ въ Могилевъ и въ замокъ Могилевскій со множествомъ каравановъ на верблюдахъ и мулахъ, провождаемый драбантами въ аппаратѣ. Самъ Меншиковъ въ замкѣ квартировалъ;

а офицеры въ домахъ почтеннѣйшихъ Могилевскихъ купцевъ и мѣщанъ. Тогда Могилевскіе магистратскіе члены, видя и слыша, что князь Меншиковъ человѣкъ былъ злой и на городъ Могилевъ немилостивъ, желая дарами склонить его къ милости, ходили къ нему съ хлѣбомъ и солью, съ прянымъ кореньемъ, виномъ и сахаромъ, отвезли венгерскаго вина бочку и даровали большой сосудъ хрустальный, въ серебре оправленный, Гданской работы, стоющій 1000 злотыхъ. На другой день своего пріѣзда поутру князь Александръ Даниловичъ Меншиковъ присылалъ своего секретаря на ратушу съ повелѣніемъ, дабы магистратъ ежедневно доставлялъ князю Меншикову напитки всѣ и съѣстные припасы отъ мала до велика изъ города. Хотя городъ Могилевъ отъ войскъ и воѐначальниковъ уже былъ до крайней бѣдности доведенъ, однако принуждены были мѣщане требуемые княземъ Меншиковымъ фуражы и съѣстные припасы доставлять Меншикову на содержаніе какъ его особы, такъ и дворовыхъ его людей, и на балы и пиршества его. По послѣдованіи повелѣнія доставляемо было вино венгерское и французское бочками, медъ и пиво варями, бураки, капуста и соль бочками, ежедневно вола живаго, нѣсколько десятковъ барановъ, гусей и куръ стадами, хлѣба ситнаго и розоваго на всякій день по 100 булокъ, водки простой и наливки крѣпкой мѣрниками, мыла на мытье бѣлья по нѣсколько десятковъ фунтовъ на недѣлю, рыбы просольной возами, а живой сколько возможно было доставить, рыбы вялой давано пудами, масла коровьяго фасками, грибы боровики тысячами, коренье пряное, розинки (изюмъ), винныя ягоды, мигдалы, по нѣсколько десятковъ фунтовъ, шафранъ, мушкатовыя галки лотами, желѣзо на кованье лошадей и оковку каравановъ пудами, лукъ, петрушка и другія огородныя овощи кошами, перецъ, инбирь и другія коренья фунтами, цитроны и оливки ахтлингами, муки пшеничной самой лучшей мѣрками, деревянное масло ахтлингами, сахаръ ежедневно головами, рыбы осетрины цѣлыми осетрами и порубленными, рыбы сомины по нѣскольку десятковъ фунтовъ, калачи печеные, на базарѣ продаваемые, ежедневно были даваны, исключая праздничныхъ дней, ежедневно такъ же блиновъ гречаныхъ печеныхъ, на рынкѣ продаваемыхъ, давано по нѣсколько десятковъ, и масло коровье. А такъ же естли чего когда либо случится не доставить, то вдругъ магистратскіе члены браны были подъ стражу и екзеквованы, штрафованы. Такъ же княжескихъ портныхъ и рымаровъ мѣщане содержали на городскомъ иждивеніи, и за шитье одѣянія, за дѣланіе шоръ и за всякую работу уплачиваемо было изъ города, а такъ же и кожи для обивки каравановъ и шоровъ покупаемы были за городскіе деньги. Всего же доставляемаго отъ города по требованіямъ Меншикова невозможно ни описать, ни исчислить. Удивительно, какъ городъ Могилевъ возмогъ снесть всѣ вышепрописанныя отягощенія. Сей проклятый червякъ, съ дворомъ своимъ квартируя въ замкѣ отъ 14 Марта до 19 Мая 1708 года, точилъ и подъѣдалъ городъ, ибо на содержаніе князя Меншикова значительная издержана сумма.

Оный князь Меншиковъ, живя въ Могилевѣ на всемъ великолѣпномъ и весьма роскошномъ городскомъ иждивеніи, вмѣсто благодарности имѣлъ намѣреніе и изыскивалъ способы, какими бы средствами отмстить городу Могилеву за избитіе Могилевскими мѣщанами въ Могилевѣ 1661 года Россійскаго войска, и какимъ бы образомъ склонить на то Его Царское Величество Петра Алексѣевича, дабы городъ Могилевъ вырубить. И когда свои намѣренія объявилъ во время бала Шереметеву, старому кавалеру, и другимъ чиновникамъ, въ то время на балу бывшимъ, тогда Шереметевъ сказалъ: «Александръ Даниловичъ! полно говорить; на то су была война, можно разумѣть, полна-ста, и наши были виноваты; смотри нынче: не много ли въ Польшѣ нашихъ побито, да будетъ ли мститца? Да во всемъ Божіе изволеніе; плюнь на это. Посмотри, нынче городъ Могилевъ насъ самихъ и солдатъ драгунъ и офицеровъ царскихъ хлѣбомъ и солью кормитъ, а бѣды намъ не творитъ, а отъ нихъ благодарны, нехай себѣ здравствуютъ». Такъ же и другіе офицеры знатнѣйшіе таковыя Меншиковы намѣренія ему охуждали, и которые были усердны гражданамъ, то оный секретъ Меншикова Могилевскимъ гражданамъ объявили.

Князь Меншиковъ, квартируя въ замкѣ, имѣлъ обыкновеніе часто ходить на Богомоленіе въ братскую церковь; и когда въ одно время, стоя предъ чудотворнымъ образомъ Богородицы, размышлялъ, какимъ бы образомъ отмстить Могилевскимъ жителямъ, и во время таковыхъ замысловъ упалъ предъ образомъ, якобы обомлѣлъ, и отъ того времени пересталъ ходить въ братскую церковь и началъ ходить въ Спасскую церковь. И такъ покровительствомъ Богородицы оное Меншиково злое намѣреніе никакого дѣйствія не возымѣло.

Въ сіе время послѣдовалъ указъ, дабы готовлены были сухари на войско, и нѣсколько десятковъ тысячь паръ подковъ лошадиныхъ. Сухари выданы; а за подковы офицерамъ дарами удовлетворено.

Построеніе Русскими мостовъ въ Могилевѣ.

Тогожъ времени, когда наступила весна и Днѣпръ вскрылся, то во время разлитія водъ весеннихъ Россіяне начали строить на Днѣпрѣ два моста; какъ же той весны разливъ былъ весьма великій, то одинъ мостъ поставленъ былъ на байдакахъ, на томъ мѣстѣ, гдѣ нынѣ мостъ стоитъ. Съ онаго моста т. е. переѣхавши чрезъ оный мостъ изъ Луполова на берегъ городскій, который также весьма покрытъ былъ водою, ѣздили берегомъ намощеннымъ по высшимъ мѣстамъ тамошнихъ береговыхъ огородовъ, на коихъ и горницы стоявшія сбрасываемы были съ мѣстъ своихъ и оными намощенъ былъ берегъ по теченію рѣки Днѣпра внизъ до Бернардинскаго костела, а такъ же и вокругъ костела Бернардинскаго было намощено до самой жидовской школы; а другой мостъ построенъ былъ пловучій выше города отъ столбовъ Луполовскихъ противъ рѣчки Дебри, гдѣ была предъ тѣмъ стѣна деревянная и башня на берегу Днѣпра стояла; переѣдя оный мостъ, ѣздили берегомъ рѣчки Дебри подъ гору Гвоздовку; бывшая же отъ горы Гвоздовки до Днѣпров-

скаго берега стѣна деревянная и башня, стоявшая на берегу Днѣпра, вся разобрана на мосты; для постройки помянутыхъ мостовъ доставляемы были работники изъ мѣщанъ Могилевскихъ сотнями.

Мая 19 дня вышепомянутый князь Меншиковъ Александръ Даниловичъ съ важною помпою и ассистенціею своихъ драбантовъ и дворовыхъ оффиціялистовъ съ караванами, верблюдами и мулами, навьюченными, изъ замка Могилевскаго выѣхалъ; а на мѣсто Меншикова Россійскій полковникъ Андрей Шарфовъ въѣхалъ въ замокъ, котораго такъ же Могилевскіе граждане ежедневно принуждены были съ великимъ иждивеніемъ содержать; но тотъ Шарфовъ мало побывъ въ замкѣ, опасаясь приближающейся Шведской арміи, перебрался на Луполовъ и на Луполовѣ квартировалъ.

Тогожъ времени кромѣ двухъ мостовъ Могилевскихъ еще третій построенъ былъ иждивеніемъ жителей Могилевскихъ въ Полыковичахъ для перехода Россійскихъ войскъ.

Іюля 20 дня князь Меншиковъ съ малою ассистенціею изъ Копыси ѣхалъ чрезъ Могилевъ и, мало проведя въ Могилевѣ, выѣхалъ за Днѣпръ. Шведская же армія въ то время была близъ города Бобра. Меншиковъ хотя мало въ Могилевѣ медлилъ; но городу опять былъ тяжелъ; граждане принуждены были вымышленнымъ его требованіямъ удовлетворять провіантомъ и фуражемъ. Проѣздъ чрезъ Могилевъ Меншикова и Шереметева.

Тогожъ времени проѣзжалъ чрезъ Могилевъ фельдмаршалъ Борисъ Петровичъ Шереметевъ, старый, и ему фельдмаршалу провіантъ выданъ изъ города очень тяжелый и соли выдано 200 бочекъ. Таковые большіе провіанты Россіяне нарочито брали, дабы Шведской арміи въ Могилевѣ не было провіантовъ.

Въ послѣднихъ числахъ Іюля Польскій гетманъ Огинскій былъ въ Могилевѣ и немедленно выѣхалъ, опасаясь приближающейся Шведской арміи, которая въ то время была подъ мѣстечкомъ Березиною, Сапѣжинскою, въ пяти миляхъ отъ мѣстечка Головчина.

Въ то время Россіяне хотѣли выжечь городъ Могилевъ; но таковое повелѣніе отклонили Могилевскіе граждане отъ города значительными подарками. На тѣхъ дняхъ безпрерывно Россійское войско, пѣхота и конница, а такъ же Татары и Калмыки, проходили чрезъ Могилевъ подъ мѣстечко Головчинъ *). События въ Могилевѣ предъ приближеніемъ къ нему Карла XII-го.

Предъ приходомъ Короля Шведскаго съ своею стотысячною арміею въ Могилевъ, Могилевцы за предзнаменованіе имѣли, что тогда, послѣ случившихся малыхъ дождей, безчисленное множество малыхъ лягушекъ являлося, и землю покрывали такъ, что и ступить за ними не было свободнаго мѣста, и всѣ тѣ лягушки скакали въ городъ, чего въ прежніе годы никогда не бывало.

1708 года, Іюля 3 дня, Россійскіе солдаты, 12 человѣкъ, находившіеся въ Могилевскомъ замкѣ, издали примѣтя приближающійся къ городу Швед-

*) Затѣмъ слѣдуетъ разсказъ о Головчинскомъ сраженіи, не заключающій въ себѣ никакихъ новыхъ подробностей сравнительно съ свѣдѣніями, сообщаемыми объ этомъ событіи Устряловымъ и Голиковымъ и потому оставляемый нами.

ской арміи авангардъ, бѣжали изъ замка къ Днѣпру и, переправившись чрезъ Днѣпръ, увѣдомили о приходѣ Шведскаго авангарда своихъ солдатъ, бывшихъ на Луполовѣ въ аппаратѣ съ тремя пушками. Тогда Русскіе солдаты байдаки, на которыхъ мосты стояли, поотрубали и мосты распустили; а между тѣмъ въ Виленскіе ворота вступилъ авангардъ Шведской арміи, состоящій изъ 500 воиновъ Волоской конницы, и всякій воинъ имѣлъ пучокъ соломы пришитый къ шапкѣ для знака; кои какъ скоро вбѣгли въ городъ, то вдругъ разсыпалися по всѣмъ улицамъ градскимъ, ища Русскихъ солдатъ; но какъ солдатъ не было въ городѣ, то авангардъ бросился на Луполовъ, и прибѣжавъ къ Днѣпру, не сыскалъ ни моста, ни лодокъ. Видя же на Луполовѣ стоявшихъ съ пушками солдатъ, стрѣляли на нихъ чрезъ Днѣпръ изъ ружей, но пули ихъ ружейныя не могли досягать до Русскихъ солдатъ. Русскіе же только одинъ разъ изъ пушки выстрѣлили на авангардъ чрезъ Днѣпръ, и тѣмъ выстрѣломъ убили по случаю шедшаго по берегу Могилевскаго мѣщанина, потомъ съ пушками своими побѣжали изъ Луполова; а отрубленные солдатами поплывшіе внизъ по Днѣпру байдаки городскіе по повелѣнію магистрата переняты и возвращены въ городъ.

Того времени, какъ авангардъ Шведскій въѣхалъ на базарную площадь, то одна градская почотная особа, жалуясь Шведамъ на Русскихъ, такъ закричала: «mosci panowie, broncie nas od tych Moskalow, bo już oni nam do żywego dojedli». Ale to trafiło się tak, jak bywa, kiedy kto uciekając od dżdżu trafi pod rynnę. (То есть: милостивые господа! обороните насъ отъ оныхъ Россіянъ, ибо они уже до живой кости насъ доѣли. Но таковая жалоба и надежда на Шведовъ была очень ошибочна; ошибка и надежда такая подобна тому, какъ если бы кто убѣгая отъ огня попалъ въ полыме).

Провіантовые и денежные поборы Шведовъ съ Могилева.

Тогожъ мѣсяца и числа часть Шведской арміи вступила въ Могилевъ и стала въ части Людьковской надъ рѣчкою Дубровенкою, гдѣ нынѣ соборная кладбищная церковь стоитъ. По прошествіи трехъ дней послѣ этого т. е. 7 Іюля прибылъ Шведскій король Карлъ XII со всею арміею своею въ Могилевъ и сталъ въ лагеряхъ за городомъ на горахъ, простирающихся отъ Могилева по берегу Днѣпровскому до мѣстечка Буйничь. Обозъ его былъ весьма великій со всею артиллеріею. По прибытіи Шведскаго короля Могилевскіе магистратскіе чиновники ходили къ Королю просить милости. Король чрезъ переводчика отвѣчалъ: «поелику вы, Могилевцы, давали провіантъ Россіянамъ, то надобно, дабы и мнѣ давали»; и тогдажъ приказалъ, дабы войску было великое продовольствіе. Затѣмъ раздѣленъ былъ городъ Могилевъ на 15 частей. Офицеры Шведскіе знатнѣйшіе и квартемистры въ городѣ по домамъ знатнѣйшимъ квартировали; самъ же король въ лагерѣ пребывалъ; а панъ Понятовскій, исправлявшій должность въ Шведской арміи коммисарскую, квартировалъ въ замкѣ Могилевскомъ. Но за Днѣпромъ на Луполовѣ вовсе не было Шведовъ ни одного человѣка, потому что за Днѣпромъ въ Холмѣ и въ другихъ мѣстахъ близь города по лѣсамъ стояло тогда татарское и кал-

ницкое войско, находившееся въ арміи Россійской. По приходѣ Шведскаго войска въ Могилевъ, стала въ Могилевѣ на продажные лавочные купеческіе товары великая дороговизна, но съѣстные припасы не дороги были. Шведы послѣ голода, бывшаго въ походѣ ихъ, въ Могилевѣ отъ неумѣренной пищи многіе померли. По раздѣленіи города Могилева на кварталы или части, королевское строгое послѣдовало повелѣніе, дабы изъ всякой части ежедневно выдавано было 12500 фунтовъ хлѣба печенаго и 960 гарнцевъ пива, отъ чего настала дороговизна на хлѣбъ зерновый. Въ то время въ дачѣ хлѣба и пива на Шведское войско никому никакого не было исключенія, ни ксендзамъ, ни монахамъ, ни священникамъ, кромѣ однихъ богадѣленъ. Но поелику не возможно было ежедневно доставлять изъ всякой части по 12500 фун. хлѣба и 960 гарнцевъ пива, то таковое королевское опредѣленіе перемѣнено на возможную доставку. А офицеровъ, квартировавшихъ по домахъ знатныхъ, содержано изъ общей городской суммы. Который же кварталъ не могъ выдать сколка опредѣленнаго количества хлѣба и пива, то дополняемо было изъ ратуши. А изъ иныхъ кварталовъ брано за хлѣбъ и пиво деньгами. Тогда бѣдные нѣкоторые мѣщане въ толь бѣдномъ были положеніи, что принуждены были бросить свои домы и убѣгать изъ города; а Шведы пустые ихъ домы разбирали и возили въ лагерь свой на дрова *).

Когда Шведы стали своимъ лагеремъ на гористомъ высокомъ берегѣ отъ города Могилева до мѣстечка Буйничь; то тогда и бывшій въ то время Буйницкій монастырь заняли своимъ лагеремъ, и разогнавши монаховъ и всѣхъ монастырскихъ служителей, монастырь Буйницкій разграбили и раззоривши до основанія всѣ монастырскія строенія и церковь деревянную, въ то время бывшую, Успенія Пресвятыя Богородицы разобрали и тѣмъ деревомъ по болотнымъ и топкимъ мѣстамъ, на лугахъ находящимся, подѣлали мосты. Таковое разореніе Буйницкаго монастыря и церкви учинено Шведскою арміею безъ вѣдома и повелѣнія королевскаго. Когда же въ одно время король Шведскій объѣзжалъ войско и форпосты съ офицерами, то ѣдучи по помянутымъ мосткамъ когда пріѣхалъ къ одному мосту, по нему офицеры, впереди ѣхавшіе, переѣхали, королевская же лошадь, хотя и понуждаема была королемъ идти на тотъ мостъ, не пошла. Король удивившись присматривался къ мосту тому и, увидѣвъ двѣ доски на мосту лежавшія, велѣлъ переворотить оныя, и когда переворочены были тѣ доски на другую сторону, то на одной доскѣ былъ написанъ образъ Спасителевъ, а на другой Богородицынъ: оба были

Раззореніе Буйницкаго монастыря Шведами.

*) Затѣмъ слѣдуетъ реэстръ, сколько изъ каждой части выдано печенаго хлѣба на Шведскую армію. Въ реэстрѣ этомъ допущены, должно быть, писцомъ невѣрности; количество хлѣба показано здѣсь слишкомъ малое сравнительно съ приведенной выше цыфрой королевскаго приказа (часть Панинская напр. Троицкая, Слободская и др. выдали только 4000 фунтовъ, Коськовская 6000 ф., самая высшая цыфра не превышаетъ 17,000 ф.. которые выдала часть Острожская). Притомъ показанный здѣсь итогъ всего выданнаго хлѣба (200,000 ф.) несогласенъ ни съ цыфрами, изъ которыхъ онъ составился, ни съ показанной ниже (стр. LX) цыфрой стоимости выданнаго Могилевомъ хлѣба.

мѣстные изъ разобранной Буйницкаго монастыря церкви. Король приказалъ тѣ Образа на сторону отставить, а на мѣсто ихъ другія доски на мосту положить. Когда положены были другія доски, въ то время королевская лошадь чрезъ тотъ мостъ пошла. Послѣ сего король, изслѣдовавши о той квартирѣ, чья она была, виновниковъ разоренія Буйницкаго монастыря и поруганія Святыхъ Иконъ двоихъ чиновниковъ приказалъ повѣсить; а образа Спасителевъ и Богородицынъ занесть на то мѣсто, гдѣ былъ монастырь.

Шведская пѣхота, Финны, мало по приходѣ своемъ отпочивши, начали дѣлать два моста въ одномъ мѣстѣ на Днѣпрѣ въ Папипкѣ противъ дома мѣщанина Горанина и Ильинской церкви. На постройку тѣхъ мостовъ нѣсколько домовъ знатныхъ, надъ рѣчкою Дубровенкою стоявшихъ, Шведами разобрано, бревна оныхъ домовъ Шведы сплавили Дубровенкою на Днѣпръ къ мостамъ; выстроивши тѣ мосты поставили при оныхъ 10 пушекъ и хворостомъ закрыли пушки.

Въ то время Калмыки и Татары стояли въ лагеряхъ за Днѣпромъ въ Холмянскомъ лѣсѣ и въ другихъ ближайшихъ къ Могилеву лѣсахъ, которые часто по нѣсколько сотъ человѣкъ на верховыхъ лошадяхъ набѣгали на Луполовъ; но жителямъ Луполовскимъ никакой обиды не причиняли. Оные Татары и Калмыки прибѣгали и къ мостамъ, Шведами сдѣланнымъ, и прибѣгши стрѣляли изъ ружей на Шведовъ чрезъ Днѣпръ. Король Шведскій, утѣшаясь набѣгами татарскими и калмыцкими, часто пріѣзжалъ изъ лагеря въ городъ, и ставши на валу смотрѣлъ въ подзорную трубку на Татаръ и Калмыковъ, ѣздящихъ по Луполову. Татары, стоявшіе въ Холмѣ, видя, что Шведы и Волохи часто пріѣзжаютъ изъ города косить траву подъ Холмомъ на другой сторонѣ Днѣпра противъ Холма, переплывали чрезъ Днѣпръ нагіе съ пиками и саблями и убивали Шведовъ. Послѣ сего Шведы и Волохи начали ѣздить для кошенія травы въ великомъ множествѣ и вооруженные для обороны отъ набѣговъ татарскихъ и калмыцкихъ.

Дороговизна въ Могилевѣ на съѣстные припасы.

Когда городскую водку простую Шведы всю побрали въ лагерь, то тогда всякому позволительно было водкою шинковать, т. е. водку продавать. Въ то время простая водка очень дорого продавалась: за одну рюмку водки плачено по 10 грошей, а за кварту водки по 3 злотыхъ т. е. по 1 руб. и 80 коп.; стаканъ молока 3 гроша; кварта крупъ 15 грошей, гарнецъ пива 1 злотый; грошовый колачь 6 грошей, сыръ обыкновенный, продававшійся прежде по 1 грошу (?), тогда плаченъ былъ по 3 злотыхъ; за горшокъ масла коровьяго, продававшійся прежде по 15 грошей, тогда плачено по 3 злотыхъ; и всѣ съѣстные вещи очень дорогою цѣною въ то время въ Могилевѣ продаваемы были. Но Шведы, не смотря на дороговизну, въ городѣ и въ лагерѣ безспорно платили. Во время бытности въ Могилевѣ Шведской арміи, лошади Шведскія, которыхъ они поили въ Днѣпрѣ, тѣ лошади издыхали, а потому они поили по большой части въ рѣчкѣ Дубровенкѣ.

Мѣщане Могилевскіе для выдачи провіанта хлѣбнаго на войско Швед-

ское наиболѣе покупали хлѣбъ печеный на Лупоповѣ, потому что Лупоповскіе жители были достаточны на хлѣбъ. Кромѣ доставки провіанта, повелѣно было, дабы городъ Могилевъ контрибуцію денежную платилъ на войско Шведское; тогда нѣкоторые граждане принуждены были остальныя свои фортуны продавать и въ залогъ отдавать для уплаты контрибуціи Шведской. Когда уже мѣщане Могилевскіе по причинѣ тяжелой контрибуціи обѣднѣли и уже не было, гдѣ суммы болѣе взять, ниже одолжить, а выдать еще надобно было на 5 наступающихъ региментовъ; тогда по указу Шведскаго короля мѣщанъ достаточнѣйшихъ екзеквовано: въ склепы, погреба сажали Шведы, мучили голодомъ, въ холодную воду нагихъ сажали, на балкахъ подъ потолками завѣшивали и разными иными мученіями, какъ разбойники, мучили и чрезъ таковую наглость получили въ добычу 1132 талера битыхъ. Не довольствуясь король Шведскій таковыми провіантовыми и денежными контрибуціями, самъ ѣздилъ въ знатнѣйшія церкви Могилевскія, въ коихъ увидѣлъ нѣсколько серебренныхъ ризъ на иконахъ (потому мало было на иконахъ, что знатнѣйшія ризы и сосуды церковные попрятаны были въ землѣ). Король, освѣдомясь отъ евреевъ, что въ церквахъ значительное количество находится серебренныхъ вещей, издалъ повелѣніе, дабы немедленно изъ церквей выданы были всѣ серебренныя вещи на нѣсколько сотъ фунтовъ, угрожая, что естьли небудетъ выдано серебро церковное, то насильно прикажетъ ограбить церкви и городъ сжечь. А посему Могилевскіе мѣщане, находясь въ рукахъ строгаго непріятеля, принуждены были выдать. Изъ братской церкви выдана одна риза серебропозлащенная отъ иконы Пресвятыя Богородицы, три ризы серебренныхъ меньшихъ, шесть паникадилъ висячихъ, двѣ кадильницы, 100 таблицъ серебренныхъ великихъ. Изъ братской Богословской-церкви одна риза съ иконы Богородичной, 30 таблицъ, и серебра ломанаго въ разныхъ штукахъ, кубкахъ, рюмкахъ, которое было собрано на ризу иконы Пресвятыя Богородицы, стоявшей на Олейнной брамѣ, которая нынѣ находится въ церквѣ Спасской. Изъ церкви Николаевской выдана риза серебренная съ образа святаго Великомученика Димитрія, серебренная великая кадильница, четыре паникадилы висячія, 50 таблицъ большихъ, такъ же и изъ другихъ церквей Могилевскихъ не малое количество ризъ серебренныхъ, паникадилъ, кадильницъ, крестовъ, таблицъ, привѣсокъ, чашъ, подсвѣчниковъ и другихъ вещей церковныхъ серебренныхъ. Всего же серебра выдано королю Шведскому вѣсомъ 364 фунта, что составитъ 9 пудъ и 4 фунта.

Вымогательства со стороны Шведовъ отъ жителей Могилева и отъ православныхъ церквей.

Въ Шведскомъ лагерѣ всегда чеканена была монета Шведская, на оную и серебро Могилевскихъ церквей употреблено.

Предъ выходомъ изъ Могилева Шведской арміи въ Малороссію, Шведы безъ всякаго разбора, гдѣ у кого могли сыскать съѣстные вещи и зерновый хлѣбъ, сало свиное, крупы, пшеницу, овесъ, все забравши взяли съ собою въ обозъ.

Выходъ изъ Могилева Шведской арміи.

Послѣ сего Шведская армія начала переправляться чрезъ Днѣпръ. Въ то

время и лавки купеческія Шведы обыскивали, ища съѣстныхъ вещей и денегъ; магистратскіе же члены взяты были подъ стражу крѣпкую.

Августа 14 дня король Шведскій переправился чрезъ Днѣпръ на Луполовъ и, вышедши изъ Луполова, ночевалъ съ обозомъ за городомъ въ полѣ подъ горою на градскихъ волокахъ.

На другой день, т. е. 15 дня Августа, по утру магистратскихъ годовыхъ членовъ, бывшихъ подъ стражею, Шведы побрали и повезли въ обозъ свой, гдѣ нѣсколько дней находились; потомъ по ходатайству пана Понятовскаго едва отпущены, за каковое ходатайство заплатили пану Понятовскому 100 червоныхъ злотыхъ и 100 талеровъ битыхъ.

На вышеприсанное нашествіе Шведское на Могилевъ издержано: пива, выдаваннаго ежедневно изъ 15 кварталовъ чрезъ всю бытность Шведской арміи въ Могилевѣ, на 36864 талера битыхъ; хлѣба, выданнаго изъ 15 кварталовъ Могилевскихъ, составляетъ 360,000 битыхъ талеровъ; а всего составляетъ 396,864 талера битыхъ. Готовой суммы на регименты съ тѣми деньгами, которые уплачены Понятовскому за искупленіе магистратскихъ членовъ изъ неволи Шведской, всего выдано изъ города Могилева 10,648 талеровъ битыхъ.

Кромѣ прописанныхъ, по насилію взятыхъ значительныхъ издержекъ, еще были издержки приватные: на постройки мостовъ, желѣзными связями укрѣпленныхъ, на покупку юфти въ обозъ, на подносимые магистратомъ подарки Шведскому королю во время многократныхъ подачь просьбъ, а такъ же на подарки денежные Шведскимъ генераламъ, маіорамъ, регименткватермистрамъ, офицерамъ, чиновникамъ Волоскимъ и Шведскимъ, на содержаніе офицеровъ квартировавшихъ въ городѣ, на разныя вина и другіе напитки для офицеровъ, на покупку суконъ, поясовъ, Персидскихъ шапокъ для Волоховъ, на покупку сукна для Шведскихъ чиновниковъ, на содержаніе екзекуцій Шведской и Волоской конницы, попеременно стоявшихъ на ратушѣ, чрезъ всю бытность въ Могилевѣ Шведской арміи, чрезъ 5 недѣль съ половиною; на содержаніе лошадей офицерскихъ и екзекуторскихъ, для коихъ покупано овса и травы ежедневно на 60 злотыхъ, потому что Татары и Калмыки, стоявшіе въ Холмѣ и въ другихъ мѣстахъ за Луполовомъ, не допущали Шведамъ косить травы на лугахъ. Какъ же въ то время была дороговизна на съѣстныя вещи и напитки такъ велика, что гарнецъ меду продавался по 5 злотыхъ, который даванъ былъ Шведамъ бочками, одна индѣйка по талеру битому, гусь по 4 злотыхъ, фаска масла по 70 злотыхъ, куры по 2 злотыхъ, цыпленокъ по злотому, то, сосчитавши все прописанное, можно положить, что издержки тѣ стоили городу еще 100,000 талеровъ битыхъ.

Во время бытности Шведской арміи въ Могилевѣ Россійская армія стояла въ мѣстечкахъ Толочинѣ и Смолянахъ.

По выходѣ изъ Могилева Шведской арміи, Могилевскіе мѣщане, думая,

что уже кончились всѣ бѣды ихъ, и такъ не опасаясь никакого несчастія, начали откапывать скрытые въ землѣ свои товары и другія вещи.

Тогожъ года, Сентября 2 дня, медвѣдь дикій, лѣсной, большой, черный вбѣгъ въ самый городъ поутру на восходѣ солнца; вбѣгши въ одинъ садъ, мальчика въ саду убилъ, женщину ранилъ, и когда въ одномъ саду легъ, то обступивши вокругъ его мѣщане съ мушкетами убили и, взложивши на возъ, привезли къ ратушѣ. Таковое необыкновенное происшествіе Могилевскіе жители, старики, имѣли за худое предзнаменованіе.

Наказаніе Могилева за доставленіе Шведамъ провіанта въ бытность ихъ въ Могилевѣ.

Хотя городъ Могилевъ отъ Шведской арміи ограбленъ, но домы, лавки, святилища Господни—церкви—и прочія строенія осталися въ цѣлости, были невредимы. По выходѣ же Шведовъ, Россійскій Государь Петръ Алексѣевичъ, недоволенъ бывъ Могилевскими жителями за то, что они провіанты и денежныя контрибуціи Шведской арміи давали, предписалъ указомъ Татарскому и Калмыцкому полкамъ выжечь городъ Могилевъ. По таковому указу полки Татарскій и Калмыцкій и Русскіе солдаты 1708 года, Сентября 8 дня, поутру, при восхожденіи солнца, подступивши подъ городъ окружили его, и позаперавши городскіе ворота, ударили въ барабаны на тревогу. Каковою нечаянностію жители будучи тронуты, вышедши изъ города, просили помилованія и пощады, но не могли упросить. Наконецъ просили отсрочить хотя на одинъ часъ, дабы тѣмъ временемъ можно было имъ хотя нѣкоторое бѣдное свое имущество вынесть изъ домовъ, прежде нежели домы зажжены будутъ. По просьбѣ гражданъ Татары и Калмыки учинили отстрочку на одинъ только часъ и поставили возлѣ ратуши караулъ свой, пока городскія книги и нужнѣйшій архивъ изъ ратуши вынесены въ склепъ; прочее же Татарское войско прежде зажженія города отбивало и грабило купеческія лавки, на улицахъ съ мѣщанъ одежду сдирали, денегъ въ домахъ обыскивали, церкви отбивали и грабили, потомъ зажгли городъ; и когда загорѣлся замокъ, ратуша, лавки, каѳедральная Спасская, Братская, Воскресенская церкви, колокольни, костелы: езуитскій, фарскій и прочія строенія, внутри города находившіяся; тогда Татары и Калмыки бросились на предмѣстія городскія, въ коихъ напередъ разграбили знатнѣйшіе домы, а потомъ зажгли оные. А такъ же и Николаевскую церковь Калмыки отбили и сундуки мѣщанскіе, въ оной стоявшіе, поотбивали, разграбили и церковь зажгли. Во время того пожара нѣкоторые Могилевскіе мѣщане отъ страха кричали: «Москва вырѣзываетъ городъ», а другіе услышавши таковый крикъ, думали, что и въ самомъ дѣлѣ по повелѣнію Россійскаго Государя Татары и солдаты начали уже всѣхъ жителей рубить; почему оставивъ въ пламени домы свои, схватя малыхъ дѣтей своихъ, убѣгали изъ города, иные въ лѣса, иные въ загородные рвы, иные въ Холмъ, другіе въ Буйничи и въ деревню Котушъ; въ то время мужъ не зналъ о своей женѣ, а жена о мужѣ, гдѣ находится; убѣгали, куда кто могъ. Тогда братской церкви вызолоченные куполы обгорѣли, у колоколовъ колодки погорѣли, а колоколы и иконостасъ не повредилися. Часы, бывшіе на

Братской колокольнѣ сгорѣли, такъ же икона большая Богородичная, стоявшая отъ древнихъ временъ на бранѣ Олейной, сгорѣла. Колокола каѳедральной Спасской церкви большіе, мелодичные, растопились. Церковь ближне—Воскресенская до основанія сгорѣла и колоколъ растопился. На церкви Николаевской красивые куполы, а внутри оной хоры и двери всѣ, погорѣли, начали было и лавки горѣть, но жители лавки разобрали и иконостасъ защитили. При колоколахъ Николаевскихъ колодки погорѣли; колоколъ большой упалъ на окошко и, опершись на билю, раскололся. А другія церкви, какъ то: далне-Воскресенская, Крестовоздвиженская, Успенская, Ильинская, Вознесенская и Луполовскія обѣ въ цѣлости остались. Луполова Татары и Калмыки не могли зажечь, потому что тогда моста на Днѣпрѣ не было; а лодки и паромъ жители Луполовскіе нарочито внизъ Днѣпра спустили, а иныя лодки попрятали на Луполовѣ, дабы Татары не могли переѣхать на Луполовъ и зажечь Луполова; и такъ Луполовъ остался въ цѣлости. А въ городѣ у которыхъ домы погорѣли, то иные изъ нихъ въ сосѣдство просились, а бѣдные обыватели копали для себя землянки и жили въ землянкахъ. И какъ, по причинѣ нечаяннаго нашествія Татаръ и скораго зажженія ими города, мѣщане Николаевскаго прихода не имѣли времени спрятать своего имѣнія въ землѣ, то прятали оное въ церкви каменной Николаевской; на третій же день послѣ пожара собрались въ церковь всѣ искать и брать свое имѣніе, но какъ сундуки разбиты были Татарами и ограблены, а оставшіяся отъ грабежа вещи лежали въ церкви разбросанными, то многіе безсовѣстно, а особливо изъ женщинъ, присвоивали себѣ чужіе фанты, одѣянія и вещи, отъ чего были великія ссоры въ церкви. Въ сіе время въ Николаевской церкви чрезъ двѣ недѣли не было Богослуженіе отправляемо, потому что послѣ бывшаго пожара женщины въ олтаряхъ ходили, ища своего имущества, а посему принуждены были наизновь освящать церковь Николаевскую и тогда начали отправлять въ оной Богослуженіе. Послѣ сего пожара мѣщане, по общему совѣту, дѣлали обыскъ въ домахъ несожженныхъ, а такъ же на Луполовѣ вездѣ въ горницахъ, въ боковкахъ, чуланахъ, погребахъ и въ землѣ щупами было обыскиваемо; и по обыскѣ много какъ изъ одѣянія, такъ изъ товаровъ лавочныхъ, у жителей сыскано, кои во время пожара малыми лодками подъѣзжаючи изъ Луполова хватали чужое имѣніе; и кои что либо изъ своихъ вещей сыскали, побрали. Послѣ было извѣстіе, что если бы Могилевскіе граждане присланнымъ отъ Россійскаго Государя для сожженія города Могилева татарскому и калмыцкому полкамъ хотя мало сопротивляться или вооруженною рукою защищаться отважились, то бы огнемъ и мечемъ раззорили городъ, а для того нѣсколько полковъ въ десяти верстахъ стояло въ готовности. Но какъ мѣщане Могилевскіе ни малѣйшаго сопротивленія не учинили, то и сохранилъ Богъ ихъ отъ меча. Въ то время многіе Могилевскіе мѣщане, доведенные несчастіями до крайней бѣдности, вышли изъ города Могилева въ другіе города и мѣстечки и въ предѣлы Украинскіе.

По сожженіи города Польскій полковникъ Хмара съ своею дивизіею пришелъ въ Могилевъ, котораго съ войскомъ принужденъ былъ городъ кормить и подарками умилостивлять. Оный полковникъ Хмара шелъ противъ Россійской арміи и гдѣ случилось ему кого изъ Россійскихъ солдатъ въ пути сыскать, то убивалъ ихъ безъ пощады.

Тогожъ 1708 года пошлинную контору за привозимые въ Могилевъ для продажи товары держалъ нѣкто еврей Мовша Гореликъ. Оный Гореликъ, по сожженіи города, заарендовалъ себѣ домъ для жительства у священника ближне—Воскресенскаго Іоанна Бобиовича, въ коемъ домѣ уже и жилъ. Случилось, что въ скоромъ времени по сожженіи города Могилевскій мѣщанинъ, нѣкто Родіонъ Ѳомичъ Подписокъ, привезъ въ Могилевъ нѣсколько возовъ для продажи разнаго товара, какъ то водки, табаку, и прочаго; и когда по уплатѣ пошлины, слѣдуемой въ казну, былъ въ конторѣ о взятіи письменнаго дозволенія на продажу товаровъ, то случилось ему Подписку поссориться въ конторѣ съ помянутымъ евреемъ Мовшею Гореликомъ за взятіе имъ великой пошлины съ товаровъ его (одного или двухъ возовъ товаровъ) въ контору. И какъ тотъ Гореликъ былъ великій недоброжелатель и обидчикъ мѣщанамъ; то помянутый Родіонъ Подписокъ, желая отмстить Горелику, полагая, что въ такое разорительное время—сожженія города—не будетъ никакого суда и расправы, собралъ толпу своевольныхъ Могилевскихъ жителей, между коими были нѣкоторые и хозяева, уговорилъ ихъ къ согласію убить Горелика, и упоивши оную свою компанію, повелъ оную ночью съ кольемъ въ домъ, гдѣ жилъ Гореликъ, и окруживши домъ, когда начали между собою разговаривать подъ окошками, то Гореликъ ощутивши приходъ ихъ, вылѣзши заднимъ окошкомъ съ женою своею, убѣгъ; а помянутый Родіонъ съ своею толпою, окна и двери отбивши, вошли въ горницу и сыскавши спящаго еврея, тестя онаго Мовши, Урія, думая, что то былъ Мовша Гореликъ, убили и, возложивши на возъ отвезли къ Днѣпру и утопили; потомъ упившись въ домѣ Подписка легли спать. Иные же изъ нихъ, опасаясь худыхъ послѣдствій, тогда же ночью изъ города убѣгли. Гореликъ Мовша вдругъ тогда ночью побѣжалъ къ градскому войту, объявилъ о таковомъ поступкѣ Родіона Подписка. Почему войтъ приказалъ магистратскимъ жолнерамъ тѣхъ преступниковъ взять подъ стражу, коихъ спящихъ съ Родіономъ схватили и въ тюрьму криминальную всадили. А по утру и убитаго еврея Урія изъ Днѣпра вытащили. Тѣ преступники содержалися три недѣли въ тюрьмѣ; послѣ сего пріятели Родіоновы, запекши въ пирогъ ключь отъ оковъ его, подали въ тюрьму Родіону, который въ ночное время, тѣмъ ключемъ оковы отомкнувши и разломавъ въ окнѣ желѣзную рѣшетку, убѣгъ изъ тюрьмы съ двумя другими своими товарищами на Украину. Тогда и прочіе арестанты могли бы убѣжать, но сторожъ, ощутя побѣгъ тѣхъ арестантовъ, предпринялъ мѣры къ задержанію другихъ, тамъ бывшихъ арестантовъ. А поутру задержанныхъ преступниковъ и съ ними женъ и дѣтей преступниковъ убѣгшихъ перевели подъ Олейную браму, гдѣ прежде

Умерщвленіе Могилевскимъ мѣщаниномъ сборщика торговой пошлины еврея Мовши Горелика.

сего хранился порохъ и пули градскія; невольники сидѣли тамъ въ темнотѣ, и когда случилось одному изъ арестантовъ начать курить табакъ, то по случаю упалъ кусочикъ губки горящей на землю, а въ куткѣ былъ сметенъ порохъ, отъ которой губки во первыхъ помалу начало горѣть, а потомъ какъ бы съ пушки выстрѣлило, взорвало своды и уголъ брамы Олейной, который отъ Днѣпра стоялъ, съ обѣхъ сторонъ разорвало; но основаніе, будучи крѣпко, не попустило упасть тому углу; тогда женщину съ ребенкомъ и двухъ арестантовъ убило, а другихъ ранило, коихъ вмѣстѣ съ здоровыми опять въ прежнюю тюрьму перевели, а мертвыхъ позволилъ магистратъ похоронить. Въ то время началъ было народъ кричать «вырубить всѣхъ евреевъ», но таковой мятежъ народный успокоенъ.

Раззореніе Шведами Стараго Шклова.

Сентября 18 дня прибыло въ Могилевъ нѣсколько сотъ Шведской конницы отъ генералъ-аншефа Левенгаупта для заготовленія провіанта. Граждане Могилевскіе извинялися, что они не могутъ дать провіанта и сами претерпѣваютъ голодъ по причинѣ недостатка съѣстныхъ припасовъ, происшедшаго отъ сожженія города ихъ, просили и подарками умилостивляли, дабы дивизія Левенгаупта не шла на Могилевъ, и для того двухъ бургомистровъ изъ города послали просить генералъ-аншефа Левенгаупта. Генералъ-аншефъ Левенгауптъ, по уваженію просьбы Могилевскихъ мѣщанъ, поворотилъ съ своею дивизіею на мѣстечко Старый Шкловъ (Новаго Шклова въ то время еще не было). Въ Шкловѣ Шведы взяли великій провіантъ и контрибуцію, тогда же Шведы раззорили мѣстечко Старый Шкловъ, который отъ того времени сталъ деревнею. Послѣ сего раззоренія Шкловскіе жители начали поселяться на другомъ мѣстѣ возлѣ Днѣпра, на которомъ мѣстѣ нынѣ стоитъ Шкловъ Новый. Изъ Шклова дивизія Левенгауптова пошла за Днѣпръ, направляя свой путь на мѣстечко Пропойскъ (*).

Когда образъ Пресвятыя Богородицы, стоявшій отъ давняго времени на Олейной брамѣ, во время сожженія города Могилева отъ великаго пожара сгорѣлъ, то вмѣсто онаго, по старанію Могилевскихъ гражданъ, написанъ Могилевскимъ мѣщаниномъ Мирономъ Пигаревичемъ другой образъ Пресвятыя Богородицы, очень въ великомъ положеніи, который при собраніи со всего города многочисленнаго народа съ крестнымъ ходомъ и колокольнымъ во всемъ городѣ звономъ, съ молебномъ и проповѣдію, поставленъ на брамѣ Олейной. Тогда во время сей церемоніи весьма плакалъ народъ, воспоминая бывшія въ Могилевѣ великія бѣды и несчастія и прося Пресвятую Богородицу о милосердіи и покровительствѣ, дабы городъ отъ таковыхъ бѣдъ охраняла и защищала. Образъ оный долгое время, болѣе 50 лѣтъ, стоялъ на тѣхъ Олейныхъ вратахъ, наконецъ по выстроеніи Спасской каменной церкви, по повелѣнію Могилевскаго архіепископа Георгія Конискаго, перенесенъ въ Спасскую

(*) Затѣмъ слѣдуетъ разсказъ о пораженіи Левенгаупта подъ д. Лѣсною.

церковь, гдѣ и до нынѣшняго времени въ сребропозлащенной ризѣ на правой сторонѣ при столбѣ стоитъ.

Замѣчено многими Бѣлорусскими жителями, что чрезъ которыя мѣста и поля Шведская армія проходила, на тѣхъ поляхъ не было прежняго хлѣбнаго урожая чрезъ многіе годы; освящали свои пахотныя нивы, кропили священною водою, молилися Богу о поданіи прежняго плодородія и изобилія плодовъ земныхъ. По прошествіи нѣсколькихъ лѣтъ начали быть прежніе урожаи.

1709 года дана привиллегія Польскимъ королемъ Станиславомъ Лещинскимъ подтвердительная на Могилевскій Николаевскій мужскій монастырь по просьбѣ шляхетнаго Могилевскаго лавника Мирона Андзеіовскаго.

1709 года зима весьма холодная была и долго продолжалася, морозы и снѣги были чрезвычайные и столь сильные, что не только звѣри и птицы, но и люди по дорогамъ мерзли, и дороговизна на хлѣбъ и на другія съѣстныя вещи великая была.

Того 1709 года, въ мѣсяцѣ Генварѣ, вмѣсто сожженной Татарами и Калмыками бывшей деревянной каѳедральной Спасской церкви выстроена на томъ мѣстѣ новая Спасская церковь изъ байдачныхъ досокъ, очень безобразная; а потомъ, по прошествіи нѣсколькихъ лѣтъ, таковыми же байдачными досками расширена. Сія церковь хотя и была укрѣплена подпорками со всѣхъ сторонъ, но во время большихъ вѣтровъ опасно было въ оной отправлять Богослуженіе и стоять народу, дабы паденіемъ своимъ не побила стоявшихъ людей. Оная на время малое поставлена была, но между тѣмъ стояла 32 года до 1740 года. Въ оной церкви архіереи не отправляли Богослуженія, потому что была очень тѣсна, но служеніе имѣли въ братской церкви.

Въ ономъ 1709 году безпрерывно полки Россійскіе и Польскіе переходили чрезъ Могилевъ и квартирами, дачею провіантовъ и контрибуцій денежныхъ, жителей Могилевскихъ очень отягощали.

Въ Февралѣ мѣсяцѣ Смоленская шляхта съ Россійскимъ войскомъ проходила чрезъ Могилевъ, коимъ жители Могилевскіе давали хлѣбный провіантъ, а чиновниковъ кормили по домамъ.

Тогожъ 1709 года, Февраля 5 дня, изъ Могилева посланы послы въ городъ Воронежъ къ Его Царскому Величеству Государю Петру Алексѣевичу просить милости и защиты отъ обидъ, причиняемыхъ войсками, а такъ же о дозволеніи Могилевскимъ мѣщанамъ, по сожженіи города, вновь строиться. Послы Могилевскіе возвратились изъ города Воронежа съ грамотою, данною Его Величествомъ Государемъ Петромъ Алексѣевичемъ (*).

Другая грамота наказная Царя Петра Перваго гетману Запорожскаго войска Скоропадскому о свободномъ пропускѣ жителей Могилева чрезъ Великороссійскіе и Малороссійскіе города для отправленія торговли (**).

(*) Напеч. въ Бѣлорусскомъ Архивѣ подъ № 51.

(**) Тамъ же № 50.

Построеніе каменной Спасской церкви въ Могилевѣ.

1740 года, Іюля 15 дня, Могилевскій епископъ Іосифъ Волчанскій при собраніи почетнѣйшихъ Могилевскихъ гражданъ заложилъ въ Могилевѣ каменную Спасскую церковь, которую только до половины выстроилъ, окончить же не могъ по причинѣ перемѣщенія его изъ Могилева въ Москву 1742 года во архіепископа Московскаго, гдѣ въ 1845 году, Іюля 10, скончался и погребенъ въ Чудовѣ монастырѣ.

Іеронимъ Волчанскій— Епископъ Могилевскій.

На мѣсто епископа Іосифа Волчанскаго опредѣленъ въ Могилевскую епархію братъ Іосифа Волчанскаго родной, епископъ Іеронимъ Волчанскій. 1745 года, Генваря 9 дня, посыланы были изъ Могилева въ Москву послы изъ духовенства два и изъ свѣтскаго сословія два съ прошеніемъ на Могилевскую епархію епископа Іеронима Волчанскаго; но послы Могилевскіе встрѣтили епископа Іеронима за Смоленскомъ ѣдущаго въ Могилевъ. 23 дня Генваря архипастырь Іеронимъ пріѣхалъ въ Буиницкій монастырь. Генваря 25 дня Могилевскіе магистратскіе чиновники ѣздили къ архипастырю въ Буиницкій монастырь для отданія должнаго почтенія его преосвященству, гдѣ архипастырь вручилъ магистратскимъ чиновникамъ королевскую привиллегію, данную на Могилевскую епархію, для опубликованія оной на ратушѣ, каковая 26 числа тогожъ Генваря и была опубликована, а въѣзду его въ городъ Могилевъ назначено было 27 число (*).

Ликованіе Латинянъ по случаю перехода въ Унію православнаго Могилевскаго священника Мамоновича.

1745 года, Іюня 25 дня, Могилевской Луполовской церкви священникъ Іоаннъ Мамоновичъ, рукоположенный архіепископомъ Московскимъ во время междоархіерейства въ Могилевѣ бывшаго, по прошенію Могилевскихъ Луполовскихъ мѣщанъ, происходящій родомъ изъ Луполовскихъ жителей, кожевниковъ, по рукоположеніи своемъ малое время въ священническомъ чинѣ проживши на Луполовѣ, въ день праздника Десятыя Пятницы (Параскевіи мученицы) въ Отмутѣ учинилъ драку и побоями обидилъ почетныхъ Могилевскихъ свѣтскихъ особъ, отъ которыхъ когда подано было на онаго Мамоновича прошеніе тогдашнему Могилевскому епископу Іерониму, то онъ Мамоновичъ, узнавъ о семъ и опасаясь худыхъ послѣдствій, сказалъ сіи слова: «nie wszyscy uniaty będą potępieni», убѣжалъ къ Могилевскому плебану Симону Гриневичу и по руководству плебана согласился принять унію. Когда онаго Мамоновича съ церемоніею публично для принятія уніи съ вожженными свѣчами вели въ костелъ, то католики отъ радости стрѣляли изъ пушекъ, и нѣсколько десятковъ зарядовъ выстрѣлено было (**). По принятіи уніи оный Луполовскій священникъ Мамоновичъ, будучи мученъ совѣстію, въ скоромъ времени убѣжалъ отъ плебана и скрывался нѣсколько дней на Луполовѣ, а потомъ, оставя домъ, жену и дѣтей своихъ, удалился на Украину.

(*) Затѣмъ слѣдуетъ выписка изъ Историческаго извѣстія объ Уніи Бантышъ-Каменскаго о притѣсненіяхъ, чинимыхъ Православнымъ въ Польскихъ владѣніяхъ при Епископѣ Іеронимѣ Волчанскимъ.

(**) Объ этомъ событіи упоминается въ Уніи Б. Каменскаго (стр. 313), но безъ подробностей.

Тогожъ 1745 года, Августа 29 дня, прибылъ въ Могилевъ Россійской арміи полковникъ Потемкинъ съ солдатами 20 чел. для взысканія казеннаго долга 120,000 рублей съ Могилевскаго мѣщанина еврея Абрама Беймановича. И какъ онъ Беймановичъ не въ состояніи былъ уплатить долга, то Потемкинъ требовалъ отъ Польскаго генерала Флеминга выдать Беймановича въ Москву подъ судъ. Но староста Оршанскій, воевода Витебскій, Огинскій и подвоеводокъ Реутъ не выдали онаго Беймановича. И поелику еврей былъ мѣщанинъ Могилевскій, то по опредѣленію Огинскаго присуждено было выплачивать прописанный долгъ всему обществу градскому Могилевскому; и хотя таковое воеводы Витебскаго Огинскаго опредѣленіе было вовсе противозаконное, поелику евреи не принадлежатъ къ обществу градскому христіанскому, но угодно было Огинскому учинить оное нарочито къ крайней обидѣ Могилевскихъ мѣщанъ.

Тогоже 1745 года войтомъ Могилевскимъ былъ Василій Александровичъ Ботвинка. Съ начала года, по причинѣ отсутствія его по купеческой коммерціи, должность его войтовскую исправляли намѣстники его; по пріѣздѣ же въ Могилевъ самъ должность свою отправлялъ. По смерти жены своей, неизвѣстно отъ чего, помѣшался умомъ, началъ ходить въ присутствіе при саблѣ и всякаго, кого случалось ему встрѣтить, ругалъ, безчестилъ и билъ, и даже во время засѣданія за судейскимъ столомъ бросался къ людямъ съ обнаженною саблею; а по отобраніи отъ него сабли и трости, онъ, Ботвинка, въ ночное время наѣхалъ на замокъ Могилевскій и привелъ въ тревогу всѣхъ замковыхъ чиновниковъ своимъ сумашествіемъ, гдѣ окованъ былъ желѣзами, а по утру на другой день отвезенъ въ архіерейскій домъ къ епископу Іерониму для увѣщанія, и тамъ нѣсколько дней сидѣлъ окованный, потомъ отпущенъ былъ въ домъ свой, и наконецъ генеральнымъ присутствіемъ низложенъ былъ съ войтовства.

Пожаръ въ Могилевѣ.

1746 года, Февраля 4 дня, предъ полуднемъ загорѣлся домъ еврейскій возлѣ кабака на самомъ рынкѣ, и когда очень великій огонь поднялся, то весь городъ былъ въ великомъ страхѣ, такъ что всѣ купцы Могилевскіе принуждены были выносить товары изъ лавокъ, чрезъ что великій убытокъ купцамъ учинился. Во время того пожара сгорѣло три дома, а другіе смежные онымъ поразбросаны, и хотя послѣ сего пожара обыватели Могилевскіе посылали просьбу къ королю, дабы воспрещено было евреямъ строить домы близь купеческихъ лавокъ, но отъ короля и сената Польскаго не послѣдовало ни какого рѣшенія, ни возбраненія.

Начало бритья бородъ уніятскаго духовенства въ Бѣлоруссіи.

Съ 1595 года отъ начала уніи въ Бѣлоруссіи до 1747 года, чрезъ 152 года, уніятскіе всѣ священники были съ бородами, какъ и Православные; но въ 1747 года, въ Февралѣ мѣсяцѣ, оффиціалъ Лисянскій во всей Бѣлоруссіи всѣмъ уніатскимъ попамъ бороды выбрить и на головахъ плѣши выголить приказалъ по обыкновенію Римскому, дабы ни малѣйшаго не было знака и подобія съ исповѣдующими Греко-восточную Россійскую Православную вѣру.

Пожаръ въ Могилевѣ.

1748 года въ день Вознесенія Господня въ полночь пожаръ былъ великій въ Могилевѣ, отъ котораго погорѣли лавки купеческія, домы еврейскіе и Христіанскіе, Братская церковь вся съ верха обгорѣла, но иконостасъ остался въ цѣлости; образъ чудотворный, ризы серебренныя съ иконъ, всѣ серебренныя вещи и ризница церковная спрятаны были въ склепъ подъ церковь,— колоколъ братскій большой разлился, а другіе колокола жители успѣли поснимать съ колокольни; сгорѣла каѳедральная Спасская деревянная церковь, архіерейскій домъ, деревянный тогда бывшій, и кельи монашескія погорѣли до основанія; едва нѣкоторыя вещи важнѣйшія изъ Спасской церкви успѣли вынесть и завезть въ Могилевскій Николаевскій монастырь, въ которомъ послѣ того пожара и самъ архіерей Іеронимъ Волчанскій жилъ чрезъ 5 мѣсяцевъ до того времени, пока выстроенъ былъ вновь архіерейскій домъ, кельи монашескія и церковь Спасская деревянная. Отъ сего пожара погорѣли въ то время два костела: езуитскій и фарскій; только стѣны остались каменныя. Тотъ пожаръ продолжался отъ полночи чрезъ весь слѣдующій день до вечера.

Тогожъ 1748 года въ Могилевѣ и во всей Могилевской губерніи была саранча, но мало повредила посѣвамъ хлѣбнымъ и травѣ.

1755 года монета Прусская начала было употребляться, которая тогожъ года забракована, и объявлено было вездѣ, дабы Прусскій шостакъ ходилъ по 4 копѣйки.

Тогожъ 1755 года монета тинфовая и шостаковая Польскаго короля Августа III начала употребляться (*).

Прибытіе въ Могилевъ Преосвященнаго Георгія Конискаго.

Тогожъ 1755 года, Сентября 8 дня, посланы изъ Могилева послы, изъ духовнаго званія два и изъ свѣтскаго сословія два, въ Кіевъ для прошенія архипастыря Георгія Конискаго на престолъ Могилевскій. Его преосвященство въ скоромъ времени, Октября 26 дня, на память Святого Димитрія прибылъ. Для встрѣчи архипастыря была церемонія слѣдующая: при наступленіи дня, въ 8 часу, начали въ городѣ въ цеховыхъ домахъ бить въ бубны для сбора народа; по собраніи цеховъ, купцы въ парадномъ одѣяніи, церемоніальнымъ порядкомъ, на верховыхъ лошадяхъ поѣхали въ Печерскъ, гдѣ былъ Архіерей; а за купцами пошли цехи съ своими хоругвями и барабанами, такъ же въ парадномъ уборѣ, до Виленскихъ градскихъ воротъ; магистратскіе же чиновники и другіе почетнѣйшіе мѣщане при Королевскихъ вратахъ ожидали архипастыря; на возвратномъ пути изъ Печерска купцы ѣхали предъ каретою архіерейскою до Виленскихъ воротъ, а отъ Виленскихъ воротъ купечество ѣхало впереди, потомъ цехи съ хоругвями и барабанами шли, а за цехами ѣхалъ Архіерей до Королевскихъ воротъ, сопровождаемый множествомъ народа, при колокольномъ звонѣ во всѣхъ градскихъ церквахъ. По пріѣздѣ

(*) Затѣмъ говорится о смерти Епископа Іеронима и намѣреніи Папы закрыть Православную Могилевскую епископію.

его преосвященства къ Королевскимъ вратамъ, магистратскіе чиновники и духовенство встрѣтили Архіерея, и когда пріостановился предъ вратами, то говорена привѣтственная рѣчь отъ магистрата Ѳеодоромъ Козловскимъ; по окончаніи рѣчи Архіерей въѣхалъ въ самый городъ, благословляя народъ, пріѣхалъ къ братскому монастырю и, по входѣ въ церковь братскую, служилъ въ оной Литургію; по окончаніи Литургіи, поѣхалъ въ архіерейскій домъ, въ коемъ опять говорены были привѣтственныя рѣчи; потомъ духовенство, магистратскіе чиновники и другіе почетнѣйшіе мѣщане угощаемы были въ домѣ архіерейскомъ обѣдомъ при музыкѣ братской.

Окончаніе постройкою Спасской церкви, построеніе Архірейскаго дома и семинаріи въ Могилевѣ.

1762 года Могилевская Спасская каменная церковь, заложенная въ 1740 году бывшимъ Могилевскимъ епископомъ Іосифомъ Волчанскимъ, Могилевскимъ епископомъ Георгіемъ Конискимъ окончена пожалованною отъ Россійской Императрицы Елисаветы Петровны суммою; оною же суммою выстроенъ каменный въ 2 этажа архіерейскій домъ, каменныя монашескія келліи и семинарія архитекторомъ Нѣмцемъ Глобицомъ. Оная Спасская церковь, по перемѣщеніи изъ Могилева Могилевскаго епископа Іосифа Волчанскаго въ Москву, во время епископствованія въ Могилевѣ преемника Іосифова, роднаго брата его епископа Іеронима Волчанскаго, чрезъ всю двѣнадцатилѣтнюю бытность его въ Могилевѣ не была строена до смерти Іеронимовой. По окончаніи каменной Спасской церкви и по освященіи оной, когда уже началось въ оной ежедневное Богослуженіе отправляться, то бывшая деревянная церковь, возлѣ вала стоявшая, во имя Святыя Великомученицы Варвары, въ которой до окончанія постройки каменной Спасской церкви отправляемо было ежедневное Богослуженіе, по повелѣнію Могилевскаго епископа Георгія Кониснаго перенесена въ село Борсуки. Оный же епископъ Георгій выстроилъ въ Печерскѣ церковь деревянную во имя своего Ангела Святаго Великомученика Георгія, а домъ архіерейскій, бывшій въ городѣ Могилевѣ деревянный, по выстройкѣ каменнаго, подарилъ Могилевскимъ, Лютеранскаго Евангелическаго исповѣданія, жителямъ, на построеніе Лютеранской кирки; которая кирка до нынѣшняго времени существуетъ, выстроенная на подаренной онымъ же Архіереемъ Георгіемъ землѣ, принадлежавшей Могилевскому архіерейскому дому, на Вѣтреной улицѣ, съ нѣкоторыми боковыми къ ней пристройками. Въ благодарность и незабвенную память Лютеране въ оной киркѣ поставили портретъ Преосвященнаго Георгія съ Лютеромъ.

На Спасской колокольнѣ на куполѣ онымъ епископомъ Георгіемъ вмѣсто Креста поставленъ былъ мѣдный вызолоченный образъ Архангела Гавріила съ мечемъ въ правой рукѣ, который, стоя на шпалѣ, обращался во всѣ стороны отъ вѣтра. Оный образъ стоялъ болѣе пятидесяти лѣтъ на колокольнѣ Спасской. Въ 1826 году Могилевскій архіепископъ Павелъ, снявъ оный мѣдный Архангела Гавріила образъ, вмѣсто онаго поставилъ на куполѣ Крестъ.

1767 года въ мѣсяцѣ Іюнѣ была главная коммисія въ Могилевѣ на ратушѣ касательно обревизованія дѣлъ по части экономіи Могилевской и град-

скихъ Могилевскихъ правъ и привиллегій, разновременно наданныхъ Могилеву Польскими королями. Хотя городъ Могилевъ не состоялъ подъ экономіею Могилевскою и вовсе не зависѣлъ отъ оной, но магистратскіе члены принуждены были по требованіямъ и повелѣнію оной коммисіи объясняться во всѣхъ правахъ и привиллегіяхъ. Во время оной коммиссіи много городской земли, надъ рѣчкою Дубровенкою состоявшей, замокъ себѣ присвоилъ. Въ той коммиссіи президентомъ былъ Инфляндскій бискупъ Гедройцъ; въ замкѣ же Могилевскомъ въ то время управлялъ надворный подскарбій, администраторъ экономіи Могилевской, Антоній Тинескавъ, который не благопріятствовалъ обывателямъ Могилевскимъ.

1767 года архикатедральный Римско-католическій Могилевскій Кармелитскій костелъ освященъ бискупомъ Ѳомою Зенковичемъ, суффраганомъ Виленскимъ, Сентября 4 дня. Пока монастыремъ Кармелитскимъ былъ, то храмъ Вознесенія Господня былъ; когда же оный костелъ сталъ катедральнымъ, то переименованъ во имя Краковскаго бискупа Станислава.

Разбойничье нападеніе Польскаго помѣщика Гедройца на Охорскій монастырь.

Въ сіе время нѣкто Польскій помѣщикъ Гедройцъ, проживая въ Чаусовскомъ уѣздѣ, въ селѣ Каменкѣ, имѣя въ своемъ имѣніи Цыганъ, занимающихся разбоями, съ коими и Гедройцъ сдѣлывался, узнавъ отъ своего крестьянина, служившаго въ Охорскомъ монастырѣ работникомъ, что Охорскій монастырь достаточенъ, послалъ тѣхъ разбойниковъ Цыганъ въ Охорскій монастырь, которые, подходя къ монастырю, встрѣтили крестьянина деревни Устья и опасаясь, дабы оный крестьянинъ не далъ знать объ ихъ приходѣ, привязали его въ лѣсу къ дереву, гдѣ онъ чрезъ три дня и умеръ; сами же, прійдя въ ночное время въ монастырь Охорскій, во первыхъ повязали монастырскихъ работниковъ, бывшихъ на скотномъ дворѣ, потомъ монаховъ били, а нѣкоторыхъ до смерти замучили, допрашивая, гдѣ деньги хранятся; взяли сто рублей мѣдью, подъ престоломъ въ церкви хранившихся, ограбили монастырь; деньги взялъ себѣ Гедройцъ, а вещи отдалъ Цыганамъ.

1769 года въ Августѣ была комета на небѣ съ долгими лучами; восходила въ 11 часу съ полдня и стояла даже до самаго утра; продолжалась полмѣсяца.

Тогожъ 1769 года, Октября 13 дня, въ Могилевѣ и во всей Бѣлоруссіи видимы были на небѣ кровавые столбы и все небо казалось кровавымъ на странѣ полуночной, на каковое явленіе страшно было смотрѣть; оные столбы кровавые восходили отъ востока и изчезали на западѣ. Послѣ сего была война Россіи съ Турціею и Россія одержала побѣду надъ Турками (*).

По присоединеніи Бѣлоруссіи къ Россіи учреждены во первыхъ два намѣстничества: Могилевское и Полоцкое, а потомъ двѣ губерніи: Могилевская и Витебская.

(*) Затѣмъ коротко разсказывается о первомъ раздѣлѣ Польши и о присоединеніи Бѣлоруссіи къ Россіи.

1774 года, Октября 14 дня, прибылъ въ Могилевъ Россійскій сенаторъ графъ Чернышевъ, котораго магистратскіе чиновники съ купечествомъ встрѣтили на верховыхъ лошадяхъ въ семи верстахъ отъ города, а цехи разставлены были по улицѣ въ порядкѣ отъ Королевскихъ воротъ, бывшихъ близь іезуитскаго костела, (который костелъ нынѣ православная церковь Рождества Пресвятыя Богородицы) до замка, въ которомъ епископъ Могилевскій Георгій Кониской встрѣтилъ графа Чернышева и принималъ онаго. Въ тотъ день на валу чрезъ весь день продолжалась пушечная пальба и иллюминація была на ратушѣ и по знатнымъ домамъ чрезъ всю ночь; оный графъ Чернышевъ, пробывши въ Могилевѣ три дня, выѣхалъ въ Москву.

По изданному въ 1775 году Ея Императорскимъ Величествомъ, Императрицею Всероссійскою Екатериною Второю Алексѣевною, учрежденію, въ 1778 году Іюня 4 дня открыто въ Могилевѣ намѣстничество. Учрежденіе намѣстничества въ Могилевѣ.

Въ сіе время, по присоединеніи Бѣлорусской области къ Россійской державѣ, учреждено въ Могилевѣ епископство Римское; Римско-католическія епархіи суть: 1-я) Могилевская 2) Виленская, 3) Самогитская, 4) Луцкая, 5) Каменецкая и Минская. Уніятскія епархіи: 1-я) Полоцкая, 2) Луцкая, 3) Брестская, управляющіяся епископами.

1782 года, Марта 8 дня, прыбылъ въ Могилевъ Россійскій сенаторъ, намѣстникъ Могилевскій, Петръ Богдановичъ Пассекъ, для управленія двумя намѣстничествами Могилевскимъ и Полоцкимъ. Онаго Пассека, при въѣздѣ въ Могилевъ, магистратскіе Могилевскіе чиновники встрѣчали съ хлѣбомъ и солью въ тріумфальныхъ воротахъ, стоявшихъ за Шкловскими воротами на предмѣстіи города, а цехи разставлены были отъ тріумфальныхъ воротъ до того дома, въ которомъ назначена была квартира намѣстнику Пассеку. Въ то время была въ городѣ Могилевѣ иллюминація чрезъ три дня. Во время намѣстничества Петра Богдановича Пассека въ Могилевѣ строенъ былъ иждивеніемъ казеннымъ Могилевскій Іосифовскій соборъ каѳедральный; тогда же и Питенбергъ за Буйницкимъ монастыремъ на горѣ выстроенъ; подрядчикомъ былъ нѣкто Чирьевъ; постройки собора и Питенберга подъ присмотромъ и распоряженіемъ Пассека.

1782 года, Іюля 10 дня, былъ великій пожаръ въ Могилевѣ за Днѣпромъ на Луполовѣ; во время того пожара 10 домовъ сгорѣло христіанскихъ, 5 еврейскихъ, а разломано около 40 домовъ; пожаръ оный былъ по причинѣ неосторожности евреевъ.

1783 года, по повелѣнію Ея Императорскаго Величества Всероссійскія Императрицы Екатерины Второй Алексѣевны учреждено въ Могилевѣ народное училище. Учрежденіе народнаго училища въ Могилевѣ.

1792 года Декабря 9 дня Могилевская Троицкая церковь сгорѣла; въ послѣдствіи времени на томъ мѣстѣ за Днѣпромъ, гдѣ деревянная стояла, выстроена каменная Троицкая церковь.

1793 года церковь каменная во имя Преподобнаго Онуфрія заложена и Построеніе

церкви Св. Онуфрія въ Могилевѣ.

начата строеніемъ на цвинтарѣ Николаевской церкви по дозволенію Могилевскаго архіепископа Георгія Кониcкаго.

1794 года въ Генварѣ мѣсяцѣ Могилевская духовная консисторія сгорѣла и всѣ келліи монашескія, находившіяся въ длинномъ каменномъ флигелѣ, стоящемъ на архіерейскомъ дворѣ; остались отъ пожара только стѣны каменныя; все же прочее, какъ то: кровля деревянная, потолки и полы и другія мебели, погорѣло.

1795 г., Мая 18, Іюля 19 и 26, послѣдовали изъ Святѣйшаго Синода указы о распубликованіи пастырскихъ грамотъ въ губерніяхъ Могилевской и Полоцкой, призывающихъ уніятовъ въ Православіе.

Пастырское увѣщаніе епископа Виктора Садковскаго къ сынамъ Западной Россіи, отторгнутымъ въ Унію.

Божею милостію Викторъ, архіепископъ Минскій, Изяславскій и Брацлавскій, коадьюторъ митрополіи Кіевской и Слуцкаго монастыря архимандритъ.

Вѣдомо каждому, что въ смутныя времена Россіи великая часть ея подданныхъ, Православную Греческую вѣру исповѣдающихъ, бывъ отторгнута отъ истиннаго тѣла своего подъ иго Польское, вскорѣ печальными опытами дознала величайшія въ свободномъ благочестія своего исповѣданіи притѣсненія. Все, что лесть только могла изобрѣтать, употреблено было на совращеніе съ пути истиннаго сыновъ Церкви Христовой; когда же средства сіи желаемаго не имѣли успѣха, тогда и самыя мучительныя насилія произведены, дабы держащихся Православія принудить къ уніи съ Латинами. Но судьбы Всевышняго неисповѣдимыя положили предѣлъ терпѣнію и страданію народа сего, въ нѣдрахъ благочестія Христіанскаго воспитаннаго, Православія же ради отъ Поляковъ толь бѣдственно угнетеннаго. Всесильною Его десницею исторженъ подъ кроткій скипетръ истиннаго своего Государя. Ея священнѣйшее Величество, благочестивѣйшая Государыня Императрица Екатерина Вторая, Православной церкви покровительница, возвративъ подъ державу свою сей единоплеменный народъ и промышляя нетокмо о временномъ, но и о вѣчномъ его благѣ, соизволила установить для паствы сего словеснаго стада священноначаліе и насъ избрать къ таковому служенію. Исполняя долгъ пастыря, коему о спасеніи душъ человѣческихъ ввѣрено неутомимое попеченіе, и совершая волю Помазанницы Господней, приглашаемъ мы гласомъ Евангельскимъ всѣхъ и каждаго пола и возраста, въ паствѣ нашей обитающихъ, которыхъ праотцы, отцы или и сами они, лестію и страхомъ отъ благочестія совращены въ унію съ латинами, возвратиться безбоязненно въ объятія Православной Восточной Церкви. Никтоже да усумнится въ семъ спасительномъ обращеніи страха ради угрозъ, или лживыхъ разглашеній объ отторженіи ихъ отъ обладанія Россійскаго, пребывая въ полномъ удостовѣреніи, что власть Всевышняго не попуститъ, и никакая рука человѣческая несильна будетъ, отъять ихъ отъ соединенія съ прочими единовѣрными, братіею ихъ, вѣрноподданными Ея Императорскаго Величества. Никтоже да убоится властей духовныхъ или мірскихъ Римскаго закона, вѣдая, что когда Всемилостивѣйшая Государыня наша дозволяетъ иновѣрнымъ свободно исповѣдывать законъ,

отъ предковъ каждымъ наслѣдованный, то съ другой-- отнюдь не попуститъ, чтобъ кто либо, обращающійся въ вѣру Православную, въ имперіи Ея господствующую, кольми же паче тѣ, которыхъ предки, или сами они, изъ нѣдръ благочестія коварно и насильственно изторгнуты, малѣйшія обиды или угнетенія претерпѣли; въ чемъ по волѣ Ея монаршей установленныя начальства имѣть будутъ бдѣніе и озлобляемымъ подадутъ руку законныя помощи. Памятуя ученіе Спасителя міра, данное Апостоламъ Его, внимая наставленіямъ сихъ, воли Его исполнителей, взирая на непорочность Греко-Россійскія церкви, отъ самыхъ временъ Іисуса Христа святостію ученія и жизни Святыхъ оныя Церкви Отецъ, прославленныхъ чудесами, и съ благоговѣніемъ исполняя данныя намъ отъ Монархини нашей повелѣнія, внушающія святость нашей должности, пастырски увѣщаваемъ васъ: возникните, чада церкви, насладитеся свободою Православнаго исповѣданія. Имъ воодушевляемы были предки и сами изъ васъ многіе. Гоненіе изчезло, престали обуреванія. Прибѣгните въ объятія церкви, матере вашей, да насладитеся тишиною совѣсти, да шествуете путемъ истины, ведущимъ васъ къ состоянію благодати и славы, и да исполняетъ каждый изъ васъ, при исповѣданіи истинъ Православныя Вѣры, обязательства вѣрности къ Государю и государству его, тщательно проходя званіе свое. Дано въ Слуцкѣ архіепископомъ Минскимъ, Изяславскимъ и Брацлавскимъ, коадьюторомъ митрополіи Кіевской и Слуцкаго монастыря архимандритомъ Викторомъ Садковскимъ, 1784 года, Мая.

Пастырское увѣщаніе Могилевскаго Епископа Аѳанасія къ уніатамъ.

Божіею милостію Аѳанасій, епископъ Могилевскій и Полоцкій. Съ самаго того времени, какъ великая часть Россійскихъ подданныхъ, Православную Греческую вѣру исповѣдающихъ, въ смутныя времена Россіи отъ истиннаго ея тѣла подъ иго Польское отторгнутая, и потомъ насильственно въ унію съ Латинами приведенная, всесильною десницею Вышняго возвращена подъ кроткій скипетръ законнаго своего Государя,—какъ Ея священнѣйшее Величество благочестивѣйшая Государыня Императрица Екатерина Вторая, попечительнѣйшая Христовой церкви защитница, для сего единоплеменнаго, отъ нѣдръ Христіанскаго благочестія отторгнутаго и бѣдственно ради Православія отъ Поляковъ угнетаемаго народа, соизволила въ губерніяхъ: Минской, Изяславской и Брацлавской установить священноначаліе, оказалась во всей силѣ похвальная ревность, съ каковою совращенные прежде въ ту унію спѣшили возвратиться во объятія матери своей, Восточной Церкви: болѣе милліона разнаго пола и возраста, которыхъ праотцы, отцы, или сами они, страхомъ и лестію совращены были съ пути истиннаго, присоединились нынѣ безбоязненно къ словесному Христову стаду. Быстрый успѣхъ сего спасительнаго обращенія тѣмъ вожделѣннѣе, что таковое соединеніе послѣдовало ненасильственно, но каждый руководимъ къ тому былъ, съ одной стороны, святостію ученія, Греко-Россійскою церковію исповѣдуемаго, съ другой—высочайшимъ благочестивѣйшія Самодержицы удостовѣреніемъ, что когда Ея Величество дозволяетъ свободно и иновѣрнымъ исповѣдывать законъ, отъ предковъ каждымъ на-

слѣдованный, то не попустить отнюдь, чтобъ ктолибо, обращающійся въ Вѣру Православную, въ имперіи ея господствующую, кольми же паче тѣ, которыхъ предки, или сами они, изъ нѣдръ благочестія коварно и насильственно изторгнуты, хотя малѣйшія обиды или угнетенія претерпѣли; въ чемъ по волѣ Ея монаршей установленныя начальства имѣютъ и имѣть будутъ всегда руку законныя помощи подавать. При томъ благодѣтельномъ Помазанницы Божіей о Православной церкви промышленіи, когда гоненіе изчезло и престали обуреванія, когда каждый наслаждается тишиною совѣсти и шествуетъ безбоязненно путемъ истины, ведущимъ къ состоянію благодати и славы, предлежитъ неотрицаемый долгъ и мнѣ, яко пастырю, о спасеніи человѣческихъ душъ неутомимо пещись обязанному, обратить вниманіе мое на паству, Богомъ и преемницею Его власти мнѣ врученную. Сего ради памятуя ученіе Спасителя міра, данное Его Апостоламъ, внимая наставленіямъ сихъ, воли Его исполнителей, взирая на непорочность Греко-Россійскія Церкви, отъ самыхъ временъ Іисуса Христа оправданную ученіемъ и житіемъ Святыхъ оныя церкви отецъ, прославленныхъ чудесами, и съ благоговѣніемъ исполняя повелѣнія, данныя намъ отъ Монархини нашей, приглашаемъ гласомъ Евангельскимъ всѣхъ и каждаго: возникните, чада церкви, и, взирая на благолюбезное обращеніе толикаго множества собратіи вашей, подражайте достохвальному примѣру ихъ. Монархиня Христолюбивѣйшая отняла всѣ затрудненія, свободному благочестія исповѣданію препятствующія, теките веселыми ногами во объятія матери своей—Восточной Церкви; обращеніе ваше исполнитъ радость нашу. И такъ достигнувъ съ нами въ соединеніе вѣры, едиными устами и сердцемъ прославите Бога, исполняющаго во благихъ желанія ваши. Дана въ Могилевѣ епископомъ Могилевскимъ и Полоцкимъ Аѳанасіемъ Волховскимъ.

1795 года, Мая мѣсяца, епископъ Могилевскій Аѳанасій Волховскій запретилъ звонить по умершимъ, за что ропотъ народный и всеобщее негодованіе возстало на епископа Аѳанасія. По ревностному старанію Могилевскаго епископа Аѳанасія Волховскаго о обращеніи уніятовъ въ Благочестіе, во время его епископствованія, то есть въ 1795, 1796 и 1797 годахъ, въ Могилевской и Полоцкой губерніяхъ весьма много обращено уніятскихъ церквей въ Благочестіе. Тогожъ 1795 года, мѣсяца Августа и въ другія мѣсяцы, въ Могилевской и Полоцкой губерніяхъ отъ Римскаго духовенства происходили великія усилія къ помѣшательству въ обращеніи уніятовъ въ Православіе, кои всѣми мѣрами старались склонять уніятовъ вступать въ ихъ Римско-католическую религію, каковое поступленіе называлось ревокованіемъ.

Нѣкоторыя распоряженія Могилевскаго Епископа Аѳанасія.

Епископъ Аѳанасійприказалъподѣлать небольшіе жестяные ящики и оные повѣшать на стѣнахъвъ церквахъ для навѣшиванія на шеяхъ тѣмъ, кои въ церквахъ, во времяотправленія Богослуженія, занимались между собою разговорами, и кому тотъящикъ навѣшенъ былъ, тотъ долженъ былъ заплатить штрафу рубль серебромъ, а иначе безъ платежа виновный не могъ освобожденъ быть отъ тако-

вой нашейной навѣски; каковою навѣскою помянутый епископъ Аѳанасій неоднократно срамилъ благородныя особы во время своего архіерейскаго служенія, за что всѣ, а особливо благородные, великое негодованіе имѣли на епископа Аѳанасія. Епископъ Аѳанасій повелѣлъ, дабы прежде колокольнаго благовѣста въ архіерейской Спасской церкви въ градскихъ приходскихъ церквахъ не было благовѣщено ни къ Вечерни, ни къ Утрени, ни къ Литургіи; если же кто изъ приходскихъ пономарей нарушалъ таковое приказаніе, тотъ наказываемъ былъ въ консисторіи тѣлесно розгами. Повелѣлъ также, дабы въ церквахъ чтеніе было очень продолжительно и медленно, безъ всякой поспѣшности. Во время служенія своего за малыя ошибки съ служащихъ священниковъ ризы, и съ діаконовъ стихари, приказывалъ снимать, штрафовалъ поклонами и постановленіемъ на колѣни публично предъ народомъ посреди церкви. Каковыми поступками епископа Аѳанасія какъ духовные, такъ и свѣтскіе, весьма не довольны были. Когда во время храмовыхъ праздниковъ ѣздилъ для служенія въ приходскія Могилевскія церкви или въ Буйницкій монастырь, то приказывалъ двумъ трикирщикамъ предъ каретою своею впереди ѣхать на верховыхъ лошадяхъ, въ стихаряхъ, одному съ жезломъ архіерейскимъ, а другому съ мантіею архіерейскою. Діаконовъ соборныхъ за маловажныя преступленія наказывалъ снятіемъ рясъ и надѣваніемъ на нихъ крестьянскихъ сермягъ и шапокъ, заковывалъ въ желѣза и въ желѣзахъ заставлялъ копать въ своемъ саду землю; изъ коихъ одинъ отъ такого наказанія заболѣлъ чахоткою, отъ которой въ послѣдствіи времени умеръ.

Упраздненіе Могилевскаго женскаго братскаго монастыря.

Могилевскій братскій дѣвичій монастырь упраздненъ по обстоятельствамъ слѣдующимъ:

1796 года, Генваря 7 дня, Могилевскій епископъ Аѳанасій Волховскій представилъ Святѣйшому Сѵноду рапортомъ: 1-е, что Могилевскій братскій дѣвичій монастырь находится внутри самаго города Могилева, между свѣтскими домами, при братскомъ мужескомъ монастырѣ, и особенной своей не имѣетъ церкви; 2-е) что не имѣетъ надлежащаго содержанія. По таковому епископа Аѳанасія представленію, Святѣйшимъ Сѵнодомъ повелѣно помянутый Могилевскій дѣвичій монастырь упразднить, а монахинь перевесть въ другіе Могилевской епархіи женскіе монастыри, имѣющіе надлежащее содержаніе и церкви.

Тогда же и Шкловскій дѣвичій монастырь упраздненъ по тѣмъ же причинамъ и представленію тогожъ Могилевскаго епископа Аѳанасія Волховскаго.

По выбытіи изъ Могилева епископа Аѳанасія Волховскаго, повѣренный Могилевскаго общества дворянинъ Евѳимій Гортынскій отъ всего Могилевскаго общества подавалъ въ Святѣйшій Синодъ на Высочайшее имя прошеніе о возстановленіи упраздненнаго Могилевскаго братскаго дѣвическаго монастыря, прописывая, что болѣе ста лѣтъ уже миновало, какъ Могилевскій братскій дѣвичій монастырь по привиллегіи Польскаго Короля Іоанна III Собескаго

уфундован Могилевскими жителями въ Могилевѣ при братскомъ Богоявленскомъ мужскомъ монастырѣ, имѣетъ движимаго и недвижимаго имѣнія на шесть тысячь сто восемдесятъ рублей, и монахини онаго монастыря всему обществу Могилевскому приносили пользу: обучали грамотѣ знатнѣйшихъ градскихъ дѣвицъ, содержали подъ сохраненіемъ подпадшихъ осужденію духовной Могилевской консисторіи женскаго пола эпитимщицъ и желающихъ изъ еврейскаго закона вступить въ христіанство, дѣлали для всѣхъ градскихъ и многихъ уѣздныхъ церквей къ служенію самолучшія просфоры, приготовляли церковныя свѣчи; отъ чего имѣли довольное пропитаніе; почему и просилъ возстановить по прежнему помянутый монастырь. Какъ же, по выбытіи епископа Аѳанасія, епархіальнымъ Могилевскимъ епископомъ былъ въ то время Преосвященный Анастасій Братановскій, то таковая просьба повѣреннаго Могилевскаго Гортынскаго препровождена была къ епископу Анастасію съ требованіемъ его, Анастасія, мнѣнія: можетъ ли прописанный монастырь имѣть надлежащее содержаніе? Когда и Преосвященный Анастасій далъ мнѣніе, что оный монастырь не можетъ имѣть достаточнаго содержанія, въ слѣдствіе чего Св. Синодомъ и отказано Могилевскому обществу въ просьбѣ его. И монастырь Могилевскій братскій женскій, существовавшій болѣе ста лѣтъ, остался упраздненнымъ навсегда, строеніе же монастырское его и пахотная земля отданы въ пользу Могилевской семинаріи.

1796 года церковь преподобнаго Онуфрія, пустынножителя Египетскаго, при Николаевской церкви, каменная теплая выстроена и освящена стараніемъ и иждивеніемъ Могилевскихъ мѣщанъ, прихожанъ Николаевской церкви.

Увольненіе Епископа Могилевскаго Аѳанасія отъ управленія епархіею.

1797 г., Сентября 16 дня, полученъ указъ изъ Святѣйшаго Сѵнода въ Могилевской духовной консисторіи, по имяннымъ Его Императорскаго Величества указамъ, за собственноручнымъ Его Величества подписаніемъ, въ которыхъ изображено. Въ первомъ: По прошенію епископа Могилевскаго и Полоцкаго Аѳанасія, увольняемъ его отъ управленія тою епархіею, повелѣвая Сѵноду назначить ему пребываніе Полтавской губерніи въ Лубенскомъ монастырѣ, сходно съ его желаніемъ, и безъ управленія тѣмъ монастыремъ. Во второмъ указѣ: Всемилостивѣйше повелѣваемъ епископа Новгородско-Сѣверскаго Иларіона перевесть въ томъ же званіи къ управленію епархіи Могилевской, епархію же Новгородско-сѣверскую причислить по прежнему къ Черниговской.

Отъ присоединенія Бѣлоруссіи къ Россійской державѣ, то есть 1772 года, Бѣлоруссія была раздѣлена на двѣ губерніи Могилевскую и Полоцкую; а въ теченіи 1797 года Императоръ Павелъ Первый опредѣлилъ состоять всей Бѣлоруссіи изъ одной губерніи и быть губернскимъ городомъ городу Витебску, но въ 1801 году Государь Императоръ Александръ I-й раздѣлилъ Бѣлоруссію опять на двѣ губерніи: Могилевскую и Витебскую; а городъ Полоцкъ, бывшій прежде губернскимъ, остался уѣзднымъ—Витебской губерніи, даже до сего времени, т. е. до нынѣшняго 1835 года.

Хотя Преосвященный Новгородско-сѣверскій епископъ Иларіонъ и опредѣленъ былъ къ управленію Могилевской епархіи, но не прибылъ въ Могилевъ, чрезъ два мѣсяцы считался епископомъ Могилевскимъ и Полоцкимъ, а по прошествіи двухъ мѣсяцевъ, просилъ Его Императорское Величество Государя Императора Павла I-го Петровича объ уволненіи его, за слабостію здоровья его, отъ службы, на каковое Преосвященнаго Иларіона прошеніе, тогожъ 1797 г., Ноября 16 дня, полученъ изъ Святѣйшаго Сѵнода въ Могилевской духовной консисторіи указъ, по имянному Его Императорскаго Величества высочайшему указу, данному Сѵноду Октября 24 дня за собственноручнымъ Его Величества подписаніемъ, въ которомъ изображено: снисходя на прошеніе епископа Могилевскаго Иларіона всемилостивѣйше увольняемъ его за слабостію здоровья отъ службы, повелѣвъ производить ему по смерть нынѣшнее его жалованье изъ казначействъ нашихъ, и предоставляя Сѵноду позволить ему по смерть имѣть пребываніе въ Новгородско-сѣверскомъ Спасскомъ монастырѣ съ управленіемъ онымъ; на мѣсто же его епископомъ Могилевскимъ всемилостивѣйше пожаловали мы Сѵнода члена, Московскаго первокласснаго ставропигіальнаго Новоспасскаго монастыря архимандрита Анастасія (*). Анастасій Братановскій — Епископъ Могилевскій.

1802 года Генваря 1 дня по имянному высочайшему Его Императорскаго Величества Александра Перваго Павловича указу городъ Могилевъ опредѣленъ губернскимъ городомъ и присутственныя губернскія мѣста открыты.

Тогожъ года Іюня 15 дня прибылъ въ Могилевъ Императоръ Александръ Павловичъ; на другой день, 16 числа, осматривалъ на полѣ Луполовскомъ полкъ фанагорическій. Въ то время были маневры за Луполовомъ: чиненъ былъ примѣръ сраженія и отъ зажженія нѣскольких пороховыхъ нечаянно ящиковъ много ранено солдатовъ, а нѣкоторыхъ и до смерти убило; и зажегся лѣсъ послѣ сего примѣрнаго сраженія. Пребываніе Императора Александра I-го въ Могилевѣ.

1804 года въ Августѣ мѣсяцѣ было землетрясеніе въ Могилевѣ, Шкловѣ, Смоленскѣ, но въ южной странѣ Могилевской губерніи гораздо сильнѣйшее было, нежели въ Могилевѣ и другихъ мѣстахъ. Землетрясеніе въ Могилевской губерніи.

1806 года, въ мѣсяцѣ Августѣ, на мѣсто Могилевскаго архіепископа Анастасія Братановскаго прибылъ въ Могилевъ епископъ Волынскій и Житомирскій Варлаамъ Шишацкій.

1807 года Февраля 25 дня въ Могилевѣ былъ великій громъ и молнія въ зимнее время и тогда же въ Шкловѣ отъ громоваго удара сожженъ домъ тамошняго жителя.

1808 года въ Іюнѣ валъ высокій срытъ отъ того мѣста, гдѣ въ древнія времена стояли Королевскіе врата, т. е. отъ іезуитскаго костела, даже до горы Костерни.

1810 года, Октября 9 дня, въ Могилевѣ былъ пожаръ великій, начавшій- Пожаръ въ Могилевѣ.

(*) Затѣмъ слѣдуетъ (стр. 692—738) біографія Анастасія Братановскаго, болѣе подробная, чѣмъ приложенная къ изданію его проповѣдей.

ся изъ одной каменной, стоявшей возлѣ стараго рынка, мѣщанина Петьки лавки, бывшей на второмъ этажѣ, отъ которой во первыхъ кровли загорѣлись на другихъ ближайшихъ лавкахъ; а потомъ отъ сильнаго вѣтра пламень перешедши на лѣвую сторону улицы зажегъ на домахъ двухъэтажныхъ каменныхъ деревянныя кровли, и увеличившись досягнулъ до колокольни братской, зажегъ на ней балконы, бывшіе на окнахъ, въ коихъ колоколы висѣли, отъ балконовъ зажглися полы, лѣсницы и всѣ деревянныя пристройки и брусы тѣ, на которыхъ колоколы были повѣшены, отъ чего растопились всѣ колоколы, кромѣ одного малаго, висѣвшаго къ улицѣ; пламень же столь былъ великъ, что и до самаго верха и главы колокольной дошелъ; и какъ верхъ и куполы на колокольнѣ были деревянные, то и часы, бывшіе въ куполѣ, сгорѣли; наконецъ пламень на кровляхъ двухъэтажныхъ домовъ каменныхъ, стоящихъ близь братской церкви, столь высоко поднялся, что удобно могъ желѣзную кровлю, бывшую на братской церкви, распалить и подъ кровлею зажечь брусья и другія перекладины, на коихъ утверждена была церковная кровля. Когда же кровля, по сгорѣніи перекладинъ, вся обвалилась на своды, тогда пламень, вѣтромъ возбуждаемый, дошелъ до высшихъ сводовъ церковныхъ, покрытыхъ жестью Аглицкою, которая съ сводовъ и купола свалилась. Послѣ сего пламень отъ большой церкви перешелъ на другую церковь Богословскую, на которой кровля деревянная сгорѣла (а иконостасъ вынесенъ), а отъ оной другія кровли деревянныя на близь стоявшихъ каменныхъ монашескихъ келліяхъ зажглись, въ коихъ погорѣли внутри бывшіе деревянные потолки, полы, двери и окна; тогда бывшая въ келліяхъ теплая церковь во имя всѣхъ Святыхъ сгорѣла кромѣ иконостаса, вынесеннаго изъ оной, отъ келлій зажглися за переулкомъ стоявшіе домы и плебанскій фарскій костелъ, хотя каменный, но кровля на немъ была деревянная; тогда лѣвая сторона Вѣтренной улицы, отъ стараго рынка до новаго, гдѣ нынѣ бульваръ, и до іезуитскаго костела вся обгорѣла, потому что на оныхъ домахъ, хотя каменныхъ двухъэтажныхъ, но кровля вездѣ была деревянная. И такъ пожаръ оный, начавшійся съ 5 часа утра, во время отправленія по церквамъ Утрени въ Воскресный день, продолжался почти до полудня. Въ то время великіе убытки причинилъ пожаръ оный монастырю братскому и обывателямъ Могилевскимъ. Послѣ того пожара долгое время, до 1815 года, большая братская церковь находилась въ запустѣніи, была безъ Богослуженія, хотя внутри церкви иконостасъ остался въ цѣлости, но много поломанъ, престолы такъ же были поломаны и окошки повреждены. Богословская же братская церковь чрезъ 18 лѣтъ стояла безъ крыши въ запустѣніи; и по причинѣ столь долговременнаго опустѣнія (отъ 1810 до 1828 года была не покрытою, въ запертьи) поросли внутри Богословской церкви лѣсныя деревья, какъ въ олтарѣ, такъ и въ самой церкви и чрезъ 18 лѣтнее время столь выросли деревья, что выше стѣнъ церковныхъ уже были, а толщиною въ настоящее бревно. Богослуженіе же въ братскомъ монастырѣ въ то время отправляемо было въ придѣлѣ

Преподобнаго Θеодосія, построенномъ Коробанками, гдѣ оныхъ Коробанковъ жены и они сами погребены, иждивеніемъ коихъ и притворъ большей Богоявленской церкви каменный пространный сооруженъ.

1811 года, Августа 28 дня, въ 9 часу на сѣверо-западной сторонѣ оказалась великая комета, и стояла даже до мѣсяца Декабря. Тогожъ года въ лѣтнее время были въ Бѣлоруссіи великіе жары и дождей не было, отъ чего чрезъ все лѣто городъ былъ наполненъ дымомъ отъ горѣвшихъ болотъ и лѣсовъ въ окрестностяхъ Могилевскихъ, и былъ неурожай на хлѣбъ и дороговизна на съѣстныя вещи. Въ 1811 г. явленіе кометы, засуха и неурожай.

1812 года, Іюня 29-го дня, вѣсть пронеслась по Могилеву, что французская армія чрезъ границу перешедши приближается къ Бѣлоруссіи. Отъ таковой вѣсти весь городъ былъ въ страхѣ; иные Могилевскіе жители выѣзжали изъ города съ имѣніями своими; другіе, остававшіеся въ Могилевѣ, въ церквахъ или въ землѣ, гдѣ только можно было, свое имѣніе скрытно прятали. Когда же 7 Іюля опять вѣсть пронеслася въ Могилевѣ, что Французы по Виленскому тракту близко подошли къ городу Могилеву и уже въ 15 верстахъ отъ Моглева въ мѣстечкѣ Княжичахъ находятся, въ чемъ увѣрилъ одинъ плѣнный французскій солдатъ, схваченный того дня Русскими солдатами близъ города въ лѣсу и приведенный въ Могилевъ,—тогда Могилевскій губернаторъ Димитрій Александровичъ графъ Толстой далъ приказаніе строгое, дабы никто изъ города не выѣзжалъ, для того стражу при Луполовскомъ мостѣ на Днѣпрѣ поставилъ. Іюля 8 по утру перваго корпуса, предводительствуемаго маршаломъ Даву, авангардъ Виленскимъ трактомъ началъ приступать къ городу Могилеву; и хотя стоявшій за Виленскими воротами вооруженный Могилевскій баталіонъ пальбою изъ ружей и нѣсколькихъ пушекъ отражалъ подходящій французскій авангардъ, но по малочисленности своей не могъ долго противъ многочисленнаго неприятеля стоять. Авангардъ, видя горсть Русскаго войска, осмѣлившуюся вооружаться противъ него, двинувшись ближе къ городу крѣпкимъ ударомъ обратилъ въ бѣгство Русскихъ; вбѣжавши въ городъ разсыпались вдругъ по всѣмъ улицамъ, вездѣ стрѣляли изъ ружей и нагнавши Русскаго офицера разрубили саблею голову, и нѣкоторыхъ Русскихъ солдатъ, бѣжавшихъ на Луполовскомъ мосту, схватя бросали съ моста въ Днѣпръ; потомъ Французы, стрѣляя изъ ружей, побѣжали къ Черниговскимъ воротамъ, а другіе къ Чауссовскимъ и многихъ жителей возвратили въ городъ и посадили въ склепъ подъ Кармелитскій костелъ, а экипажъ Могилевскаго вице-губернатора Юсупова, возвращенный Французами изъ за Черниговскихъ воротъ, распродалъ съ имѣніемъ по самой дешевой цѣнѣ. Вступленіе Французовъ въ Могилевъ.

Губернаторъ Могилевскій графъ Толстой былъ въ городѣ до того времени, какъ авангардъ началъ къ самому городу приступать, и едва успѣлъ на дрожкахъ убѣжать изъ города по Быховскому тракту; и видя за собою французскую погоню, принужденъ былъ, соскоча съ дрожекъ, бѣжать пѣшій по

болотнымъ тропинкамъ и едва возмогъ спастися. Бывшій же въ то время Могилевскій архіепископъ Варлаамъ Шишацкій, хотя слышалъ, что за Виленскими воротами пальба производится, и хотя многіе увѣряли его, что оная пальба происходитъ отъ авангарда французской арміи, не вѣрилъ сему, а думалъ, что то обыкновенное воинское ученіе Могилевскаго баталіона,—до тѣхъ поръ не вѣрилъ, пока, по взятіи города, толпа вооруженныхъ Французовъ набѣгла въ домъ архіерейскій, требовавшихъ съ угрозами отъ архіерея разныхъ съѣстныхъ вещей. Слыша ихъ по французски говорящихъ, повѣрилъ, что они дѣйствительно французскіе солдаты, мундирами мало отличавшіеся отъ Россійскихъ солдатъ. Тогда видя ихъ угрозы принужденъ былъ повелѣть давать имъ изъ дому архіерейскаго по требованіямъ ихъ съѣстные припасы, бѣлый хлѣбъ, масло коровье и пиво, котораго тогда на сто рублей въ одинъ день для французовъ издержано. По вступленіи авангарда въ скоромъ времени первый корпусъ подъ предводительствомъ маршала Даву, состоящій изъ 80,000, вступилъ въ Могилевъ и по повелѣнію маршала Даву пріостановлена Петербургская и Малороссійская почта; Московская хотя продолжалась, но зависѣла отъ Французскихъ чиновниковъ до выхода ихъ изъ Могилева. А Іюля 11 по утру маршалъ Даву и генералъ Мортье съ 5 дивизіями атаковали авангардъ князя Багратіона. Авангардъ сей предводимъ былъ генералъ-лейтенантомъ Раевскимъ; и когда Раевскій началъ по Быховскому тракту подходить къ Могилеву, то Французы, бывшіе въ Могилевѣ, бросившись противъ Раевскаго, встрѣтили къ югу и началось сильное сраженіе 11 числа до восхода солнца, а потомъ подъ деревнею Султановкою, продолжалось чрезъ весь день безпрерывно до самой ночи. Во время сраженія онаго генералъ Платовъ, переправясь на лѣвую сторону Днѣпра, пониже мѣстечка Дашковки, съ войскомъ козацкимъ, проходилъ южною стороною по деревнямъ, минуя Могилевъ, къ Смоленску, и будучи въ семи верстахъ отъ Могилева въ селѣ помѣщика Янчина Вѣйнѣ, разбивъ французскій караулъ, освободилъ Янчина изъ плѣна, котораго взялъ съ собою въ армію.

Послѣ онаго Дашковскаго сраженія привезено изъ Дашковки въ Могилевъ раненыхъ Французовъ до пяти тысячь человѣкъ, и по сознанію самихъ Французовъ на томъ сраженіи убитыхъ было до пяти же тысячь французской арміи, столько же и Россійской арміи раненыхъ и убитыхъ, какъ утверждали Французы. Во время сего сраженія слышны были не только пушечные безпрерывные выстрѣлы, но и ружейные, и видѣнъ былъ изъ Могилева подъ мѣстомъ сраженія отъ пушечныхъ и ружейныхъ выстрѣловъ большой дымъ надъ Россійскою арміею, такой же и надъ французскою; и издали казалось, будто бы лѣсъ горѣлъ. По окончаніи того сраженія генералъ-лейтенантъ Раевскій съ своею дивизіею отступилъ назадъ къ городу Быхову, а Французы и Поляки съ ранеными своими и нѣкоторымъ числомъ плѣнныхъ Россійскихъ солдатъ возвратились въ Могилевъ. На другой день послѣ сраженія изъ Могилева посыланы были мѣщане Могилевскіе къ мѣстечку Дашковкѣ и

деревнѣ Солтановкѣ на мѣсто сраженія для погребенія убитыхъ Французовъ и Россіянъ. По вступленіи непріятеля въ Могилевъ во всѣхъ Могилевскихъ церквахъ и монастыряхъ не было отправлено обыкновенное ежедневное Богослуженіе чрезъ семь дней, и даже вовсе не звонили до тѣхъ поръ, пока не учинили присяги на вѣрность и послушаніе Французскому Императору Наполеону. Въ костелахъ же Могилевскихъ: архикатедральномъ, кармелитскомъ, іезуитскомъ, фарскомъ и бернардинскомъ безпрерывно продолжалось Богослуженіе по вступленіи французовъ въ Могилевъ, какъ до присяги, такъ и послѣ оной.

Въ то время главный начальникъ въ Могилевѣ, исправлявшій должность гражданскаго губернатора, былъ перваго корпуса предводитель маршалъ Даву, который и жилъ въ губернаторскомъ домѣ, а вмѣсто Губернскаго Правленія учреждена была въ Могилевѣ тымчасовая (временная) коммиссія, бывшая подъ управленіемъ оцаго маршала Даву; а генералъ Польской арміи Паношъ былъ вторымъ начальникомъ по маршалѣ Даву, и квартировалъ въ архіерейскомъ домѣ со всѣмъ своимъ экипажемъ, оффиціалистами, дворовыми чиновниками и служителями. Правительство тогдашнее французское предназначило было Могилевскій архіерейскій домъ отдать во всегдашнее владѣніе Польскому князю Понятовскому, церковь Спасскую учинить придворнымъ его костеломъ, а кельи монашескія, въ коихъ консисторія помѣщается и церковь теплая Св. четыредесяти Мучениковъ, назначило быть оффициною княжескою. Въ Могилевской семинаріи всѣ строенія заняты были шпальнею армейскою, гдѣ всѣ Могилевскіе портные и сапожники, христіане и евреи, шили на французскія и польскія полки мундиры и сапоги и все нужное. 13 Іюля изъ учрежденной въ Могилевѣ французской временной коммиссіи къ Могилевскому архіепископу Варлааму прислано отношеніе о учиненіи на вѣрность французскому Императору Наполеону присяги и о воспоминаніи Наполеона и супруги его императрицы и королевы Маріи Луизы при Богослуженіи. Почему на другой день, т. е. 14 Іюля, архіепископъ Варлаамъ, побывъ напередъ съ консисторскими членами у маршала Даву, который и словесно повелѣлъ, дабы непремѣнно учинена была присяга французскому Императору Наполеону Бонапарту, отправился въ каѳедральный Іосифовскій соборъ и тамъ со всѣми консисторскими членами, секретаремъ, канцелярскими служителями и со всѣмъ народомъ по формѣ учинилъ на вѣрность и послушаніе Наполеону присягу; причемъ онъ архіепископъ отслужилъ Литургію и молебенъ съ воспоминаніемъ имени императора Наполеона и супруги его по нижепрописанной формѣ: «великодержавнаго государя, Французскаго императора и Италійскаго короля Великаго Наполеона и супругу его императрицу и королеву Марію Луизу», что наблюдаемо было при Богослуженіяхъ, какъ архіерейскихъ, такъ и во всѣхъ приходскихъ градскихъ Могилевскихъ церквахъ и сельскихъ Могилевской епархіи въ тѣхъ мѣстахъ, гдѣ присяга была учинена, по предписанію изъ Могилевской духовной консисторіи, чрезъ четыре мѣсяца, во все время пребыванія Французовъ

Присяга Арх. Варлаама Наполеону и молитвы за него въ церквахъ православныхъ и костелахъ.

въ Бѣлоруссіи. А въ Римско-католическихъ костелахъ при Богослуженіяхъ воспоминаемъ былъ французскій императоръ Наполеонъ такъ: «Спаси Господи люди Твоя и спаси императора Французскаго, короля Италійскаго и возобновителя Польши Великаго Наполеона, и благослови достояніе Твое». А въ окончательныхъ обыкновенныхъ костельныхъ молитвенныхъ своихъ пѣніяхъ въ то время пѣли такъ: «отъ глада, огня, войны, отъ внезапной и нечаянной смерти и злыхъ Москалевъ Русаковъ сохрани насъ Господи». Тогожъ 14 Іюля народъ Римско-католическаго исповѣданія съ Римскимъ духовенствомъ въ своихъ костелахъ, а Могилевскіе евреи въ своихъ синагогахъ со всѣмъ своимъ кагаломъ, учинили присягу на вѣрность французскому Императору Наполеону Бонапарту. По учиненіи присяги непріятелю, какъ въ Могилевской духовной консисторіи, въ Могилевскомъ градскомъ магистратѣ, такъ и въ другихъ судебныхъ мѣстахъ зерцала съ судейскихъ столовъ были сняты, а на мѣсто зерцалъ поставлены были Кресты съ распятіями, и отъ того времени началось въ Могилевскихъ церквахъ обыкновенное ежедневное Богослуженіе отправляться. Французы во все четырехмѣсячное теченіе времени своей въ Могилевѣ бытности отъ гражданъ Могилевскихъ брали провіанты и контрибуціи, не исключая и архіерейскаго дома, изъ коего, по повелѣнію временной коммиссіи, даваны были коровы для говядины, печеный хлѣбъ по нѣсколько десятковъ пудовъ, и однажды 60 пудовъ печенаго хлѣба дано, а такъ же коровье масло и водка и другіе продукты даваны были; а наконецъ Французы взяли шесть архіерейскихъ лошадей каретныхъ, за коихъ предъ выходомъ своимъ изъ Могилева дали архіерейскому дому нѣсколько сотъ франковъ монетою серебряною Французскою: франкъ въ Могилевѣ ходилъ по 60 (?) копѣекъ Русскихъ. Французы въ бытность свою въ Могилевѣ взяли изъ Могилевскихъ мѣщанъ и изъ шляхты, живущихъ въ окрестностяхъ Могилевскихъ, въ свою военную службу до 70 челов. въ жандармы.

Притязанія со стороны оффиціала Маевскаго въ бытность Французовъ въ Могилевѣ.

Іюля 20 дня, въ день Пророка Иліи, присутствующій Римско-католической духовной консисторіи ксендзъ оффиціалъ Маевскій приходилъ къ архіерею Варлааму съ выговоромъ за бывшій въ тотъ день во всѣхъ Могилевскихъ церквахъ во всѣ колокола трезвонъ, говоря: «нынѣ уже въ Могилевѣ господствующая религія Римско-католическая, а не Русская, посему вы, Русскіе, должны сообразоваться съ католическими костелами и не голосовать по всему городу своими звонами; мы, Кармелиты, Пророка Илію хотя и имѣемъ за своего патріарха Кармелитанскаго ордена и называемся Кармелитами по имени горы Кармила, на которой Пророкъ Илія чудодѣйствовалъ, но не голосуемъ такъ, какъ вы, звонами, потому что день Пророка Иліи непраздничный день. Русскіе обыкновеніе имѣютъ больше звонить, нежели молиться.»

Обыскъ Французами Могилевской Спасской церкви.

21 Іюля нечаянно на архіерейскій дворъ взошла рота Французовъ съ нѣкоторымъ числомъ офицеровъ, кои пришедши къ архіерею требовали церковныхъ ключей отъ большой Спасской церкви для обыска въ оной оружія Россійскаго, и когда по повелѣнію архіерея отперта была церковь, то бывшіе съ

ружьями солдаты обступили вокругъ церковь и бывшие изъ нихъ съ топорами вошли внутрь съ офицерами, въ коей взрывали въ разныхъ мѣстахъ полъ, копали подъ поломъ ямы, сломали лѣвой престолъ и подъ онымъ вырыли большую яму ища, нѣтъ ли чего спрятаннаго тамъ, отрывали гробъ, въ которомъ погребено тѣло бывшаго Могилевскаго архіепископа Георгія Конискаго, осматривали вездѣ и обыскивали церковныя кладовыя, гдѣ хранилась ризница и архивъ, отпирали сундуки, въ коихъ хранились серебряные сосуды церковные и другія вещи; осмотрѣвши приказали все опять позапирать, ничего не взяли, кромѣ 8 пушекъ Турецкихъ, лежавшихъ внѣ церкви Спасской, подаренныхъ Потемкинымъ свѣтлѣйшимъ на колоколъ, вѣсомъ 111 пудовъ, кои взяли Французы, а вмѣстѣ съ пушками городскія мѣдныя большія бочки, изломавши на куски, взяли въ свой обозъ.

22 Іюля ксендзъ Могилевскаго Кармелитскаго костела, канонникъ оффиціалъ Маевскій, присутствующій Римско-католической духовной консисторіи, учинилъ въ тымчасовую Французскую коммиссію доносъ, якобы того дня Могилевской Воскресенской церкви священникъ Андрей Добровольскій отправлялъ торжество Россійскаго Двора и при Богослуженіи воспоминалъ не Французскаго Императора Наполеона, но Россійскаго Императора Александра и Его Высочайшую Фамилію, вопреки присягѣ, учиненной тѣмъ священникомъ на вѣрность Наполеону. По таковому доносу Маевскаго тогдашняя временная коммиссія повелѣла духовной консисторіи учинить изслѣдованіе и судить священника; но по изслѣдованіи доносъ оффиціала Маевскаго оказался ложнымъ и бывшій подъ судомъ священникъ Добровольскій, держанный въ консисторіи подъ присмотромъ, отпущенъ въ свой домъ. Доносъ оффиціала Маевскаго на православнаго священника Добровольскаго.

Послѣ сего случилось, что архіерейскаго дома духовникъ Соборный іеромонахъ Никодимъ, отправляя вечерню, на ектеніяхъ воспоминалъ не Наполеона, но Императора Александра. Узнавъ о семъ архіерей весьма недоволенъ былъ, тѣмъ болѣе, что тогда въ церкви были Французы.

Первыхъ числъ мѣсяца Августа, и о наступленіи Спасова поста, по дозволенію Польскаго генерала Панема многіе Польской арміи солдаты, религіи Греческой, въ Могилевѣ говѣли, исповѣдывались и пріобщались; они родомъ были изъ Польской бывшей Украины, по выходѣ изъ своей стороны во Францію пробыли въ Парижѣ семь лѣтъ, и какъ во Франціи, такъ и въ походахъ изъ оной до самаго города Могилева нигдѣ не случалось имъ не только говѣть, но и видѣть Православнаго исповѣданія священниковъ. Генералъ Панемъ, дозволяя Могилевскимъ іеромонахамъ и священникамъ принимать на исповѣдь своихъ военныхъ Поляковъ, приказывалъ, дабы они во время исповѣди говорили только о грѣхахъ, а не о политическихъ дѣлахъ, не совращали и не наговаривали въ Россійскую службу. Французскіе генералы и другіе офицеры, бывавшіе въ церкви на служеніяхъ архіерейскихъ, видя архіерея служащаго на орлецахъ, недовольны были, что гербъ государства Французскаго, одноглавый орелъ, вмѣсто подножія употребляется во время служенія ар-

хіерейскаго, повелѣли архіерею, дабы впредь не смѣлъ на гербѣ Французскаго государства стоять въ служеніи. Но архіерей Варлаамъ не согласился отмѣнить древній обрядъ, и послѣ таковаго приказа всегда на орлецахъ служилъ, а Французамъ отвѣчалъ, что онъ въ служеніи орлецы употребляетъ не для поруганія Французскаго государственнаго герба, но по древнему Восточной Греческой Церкви чиноположенію, что таковой обрядъ не новый, но въ древнія времена принятъ въ Россіи вмѣстѣ съ Греческою религіею отъ Патріарховъ Греческихъ и перемѣнять онаго не можетъ и не долженъ.

Нѣкоторые изъ Французовъ, а особливо безпардонные солдаты рядовые, прійдя въ церковь Спасскую во время служенія архіерейскаго стояли въ шапкахъ большихъ медвѣжьихъ предъ самымъ архіереемъ, посреди церкви на амвонѣ стоявшимъ, безъ всякаго уваженія какъ къ святилищу Божію, такъ и къ архіерею. Французы и Поляки военные во время праздничныхъ и торжественныхъ дней своихъ въ архикаѳедральный кармелитскій костелъ ходили разомъ по цѣлому полку съ ружьями, барабанами и музыкою, и стоя въ костелѣ въ киверахъ муштровались, какъ на ученіи, барабанами и играли при отправленіи католической литургіи. 3 Августа въ Могилевѣ торжествовано тезоименитство Французскаго императора Наполеона и городъ былъ разъиллюминованъ. Архіепископъ Могилевскій Варлаамъ служилъ въ Іосифовскомъ соборѣ и говорена была проповѣдь соборнымъ священникомъ Максимомъ Піючевскимъ, сочиненная самимъ архіереемъ.

Торжества въ честь Наполеона въ Могилевѣ.

13 Августа торжествовано было въ Могилевѣ рожденіе Французской императрицы Маріи Луизы и того дня городъ былъ иллюминованъ. Архіерей служилъ въ Іосифовскомъ соборѣ и говорена была проповѣдь тамъ же соборнымъ священникомъ Максимомъ Піючевскимъ, сочиненная архіереемъ Варлаамомъ. Ставленниковъ предъ рукоположеніемъ во священники и діаконы повелѣлъ архіепископъ Варлаамъ приводить къ присягѣ на вѣрность Наполеону; а такъ же и священниковъ Могилевскихъ, предъ нашествіемъ непріятеля убѣгавшихъ изъ города и по прошествіи нѣкотораго времени возвратившихся въ Могилевъ, архіерей повелѣлъ при сообщеніи изъ консисторіи отправить во временную Французскую коммиссію для приведенія ихъ къ присягѣ на вѣрность Французскому императору Наполеону.

Волненіе между Бѣлорусскими крестьянами.

Со времени нашествія Французовъ и Поляковъ на Бѣлоруссію, крестьяне помѣщичьи и Могилевскому архіерейскому дому принадлежащіе отказывались отъ исполненія повинностей крестьянскихъ, не повиновались своимъ помѣщикамъ и не отбывали работъ и пригоновъ; по причинѣ таковаго крестьянскаго непослушанія произошла великая разстройка въ хозяйственныхъ помѣщичьихъ дѣлахъ; въ самое рабочее лѣтнее время пріостановились всѣ полевыя и луговыя дѣла: рожь и яровой хлѣбъ помѣщичій стоялъ нежатый, сѣнокосы остались непокошенными, нивы для посѣва озимоваго хлѣба не только не засѣяны, но и не ораны, тоже послѣдовало и въ архіерейскомъ имѣніи; кромѣ же сего фольварокъ Барсуковскій архіерейскими же крестьянами

былъ разграбленъ, амбары съ зерновымъ хлѣбомъ разбиты, хлѣбъ разный и 25 четвертей пшеницы расхищено, конопляннаго масла нѣсколько большихъ бочекъ нарочито разлито; а такъ же крестьяне разобрали нѣсколько бочекъ водки изъ винокурни и изъ амбаровъ, сколько кто могъ, тащили ведрами, горшками и гарлачами, и скотъ бывшій въ Барсуковскомъ фольваркѣ весь разобранъ крестьянами, и птицы: гуси, утки и куры. Въ то время Бѣлорусскіе помѣщики и Могилевскій архіерей просили правительство Французское, дабы повелѣно крестьянамъ быть послушными своимъ помѣщикамъ, и для отвращенія грабительствъ, чинимыхъ проходящими войсками Французскими и Польскими, дать польскихъ солдатъ вмѣсто охранителей, кои и были даны и назывались залогами, проживали по фольваркамъ и загороднымъ домамъ, и дѣйствительно были защитою отъ грабежей, и крестьянъ привели въ послушаніе и повиновеніе своимъ помѣщикамъ. Французскіе и Польскіе полки, со времени вступленія своего въ Могилевъ, въ безпрестанныхъ были походахъ, то входили въ городъ, то выходили изъ онаго въ скоромъ времени; входившіе Быховскимъ и Виленскимъ трактомъ выходили Шкловскимъ, и тѣже самые полки, обойдя нѣкоторое недалекое разстояніе чрезъ деревни, перемѣнивъ нѣсколько свои мундиры возвращались въ Могилевъ Быховскими или Виленскими воротами подъ видомъ новыхъ полковъ, и таковые походы безпрерывно чинили: одни и тѣ же то входили, то выходили. Плѣнныхъ Россійскихъ солдатъ держали подъ карауломъ до тѣхъ поръ, пока не учинятъ присяги на вѣрность Французскому императору Наполеону, а по учиненіи присяги разсылали по своимъ полкамъ.

Правительство Французское за воровованіе французскими рядовыми солдатами у Могилевскихъ обывателей нѣкоторыхъ вещей осудило разстрѣлять оныхъ; почему осужденные четыре солдата приведены были въ переулокъ близъ вала, противъ воротъ архіерейской конюшни, и за ними тудаже пришли около 20 вооруженныхъ Французовъ съ заряженными ружьями; и по прочтеніи на Французскомъ языкѣ опредѣленія, завязавши глаза осужденнымъ, поставя ихъ на колѣнахъ, выстрѣлили въ нихъ изъ ружей, кои въ туже минуту попадали мертвыми, и вдругъ зарыли ихъ тамъ же въ валу.

По выходѣ изъ Могилева маршала Даву и по взятіи Французами Москвы, Польской арміи генералу Пакошу, находившемуся въ Могилевѣ, весьма частыя изъ Москвы были отъ Наполеона указныя предписанія строгія о предпринятіи всѣхъ мѣръ для взятія Бобруйской крѣпости, дабы непремѣнно была взята и на слѣдующей почтѣ присланъ бы былъ къ нему Наполеону рапортъ; но какъ посыланные генераломъ Пакошомъ изъ Могилева не возмогли Бобруйской крѣпости взять, то и рапортовать было не о чемъ; посыланные многократно полки въ Бобруйскъ, вмѣсто взятія Бобруйска, возвращались разбитыми и лишившимися знаменъ, орудій и довольнаго количества воиновъ своихъ; самъ же генералъ Пакошъ ни одного раза не ходилъ въ Бобруйскъ, отказывался отъ похода, называя себя больнымъ, не будучи таковымъ.

Арестованіе Французами нѣкоторыхъ Православныхъ и уніатскихъ священниковъ.

Во время владѣнія Французскаго въ Могилевѣ нѣсколькихъ священниковъ Православныхъ и уніятскихъ Могилевской губерніи и Минской Французы держали подъ стражею за подозрѣніе въ лазутчествѣ, фискальствѣ и за нѣкоторые отзывы, неблагопріятные Французамъ и Полякамъ. Одинъ уніятскій священникъ Могилевской губерніи села Хлѣвна Іоаннъ Вонсевичъ держанъ былъ долгое время за то, что Французамъ и Полякамъ, бывшимъ въ домѣ его въ селѣ Хлѣвнѣ, сказалъ, что они Французы и Поляки не возмогутъ завладѣть Россіею и не будетъ того, чтобы Поляки взяли Москву и Петербургъ, да и сіе не надежно, чтобы бывшую Польшу возмогли отторгнуть отъ Россіи и опять возстановить Польское королевство. Въ мѣсяцахъ Сентябрѣ и Октябрѣ въ Могилевѣ много измерло Французскаго и Польскаго войска, всякой день по нѣсколько возовъ мертвыхъ, нагихъ, вывозили за городъ въ поле и зарывали въ большія ямы по нѣсколько десятковъ человѣкъ въ одну яму бросали, а такъ же и въ загородномъ Могилевскомъ Печерскомъ лазаретѣ погребали по 50 человѣкъ въ одну яму; въ томъ числѣ погребены и священники Минской губерніи и Виленской и одинъ іеромонахъ Шкловскаго монастыря, бывшій подъ стражею за подозрѣніе въ лазутничествѣ. Изъ оныхъ Французскихъ могилъ большой смрадъ исходилъ во время весны 1813 года, и когда рогатый скотъ началъ въ поле ходить, то, проходя оныя могилы и ощутивши смрадъ, весьма ревѣлъ и рогами рылъ землю на могилахъ, а послѣ сего издыхалъ. Тогда великій былъ падежъ рогатаго скота. Могилевскій губернаторъ повелѣлъ всѣ Французскія могилы насыпать извѣстью и по насыпаніи извѣстью смрадъ не исходилъ болѣе.

Мѣры предосторожности Французовъ въ Могилевѣ.

Французы, стоявшіе по квартирамъ и въ казармахъ на Луполовѣ, сожгли за Петропавловскою Луполовскою церковію нѣсколько домовъ, близь Троицкой Луполовской церкви подѣлали батареи и въ церковь навозили пушекъ и намостили высокіе полы, дабы возможно было изъ церковныхъ окошекъ стрѣлять изъ пушекъ; около оной церкви покопали рвы и окопы; для копанія изъ деревень нѣсколько сотъ было пригнано крестьянъ, изъ города отъ замка на другую сторону Днѣпра устроили понтонный мостъ; на Луполовскомъ рынкѣ покопали глубокіе каналы; улицу идущую отъ Луполовскаго базара къ Чаусовскимъ воротамъ перекопали и острокольемъ загородили. Караульные Французы, стоявшіе на караулѣ съ ружьями при Днѣпровскомъ Луполовскомъ мостѣ, никому не позволяли ни въ каретахъ, ни въ повозкахъ сидя переѣзжать чрезъ мостъ, но всѣмъ приказывали предъ въѣздомъ на мостъ высѣдать изъ каретъ и повозокъ и пѣшими переходить Днѣпровскій мостъ на другую сторону, Луполовскую и городскую; не извѣстно, почему Французы таковое наблюденіе имѣли.

Въ селѣ Вейнѣ, въ 7 верстахъ отстоящемъ отъ Могилева на югъ, Французы, отбивши церковные двери, квартировали въ церкви и посреди церкви кушанье для себя варили. Въ то время одинъ Французъ выстрѣлилъ изъ ружья въ икону Богородицы и сказалъ священнику тамошнему, бывшему тогда

въ церкви: «Богородица ваша, Московская Защитница, почто здѣсь стоитъ, почему теперь не защищаетъ Она Москвы отъ Французовъ, которые взяли уже Москву?» Тогда посыланъ былъ въ Вѣйнскую церковь изъ Могилева священникъ, который забралъ всю ризницу и всѣ церковныя вещи перевезъ въ архіерейскій домъ.

Французы и Поляки военные, находившіеся въ Могилевѣ, извѣстясь, что Наполеонъ выступилъ изъ Москвы и уже Смоленскъ перешелъ, а такъ же и о несчастномъ для нихъ сраженіи подъ Краснымъ, начали собираться въ походъ и предъ походомъ своимъ отбивали и грабили въ Могилевѣ купеческія лавки; отъ котораго грабительства унялъ ихъ помѣщикъ Любавицкій Кроеръ своими увѣщаніями, бывшій на ту пору въ Могилевѣ. Ноября 8 дня ночью Французы зажгли въ Могилевѣ на базарѣ свой обозъ. 11 Ноября генералъ-адъютантъ графъ Ожаровскій, слѣдуя съ частію своего отряда къ Могилеву, узналъ отъ вышедшихъ изъ онаго жителей, что часть непріятельскихъ войскъ, оставшихся въ городѣ Могилевѣ, намѣрена оный истребить огнемъ; графъ Ожаровскій, спѣшивъ Полтавскихъ козаковъ, посадилъ егерей на лошадей, прискакалъ въ городъ подъ вечеръ, разсѣялъ непріятелей и тѣмъ предохранилъ городъ и магазины отъ неминуемаго истребленія. Другая часть сего отряда, подъ командою штабъ-ротмистра Нащокина, настигла непріятеля у мѣстечка Княжицъ, въ 15 верстахъ отъ Могилева, по Виленскому тракту, ударила на него, взяла въ плѣнъ офицера и 100 человѣкъ рядовыхъ, а остальные разсѣялись; послѣ сего команда Нащокина присоединилась къ своему отряду. Выходъ Французовъ изъ Могилева.

Въ Могилевѣ, по занятіи сего города Россійскимъ войскомъ, найдено въ магазинахъ провіанта и фуража 34,000 кулей; въ архіерейскомъ домѣ найдено много Французскихъ киверовъ, ранцевъ, ружей и другихъ аммуничныхъ вещей; въ разныхъ мѣстахъ по трактамъ, въ постоялыхъ домахъ, найдены святые Антиминсы Московскихъ приходскихъ церквей, которые вмѣсто платковъ употребляли и раны свои святыми Антиминсами Московскими обвертывали; а въ городѣ Оршѣ близь монастыря мужскаго въ Днѣпрѣ найдено весьма великое серебряное паникадило изъ Московскаго Успенскаго собора, Французами въ Оршу завезенное. Вступленіе въ Могилевъ Русскихъ войскъ.

По выходѣ Французской арміи изъ Россіи, Польскіе помѣщики, находившіеся въ Могилевѣ, видя неудачу намѣреній Наполеоновыхъ, говорили: «если столько націй возстали на одну Россію и ничего не учинили Россіи, то теперь пошла Россія и Москва жить, никто теперь не осмѣлится съ Россіею воевать, теперь никто ничего и никогда Россіи не учинитъ злаго». Когда Россійская армія, по выходѣ Французовъ, входила въ Могилевъ, то полковые командиры, смотря на городъ и видя въ немъ всѣ строенія въ цѣлости, такъ говорили между собою съ удивленіемъ: «городъ Могилевъ благополученъ весь уцѣлѣлъ, да и нѣтъ благополучнѣйшаго города изъ всѣхъ городовъ, забранныхъ непріятелемъ, какъ Могилевъ; а нашу то матушку Москву непрія-

тель деревнею сдѣлалъ»; а другіе офицеры говорили: «да кто причиною этому, что городъ Могилевъ остался послѣ непріятеля благополученъ, не раззоренъ, и даже слѣда нѣтъ, что непріятель былъ въ немъ», и сказавъ сіе, указалъ офицеръ на одного іеромонаха, въ то время тамъ стоявшаго, и сказалъ: эти игумены причиною благополучія города Могилева, они съ Крестомъ и Евангеліемъ пали на колѣни предъ Наполеономъ и присягнули ему; что городъ защищали, то это хорошо, да то худо, что онѣ подданными Наполеоновыми стали.

Указаніе нѣкоторыхъ обстоятельствъ, побудившихъ Архіепископа Варлаама присягнуть Наполеону.

Во время нашествія Французовъ на Бѣлоруссію и городъ Могилевъ, архіепископъ Варлаамъ не только учинилъ присягу на вѣрность Французскому императору, но и подъ конфедерацію Французскую подписался въ томъ, что онъ долженъ жертвовать въ пользу Французовъ противъ Россіи всѣмъ тѣмъ, чѣмъ только можетъ; а потому то и всѣ требованія французскія старался выполнять съ поспѣшностію, во всемъ угождая имъ, что даже тѣхъ, кои предъ нашествіемъ Французовъ убѣгали изъ города, а потомъ явились, отсылалъ въ коммиссію для приведенія къ присягѣ, какъ то Луполовскихъ священниковъ и другихъ. Онъ болѣе наблюдалъ свой собственный интересъ, опасаясь, дабы нелишиться своего имущества, коимъ былъ очень достаточенъ, такъ что и по смерти наличной суммы осталось до 40 т.

Онъ Варлаамъ, во время содержанія его подъ стражею, опасаясь, дабы не лишенъ былъ имѣнія своего, нѣсколько тысячь собственной своей суммы тайно вручилъ казначею своему іеромонаху Оресту для спрятанія въ разныхъ приходскихъ Могилевскихъ церквахъ, кои долгое время находились тамъ подъ присмотромъ старостъ церковныхъ. Касательно же присяги, имъ учиненной, онъ думалъ, что Бѣлорусская страна достанется Польшѣ, и не воображалъ того, что Россія опять будетъ владѣть Бѣлоруссіею. Сіе его мнѣніе можно изъ нижеслѣдующихъ обстоятельствъ видѣть, что когда изъ Французской временной коммиссіи послѣдовало къ нему отношеніе о учиненіи присяги на вѣрность Французскому императору Наполеону и когда, по полученіи таковаго отношенія, Могилевской духовной консисторіи секретарь, коллежскій ассесоръ, Осипъ Демьяновичъ уговаривалъ его не соглашаться на учиненіе присяги до времени, поелику Французы еще несовершенно завладѣли Бѣлорусскою страною, что такое отношеніе временной коммиссіи къ нему архіерею послѣдовало по недоброжелательству къ Русскому духовенству Могилевскому католиковъ и по наговорамъ Польскихъ помѣщиковъ, а особливо помѣщика Кроера, что еще опасно присягать Французамъ (въ случаѣ если опять Бѣлоруссія будетъ подъ державою Россійскою, то въ то время мы судимы будемъ); то архіерей сказалъ секретарю: «ты думаешь, что Россія будетъ благополучна; ну пусть будетъ Россія благополучна, а я въ то время буду одинъ несчастливъ. Я велю присягать». По предсказанію его такъ и учинилось. Россія послѣ нашествія Французскаго осталась благополучна, а онъ одинъ несчастливъ.

Архіепископъ Варлаамъ, прежде посвященія своего во епископа Волынско-житомирскаго, находился долгое время въ Польшѣ и былъ настоятелемъ

Виленскаго монастыря; живя въ Польшѣ, свѣдомъ былъ о всѣхъ узаконеніяхъ и конституціяхъ Польскаго королевства, зналъ (какъ самъ неоднократно говорилъ), что послѣдній король Польскій Станиславъ Понятовскій, а такъ же сенатъ и вся Речь Посполитая учинили конституцію, дабы духовенство Греческаго Православнаго исповѣданія, жительствующее въ Польшѣ, въ Польскомъ же королевствѣ имѣло своего верховнаго патріарха, независимаго отъ Россійскаго Синода, и не относилося бы въ другое государство по своимъ духовнымъ дѣламъ отнюдь, и тѣмъ прекращены бы были переписки ихъ и по политическимъ государственнымъ дѣламъ, въ коихъ правительствомъ Польскимъ подозрѣваемо было духовенство Греческое Православное. Зная архіепископъ Варлаамъ таковое Польскаго правительства постановленіе, полагалъ въ своемъ мнѣніи, что когда Польское королевство Наполеономъ возстановлено будетъ, то по прежде предполагаемой и узаконенной королемъ Понятовскимъ конституціи учрежденъ будетъ въ Польшѣ Православный патріархъ, въ чемъ, можетъ быть, и самъ намѣреніе имѣлъ содѣйствовать; а какъ изъ всѣхъ, бывшихъ въ Польскихъ областяхъ, Православныхъ архіереевъ, остался на своемъ мѣстѣ въ Могилевѣ одинъ только онъ Варлаамъ, прочіе же всѣ предъ нашествіемъ Французовъ выѣхали въ Россію,—а притомъ слыша отъ Французскихъ генераловъ, квартировавшихъ въ Могилевѣ, что императоръ Французскій очень доволенъ имъ, Варлаамомъ, за учиненную ему присягу, льстилъ себя надеждою, какъ и самъ онъ отзывался иногда, что онъ будетъ православнымъ патріархомъ въ Польшѣ надъ всѣмъ духовенствомъ Греческой религіи и всѣми жителями православными, независимымъ отъ Всероссійскаго Сѵнода, и уже о кандидатахъ думалъ и говорилъ: кого въ Минскъ и другіе Польскіе города посвятить въ епископы? И такимъ образомъ Варлаамъ обманулся; льстя себя надеждою получить высшее достоинство, лишился и того достоинства, которое имѣлъ т. е. архіепископства и священства; вмѣсто патріарха сталъ простымъ монахомъ; тогда исполнилось его предсказаніе: «пусть Россія будетъ благополучна, а я одинъ въ то время буду несчастливъ». Россія по изгнаніи Французовъ подлинно стала благополучна, а онъ Варлаамъ остался одинъ несчастливъ; онъ по прожитіи нѣсколькихъ лѣтъ въ чинѣ простаго монаха скончался въ Новогородско-сѣверскомъ Спасскомъ монастырѣ.

Производство слѣдствія надъ Архіепископомъ Варлаамомъ.

По выходѣ Французскихъ и Польскихъ войскъ изъ Бѣлоруссіи, когда С.-Петербургская почта начала по прежнему ходить, дошло до свѣдѣнія Его Императорскаго Величества Александра I, что Могилевскій Архіепископъ Варлаамъ, во время нашествія Французовъ на Могилевъ, учинилъ присягу на вѣрность Французскому императору. Почему имяннымъ Его императорскаго Величества указомъ, даннымъ Синоду 1812 года, Декабря 5 дня, повелѣно: Могилевскаго и Витебскаго архіепископа Варлаама удаливъ отъ управленія епархіею, произвесть на мѣстѣ чрезъ Синодальнаго члена Архіепископа Рязанскаго Ѳеофилакта вѣрнѣйшее изслѣдованіе о поступкахъ его, Варлаама, во время нашествія врага, и съ мнѣніемъ представить.

Во исполненіе сего Высочайшаго повелѣнія Синодъ удалилъ Могилевскаго Архіепископа Варлаама отъ управленія Могилевскою епархіею, поручилъ оную Смоленскому епископу Иринею Фальковскому, который и управлялъ чрезъ семь мѣсяцевъ до рѣшенія дѣла Варлаамова; Синодательный же членъ Архіепископъ Рязанскій Ѳеофилактъ, по предписанію Сѵнода отправившись въ Могилевъ, учинилъ изслѣдованіе о присягѣ, учиненной Могилевскимъ Архіепископомъ Варлаамомъ на вѣрность Французскому императору, и на предписаніе Сѵнода донесъ:

1) что, по прибытіи его въ Могилевъ Декабря 29 дня, имянный Высочайшій Его Императорскаго Величества указъ Могилевскому Архіепископу Варлааму объявилъ 1 Генваря 1813 г. 2) изъ присутствовавшихъ въ Могилевской духовной консисторіи членовъ четырехъ: 1-го Могилевскаго каѳедральнаго Іосифовскаго собора протоіерея Михаила Богуславскаго, 2-го—Могилевской Николаевской церкви протоіерея Іоанна Вонеевича, 3-го—Могилевскаго архіерейскаго дома казначея, крестоваго іеромонаха, Ореста, 4-го—Могилевской Успенской церкви протоіерея Герасима Пригоровскаго, также и секретаря консисторскаго, коллежскаго ассесора, Осипа Демьяновича, присягнувшихъ Наполеону, отрѣшилъ; а Могилево-братскаго монастыря архимандрита Іоасафа и Могилевскаго каѳедральнаго Іосифовскаго собора ключаря протоіерея Іоанна Стратоновича, хотя подписавшихъ присяжные листы, но по уваженію объясненій ихъ и по самой необходимости оставилъ присутствующими до разсмотрѣнія Сѵнода, прикомандировавъ въ помощь имъ двухъ Могилевской же епархіи монастырскихъ настоятелей: Витебскаго архимандрита Іосифа Новомлынскаго и Шкловскаго игумена Досифея Меньковича. 3) Поставилъ консисторіи Могилевской въ обязанность наблюдать за особою Архіепископа Варлаама, находящагося подъ стражею крѣпкою воинскаго караула, и обревизовать по книгамъ казенное архіерейскаго дома и Семинаріи имущество, а объ удаленіи его, Архіепископа, отъ управленія Могилевскою епархіею сообщить въ Могилевское и Витебское губернскія правленія.

При таковомъ донесеніи Синодальнаго члена Рязанскаго Архіепископа Ѳеофилакта Русанова представлены отобранныя имъ Архіепископомъ Рязанскимъ изъ Могилевской духовной консисторіи подлинныя дѣла, производившіяся въ ней во время нашествія на Могилевъ Французовъ по предписаніямъ Французскаго начальства и объясненіе на оныя Архіепископа Могилевскаго Варлаама, изъ коихъ оказалось слѣдующее:

1-е) По вступленіи въ Могилевъ Французовъ, учреждена въономъ временная коммиссія, изъ которой къ Могилевскому Архіепископу Варлааму 13 Іюля прислано отношеніе о учиненіи на вѣрность Французскому императору Наполеону присяги и о воспоминаніи его при Богослуженіи по формѣ слѣдующей: великодержавнаго Государя, Французскаго императора и Италійскаго короля, Великаго Наполеона и супругу его императрицу и королеву Марію Луизу. Почему на другой день, то есть 14 Іюля, поговоря онъ, Архіепископъ,

напередъ объономъ требованіи съ консисторскими членами и секретаремъ (который говорилъ, что еще опасна присяга Наполеону, поелику еще несовершенно завладѣли Французы Бѣлорусскою страною,—въ случаѣ, если эта страна опять будетъ подъ Россійскою державою, мы въ то время будемъ судимы, какъ измѣнники,—на каковыя слова Варлаамъ секретарю сказалъ: ты думаешь, что Россія можетъ благополучною еще быть; пусть же Россія по твоему мнѣнію будетъ благополучна, а я въ то время одинъ буду несчастливъ; я велю присягать) и особенно съ посѣтившимъ его на ту пору Греко-Россійскаго исповѣданія генералъ-маіоромъ Хоментовскимъ посовѣтовавшись, ходилъ со всѣми членами консисторскими пѣшъ въ губернаторскій домъ къ квартировавшему въ ономъ тогда маршалу Даву, исправлявшему въ Могилевѣ должность губернатора, и просилъ его объ отсрочкѣ присяги; но когда маршалъ Даву не позволилъ отсрочивать, то Архіепископъ Варлаамъ и отправился въ Могилевскій каѳедральный Іосифовскій соборъ и тамъ со всѣмъ народомъ по формѣ учинилъ Французскому на вѣрность и послушаніе императору Наполеону присягу, что подтвердили здѣшніе консисторскіе присутствующіе и секретарь съ канцелярскими служителями. При чемъ онъ, архіепископъ, отслужилъ Литургію и молебенъ съ воспоминаніемъ Французскаго императора Наполеона, что наблюдалъ и въ другое при священнослуженіи время чрезъ четыре мѣсяца. О подобномъ же исполненіи и воспоминаніи и во всей епархіи Могилевской по резолюціи Архіепископа Варлаама предписано было изъ Могилевской консисторіи всѣмъ подчиненнымъ мѣстамъ и лицамъ. Но по замѣчанію его, архіепископа, не было у присяги духовенства не менѣе 2-хъ третей; ибо до нѣкоторыхъ мѣстъ Французская власть не достигла, въ другихъ слабо дѣйствовала, а затѣмъ Православные духовные удобно могли отъ присяги уклониться, хотя консисторія для виду объ оной имъ и подтверждала. Объ исполненіи таковыхъ предписаній и неоднократныхъ по приказаніямъ Архіепископа Варлаама подтвержденій присланы въ консисторію рапорты отъ благочинныхъ по городамъ: Могилеву, Мстиславлю, Чаусамъ, Быхову и Черикову; сколько же и кто именно присягалъ, о томъ, за отсылкою въ упоминаемую коммиссію присяжныхъ листовъ, неизвѣстно. Но таковой присяги не учинено въ городѣ Копысѣ за неявкою съ свѣтской стороны чиновника; а въ городѣ Климовичахъ—потому, что тамошніе духовные не поняли силы консисторскаго предписанія, писаннаго на Польскомъ языкѣ; и хотя посыланъ былъ въ Могилевъ съ донесеніемъ о семъ церковникъ; но сей, не дойдя туда по причинѣ побоевъ отъ Польскихъ солдатъ, отдалъ то донесеніе въ городѣ Чаусахъ тамошнему протопопу.

Оставленные присутствующими въ консисторіи, подписавшіе присяжные листы, архимандритъ Могилево-братскаго монастыря Іоасафъ и каѳедральнаго Могилевскаго Іосифовскаго собора ключарь протоіерей Іоаннъ Стратоновичъ показали: первый — архимандритъ Іоасафъ, — что онъ отнюдь не желалъ сдѣлать таковую присягу, искалъ средства скрыться, но будучи не въ си-

лахъ отъ причиненныхъ ему Французами побоевъ, сего учинить, оставался въ братскомъ монастырѣ и по настоянію консисторскому подписалъ 15 Августа только присяжный листъ, имѣя мысль всегда быть вѣрнымъ своему Государю Императору, и во все время плѣненія во всѣхъ священнослуженіяхъ возносилъ имена своего законнаго Государя Императора и Высочайшей Фамиліи, а Наполеона никогда не поминалъ и молебствій за него не служилъ. Вторый, соборный ключарь Стратоновичъ, показалъ, что когда Французы приближались къ границамъ Могилевскимъ, то многократно просили Архіепископа Варлаама нѣкоторые изъ городскаго духовенства, а тѣмъ болѣе консисторіи присутствующіе, въ числѣ коихъ и онъ, ключарь, о позволеніи имъ удалиться изъ Могилева; но онъ архіепископъ даже накрѣпко запретилъ имъ выѣзжать изъ Могилева, сказавъ наконецъ: я остаюсь, и всѣмъ оставаться. 13 Іюля, въ 12 часу ночи, онъ, ключарь, призванъ былъ къ Архіепископу Варлааму, отъ коего получилъ приказаніе нарядить къ 14 числу священниковъ для служенія съ нимъ въ соборѣ; ибо де получилъ онъ отношеніе о учиненіи присяги; и кому и какой присяги, ничего ему, ключарю, не сказалъ. На другой день онъ, Архіепископъ, въ соборѣ служилъ самъ Литургію, и потомъ учинилъ присягу на вѣрность и послушаніе Французскому императору Наполеону; онъ же Стратоновичъ въ то время, когда чинена была присяга, стоялъ въ алтарѣ и формально не присягалъ, а только вызванъ былъ изъ алтаря для подпису присяжнаго листа, каковой и подписалъ.

2-е) По отношенію Могилевской градской полиціи, послѣдовавшему 1-го Августа, о торжествованіи того Августа 3 дня тезоименитства Французскаго императора Наполеона и объ иллюминованіи церквей и домовъ, сдѣлано Архіепископомъ Варлаамомъ предписаніе всѣмъ чернаго и бѣлаго духовенства начальникамъ тотъ часъ дать надлежащее предписаніе, и чтобы оное со всею точностію и исправностію было выполнено, т. е. чтобы церкви и домы духовныхъ были разъиллюминованы, на сей конецъ учинить надзирателей. А при Литургіяхъ, имъ Архіепископомъ отправляемыхъ, какъ того 3 числа, такъ и 13 Августа, въ день рожденія Французской императрицы и королевы Маріи Луизы, супруги Наполеона, говорены были священникомъ того собора Максимомъ Піючевскимъ проповѣди, его Архіепископа сочиненія, о коихъ священникъ Піючевскій показалъ, что содержаніе первой проповѣди было вообще о вседѣйствующемъ промыслѣ Божіемъ съ обращеніемъ въ заключеніи, какъ припомнитъ онъ, къ Французскому императору Наполеону такимъ выраженіемъ: «на комъ болѣе дѣйствуетъ Всевышній промыслъ, какъ не на великомъ Наполеонѣ! Предпріятія его чрезвычайны, подвиги велики, дѣла пресловуты, событія дальновидны, его намѣренія приводятъ къ удивленію всю вселенную! Кто, яко Наполеонъ? Наполеонъ не Александръ». Какогожъ содержанія была вторая проповѣдь, онъ Піючевскій не припомнитъ потому, что оная ему дана самимъ Архіепископомъ Варлаамомъ при пріѣздѣ его въ церковь къ служенію, въ самой церкви, чрезъ канцеляриста Козакевича, рукою коего писаны обѣ

сіи проповѣди, и отобраны отъ него по проговореніи обратно къ Архіепископу. Каковое показаніе священника Піючевскаго и канцеляристъ Козакевичъ подтвердилъ во всей точности. Онъ же Архіепископъ объяснялъ, что тѣ проповѣди на высокоторжественные Французскіе два дня, по требованію Французскаго правительства, приказалъ изготовить соборнымъ протоіереямъ и ключарю; но какъ оии за краткостію времени сдѣлать того не успѣли, то онъ Архіепископъ, опасаясь истязаній, велѣлъ поспѣшнѣе списать печатные, съ отмѣною нѣкоторыхъ словъ и со включеніемъ имени Французскаго императора Наполеона, разумѣя, что оныя проповѣди будутъ тоже, что и церковныя молитвы, въ коихъ его, Наполеона, они, т. е. архіепископъ и духовенство, по неволѣ воспоминали. Когда же тѣ проповѣди были священникомъ Піючевскимъ въ церкви прочитаны, онъ, Архіепископъ Варлаамъ, велѣлъ ихъ истребить, дабы не оставалось и слѣда изъ того, чѣмъ духовенство наше принуждено было украшать праздиество своего супостата.

3-е) По поводу дошедшаго къ нему, Архіепископу Варлааму, свѣдѣнія, что Могилевской градской Воскресенской церкви священникъ Андрей Добровольскій, по совершеніи Іюля 22 ч. Литургіи, отправлялъ молебствіе, воспоминая во время онаго фамилію Императорскаго Россійского двора, а не Французскаго, велѣно отъ него, Архіепископа, учинить о томъ строжайшее изысканіе; въ слѣдствіе чего священникъ сей, того 22 числа, въ консисторіи показалъ, что онъ, какъ на Литургіи, такъ и на молебствіяхъ фамилію Императорскаго Россійскаго Двора не воспоминалъ, а въ силу предписанія своего начальства воспоминалъ Французскаго императора Наполеона, что утвердили своими показаніями исправлявшіе причетническія должности двое Могилевскихъ мѣщанъ. Луполовскаго Петропавловскаго священника Алексѣя Сущинскаго, убѣгавшаго предъ нашествіемъ Французовъ изъ Могилева, а потомъ возвратившагося, Архіепископъ Варлаамъ приказалъ при отношеніи изъ консисторіи препроводить во временную Французскую коммиссію для приведенія къ присягѣ.

4-е) По отношенію, писанному на Польскомъ языкѣ отъ бывшаго въ городѣ Могилевѣ мера, о подаваніи священно-и церковнослужителями понедѣльно вѣдомостей о родившихся, бракомъ сочетавшихся и умершихъ, на учиненномъ Могилевскою консисторіею Сентября 9 дня опредѣленіи для опубликованія онаго по церквамъ прихожанамъ и подтвержденія священно-и церковнослужителямъ чинить неотложно исполненіе, резолюція отъ Архіепископа Варлаама послѣдовала такова: «Исполнить заразъ.»

5-е) Августа 11-го далъ онъ Архіепископъ консисторіи свое опредѣленіе, съ означеніемъ требованія маршала Даву, о строжайшемъ подтвержденіи всему Могилевскому духовенству, дабы въ городѣ Могилевѣ при церквахъ отъ захожденія до совершеннаго восхожденія солнца въ колокола отнюдь нигдѣ не звонить, да и въ день къ Литургіи и Вечерни звонили бы тихо и непродолжительно, что и исполнялось.

6-е) На учиненномъ консисторіею 22 Іюля опредѣленіи о разсылкѣ въ подчиненныя мѣста присланныхъ въ оную изъ временной коммиссіи трехъ бумагъ на Польскомъ языкѣ, дабы крестьяне Бѣлорусскіе повиновались помѣщикамъ своимъ и чинили арміи Французской въ требованіяхъ ея вспомоществованія, резолюція Архіепископа Варлаама послѣдовала такова: «Исполнить заразъ.»

7-е) Членъ Синода Архіепископъ Рязанскій Ѳеофилактъ въ Могилевской духовной консисторіи нашелъ подлинныя ставленническія дѣла о произведеніи четырехъ въ священники и діаконы, кои при семъ случаѣ учинили присягу не Россійскому Императору Александру, а врагу нашего отечества Наполеону. По сему случаю предписалъ онъ, Сѵнодальный членъ, Могилевской консисторіи всѣмъ имъ запретить священнослуженіе, что и Сѵнодомъ утверждено, до разсмотрѣнія о поступкахъ Архіепископа Варлаама дѣла. Сверхъ того онъ, Сѵнодальный членъ, предписалъ консисторіи послать изъ оной во всѣ подчиненныя мѣста указы о возношеніи во всѣхъ священнослуженіяхъ Его Императорскаго Величества Россійскаго Императора Александра и Высочайшей Фамиліи, а бывшее мятежническое постановленіе о воспоминаніи Наполеона уничтожить.

Объясненіе Архіепископомъ Варлаамомъ его дѣйствій.

Архіепископъ же Варлаамъ въ заключеніи своего отвѣта объяснилъ тѣ побужденія, которыя учинить Французскому императору Наполеону присягу его Архіепископа убѣдили: «не взирая на его, Архіепископа, плѣнъ, отъ коего гражданское Могилевское начальство мѣстнаго своего архіерея предохранить не захотѣло, и на тѣ страхи, которые тогда стараго человѣка почти и на минуту не оставляли, онъ нашелся бы въ силахъ отринуть жестокое мучительскія власти повелѣніе, ссылаясь при томъ, что онъ при подобныхъ напастяхъ отличился уже непоколебимою вѣрностію ко всероссійскому престолу, когда 1789 года будучи въ Польшѣ настоятелемъ Виленскаго монастыря дать королю и Речи Посполитой присягу въ Минскомъ повѣтовомъ судѣ торжественно отказался и съ величайшею опасностію жизни убѣжалъ въ Бѣлоруссію, въ городъ Могилевъ. Но нынѣшнее состояніе его весьма различествуетъ отъ тогдашняго. Месть раздраженныхъ противу его Французовъ конечно бы излилась и на него, Архіепископа, епархію, и онъ бы невольно сдѣлался причиною злоключенія для тѣхъ, за коихъ въ нужныхъ случаяхъ душу свою положить долженъ. По сему то уваженію рѣшился онъ обязанность вѣрноподданнаго нарушить, дабы сохранить въ спокойствіи и тишинѣ врученную ему церковь. Что же онъ, Архіепископъ, въ мнѣніи своемъ не обманулся, доказываютъ Божіи храмы, къ которымъ Французская рука не прикоснулась, и весь православный народъ съ его духовенствомъ не терпѣлъ за вѣру, и никакого ни отъ кого оскорбленія не учинено.»

По донесеніи Сѵнодальнымъ членомъ Рязанскимъ Архіепископомъ Ѳеофилактомъ Русановымъ о всѣхъ вышепрописанныхъ Могилевскаго Архіепископа

Варлаама поступкахъ, въ Святѣйшемъ Сѵнодѣ опредѣлено судить онаго по законамъ (*).

По приведеніи законовъ, Сѵнодъ, разсмотрѣвъ во всей подробности вышепрописанныя обстоятельства, нашелъ его архіепископа виновнымъ въ томъ, что, будучи извѣстенъ о приближеніи непріятеля, не только не настоялъ требованіями своими къ гражданскому правительству о пособіяхъ къ удаленію своему съ подчиненными изъ предѣловъ его епархіи, но когда сіи на таковое удаленіе просили у него неоднократно дозволенія, то вмѣсто того приказалъ имъ остаться съ собою. А хотя онъ, архіепископъ, въ объясненіи своемъ и старается къ оправданію своему приводить, что тогдашніе страхи не оставляли его ни на минуту, что месть раздраженнаго противу его врага могла бы излиться и на его, архіепископа, епархію, и наконецъ, что учиненная имъ врагу присяга сдѣлана только по наружности и тѣмъ самымъ сохранена въ спокойствіи и тишинѣ врученная ему церковь съ духовенствомъ и прихожанами; напротивъ того не видно изъ дѣлъ, чтобы къ таковой присягѣ было какое принужденіе или насиліе, кромѣ одного письменнаго изъ временной коммиссіи отношенія; да ежели бы было и оное, тогда слѣдовало ему, архіепископу, поступить по долгу званія своего и по долгу учиненной Его Императорскому Величеству Россійскому Императору присяги, чего не только не соблюлъ во всей точности и не показалъ себя примѣромъ паствѣ своей въ непоколебимой вѣрности законному своему Государю, но и вовлекъ въ такое преступленіе многихъ и изъ подчиненныхъ ему, кои, хотя и не желали впасть въ оное, но доведены были до того неоднократными отъ него, Архіепископа, предписаніями. А покоря себя такимъ образомъ непріятелю, не только выполнялъ съ крайнею поспѣшностію требованія его, но даже, по слухамъ о невоспоминаніи якобы Наполеона на молебствіи, подвергалъ священника строжайшему сужденію. По таковымъ обстоятельствамъ Сѵнодъ, пріемля въ основаніе слово Божіе, правила Святыхъ Апостолъ и государственныя узаконенія, положилъ мнѣніе:

Первое: его, Архіепископа Варлаама, яко оказавшагося явнымъ клятвопреступникомъ и потому нетерпимаго болѣе въ семъ санѣ, лишивъ архіепископства и священства и при томъ отобравъ знаки ордена Святыя Анны первой степени, оставить только въ монашескомъ чинѣ, и пребываніе имѣть ему Черниговской епархіи въ первоклосномъ Новгородско-сѣверскомъ Спасскомъ монастырѣ па содержаніи монашескомъ.

Второе: Священно—и церковнослужители, участвовавшіе въ такомъ же преступленіи, хотя по законамъ подлежатъ равному лишенію ихъ званія, но

(*) Затѣмъ приводятся мѣста Св. Писанія Ветхаго и Новаго Завѣта о повиновеніи предержащей власти, 25 и 84 правила Апостольскія о наказаніи священника за клятвопреступленіе,—приводятся статьи изъ Уложенія, изъ воинскаго устава,—мѣста изъ указовъ Петра В. и изъ архіерейской присяги, какъ основанія для произнесенія приговора надъ Варлаамомъ.

пріемля во уваженіе, что сіи священно-и церковно-служители доведены были до клятвопреступленія ими сдѣланнаго примѣромъ его, Архіепископа, и настоятельными предписаніями и подтвержденіями, оставить всѣхъ ихъ въ прежнихъ званіяхъ, предоставя Сvноду для очищенія совѣсти ихъ сдѣлать сообразное тому.

Третіе: Что касается до секретаря консисторскаго, на мѣсто коего определенъ другой, а такъ же приказныхъ служителей и прочихъ свѣтскаго званія, учинившихъ таковую присягу, то на благоразсмотрѣніе и сужденіе объ нихъ вмѣстѣ съ подобными имъ по гражданскому вѣдомству представить ихъ свѣтскому начальству.

Каковыя мнѣнія Его Императорскаго Величества Государя Императора Александра I-го Павловича собственноручнымъ подписаніемъ утверждены Апрѣля 1-го 1813 года.

Архіепископъ же Варлаамъ находился въ Могилевѣ до послѣднихъ чиселъ Іюня 1813 года и былъ отъ первыхъ чиселъ Генваря до выѣзда изъ Могилева подъ стражею въ архіерейскомъ домѣ, въ коемъ при дверяхъ и въ самой его, Архіепископа, келліи солдаты вооруженные стояли на караулѣ чрезъ 6 мѣсяцевъ, кои безъ дозволенія губернаторскаго никого и изъ домашнихъ не допускали до архіерея, слезами безпрестанно обливавшагося.

Лишеніе сана Архіепископа Варлаама.

Съ прописаніемъ помянутаго Сvнодальнаго мнѣнія и утвержденія Его Императорскаго Величества послѣдовалъ изъ Сvнода Могилевской духовной консисторіи указъ, въ силу коего, по сношенію съ гражданскимъ Могилевскимъ губернаторомъ, тогожъ 1813 года Іюня 29 дня Могилевскій гражданскій губернаторъ графъ Толстой отправилъ архіепископа Варлаама изъ Могилева въ Черниговъ подъ надзоромъ гражданскаго чиновника; съ нимъ командированъ былъ духовникъ изъ неприсягавшихъ Наполеону, Могилевскаго каѳедральнаго Іосифовскаго собора протоіерей Артемонъ Паславскій. И когда архіепископъ Варлаамъ доставленъ былъ въ Черниговъ къ тамошнему архіепископу Михаилу, въ то время по сношенію съ гражданскимъ Черниговскимъ губернаторомъ, назначенъ былъ день для собранія въ каѳедральный Черниговскій соборъ монастырскихъ настоятелей и градскаго духовенства, и въ оный день, введя въ соборъ архіепископа Варлаама въ полномъ архіерейскомъ облаченіи и посреди церкви, объявленъ прочтеніемъ чрезъ консисторскаго секретаря упоминаемый Высочайше конфирмованный докладъ; и по объявленіи снявъ съ него, Варлаама, чрезъ ключаря съ протодіакономъ все архіерейское облаченіе съ знаками ордена Святыя Анны и возложа приличное монаху одѣяніе, обязали подпискою, чтобы онъ отъ того времени впредь не токмо архіереемъ, но ниже іеромонахомъ отнюдь ни подъ какимъ видомъ, ни письменно, ни словесно, не именовался, и благословеніе рукою никому не преподавалъ подъ опасеніемъ, если что тому противное послѣдуетъ, строжайшаго наказанія; по исполненіи же сего отправленъ на пребываніе въ Новгородско-сѣверскій первоклассный Спасскій монастырь, коего настоятелю подтверждено строжайшее имѣть за нимъ наблюденіе, чтобы онъ

Варлаамъ, какъ себѣ немогъ причинить какого вреда, такъ и съ кѣмъ изъ стороннихъ не имѣлъ никакого сношенія и переписки, а содержаніе ему монаху Варлааму производить велѣно противъ прочихъ того монастыря монашествующихъ.

Могилевской епархіи монастырскимъ настоятелямъ, а такъ же священно- и церковнослужителямъ, участвовавшимъ въ таковомъ же съ нимъ Варлаамомъ преступленіи, и произведеннымъ въ священники и діаконы во время нашествія Французовъ на Могилевъ велѣно объявить отъ Могилевской духовной консисторіи оный Высочайше конфирмованный докладъ и привесть всѣхъ ихъ вновь къ присягѣ на всеподданническую вѣрность законному своему Государю Императору и разрѣшено священнослуженіе, кому оное было запрещено, потомъ очищеніе совѣсти духовнымъ ихъ отцамъ препоручено, но такимъ, которые не участвовали съ ними въ противозаконной присягѣ, и сверхъ того велѣно имъ въ шесть воскресныхъ дней послѣ отправленія Божественной Литургіи при собраніи народномъ полагать предъ мѣстными Св. иконами по 50 земныхъ поклоновъ (*). Рѣшеніе участи лицъ духовнаго званія, присягавшихъ Наполеону.

1828 года Могилево-братскаго Богоявленскаго училищнаго монастыря настоятель архимандритъ Гавріилъ съ братіею просилъ тогдашняго Могилевскаго епископа Павла учинить представленіе Святѣйшему Синоду о возведеніи Могилево-братскаго монастыря во второклассный штатъ. Въ силу прошенія помянутаго архимандрита Гавріила, преосвященный Павелъ учинилъ представленіе Святѣйшему Синоду; а Святѣйшій Синодъ Его Императорскому Величеству Государю Императору Николаю Первому учинилъ докладъ слѣдующаго содержанія: Прошеніе о возведеніи Могилево-братскаго монастыря въ штатный монастырь.

Всепресвѣтлѣйшему, державнѣйшему, Великому Государю Императору и Самодержцу Всероссійскому

всеподданнѣйшій докладъ Синода.

Могилевскій епископъ Павелъ съ прошенія къ нему Могилево-братскаго училищнаго Богоявленскаго монастыря архимандрита Гавріила съ братіею представляетъ Синоду о возведеніи сего монастыря въ штатъ втораго класса. Побудительныя причины къ таковому возведенію его слѣдующія: 1) монастырь сей, находящійся внутри самаго города Могилева, начало свое воспріялъ въ 1578 году по грамотѣ Польскаго короля Стефана Баторія, съ заведеніемъ приономъ училища; по присоединеніи же сего края къ Россіи учреждена въ семъ монастырѣ семинарія и въ настоятели онаго производятся архимандриты съ опредѣленіемъ и ректорами семинаріи. 2) содержаніе монастырь сей издревле имѣлъ отъ Могилевскихъ купцевъ и мѣщанъ, которые по грамотѣ, конфирмованной Польскимъ королемъ Сигизмундомъ III 1602 г.,

(*) Затѣмъ коротко разсказывается о судьбѣ отрѣшенныхъ отъ должности за присягу Наполеону консисторскихъ чиновниковъ, о смерти Варлаама, объ удаленіи іезуитовъ изъ Бѣлоруссіи въ 1820 г. съ краткимъ очеркомъ злоупотребленій іезуитскихъ.

съ собственнаго ихъ согласія давали годичные оклады онаго монастыря монахамъ и бѣльцамъ; но въ послѣдствіи времени обѣднѣвъ отъ водворенія въ Могилевѣ евреевъ, неурожаевъ и пожаровъ, выдачу оныхъ и собственное ихъ постановленіе прекратили. 3) Между тѣмъ въ 1810 году монастырь сей весь выгорѣлъ, и изъ трехъ церквей, въ ономъ состоящихъ, одна Іоанно-Богословская доселѣ не возобновлена. 4) Нынѣ доброволъное подаяніе въ монастырь сей очень малое, потому что городъ и вся вообще губернія наполнена евреями, католиками, уніатами и лютеранами, а жителей Греко-Россійскаго исповѣданія едвали осьмая часть имѣется. Отъ таковаго разновѣрія и малаго числа Православныхъ и къ самому Православію ощущается холодность и невнимательность Дороговизна же на жизненные припасы, по случаю неурожая въ прошедшіе годы, неплодородія Бѣлорусской земли и захваченія всего нужнаго для продовольствія евреями въ свои руки, значительна. Отъ чего происходитъ, что никто изъ порядочныхъ людей духовнаго и свѣтскаго званія по бѣдности монастыря не соглашается въ оный поступать и монастырь сей издревле процвѣтавшій приходитъ въ запустѣніе.

И какъ поддержаніе сего монастыря въ столь разновѣрномъ городѣ и процвѣтающемъ состояніи католическихъ монастырей, имѣющихъ и крестьянъ и жалованье, необходимо нужно для большаго благолѣпія Православной церкви и возбужденія чрезъ то священнаго благоговѣнія въ посѣщающихъ сію обитель, во время самаго Богослуженія и проповѣди слова Божія, католикахъ, уніатахъ и лютеранахъ, почему онъ, епископъ Могилевскій, полагаетъ: 1) монастырь сей возвесть въ штатъ 2-го класса, сравнивъ оный по штатному положенію съ таковыми же училищными монастырями: Московскимъ Заиконоспасскимъ, Новгородскимъ Антоніевымъ, Кіево-братскимъ и Успенскимъ, состоящимъ въ предмѣстіи города Одессы, съ произвожденіемъ на оный и содержанія изъ казны. 2) Подъ сѣнокосы и пахотную землю онаго отвесть Могилевскаго уѣзда землю, поіезуитскую, называемую Юриздикою, заключающуюся, по увѣдомленію Могилевской казенной палаты, въ числѣ шести уволокъ гродской мѣры и отданную коллежскому совѣтнику Завилейскому по контракту съ Апрѣля 1823 года на 12 лѣтъ, съ платежемъ за оную въ годъ по 205 руб., каковый контрактъ Могилево-братскимъ монастыремъ съ Завилейскимъ въ остальное время съ платою сихъ денегъ въ монастырь будетъ выдержанъ по надлежащему. 3) Вмѣсто мельницы и рыбныхъ ловель, коихъ, по увѣдомленію казенной палаты, въ числѣ казенныхъ оброчныхъ статей во всей Могилевской губерніи не имѣется, опредѣлить оному денежный окладъ по 1000 руб. въ годъ.

Синодъ, находя изложенныя въ представленіи епископа Могилевскаго причины о возведеніи Могилево-братскаго Богоявленскаго монастыря, яко издревле училищнаго, въ 2-й классъ уважительными, и потому всеподданнѣйше представляя при семъ Вашему Императорскому Величеству штатъ оному, испрашиваетъ Высочайшаго Вашего Величества соизволенія какъ на ежегодное про-

изводство по тому штату суммы, въ томъ числѣ и за мельницу и рыбныя ловли, всего 3642 руб. 58¾ коп. изъ государственнаго казначейства, такъ и на отведеніе оному монастырю положеннаго указомъ 1797 года Декабря 18 дня количества земли.

На подлинномъ собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

Быть по сему.

Николай.

1832 года, при бытности преосвященнаго Гавріила, положенъ окладъ на Могилевскія градскія приходскія церкви:

Назначеніе оклада нѣкоторымъ Могилевскимъ церквамъ и упраздненіе нѣкоторыхъ изъ нихъ.

1. На Воскресенскую . . . . 500 руб.
2. На Николаевскую . . . . 300 —
3. На Луполовскую Петропавловскую . . . 300 —
4. На Крестовоздвиженскую . . . . . . 400 —
5. На Вознесенскую . . . . 400 —
6. На Луполовскую Троицкую . . . . . 400 —
7. На Успенскую не положено оклада по причинѣ причисленія къ оной упраздненной Ильинской церкви прихода.
8. Церковь Ильинская упразднена по малому количеству прихожанъ, принадлежавшихъ къ Ильинской церкви.

Сѵнодикъ благотворителей, жертвовавшихъ Могилево-братскому монастырю свои имѣнія и угодія.

Списокъ братчиковъ, жертвовавшихъ Могилево - братскому монастырю дома, земли и т. п.

1. Стефанъ Якимовичъ Одинцевичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ домъ съ пляцомъ 1634 года на Струшнѣ.
2. Василій Антоновичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ домъ съ пляцомъ на Струшнѣ 1634 года.
3. Андрей Карповичъ подарилъ уволоку земли на Тисценкѣ 1635 года.
4. Ѳеодоръ Чернавка подарилъ уволоку земли на Тисценкѣ 1635.
5. Илія Абрамовичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ домъ съ мѣстомъ на Струшнѣ 1635 года.
6. Евтихій Устиновичъ подарилъ пол-уволоки на Тисценкѣ 1635 года.
7. Лаврентій Павловичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ домъ съ пляцомъ на Струшнѣ 1635 года.
8. Харитонъ Яцкевичъ подарилъ уволоку въ обрубѣ Тисценскомъ 1635 года.
9. Ефремъ Грыздякъ ½ уволоки на Тисценкѣ 1635 года.
10. Георгій.
11. Николай.
12. Григорій.
13. Іоаннъ.
14. Михаилъ.

(10–14) Ломскіе подарили на Ледьковкѣ 6 уволокъ земли съ крестьянами 1635 года.

15, Савеллій Лукъяновичъ, бурмистръ Могилевскій, подарилъ уволоку въ Дубенцѣ 1635 года.

16. Іоаннъ Стефановичъ подарилъ уволоку въ обрубѣ Тисценскомъ 1635 г.

17. Іоаннъ Евдокимовичъ Розинка подарилъ 2 уволоки на Тисценкѣ 1635 г.

18. Евфимій Пѣстуновичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ домъ съ пляцомъ на Струшнѣ 1635 года.

19. .... Павловичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ домъ съ пляцемъ на Струшнѣ 1635 года.

20. Ѳеодоръ Филипповичъ, бурмистръ Могилевскій, нодарилъ полъ-уволоки въ Дубенцѣ 1635 года.

Андрей Михайловичъ } мѣщане Могилевскіе подарили домъ съ пляцомъ на
Никита Андреевичъ } выгонѣ и 1/3 уволоки на Ледьковкѣ 1635 года.

Іустинія Григорьева подарила 1/2 уволоки на Ледьковкѣ 1635 года.

Іоаннъ Симашко, лентвойтъ Оршанскій, подарилъ пляцъ на Шкловской улицѣ 1636 года.

25. Княгиня Елена Соломерецкая съ мужемъ своимъ Богданомъ Стеткевичемъ подарила въ дополненіе къ пляцу Огинскаго пляцъ для монастыря 1637 г.

Козьма } Цѣцелевы подарили уволоку въ обрубѣ Тисценскомъ 1637 г.
Тимоѳей }

Іеромонахъ Антоній Филимоновичъ подарилъ 1) домъ съ пляцомъ и 2) пляцъ 1637 года.

Монахъ Самуилъ Мартиновичъ нодарилъ домъ съ пляцомъ на Шкловской улицѣ 1637 года.

30. Тимоѳей Ивановичъ, бурмистръ Могилевскій, подарилъ два пляца и пивоварню надъ озеромъ подъ горою 1638 года.

Захарія Сидоровичъ, бурмистръ Могилевскій, подарилъ Хотушу—лѣсъ болѣе 6 уволокъ 1641 года.

Алексѣй } Сѣкачовы, мѣщ. Могилевскіе, подарили уволоку земли на
Димитрій } Ледьковкѣ 1647 года.

Монахъ Арсеній Азаровичъ завѣщалъ: 1) 5 морговъ сѣнокосу подъ Бородчицами, 2) огородъ Костинскій 1651 года, 3) произвелъ довольно построекъ въ монастырѣ.

35. Самсонъ Рыкъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ домъ съ пляцомъ въ Парканѣ 1652 года.

Анастасія Пигаревичева подарила: 1) колоколъ, 2) моргъ сѣнокоса внизъ Днѣпра 1652 года.

Уліана Купреева подарила пляцъ въ сотнѣ Добросоловской 1659 года.

Монахъ Іосифъ Азаровичъ завѣщалъ 3 пляца, 5 лавокъ, огородъ и морги сѣнокосные 1662 года.

Ѳома Молчанъ подарилъ грунтъ для лавокъ 1694 года.

40. Ѳеодоръ Каминскій завѣщалъ лавки, домъ, сады и все имѣніе 1699 г.

Өеофилъ Дзѣвульскій завѣщалъ большой пляцъ, гдѣ нынѣ архіерейскій домъ и семинарія, 1707 года.

Тимоѳей Чудо, мѣщанинъ Могилевскій, завѣщалъ два пляца въ сотнѣ Нагорской 1709 года.

Максимъ Полцевичъ завѣщалъ два плаца съ садомъ тамъ же 1710 года.

Іоанинъ Автушкевичъ, райца Могилевскій, подарилъ сѣнокосный моргъ внизъ р. Днѣпра 1723 г.

45. Іоаннъ Казкевичъ подарилъ грунтъ съ садомъ 1725 года.

Пелагія Бѣлявская подарила пляцъ по Вѣтренной улицѣ 1727 года.

Өеодоръ Леошкевичъ, Марія Гуторовичова } подарили 1½ морга сѣнокосныхъ вверхъ рѣки подъ Бородчицами 1734 года.

Василій Леоновичъ, бурмистръ Могилевскій, завѣщалъ каменную лавку съ склепомъ 1750 года.

50. Исидоръ Рыкъ подарилъ ¼ уволоки на Ледьковѣ 1750 гооа.

Василій Крейдикъ подарилъ садъ Бизиговскій въ сотнѣ Нагорской 1759 г.

Симонъ Потаповичъ подарилъ 1) 4 морга называемыхъ Дубковка и 2) пляцъ 1761 года.

Авдій Авдеевичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ уволоку земли въ обрубѣ Приспенскомъ 1766 года.

Симеонъ Ивановичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ уволоку тамъ же 1766 года.

Спиридонъ, Сүмеонъ } Богдановичи Соболи подарили уволоку тамже 1766 года.

57. Борисъ Клишковичъ, мѣщанинъ Могилевскій, подарилъ ½ уволоки тамъже 1766 года.

58. Іоаннъ
59. Іосифъ
60. Іаковъ } Коробанки выстроили притворъ къ большой церкви, придѣлъ Өеодосіевскій и подарили большое Евангеліе (*).

1844 года Марта 12 дня.

(*) Въ рукописи находится перечень настоятелей Могилево братскаго монастыря и списокъ членовъ Могилевскаго братства, состоящій изъ 271 имени; имена Митр. Петра Могилы и Сильвестра Коссова стоятъ во главѣ этого списка. Списокъ этотъ неполонъ и составленъ на основаніи книги отъ 1666 г., въ которую внесены только тѣ имена братчиковъ, кои помнились современникамъ 1666-хъ годовъ; а прежняя книга, заведенная для записыванія братчиковъ, сгорѣла въ 1666 году во время пожара.

ОГЛАВЛЕНІЕ

ВТОРАГО ТОМА

АРХЕОГРАФИЧЕСКАГО СБОРНИКА ДОКУМЕНТОВЪ,

ОТНОСЯЩИХСЯ КЪ ИСТОРІИ СѢВЕРО-ЗАПАДНОЙ РУСИ.

ПРИЛОЖЕНІЕ.

ЗАПИСКИ ИГУМЕНА ОРЕСТА.

Болѣе подробное изложеніе содержанія документовъ, писанныхъ на Польскомъ языкѣ и напечатанныхъ безъ перевода ихъ на Русскій языкъ.

№ 56.

Янъ III-й... Исполняя постановленіе послѣдняго Варшавскаго сейма и желая окончательно примирить и прекратить всякія разности въ Греческомъ обрядѣ, мы разослали универсалы по всему духовенству этого обряда въ нашемъ государствѣ, съ предписаніемъ всѣмъ высшимъ духовнымъ лицамъ прибыть въ Люблинъ къ 14 ч. Генваря по старому календарю и къ 24 ч.— по новому—и тамъ въ присутствіи нашихъ коммисаровъ устроить взаимное единеніе. Не довольствуясь этимъ универсаломъ мы особенно побуждаемъ твою милость не уклоняться отъ общаго совѣщанія и способствовать окончательному соглашенію.

№ 61.

Янъ Казиміръ—въ награду за особенную вѣрность королю и Речи-Посполитой, оказанную монахами Буйницкаго монастыря во время Московскаго нашествія, и за возвращеніе мирными средствами подъ королевскую власть нѣкоторыхъ жителей Бѣлоруссіи, перешедшихъ на Московскую сторону,—въ бытность свою въ Могилевѣ 1664 г. освободилъ Буйницкій монастырь на 28 лѣтъ отъ взноса 40 копъ грошей Литовскихъ, которые платилъ этотъ монастырь за мельницу на р. Лохвѣ съ принадлежащими къ ней землями и лѣсомъ. Но въ это время на мельницу сдѣлалъ наѣздъ судья Оршанскій Творовскій и, не смотря на опредѣленіе коммисаровъ въ 1675 г. и королевскую привилегію, не хотѣлъ, какъ человѣкъ сильный, возвратить мельницу Буйницкому монастырю, такъ что этотъ монастырь вступилъ во владѣніе мельницею только по смерти Творовскаго въ 1694 г. Вслѣдствіе этого обстоятельства Янъ III согласился освободить Буйницкій монастырь отъ взноса подати за мельницу на р. Лохвѣ еще на 5 лѣтъ.

№ 94.

Инвентарь Трокской архимандріи, доставленный 1702 г. архимандриту Трокскому Сапоровичу для возвращенія отнятаго и возстановленія архимандріи.

На томъ мѣстѣ, на которомъ стояла прежде церковь Рождества Пречистой съ монастыремъ, находится теперь только каменный фундаментъ отъ этой церкви съ церковнымъ погостомъ, садомъ, огородами и другими землями. Эта церковная земля находится на самомъ берегу озера Голве и простирается до городскихъ воротъ, а отсюда—идя вверхъ около вала—граничитъ съ землею Бернардинскаго костела; противъ этого костела внизу лежитъ камень около ивы; отъ этого камня идетъ граница церковной земли черезъ озеро до другаго камня на островѣ; этотъ островъ до дороги, которая идетъ изъ Вильны въ Троки, равно какъ и озеро Лука, принадлежатъ Трокскимъ архимандритамъ, вмѣстѣ съ езами забитыми въ ручьѣ изъ озера въ болото. Далѣе—принадлежитъ архимандріи кусокъ земли противъ воротъ Бернардинскаго монастыря. Позади этого монастыря находится земля, принадлежащая Троицкой церкви, стоящей на горѣ надъ озеромъ.—Сѣнокосная земля слишкомъ въ двѣсти саженъ лежитъ между Бернардинскою и въѣздною въ городъ дорогами около Бернардинскихъ садовъ; часть этой земли заняли Бернардины своимъ садомъ, безъ всякаго на это права. Около той же Бернардинской дороги находится кусокъ земли при погостѣ (cerkowisko) Троицкой церкви.

Подъ юрисдикціею Трокской архимандріи находилось въ древности 11 плацовъ, начиная отъ угла Большой улицы, по лѣвой рукѣ, и до моста. Эти плацы теперь всѣ заняты разными панами и однимъ мѣщаниномъ, который только и состоитъ подъ юрисдикціею архимандріи.—На мѣстѣ древней церкви Рождества Богородицы стоитъ Доминиканскій костелъ съ монастыремъ. Доминиканы объявили, что ихъ недавно здѣсь поселилъ Марціанъ Огинскій и отдалъ имъ эту землю и что они готовы перейти отсюда или въ за-

мокъ или на другую землю, пожертвованную тѣмъ же Огинскимъ.

Мѣщане, жившие прежде на этихъ церковныхъ земляхъ, должны были платить по полкопѣ и кромѣ того два дня жать и два дня косить. Эти земли пожертвованы были Сапѣгами; затѣмъ онѣ достались въ распоряженіе Ѳ. Толоконскаго, бывшаго патрономъ церквей: Рождества Христова, Рождества Богородицы и Св. Георгія;—этотъ Толоконскій въ послѣдствіи времени завладѣлъ этими землями. М. Михаилъ Рагоза назначилъ въ Троки священника Филиппа Ивановича Лимонта и далъ ему право отыскивать земли, отнятыя у Пречистенской церкви; этотъ священникъ судебнымъ порядкомъ заставилъ Толоконскаго возвратить церкви Божіей земли; именно онъ возвратилъ 10 плацовъ: 9 заселенныхъ и одинъ пустопорожній; а половину одиннадцатаго плаца въ рынкѣ подъ корчмою, пожертвованнаго Сигизмундомъ I-мъ въ 1528 г., продалъ мѣщанинъ Трокскій Качановичъ безъ всякаго на это права.

По дорогѣ къ мосту и замку Кейстутія есть островъ, на который бывалъ прежде мостъ и съ котораго также шелъ мостъ въ этотъ замокъ; этотъ островъ принадлежитъ церкви Св. Георгія, которая построена Сапѣгами и стоитъ теперь опустѣлая между замками; въ этой церкви покоятся тѣла Сапѣговъ.

Къ этой церкви принадлежитъ еще островъ съ малыми островами, по ту сторону озера Голве, съ вишневымъ садомъ. Здѣсь высѣвается около 6 бочекъ.

Затѣмъ слѣдуютъ: плацъ въ Трокахъ купленный Евтроніемъ, Рождественскимъ священникомъ около 1551 г., и другой плацъ, пожертвованный княгинею Анною Нелединскою Рождественскому монастырю.

Земли внѣ города, принадлежащія Трокскимъ церквамъ.

1) Земля Янкишки.

2) Земля Величковская, пожертвованная Сапѣгами церкви Св. Георгія. 3) Земля, заложенная Трокскими татарами Сапѣгамъ; на ней высѣвается 8 бочекъ жита 4) Другая земля Сапѣжинская на 80 бочекъ съ поселкомъ и сѣнокосами, заложенная тѣмъ же Сапѣгамъ Трокскими Татарами. 5) Мельница на р. Бразилѣ, съ сѣнокосною землею, пожертвованная Рождественской церкви подскарбіемъ Иваномъ Андреевичемъ. Эта мельница куплена отцемъ Ивана Андреевича у жида (?) Михаила Даниловича, Трокскаго войта. Этою мельницею теперь владѣютъ Доминиканы. 6) Къ тойже церкви Рождества Пречистой принадлежитъ земля Меловщина, за звѣринцемъ, надъ озеромъ Голве, пожертвованная Витовтомъ по желанію супруги его Іуліаніи. Эта земля называется теперь Жидишками, потому что эта земля находилась въ завѣдываніи нѣкоей вдовы Софьи Ждановны, а потомъ досталась жиду Абраму Даниловичу, который поселилъ на этой землѣ людей и назвалъ Жидишками. Въ это время въ Трокской архимандріи никого небыло.

Трокская архимандрія имѣла слѣд. десятины: 1) съ имѣнія Евьи, отъ всякаго жита, кромѣ овса, пожертвованную Иваномъ Андреевичемъ, подскарбіемъ Литовскимъ—въ 1554 г. Августа 24. 2)—съ имѣнія Микутянъ, съ тѣмъ же ограниченіемъ, пожертвованную тѣмъ же лицемъ на Воскресенскій и Вознесенскій придѣлы (при церкви Рождества Пречистой) тогоже года и дня.

3) Десятину отъ всего яроваго и озимаго хлѣба съ имѣнія Сосновскаго, пожертвованную на Никольскую церковь княземъ Ѳедоромъ Ивановичемъ Ярославичемъ 1513 г., Августа 9. Этою церковью владѣютъ теперь Бернардины, построившіе на этомъ мѣстѣ свой костелъ и монастырь.—Этой же архимандріи пожертвованы десятины Иваномъ Ивановичемъ Бакою съ разныхъ имѣній: I) съ имѣнія Стравинникъ или Райполя 2 копы грошей и двѣ бочки хлѣба; 2) съ имѣнія Шилянъ—копа грошей и бочка хлѣба; 3) Угольники—тоже; 4) Ягелянъ—тоже. Эти десятины долженъ выплачивать всякій, кто будетъ владѣть этими землями. Жертвовательная запись дана 4 Февраля 1612 года.

Этой же архимандріи принадлежитъ плацъ или дворъ Сапѣжинскій въ Вильнѣ за Острыми воротами по лѣвой рукѣ, если идти изъ города, пожертвованный Даніиломъ Солтаномъ, который былъ опекуномъ Трокскихъ церквей послѣ Сапѣгъ и Ивана Андреевича, подскарбія, и который передалъ всѣ свои права надъ Трокскими церквами М. Веніамину Рутскому.

По записи Сапѣгъ эта архимандрія имѣетъ право ловли рыбы въ оз. Голве и владѣетъ езами, забитыми въ ручеѣ, текущемъ изъ оз. Луки.

№ 95.

Въ королевскомъ гродскомъ Трокскомъ судѣ, передъ мною Францинкомъ Венцковичемъ, подвоеводою Трокскимъ, приносилъ жалобу Трокскій игуменъ Ми-

ханъ Вѣтринскій на А. Гоппена, Браславскаго скарбника, и жену его въ томъ, что они, будучи сосѣдями съ Величковскою землею и пользуясь, вѣроятно, этою землею, воспрепятствовали ему Вѣтринскому осмотрѣть ея границы, строго запретили и другимъ указывать эти границы, особенно мѣщанину Дзѣнкевичу, которому такъ погрозилъ Гоппенъ: хлопъ, если ты покажешь границы, то получишь пулю въ лобъ; скажи, что тоже будетъ и съ другими, если они осмѣлятся показывать границы. Вслѣдствіе такихъ угрозъ Трокскій игуменъ никакъ не можетъ узнать о количествѣ земли, лѣсу и сѣнокосовъ, принадлежащихъ Трокской архимандріи. Кромѣ того Браславскій скарбникъ дѣлаетъ постоянно угрозы игумену и его прислугѣ и причиняетъ имъ много вреда.

№ 96.

Мнѣ Казиміру Сапѣгѣ, Виленскому воеводѣ, принесли жалобу архимандритъ М. Вѣтринскій и викарій Трокскій Н. Окуневичъ и др. на Трокскаго подстаросту Станислава Сѣляву съ его женою, лянтвойта, членовъ Трокскаго магистрата и всю Трокскую экономію, въ томъ что этотъ Сѣлява, безъ всякаго права, въ силу только того, что онъ подстароста, присвояетъ себѣ землю,—землю на 38 бочекъ жита съ двумя покосами и поселкомъ Левшанами, около оз. Ванюка,—пожертвованную въ 1580 г. Иваномъ Сапѣгою церкви Св. Георгія на размноженіе Божіей хвалы и расширеніе вѣры, бывшей въ единеніи съ Римскимъ костеломъ; присвоивъ эту землю Сѣлява раздалъ ее на свое имя въ нынѣшнемъ 1719 г. изъ третьяго снопа разнымъ лицамъ. Кромѣ того лица, на которыхъ приносится эта жалоба, въ 1719 г. приказали своимъ хлопамъ зажечь пущу Меловщину, сожгли много пустыхъ и съ пчелами бортей, а вмѣстѣ съ тѣмъ сгорѣли 9 копъ брусьевъ, приготовленныхъ на церковь.

Все это причинило убытку тысячъ на десять. Сверхъ всего этого экономическіе хлопы по наущенію Сѣлявы поколотили монастырскихъ хлоповъ, гасившихъ пущу, отняли у нихъ сермяги и шапки, и грозили еще, что сожгутъ монастырь и корчму. Истецъ проситъ возвратить монастырю упомянутую землю,— заставить отвѣтчиковъ уплатить убытки и въ случаѣ неявки къ суду присудить отвѣтчиковъ къ банниціи—временной—за угрозы и—вѣчной—за присвоеніе чужой земли, пожогъ и побои.

№ 97.

Инвентарь Трокской экономіи, поданный мною Станиславомъ Войсимомъ, Трокскимъ гродскимъ судьею, его вельможной милости Трокскому воеводѣ Марціану Огинскому.

Мѣщанъ въ Трокахъ, принадлежащихъ къ королевской экономіи 12. Эти мѣщане, какъ ни много было ихъ прежде, обязаны платить за волоку населенной (osiadłej) земли копу Литовскихъ грошей, а за огородъ 15 Литовскихъ грошей; а если кромѣ этого кто имѣетъ землю, то платитъ за моргъ по 15 грошей. Кромѣ этого, всѣ, не исключая и шляхетскихъ домовъ, обязаны платить въ годъ капщизны (пошлины съ питей) за медъ копу Литовскихъ грошей,— пиво — копу,— горѣлку—полкопы, кромѣ тіуна Трокскаго и еще двухъ лицъ, освобожденныхъ отъ этой пошлины. За волоку земли, которой мѣщане Трокскіе имѣютъ 10, равнымъ образомъ и Караимы 10, каждогодно должны платить по два злотыхъ. За право возки дровъ изъ лѣсовъ королевской экономіи каждый платитъ въ годъ копу грошей; а рубка строеваго лѣса производится съ разрѣшенія (воеводы) и по особому условію.

Ловля рыбы въ Трокскихъ озерахъ никому не разрѣшается кромѣ воеводы и тѣхъ, которымъ онъ отдастъ въ аренду. Къ этимъ озерамъ имѣетъ доступъ еще настоятель Трокскаго монастыря, но неизвѣстно на какомъ основаніи.

Въ другихъ 7 малыхъ озерахъ за ловлю рыбы нужно также платить особые деньги.

За боромъ Сосновцемъ (въ которомъ безплатно никто не можетъ рубить лѣсу) находится много пустопорожней земли, называемой Пилискою или замковою, которую нанимаютъ крестьяне д. Свѣнтникъ и другіе.

Въ Большихъ Ворникахъ находится пустопорожней земли около 4 волокъ, и прежде нападенія здѣсь много было жителей.

Въ Малыхъ Ворникахъ пустопорожней земли около 9 волокъ, а прежде много было жителей.

Противъ большихъ Ворникъ есть экономическій островъ, на которомъ строевой лѣсъ весь вырубленъ теперь; пасти скотъ на немъ никто не имѣетъ права.

Въ д. Вѣвѣнякахъ земли 18 волокъ и живетъ 16 хозяевъ (имена ихъ). За волоку населенной земли платятъ 50 грошей, бочку овса, гуся, куру, 10 яицъ. За волоку нанимаемой (przyemny) земли копа грошей. Вмѣсто караула обыкновенно высылались съ 16

волокъ 16 человѣкъ тотчасъ, какъ станетъ ледъ на озерахъ, до вскрытія льда, а лѣтомъ, должны отработать 12 дней въ Бразельскомъ фольваркѣ. Кромѣ того должны съ волоки отправить въ годъ подводу 3 раза до Вильны, или два раза до Ковна. Другихъ повинностей не было, кромѣ того, что должны сносить и убрать сѣно въ Шадубалахъ или заплатить деньги по условію.

Въ озерѣ, находящемся около этой деревни, никто не можетъ ловить рыбу, кромѣ Трокскаго воеводы и Евейскаго монастыря.

Въ д. Бразилишкахъ земли 2 волоки; живутъ два хозяина. Платятъ за волоку населенной земли 40 грошей Литовскихъ, бочку овса, гуся, куру и 10 яицъ; за пустопорожную нанимаемую волоку—копу грошей,—караула 4 дня въ недѣлю, а лѣтомъ должны работать 12 дней.

Фольваркъ около Бразилишекъ: земли 4 волоки, строенія никакого нѣтъ; земля заросла мелкимъ лѣсомъ со времени непріятельскаго нападенія.

Въ деревняхъ: Ягелишкахъ (землю недавно начали обработывать татары и еще мало платятъ), Антсолькинкахъ, Шунишкахъ, Бобровникахъ, волокъ 17, и живетъ 15 хозяевъ, которые платятъ тоже самое, что и въ Бразилишкахъ, съ тѣмъ только различіемъ, что жители Шунишкъ вмѣсто караула ходятъ зимой на охоту за звѣрями и птицами.

Деревень, не имѣющихъ жителей 10, пустопорожней земли 40 волокъ. Эти земли, прежде населенныя, розданы въ пожизненное владѣніе разнымъ панамъ: Трокскому воеводѣ,—подкоморому, Витебскому мостовничему Рытлу,—Тизенгаузену, ловчему К. Литовскаго и др.

№ 98.

Трокскій воевода Казиміръ Огинскій Трокскому тіуну и войту Бокею и всему Трокскому магистрату. Подалъ мнѣ Максимиліанъ Вѣтринскій, архимандритъ Трокскаго Базильянскаго монастыря, жалобу на то, что владѣя городскими землями, находящимися въ сосѣдствѣ съ землями этого монастыря, вы безъ всякаго права вступаетесь въ эти земли, присвояете ихъ городу и не позволяете монастырю ни обработывать ихъ, ни отдавать въ аренду. Я приказываю вамъ не дѣлать болѣе вторженій въ церковныя земли и не причинять монастырю никакихъ убытковъ; а если магистратъ имѣетъ какія либо претензіи относительно монастыря, то долженъ вести съ нимъ дѣло законнымъ порядкомъ. Нарушители этого предписанія уплатятъ 10,000 копъ грошей.

№ 99.

Жалоба Амвросія Сингаевскаго, Трокскаго игумена, члена главной Семинаріи, на Доминиканскаго пріора Маврикія Вилковойскаго и всѣхъ Доминиканскихъ монаховъ ново-Трокскихъ. Жалоба состоитъ въ слѣдующемъ. Митрополитъ Левъ Залескій въ 1704 г. жаловался на Франциска Гарасимовича и на всѣхъ Ново-Трокскихъ Доминиканскихъ монаховъ за то, что они самовольно, вопреки конституціи 1678 г., захватили церковную землю и самую церковь Рождества Богородицы и построили на этомъ мѣстѣ свой монастырь. Когда этотъ монастырь сгорѣлъ, то Базильяне рѣшились на этомъ мѣстѣ вновь построить церковь во имя Рождества Богородицы. Узнавши объ этомъ намѣреніи Доминиканскіе монахи вошли въ сношеніе съ Трокскими жидами Караимами и одному изъ нихъ позволили построить корчму на церковномъ погостѣ. Объ этомъ уже сдѣлано было заявленіе въ повѣтовомъ Трокскомъ судѣ и затѣмъ подана жалоба въ Виленскую скарбовую избу, въ которой рѣшено было въ 1817 г., что Трокская архимандрія можетъ начать свой искъ въ Трокскомъ повѣтовомъ судѣ относительно отнятыхъ у нея земель. Въ то самое время, когда началось судебное разслѣдованіе, Доминиканскіе монахи въ Мартѣ 1818 г. дали позволеніе Караиму Захарію Ганцаровичу построить шинокъ на томъ самомъ мѣстѣ, на которомъ прежде стояла церковь Рождества Пречистой, а потомъ былъ ихъ костелъ, позволили вырыть тѣла погребенныхъ здѣсь умершихъ и продавать здѣсь горѣлку. Странное соединеніе новаго завѣта съ старымъ! Пусть разсудитъ общество, въ правѣ ли присвоивать пожертвованныя намъ земли Доминиканскіе монахи, которые, имѣя огромныя имѣнія и капиталы, не могутъ кончить постройки давно заложеннаго ими костела, и захватываютъ себѣ вмѣстѣ съ жидами церковные погосты и мѣста церквей, площади и огороды, и предаютъ ихъ оскверненію, поселяя на нихъ невѣрныхъ. Приносящій эту жалобу будетъ отыскивать судебнымъ порядкомъ церковную собственность,—требовать наказанія Доминиканскихъ монаховъ и всячески будетъ препятствовать построенію упомянутой корчмы.

№ 100.

Мы королевскіе коммисары: А. Сапѣга, бискупъ Виленскій, Криштофъ Пацъ, канцлеръ Литовскій и др., объявляемъ симъ нашимъ постановленіемъ, что въ 1670 г. производилось судебное разбирательство между М. Колендою и Виленскимъ магистратомъ по дѣлу, обстоятельно изложенному въ постановленіи королевскаго реляційнаго суда. Въ этомъ постановленіи говорится, что такъ какъ на основаніи древнихъ королевскихъ грамотъ Кіевскіе митрополиты имѣли юрисдикцію (право суда) надъ людьми, живущими на церковной землѣ, то и теперь предоставляемъ мы Кіевскому митрополиту и его преемникамъ юрисдикцію надъ людьми, живущими въ домахъ, построенныхъ на землѣ, на которой прежде были церкви или церковные погосты, и освобождаемъ эти дома, какъ церковную собственность, отъ всякихъ городскихъ повинностей и подсудности магистрату; эти люди должны ежегодно вносить митрополиту поземельную подать и быть ему подсудными. А мѣщане, живущіе въ домахъ, находящихся на городской землѣ, но пожертвованныхъ митрополитамъ, должны быть подсудны магистрату и исполнять всѣ городскія повинности; митрополиту принадлежитъ только поземельный доходъ съ нихъ и право наслѣдованія выморочныхъ имѣній. А для опредѣленія того, какіе дома находятся на церковной землѣ, и какіе—на городской, король приказалъ намъ отправиться въ Вильну и произвести здѣсь окончательное разслѣдованіе и распредѣленіе и привести къ концу все это дѣло. Когда мы, во исполненіе этого, приступили къ разслѣдованію, то со стороны митрополита явился уполномоченный—Янъ Лѣсевскій, а со стороны магистрата А. Залѣсскій и В. Минкевичъ. Послѣ препирательствъ со стороны повѣренныхъ магистрата о несоблюденіи формальностей при позвахъ магистрату и мѣщанскому обществу, уполномоченный митрополита заявилъ, что магистратъ несправедливо удерживаетъ у себя многіе древніе акты, и просилъ, чтобы мы отправились на самое мѣсто судебнаго разбирательства. Послѣ отсрочки, данной магистрату для прочтенія постановленія реляційнаго суда, повѣренный митрополита представилъ актъ разграниченія, составленный въ 1619 г. М. Геліашевичемъ и В. Жабинскимъ и назначенными со стороны магистрата: Кр. Керновицкою и П. Концемъ. Въ этомъ разграниченіи ясно опредѣлены границы и положеніе слѣд. уніятскихъ церквей: Спасской вмѣстѣ съ богадѣльнею (шпиталемъ), стоящею при Спасскихъ воротахъ, при Ц. Пречистой и Св. Екатерины, находящихся въ одной окружности;—четвертая Ц. Покрова, своевольно присвоенная кальвинистами, по свидѣтельству истцевъ, 5 я Ц. Св. Іоанна, 6-я—Св. Михаила, 7-я—Св. Николая, 8-я—Иліи, 9-я—Рождества Христова; всѣ эти церкви прежде Виленскаго пожара (*) находились одна близь другой и не было на этихъ плацахъ ни одного не церковнаго дома: затѣмъ—10-я Ц. Пятницы, находящаяся насупротивъ этихъ церквей; 11-я—Ц. Перенесенія мощей Св. Николая, 12-я—Воскресенская на Стеклянной улицѣ. Повѣренный магистрата, послѣ того, какъ сыну Конца позволено было разсмотрѣть подписи и печати лицъ, бывшихъ при этомъ разграниченіи, заявилъ, что это разграниченіе не имѣетъ законной силы, потому что подпись и печать Жабинскаго не сходны съ подписями и печатью его на другихъ подлинныхъ документахъ, напр. на его завѣщаніи, гдѣ на печати его изображена лодка, а не полкрыла; подпись Конца также невѣрна, потому что онъ, какъ русскій райца, умѣлъ писать только по Русски, а не по Польски; а Керновицко въ 1619 г. не былъ райцею, какъ видно изъ книгъ магистрата; кромѣ того магистратъ безъ королевскаго позволенія не можетъ приглашать ксендзовъ канониковъ на судебное разбирательство; а сверхъ того въ дѣлахъ, касающихся холопства и земли, обыкновенно является на мѣсто суда весь магистратъ, а не посылаетъ своихъ повѣренныхъ; да и самое разграниченіе не имѣетъ подписей свидѣтелей и именъ тѣхъ лицъ, которые живутъ на церковной землѣ; а все это вмѣстѣ показываетъ неподлинность этого разграниченія и т. д. Въ заключеніе уполномоченный магистрата заявилъ, чтобы гг. коммисары, убѣдившись въ незаконности разграниченія, потребовали другихъ документовъ, подтверждающихъ митрополичью юрисдикцію. Повѣренный митрополита отвѣчалъ на это, что этимъ своимъ заявленіемъ противная сторона требуетъ документовъ вопреки корол. реляційному суду, которому уже были представлены эти документы; дѣло рѣшенное не пересуживается, а только исполняется; и потому, хотя и не слѣдовало бы отвѣчать на высказанное заявленіе повѣренныхъ магистрата, но, не желая пройти его молчаніемъ, онъ опровергаетъ возраженіе противъ Польской подписи Конца тѣмъ, что магистратъ не можетъ избирать въ

(*) Разумѣется большой пожаръ 1557 года.

свои члены людей безграмотныхъ; а если Ковецъ умѣлъ писать по Русски, то—и по польски; подпись Жабинскаго оказывается вѣрною при сличеніи его почерка на другихъ подписяхъ; слѣдують за тѣмъ и другія подобныя этому голословныя опровержения. Въ заключеніе повѣренный митрополита просилъ коммисаровъ отправиться на самое мѣсто судебнаго разбирательства. Согласно съ постановленіемъ королев. реляційнаго суда коммисары рѣшили на слѣдующій день отправиться на самое мѣсто судебнаго разбирательства; и 14 Марта 1671 г., прибывъ въ митрополичій домъ, стоящій около церкви Пречистой, пригласили ту и другую сторону и начали свое разбирательство. Лѣсевскій представилъ карту, согласную съ вышеприведеннымъ разграниченіемъ, и говорилъ, что прежде пожара въ Вильнѣ не было здѣсь ни одного городскаго дома, а стояли церкви, соприкасавшіяся одна съ другою своими небольшими погостами; а по разрушеніи ихъ пожаромъ, когда не было средствъ возобновить эти церкви, съ позволенія митрополита начали строиться мѣщане на церковныхъ погостахъ, и съ того времени платятъ митрополиту поземельную подать. Повѣренный магистрата домогался того, чтобы опредѣленъ былъ погостъ Пречистенской церкви и плацы, находящіеся внѣ этого погоста, живущіе на которыхъ должны подлежать городской юрисдикціи. Послѣ того, говорится, мы отправились къ городскимъ Спасскимъ воротамъ, находящимся на картѣ подъ буквою А (*) и осматривали богадѣльню Спасскую (подъ б. В), стоящую рядомъ съ Спасскою церковію, а другою стороною выходящую на Спасскую улицу. Митрополитъ объявилъ, что эта богадѣльня построена на землѣ Спасской церкви и должна быть подъ его властію. Магистратъ напротивъ говорилъ, что богадѣльня находится на городской землѣ, съ одной стороны при Спасскихъ воротахъ, съ другой при городской стѣнѣ, и строили богадѣльню мѣщане и всегда завѣдывали ею Православные члены магистрата. Повѣренный митрополита сказалъ на это, что мѣстоположеніе богадѣльни ясно показываетъ, что богадѣльня построена не только на погостѣ Спасской церкви, но даже при входѣ въ нее, а митрополиты не позволили бы мѣщанамъ стѣснять такъ церковь; а къ тому же магистратъ не показываетъ и не доказываетъ, кто построилъ богадѣльню и стѣну; а стѣну и бойницу на ней, вѣроятно, строили или основатели Пречистенской Спасской церквей или митрополиты; за стѣной находится еще митрополичій огородъ, да и ворота въ бойницу сдѣланы со двора митрополичьяго, а не съ стѣнъ; калитка въ стѣнѣ на рѣку сдѣлана также для удобства двора митрополита и ключи отъ этой калитки всегда были у митрополитовъ. Впрочемъ митрополитъ ни сколько не хочетъ присвоять себѣ стѣны или попеченіе о богадѣльнѣ: забота о богадѣльняхъ всегда лежала на Православныхъ членахъ магистрата; богадѣльня должна только находиться подъ властію митрополита, которому члены магистрата должны представлять отчетъ по богадѣльнѣ. Затѣмъ мы отправились къ Спасской церкви, разрушенной непріятелемъ (подъ б. С); осматривали мы также и каѳедральную церковь Пречистой (подъ б. D) и находящіеся при ней митрополичьи палаты и колокольню при воротахъ этихъ палатъ,—и рядомъ съ ними три мѣщанскихъ дома, построенныхъ, по словамъ митрополита, на погостѣ Пречистен. собора. Руднакъ отъ имени магистрата напротивъ говорилъ, что Пречистенскій погостъ простирается только до переулка, по которому прежде ходили за водою на Вилейку,—дома за этимъ переулкомъ построены на городской землѣ. Повѣренный митрополита опровергалъ это, не представляя однако никакихъ древнихъ актовъ. Прішли мы за тѣмъ къ церкви Св. Екатерины и нашли, что на мѣстѣ церкви построены мѣщанскіе дома (8 домовъ). Что на этомъ мѣстѣ была церковь Св. Екатерины, это доказывалъ повѣренный митрополита грамотою Макарія 1548 г. къ Виленскимъ мѣщанамъ о поставленіи къ этой церкви священника и—донесеніемъ военнаго отъ 1631 г. о томъ, что Павлу Огинскому приказано было очистить три плаца въ Вильнѣ: плацъ церкви Св. Екатерины и другой—Св. Николая; изъ этого видно что церковь Св. Екатерины находилась на этомъ мѣстѣ; а если магистратъ не согласенъ съ этимъ, то пусть представитъ документы на эти дома и укажетъ другое мѣсто церкви Св. Екатерины. Магистратъ напротивъ доказывалъ, что земля за упомянутымъ переулкомъ—городская, и Соболевскій, построившій каменный домъ на этой землѣ, вносилъ всѣ повинности (кромѣ поземельной) въ магистратъ; только документы на этотъ домъ погибли во время нападенія Московскаго войска; а грамота М. Макарія ничего не говоритъ о мѣстѣ церкви Св. Екатерины. Вообще митрополиту нужно, говорилъ повѣренный маги-

(*) См. карту въ Актахъ гг. Вильны и Трокъ.

страта, на основанія документовъ опредѣлить длину и ширину церковныхъ погостовъ, а не дѣлать этого на память. Вотъ и два Лоточка, на которыхъ теперь находится такъ много домовъ, принадлежали Пречистенской церкви только относительно поземельнаго дохода, а совсѣмъ не составляли погостовъ трехъ церквей, какъ старается это представить противная сторона. Не постановивъ рѣшенія по этому спорному дѣлу и приказавъ той и другой сторонѣ собрать древніе документы, коммисары 16 Мая отправились къ Покровской церкви, бывшей въ запустѣніи и занятой, по свидѣтельству митрополита, кальвинистами; отъ этой церкви осталась только одна опустѣлая колокольня (подъ б. G) подлѣ Кальвинскаго Збора, а древнія стѣны этой церкви находятся въ срединѣ самаго Збора. Повѣренный митрополита показывалъ прежнюю окружность церкви и просилъ, чтобы мы отправились въ самый Зборъ для того, чтобы видѣть погостъ Покровской церкви. Но коммисаровъ въ Зборъ не пустили не смотря на трехкратное требованіе вознаго. Въ это время отъ Кальвинскаго Збора подано было письменное заявленіе въ томъ смыслѣ, что Горностаевскій плацъ, на которомъ стоитъ Зборъ, всегда былъ подъ властію магистрата, и чтобы это дѣло оставили коммисары въ покоѣ и предоставили его рѣшеніе обыкновенному суду. Повѣренный митрополита, доказывая право митрополита на этотъ плацъ, указывалъ пространство церковнаго погоста и окружавшія его стѣны, которыя Зборъ потомъ надстроилъ. При Зборѣ находится нѣсколько домовъ и владѣтельница одного изъ нихъ сама признала письменно юрисдикцію митрополита; а Раецкій, Лидскій маршалокъ, письменно просилъ коммисаровъ предоставить разборъ притязаній митрополита на его домъ обыкновенному суду. Повѣренный митрополита говорилъ, что и Горностаевскій домъ по выморочному праву долженъ принадлежать митрополиту и что В. Рутскій въ 1612 г. позволилъ портному Матису построить домъ на землѣ Покровской церкви; но затѣмъ Кальвинисты церковь и погостъ обратили въ Зборъ, Михайловскую церковь обратили въ домъ и при этомъ вырывали не мало человѣческихъ костей,—все это доказывается и сеймовымъ декретомъ 26 Мая 1640 г., которымъ предписывалось Кальвинистамъ съ этого мѣста, какъ церковнаго, снести всѣ постройки зборовые и возвратить это мѣсто тѣмъ, кому оно принадлежитъ. Не рѣшивъ дѣла о погостѣ Покровской церкви, коммисары пошли къ пятой церкви Св. Іоанна (подъ б. H), отъ которой осталась одна колокольня, а мѣсто б. церкви и погостъ застроены 5-ю домами, какъ говорилъ уполномоченный митрополита; магистратъ говорилъ напротивъ, что эти дома были подъ его властію. Затѣмъ пришли коммисары къ шестой церкви Св. Михаила (подъ б. I), бывшей рядомъ съ церковію Св. Іоанна; отъ этой церкви, находившейся на углу Замковой улицы, не осталось никакихъ и слѣдовъ; все мѣсто застроено 5-ю домами; двое изъ хозяевъ этихъ домовъ письменно отвергали юрисдикцію митрополита надъ ихъ домами. Магистратъ говорилъ, что всѣ эти дома построены на городской землѣ и находятся подъ Магдебургскимъ правомъ. Затѣмъ коммисары начали обозрѣвать погостъ церкви Св. Николая и нашли на одной сторонѣ каменный домъ Спасской богадѣльни, на другой—8 домовъ разныхъ лицъ (слѣдуютъ имена ихъ), съ которыхъ, кромѣ дома Спасской богадѣльни, ежегодно идетъ поземельная подать митрополиту, по свидѣтельству его повѣреннаго. При обозрѣніи 8-й церкви Св. Иліи коммисары нашли 9 домовъ, построенныхъ на мѣстѣ этой церкви; хозяева этихъ домовъ платятъ поземельную подать митрополиту, а судятся въ ратушѣ. На погостѣ 9-й церкви Рождества Христова нашли 12 домовъ и слѣды бывшаго алтаря Рождественской церкви, именно остатокъ стѣны, сложенной изъ большихъ камней, длиною въ три сажени, а шириною въ полторы. 10-я церковь Пятницкая—каменная—стоитъ на своемъ погостѣ; на ея погостѣ выстроенъ одинъ только домъ, выходящій лицевою стороною на Замковую улицу; съ него доходъ идетъ Троицкой церкви. 11-я церковь Св. Николая стоитъ на своемъ погостѣ; около нея находятся 12 домовъ разныхъ лицъ. Митрополитъ хотѣлъ подчинить эти дома своей юрисдикціи, а магистратъ утверждалъ, что эти дома построены не на церковной землѣ. 12-я церковь Воскресенская, стоитъ неразрушенная и съ паперти ея мы видѣли ворота съ погоста въ каменный домъ, въ которомъ теперь живетъ золотыхъ дѣлъ мастеръ Рогацевичъ; часть этого дома занята лѣстницею на колокольню. 13-я ц. Св. Троицы стоитъ на своемъ погостѣ вмѣстѣ съ женскимъ монастыремъ. Противъ этой церкви находится Православная церковь Св. Духа, недавно выстроенная; митрополитъ домогался распространенія его юрисдикціи и надъ этою церковію, протестовалъ противъ недавняго ея

основанія въ противность королевскимъ приказамъ и—противъ присвоенія Православными двухъ каменныхъ домовъ: Нарушевича и Кондратовича за Острыми воротами по лѣвой сторонѣ. Въ тотъ же день осматривали 14-ю ц. Св. Георгія на Росѣ за Острыми воротами; она нѣкогда построена была изъ дерева и сожжена потомъ во время нападенія Московскаго войска; отъ нея остался пустой погостъ; около погоста находятся дома и огороды 14-ти лицъ.... Воротившись въ городъ коммисары осматривали погостъ 15-й ц. Св. Козмы и Дамiана, находящейся на улицѣ Савичъ; эта церковь была деревянная; теперь на мѣстѣ ея пустой плацъ..... Въ тотъ же день коммисары ѣздили къ 16-й ц. Ап. Петра, на Зарѣчьѣ, которая теперь стоитъ пустая. При дальнѣйшемъ разслѣдованіи этого дѣла, уполномоченный митрополита заявилъ относительно погоста церкви Св. Іоанна, что слѣды колокольни этой церкви, разрушенной при нападеніи, и теперь существуютъ, а погостъ ея застроенъ домами, о чемъ еще М. Рутскій велъ процессъ съ Горскимъ въ 1620 г.; уполномоченный митрополита представилъ при этомъ и постановленіе королев. ассессорскаго суда отъ 18 Апрѣля тогоже года, и еще—жалобу на ксендза Пшецлавскаго отъ 1651 г. Іюля 22 въ томъ, что этотъ ксендзъ, купивши домъ на землѣ ц. Св. Іоанна, при его передѣлкѣ захватилъ часть церковной стѣны, велѣлъ заколотить старинные окна съ желѣзными рѣшотками въ церковномъ домѣ и сдѣлалъ его неудобнымъ для житья (затѣмъ слѣдуетъ споръ повѣренныхъ о другихъ домахъ на мѣстѣ ц. Св. Іоанна). Доказывая, что погостъ и мѣсто ц. Св. Михаила застроены домами съ 1557 г. послѣ пожара, повѣренный митрополита представилъ завѣщаніе священника Россой церкви отъ 1522 г., завѣщавшаго Михайловскому священнику лисью шубу;—и другой документъ—М. Макарія о поставленіи къ этой церкви священника въ 1546 г.,—и между прочимъ донесеніе вознаго 1622 г. о томъ, что мѣщанинъ Ензенъ, строя свой домъ на погостѣ Ц. Св Михаила, вырылъ много человѣческихъ костей, и—другое донесеніе вознаго отъ 1671 г. о томъ, что когда домъ Ензена обрушился, то подъ нимъ нашли много костей человѣческихъ. Изъ этихъ документовъ видно, говорилъ повѣренный митрополита, что церковь Св. Михаила находилась на томъ мѣстѣ, гдѣ теперь домы Ензена и др., застроенные послѣ пожара; да къ тому же и новые владѣльцы этихъ домовъ каждогодно платятъ митрополиту поземельную подать. Затѣмъ слѣдуютъ заявленія Садовскаго, цеха портныхъ и другихъ домохозяевъ о томъ, что ихъ дома находятся на городской землѣ, или что ихъ дома получили отъ королей льготы, освобождавшія ихъ отъ исполненія некоторыхъ городскихъ повинностей, напр. постоя и др. Повѣренный митрополита говорилъ на это, что эти дома построены послѣ пожара; тогда то захватилъ это мѣсто князь Радивилъ, а отъ него черезъ разныя руки домъ Радивиловскій достался Ензену, а отъ него Садовскому и т. п. Затѣмъ слѣдуетъ споръ между повѣренными той и другой стороны о домахъ, находившихся около церкви Св. Николая на Смилинской улицѣ; повѣренный митрополита продажными записями и донесеніемъ вознаго объ осмотрѣ погоста ц. Св. Николая въ 1631 г. 29 Іюля доказывалъ, что дома эти построены на церковной землѣ; повѣренный магистрата доказывалъ, что эти дома построены на городской землѣ и доказывалъ это тѣмъ напр., что владѣльцы всегда находились и находятся подъ городскою юрисдикціею, что напр. домъ Спасской богадѣльни въ 1645 г. отданъ магистратомъ въ аренду на 14 лѣтъ Шпаковскому и эта запись утверждена самимъ Колендою. Повѣренный митрополита опровергалъ эти доказательства въ родѣ того, что этотъ богадѣльный домъ незаконно отданъ въ аренду магистратомъ (хотя это прежде и утверждено было самимъ митрополитомъ). Что другіе дома, какъ то Вита и др. построены на церковной землѣ, это доказывалъ повѣренный митрополита донесеніемъ вознаго 1622 г. о томъ, что при постройкѣ этого дома находимы были въ землѣ человѣческія кости, — представлялъ также фундушевую запись Василья Полубенскаго, устроившаго въ 1629 г. богадѣльни при Спасской Троицкой и Рождественской церквахъ,—представлялъ также грамоту Сигизмунда Августа 2-го 1560 г. о возобновленіи погорѣвшихъ церквей Рождественской и Пятницкой. Въ отвѣтъ на это повѣренный магистрата заявилъ между прочимъ, что упомянутое донесеніе вознаго ничего не доказываетъ въ настоящемъ случаѣ, потому что послѣ непріятельскаго нашествія и моровой язвы и въ настоящее время хозяева находятъ въ своихъ домахъ трупы, и никто не говоритъ, что эти дома построены на церковной землѣ,—затѣмъ онъ считалъ невозможнымъ, чтобы Никольская, Ильинская и Рождественская церкви находились въ одной окружности, недалеко одна отъ

другой, потому что на этомъ мѣстѣ находится теперь 31 домъ; а то, что митрополитъ считаетъ остатками алтаря, сложеннаго изъ большихъ камней, говорилъ тотъ же повѣренный, то это была пристройка при пивоваренномъ заводѣ; впрочемъ магистратъ не отрицаетъ, что это— церковная земля, —она церковная, только принадлежитъ не Рождественской, а Пречистенской церкви, которой и платится поземельная подать. Повѣренный митрополита не соглашался съ этимъ и т. д. Между прочимъ на заявленіе магистрата, что онъ знаетъ только одну церковь въ Рыбномъ концѣ, повѣренный митрополита отвѣчалъ, что эту церковь Св Николая, именно въ память его кончины, построенную изъ дерева (тогда какъ церковь въ память перенесенія мощей Св. Николая была каменная, которой въ продолженія ста лѣтъ не могъ и огонь истребить) видѣлъ онъ самъ до пожара въ цвѣтущемъ состояніи. За тѣмъ повторяется голословное требованіе повѣреннаго со стороны митрополита подчиненія юрисдикціи митрополита домовъ, находящихся на погостахъ церквей: Пятницкой, Никольской, Воскресенской, Козмодемьянской и церкви Ап. Петра. Повѣренный магистрата утверждалъ совершенно противоположное на томъ основаніи, что владѣльцы этихъ домовъ въ своихъ дѣлахъ относились всегда къ магистрату, а не къ митрополиту. Указавъ за тѣмъ на Магдебургское право, данное Вильнѣ 1432 г., и на королевское рѣшеніе 1522 г., которымъ постановлено было, чтобы всѣ жители города, не исключая и митрополичьихъ, подлежали городскимъ повинностямъ, равно какъ—и на утрату, во время непріятельскаго нашествія, актовъ, нужныхъ для настоящаго дѣла, повѣренный магистрата просилъ о допущеніи къ присягѣ 18-ти членовъ магистрата и мѣщанскаго управленія для подтвержденія того, что выше заявлялъ повѣренный магистрата относительно церковныхъ земель и предѣловъ юрисдикціи митрополита. Повѣренный митрополита, повторивши вкороткѣ всѣ высказанные имъ выше доказательства въ пользу юрисдикціи митрополита, просилъ о допущеніи къ присягѣ митрополита и еще 6 лицъ съ его стороны. Коммисары, на основаніи того, что магистратъ не представилъ никакихъ подлинныхъ документовъ, тогда какъ митрополитъ представилъ документы для подтвержденія своихъ заявленій, а также согласно съ распредѣленіемъ 26 Мая 1619 г. и картою Рутскаго, положили допустить къ присягѣ митрополита съ 6-ю лицами отъ его стороны и по выполненіи присяги отдать въ вѣдомство митрополита 65 домовъ, 4 плаца и 2 огорода, о которыхъ онъ заявлялъ, что они находятся на церковной землѣ,—за исключеніемъ дома Кальвинскаго Збора, находящагося въ завѣдываніи Осинскаго,—дома Неговича на Замковой улицѣ,—трехъ домовъ на Стеклянной улицѣ, напротивъ Воскресенской церкви,—дома Грибовича напротивъ ц. Козмы и Даміана,—всѣхъ домовъ на Росѣ, около ц. Св. Георгія. Относительно домовъ Кальвинскаго Збора,—Раецкаго,—Котла и—принадлежащихъ Св. Духовской церкви предоставлено митрополиту право вести процессъ въ обыкновенныхъ судахъ Повѣренный магистрата просилъ позволенія аппеллировать королю. Коммисары, не смотря на возраженіе повѣреннаго со стороны митрополита, позволили магистрату аппеллировать къ королю. Слѣдуютъ подписи коммисаровъ.

№ 101.

Владиславъ IV объявляетъ всѣмъ правительственнымъ лицамъ, что онъ на прошломъ коронаціонномъ сеймѣ для умиротворенія Православныхъ съ уніятами, прежде чѣмъ на будущемъ сеймѣ послѣдуетъ окончательное умиротвореніе ихъ, назначилъ Православнымъ въ Подлясьѣ, именно—въ г. Бѣльскѣ—Богоявленскую церковь, въ Клещеляхъ—Никольскую, и для исполненія этого послалъ писаря земскаго Луцкаго Семена Гулевича, при которомъ немедленно и должны быть навсегда отданы православнымъ поименованныя церкви со всѣмъ, имъ принадлежащимъ.

№ 102.

Возный Подляскаго воеводства Янъ Петранко заявилъ предъ гродскимъ Брянскимъ судомъ, что онъ, вмѣстѣ съ шляхтой былъ при передачѣ Православнымъ жителямъ г. Бѣльска Богоявленской церкви земскимъ писаремъ Семеномъ Гулевичемъ Воютинскимъ, который при большомъ стеченіи шляхты Подляскаго воеводства прищедши къ Богоявленской церкви отперъ оную и передалъ утвержденному правительствомъ Бѣльскому Богоявленскому братству со всѣмъ, что ей принадлежитъ,—какъ то: съ школою, богадѣльнею (шпиталемъ), священническимъ домомъ и принадлежащими ей землями; при совершеніи мною—вознымъ—ввода Православныхъ во владѣніе этою церковію никто не противодѣйствовалъ исполненію королевскаго универсала. Послѣ этого Православные начали отправлять въ этой церкви Богослуженіе. Это показаніе featuresвознаго подтвердили войтъ и члены магистрата.

Противъ этого заявленія сдѣлалъ горестную протестацію Брянскій уніятскій священникъ Иванъ Герасимовичъ и высказалъ намѣреніе начать судебное дѣло съ вознымъ и шляхтою. На эту протестацію отвѣчалъ репротестаціею Савелій Гливчичъ въ томъ смыслѣ, что эта протестація священника не законна, такъ какъ она сдѣлана послѣ отдачи Православнымъ Богоявленской церкви, при чемъ тогда никто не протестовалъ.

№ 103.

Явившись въ гродскій Мѣльницкій судъ Савелій Гливчичъ и Иванъ Прокоповичъ отъ себя, отъ старостъ, дозорцевъ и другихъ членовъ Православнаго Бѣльскаго Богоявленскаго братства, утвержденнаго правительствомъ Речи Посполитой, горько жаловались на уніятскаго Владимірскаго епископа Іосифа, Бѣльскихъ и Брянскихъ уніятскихъ священниковъ и нѣкоторыхъ членовъ Бѣльскаго магистрата въ томъ, что епископъ Владимірскій, не обращая вниманія на постановленія короля и Речи Посполитой и исполняя свое намѣреніе, высказанное имъ при посѣщеніи Бѣльска, прислалъ въ праздникъ Рождества Богородицы въ Бѣльскъ своего намѣстника Симоновича, который сговорившись съ уніятскимъ протопопомъ, священниками и нѣкоторыми членами магистрата, возмутилъ многихъ уніятовъ и католиковъ, когда они были въ костелѣ; и затѣмъ въ тотъ же день собравшись вмѣстѣ эти люди съ оружіемъ напали на Богоявленскую церковь, отбили замки, съ шумомъ ворвались въ церковь, и, взявши ее себѣ вмѣстѣ съ книгами и церковною утварью, заперли ее своими замками и выгнали при этомъ изъ церковнаго дома дьячка. Справедливость всего этого подтвердилъ и возный Иванъ Петранко, бывшій при этомъ отнятіи церкви вмѣстѣ съ двумя дворянами.

№ 104.

Инокъ Паисій Мостицкій, намѣстникъ Луцкаго епископа Аѳанасія Пузины надъ Бѣльскими церквами, явившись въ гродскій Мѣльницкій судъ вмѣстѣ съ двумя Бѣльскими мѣщанами, отъ имени всѣхъ Православныхъ мѣщанъ г. Бѣльска принесъ жалобу на Бѣльскаго подстаросту, какъ главнаго зачинщика, на двухъ уніятскихъ священниковъ и 12 Бѣльскихъ мѣщанъ,—какъ его помощниковъ—въ томъ, что этотъ старостa вмѣстѣ съ мѣщанами и еще съ ротмистромъ, имѣвшимъ у себя 100 или 200 человѣкъ пѣхоты, напалъ на Богоявленскую церковь съ вооруженнымъ войскомъ, съ зажженными факелами и рогатинами, отбилъ висячіе замки, и когда не могъ отбить нутряныхъ замковъ, черезъ верхъ впустилъ въ церковь своихъ помощниковъ, которые отворили изнутри двери,—что эти люди производили въ церкви шумъ, крикъ, били и безчестили православныхъ, бывшихъ на церковномъ когостѣ; а затѣмъ, не смотря на законъ и коммисарское постановленіе, напали на Николаевскую и Воскресенскую церкви, отняли ихъ у православныхъ, запечатали своими печатями, а инока Паисія взяли подъ стражу, таскали за бороду, и дѣлали всякія другія безчинства. Для подтвержденія всего этого жалующіеся привели въ судъ вознаго Ивана Петранка, который какъ очевидецъ, подтвердивъ все сказанное, прибавилъ, что пономарю Григорію разбили носъ и лобъ, портнаго Мину саблей ранили въ лѣвую руку, Климъ Васковичъ получилъ нѣсколько ударовъ въ голову, Иванова Прокоповичова немилосердо избита въ самой церкви свѣчей, Григорьева — кузнечиха — получила нѣсколько кровавыхъ ранъ, Васильева—кожевница—получила два удара въ голову палкой.

Все это видѣлъ онъ возный вмѣстѣ съ дворянами Маркомъ и Яномъ Банковскими.

№ 105.

Православный Лука Савицкій въ замковое Луцкое управленіе представилъ слѣдующій королевскій приказъ.—Владиславъ IV и проч. Благородному Мартину Лешневольскому наша королевская милость. Подано намъ прошеніе отъ Дрогичинскихъ мѣщанъ и священниковъ: Спасскаго, Троицкаго и Никольскаго, въ которомъ (прошеніи) они жалуются на великія притѣсненія, претерпѣваемыя ими отъ твоей милости: по твоему приказанію священники были изгнаны изъ Дрогичина и лишились своего имущества, а мѣщане терпятъ разныя притѣсненія, убытки, побои и тюремное заключеніе. Если это правда, мы не похваляемъ за это твою вѣрность; можно найти другія средства для уничтоженія разномыслія (въ вѣрѣ), а недостигать посредствомъ такого мучительства. Мы приказываемъ возвратить священникамъ церкви и не чинить никакихъ притѣсненій Дрогичинскимъ мѣщанамъ. Дано въ Меречѣ.

№ 106.

Мы, королевскіе коммисары, посланные въ Бѣльскъ для успокоенія Православныхъ, начавши свое судебное разбирательство, пригласили ту и другую

сторону для заявленія своихъ жалобъ. Православные горько жаловались на большія притѣсненія, претерпѣваемыя ими относительно вѣры: не только у нихъ отняты были всѣ церкви, но они не могли даже пользоваться Таинствами, крестить дѣтей и погребать умершихъ, въ чемъ не отказано никакому народу. А уніяты представили условіе, заключенное Православными съ Владимірскимъ (уніятскимъ) епископомъ; это условіе заключено было вслѣдствіе процесса, веденнаго съ Православными (уніятскимъ епископомъ и послужило причиною распрей. На основаніи конституціи 1635 г. отмѣнивъ судебное разбирательство распрей и приказавъ обѣимъ сторонамъ жить въ мирѣ, мы приступаемъ къ исполненію даннаго намъ порученія и находимъ самое ничтожное число уніятовъ, а нежелающихъ быть въ уніи—огромное множество. Принявъ во вниманіе это число уніятовъ и Православныхъ, и то, что священники Воскресенской и Николаевской церкви вмѣстѣ съ прихожанами отказались навсегда быть въ уніи, а Богоявленская церковь отдана Потѣемъ утвержденному патріархомъ Іеремією Богоявленскому братству, что подтверждено и королемъ, мы присуждаемъ Православнымъ церкви: Воскресенія, Св. Николая и Богоявленія со всѣмъ имъ принадлежащимъ и отдаемъ ихъ во власть Луцкихъ епископовъ. А уніятамъ,—хотя для нихъ достаточно было бы и одной церкви—въ надеждѣ будущихъ обращеній въ унію предоставляемъ Троицкую и Пречистенскую церкви, съ тѣмъ однако условіемъ, чтобы Православные, находясь въ уніятскомъ приходѣ, могли ходить въ уніятскія церкви и наоборотъ. Нарушители мира подвергнутся наказанію въ 10,000 Польскихъ гривенъ. Подписали Янъ Станишевскій, Григорій Четвертинскій и Андрей Заборовскій.

№ 107.

Явившись въ Мѣльницкій гродскій судъ, Никодимъ Өедоровичъ, Православный инокъ и священникъ Бѣльской Николаевской церкви, отъ себя и отъ имени Лелесовскаго игумена и Бѣльскаго намѣстника Мелетія Мартиновича, съ великою скорбію жаловался на Троицкаго Бѣльскаго (уніятскаго) священника Ивана Малышевскаго въ томъ, что онъ Малышевскій, забывши страхъ Божій, санъ, законы и наказанія, всячески преслѣдуетъ Православныхъ, безчеститъ тѣла (Православныхъ) умершихъ, отнимаетъ скотъ, нападаетъ на улицахъ на священниковъ (недавно онъ отнялъ у Православнаго священника серебряный крестъ) и дѣлаетъ другія притѣсненія православнымъ. Когда приносящій эту жалобу возвращался домой отъ больнаго, котораго онъ ходилъ причащать, то этотъ Малышевскій вмѣстѣ съ другими своевольными людьми заступилъ ему дорогу на улицѣ, поносилъ его всякими безчестными словами, билъ, таскалъ по землѣ за волосы, давилъ его колѣнами, стащилъ съ него эпитрахиль и иноческое одѣяніе, отнялъ у него потиръ съ лжицею и воздухами изъ шелковой матеріи, во время побоевъ пролилъ на землю изъ потира непотребленныя больнымъ частицы Тѣла и Крови Христовой и взялъ себѣ все отнятое. Справедливость этой жалобы подтвердили возный Петякъ, а также Павелъ и Несторъ Банковскіе.

№ 108.

Явившись въ гродскій Мѣльницкій судъ, инокъ Исаія Ефремовичъ отъ имени Луцкаго епископа Аѳанасія Пузины принесъ оффиціальную жалобу на Владимірскаго епископа Іосифа Раковецкаго и его сообщниковъ: Лукіана Боговольскаго, протопопа Бѣльскаго, священника Ивана Малышевскаго, Ивана Перая, священника Березовскаго, и другихъ, также на 7 членовъ (имена ихъ) Бѣльскаго магистрата и 7 мѣщанъ, въ томъ, что они, не обращая вниманія на общіе законы, на права, данныя Православнымъ и на сеймовыя постановленія о ненарушеніи покоя Православныхъ, по наущенію Владимірскаго епископа, черезъ нѣкоего Симеона Тимошевича заключили какое то условіе съ нѣкоторыми изъ Бѣльскихъ мѣщанъ, вредное для церкви Божіей, безъ вѣдома Луцкаго епископа и всего Бѣльскаго мѣщанства. Коммиссары нашли это условіе незаконнымъ, уничтожили его и возвратили Православнымъ въ Бѣльскѣ три церкви,—и не только въ Бѣльскѣ, но возвратили православнымъ всего Подляскаго воеводства назначенныя имъ декретами церкви Не смотря на это, по прошествіи нѣкотораго времени, уніяты насильственно отняли у Православныхъ церкви (повторяется тоже, что сказано въ № 104), а затѣмъ, странно и выговорить, предали поруганію святыню (далѣе повторяется то, что сказано въ № 107); а въ нынѣшнемъ 1645 г. протопопъ Лукіанъ Боговольскій, на основаніи вышеупомянутаго условія напалъ вмѣстѣ съ уніятскими священниками, членами городскаго суда и другими извѣстными ему сообщниками на церковь Св. Николая, отбилъ у нея замки и, ни на что не смотря, эти люди избили и изранили посланнаго для отправленія Богослуженія въ этой церкви іеромонаха Гедеона Пап-

кевича, окровавили церковь, а православныхъ Бѣльскихъ мѣщанъ принуждали къ уніи побоями, мученіями, тюремнымъ заключеніемъ, отнятіемъ имущества, изгнаніемъ изъ города вмѣстѣ съ женами и дѣтьми, не исключая и больныхъ. Намѣреваясь по этому дѣлу начать искъ судебнымъ порядкомъ съ Владимірскимъ епископомъ и Бѣльскимъ протопопомъ, Луцкій епископъ чрезъ Исаію Ефремовича просилъ занести въ книги эту протестацію.

№ 109.

Адамъ Козановскій, маршалокъ, староста Борисовскій, Козенецкій и пр. эконому и подстаростѣ—Бѣльскимъ. Такъ какъ спокойствіе и свободное отправленіе Православнаго Богослуженія нарушены чрезъ одного протопопа на основаніи какого то условія,—а самъ я на этотъ разъ не могу пріѣхать въ Бѣльскъ,—то поэтому, исполняя королевскую волю, я прошу васъ успокоить Православныхъ, такъ чтобы они снова возвратились въ свои дома и не терпѣли никакого насилія ни отъ городскаго управленія, ни отъ Владимірскаго епископа, ни отъ этого протопопа. Замковое мое управленіе должно строго наблюдать за безопасностію, потому что король самъ хочетъ на реляційномъ судѣ разсмотрѣть всѣ эти споры, равно какъ и дѣло о насильственномъ отнятіи церкви и постановить окончательное рѣшеніе. Но прежде, чѣмъ это будетъ, вы немедленно по полученіи этого письма возвратите Православнымъ недавно отнятую у нихъ церковь Св. Николая, хотя бы это пришлось сдѣлать и въ самый Свѣтлый праздникъ.

№ 110.

Во исполненіе постановленія ассессорскаго королевскаго суда мы коммисары: Александръ Годлевскій, деканъ и препозитъ Брянскій и др..., по требованію истцевъ (уніятскаго духовенства) прибыли въ Бѣльскъ и къ своему суду призвали черезъ вознаго ту и другую сторону. На этотъ зовъ явились со стороны истцевъ: вице-препозитъ Яковъ Рынкевичъ и три члена городскаго управленія, а со стороны Православныхъ явился Сильвестръ Троцевичъ, старшій Братскаго монастыря. Выслушавъ жалобы на обиды, заявленія той и другой стороны и ссылки ихъ на давнія постановленія королей, мы предоставили Православнымъ свободное отправленіе Богослуженія. А кому принадлежитъ церковь Св. Николая, объ этомъ идетъ у Православныхъ съ уніятами давній споръ; изъ самой передачи этой церкви Православнымъ въ 1645 г., въ Великую Субботу, видно, что эта церковь передана только до дальнѣйшаго судебнаго постановленія, а затѣмъ она по важнымъ причинамъ передана была уніятамъ (такъ какъ она сгорѣла и какъ Православная не могла быть возобновлена), а потомъ начались разные безпорядки и своеволія со стороны Православныхъ надъ почтенною особою протопопа Хозяновскаго (о чемъ онъ протестовалъ въ прошломъ 1696) г.; мы находимъ и присуждаемъ, что эта церковь должна принадлежать протопопу и другимъ (уніятскимъ) священникамъ, дѣлая впрочемъ свободными (отъ отвѣтственности) Православныхъ относительно этого дѣла. Но такъ какъ несомнѣнно доказано, что Православные посредствомъ своей школы, проповѣдей, публичныхъ процессій и совершенія Таинствъ склоняютъ людей къ злу и отторгаютъ не только молодыхъ, но и пожилыхъ людей отъ уніятской вѣры, а нѣкоторыхъ—и отъ римско-католической (какъ это видно изъ личнаго сознанія нѣкоторыхъ лицъ, возвратившихся въ Православіе и познавшихъ затѣмъ свое заблужденіе), а служеніе Богу въ уніятскихъ церквахъ ослабѣваетъ, такъ что нѣкоторыя изъ этихъ церквей остаются почти пустыми, то поэтому мы постановляемъ: Православные не должны съ этого времени принимать въ свою школу дѣтей уніятовъ и католиковъ,—совершать процессіи,—крестить дѣтей отъ смѣшанныхъ браковъ, если одинъ изъ родителей уніятъ или католикъ, равно какъ и вѣнчать смѣшанные браки, безъ позволенія уніятскаго священника. А такъ какъ не явились на нашъ коммисарскій судъ Николай и Иванъ, дѣти Сильвестра Романовича, Григорій Море, Александръ и Иванъ Линевичи и жена Михаила Олихвера, перешедшіе въ Православіе и твердо остающіеся въ немъ, не смотря на увѣщанія, то поэтому мы, исполняя законъ объ отступничествѣ отъ своей вѣры, назначаемъ явиться (уніятскимъ священникамъ) какъ истцамъ и этимъ, совратившимся (не находящимся теперь въ городѣ) во вторникъ послѣ праздника Апостола Андрея.

№ 111.

Сигизмундъ I-й въ 1560 г. пожертвовалъ по двѣ волоки и три шнура земли Бѣльскимъ церквамъ: Пречистенской, Михайловской, Троицкой и Воскресенской, что утвердилъ въ 1634 г. и Владиславъ IV-й. Эта земля находится въ селѣ Стрыкахъ въ милѣ отъ Бѣльска въ небольшомъ количествѣ и состоитъ изъ

болотъ и песку; въ другомъ участкѣ—около Малинова—земля очень также болотистая и песчаная и не пригодная для посѣва. Въ этихъ участкахъ Бѣльскіе священники сами никогда не обработываютъ земли, а отдаютъ ее другимъ изъ третьяго снопа. Въ третьемъ мѣстѣ—отъ Августова, Бѣльскаго предмѣстья—частію хорошая земля, частію песчаная и болотистая. Въ 1767 г. съ участка въ с. Стрыкахъ Михайловскіе священники получили 2 копы и 8 сноповъ,—съ участка Пречистенской церкви получено жита 2 копы и 30 сноповъ; яроваго хлѣба съ участка около Малинова Михайловскимъ священникамъ досталось: 2 копы овса, 6 сноповъ ячменя, вязка гороху,—священникамъ Пречистенской церкви досталось: 2 копы овса и 35 сноповъ, 41 кучка гречихи, вязка гороху. Эту землю брали по условію восемь человѣкъ,—и если бы они не обработывали ее, то и этого не получили бы священники.

Церковь во имя Рождества Богородицы построена съ незапамятныхъ временъ въ замкѣ, на горѣ, Русскими князьями Михаиломъ и Васильемъ Семеновичами, владѣтелями Городны, Бѣльска и Кобрина; а отсюда эта церковь перенесена, съ разрѣшенія Польскаго короля Александра въ 1507 г., въ самый городъ. Въ этомъ королевскомъ разрѣшеніи, писанномъ по русски на пергаминѣ, сказано, чтобы тѣла этихъ князей были перенесены вмѣстѣ съ церковію. У этой уніятской церкви было мало прихожанъ, какъ это показываетъ коммисарское рѣшеніе въ 1636 г.—На Богадѣльню при Михайловской церкви въ 1625 г. пожертвованы двѣ волоки земли,—затѣмъ тойже Богадѣльнѣ пожертвовали: Робака волоку земли, Радко Мочановичъ 1/2 волоки, Иванъ Прокоповичъ волоку, Самуилъ Пикуликовичъ 1/4 волоки, Илія Печура 1/2 волоки, Иванъ Ефремовичъ 1/4 волоки, Василій Ефимовичъ волоку въ трехъ поляхъ и 4 плаца. Эти пожертвованія утверждены Владиславомъ IV-мъ въ 1633-мъ году и подтверждены королемъ Польскимъ Яномъ въ 1681 г. Въ 1666 г. Бѣльскій мѣщанинъ за одолженіе ему Богадѣльнею 400 злотыхъ пожертвовалъ богадѣльнѣ 4 плаца и 3/4 волоки земли.

ОПЕЧАТКИ.

Стран.		Строка.	*Напечатано.*	*Нужно читать.*
10	Заглавіе	1	Іюля 25	Іюля 23.
45	сн.	19	браты	братьи.
17	сн.	42	завжи	завжды.
18	св.	16	якоюс	якогось.
19	св.	14	Августа 2	Августа 9.
—	сн.	6	овца	овцы.
23	сн.	15	вамъ (такъ въ рукописи, но, вѣроятно слѣдуетъ читать)	вашихъ.
—	сн.	7	васъ (такъ въ рукописи)	насъ.
27	Заглавіе		Мая 9	Мая 29.
29	Заглавіе		Пятигорскаго	Пелагонскаго.
—	св.	8	Блюдете жесь	Блюдетесь же.
—	сн.	9	Вогъ	Богъ.
33	сн.	10	y pomoc w dziedziczenie	w moc y w dzierżenie.
50	св.	1	доказали	доканали.
62	св.	4	дочасныхъ шафунокъ,	дочасныхъ въ шафунокъ.
66	сн.	11	отлучсные	отлучоные.
72	сн.	21	свишь	звышъ.
—	сн.	20	исправованемъ	справованемъ.
—	сн.	9	Трукевичъ	Труцевичъ.
78	сн.	7	неприпоминаете	припоминаете.
82	сн.	19	Ярмошкевила	Ярмошкевича.
85	св.	18	кгвейтовъ	кглейтовъ.
86	сн.	10	мірскипъ	мірскимъ.
89	св.	14	dziewięćdziesiąt	sześćdziesiąt.
91	св.	11	не вытѣсняль	не вытѣснять.
—	—	15	свосвольняго	своевольнаго.
94	сн.	12	władzą	władzię.
—	—	10	klątwie	klątwię.
—	св.	1	ставропигіальныя	ставропигіальныхъ.
95	Заглавіе		1707 г. Іюня 22 (это годъ явки акта, а годъ составленія)	1706 г. Мая 6.
—	сн.	22	czynie	czynię.
96	св.	2	od	do.
—	—	22	prosze	proszę.
—	сн.	16	похоронтъ	нохоронить.
104	Заглавіе		1718 г. Іюня 26	1828 г. Іюня 16.
104	сн.	16	уропъ	уронъ.
112	св.	3	во незыблемаго о Правовѣріи	и незыблемаго во Правовѣріи.
116	Заглавіе		Мая 13	Мая 30.
121	св.	14	delatires	delatores.
—	—	19	ɒ ie	nie

Стран.	Строка.	*Напечатано.*	*Нужно читать.*
137	сн. 5	Кутеенского	Буйницкаго.
150		*Хранится въ Трокской Рождественной церкви.* Такъ какъ эта рукопись получена была отъ священника этой церкви о. Пенкевича, то поэтому мы думали, что она хранится въ указанной церкви; но въ послѣдствіи времени оказалось, что эта рукопись принадлежитъ Виленскому Свято-Троицкому монастырю, въ архивѣ котораго она теперь находится.	
158	св.	вл сный	власный.
193	св. 11	uxta	juxta.
233	сн.	deceni	decima.
240	Заглавіе	Православныхъ	Православнымъ.
—	сн. 11	rozkaznjąć	rozkazująć.
242	Заглавіе	отснятія	отнятія.
248	св. 7	nieunitom (такъ въ рукописи)	unitom.
VI.	св. 20	изъ	изъ.
IX.	противъ св. 23	споръ	моръ.

